FURTUNI, revoltă, elanuri MISTICE şi nopţi de DRAGOSTE...
Romanul pe care îl veţi IUBI. (*LE POINT*)

Finalist MAN BOOKER PRIZE

Amitav Ghosh

O MARE de MACI

TAJ Heritage

Editura TAJ

Aprecieri critice pentru

O MARE DE MACI

de Amitav Ghosh

Cea mai bună şi ambiţioasă carte a lui Ghosh... o poveste cu aventuri plasată în Calcutta secolului al XIX-lea, pe fundalul războiului opiului.

The New Yorker

Ficţiunea consacrată mării a îmbinat întotdeauna aventura care te ţine cu sufletul la gură cu drama inteligentă: gândiţi-vă la „Odiseea", „Insula Comorilor" sau „Moby Dick". Acum puteţi adăuga acestei liste şi „O mare de maci"

Time Out New York

Cu ecouri din Dickens şi Melville, strălucitoarea saga a lui Ghosh cuprinde suspans şi satiră, cruzime perversă şi bunătate profundă... Din incinta de coşmar a unei uriaşe fabrici de opiu şi până în conacele de o bogăţie absurdă ale înaltei societăţi... Ghosh deapănă poveşti de trădare şi tiranie, revelaţie şi prefaceri, desfătându-se în inventivitatea răutăcioasă a unei păsăreşti poliglote şi obscene, preferata marinarilor de pe mările orientale...

Booklist

Ne spune povestea în limbile amestecate ale vremii... Şi, deasupra tuturor, ca apa sărată care înghite totul, frazele frumoase ale lui Ghosh... ridică toate – corabie, intrigă, personaje, fundalul însuşi – la suprafaţă, ca o geamandură, cu graţie, cu o frumuseţe naturală...

San Francisco Chronicle

Un basm plin de toată aventura din lume... bucurie pură. În imaginarul colectiv, India nu este o ţară cu cine ştie ce tradiţie navală, dar Ghosh corectează această percepţie greşită.

The Gazette, Montreal

Teribil de antrenant... Tensiunea creşte până la ultima pagină... Nu mai ai răbdare până ce va apărea următorul volum.

The Sunday Times, Londra

Un prodigios ospăţ al cercetării... trezeşte la viaţă o lume uitată, începând cu fabrica de opiu, imaginată atât de evocator, detaliile veşmintelor femeilor şi bucatele întinse pe mesele opulente ale vremii,

enumerate într-un stil cuceritor, şi terminând cu bogăţia de detaliu cu care este descris „*Ibis*" şi călătoria lui pe ape...

Washington Post

Un roman scris în cea mai profundă tradiţie a genului, neîncărcat cu vicleşuguri postmoderne, împins înainte de o intrigă pe care Robert Louis Stevenson ar fi îndrăgit-o nespus: în final, tot ceea ce e de răzbunat va fi răzbunat, datoriile vor fi plătite... *Bloomberg*

Distribuţia este fermecătoare şi intriga plină de unduiri maiestuoase, dar adevăratul erou este aici limba engleză, care rareori s-a simţit atât de vie, de vibrantă. *Publishers Weekly*

Mai distractiv decât să înveţi o limbă nouă: să citeşti una...

New York Magazine

O parabolă inteligentă a colonialismului britanic. O saga de o remarcabilă bogăţie... Are o grămadă de acţiune şi aventură à la Dumas, dar şi momente de introspecţie tolstoiană – şi unul sau doi stropi de sentiment dickensian. *Observer*

Mare şi încăpător... o epopee stilată cu teme colosale şi aproape o duzină de personaje principale...

The New York Times Book Review

Ambiţios... o operă care te ia pe sus cu totul... te duce cu gândul şi la... George Lucas – cu al său „Război al stelelor"

New York Observer

Cu toată munca de cercetare din spatele ei, „O mare de maci" este plină de aerul depărtărilor. Niciodată nu simţim în ea mirosul lămpii cu gaz a făcăturilor. *The Guardian*

Oricât de greoi ar suna informaţiile furnizate ca fundal istoric, domnul Ghosh jonglează cu ele până ce ne par mai uşoare decât un fulg.

New York Times

O epopee grandioasă... Ghosh ţese cu măiestrie vârtejul economic al anilor 1830 în India cu intervenţia calculată a imperialismului britanic în vieţile unui întreg cortegiu de personaje excelent conturate...

Milwaukee Journal Sentinel

DESPRE AUTOR

Foto: Dayanita Singh

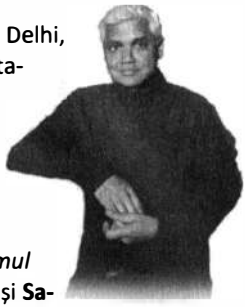

Născut în Calcutta în 1956, Amitav Ghosh a studiat la Delhi, Alexandria şi Oxford. După o carieră de profesor în Statele Unite şi India, s-a dedicat scrisului, împărţindu-şi timpul între New York şi India natală. Este căsătorit cu autoarea americană Deborah Baker (finalistă a Premiului Pulitzer pentru biografie literară în 1994).

A fost distins cu o sumedenie de premii, printre care **Grinzane Cavour**, **Arthur C. Clarke** (pentru *Cromozomul Calcutta*), **Prix Médicis** (pentru *The Circle of Reason*) şi **Sahitya Akademi Award** (pentru romanul *Linii de umbră*, cuprins în ambiţioasa enciclopedie *1001 de cărţi de citit într-o viaţă*). Romanul de faţă, primul din trilogia „IBIS", a intrat pe lista scurtă **Man Booker Prize** (2008), iar *Un fluviu de fum*, cel de-al doilea, a fost finalist **Man Asian Literary Prize** (2011). În 2015, anul publicării romanului *Un potop de foc*, ultimul volum al trilogiei, Ghosh a intrat în finala **International Booker Prize**. Cartea *Palatul de cleştar* (**Marele premiu pentru ficţiune, Frankfurt eBook Award**) a ajuns în finala **Commonwealth Writers' Prize** dar autorul a retras-o din competiţie. În anul 2010, Amitav Ghosh şi Margaret Atwood au împărţit **Dan David Prize**.

După căderea comunismului, Amitav Ghosh şi soţia sa au călătorit în Transilvania, de unde s-au întors cu amintiri de neuitat, recomandând prietenilor să viziteze acele locuri minunate din „Europa pierdută" Dar legăturile lui Ghosh cu România sunt mai vechi. Plecat să studieze în Europa în anii '60, Shuvendu Basu Roy Chowdhury, vărul primar al scriitorului, se îndrăgostea de Katalin, o colegă refugiată din România, cu care apoi s-a căsătorit şi a avut doi fii. „A fost, într-un fel, inversul poveştii lui Mircea Eliade cu Maitreyi Devi", a declarat Ghosh pentru presa română. Katalin, contesa Mikes de Zabola, provenea dintr-o veche familie transilvană care a perpetuat, generaţie după generaţie, interesul pentru politică şi literatură. Un strămoş, Kelemen Mikes, supranumit „Goethe al Ungariei", a fost unul dintre întemeietorii prozei maghiare.

Invitat la Bucureşti pentru a lansa romanul *Un fluviu de fum*, autorul a inclus România în programul turneului său european din anul 2012. Din păcate, în urma unui incident petrecut la Consulatul României din New York, autorul a renunţat la etapa românească a turneului.

Prima carte din Trilogia „IBIS“

Cărţi publicate în seria de autor „Amitav GHOSH“:

UN POTOP DE FOC
(*A treia carte din Trilogia „IBIS“*)

UN FLUVIU DE FUM
(*A doua carte din Trilogia „IBIS“*)

CROMOZOMUL CALCUTTA

PALATUL DE CLEŞTAR

LINII DE UMBRĂ

Amitav Ghosh

O MARE
de
MACI

Ediţia a III-a

Editura TAJ, Bucureşti
decembrie 2016

Ilustrație copertă:
I UDMILA SHUMILOV

Coordonarea colecției, revizuire text:
ADELINA PATRICHI

Corectură:
SILVIA TOMA
ROXANA HEROIU

Amitav Ghosh
Publicat cu titlul original **SEA OF POPPIES**
Copyright © 2008, Amitav Ghosh
All rights reserved

© Patrichi F Adelina PFA,
august 2010, octombrie 2012, decembrie 2016
pentru versiunea editată în limba română

Traducere din limba engleză:
Mihnea Columbeanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHOSH, AMITAV
O mare de maci / Amitav Ghosh ; trad.: Mihnea Columbeanu. - Ed. a 3-a. - București : Taj, 2016
ISBN 978-606-8881-00-3

I. Columbeanu, Mihnea (trad.)

821.214-31=135.1

Editura TAJ
www.editura-taj.com
Tel .: + 40-21-313 92 22
Mobil: 0735 180452

Pentru Nayan

Pentru cei cincisprezece ani ai săi

Partea I

Pământ

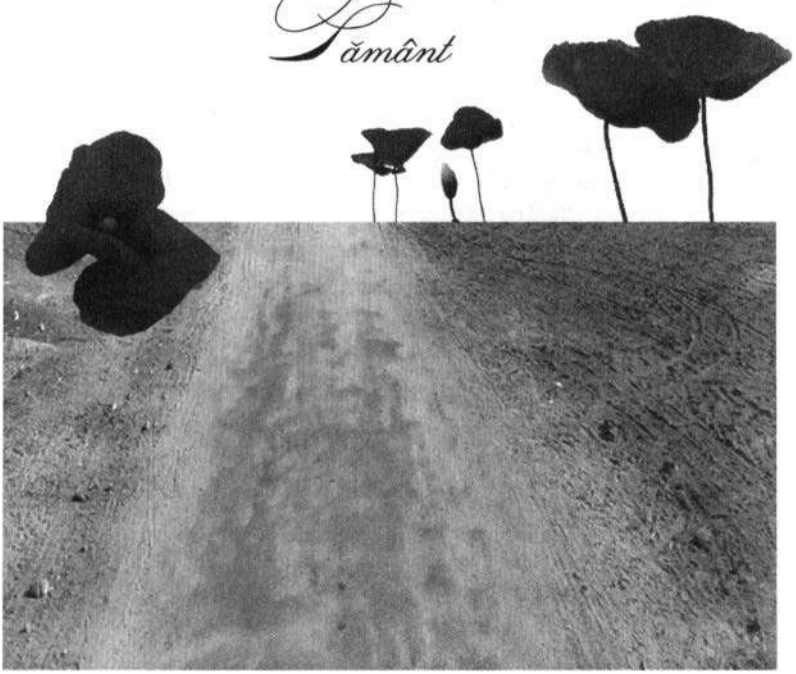

Viziunea unei corăbii cu catarge înalte, plutind pe ocean, i-a venit lui Deeti într-o zi altminteri obişnuită, dar a ştiut pe dată că apariţia era un semn al destinului, căci niciodată nu mai văzuse o asemenea navă, nici chiar în vis; şi cum ar fi putut, trăind acolo unde se afla, în Biharul de Nord, la patru sute de mile distanţă de coastă? Satul ei era atât de departe în interiorul continentului, încât marea părea la fel de intangibilă ca lumea de apoi: era hăul de întuneric unde sfântul Gange dispărea în Kala-Pani, „Apa Neagră"

S-a întâmplat la sfârşitul iernii, într-un an când macii întârziau în chip straniu să-şi lepede petalele; căci milă după milă, de la Benares înainte, Gangele părea să curgă printre doi gheţari gemeni, ambele sale maluri fiind acoperite cu troiene groase de flori cu petale albe. Se părea că zăpezile de pe înalţii Himalaya coborâseră pe câmpii ca să aştepte sosirea lui Holi[1] şi a belşugului său primăvăratic de culori.

Satul în care trăia Deeti se afla la periferia oraşului Ghazipur, la vreo cincisprezece mile est de Benares. La fel ca toţi vecinii ei, Deeti era preocupată de întârzierea recoltei sale de maci; în ziua aceea, s-a trezit devreme şi şi-a urmat programul obişnuit, întinzând un dhoti şi un kameez proaspăt spălate pentru Hukam Singh, soţul ei, şi pregătind rotiul şi acharul pe care acesta avea să le mănânce la amiază. După ce-i prepară şi împachetă bucatele, făcu o scurtă vizită la altarul din camera ei sfântă; mai târziu, după ce se îmbăia şi se schimba, Deeti făcea întotdeauna o puja[2] cum se cade, cu flori şi ofrande; acum însă, încă îmbrăcată în sariul ei din timpul nopţii, se opri doar în faţa uşii, împreunându-şi mâinile într-o genuflexiune scurtă.

Curând, un scârţâit de roţi anunţă sosirea carului tras de un bou care avea să-l ducă pe Hukam Singh la fabrica unde lucra, în

[1] Holi – sărbătoarea culorilor, când indienii se stropesc cu prafuri sau lichide colorate. (n. edit.)

[2] Puja – adorare rituală a zeului făcută acasă sau la templu. (n. edit.)

Ghazipur, la trei mile de-acolo. Deşi nu se afla departe, distanţa era prea mare pentru ca Hukam Singh s-o parcurgă pe jos, căci fusese rănit la picior pe când servea ca sepoi într-un regiment britanic. Infirmitatea nu era însă atât de gravă încât să aibă nevoie de cârje, iar Hukam Singh putea merge până la car fără ajutor. Deeti îl urma la un pas distanţă, aducându-i mâncarea şi apa. După ce îl văzu urcat în căruţă, îi întinse pachetul învelit într-un ştergar.

Kalua, vizitiul, era o namilă de om, dar nu schiţă niciun gest de a-şi ajuta pasagerul şi avu grijă să-şi ascundă faţa de el. Făcea parte din casta pielarilor, iar Hukam Singh, ca *rajput* de castă superioară, credea că dacă vede chip de pielar are să-i meargă rău toată ziua. Acum, urcându-se în partea din spate a căruţei, fostul sepoi se aşeză cu faţa spre înapoi şi bocceaua pe genunchi, astfel încât să nu intre în contact direct cu catrafusele vizitiului. Aveau să stea aşa amândoi, birjar şi pasager, în timp ce căruţa înainta hodorogind pe drumul spre Ghazipur; conversau amical, dar fără să schimbe nicio privire.

Deeti avea şi ea grijă să-şi ţină faţa acoperită în prezenţa căruţaşului; abia după ce reveni în casă, pentru a o trezi din somn pe Kabutri, fiica lor de şase ani, îşi lăsă ghungta sariului să-i cadă de pe cap. Kabutri dormea ghemuită pe rogojina ei, iar Deeti îşi dădu seama, văzând succesiunea de zâmbete şi bosumflări ce se zugrăveau cu repeziciune pe chipul ei, că era adâncită în vise; tocmai se pregătea s-o trezească, când îşi opri mâna şi făcu un pas înapoi. Pe faţa adormită a fiicei sale se observa limpede asemănarea dintre ele – aceleaşi buze pline, acelaşi nas rotunjit şi aceeaşi bărbie arcuită în sus – atâta numai că, la fetiţă, trăsăturile erau încă limpezi şi conturate precis, câtă vreme la Deeti deveniseră tulburi şi nedesluşite. După şapte ani de căsnicie, Deeti nu era mult mai mult decât un copil, dar în părul ei negru şi des apăruseră deja câteva fire albe. Pielea feţei, tăbăcită şi arsă de soare, începuse să i se cojească şi să se crape la colţurile gurii şi ale ochilor. Şi totuşi, în pofida aparentei banalităţi măcinate de griji a înfăţişării ei, exista un amănunt care îi transforma fizionomia într-una cu totul ieşită din comun: ochii, de un

cenuşiu deschis, trăsătură neobişnuită în acea parte a ţării. Aceştia aveau o asemenea culoare – sau, poate, lipsă de culoare – încât păreau în acelaşi timp orbi şi atoatevăzători. Acest lucru avea efectul de a-i nelinişti pe copii, întărindu-le prejudecăţile şi superstiţiile atât de mult, încât uneori strigau după ea vorbe de ocară – *chudaliya, dainiya* – ca şi cum ar fi fost o vrăjitoare; dar era de ajuns doar ca Deeti să-şi îndrepte ochii spre ei, ca s-o ia cu toţii la fugă, împrăştiindu-se ca potârnichile. Deşi nu se codea să se delecteze un pic cu puterea ei de a speria oamenii, Deeti se bucura, de dragul fiicei sale, că nu-i transmisese şi acest aspect al înfăţişării ei – îi plăceau nespus ochii întunecoşi ai lui Kabutri, care erau la fel de negri ca părul ei lucios. Acum, privind chipul fetiţei care visa, Deeti zâmbi şi se hotărî să n-o trezească încă; peste trei sau patru ani, fata avea să se mărite şi să plece; avea timp destul să muncească, după ce era primită în casa soţului ei; în cei câţiva ani care-i mai rămâneau de trăit acasă, putea foarte bine să se odihnească.

Abia zăbovind să ia o gură de roti, Deeti ieşi din casă, pe prispa de pământ bătătorit care despărţea coliba din chirpici de câmpurile de maci. În lumina soarelui care tocmai răsărise, văzu, spre marea ei uşurare, că unele dintre flori începuseră în sfârşit să-şi lepede petalele. Pe plantaţia învecinată, Chandan Singh, fratele mai mic al soţului ei, ieşise deja la lucru, având în mână nukha sa cu opt tăişuri. Folosea dinţişorii uneltei ca să cresteze unele dintre păstăile dezgolite – dacă seva curgea liber peste noapte, a doua zi avea să-şi aducă familia s-o recolteze de pe câmp. Trebuia să prindă foarte precis momentul, fiindcă nepreţuita sevă curgea doar pentru un foarte scurt răstimp din intervalul de viaţă al plantei – o zi sau două în plus sau în minus şi te trezeai că păstăile nu aveau mai multă valoare decât mugurii unei buruieni.

Chandan Singh o văzuse şi el; nu era omul care să lase pe cineva să treacă pe lângă el fără să spună ceva. Tânărul acesta cu falca moleşită şi o familie de cinci copii nu pierdea nicio ocazie de a-i aminti lui Deeti că nu avea mai mulţi copii.

Ka bhaíl? îi strigă el, lingând un strop de sevă proaspătă de

pe vârful uneltei. Ce s-a-ntâmplat? Iar munceşti singură? Cât timp crezi c-ai s-o mai poţi duce aşa? Ai nevoie de un fiu, ca să-ţi dea o mână de ajutor. Doar nu eşti stearpă, la urma urmei...

Fiind deprinsă cu apucăturile cumnatului ei, lui Deeti nu-i fu greu deloc să-i ignore împunsăturile; întorcându-i spatele, se îndreptă spre propria ei plantaţie, ducând un coş mare de răchită proptit pe şold. Printre şirurile de flori, pământul era acoperit cu un covor de petale ca hârtia, iar Deeti începu să le culeagă cu ambele mâini, aruncându-le în coş. Cu o săptămână sau două în urmă, ar fi avut grijă să păşească încetişor, întoarsă într-o parte, ca să nu deranjeze florile, dar acum mergea aproape dansând şi fără să-i pese câtuşi de puţin când poalele sariului măturau mănunchiuri-mănunchiuri de petale de pe păstăile coapte. Când coşul se umplu, îl aduse înapoi şi-l deşertă lângă *chula* de afară unde gătea de cele mai multe ori. Acea parte a prispei era umbrită de doi mangotieri uriaşi. Mugurii lor tocmai începuseră să încolţească; din aceşti copaci aveau să crească primele frunze ale primăverii. Uşurată că scăpase de arşiţa soarelui, Deeti se lăsă pe vine lângă cuptor şi aruncă un braţ de lemne peste tăciunii rămaşi de cu seară, care încă mai ardeau mocnit, în adâncul cenuşii.

Între timp, Kabutri se trezise, iar când îşi arătă faţa în uşă, mama ei nu mai avea dispoziţie să fie îngăduitoare.

La ora asta? se răsti ea. Unde-ai fost? *Kám-o-káj na hoi?* Crezi că nu e nicio treabă de făcut?

Deeti îi dădu fiicei sale sarcina de a mătura grămadă petalele de maci, în timp ce ea se ocupa cu aţâţatul focului, pentru a înfierbânta o *tawa* grea de fier. După ce grătarul se încinse îndeajuns, presără peste el o mână de petale, apăsându-le bine cu o cârpă făcută ghemotoc. Închizându-se la culoare în timp ce se frigeau, petalele începură să se lipească între ele, astfel că în câteva minute ajunseră să arate întocmai ca rotiurile rotunde, din făină de grâu, pe care Deeti i le împachetase pentru prânz soţului ei. Iar „roti" era într-adevăr denumirea sub care erau cunoscute acele învelitori din petale de maci, deşi aveau un cu totul alt scop decât al turtiţelor cu acelaşi nume: urmau să fie vându-

te la Fabrica de Opiu Sudder, din Ghazipur, pentru a fi folosite la căptuşitul containerelor de pământ în care se aduna opiul.

Între timp, Kabutri frământase puţină atta şi plămădise din ea câteva rotiuri adevărate. Deeti le coapse repede, înainte de a stârni iar focul cu vătraiul; rotiurile fură puse deoparte, spre a fi mâncate mai târziu, cu resturile din ajun – o strachină de aluposth stătut, cartofi fripţi în pastă de seminţe de mac. Acum, gândurile i se îndreptară iar spre camera sfântă: se apropia momentul pentru puja de amiază, aşa că era vremea să se ducă la râu şi să facă o baie. După ce masă ulei din seminţe de mac în părul lui Kabutri şi într-al ei, Deeti îşi luă pe umăr sariul de schimb şi porni cu fiica ei spre apă, peste câmp.

Macii se terminau la un mal nisipos care cobora într-o pantă blândă spre Gange; încălzit de soare, nisipul era îndeajuns de fierbinte ca să le ardă tălpile goale. Povara sobrietăţii materne alunecă dintr-odată de pe umerii aduşi ai lui Deeti; o luă la fugă după fiica ei, care o luase cu mult înainte. La vreo doi paşi de marginea apei, strigară spre râu o invocaţie:

Jai Ganga Mayya ki...!

După care traseră aer în piept şi se aruncară în valuri.

Când ieşiră din nou la suprafaţă, râdeau amândouă: era acea perioadă din an când, după şocul de-o clipă al contactului cu ea, apa se vădeşte curând a fi înviorător de răcoroasă. Deşi mai erau câteva săptămâni până la arşiţa de cuptor din toiul verii, cursul Gangelui începuse deja să se împuţineze. Întorcându-se spre Benares, aflat la apus, Deeti îşi ridică fiica în braţe, cât mai sus, ca să toarne o mână de apă ca omagiu pentru oraşul sfânt. Împreună cu ofranda, din palmele făcute căuş ale fetei zburâ şi o frunză. Se răsuciră să vadă cum o ducea râul în jos, spre ghaturile[1] din Ghazipur.

Zidurile fabricii de opiu din Ghazipur erau parţial ascunse de mangotieri şi arbori jackfruit, dar drapelul britanic care flutura deasupra se vedea peste coroanele acestora, ca şi turla bise-

[1] Ghat – (hindi) trepte care coboară spre Gange, loc pentru spălarea rituală. (n. edit.)

ricii în care se rugau supraveghetorii din fabrică. La ghatul de pe Gange al fabricii se vedea o barjă pateli cu un catarg, arborând pavilionul Companiei Engleze a Indiilor Orientale. Adusese un transport de opiu *chalán* de la una dintre agenţiile îndepărtate ale Companiei şi un şir lung de coolies[1] tocmai descărcau marfa.

Mamă, spuse Kabutri, ridicând privirea spre Deeti, unde se duce barca aia?

Întrebarea lui Kabutri fu aceea care declanşă viziunea lui Deeti: dintr-odată, ochii ei plăsmuiră imaginea unei corăbii imense, cu două catarge înalte. Suspendate de catarge, velele ei imense, de un alb orbitor, străluceau în soare. Prova navei se îngusta într-un mascaron înfăţişând o figură de pasăre cu cioc lung, ca un cocostârc sau un bâtlan. Pe punte, lângă prova, stătea un om, şi cu toate că nu-l vedea clar, Deeti avu senzaţia clară a unei prezenţe nefamiliare.

Ştia că viziunea nu era prezentă cu adevărat în faţa ei – cum era, de pildă, barja legată la debarcaderul fabricii. Nu văzuse niciodată marea, nici măcar nu părăsise districtul, nici nu vorbise altă limbă decât dialectul ei natal *bhojpuri*, şi totuşi nu se îndoi nicio clipă că acea corabie exista undeva şi venea în direcţia ei. Conştiinţa acestui fapt o înspăimânta, căci niciodată nu mai văzuse ceva care să semene măcar pe departe cu acea apariţie, şi n-avea nici cea mai vagă idee ce-ar fi putut să însemne.

Kabutri ştia că se întâmplase ceva neobişnuit, căci aşteptă câteva momente, înainte de a întreba:

Mamă? La ce te uiţi? Ce-ai văzut?

Faţa lui Deeti devenise o mască a spaimei şi a presimţirilor rele, când răspunse, cu voce tremurată:

Beti... am văzut o jahaj... o corabie...

Adică barca aia de acolo?

Nu, beti... era o corabie cum n-am mai văzut niciodată. Ca o pasăre mare, cu pânzele ca nişte aripi, şi cu un cioc lung...

Aruncând o privire în josul râului, Kabutri o întrebă:

Nu poţi să-mi desenezi ce-ai văzut?

---

[1] Coolie – în diverse limbi indiene, hamal sau lucrător cu ziua. (n. edit.)

Drept răspuns, Deeti dădu din cap, şi ieşiră amândouă pe mal. Se schimbară repede, după care umplură un ulcior cu apă din Gange, pentru camera de puja. Când ajunseră înapoi acasă, Deeti aprinse o lampă, înainte de a o duce pe Kabutri în camera sfântă.

Încăperea era întunecoasă, cu pereţii înnegriţi de funingine, şi mirosea puternic a ulei şi tămâie. Înăuntru se afla un mic altar, cu statui ale lui Şivji şi Bhagwan Ganeş, şi imagini înrămate ale zeiţei-mamă Durga şi ale lui Sri Krişna. Dar camera era consacrată nu numai zeilor, ci şi panteonului personal al lui Deeti, şi conţinea multe obiecte rămase din familie şi de la înaintaşii ei – printre care, relicve ca saboţii de lemn ai răposatului său tată, o salbă din boabe de rudrakşa rămasă de la mama ei şi amprentele parţial şterse ale tălpilor bunicilor, luate pe rugurile lor funerare.

Zidurile din jurul altarului erau împânzite cu imagini pe care Deeti le desenase ea însăşi, în contur, pe discuri din petale de maci asemănătoare hârtiei: erau acolo portretele în cărbune ale celor doi fraţi şi al surorii, care muriseră în copilărie. Erau apoi reprezentate şi câteva rude în viaţă, dar numai prin imagini schematice desenate pe frunze de mango – Deeti socotea că aduce ghinion dacă încerci să faci portrete peste măsură de realiste ale celor ce încă nu au părăsit acest pământ. Astfel, iubitul ei frate mai mare, Kesri Singh, era înfăţişat doar din câteva linii de-abia schiţate care-i sugerau puşca de sepoi şi mustaţa răsucită în sus.

Acum, intrând în camera de puja, Deeti luă o frunză verde de mango, îşi înmuie vârful degetului într-un vas cu praf roşu de sindur şi schiţă, din câteva trăsături, două triunghiuri în formă de aripi care stăteau suspendate deasupra unei forme prelungi, arcuite, încheiată printr-un cioc încovoiat. Ar fi putut să fie o pasăre în zbor, dar Kabutri îşi dădu seama imediat ce era – imaginea unei corăbii cu două catarge şi pânzele strânse. Fu uimită că mama ei desenase imaginea ca şi cum ar fi reprezentat o fiinţă vie.

Ai s-o pui în camera de puja? se interesă ea.

Da, răspunse Deeti.

Fetiţa nu putea înţelege de ce şi-ar fi găsit o corabie locul în panteonul familiei.

Dar de ce? o iscodi ea.

Nu ştiu, spuse Deeti, căci şi ea era nedumerită de siguranţa propriei sale intuiţii. Ştiu doar că acolo trebuie să stea; şi nu numai corabia, ci şi mulţi dintre cei care sunt la bordul ei; şi ei trebuie să apară pe pereţii camerei noastre de puja.

Şi ei cine sunt? vru să ştie copila, mirată.

Încă nu ştiu, îi zise mama ei. Dar voi şti, când am să-i văd.

Capul de pasăre sculptat, care susţinea bompresul navei „Ibis", era destul de neobişnuit pentru a servi drept dovadă, pentru cei ce mai aveau nevoie de aşa ceva, că aceasta era într-adevăr corabia pe care o văzuse Deeti pe când stătea cufundată până la brâu în apele Gangelui. Mai târziu, chiar şi marinarii cu experienţă aveau să recunoască faptul că desenul ei reda surprinzător de exact subiectul, mai ales ţinând seama că era făcut de cineva care niciodată nu văzuse un schooner cu două catarge – sau, la o adică, orice alt vas pentru ape adânci.

Cu timpul, printre nenumăraţii oameni care au ajuns să-l considere pe „Ibis" strămoşul lor, s-a acceptat ideea că râul însuşi îi dăruise lui Deeti viziunea – că imaginea lui „Ibis" fusese transportată în amonte, ca un curent electric, în clipa când vasul luase contact cu apele sacre. Aceasta ar fi însemnat că se întâmplase în cea de-a doua săptămână din luna martie a anului 1838, căci atunci a aruncat „Ibis" ancora lângă Insula Ganga-Sagar, unde fluviul sfânt se varsă în Golful Bengal. Acolo, în timp ce „Ibis" aştepta să ia la bord un pilot care să ghideze nava spre Calcutta, Zachary Reid a văzut pentru prima dată India; şi ceea ce a văzut era o pădure deasă de mangrove şi un mal noroios ce părea nelocuit, până a început să-şi reverse ambarcaţiunile – o mică flotilă de bărcuţe şi canoe, toate venind cu intenţia de a le oferi marinarilor nou-sosiţi legume, fructe şi peşte de vânzare.

Zachary Reid era un om de statură medie şi constituţie solidă, cu pielea de culoarea fildeşului vechi şi o claie de păr cârlion-

ţat, negru ca smoala, care-i cădea pe frunte şi în ochi. Pupilele sale erau la fel de negre ca părul, iar irişii, spuziţi cu punctişoare maronii; în copilărie, străinii obişnuiau să spună că o pereche de giuvaeruri atât de scânteietoare ar fi putut să-i fie vândute unei ducese, drept diamante (mai târziu, când i-a venit şi lui vremea să fie inclus în capela lui Deeti, urma să se facă mult caz de strălucirea privirii sale). Întrucât râdea uşor şi umbla cu o dezinvoltură mlădioasă, lipsită de orice griji, oamenii îl considerau uneori mai tânăr decât era, însă Zachary nu întârzia niciodată să-i corecteze: fiu al unei sclave eliberate din Maryland, se mândrea mult cu faptul că-şi cunoştea cu precizie vârsta şi data naşterii. Celor care greşeau, le atrăgea atenţia că avea douăzeci de ani – nicio zi mai puţin, şi nu cu multe zile peste.

Zachary avea obiceiul de a se gândi, în fiecare zi, la cel puţin cinci lucruri pe care să le laude – îndeletnicire pe care i-o inspirase mama lui, ca măsură corectoare necesară unei limbi ce devenea uneori prea ascuţită. De la plecarea sa din America, corabia „Ibis" însăşi figurase cel mai adesea pe lista zilnică a lui Zachary cu lucruri demne de laudă. Nu c-ar fi fost deosebit de frumoasă sau elegantă la înfăţişare; dimpotrivă, „Ibis" era un schooner de modă veche, nici suplu, nici cu acea punte nivelată pentru care deveniseră faimoase clipperele din Baltimore. Avea o punte scurtă, două tengi la prova şi la pupa şi o dunetă mijlocie între ele, cu o baracă folosită ca bucătărie şi cabină pentru căpitan şi stewarzi. Cu puntea sa aglomerată şi lată, „Ibis" trecea uneori, pentru marinarii bătrâni, drept barcaz cu greement de schooner; dacă era vreun grăunte de adevăr sau nu în asta, Zachary nu ştia, dar niciodată nu considerase vasul altceva decât acel schooner într-al cărui echipaj se angajase. În ochii lui, greementul de iaht al lui „Ibis" avea ceva neobişnuit de graţios, cu velele sale aliniate în lungul navei, nu de-a latul. Putea să-şi dea seama de ce, când îşi ridica vela mare, focul şi trinca, putea să arate ca o pasăre cu aripi albe, în zbor; alte corăbii cu catarge înalte, încărcate de numeroase vele dreptunghiulare, arătau aproape dizgraţios, în comparaţie cu „Ibis"

Un lucru pe care-l ştia Zachary despre „Ibis" era faptul că

fusese construit ca „păsărar negru" – vas pentru transportul de sclavi. Într-adevăr, acesta era motivul pentru care-şi schimbase stăpânii: în anii trecuţi de la abolirea formală a comerţului cu sclavi, navele maritime britanice şi americane începuseră să patruleze în număr tot mai mare pe lângă coastele Africii de Vest, iar „Ibis" nu era destul de iute ca să le întrească în viteză. La fel ca în cazul multor alte corăbii de sclavi, noul proprietar al schoonerului îl cumpărase având în vedere o altă destinaţie: exportul de opiu. În acest caz, cumpărătorul fusese o firmă numită Burnham Bros., companie de transporturi navale şi casă de comerţ care avea interese extinse în India şi China.

Reprezentanţii noilor proprietari nu pierduseră vremea şi ceruseră ca schoonerul să fie trimis la Calcutta, unde se afla reşedinţa principală a patronului, Benjamin Brightwell Burnham; odată ajuns la destinaţie, „Ibis" urma să fie renovat – şi în acest scop fusese luat la bord Zachary. Acesta petrecuse opt ani lucrând la şantierul naval Gardner din Fell's Point, Baltimore, şi avea calificări excelente pentru a superviza înzestrarea fostei corăbii de sclavi. În privinţa navigaţiei, însă, nu avea mai multe cunoştinţe despre nave decât alţi marangozi care n-au părăsit niciodată uscatul, căci era prima lui ieşire pe mare. Dar se angajase cu gândul de a învăţa meşteşugul marinăresc, şi a urcat la bord arzând de nerăbdare, cu un sac de efecte care nu conţinea mult mai mult decât un schimb de haine şi un fluieraş pe care-l primise în copilărie de la tatăl lui. „Ibis" i-a prilejuit o şcolire rapidă, dar şi aspră, jurnalul său de bord fiind încă aproape de la început o litanie de necazuri. Domnul Burnham era atât de grăbit să-şi vadă noul schooner ajuns în India, încât nava plecase din Baltimore cu un echipaj redus, de numai nouăsprezece oameni, dintre care nouă erau înscrişi ca „negri", inclusiv Zachary. Proviziile erau şi ele insuficiente, atât cantitativ cât şi calitativ, ceea ce a dus la confruntări între stewarzi şi marinari, mateloţi şi ofiţeri. După aceea, corabia a ajuns în larg, şi s-a constatat că bordajul lua apă: Zachary a fost nevoit să constate că puntea intermediară, unde fusese plasată încărcătura umană, era ciuruită de găuri pentru respirat şi privit afară, sfredelite de generaţii întregi

de africani captivi. „Ibis" ducea şi o încărcătură de bumbac, ca să acopere costurile călătoriei; în inundaţie, baloturile s-au îmbibat de apă şi a trebuit să fie aruncate peste bord.

În largul coastelor Patagoniei, vremea rea a silit o schimbare a cursului, care fusese prevăzut să traverseze Pacificul, ocolind apoi Capul Java. În schimb, s-a pus cap compas pe Capul Bunei Speranţe – cu rezultatul că nava a reuşit să lase furtuna în urmă, având parte în schimb de două săptămâni fără boare de vânt. În timp ce echipajul trăia pe jumătăţi de raţii, cu pesmeţi mâncaţi de viermi şi carne stricată de vită, a izbucnit o epidemie de dizenterie; înainte ca vântul să se înteţească din nou, au murit trei oameni, iar doi dintre negri au fost aruncaţi în lanţuri, pentru că refuzau mâncarea care le era pusă în faţă. Cu mâna de lucru şi mai redusă, Zachary şi-a lăsat deoparte uneltele de tâmplar şi a devenit marinar în toată regula, căţărându-se pe grijele ca să ridice pânzele.

Apoi, s-a întâmplat că secundul, care era un ticălos urât de toţi negrii din echipaj, a căzut peste bord şi s-a înecat. Toată lumea ştia că nu fusese un accident, dar tensiunile de pe navă ajunseseră la un asemenea nivel, încât căpitanul, un irlandez din Boston cu limba ascuţită, a închis ochii. Zachary era singurul membru al echipajului care a oferit ceva când efectele mortului s-au scos la licitaţie, astfel intrând în posesia unui sextant şi a unui cufăr plin cu haine.

Curând, nemaifiind nici simplu marinar dar nici ofiţer, Zachary a devenit omul de legătură dintre cele două grupuri, asumându-şi şi îndatoririle de secund. Nu mai era acelaşi novice de la începutul călătoriei, dar încă nici nu se ridica pe deplin la înălţimea noilor sale responsabilităţi. Eforturile lui şovăitoare nu reuşeau cu nimic să ridice moralul oamenilor, iar când schoonerul a acostat la Cape Town, echipajul s-a topit peste noapte, răspândind vorba despre un infern plutitor cu o leafă de mizerie. Reputaţia lui „Ibis" era aşa de vătămată, încât nici cei mai înrăiţi bătăuşi şi beţivi nu mai puteau fi convinşi să se angajeze; singurii marinari care ar fi îndrăznit să se aventureze pe punte erau lascarii.

Aceasta a fost prima experienţă a lui Zachary cu un asemenea gen de marinar. Crezuse că lascarii erau un fel de trib sau naţiune, ca indienii Sioux sau Cherokee; acum a descoperit că proveneau din locuri îndepărtate unele de altele şi nu aveau nimic altceva în comun decât Oceanul Indian; printre ei se numărau chinezi şi est-africani, arabi şi malaiezi, bengalezi şi goanezi, tamili şi arakanezi. Veneau în grupuri de câte zece sau cincisprezece, fiecare cu câte un conducător care vorbea în numele tuturor. Ar fi fost imposibil să despartă aceste grupuri; trebuia să-i angajeze sau pe toţi, sau pe niciunul, şi, deşi erau ieftini, aveau ideile lor despre cât de mult vor munci şi între câţi oameni urma să se împartă fiecare treabă – ceea ce părea să însemne că trebuia să fie angajaţi câte trei sau patru lascari pentru munci pe care le putea face un singur marinar capabil. Căpitanul îi declară la fel de leneşi ca o şleahtă de cioroi, dar lui Zachary îi păreau mai degrabă ridicoli decât altcumva – începând cu costumaţia: toţi umblau desculţi ca-n ziua când se născuseră, şi mulţi păreau să nu aibă niciun alt veşmânt decât o legătură de batist înfăşurată în jurul şoldurilor. Unii se fâţâiau în nişte budigăi legaţi cu brăcinare, pe când alţii purtau saronguri care fâlfâiau ca nişte jupoane în jurul picioarelor lor slăbănoage, astfel că uneori puntea navei arăta ca un salon de cuplărai. Cum naiba putea un om să se urce pe catarg desculţ, înfăşat doar într-un scutec de pânză, ca un bebeluş nou-născut? Chit că erau mai agili decât orice mateloţi pe care-i văzuse vreodată, pe Zachary tot îl deranja să-i vadă pe catarg, atârnând ca nişte maimuţe de straiuri şi sarturi: când sarongurile le fluturau în vânt, îşi ferea ochii, speriat de ceea ce-ar fi putut să vadă dacă se uita în sus.

După ce se gândi şi se răzgândi de câteva ori, comandantul hotărî să angajeze un grup de lascari care era condus de un anume Serang Ali. Acesta era un personaj cu o înfăţişare redutabilă, un chip care-ar fi stârnit invidia lui Gingis Han, fiind slab, prelung şi îngust, cu ochi negri şi neliniştiţi, care mereu săgetau încoace şi-ncolo, deasupra pometilor cu unghiuri accentuate. Două mustăţi ca nişte pene îi coborau până pe bărbie, încadrând o gură aflată mereu în mişcare, cu marginile mânjite într-un roşu viu, li-

vid, ca şi cum ar fi plesnit mereu din buze, după ce bea sânge din venele deschise ale unei iepe, cum făceau sângeroşii tătari din stepe. Descoperirea că substanţa din gura lui era de origine vegetală[1] nu l-a liniştit prea mult pe Zachary: odată, când serangul a scuipat peste parapet un torent de suc roşu ca sângele, a observat că apa se umplea de dorsale ale rechinilor pofticioşi. Cât de inofensivă putea fi chestia aia ca sfecla, dacă rechinii o puteau lua drept sânge?

Perspectiva unei călătorii spre India cu acel echipaj era atât de neatrăgătoare, încât dispăru şi nostromul, debarcând de pe navă atât de grăbit încât lăsă în urmă un sac cu haine. Când află că şeful de echipaj spălase putina, căpitanul mârâi:

– Dete bir cu fugiţii, care va să zică? Nici nu mă mir. Şi eu o luam la sănătoasa, dacă mă plătea careva.

Următoarea escală a lui „Ibis" era în insula Mauritius, unde avea să schimbe o încărcătură de grâne cu o sarcină de abanos şi lemn de esenţă tare. Întrucât n-a putut găsi niciun alt ofiţer maritim înainte de plecare, schoonerul a ridicat ancora cu Zachary pe postul şefului de echipaj. Astfel, s-a întâmplat că în decursul unei singure călătorii, în urma dezertărilor şi a morţilor, Zachary a sărit de la cel mai necopt mus până la rangul de matelot superior, de la marangoz la secund, cu o cabină proprie. Nu regreta, la mutarea din cabina echipajului în cea privată, decât că iubitul lui fluier dispăruse undeva pe drum, şi nu-i mai rămânea decât să-l considere pierdut.

Înainte de asta, căpitanul îl instruise pe Zachary să mănânce sub punte – „pă masa mea n-o să să verse colori, batâr că-i numa' un galbin mai palid" Dar acum, în loc să mai ia cina de unul singur, insista ca Zachary să stea la aceeaşi masă cu el, fiind serviţi de un contigent apreciabil de lascari – o adunătură bălţată de nespălaţi şi zdrenţăroşi.

După ce au pornit la drum, Zachary a fost nevoit să se instruiască încă o dată, de data asta nu atât în marinărie, cât în

[1] Aluzie la frunza de betel (*Piper betel*) pe care indienii o mestecă în combinaţie cu nucă arreca, care le pătează în roşu buzele şi dinţii. (n. edit.)

obiceiurile noului echipaj. În locul obişnuitelor jocuri de cărţi şi şah ale marinarilor, acum se auzea ţăcănit de zaruri, şi partide de ţintar ce se desfăşurau pe grile din sfoară; acordurile vesele ale cântecelor marinăreşti au fost înlocuite de alte melodii, sălbatice şi discordante, ba chiar însuşi mirosul navei a început să se schimbe, aroma mirodeniilor infiltrându-se prin lemnărie. Zachary, care fusese însărcinat cu paza proviziilor, a trebuit să se familiarizeze cu un set nou de alimente, care nu mai semănau de niciun fel cu obişnuiţii pesmeţi şi saramura de vită; a fost nevoit să înveţe să spună „răţe" în loc de „raţii", şi să-şi scrânteasscă limba cu vorbe ca „dal", „masala" şi „achar". A fost obligat să se deprindă cu „malum" în loc de ofiţer, „serang" pentru nostrom, „tindal" pentru secund, şi „seacunny" pentru cârmaci; a fost silit să memoreze un întreg vocabular marinăresc nou, care ba suna cât de cât a engleză, ba nu prea: greementul a devenit „sfărărie", la „stop aşa!" se spunea „bas!", iar strigătul de „totu-i în regulă!" de la jumătatea dimineţii suna acum „tuingură!" Puntea se numea „tootuk", pe când catargele erau „dols"; o comandă era o „hookum" şi, în loc de babord şi tribord, prova şi pupa, trebuia să spună „jamna" şi „dawa", „agil" şi „peechil"

Un lucru care a continuat neschimbat a fost împărţirea echipajului în două schimburi, fiecare condus de câte un tindal. Cele mai multe dintre activităţile de la bord cădeau în sarcina celor doi tindali, iar în primele două zile Serang Ali nu s-a arătat aproape deloc la faţă. Dar, în cea de-a treia, ieşind în zori pe punte, Zachary s-a pomenit salutat cu un:

– Chin-chin, malum Zikri! Haliş potol? Baj-ceva la burduhan?

Deşi surprins în primul moment, Zachary se pomeni curând vorbind cu serangul neaşteptat de uşor: parcă acel grai încropit atât de ciudat i-ar fi dezlegat şi lui limba.

– De unde eşti, Serang Ali? îl întrebă el.

– Serang Ali-i din Rohingya – partea despre Arakan.

– Şi de unde-ai învăţat să vorbeşti aşa?

– De p-ăle corăbii, sosi răspunsul. Despre China, dom' yankey totaşa zic tomereu. Şi nostrom ca Malum Zikri.

– Nu-s nostrom, îl corectă Zachary. M-am angajat ca tâmplar de bord.

– Nu contaz, răspunse serangul, pe un ton îngăduitor, părintesc. Nu contaz: tos totuna. Malum Zikri o s'ajung dom' puka acuşa-cuş. Aşaca zi: nevast-ai?

– Nu, râse Zachary. Da' matale? Serang Ali nevast-are?

– Nevast-alu Serang Ali focut murit, veni răspunsul. Dususu, la cer. Dup'un timp, Serang Ali prinz nevast-alta.

O săptămână mai târziu, Serang Ali îl acostă pe Zachary din nou:

– Malum Zikri! Captan-pezevenghi face to-pe-el. Rău bol'-vitu! Trebe docto unu. Nica nu poasa hali. Totimpu numa cacapişu, caca-pişu. Pute-rău în-cabin la-captan.

Zachary se duse în cabina căpitanului, unde află că nu era nimic în neregulă: doar o indigestie – nu dizenterie, căci nu se vedeau nici pete-n scaun, nici vreun strop de sânge.

– Ştiu io să-m' port singur dă grijă; nu-i prima oară că mă trece pântecăraia.

Curând, însă, căpitanul deveni prea slăbit ca să mai iasă din cabină, iar Zachary primi în custodie jurnalul de bord şi hărţile de navigaţie. Întrucât mersese la şcoală până la vârsta de doisprezece ani, ştia să scrie – încet, dar corect şi citeţ: completarea jurnalului de bord nu-i punea niciun fel de probleme. Altfel stăteau lucrurile cu navigaţia: deşi învăţase ceva aritmetică la şantierul naval, nu se descurca deloc uşor cu numerele. Dar, de-a lungul călătoriei, se străduise să-i observe cât mai atent pe căpitan şi pe nostrom, în timp ce măsurau coordonatele la amiază; uneori, le pusese chiar şi întrebări, cărora li se răspundea, în funcţie de dispoziţia ofiţerilor, fie cu explicaţii laconice, fie cu câte-o scatoalcă peste ureche. Acum, folosind ceasul căpitanului şi un sextant moştenit de la nostromul mort, îşi petrecea mult timp căutând să calculeze poziţia navei. Primele încercări se terminaseră în crize de panică, după ce calculele plasaseră corabia la sute de mile distanţă de ruta planificată. Dar, când lansă un hookum să se schimbe direcţia, descoperi că oricum cârmirea propriu-zisă a navei nu fusese niciodată în mâinile lui.

– Malum Zikri crede că lascar-pezevenghi nu poa navigat? replică indignat Serang Ali. Lascar-pezevenghi ştii pre-multu navigat, ui-şi-vez!

Zachary protestă că se abătuseră cu vreo trei sute de mile de la direcţia spre Port Louis. Serangul îi răspunse ţâfnos:

– La ce face Malum Zikri at'ta tărăboi şi tranca-tranca şi ditai hookumincăraia? Malum Zikri ucenic-încă. Nu ştii navigat-încă. Nime-nu-vede Serang Ali prea multu deşte-pezevenghi-nuntru? Duce vas Por'Lui-n trei zile, ui-şi-vez!

Trei zile mai târziu, întocmai cum promisese Serang Ali, colinele cocoşate de pe Mauritius au apărut la jamna-prova, cu oraşul Port Louis cuibărit în golful de la poalele lor.

– Măi fir-aş-de-băcănie! exclamă Zachary, cu admiraţie cam ursuză. Nu-l bate asta şi pe Olandez? Eşti sigur c-am nimerit bine?

– Şi dac-aş zice-nu? Serang Ali ştii navigat Număr Un!

Mai târziu, Zachary avea să afle că Serang Ali cârmise tot timpul pe un drum ştiut numai de el, folosind o metodă de navigaţie care combina calculul mintal – sau „tup ka shoomar", cum îl numea el – şi observarea frecventă a stelelor.

Căpitanul era de-acum prea grav bolnav ca să mai coboare de la bord, aşa că lui Zachary îi reveni sarcina de a se ocupa de afacerile patronului pe insulă, ceea ce includea predarea unei scrisori proprietarului unei plantaţii, la vreo şase mile distanţă de Port Louis. Zachary tocmai se pregătea să debarce, când fu interceptat de Serang Ali, care-l măsură de sus şi până jos, cu o privire preocupată.

– Malum Zikri o-s-aibe mult necaz daca-se duce-n Por'Lui aşa.

– De ce? Nu văd nimica-n neregulă.

– Malum ui-şi-vez, făcu Serang Ali un pas înapoi, privindu-l cu un ochi critic. Ce hain-are p-el?

Zachary era îmbrăcat în hainele lui zilnice de lucru, pantaloni din pânză de sac şi obişnuitul banyan marinăresc – o tunică largă făcută, în cazul lui, din material Osnaburg aspru şi decolorat. După câteva săptămâni pe mare, chipu-i era neras, iar părul

cârlionţat îi devenise slinos de unsoare, smoală şi sare. Dar nimic din toate astea nu i se părea necuviincios – la urma urmei, nu făcea decât să ducă o scrisoare. Ridică din umeri:

– Şi ce-i cu ele?

– Malum Zikri merge aşa-gătit la Por'Lui, nu mai vine-ndărăt, declară Serang Ali. Pre-multu îmbulzal în Por'Lui. Destui păsărari vre-să prinz-un buca-sclav. Malum va-să fii-săltat, robit, totimpu' biciuit, bătut. Nu-i-bine.

De astă dată, Zachary căzu pe gânduri. Reveni în cabina lui şi se uită mai atent la lucrurile pe care le acumulase ca rezultat al morţii şi dezertării celor doi tovarăşi de bord. Unul dintre ei fusese destul de fante, iar cufărul său conţinea atât de multe haine, încât îl intimida pe Zachary: care cu ce se potrivea? Ce era nimerit şi pentru care oră din zi? Una era să se uite la fineţurile alea de uscat pe trupul altora, şi cu totul altceva să le tragă pe el.

Şi de astă dată, Serang Ali îi veni în ajutor: reieşi că printre lascari erau mulţi care se lăudau şi cu alte îndeletniciri pe lângă marinărie – printre care, un kussab care cândva lucrase ca „garderobier" pe lângă un proprietar de corăbii, un steward care fusese şi darzee, câştigând bani în plus din cusutul şi dresul hainelor, şi un camarot care învăţase bărbieritul şi lucrase ca frizer de bord. Sub îndrumările lui Serang Ali, echipa se apucă de treabă, scotocind prin cuferele şi sacii lui Zachary, alegând haine, măsurând, pliind, forfecând, retezând. În timp ce stewardul croitor şi fârtaţii lui se ocupau de pense şi manşete, bărbierul-camarot îl duse pe Zachary pe punte şi, cu ajutorul a doi spălători, îl supuse celor mai straşnice ferchezuiri din viaţa lui. Zachary nu opuse nicio rezistenţă, până când camarotul dădu la iveală un lichid negricios şi parfumat, pregătindu-se să i-l toarne în cap.

– Ei, da' asta ce mai e?

– Şampi! răspunse bărbierul, făcând un gest de frecare cu mâinile. Şampo-nare a-ntâia...

Zachary nu mai auzise niciodată despre această substanţă – dar, oricât îi era de silă să se lase atins de ea, cedă şi, spre marea lui surprindere, după aceea nu-i păru rău, căci în viaţa lui nu-şi

simţise capul mai uşor, nici părul nu-i mirosise atât de plăcut.

Peste două ore, Zachary vedea în oglindă un chip pe care aproape că nu-l putea recunoaşte, al unui bărbat îmbrăcat cu o cămaşă albă de in, pantaloni de călărie şi un veston de vară la două rânduri, cu cravată albă înnodată cu grijă la gât. Peste părul spălat, aranjat din foarfecă, pieptănat şi legat cu o panglică la spate, purta o pălărie neagră, lucioasă. Nu mai lipsea nimic, din cât îşi putea da el seama, dar Serang Ali încă nu era satisfăcut.

– Tica-taca n-ai?

– Ce?

– Ornic.

Serangul îşi duse mâna la buzunarul unei haine imaginare, ca pentru a sugera că voia să-şi scoată un ceas.

Ideea că şi-ar fi putut permite să aibă ceas îl făcu pe Zachary să râdă.

– Nu, răspunse el, ceas n-am.

– Nu-i n'ica. Malum Zikri şepţi un minut.

Şi, alungându-i pe ceilalţi lascari din cabină, serangul dispăru pentru vreo zece minute. Când reveni, aducea un obiect ascuns între faldurile sarongului. Închizând uşa în urma lui, desfăcu nodul din talie şi-i dădu lui Zachary un ceas de argint lucitor.

– Coada ciorii! exclamă Zachary, rămânând cu gura căscată la vederea ceasornicului care stătea în palma lui ca o stridie sclipitoare; avea ambele capace acoperite cu desene complicate în filigran, iar lanţul era compus din trei lănţişoare subţiri, împletite.

Deschizându-i capacul, se uită cu uimire la ace şi la rotiţele dinţate ce se învârteau.

– Ce frumos e!

Pe faţa interioară a capacului, observă Zachary, era gravat cu litere mici un nume. Îl citi cu glas tare:

– „Adam T. Danby" Cine-o fi fost ăsta? L-ai cunoscut, Serang Ali?

Serangul ezită un moment, apoi clătină din cap.

– Nu... Nu, sabbi. Cumpărat ceas la zaraf, în Cape Town. A-cu i-alu Malum Zikri.

– Nu pot să primesc de la tine aşa ceva, Serang Ali.

– En-regul, Zikri Malum, răspunse serangul, învrednicindu-l cu unul dintre rarele lui zâmbete. En-regul.

Zachary se simţi adânc mişcat.

– Îţi mulţumesc, Serang Ali. Nimenea nu mi-a mai dat până-acum aşa ceva.

Rămase în faţa oglinzii, cu ceasul în mână şi pălăria pe cap – şi dintr-odată izbucni în râs.

– Ei, da' au să mă facă primar, cu siguranţă!

Serang Ali dădu din cap:

– Malum Zikri-i mare sculă de pukka sahib acuşa. Cumsecade. Daca vin-la prins plantar-pezevenghi, tresa-faca vaca-prostu.

– Vaca-prostu? repetă Zachary. Ce vrei să spui?

– Tresă-strigi gura-mare: plantar-pezevenghi, plimba-ursu. Io-s mare sculă pukka sahib, nu poţi prinde. Iei pistolu-n buz'nar, dacă pezevenghi cearcă japca, drept-în faţa-l puşti.

Zachary îşi vârî un pistol în buzunar şi coborî în port, stânjenit – dar, aproape din clipa când păşi pe cheu, se pomeni tratat cu o deferenţă neobişnuită. Se duse la un grajd să închirieze un cal, iar geambaşul francez îl primi cu o plecăciune şi i se adresă cu „milord", nemaiştiind ce să facă, numai să-l mulţumească. Plecă de-acolo călare, urmat de un grăjdar care alerga după el numai ca să-i arate drumul.

Oraşul era mic, constând doar din câteva cvartale de case ce se pierdeau într-o învălmăşeală de barăci, bordeie şi colibe de chirpici; dincolo de acestea, drumul şerpuia printre pâlcuri dese de copaci şi desişuri înalte, încâlcite, de trestie de zahăr. Colinele şi râpele înconjurătoare aveau forme stranii, butucănoase; stăteau cocoşate pe câmpii ca un bestiariu de animale gargantueşti care încremeniseră în timp ce încercau să scape din pământul ce le ţinea captive. Din când în când, trecând printre plantaţiile de trestie de zahăr, întâlnea grupuri de oameni care-şi lăsau coasele jos ca să se uite la el; supraveghetorii se înclinau, ridicându-şi respectuos bicele la pălării în semn de salut, în timp ce lucrătorii priveau într-o tăcere inexpresivă, făcându-l să se bucure că avea

arma în buzunar.

Casa plantatorului apăru la vedere când Zachary era încă departe, la capătul unei alei mărginite de copaci cu scoarţa cojită, de culoarea mierii. Se aşteptase să găsească un conac, ca acelea de pe plantaţiile din Delaware şi Maryland, dar în această casă nu existau nici coloane mari, nici ferestre cu frontispicii; era un bungalow de lemn cu un singur etaj, înconjurat de o verandă largă. Pe această verandă stătea aşezat proprietarul, Monsieur d'Epinay, în izmene şi bretele – ceea ce nu-l deranjă pe Zachary, care se simţi descumpănit când gazda îşi prezentă scuzele pentru ţinuta sa sumară, explicând într-o engleză întretăiată că nu se aşteptase să primească vizita unui gentleman la ora aceea din zi. Lăsându-şi oaspetele să fie servit de o slujnică africană, Monsieur d'Epinay intră în casă şi reveni peste o jumătate de oră, îmbrăcat complet, pentru a-l regala pe Zachary cu o masă compusă din multe feluri de mâncare, însoţite de vinuri alese.

Cam fără tragere de inimă, Zachary se uită la ceas şi anunţă că era timpul să plece. În timp ce ieşeau din casă, Monsieur d'Epinay îi dădu o scrisoare pe care trebuia să i-o predea domnului Benjamin Burnham, la Calcutta.

– Trestiile mele putrezesc pe câmp, domnule Reid, spuse agricultorul. Spuneţi-i domnului Burnham că am nevoie de oameni. Acum, când în Mauritius nu mai putem ţine sclavi, trebuie să folosesc coolies, altfel sunt osândit. Sunteţi bun să puneţi o vorbă bună pentru mine?

Şi, cu o strângere de mână la despărţire, Monsieur d'Epinay îi mai oferi şi un avertisment:

– Aveţi grijă, domnule Reid. Fiţi cu ochii-n patru. Munţii din jurul nostru sunt plini de tâlhari, desperados şi sclavi fugiţi. Un gentleman care circulă de unul singur trebuie să fie foarte atent. Luaţi seama ca pistolul să nu vă fie niciodată prea departe de mână.

Zachary părăsi ţanţoş plantaţia, cu zâmbetul pe buze şi cuvântul „gentleman" răsunându-i în urechi; se vedea limpede că însemnarea cu această etichetă avea multe avantaje – după cum se adeveri din plin când ajunse în cartierul docurilor din Port Lo-

uis. Odată cu căderea nopţii, ulițele strâmte din jurul Bazarului lascarilor se umpluseră de femei, iar apariţia lui Zachary, cu pălăria şi costumul lui alb, avu un efect exploziv asupra lor – hainele devenind, astfel, cel mai nou adaos pe lista lui de lucruri vrednice de laudă. Graţie magiei lor, el, Zachary Reid, desconsiderat atât de des de târfele din Fell's Pont, se pomenea acum cu femei-femei agăţate de braţe şi coate: degetele lor îi umblau prin păr, buzele li se apăsau de ale lui, iar mâinile se jucau insinuant cu nasturii de baga ai pantalonilor lui de pânză. Una dintre ele, care-şi spunea Roza din Madagascar, părea cea mai drăguţă fată pe care o văzuse-n viaţa lui, cu flori după urechi şi buze rujate viu; tare-ar mai fi vrut, după zece luni pe mare, să se lase târât după uşa ei, să-şi vâre nasul între sânii ei cu miros de iasomie şi să-şi treacă limba peste buzele ei vanilate – dar dintr-odată îl văzu pe Serang Ali, în sarongul lui, blocând ulicioara, cu chipul său îngust şi acvilin ascuţit ca un pumnal, într-o expresie dezaprobatoare. La vederea lui, Roza din Madagascar se ofili şi pieri.

– Malum Zikri n-are defel minte-n capu-i? întrebă serangul, cu mâinile-n şolduri. I s-urcară apa la-cap? La ce-să vrei-a muiere-nflorată? Nu-i el mare sculă de pukka sahib acu'?

Zachary n-avea chef de predici.

– Mai scuteşte-mă, Serang Ali! Nimeni nu poate s-oprească un marinar să-şi facă şi el de cap.

– Şi-la ce-să vrea Malum Zikri plătească pen-hopa-hopa? replică serangul. De-un ca-ra-ca-tiţ îzarde lu-mata? Are balta peşte.

Aceste cuvinte îl făcură pe Zachary să se încrunte, nedumerit.

– Caracatiţă? Ce-are sula cu prefectura?

– Pă-nu vez? Dom' ca-ra-ca-tiţ are opt mâni. Şi-i totimpu' cu chef. Să to-trăieşti pe lume-asta. De-ce să-nu faci Malum la-fel? N-ai-şi mata zece-deşte?

Într-un târziu, Zachary îşi aruncă mâinile în sus a resemnare şi se lăsă dus de-acolo. Pe tot drumul până la corabie, Serang Ali îi tot scutură de praf hainele, îndreptându-i cravata şi aranjându-i părul. După ce îşi adusese contribuţia la transformarea lui într-

un sahib, serangul se purta ca şi cum s-ar fi făcut stăpân pe persoana lui; indiferent cât de mult îl ocărî Zachary, plesnindu-l peste mâini, nici nu se gândea să se oprească. Preschimbat astfel într-o imagine a eleganţei întruchipate, echipată cu tot ceea ce este necesar pentru atingerea succesului în lume, Zachary pricepu că tocmai de aceea îl împiedicase Serang Ali cu atâta hotărâre să se culce cu fetele de la bazar – de-acum până şi împerecherile aveau să-i fie aranjate şi supervizate. Sau, cel puţin, aşa socotea.

Căpitanul, care era tot bolnav, se grăbea acum cu disperare să ajungă la Calcutta, aşa că voia să ridice ancora cât mai rapid posibil. Dar, când află acest lucru, Serang Ali strâmbă din nas.

– Căp'tan-pezevenghi bolnav-bocnă, spuse el. De-nu-l vede dokto, face-de-moare. Du-te sus-în fuga-mare.

Zachary era gata să aducă un doctor, dar căpitanul nu-i dădu voie.

– Nici nu mă gândesc să las cine ştie ce lipitoare nespălată să-şi puie labele pe mine. N-am nimica, doar o cufureală care nu mă mai lasă. Imediat ce ridicăm pânzele, o să mă simt mai bine.

A doua zi, vântul se învioră, iar „Ibis" ieşi pe mare. Căpitanul reuşi să se urce împleticit pe dunetă, unde se declară în plină formă, dar Serang Ali era de altă părere:

– Căp'tan are Cap'ral Forbes. Ui-şi-vez, neagră să-făcu limba. Mai bine Malum Zikri nu-s-apropie de Căp'tan.

Mai târziu, îi dădu lui Zachary o fiertură de plante şi rădăcini, urât mirositoare.

– Malum bei-el: nu iei-boala. Cap'ral Forbes – mare sculă de pezevenghi.

La sfatul serangului, Zachary îşi schimbă şi regimul alimentar, trecând de la obişnuitul meniu marinăresc de uscături, saramuri şi murături, la specialităţile lascarilor numite karibat şi kedgeree – amestecuri condimentate de orez, linte şi marinate, în care se mai adăugau uneori şi bucăţele de peşte, proaspete sau deshidratate. La început îi fu cam greu să se deprindă cu toate gusturile acelea atât de iuţi încât îi ardeau limba, dar Zachary îşi dădu seama că mirodeniile îi făceau bine, curăţindu-i măruntaie-

le, şi în curând se obişnui cu aromele nefamiliare.

Douăsprezece zile mai târziu, întocmai aşa cum prezisese Serang Ali, căpitanul muri. De astă dată, nu mai avu loc nicio licitaţie pentru efectele mortului: au fost aruncate peste bord, iar cabina fu spălată şi lăsată cu uşile şi ferestrele deschise, ca s-o dezinfecteze aerul sărat al mării.

Când trupul îi fu azvârlit în ocean, după tradiţie, Zachary fu cel care citi din Biblie. Vorbi cu un glas destul de răsunător ca să se aleagă cu un comentariu de la Serang Ali:

– Malum Zikri număru-ntâi la vorovit-pezevenghi. O-cântare bisericoasă de-ce nu-cântat?

– Nu se poate, răspunse Zachary. Niciodată n-am ştiut să cânt.

– Nu-i n'ica. O-cântare-pezevenghi tot-avem.

Şi-i făcu semn unui mus înalt şi deşirat, pe nume Raju.

– Ist-băiet fu-ministrant la-misiun. Popa-l-o-nvăţat un-saam.

– Un psalm? întrebă Zachary, surprins. Care?

Drept răspuns, tânărul lascar începu imediat să cânte:

– *„De ce necredincioşii cu a-tâ-ta furie dau glas laolaltă..."*

Pentru eventualitatea că sensul versurilor îi scăpase lui Zachary, serangul avu bunul-simţ de a-i oferi şi o traducere:

– Adică, îi şopti el la ureche, „la-ce păgânii-pezevenghi facatâta tărăboi?" Alte-vorbe din-el mai-ştii?

Zachary oftă:

– Cred că asta le spune pe toate.

La vremea când „Ibis" aruncă ancora la gurile râului Hooghly, trecuseră unsprezece luni de când plecase din Baltimore, şi singurii membri rămaşi ai echipajului iniţial erau Zachary şi Crabbie, cotoiul roşcovan al navei.

Cum până la Calcutta mai erau doar două sau trei zile, Zachary s-ar fi bucurat să-şi continue numaidecât drumul. Dar au mai trecut câteva zile, timp în care echipajul tot mai agitat aştepta să vină un pilot. Zachary dormea în cabina lui, îmbrăcat doar cu un sarong, când Serang Ali intră să-l anunţe că venise o

barcă.

– Venit-a Dom' Vaca-prostu.

– Ăsta cine mai e?

– Pilot. Şi-i un-pezevenghi de Vaca-prostu cum-nu să-poate. I-ascult!

Înclinându-şi capul, Zachary prinse ecoul unui glas care bubuia în lungul schelei:

– Sări-mi-ar ochii dac-am mai văzut v'odat' aşa adunătură de maţe-fripte! O chelfăneală peste dosurile-ălea goale, aist-aţi merita, linge-blide ce sunteţi! Mai aveţi mult de gând să faceţi degeaba umbră punţii, în timp ce io aştept-aicea-n soare?

Trăgându-şi pe el un maiou şi nişte nădragi, Zachary ieşi din cabină; afară îl aştepta un englez îndesat care bătea nervos în punte cu un baston de Malacca. Era îmbrăcat într-un stil demodat şi extravagant, cu gulerul cămăşii ridicat, o tunică despicată la poale şi o cingătoare Belcher pe mijloc. Chipul său, de culoarea şuncii afumate, cu mustăţi pe oală, obraji buhăiţi şi buze ca ficatul, arăta de parcă ar fi fost însăilat laolaltă pe un butuc de măcelărie. În spatele lui stătea un mic grup de hamali şi lascari, încotoşmănaţi cu un calabalâc întreg de portmantouri, cutii de pălării şi alte bagaje.

– Chiar niciunu' din toţi pierde-vară ăştia d-acilea n-are pic de minte?

Venele de pe frunte îi ieşiseră în relief, în timp ce striga spre echipajul neclintit:

– Unde-i nostromu'? Nu i s-a dat de kubber c-a venit barca mea? Ce staţi acolea şi căscaţi gura? Mişcaţi-vă fundurile, până nu le ard una cu bastonu'! Că nici nu ştiţi cân' o să vă luaţi adio de la viaţă!

– Vă rog să ne scuzaţi, domnule, îşi ceru iertare Zachary, păşind înainte. Îmi pare rău că a trebuit să aşteptaţi atâta.

Ochii pilotului se îngustară dezaprobator, privind spre hainele neorânduite şi picioarele desculţe ale lui Zachary.

– Piei din ochii mei, omule! îl admonestă el. Zău că te-ai lăsat pe tânjală, nu-aşa? Păi să ştii că nu se face, când eşti singuru' sahib la bord – dacă vrei să mai ai o vorbă de spus în faţa la

bronzaţii ăştia!

– Regret, domnule... am fost luat puţin cam pe nepregătite... se scuză Zachary, întinzându-i mâna. Sunt secundul, Zachary Reid.

– Iar eu-s James Doughty, se prezentă noul-sosit, strângându-i mâna fără tragere de inimă. Fost angajat în Serviciul de Pilotaj pe Fluviul Bengal, actualmente arkati şi turnee la Burnham Bros. Burra Sahibul[1] – adicătelea, Ben Burnham – mi-a cerut să mă ocup de navă.

Făcu un gest vag spre lascarul care stătea la timonă.

– Ăsta de-acolo-i seacunny al meu; ştie la fix ce-are de făcut – ar putea să vă ducă-n sus pe Burrempooter şi cu ochii-nchişi. Ce-ai zice să lăsăm cârma-n seama lui şi să ne găsim un stropşor de loll-shrub?

– Loll-shrub? repetă Zachary, scărpinându-şi bărbia. Îmi pare rău, domnule Doughty, dar nu ştiu ce-i ăla.

– Vin roşu, băiete, exclamă vesel pilotul. Întâmplător, n-ai vreo picăturică la bord, nu-i aşa? Că altfel, şi-un brandy-pawnee ar merge la fel de bine.

---

[1] Burra Sahib – veneratul (lit „marele", *burra* în hindi) *sahib* („domn" sau „stăpân", vezi „Crestomaţie", pag. 582), termen de mare respect, folosit în societatea anglo-indiană pentru a desemna bărbaţii ce ocupau poziţii înalte. (n. edit.)

Două zile mai târziu, Deeti şi fiica ei îşi luau masa de prânz, când Chandan Singh îşi opri carul cu boi lângă uşa lor. *Kabutri-ki-má!* strigă el. Ascultă: Hukam Singh a leşinat, la fabrică. Au zis să te duci acolo şi să-l aduci acasă.

Şi, cu asta, plesni din hăţuri şi plecă grăbit, nerăbdător să-şi ia şi el prânzul şi să se culce după-amiază, era tipic pentru el să nu se ofere să dea nicio mână de ajutor.

Deeti simţi cum i se strecoară un fior în suflet, în timp ce absorbea vestea primită: nu c-ar fi fost o ştire complet neaşteptată – soţul ei bolea de câtva timp şi nu era tocmai de mirare că leşinase. Mai degrabă, reaua ei presimţire izvora din convingerea că această întorsătură a faptelor avea o oarecare legătură cu acea corabie pe care o văzuse; era ca şi cum însuşi vântul ce-o împingea spre ea i-ar fi suflat din spate, făcând s-o treacă un tremur înfrigurat pe şira spinării.

Mamă? o întrebă Kabutri. Ce facem? Cum îl aducem acasă?

Trebuie să-l găsim pe Kalua şi carul lui cu boi, răspunse Deeti. *Chal*; vino, să mergem.

Cătunul chamarilor, unde locuia Kalua, se afla la mică distanţă, era sigură că-l va găsi acasă la ora aceea a după-amiezii. Problema era că, probabil, avea să se aştepte să fie plătit, iar lui Deeti nu-i trece prin minte ce anume ar fi putut să-i ofere: nu avea nici grâne şi nici fructe de prisos, iar cât despre bani, în toată casa nu se găsea o leţcaie. După ce se gândi pe rând la toate variantele, îşi dădu seama că n-avea altă soluţie decât să ia din cufăraşul de lemn sculptat unde soţul ei îşi ţinea rezerva de opiu: în teorie, lădiţa era încuiată, dar Deeti ştia de unde să ia cheia. Deschizând capacul, fu uşurată să găsească înăuntru câteva cocoloaşe de opiu akbar tare, precum şi o bucată apreciabilă de opiu chandu moale, încă împachetată în petale de mac. Alegându-l pe cel dur, tăie un dumicat cât unghia degetului ei mare şi-l înfăşură într-una dintre învelitorile pe care le făcuse de dimineaţă. Cu pachetelul vârât în cingătoarea sariului, porni spre

Ghazipur, în timp ce Kabutri alerga înaintea ei, zbenguindu-se pe taluzurile care despărţeau tarlalele cu maci.

Soarele trecuse de zenit, iar peste flori dansa o uşoară pâclă, în căldura după-amiezii. Deeti îşi trase ghungta sariului peste faţă, dar bumbacul vechi, ieftin şi subţire era acum atât de uzat, încât putea să vadă prin el; materialul decolorat înceţoşa contururile tuturor lucrurilor, învăluind marginile păstăilor dolofane de maci într-o aureolă uşor stacojie. Pe măsură ce înainta, vedea că, pe unele dintre loturile din apropiere, recolta era mult mai înaintată decât a ei: unii dintre vecini îşi crestaseră deja păstăile, iar scurgerile albicioase de sevă se puteau vedea închegându-se în jurul inciziilor paralele de nukha. Mirosul dulce îmbătător din rănile lipicioase ale păstăilor atrăgea roiuri-roiuri de insecte, iar aerul forfotea de albine, cosaşi şi viespi; multe dintre gâze aveau să se încleieze în sucul gros, iar a doua zi, când seva urma să îşi schimbe culoarea, trupurile lor aveau să fie absorbite în guma neagră, adăugând un spor binevenit la greutatea recoltei. Seva părea să aibă un efect liniştitor chiar şi asupra fluturilor, care băteau din aripi în chipuri ciudat de dezordonate, de parcă nu şi-ar mai fi putut aminti cum să zboare. Unul dintre ei poposi pe dosul mâinii lui Kabutri şi nu vru să-şi mai ia zborul până nu fu azvârlit în văzduh, spre cer.

Vezi cum se pierde-n visare? remarcă Deeti. Asta înseamnă că recolta de anul ăsta o să fie bună. Poate reuşim chiar şi să ne dregem acoperişul.

Se opri să arunce o privire în direcţia colibei lor, care abia se mai zărea, în depărtare; arăta ca o mică plută, navigând pe un râu de maci. Acoperişul căsuţei avea mare nevoie de reparaţii, dar în perioada aceea a florilor paiele nu se găseau prea uşor. Pe vremuri, în timpul iernii câmpiile erau pline de grâu, iar după recolta de primăvară paiele erau folosite la reparatul stricăciunilor din anul trecut. Dar acum, cu sahibii care-i forţau pe toţi să crească maci, nimeni nu mai avea paie de prisos – trebuia să le cumpere din piaţă, de la oameni care locuiau în sate îndepărtate, iar preţurile erau atât de mari încât gospodarii îşi amânau reparaţiile cât puteau de mult.

Când Deeti fusese de vârsta fiicei sale, lucrurile stătuseră altfel: pe-atunci, macii erau un lux, crescând în pâlcuri mici printre loturile unde se cultivau principalele recolte de iarnă – grâu, masoor dal şi legume. Mama ei trimitea o parte din seminţele de maci la teascul de ulei, iar pe restul le păstra în casă, pe unele ca să le planteze din nou, iar pe altele pentru gătitul cărnii şi al zarzavaturilor. Cât despre sevă, aceasta era strecurată ca să se cureţe de impurităţi şi lăsată la uscat, până când soarele o transforma în afeem akbari tare; în vremurile acelea, nimeni nu se gândea să producă opiul chandu, cleios şi umed, care era preparat şi ambalat în fabrica englezească, pentru a fi trimis pe mare cu corăbiile.

Pe timpuri, fermierii păstrau pentru familii o parte din opiul de casă, ca să fie folosit la tratarea bolilor, la nunţi ori la sărbătoarea recoltei; restul îl trimiteau nobilimii locale, or negustorilor pykari din Patna. Pe-atunci, câteva mănunchiuri de maci erau de ajuns pentru a acoperi nevoile casei, lăsând puţin şi pentru vânzare; nimeni nu ţinea să planteze mai mult, din cauza muncii grele pe care o presupunea creşterea macilor – cincisprezece arături ale pământului, fiecare bulgăre rămas urmând să fie apoi sfărâmat în parte, cu săpăliga; garduri şi haturi de înălţat; stropit mereu, cumpărat balegă pentru îngrăşat pământul... şi, după toate astea, frenezia culesului, când fiecare bulb trebuia să fie crestat, scurs şi răzuit separat. O asemenea corvoadă era suportabilă când aveai o tarla sau două de maci – dar ce om cu mintea întreagă ar fi vrut să-şi înmulţească aceste cazne, când existau plante mai utile şi mai uşor de cultivat, ca grâul, lintea sau legumele? Dar acele recolte delicioase de iarnă scădeau încontinuu ca suprafaţă; acum, apetitul fabricii pentru opiu părea să fi devenit nesăţios. De cum dădea frigul, sahibii englezi nu mai lăsau să se planteze aproape nimic altceva; agenţii lor mergeau din casă-n casă, dându-le cu forţa fermierilor bani în avans şi silindui să semneze contracte asámi. Era imposibil să le spui nu: dacă-i refuzai, îşi lăsau arginţii ascunşi la tine-n casă, sau îi aruncau înăuntru pe fereastră. Degeaba-i spuneai magistratului alb că nu primiseşi banii, şi că amprenta degetului tău mare fusese falsifi-

cată; judecătorul încasa un comision pe opiu, şi-n veci nu ţi-ar fi dat dreptate. Şi, în cele din urmă, câştigurile tale ajungeau la nu mai mult decât trei rupii sicca şi jumătate, aproape destul ca să-ţi acoperi avansul.

Aplecându-se, Deeti reteză măciulia unui mac şi o duse la nas: mirosul sevei care se usca semăna cu al paielor umede, amintindu-i vag de parfumul bogat şi pământesc al unui acoperiş făcut din fân proaspăt cosit, după o aversă de ploaie. Anul ăsta, dacă recolta era bună, avea să investească toate câştigurile în reparaţiile acoperişului – altfel, ploile aveau să distrugă tot ce mai rămăsese din el.

Ştii, îi spuse ea lui Kabutri, că au trecut şapte ani de când ne-am schimbat ultima oară paiele de pe acoperiş?

Fata întoarse capul spre mama ei, privind-o cu ochii aceia blânzi şi catifelaţi. Şapte ani? întrebă ea. Păi nu atunci v-aţi căsătorit?

Deeti dădu din cap, strângându-şi fiica de mână. Da. Atunci a fost...

Paiele cele noi fuseseră plătite de tatăl ei, ca parte din zestre – deşi nu şi-o putea permite deloc uşor, nu protestase, întrucât Deeti era ultima dintre copiii lui care se mărita. Perspectivele ei fuseseră întotdeauna dezavantajate de stele, soarta fiindu-i cârmuită de Saturn – Shani – planetă care exercita o mare putere asupra celor născuţi sub influenţa ei, adeseori aducând discordii, nefericire şi necazuri. Cu această umbră întunecându-i viitorul, Deeti nu-şi făcuse nicicând prea mari speranţe; ştia că, dacă-i era sortit să se mărite vreodată, probabil avea s-o ia un bărbat mult mai bătrân, posibil un văduv vârstnic care avea nevoie de o nevastă nouă ca să-i crească progenitura. Nimeni nu se aşteptase la o partidă bună, cum păruse Hukam Singh. Propriul ei frate, Kesri Singh, venise cu ideea acestei căsătorii neaşteptate. Cei doi bărbaţi făcuseră parte din acelaşi batalion şi serviseră împreună în câteva campanii militare, peste mări. Deeti avea cuvântul fratelui său că handicapul viitorului ei soţ era neînsemnat. Balanţa atârna frumuşel în favoarea lui, dacă mai luai în consideraţie şi legăturile de familie, dintre care cea mai notabilă

era înrudirea cu un unchi care urcase până la rangul de subedar, în armata Companiei Indiilor Orientale; la retragerea din serviciul activ, acest unchi îşi găsise o slujbă lucrativă la o casă de comerţ din Calcutta, şi pornise la vânătoarea de posturi bune pentru neamurile lui – de exemplu, el era acela care-i procurase lui Hukam Singh, viitorul mire, funcţia mult râvnită în fabrica de opiu.

Când combinaţia a avansat până la stadiul următor, a devenit clar că acest unchi era forţa motrice de la baza propunerii. Nu numai că a condus grupul venit să stabilească toate detaliile, dar a mai desfăşurat şi toate negocierile din partea mirelui; mai mult, când discuţiile au ajuns în punctul unde Deeti trebuia să fie condusă înăuntru şi să-şi dea jos ghungta în faţa mirelui, către unchi, nu către ginere, şi-a dezgolit faţa.

Nu încăpea nicio îndoială că unchiul era un om impresionant: se numea Subedar Bhyro Singh şi avea în jur de cincizeci şi cinci de ani, şi mustăţi albe stufoase care se arcuiau până la lobii urechilor. Tenul îi era rumen şi strălucitor, marcat doar de o cicatrice peste obrazul stâng. Turbanul, întotdeauna de un alb la fel de imaculat ca dhotiul şi purtat cu o aroganţă neglijentă, îl făcea să pară de două ori mai înalt decât alţi bărbaţi de aceeaşi statură. Puterea şi vigoarea lui se vedeau atât în lăţimea de taur a gâtului, cât şi în contururile ample ale stomacului – căci era unul dintre acei oameni pe trupul cărora burta nu apare ca o greutate fără rost, ci mai degrabă ca un semn de forţă şi vitalitate.

Prestanţa subedarului era atât de mare, încât ginerele şi rudele lui cele mai apropiate păreau sfioase în comparaţie cu el, ceea ce a jucat un rol deloc neglijabil în a obţine consimţământul lui Deeti de a se căsători. În timpul negocierilor, fata îi examina pe vizitatori cu atenţie, printr-o crăpătură a zidului: nu-i prea plăcea mama mirelui, dar nici nu se temea de ea. Fratele mai mic îi inspirase o antipatie imediată – dar acesta nu era decât un tinerel crud încă şi neînsemnat, iar Deeti presupuse că avea să fie, în cel mai rău caz, proverbialul ghimpe în coastă şi nimic mai mult. Cât despre Hukam Singh, fusese impresionată favorabil de

postura lui militărească, pe care şchiopătatul i-o accentua, dacă era posibil, şi mai mult. Ceea ce-i plăcea şi mai tare la el era aerul blând şi încetineala cu care vorbea; părea un om inofensiv, genul care să-şi vadă de treburi fără a cauza probleme nimănui – nu cea mai puţin dezirabilă calitate a unui bărbat.

Pe tot parcursul ceremoniilor şi mult după aceea, în timpul lungului drum în susul râului spre noua ei casă, Deeti n-a simţit nici urmă de teamă. Aşezată la prova, cu sariul de mireasă tras peste faţă, se simţea străbătută de un fior plăcut, pe când femeile cântau:

Sakhia-ho, saiya moré písé masála
Sakhia-ho, bará mítha lagé masála

O, prieteni, mă macină iubirea,
O, prieteni, ce dulce-i astă mirodenie!

Muzica o însoţise în timp ce era purtată, într-un nalki, de pe malul râului până în pragul noii ei locuinţe; învăluită în sari, nu văzuse deloc casa în timp ce se ducea spre patul conjugal împodobit cu ghirlande, dar în nări simţise mirosul fânului proaspăt cosit. Cântecele deveniseră tot mai sugestive, în timp ce ea stătea aşezată, aşteptându-şi soţul, iar gâtul şi umerii i se încordaseră în aşteptarea strânsorii care avea s-o culce pe pat. Surorile ei o învăţaseră: Fă ca prima oară să-i fie greu, altfel mai târziu n-o să-ţi mai dea pace; zbate-te, zgârie-l şi nu-l lăsa să-ţi atingă sânii.

Ág mor lágal ba
Aré sagaro badaniyá...
Tas-mas choli karái
Barhalá jobanawá...

Am luat foc
Trupul îmi arde...
Mi se-ncinge choli
Pe sânii-mi ce se trezesc...

Când uşa se deschise şi intră Hukam Singh, Deeti şedea

ghemuită pe pat, complet pregătită să facă față unui atac. El, însă, o surprinse: în loc să-i sfâșie vălul, îi spuse încet, cu glas greoi: Arré sunn! Ascultă aici: nu trebuie să te strângi ghem, ca un șarpe; întoarce-te, uită-te la mine.

Privind cu teamă printre faldurile sariului, Deeti văzu că stătea în picioare lângă ea, cu o cutie de lemn sculptat în mâini. Puse caseta pe pat și dădu la o parte capacul, lăsând să iasă un miros puternic, medicinal – o aromă ce era în același timp uleioasă și pământească, dulce și înecăcioasă. Știa că era mirosul opiului, deși niciodată nu-l mai întâlnise într-o formă atât de puternică și concentrată.

Uite! îi arătă el în interiorul lădiței, care era împărțită în mai multe compartimente. Ia spune – știi ce e aici?

Afeem naikhé? întrebă ea. Nu e opiu?

Ba da, este, dar de alt soi. Privește. Degetul lui arătă mai întâi spre un bulgăre de akbari comun, negru la culoare și cu o textură dură. Apoi trecu la un cocoloș de madak, un amestec cleios de opiu și tutun: Uite, ăsta-i cel ieftin, pe care oamenii îl fumează în chillumuri. Apoi, folosindu-și ambele mâini, luă un bulgăraș, încă în învelitoarea sa din petale de maci, și-i atinse palma cu el, ca să-i arate cât de moale era: Ăsta-i cel pe care-l facem la fabrică – chandu. N-ai să-l vezi aici, sahibii îl trimit peste mare, la Maha-Chin. Nu poate fi mâncat, ca akbari, și nu poate fi nici fumat, ca madakul.

Atunci, ce se face cu el? întrebă ea.

Dekheheba ka hoi? Vrei să vezi?

Deeti dădu din cap, iar Hukam Singh se ridică în picioare și se duse la un raft de pe perete. Întinzând mâna, luă de-acolo o pipă lungă cât brațul lui. O ținu în fața ei, iar Deeti văzu că era făcută din bambus, înnegrită și unsuroasă de-atâta folosință. Într-un capăt avea un muștiuc, iar la mijlocul țevii avea o mică bulbucătură făcută din argilă, cu o găurică în vârf. Ținând cu venerație pipa în mâini, Hukam Singh începu să-i explice că provenea dintr-un loc îndepărtat numit Rakhine-desh, din Burma de sud. Pipe ca aceasta nu se găseau în Ghazipur, Benares sau chiar Bengal; trebuia să fie aduse în țară, de dincolo de Apa Neagră, și

erau prea valoroase ca să se poată juca oamenii cu ele.

Din cufăraşul cioplit, scoase un ac lung, îi înmuie vârful în chanduul moale şi negru, după care prăji stropul la flacăra unei lumânări. Când opiul începu să sfârâie şi să bolborosească, îl puse pe găurica pipei şi trase adânc fumul, prin muştiuc. Rămase cu ochii închişi, în timp ce fumul alb îi ieşea încet prin nări. Când se termină, îşi trecu drăgăstos mâinile pe toată lungimea tubului de bambus.

Ar trebui să ştii, spuse el într-un târziu, că asta e prima mea soţie. M-a ţinut în viaţă când eram rănit. Dacă nu era ea, astăzi n-aş fi fost aici. Aş fi murit de durere, demult.

Când auzi aceste cuvinte, Deeti înţelese ce-i rezerva viitorul: îşi amintea cum, în copilărie, ea şi tovarăşii ei de joacă râseseră de afeemkhorii din sat – cei ce obişnuiau să mănânce opiu, care tot timpul erau moleşiţi de parcă ar fi visat, privind spre cer cu ochi tulburi şi lipsiţi de viaţă. Dintre toate posibilităţile la care se gândise, aceasta era singura pe care n-o pusese la socoteală: că se putea să se mărite cu un afeemkhor – un dependent de opiu. Dar cum ar fi putut să ştie? N-o asigurase propriul ei frate că rana lui Hukam Singh nu era gravă?

Fratele meu ştia? întrebă ea, cu voce scăzută.

Despre pipa mea? Hukam Singh râse. Nu, cum ar fi putut? N-am învăţat să fumez decât după ce am fost rănit şi dus la spitalul militar. Infirmierii de-acolo erau din ţara unde ne aflam, Arakan, şi când durerea nu ne lăsa să dormim noaptea, ne aduceau pipe şi ne arătau ce să facem.

Deeti ştia că nu mai avea niciun rost să se lase pradă regretelor, chiar acum, în noaptea când soarta ei se unise cu a lui; avu senzaţia că peste chipul ei trecuse umbra lui Saturn, ca să-i amintească despre destinul ei. Încet, ca să nu-l deranjeze din transă, îşi duse mâna sub văl să se şteargă la ochi. Brăţările însă îi zăngăniră, trezindu-l; Hukam Singh îşi luă acul din nou şi-l duse deasupra flăcării. Când pipa fu gata pentru a fi fumată, se întoarse spre Deeti, zâmbind, cu o sprânceană înălţată, ca şi cum ar fi întrebat-o dacă nu voia să încerce şi ea. Deeti încuviinţă din cap, gândindu-se că dacă fumul de opiu putea alunga durerea

unui os sfărâmat, atunci cu siguranţă ar fi putut-o ajuta şi pe ea să scape de neliniştea din suflet. Dar, când întinse mâna spre pipă, Hukam Singh o trase repede înapoi, ţinând-o lângă piept. Nu, singură n-ai şti cum se face! zise el. Luă o gură de fum, îşi aplică buzele peste ale ei şi-i suflă chiar el fumul în trup. Capul lui Deeti începu să se învârtească – dar nu-şi putea da seama dacă pricina fusese fumul ori atingerea buzelor lui. Fibrele muşchilor i se moleşiră, tot mai destinse; părea că tensiunea i se scurge din tot trupul, înlocuită de o senzaţie de lâncezeală cum nu se putea mai delicioasă. Scăldată în această stare de bine, se rezemă de pernă, după care gura lui se lăsă iar peste a ei, umplându-i plămânii cu fum, astfel încât Deeti simţi că alunecă de pe această lume către o alta, care era mai luminoasă, mai mulţumitoare, mai bună.

Când deschise ochii, a doua zi dimineaţa, simţea o durere surdă în partea de jos a abdomenului şi o jenă usturătoare între coapse. Hainele-i erau în neorânduială şi, când îşi duse mâna între picioare, descoperi că avea coapsele mânjite de sânge. Soţul ei zăcea alături, cu cutia de alamă în braţe şi hainele în ordine. Îl scutură, trezindu-l: Ce s-a întâmplat? A fost totul în regulă azinoapte?

Hukam Singh dădu din cap, cu un zâmbet somnoros. Da, totul a mers aşa cum trebuia, spuse el. I-ai dat familiei mele dovada purităţii tale. Cu binecuvântarea cerului, în curând poala ta se va umple.

Ar fi vrut să-l creadă, dar privindu-i membrele amorţite şi molatice, îi era cam greu să-şi imagineze că-n noaptea trecută fusese capabil de cine ştie ce eforturi. Îşi lăsă capul pe pernă, încercând să-şi aducă aminte ce se întâmplase, dar nu mai reţinea nimic din partea aceea a nopţii.

Nu peste mult timp, lângă pat apăru soacra ei; învăluită numai în zâmbete, îi stropi cu binecuvântări dintr-un vas cu apă sfinţită, murmurând pe un ton plin de solicitudine tandră: Totul a mers întocmai aşa cum a trebuit, *beti*. Ce început de bun augur pentru noua ta viaţă!

Unchiul soţului ei, Subedar Bhyro Singh, repetă aceste bi-

necuvântări şi-i strecură o monedă de aur în palmă: Beti, poala ta va fi plină curând. O să ai o mie de fii.

În pofida acestor asigurări, Deeti nu putea scăpa de convingerea că în noaptea nunţii i se întâmplase ceva necuviincios. Dar ce-o fi putut să fie acel lucru?

Suspiciunile i se adânciră în săptămânile următoare, când Hukam Singh nu-i mai arătă niciun interes, fiind de obicei, la ora când cădea în pat, într-o stare de somnolenţă toropită, cauzată de opiu. Deeti încercă mai multe stratageme pentru a-l smulge de sub vraja pipei, dar zadarnic: n-avea niciun rost să încerce a-i opri accesul la opiu unui om care lucra tocmai în fabrica unde era prelucrat acesta; iar când îi ascundea pipa, el îşi meşterea imediat alta. Iar privarea temporară nu avea efectul de a-l face s-o dorească mai mult pe femeia lui; dimpotrivă, nu părea decât să-l facă să devină tot mai ţâfnos şi închis în sine. Cu timpul, Deeti a fost nevoită să tragă concluzia că n-avea să-i poată fi niciodată soţ în adevăratul sens al cuvântului, fie pentru că rana îl făcuse să devină incapabil, fie deoarece opiul îi adormise orice înclinaţii în acest sens. Apoi, însă, burta a început să i se umfle, grea cu copil, iar suspiciunile ei s-au înmulţit cu încă una, şi mai tăioasă: cine o putuse lăsa gravidă, dacă nu soţul ei? Ce anume se întâmplase în noaptea nunţii? Când a încercat să-l descoasă, Hukam Singh a vorbit cu mândrie despre consumarea în fapt a căsătoriei lor – dar expresia din ochii lui îi spunea că nu-şi amintea cu adevărat evenimentul; probabil că din noaptea aceea nu-i mai rămăsese în memorie decât vreun vis cauzat de opiu, sub sugestia altcuiva. Era cu putinţă, aşadar, ca şi propria ei toropeală să fi fost aranjată, de cineva care ştia despre starea soţului ei şi-şi făcuse un plan să-i ascundă impotenţa, în scopul de a păstra neatinsă onoarea familiei?

Deeti ştia că soacră-sa nu s-ar fi dat îndărăt de la nimic când era vorba de fiii ei: nu era nevoie decât să-i ceară lui Hukam Singh să împartă puţin din opiu cu noua sa mireasă; restul îl putuse face un complice. Deeti putea să-şi imagineze chiar şi că bătrâna însăşi fusese prezentă în odaie, ajutând să i se ridice poalele sariului şi ţinându-i în loc picioarele, în timp ce se săvârşea

fapta. Cât despre cine fusese complicele, Deeti nu şi-ar fi îngăduit să se lase în voia primelor sale bănuieli: identitatea tatălui propriului ei copil era o chestiune mult prea importantă ca să poată fi lăsată fără confirmare.

Dacă i-ar fi cerut socoteală soacrei sale, Deeti ştia, n-ar fi rezolvat nimic; femeia nu i-ar fi spus adevărul, depănând numai minciuni liniştitoare. Şi totuşi, fiecare zi aducea noi dovezi ale complicităţii bătrânei – fie şi numai prin expresia satisfăcută, de stăpână, cu care urmărea înaintarea sarcinii; parcă ar fi fost propriul ei copil, crescând în trupul lui Deeti.

Până la urmă, bătrâna însăşi a fost cea care i-a dat lui Deeti impulsul de a acţiona. Într-o zi, în timp ce-i masa pântecul, a spus: Iar după naşterea ăstuia, trebuie să avem grijă să mai vină şi alţii – alţii şi alţii, cât mai mulţi.

Această remarcă aruncată într-o doară i-a întărit lui Deeti suspiciunile. Soacra sa intenţiona să se asigure că lucrurile întâmplate în noaptea nunţii aveau să se repete – urma să fie drogată şi imobilizată, pentru a fi violată din nou de un complice necunoscut.

Ce să facă? în noaptea aceea ploua cu găleata, şi toată casa era plină de mirosul paielor ude. Aroma ierboasă îi limpezea lui Deeti minţile: să gândească, asta trebuia să facă, degeaba ar fi vărsat lacrimi, deplângând influenţa rea a planetelor. Se gândea la soţul ei şi la privirea lui somnoroasă, toropită; cum se putea ca ochii lui să fie atât de diferiţi de ai mamei sale? De ce avea o privire atât de mată, pe când a ei era aşa de pătrunzătoare şi vicleană? Răspunsul i-a venit în minte dintr-odată: desigur, diferenţa se găsea în caseta de lemn.

Soţul ei dormea adânc, cu balele curgându-i pe bărbie şi un braţ aruncat peste lădiţă. Trăgând încetişor caseta, Deeti o eliberă din strânsoare, apoi îi desprinse cheia dintre degete. Un miros pătrunzător, de pământ şi putregai, pluti afară, când deschise capacul. Ferindu-şi faţa, răzui câteva fărâmiţe dintr-o turtă de opiu akbari tare. Le ascunse în faldurile sariului, apoi încuie caseta şi puse cheia la loc, în mâna soţului ei; deşi dormea dus, acesta îşi încleştă lacom degetele peste tovarăşa sa din fiecare

noapte.

A doua zi dimineața, Deeti amestecă puțin opiu în laptele îndulcit al soacră-sii. Bătrâna îl bău cu sete, şi-şi petrecu restul dimineții lenevind la umbra unui copac de mango. Mulțumirea ei era de ajuns ca să-i alunge lui Deeti orice remuşcări ar mai fi putut să aibă; începând din acea zi, s-a apucat să strecoare firimituri de drog în tot ce-i servea soacrei sale: i-l presăra pe achari, i-l frământa în dalpuri, i-l frigea în pakore şi i-l dizolva în mâncarea de linte.

În foarte scurt timp, bătrâna a început să devină mai tăcută şi mai liniştită; din vocea ei a pierit asprimea, iar ochi i s-au îmblânzit; nu se mai preocupa atâta de sarcina lui Deeti şi-şi petrecea tot mai mult timp zăcând în pat. Când veneau în vizită, rudele comentau mereu cât de liniştită arăta – pe de altă parte, femeia nu mai contenea cu laudele la adresa lui Deeti, noua ei noră care-i era atât de dragă.

Cât despre Deeti, cu cât administra mai des drogul, cu atât ajungea să-i respecte mai mult puterea; ce făptură firavă era omul, să poată fi îmblânzit cu nişte doze atât de mici din acea substanță! Acum înțelegea de ce fabrica din Ghazipur era păzită atât de vigilent de sahibi şi sepoii lor – căci dacă doar o bucățică din guma aceea îi putea conferi o asemenea putere peste viața, caracterul, însuşi sufletul acelei femei vârstnice, de ce n-ar fi putut să cucerească regate şi să stăpânească mulțimi de oameni? Şi, fără doar şi poate, aceea nu era singura asemenea substanță de pe pământ!

A început să acorde mai multă atenție dailor şi ojhilor, moaşele şi exorciştii itineranți care treceau uneori prin satul lor; a învățat să recunoască plante cum ar fi cânepa şi merele spinoase, şi uneori încerca mici experimente, dându-i soacră-sii să mănânce preparate din ele şi urmărind efectele.

Un decoct de mere spinoase a fost acela care i-a smuls adevărul bătrânei, împingând-o într-o transă din care nu şi-a mai revenit niciodată. În ultimele ei zile de viață, când mintea i-o lua razna, o numea adesea pe Deeti „Draupadi"; când era întrebată de ce, murmura buimacă: Fiindcă pământul n-a cunoscut o fe-

meie mai virtuoasă ca Draupadi, din Mahabharata, nevasta celor cinci fraţi. E o femeie norocoasă, o *saubhágyawati*, aceea care poartă în pântec copiii fraţilor, ai unuia pentru celălalt...

Această aluzie a confirmat bănuiala lui Deeti că pruncul din abdomenul său fusese procreat nu de soţul ei, ci de Chandan Singh, cumnatul ei cel rânjit şi cu fălci blege.

Două zile greoaie pe râul colmatat de aluviuni îl aduseseră pe „Ibis" în strâmtoarea de la Hooghly Point, la câteva mile distanţă de Calcutta. Acolo, asaltat de vâltori şi de rafalele bruşte de vânt, vasul a aruncat ancora, ca să aştepte fluxul ce urma să-l ducă până la destinaţie, în zorii zilei următoare. Oraşul aflându-se la o distanţă atât de mică, a fost trimis un mesager călare, ca să-l anunţe pe domnul Benjamin Burnham despre iminenta sosire a schoonerului.

„Ibis" nu era singura corabie care se adăpostise în strâmtoare, în acea după-amiază: mai era amarată acolo o navă maiestuoasă, care aparţinea moşiei Raskhali, o latifundie întinsă aflată la o jumătate de zi distanţă. Astfel, s-a întâmplat că la sosirea lui „Ibis" a asistat Raja Neel Rattan Halder, zemindarul de la Raskhali, care se afla la bordul barjei-palat cu fiul lui de opt ani şi o apreciabilă suită de servitori. Mai era cu el şi metresa lui, o dansatoare care cândva fusese faimoasă, pe care toată lumea o cunoştea după numele ei de scenă, Elokeşi; Rajahul se întorcea la Calcutta, unde locuia, după o vizită pe moşia sa de la Raskhali.

Halderii de la Raskhali făceau parte dintr-una dintre cele mai vechi şi mai notabile familii moşiereşti din Bengal, iar corabia lor se număra printre cele mai luxoase de pe râu: era un budgerow de serviciu cu greement de brigantină – o versiune anglicizată a mai umilei barje bengaleze. Un adevărat conac cu două catarge, de dimensiuni apreciabile, budgerowul avea coca vopsită în gri şi albastru, ca să se asorteze cu culorile heraldice ale moşiei Raskhali, iar la provă şi pe velă era înscris blazonul familiei – un cap de tigru stilizat. Puntea principală avea şase cabine mari, cu ferestre veneţiene şi jaluzele în solz-de-peşte. Se

mai lăuda şi cu o cameră de primire măreaţă şi sclipitoare, un şişmahal lambrisat cu oglinzi şi fragmente de cristal; folosită numai cu ocazii oficiale, această cabină era destul de mare ca să găzduiască baluri şi alte distracţii de sezon. Deşi pe budgerow se serveau adesea mese somptuoase, pregătirea mâncării nu era permisă nicăieri pe vas. Fără a fi brahmani, Halderii erau totuşi hinduşi ortodocşi, care respectau cu zel tabuurile castei superioare şi aplicau uzanţele propriei lor clase: pentru ei, pângăririle asociate cu gătitul mâncărurilor erau o adevărată anatemă. Când naviga, budgerowul Halder tracta mereu în urma sa o altă ambarcaţiune, mai mică – un pulwar; acest al doilea vas servea nu numai ca bucătărie şi tender, ci şi drept cazarmă plutitoare pentru mica armată de piyadas, paiks şi alţi însoţitori care făceau parte mereu din suita zemindarului.

Puntea de sus a budgerowului forma o galerie deschisă, înconjurată de o copastie înaltă până la talie: zemindarii de la Raskhali aveau tradiţia de a folosi acel spaţiu pentru a înălţa zmeie. Acesta era un sport foarte îndrăgit de bărbaţii din neamul Halder, căruia, la fel ca şi celorlalte asemenea îndeletniciri preferate – de exemplu, muzica şi cultivarea trandafirilor – îi adăugaseră nuanţe şi subtilităţi care elevau înălţatul zmeielor, de la un simplu amuzament, la nivelul unei adevărate arte nobile. Câtă vreme pe oamenii de rând nu-i interesa decât înălţimea la care-şi ridicau zmeiele şi succesul în „lupta" cu alte zmeie, pentru Halderi ceea ce conta mai mult era traiectoria zborului şi măsura în care se potrivea cu nuanţa exactă şi toanele vântului. Generaţii întregi de practică le dăduseră posibilitatea de a-şi elabora propria terminologie pentru acest aspect al elementelor naturii: în vocabularul lor, o briză puternică şi constantă era „neel", albastră; un vânt violent de la nord-est era vânăt, iar o tresărire scurtă, nervoasă, era galbenă.

Rafalele care-l aduseseră pe „Ibis" până la Hooghly Point nu aveau niciuna dintre aceste culori: erau vânturi de un soi pe care Halderii erau obişnuiţi să-l numească „suqlat" – o nuanţă de stacojiu pe care o asociau cu răsturnările neaşteptate ale Fortunei. Rajahii din Raskhali erau vestiţi ca făcând parte dintr-o familie

care avea mare încredere în semnele sorţii – şi în această privinţă, ca şi în multe altele, Neel Rattan Halder era un susţinător devotat al tradiţiilor moştenite: de peste un an, era urmărit de veşti proaste, iar sosirea neaşteptată a lui „Ibis", deopotrivă cu culoarea schimbătoare a vântului, i se păreau indicaţii sigure ale unei reveniri a norocului.

Actualul zemindar era el însuşi numit după cel mai nobil dintre vânturi, statornica briză albastră (peste ani de zile, când avea să-şi facă intrarea în camera sacră a lui Deeti, în această culoare l-au surprins trăsăturile fugare ale penelului ei). Neel îşi primise titlul doar recent, moştenindu-l cu doi ani în urmă, la moartea tatălui său; avea spre treizeci de ani şi, deşi trecuse binişor de prima tinereţe, continua să aibă aceeaşi constituţie firavă şi subţiratică a copilului bolnăvicios care fusese odinioară. Chipul lui prelung, cu oase înguste, avea paloarea care provine de la evitarea permanentă a luminii soarelui; şi membrele lui aveau o lungime şi o subţirime care sugera sinuozităţile unei plante ce caută necontenit umbra. Tenul îi era aşa de palid, încât buzele formau o pată sângerie pe faţă, culoarea lor fiind accentuată de mustaţa subţire ce-i contura gura.

Asemenea altora din spiţa lui, Neel fusese logodit la naştere cu fiica unei alte familii de vază; din această căsătorie, care fusese oficiată când avea doisprezece ani, nu rezultase decât un singur copil viu – Raj Rattan, prezumtivul moştenitor al lui Neel, care împlinise opt ani. Şi mai mult decât alţi membri a familiei, acest băiat se delecta cu înălţatul zmeielor; în după-amiaza când „Ibis" a aruncat ancora în strâmtoare, Neel se aventurase, la insistenţele copilului, pe puntea cea mai de sus a budgerowului.

Pavilionul proprietarului, arborat pe catargul mare al lui „Ibis", fu acela care atrase atenţia zemindarului: cunoştea acel steag cu pătrăţele aproape la fel de bine ca emblema propriei sale moşii; averea familiei lui depindea de mult timp de firma fondată de Benjamin Burnham. Neel îşi dădu seama dintr-o singură privire că „Ibis" era o achiziţie nouă: terasele reşedinţei sale principale din Calcutta, Raskhali Rajbari, aveau o vedere excelentă spre râul Hooghly, iar el era familiarizat cu majoritatea co-

răbiilor care veneau regulat în oraş. Ştia prea bine că flota lui Burnham consta mai mult din „barcazuri de ţară" construite în partea locului; recent, observase pe râu câteva clippere suple, de construcţie americană, dar ştia că niciunul dintre ele nu le aparţinea Burnhamilor – drapelele de pe catarge erau ale companiei Jardine & Matheson, o firmă rivală. „Ibis", însă, nu era un barcaz de ţară: deşi nu în cea mai bună formă, se vedea clar că avea o fabricaţie excelentă – o asemenea navă nu se putea obţine la un preţ ieftin. Lucrul acesta îi stârni curiozitatea lui Neel, căci părea foarte posibil ca apariţia schoonerului să prevestească o schimbare în bine a propriului său noroc.

Fără a-şi slăbi sfoara zmeului, Neel îl chemă pe valetul său, un benarez înalt, cu turban, pe nume Parimal. Ia o luntre şi vâsleşte până la corabia aceea, îi spuse el. Întreabă-i pe serangi a cui e nava şi câţi ofiţeri are la bord.

Huzur[1]

Cu un gest de încuviinţare, Parimal se retrase în josul scării şi o paunchway îngustă se desprinse iute de budgerowul de la Raskhali, ca să-l abordeze pe „Ibis" Peste nicio jumătate de oră, Parimal reveni să raporteze că nava îi aparţinea lui Burnham-sahib, din Calcutta.

Şi câţi ofiţeri sunt la bord? se interesă Neel.

Din topi-walaşii purtători-de-pălărie, doar doi sunt, răspunse Parimal.

Şi cine sunt – cei doi sahibi?

Unul dintre ei este un domn Reid, de la Anglia-Numărul-Doi, spuse Parimal. Celălalt e un pilot din Calcutta, Doughty-sahib. Huzur poate-l mai ţine minte: pe vremuri, venea adesea la Raskhali Rajbari. Vă trimite *salaam*.

Neel dădu din cap, deşi nu şi-l amintea pe pilot. Dându-i sfoara zmeului unui servitor, îi făcu semn lui Parimal să-l urmeze jos în cabină, pe puntea inferioară. Acolo, după ce-şi ascuţi o

[1] Huzur – „prezenţa", arabism însemnând un termen respectuos folosit de către băştinaşi atunci când vorbesc cu sau despre stăpân, oameni de seamă sau europeni. (n. edit.)

pană, luă o coală de hârtie, scrise câteva rânduri şi presără deasupra un deget de nisip. Când cerneala se uscă, îi dădu scrisoarea lui Parimal. Poftim, spuse el, du asta pe corabie şi dă-i-o personal lui Doughty-sahib. Spune-i că Rajahul are plăcerea de a-i invita pe domnul Reid şi pe dumnealui să cineze pe budgerowul Raskhali. Să te întorci repede şi să mă înştiinţezi ce-au spus.

Huzur.

Parimal se înclină din nou, apoi se retrase de-a-ndăratelea în culoarul echipajului, lăsându-l pe Neel aşezat la birou. Acolo îl găsi Elokeşi, peste câtva timp, când năvăli în cabină, într-o învolburare de brăţări şi attar; Neel stătea pe un scaun, cu vârfurile degetelor împreunate, adâncit în gânduri. Cu un chicotit vesel, Elokeşi îi puse palmele peste ochi, exclamând: Aici erai – mereu singur! Răule! Dushtu! Niciodată n-ai timp pentru Elokeşi a ta.

Luându-şi de pe ochi mâinile femeii, Neel se întoarse să-i zâmbească. Printre cunoscătorii din Calcutta, Elokeşi nu era considerată o mare frumuseţe: avea faţa prea rotundă, şaua nasului prea turtită şi buzele prea pline, spre a plăcea ochiului convenţional. Principala ei calitate era părul, negru, lung şi unduitor, şi-i plăcea să şi-l poarte despletit pe umeri, fără alte legături în afara câtorva agrafe aurii. Dar nu atât înfăţişarea, cât spiritul ei fusese ceea ce-l atrăsese pe Neel, Elokeşi având o gândire la fel de efervescentă pe cât era a lui de sobră; deşi cu mulţi ani mai vârstnică decât el, şi foarte versată în obiceiurile lumii, avea un fel de a se purta cochet şi năzuros, la fel ca atunci când atrăsese pentru prima dată atenţia, ca dansatoare de tukras şi tihais cu piciorul sublim de uşor.

Acum, aruncându-se pe patul mare cu baldachin din mijlocul cabinei, îşi despărţi eşarfele şi dupattele astfel încât să-şi dezgolească buzele bosumflate, în timp ce restul chipului îi rămânea acoperit. Zece zile pe nava asta greoaie, se plânse ea, singură-singură, fără să am nimic de făcut, iar tu nici nu te uiţi la mine.

Singură-singurică – şi cu ele cum e? râse Neel, arătând cu capul spre uşă, unde trei fete stăteau pe vine, privindu-şi stăpâna.

A, alea... dar ele nu-s decât micile mele kanchanis!

Elokeşi chicoti, acoperindu-şi gura: era o făptură a oraşului, năărăvită prin bazarurile aglomerate din Calcutta, şi insistase să-şi aducă un anturaj care să-i ţină companie în acea neobişnuită expediţie la ţară; cele trei fete îi erau în acelaşi timp slujnice, discipole şi ucenice, indispensabile pentru rafinarea artelor ei. Acum, la un gest din degetul arătător al stăpânei, se retraseră, închizând uşa în urma lor. Însă nici chiar în retragere nu se abăteau prea departe de stăpână; ca să prevină orice întreruperi, se aşezară grupate strâns pe coridor, ridicându-se din când în când ca să arunce câte o privire prin spaţiile unei ferestruici de aerisire cu zăbrele, a uşii din lemn de tec.

După ce uşa se închise în urma lor, Elokeşi se dezbrăcă de una dintre dupattele ei lungi şi o undui peste capul lui Neel, înhăţându-l între faldurile veşmântului şi trăgându-l spre pat. Hai la mine acum, spuse ea, îmbufnată, ai stat destul la biroul ăla. Când Neel se culcă alături, îl rezemă cu spatele de un morman de perne. Şi acum, ia spune-mi, îi ceru ea, pe tonul vălurit pe care-l folosea când voia să se plângă de ceva, de ce m-ai adus atâta drum cu tine – aşa de departe de oraş? Încă nu mi-ai explicat cum se cuvine.

Amuzat de naivitatea ei prefăcută, Neel zâmbi: În cei şapte ani de când eşti cu mine, n-ai văzut nici măcar o dată Raskhali. Nu e firesc să vreau să-mi vezi zemindaria?

Doar s-o văd? aruncă ea din cap, cu gestul provocator al dansatoarei care joacă rolul amantei lezate. Atâta tot?

Şi ce altceva ar mai trebui să fie? întrebă el, frecând între degete o şuviţă din părul ei. Nu ţi-a fost destul că ai văzut moşia? Nu ţi-a plăcut ce-ai văzut?

Sigur că mi-a plăcut, răspunse Elokeşi; e mai grandioasă decât mi-aş fi putut imagina vreodată. Privirea îi alunecă în altă parte, ca pentru a-i căuta conacul cu colonade de pe malul râului, printre grădinile şi livezile care-l înconjurau. Apoi şopti: Atât de mulţi oameni, atât de mult pământ! M-au făcut să mă gândesc: eu sunt doar o parte atât de mică din viaţa ta...

Neel îi puse o mână sub bărbie, întorcând-o cu faţa spre el:

Ce este, Elokeşi? Spune-mi. Ce te frământă?

Nu ştiu cum să-ţi spun...

Acum, degetele ei începură să descheie nasturii de fildeş care-i străbăteau în diagonală pieptarul kurtei. Murmură: Ştii ce-au spus kanchanile mele când au văzut ce mare e zemindaria ta? Au spus: Elokeşi-di, ar trebui să-i ceri Rajahului puţin pământ – n-ai nevoie de un loc unde să poată sta rudele tale? La urma urmei, ai nevoie de puţină siguranţă, la bătrâneţe.

Neel mormăi nemulţumit: Fetele alea ale tale îmi pricinuiesc numai necazuri. Aş prefera să le alungi de-aici.

Nu fac decât să-mi poarte de grijă – atâta tot. Degetele ei se abătură prin părul de pe pieptul lui, făcându-şi de lucru cu împletitul acestuia în nişte cosiţe micuţe, în timp ce-i şoptea: Nu e nimic în neregulă dacă Rajahul le dă pământ fetelor pe care le ţine. Tatăl tău o făcea tot timpul. Oamenii spun că nu trebuia decât ca femeile lui să ceară orice le voia inimioara: şaluri, bijuterii, slujbe pentru ai lor...

Da, răspunse Neel, cu un zâmbet răutăcios. Iar rudele alea continuau să-şi primească lefurile, chiar şi când erau prinse delapidând de pe moşie.

Păi vezi?, replică ea, trecându-şi degetele peste buzele lui. Era un om care cunoştea valoarea dragostei.

Nu ca mine, ştiu – spuse el. Era adevărat că Neel, pentru un vlăstar al familiei Halder, avea un stil de viaţă aproape frugal: reuşea să se descurce doar cu o trăsură cu doi cai şi se mulţumea numai cu o aripă modestă din conacul familiei. Mult mai puţin voluptuos decât tatăl lui, nu avea altă ţiitoare în afară de Elokeşi – dar pe ea o copleşea cu afecţiunea lui fără nicio rezervă, în vreme ce relaţia cu soţia sa nu progresase niciodată dincolo de onorarea convenţională a îndatoririlor conjugale.

Nu înţelegi, Elokeşi? spuse Neel, cu o undă de tristeţe. Un stil de viaţă ca al tatălui meu costă bani – mai mulţi bani decât ar putea furniza vreodată proprietăţile noastre.

Dintr-odată, Elokeşi intră în alertă, cu ochii sclipind de curiozitate. Ce vrei să spui? Toată lumea zice că tatăl tău era unul dintre cei mai bogaţi oameni din oraş.

Trăsăturile lui Neel se încordară. Elokeşi, un iaz n-are nevoie să fie adânc ca să rodească lotuşi.

Smucindu-şi mâna înapoi, Elokeşi se ridică în capul oaselor. Ce vrei să spui cu asta? îl întrebă ea. Explică-mi.

Neel ştia că spusese deja prea mult, aşa că zâmbi şi-şi strecură mâna sub choliul ei: Nu e nimica, Elokeşi.

Existau momente când tânjea să-i spună despre problemele cu care-l lăsase pe cap tatăl lui, dar o cunoştea destul de bine ca să ştie că, probabil, ar fi început să-şi facă alte aranjamente, dacă afla cât de mari îi erau dificultăţile. Nu că ar fi fost avară: dimpotrivă, cu toată fandoseala ei afectată, Neel ştia că avea un puternic simţ de răspundere faţă de cei ce depindeau de ea – printre care se număra şi el. Regreta că lăsase să-i scape acele cuvinte despre tatăl lui; era prea devreme pentru a-i da motive să se alarmeze.

Lasă, Elokeşi. Ce contează?

Nu, spune-mi, insistă ea, împingându-l cu spatele peste perne. Un binevoitor din Calcutta o prevenise în legătură cu dificultăţile financiare ale zemindariei Raskhali; atunci, nu-i dăduse nicio atenţie, dar acum simţea că aici ceva nu era în regulă, şi putea fi nevoie să-şi reexamineze opţiunile.

Spune-mi, îi ceru Elokeşi din nou. În ultimele câteva luni ai fost atât de preocupat – ce te frământă?

Nimic care să te îngrijoreze, îi răspunse Neel – şi, cu siguranţă, era adevărat că, orice ar fi fost, avea să se aibă grijă ca Elokeşi să nu ducă lipsă de nimic. Tu, cu casa ta şi cu fetele tale, sunteţi în siguranţă...

Îl întrerupse glasul valetului său, Parimal, care se făcu auzit deodată de pe culoar, certându-se furios cu cele trei fete: cerea să fie lăsat să intre, iar ele se încăpăţânau să-i taie drumul.

Trăgând în grabă un cearşaf peste Elokeşi, Neel le strigă fetelor: Lăsaţi-l să intre!

Parimal păşi în cabină, ferindu-şi cu grijă ochii dinspre forma acoperită a lui Elokeşi. Adresându-i-se lui Neel, spuse: Huzur, sahibii de pe corabie au spus că vor veni bucuroşi. Au să fie aici îndată după apusul soarelui.

Bine, răspunse Neel. Dar va trebui să ai grijă de bandobast, Parimal; vreau ca sahibii să fie distrați la fel de bine cum ar fi fost pe vremea tatălui meu.

Aceste cuvinte îl surprinseră pe Parimal, care niciodată nu-și mai auzise stăpânul făcând o asemenea cerere. Dar, Huzur, cum? întrebă el. Într-un răstimp atât de scurt? Și cu ce?

Avem simkin și lál-sharáb, nu-i așa? replică Neel. Știi ce e de făcut.

Elokeși așteptă ca ușa să se închidă, înainte de a arunca acoperitoarea de pe ea.

Ce-i cu toate astea? întrebă. Cine vine diseară? Ce s-a aranjat?

Neel râse și-i rezemă capul pe umărul lui. Pui atât de multe întrebări – báp-ré-báp! Destul, deocamdată...

Neașteptata invitație la cină din partea proprietarului budgerowului îl pusese pe domnul Doughty pe calea unor rememorări suculente.

– Ei, băiatul meu! îi spuse pilotul lui Zachary, în timp ce stăteau rezemați de parapet. Bătrânul Rajah din Raskhali: aș putea să-ți povestesc vreo două, trei, despre el – Rascally Roger[1], cum i se mai spunea!

Râse, lovind în punte cu bastonul.

– Ei bine, era un adevărat negru de viță, dac-o exista așa ceva pe lume! Cel mai bun soi de băștinaș – își vedea numai de plantațiile lui, și de ibovnice, și de tumsashers. În tot orașul nu se găsea individ care să fie-n stare de-o burra-khana la fel ca omul ăla! Șișmull strălucind de shammere și lumânări. Paltane de valeți și khidmutgari. Demijohni cu șerbet franțuzesc și carboi de șampanie simkin cu gheață. Și karibatu'! Pe vremuri, bobachee-connahu' lui Rascally era cel mai bun din oraș. Nu-ți era frică de pishpash și de cobbily-mash, la masa lui Rascally. Dumbpokii și pillaușii erau ca lumea, dar noi, lucrătorii vechi, așteptam

[1] Joc de cuvinte: *rascally*, cuvânt care se pronunță asemănător cu numele Raskhali, înseamnă în engleză „ticălos", „pramatie". (n. edit.)

curry-ul de peşte cockup şi chitchkul de pollock-saug. A, ştia omul să pună masa ca nimeni altul, ascultă aici – şi, nu-ţi fie cu supărare, cina asta era doar începutul: adevăratul tumasher venea mai târziu, în nautch[1]-connah. Şi-acuma, aia era altă privelişte chuckmuck pentru ochii matale! Şiruri-şiruri de cursiuri pentru sahibi şi meme[2], pe care să şezi. Sittringiuri şi tuckieri pentru băştinaşi. Babuşii[3] pufăind din hubble-bubble, şi sahibii aprinzându-şi buncuşele de Sumatra. Cunchuneele numa' în piruete şi băieţi tickitaw bătând în tobblere. O, ştia cum să pună de-o nautch bătrânul loocher, ba bine că nu! Şi mai era şi un şaytănaş şmecher, Rascally-Roger: dacă te vedea c-ai pus ochiu' pe-o pootlie de-a lui, trimitea după tine un khidmutgar, numai băţâieli şi plecăciuni, imaginea inocenţei însăşi! Mesenii din jur credeau c-ai mâncat prea mult şi-aveai nevoie să dai o fugă până la cacatorium. Da-n loc de tottee-connah, dus erai la o cumruţă pitulată, acolo să-ţi deşerţi dashy. Nicio memsahib de faţă nu bănuia nimica – şi iată-te, cu-nfulecătoarea-n mustăţile din-dos ale unei cunchunee, gustând dintr-o tufă de mure.

Oftă şi spuse cu o undă de nostalgie în glas:

– O, se-ncingeau nişte gollmaule de toată frumuseţea, în burra-khanele lui Rascally! Nu găseai loc mai bun să ţi se gâdile zdrenţele.

Zachary dădu din cap, ca şi cum nu i-ar fi scăpat nicio vorbă din cele rostite.

– Înţeleg că-l cunoşti bine, atunci, domnule Doughty, pe cel ce ne-a invitat în seara asta?

– Nu atât de mult pe el, cât pe tatăl lui. Tinerelul ăsta nu seamănă cu taică-său cum nu seamănă lemnu' de tufă puturoa-

---

[1] Nautch – (hindi) cuvânt folosit de europenii din India; înseamnă dans, bal, distracţie. (n. edit.)

[2] Mem – prescurtare de la *memsahib*, „doamnă", titlu respectuos cu care indienii se adresează unei doamne din Europa; un termen hibrid format din prescurtarea de la englezul *madam* şi cuvântul *sahib* în hindi. Vezi explicaţia cuvântului ***BeeBee/bibi*** (în „Crestomaţie", pag 552). (n. edit.)

[3] Babu – (bengali, hindi) titlu respectuos ataşat unui nume indian, echivalent cu „domnul"; adeseori se foloseşte cu ironie. (n. edit.)

să cu mahonul, mormăi dezaprobator pilotul. Vezi matale, dacă-i un lucru pe care nu pot să-l înghit, ăla-i un băştinaş cu nasu-n cărţi: taică-său era un om care ştia cum să-şi ţină jibbu' unde se cuvine – nici mort nu l-ai fi prins cu-o carte-n mână. Da' chuckerou' ăsta pricăjit îşi dă tot felul de aere – cel mai ţanţoş marţafoi din câţi am văzut la viaţa mea. Şi nici nu-i ca şi cum ar avea sânge nobil de-adevăratelea, nu-ţi fie cu supărare: Rascallyii-şi zic Rogeri, da' nu-s decât nişte Rye c-un titlu onorific – bacşiş pentru loialitatea faţă de Coroană.

Domnul Doughty pufni cu dispreţ.

– În zilele astea, nu e nevoie de mai mult de un acru sau două, pentru ca un Babu să se dea drept More-Roger. Şi după cum dă ăsta din fălci, ai crede că-i Padşaul Parsiei. Stai numai s-auzi pe mocofan pălăvrăgind pe englezeşte – ca un bandar care citeşte cu voce tare din „The Times"

Chicoti cu satisfacţie, răsucindu-şi măciulia bastonului.

– Acuma, o să mai am şi alt motiv de a aştepta cu nerăbdare seara asta, pe lângă chitchky – puţintică momire de bandar.

Se întrerupse o clipă, ca să-i facă lui Zachary cu ochiul, apăsat.

– Din câte-am auzit, pe Rascal îl aşteaptă o samjaoire destul de curând. Umblă un kubber că i se termină cuzzanahul.

Zachary nu se mai putea preface atoateştiutor. Îmbinându-şi sprâncenele, întrebând:

– Cu... cuzzanah? iar începi, domnule Doughty: ăsta-i alt cuvânt care nu ştiu ce înseamnă.

Această remarcă naivă, deşi bine intenţionată, îl făcu pe Doughty să-l măsoare sever cu privirea; era timpul, spuse pilotul, ca el, Zachary, să nu se mai poarte ca un adevărat gudda...

– ...adică măgar, în caz că te-ntrebai!

Aceasta era India, unde nu se cădea ca un sahib să fie luat drept un neînvăţat sau un prostovan: dacă nu-l ducea mintea la ce se-ntâmpla, dickey se-alegea de el, jildee de-a binelea. Aici nu era la Baltimore – era-ntr-o junglă, cu biscobraşi în iarbă şi wanderooşi în copaci. Dacă el, Zachary, nu voia să fie tras pe sfoară şi luat drept un răsuflat, trebuia să-nveţe să-i grubbowiască pe

băştinaşi cu vreo vorbă, două, din zubben.

Întrucât această admonestare fusese rostită pe tonul strict dar indulgent al unui mentor, Zachary îşi adună curajul ca să întrebe ce era ăla „zubben", la care pilotul lăsă să-i scape un oftat răbdător:

– Zubbenul, dragă băiete, este limbajul fulger din Răsărit. E destul de uşor de ginit, dacă-ţi pui capu' Doar o semincioară de limbă-a-negroteilor, în amestec cu niscaiva bucăţi de girley. Dar bagă de seamă, să n-ajungi să vorbeşti cumva vr'o urdu sau hindi de-aia de sună prea bine, n-ar fi cazul să creadă lumea că te-ai băştinat. Şi nici să nu-ţi cruţi vorbele. Nu tre' să fii luat drept un chee-chee.

Zachary clătină iar din cap, neputincios:

– Chee-Chee? Şi asta ce-ar putea să mai însemne, domnule Doughty?

Domnul Doughty înălţă o sprânceană, dojenitor.

– Chee-chee? Lip-lap? Mustee? Sinjo? Atingi o'tar... pricepi ce vreau să zic? Nu s-ar challo deloc, dragă băiete: niciun sahib n-ar îngădui vreunul la masa lui. Aici, în Est, suntem foarte severi când vine vorba de aşa ceva. Tre' să ne protejăm BeeBee-ele, înţelegi mata. Una-i ca un om să-şi înmoaie ascuţişu-n călimară din când în când, da' nici nu se poate să lăsăm luckerbaugii să umble creanga prin cuibar. Pur şi simplu nu se ho-ga: pentru aşa ceva poţi fi chawbucuit cu biciu' de cai!

În aceste cuvinte se simţea ceva, o aluzie sau o sugestie, care-l făcu pe Zachary să se simtă dintr-odată foarte incomod. În ultimele două zile, ajunsese să-l placă pe domnul Doughty, recunoscând, în muzicalitatea glasului său autoritar şi pe chipul cărnos, un suflet bun, de o generozitate neabătută. Acum, era aproape ca şi cum pilotul ar fi încercat să-l prevină asupra vreunui lucru, avertizându-l cumva pe ocolite.

Zachary bătu în balustradă, întorcându-se.

– Din tot ce spui, domnule Doughty, înţeleg că n-ar strica să-mi pregătesc un rând de haine.

Pilotul încuviinţă din cap.

– A, da; va trebui să ne dichisim bine. Bine că m-am gândit

să-mi aduc o pereche de sirdrari curaţi.

Zachary trimise vorbă la magazie şi, nu peste mult timp, Serang Ali veni în cabina lui şi alese un rând de haine, întinzându-le pe pat pentru ca Zachary să le inspecteze. Plăcerea de a se grozăvi în fineţurile altcuiva începuse să se şteargă de-acum, iar Zachary privi dezamăgit la veşmintele înşirate pe pat: un veston albastru de serj fin, o pereche de nădragi negri de nainsook, o cămaşă croită din bumbac Dosootie şi o cravată de mătase albă.

– Ce-i destul e destul, Serang Ali, spuse el obosit. M-am săturat să mă tot joc de-a domnii cei mari.

Atitudinea lui Serang Ali deveni dintr-odată insistentă. Luând pantalonii, îi întinse spre Zachary:

– Tre-purtat, spuse el cu glas scăzut, dar dur ca oţelul. Malum Zikri acuma mare-sculă de-sahib. Tre-purtat bulendre-desoi.

Zachary rămase surprins de profunzimea sentimentelor cu care fuseseră rostite aceste cuvinte.

– De ce? vru el să ştie. De ce mama dracului e aşa de important pentru tine?

– Malum tre-să fie pukka-sahib cumse-cade, răspunse serangul. Toz-golani vor-ca Malum să-fie căp'tan-pezevenghi detotu'i-tot.

– Hai?

Şi, dintr-odată, printr-o revelaţie fulgerătoare, Zachary înţelese de ce transformarea lui era atât de importantă pentru serang: urma să devină ceea ce niciun lascar nu putea visa să fie – un „marinar liber", genul de sahib ofiţer pe care-l numeau malum. Pentru Serang Ali şi oamenii lui, Zachary era aproape unul de-al lor, în acelaşi timp fiind totuşi înzestrat şi cu puterea de a se travesti într-un mod care pentru oricare dintre ei era de neconceput; îi doreau să reuşească atât în interesul lui propriu, cât şi într-al lor.

Simţind cum povara acestei responsabilităţi îşi făcea efectul, Zachary se aşeză pe pat şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

– Habar n-ai ce-mi ceri, spuse el. Acum şase luni, nu eram decât tâmplarul de bord. Numai norocul a făcut s-ajung secund.

Las-o încolo de căpitănie; nu-i de nasul meu aşa ceva. În veci n-o să se-ntâmple; nici de-totu'i-tot, nici cât-de-cât.

– Ba-se-poa, replică Serang Ali, oferindu-i cămaşa de dosootie. De-totui-tot se-poa. Malum Zikri-i deştept-pezevenghi de-tot pe-dinăuntru-i. Poa-să devie-genl'man.

– Da' la urma urmei, ce te face să crezi că pot?

– Zikri Malum ştii-să vorova-pukka, nu? Auzii-pe Zikri Malum vorova-cu Dom' Doughty ca-sahibii.

– Ce?

Zachary îi aruncă o privire surprinsă: faptul că Serang Ali îi observase talentul de a-şi schimba glasul trăgea un semnal de alarmă. Era adevărat că, la nevoie, limba lui putea deveni la fel de iscusită ca a oricărui avocat învăţat la colegiu: nu degeaba îl pusese maică-sa să servească la masă atunci când stăpânul casei, tatăl lui natural, avea musafiri. Dar nici nu-l scutise de scatoalce, când dădea semne de lenevire şi visare; s-ar fi răsucit în mormânt acum, văzându-şi copilul cum se juca de-a strigoiul.

– Michman wanchi, poa-să se-facă pukka-genl'man de-totu'i-tot.

– Nu.

Zachary, care prea mult timp fusese docil, deveni de-acum sfidător.

– Nu, repetă el, împingându-l pe servitor afară din cabină. Mascarada asta trebuie să se-oprească; mi s-a tăiat.

Trântindu-se pe pat, Zachary închise ochii şi, pentru prima oară în luni şi luni de zile, vederea i se întoarse spre înăuntru, trecând iar înapoi peste oceane până în ultima sa zi de pe şantierul naval al lui Gardner, din Baltimore. Văzu din nou acel chip cu un ochi spart şi scalpul sfâşiat în locul unde căzuse o ţepuşă, şi cu pielea negricioasă năclăită de sânge. Îşi amintea, ca şi cum s-ar fi întâmplat din nou, încercuirea lui Freddy Douglas, pusă la cale de patru marangozi albi; îşi amintea urletele: „Omorâţi-l, omorâţi-l pe cioroiul blestemat, terciuiţi-i creierii"; îşi amintea cum el şi ceilalţi oameni de culoare, cu toţii liberi, spre deosebire de Freddy, se ţinuseră la distanţă, cu mâinile paralizate de frică. Şi-şi mai amintea şi glasul lui Freddy, după aceea, nu re-

proşându-le faptul că nu-i luaseră apărarea, ci zorindu-i să plece, să se împrăştie:

– De slujbe-i vorba; albii nu vor să lucreze cu voi, liberţi sau sclavi: vă ţin afară ca să-şi păzească pâinea.

Aceea fusese clipa când Zachary se hotărâse să părăsească şantierul naval, căutând să se îmbarce pe o corabie, ca membru al echipajului.

Zachary se dădu jos de pe pat şi deschise uşa, pentru a-l găsi pe serang aşteptând afară.

– Bine, spuse el obosit. Te las să intri iar. Da' fă bine şi termină repede ce-ai de făcut, până nu mă răzgândesc.

Tocmai când Zachary termina cu îmbrăcatul, se auziră mai multe strigăte, schimbate între navă şi mal. Peste câteva minute, domnul Doughty bătu la uşa cabinei.

– I-ascultă, băiete! bubui glasul lui. N-o să-ţi vie să crezi, da' Burra Sahib a venit în persoană: nimeni altul decât domnul Burnham însuşi! Cu chawbuckswarul a venit, tocmai de la Calcutta; ardea de nerăbdare să-şi vadă corabia. I-am trimis barca; acuma s-a urcat, şi vine-ncoace.

Când văzu hainele noi ale lui Zachary, ochii pilotului se îngustară. Urmă un moment de tăcere, pe când îl măsura cu privirea, supunându-i ţinuta unui examen atent. Apoi, cu o lovitură de baston răsunătoare, anunţă:

– Tip-top, tânărul meu chukeroo! Ai face de râs chiar şi-un kizzilbash, cu ţoalele astea de soi ale tale.

– Mă bucur că am trecut testul, domnule, răspunse Zachary, grav.

Undeva, în apropiere, îl auzi pe Serang Ali şuierând:

– Ce-ţi zisei-io? Nu-i Malum Zikri acu-pukka rai-sahib?

Kalua locuia în Chamar-basti, un pâlc de colibe ocupate numai de oameni din casta lui. Lui Deeti şi Kabutri le-ar fi fost greu să intre în cătun dar, din fericire pentru ele, coliba se afla la periferie, nu departe de drumul mare spre Ghazipur. Deeti trecuse pe-acolo de multe ori înainte şi adeseori îl văzuse pe Kalua mânându-şi boii de la căruţă pe coclauri. În ochii ei, locuinţa lui nici nu arăta ca o colibă, ci aducea mai degrabă a ocol de vite; când ajunse la o distanţă de unde putea fi auzită, se opri şi strigă: *Ey Kalua? Ka horahelba?* Hei, Kalua? Ce faci?

După trei sau patru strigăte de felul acesta, văzând că nu primeşte niciun răspuns, luă o piatră şi ochi cu ea intrarea fără uşă a cocioabei. Pietricica dispăru în bezna neluminată dinăuntru, după care se auzi un clinchet de vase, semn că lovise un ulcior sau vreun alt obiect de argilă. *Ey Kalua-ré!* strigă ea din nou. Deodată, în colibă se foi ceva, iar întunericul din jurul uşii păru să devină şi mai dens, până când Kalua se arătă în sfârşit, aplecându-se ca să iasă. După el, urmându-l îndeaproape, ca pentru a confirma vorba lui Deeti că stătea într-un staul de vite, veneau cei doi boi mici şi albi care-i trăgeau căruţa.

Kalua era un bărbat de o statură neobişnuită şi o constituţie deosebit de puternică; la orice bâlci, iarmaroc sau festival, capul lui se ţtea deasupra tuturor celorlalte, dominând mulţimea – nici chiar jonglerii pe catalige nu erau, de obicei, atât de înalţi ca el. Dar culoarea lui, mai degrabă decât mărimea, era aceea care-i atrăsese porecla de Kalua – „Negriciosul" – căci pielea lui avea culoarea lucioasă şi şlefuită a unei gresii unse cu grăsime. Se spunea despre Kalua că, în copilărie, arătase o poftă nesăţioasă de carne, pe care familia lui i-o astâmpărase hrănindu-l cu stârvuri; fiind tăbăcari, ocupaţia lor era aceea de a aduna rămăşiţele de vaci şi boi morţi – cu carnea acestor hoituri strânse de pe drumuri se spunea că se ospătase făptura uriaşă a lui Kalua. Dar se mai spunea şi că trupul său câştigase pe seama minţii, care

rămăsese înceată, necoaptă şi încrezătoare, aşa că până şi copiii mici puteau să profite de pe urma lui. Era aşa de uşor de dus de nas, încât la moartea părinţilor lui, fraţilor şi altor rude nu le-a fost greu deloc să-l lase şi fără puţinul care i se cuvenea de drept: n-a avut nicio obiecţie, când a fost evacuat din casa familiei şi trimis să vieţuiască într-un grajd.

În vremea aceea, Kalua a primit un ajutor dintr-o sursă cu totul neaşteptată: una dintre cele mai renumite familii moşiereşti din Ghazipur avea trei tineri urmaşi, thakur-sahibi, care băduseră rău de tot în patima jocurilor de noroc. Distracţia lor favorită era să parieze pe întrecerile la trântă şi alte încercări ale forţei fizice, aşa că, auzind de puterile lui Kalua, au trimis un car cu boi să-l aducă la khotiul unde locuiau ei, la marginea oraşului. *Abé Kalua*, i-au spus, dacă ar fi să ţi se dea o răsplată, ce ţi-ai dori?

După mult scărpinat în cap şi gândit cu băgare de seamă, Kalua a arătat spre carul cu boi, zicând: Malik, m-aş bucura să am un bayl-gari ca acela. Cu el, aş putea să trăiesc şi eu mai bine.

Cei trei thakuri au dat din capete, spunând că avea să primească un car cu boi, dar numai dacă putea să câştige o luptă şi să facă vreo câteva demonstraţii de putere. Au urmat nişte meciuri de trântă, iar Kalua le-a câştigat pe toate, învingându-i cu multă uşurinţă pe toţi pehlwanii şi forţoşii locali. Tinerii moşieri au scos un profit bun, iar Kalua şi-a primit curând recompensa. Dar, odată ce şi-a câştigat carul cu boi, Kalua n-a mai manifestat nicio înclinaţie spre a lupta – ceea ce nici nu era de mirare, căci toată lumea îl ştia ca fiind un om sfios, timid şi paşnic din fire, fără nicio ambiţie mai mare decât aceea de a-şi câştiga existenţa transportând oameni şi bunuri cu carul său. Kalua, însă, nu reuşi să scape de propria-i faimă: curând, vestea despre isprăvile lui a ajuns până la augustele urechi ale Înălţimii Sale, Maharajahul din Benares, care şi-a exprimat dorinţa de a-l vedea pe puternicul din Ghazipur luptând cu campionul de la propria lui curte.

La început, Kalua s-a codit, dar moşierii nu s-au lăsat; au recurs mai întâi la linguşiri, pentru ca în cele din urmă să ajungă să

îl amenințe c-o să-i confişte carul şi boii, aşa că omul a luat-o spre Benares, iar acolo, în marea piață din fața Palatului Ramgarhului, a suferit prima înfrângere, fiind doborât la pământ, fără cunoştință, la numai câteva minute după începutul luptei. Privind cu satisfacție, Maharajahul a remarcat că acest deznodământ dovedeşte că trânta nu este doar o încercare a puterii, ci şi una a minții – iar în această privință, Ghazipurul nu putea nădăjdui să se pună cu Benaresul. Tot oraşul Ghazipur a fost umilit, iar Kalua s-a întors acasă în dizgrație.

Dar, nu peste mult timp, a început să circule un zvon care arunca o cu totul altă lumină asupra înfrângerii lui Kalua. Umbla vorba că, ducându-l la Benares, cei trei tineri moşieri, fiind cuceriți de atmosfera desfrânată a oraşului, hotărâseră că ar fi o distracție numai bună să-l împerecheze pe Kalua cu o femeie. Poftiseră câțiva prieteni şi puseseră prinsori: se putea găsi o femeie care să se culce cu acel uriaş, fiara aia pe două picioare? Au angajat o baiji bine-cunoscută, pe nume Hirabai, care a venit la kotha, unde stăteau moşierii. Acolo, în prezența unui public ales pe sprânceană, care urmărea toată tărăşenia de după un paravan cu găurele, Kalua a fost adus în fața ei, fără să poarte nimic altceva pe el decât o fâşie lată de bumbac în jurul şoldurilor. La ce s-o fi aşteptat Hirabai? Asta nimeni nu putea să ştie – dar, când l-a văzut pe Kalua, se zvoneşte că ar fi zbierat: „Animalul ăsta să se împreuneze cu o iapă, nu cu-o femeie..."

Această umilință, spuneau oamenii, era aceea care-l costase pe Kalua lupta de la Palatul Ramgarhului. Astfel se povestea în galiurile şi ghaturile din Ghazipur.

Întâmplător, Deeti făcea parte dintre oamenii care puteau pune chezăşie despre adevărul acestei poveşti. Iată ce se petrecuse: într-o noapte, după ce-i servise soțului ei cina, Deeti a descoperit că li se terminase apa; a lăsa vasele nespălate până a doua zi însemna să cheme stafiile, strigoii şi moroii flămânzi. Era o noapte luminoasă, cu lună plină, iar până la Gange nu era cale lungă. Ținând un ulcior proptit pe şold, Deeti şi-a croit drum printre macii înalți până-n talie, spre luciul argintiu al râului. Tocmai când se pregătea să iasă din câmpul de maci, pe malul

nisipos şi golaş al apei, a auzit un ropot de copite, la o oarecare distanţă: privind spre stânga, în direcţia oraşului Ghazipur, a văzut, la lumina lunii, patru călăreţi care se apropiau la trap.

Un bărbat călare nu putea vesti decât necazuri pentru o femeie singură; în cazul în care călăreţii erau în număr de patru, umblând împreună, semnele primejdiei deveneau cum nu se poate mai clare: fără să piardă vremea, Deeti se ascunse între maci. Când călăreţii se mai apropiară puţin, Deeti văzu că greşise, crezând că erau patru la număr: doar trei călăreau; al patrulea îi urma pe jos. Bănui că acesta era un grăjdar, dar când ajunseră şi mai aproape, văzu că al patrulea om avea un laţ în jurul gâtului şi era dus ca un cal de căpăstru. Înălţimea lui o făcuse să-l ia drept călăreţ – căci nu era altul decât Kalua. Acum îi recunoscu şi pe ceilalţi trei; toată lumea din Ghazipur îi ştia: erau cei trei moşieri împătimiţi ai jocurilor. Îl auzi pe unul dintre ei strigându-le celorlalţi – *Iddhar*, aici, ăsta-i un loc bun, nu e nimeni pe-aproape – şi-şi dădu seama, după glasul lui, că era beat mort. Când ajunseră aproape în dreptul ei, oamenii descălecară; pe doi dintre cei trei cai îi legară laolaltă, lăsându-i să pască pe câmpul de maci. A treia era o iapă mare şi neagră, pe care o mânară spre Kalua, care şi el era ţinut de funie ca de un pripon. Deeti auzi un scâncet, ca un fel de suspin, când Kalua căzu dintr-odată în genunchi, agăţându-se de picioarele thakurilor: *Máibáp, hamke máf karelu*... iertaţi-mă, jupânii mei... n-a fost vina mea...

Drept răspuns, se alese numai cu lovituri de picior şi blesteme:

...Anume ai pierdut, nu-i aşa, *dogla* nemernic ce eşti?

...Ai idee cât ne-a costat...?

...Acum, hai să te vedem cum faci ce-a zis Hirabai...

Trăgând de frâu, cei trei îl siliră pe Kalua să se ridice în picioare şi-l împinseră cu chiu cu vai spre coada care se agita nervos a iepei. Unul dintre ei îşi înfipse coada biciului în nodul din talie al langotului de bumbac a lui Kalua şi i-l smulse de pe şolduri, cu o zvâcnitură din încheietura mâinii. Apoi, în timp ce unul ţinea iapa în loc, ceilalţi începură să biciuiască dosul gol al lui Ka-

lua, împingându-l astfel înainte, până-l îndesară în partea dinapoi a animalului. Kalua scoase un ţipăt care aproape că nu se deosebea, ca ton, de nechezatul iepei – ceea ce-i amuză peste măsură pe moşieri.

...I-auzi, b'henchodu' până şi de smiorcăit se smiorcăie ca un cal...

...*Tetua dabá dé*... răsuceşte-i boaşele..

Dintr-odată, cu o aruncătură din coadă, iapa defecă, deşertând un val de bălegar peste burta şi coapsele lui Kalua. Acest lucru îi făcu pe cei trei să râdă şi mai tare. Unul dintre ei îşi vârî biciul între fesele lui Kalua: *Arre Kalua!* De ce nu faci şi tu la fel?

Încă din noaptea nunţii, Deeti fusese bântuită de imagini ale propriului ei viol: acum, privind scena de la adăpostul câmpului de maci, îşi muşcă latul palmei, ca să nu ţipe cu voce tare. Va să zică, i se putea întâmpla şi unui bărbat? Până şi un uriaş puternic putea fi umilit şi distrus, într-un chip care depăşea pe departe capacitatea trupului său de a simţi durerea?

Când întoarse capul ca să-şi ferească ochii, atenţia îi fu atrasă de cei doi cai care, păscând, se abătuseră pe câmpul de mac, iar acum se aflau foarte aproape de ea: încă un pas, şi avea să le poată atinge coastele cu mâna. Nu avu nevoie decât de un moment ca să găsească o păstaie de mac ce-şi lepădase deja petalele; căzând, acestea lăsaseră în urma lor o corolă de ţepi uscaţi şi ascuţiţi. Târându-se spre unul dintre cai, scoase un şuierat, în timp ce-i înfigea păstaia ghimpată în greabăn. Animalul se cabră, ca şi cum l-ar fi muşcat un şarpe, şi o luă la galop, trăgându-şi după el şi tovarăşul împreună cu care era priponit. Panica lor i se transmise imediat şi iepei negre care, smulgându-se din loc, azvârli în aer cu copitele dinapoi, lovindu-l pe Kalua în piept. După o clipă de buimăceală, cei trei moşieri se dezmeticiră şi o luară la fugă pe urmele animalelor, lăsându-l pe Kalua unde era, fără cunoştinţă, gol şi mânjit cu bălegar.

Deeti avu nevoie de ceva timp ca să-şi adune curajul şi să se uite mai bine. Când se convinse că moşierii plecaseră cu adevărat, se strecură afară din ascunzătoare, oprindu-se pe vine lângă trupul inert al lui Kalua. Acesta zăcea pe nisip, în umbră, aşa că

nu putea să observe dacă mai respira sau nu. Întinse o mână, ca să-i simtă pieptul, dar numai ca să şi-o retragă imediat: gândul de a atinge un bărbat gol era destul de rău şi aşa – dar când acel bărbat avea statutul lui Kalua, nu însemna că aproape căuta necazul cu lumânarea? Aruncă o privire furişă în jur, după care, sfidând prezenţa nevăzută a lumii, întinse un deget şi şi-l lăsă să se coboare pe pieptul lui Kalua. Bătăile de tobă ale inimii lui o liniştiră şi-şi retrase repede mâna, pregătindu-se să se repeadă înapoi între maci, dacă ochii lui dădeau vreun semn de a se deschide. Rămâneau închişi însă, iar trupul lui zăcea atât de liniştit, încât Deeti nu se temu să-l examineze mai îndeaproape. Văzu cu acest prilej că, deşi mărimea îl făcea să pară mai vârstnic, de fapt era neaşteptat de tânăr, doar cu o umbră de puf deasupra buzei de sus; aşa cum zăcea, prăbuşit în nisip, nu mai era uriaşul negricios care o vizita acasă de două ori pe zi, fără să vorbească sau să se arate; nu era decât un băiat căzut. Ţistui involuntar din limbă, la vederea bălegarului de pe şoldurile lui; se duse pe malul râului, rupse un mănunchi de trestii şi se apucă să îl şteargă de murdărie. Langotul lui zăcea în apropiere, lucind alburiu în lumina lunii, aşa că îl aduse şi pe acesta şi îl desfăcu, pregătindu-se să îl pună pe el.

Abia când se pregătea să-l încingă la loc cu bucata de pânză, ochii îi fură atraşi, împotriva propriei voinţe, spre goliciunea lui – cumva, chiar şi în timp ce-l curăţa, reuşise să nu se uite întracolo. Nu mai fusese niciodată, conştientă fiind, atât de aproape de acea parte a trupului unui bărbat, iar acum se pomeni privind, atât cu teamă cât şi cu curiozitate, revăzându-se iar pe sine însăşi în noaptea nunţii. Parcă din proprie iniţiativă, mâna i se întinse şi coborî, pentru a simţi, spre uimirea ei, moliciunea cărnii: dar apoi, pe măsură ce se deprindea cu respiraţia lui, deveni conştientă de o uşoară palpitaţie şi creştere, şi deodată avu impresia că se trezea la o realitate în care familia şi satul ei i se uitau peste umăr, privind cum stătea cu mâna depusă intim pe cea mai intangibilă parte a acelui bărbat. Retrăgându-se, se grăbi să se întoarcă pe câmp, unde se ascunse între maci şi rămase în aşteptare, la fel ca înainte.

După un timp ce păru nemăsurat de lung, Kalua se ridică încet în picioare şi privi în jur, cu mirare. Apoi, înnodându-şi legătura în jurul şalelor, se îndepărtă cu pas clătinat, având pe chip o expresie atât de zăpăcită, încât Deeti fu sigură – sau aproape sigură – că n-avusese nici cea mai vagă idee despre prezenţa ei.

Trecuseră de-atunci doi ani, dar evenimentele din acea noapte, departe de a se şterge din memoria ei, dobândiseră o vivacitate care o făcea să se simtă vinovată. Adeseori, în timp ce zăcea lângă soţul său doborât de opiu, mintea ei retrăia scena, accentuând detaliile şi reîmprospătând anumite particularităţi – toate acestea, fără permisiunea ei şi în ciuda tuturor eforturilor ei de a-şi îndrepta gândurile în alte direcţii. Disconfortul i-ar fi fost şi mai mare, dacă ar fi crezut că şi Kalua avea acces la aceleaşi amintiri şi imagini – dar încă nu văzuse niciun semn că tânărul şi-ar fi amintit ceva din noaptea aceea. Totuşi, o îndoială sâcâitoare nu voia să-i dea pace, aşa că de-atunci avusese întotdeauna mare grijă să-i evite ochii, acoperindu-şi faţa cu sariul ori de câte ori el se afla prin apropiere.

Astfel, Deeti îl observa acum cu teamă pe Kalua, de la adăpostul sariului ei decolorat, care nu trăda nimic din concentrarea cu care îi pândea orice reacţie. Ştia că, dacă ochii sau chipul lui ar fi trădat cel mai mic semn că îşi aminteşte ceva despre rolul jucat de ea în evenimentele acelei nopţi, n-ar mai fi avut încotro decât să se răsucească pe călcâie şi să plece; stânjeneala ar fi fost prea mare ca să mai stea, căci nu era vorba numai de ceea ce încercaseră moşierii să-i facă lui – ruşinea care ar fi putut foarte uşor să distrugă un om, dacă ştia că avusese martori – ci mai era şi neruşinarea propriei sale curiozităţi, dacă într-adevăr nu fusese decât atât.

Spre uşurarea lui Deeti, vederea ei nu păru să aprindă nicio luminiţă în ochii maţi ai lui Kalua. Pieptul lui masiv era încins într-o vestă decolorată, fără mâneci, iar pe şolduri îşi purta obişnuitul langot de bumbac murdar – din faldurile căruia boii culegeau acum paie, fire de iarbă şi frunzuliţe, în timp ce Kalua stătea în faţa barăcii, mutându-şi greutatea de pe un picior cât un stâlp pe celălalt.

Ka bhailé? Ce se întâmplă? întrebă el într-un târziu, în felul lui aspru şi neprietenos, iar Deeti nu se mai îndoi că, dacă păstrase vreodată o urmă de amintire din noaptea aceea, mintea lui înceată şi greoaie îi pierduse de mult urma.

Ey-ré Kalua, răspunse ea, bărbatul acela al meu se simte rău, la fabrică; trebuie să-l aducem acasă.

Kalua stătu puţin pe gânduri, cu capul înclinat într-o parte, apoi încuviinţă: În regulă; am să-l aduc eu.

Mai încrezătoare, Deeti scoase pachetul pe care-l pregătise şi-l ridică spre el: Dar asta-i tot ce-ţi pot da drept plată, Kalua – să nu te aştepţi la mai mult.

Tânărul privi pachetul: Ce e?

Afeem, Kalua, răspunse ea scurt. În vremea asta din an, ce altceva mai au oamenii în casele lor?

Kalua porni greoi spre ea, aşa că Deeti puse pachetul pe pământ şi se retrase repede, strângându-şi fiica alături: în lumina zilei, era de neconceput ca între ea şi Kalua să poată exista orice fel de atingere, fie şi doar atât cât să-i dea un obiect neînsufleţit. Însă îl urmări cu mare atenţie, cum lua pachetul învelit în frunze şi-i mirosea conţinutul; îi trecu prin minte că poate şi el mânca opiu – dar alungă imediat gândul. Ce conta care erau obiceiurile lui? Era un străin, nu soţul ei. Totuşi, simţi o bucurie stranie când, în loc să păstreze opiul pentru sine, Kalua rupse bucata în două şi-şi hrăni boii. Animalele începură să mestece încântate, în timp ce le înjuga, iar când carul ajunse în dreptul ei, se urcă împreună cu Kabutri şi se aşeză cu faţa spre înapoi şi picioarele atârnând peste margine. Şi astfel porniră spre Ghazipur, aşezaţi la cele două capete ale platformei de bambus a căruţei, atât de departe unul de altul încât nici chiar cele mai neferecate limbi, cu chef de bârfă sau scandal, n-ar fi găsit o vorbă de spus.

Chiar în aceeaşi după-amiază, la cinci sute de mile distanţă est de Ghazipur, Azad Naskar – cunoscut de toată lumea după porecla sa, Jodu, se pregătea şi el să se îmbarce în călătoria care avea să îl poarte spre prova lui „Ibis" şi capela lui Deeti. Mai de dimineaţă, Jodu îşi îngropase mama în satul Naskarpara, folosindu-şi

una dintre ultimele monede pentru a plăti un molla-shaheb ca să citească din Coran lângă mormântul proaspăt săpat. Satul se afla la vreo cincisprezece mile depărtare de Calcutta, într-o zonă amorfă de noroi şi mangrove, chiar lângă Sundarbans. Era doar cu puţin mai mult decât o adunătură de bordeie îngrămădite în jurul mormântului unui fakir Sufi care-i convertise pe locuitori la Islam, cu o generaţie sau două în urmă. Dacă n-ar fi fost dargahul fakirului, satul s-ar fi putut topi înapoi în mâl, locuitorii săi nefiind genul de oameni care să zăbovească prea mult într-un singur loc: cei mai mulţi îşi câştigau existenţa hoinărind pe râu şi lucrând ca barcagii, wallahi-de-bac şi pescari. Dar erau oameni umili, şi prea puţini dintre ei aveau ambiţia sau cutezanţa de a aspira la slujbe pe corăbiile oceanice – şi, din acel număr mic, niciunul nu aspirase vreodată la o viaţă de lascar cu ardoarea lui Jodu. Ar fi plecat de mult din sat, dacă n-o avea pe mama lui, situaţia lor familială fiind de aşa natură încât, în lipsa lui, aceasta ar fi fost complet neglijată. Pe toată durata bolii ei, Jodu îşi îngrijise mama cu afecţiune, făcând tot ce putea ca să-i uşureze ultimele zile de viaţă, şi dorul de ducă trecuse pe planul doi; acum, mai avea de rezolvat doar o ultimă problemă pentru ea, după care avea să fie liber să-i caute pe serangii de pe ghaturi, care recrutau lascari pentru corăbiile de ape adânci.

Jodu era şi el fiu de barcagiu, iar după socotelile lui nu mai era un băieţandru. Desişul de păr al bărbiei îi devenise dintr-odată atât de fecund, încât avea nevoie de vizite săptămânale la bărbier. Dar schimbările din fizicul lui erau atât de recente şi de vulcanice, încât încă nu se obişnuise cu ele: parcă trupul i-ar fi fost un crater fumegând care tocmai ieşise din ocean şi încă mai aştepta să fie explorat. Peste arcada stângă avea o cicatrice adâncă, moştenire a unei pozne din copilărie, care-i tăia sprânceana în două, aşa că de la distanţă dădea impresia că ar fi avut trei sprâncene, în loc de două. Această desfigurare, dacă se putea numi astfel, îl făcea să arate foarte neobişnuit şi, peste ani de zile, când i-a venit şi lui vremea să fie reprezentat în sanctuarul lui Deeti, trăsătura asta avea să fie cea mai pregnantă în portretul schiţat de ea: trei linii uşor înclinate, într-un contur oval.

Barca lui Jodu, moştenită cu ani în urmă de la tatăl lui, era greoaie, făcută din buşteni scobiţi şi legaţi laolaltă cu frânghii de cânepă; după câteva ore de la înmormântarea mamei sale, Jodu o încărcase deja cu puţinele lucruri care-i mai rămăseseră; era gata să plece spre Calcutta. Având curentul din spate, gândea că n-o să-i ia prea mult ca să parcurgă distanţa până la gura canalului care ducea spre docurile oraşului: calea de apă îngustă, excavată recent de un inginer englez întreprinzător, era cunoscută ca Nullahul Domnului Tolly, iar pentru privilegiul de a avea acces pe ea, Jodu a trebuit să-i dea taxatorului ultimele sale monede. Canalul îngust era aglomerat ca de obicei, iar Jodu a avut nevoie de vreo două ore ca să parcurgă tot oraşul, pe lângă templul Kalighat şi zidurile mohorâte ale închisorii Alipore. Ieşind în canalul şi mai populat din Hooghly, s-a pomenit deodată în mijlocul unei mari mulţimi de ambarcaţiuni – sampane ticsite de oameni şi almadii agile, brigantine înalte şi mici baulii, carrace rapide şi woolockuri şubrede, buggalowuri adeniene cu pânze bătătoare la ochi şi bulkate andhriene cu multe punţi suprapuse. Cârmind prin tot acest trafic dens, n-avea cum să evite câte o frecare sau ciocnire ocazională, pentru care se alegea cu strigăte şi sudălmi de la serangi şi tindali, timonieri şi bosmani; un bhandari nervos azvârli spre el o găleată cu zoaie, iar un seacunny cu figură de depravat îl sâcâi cu gesturi sugestive ale pumnului. Jodu le răspunse imitând formulele familiare ale ofiţerilor de pe corăbii – „Cine strigă colo? Avast!" – lăsându-i pe lascari să se holbeze la el, uimiţi că-i imita într-un limbaj atât de curgător.

După un an trăit în izolare, la ţară, îi creştea sufletul auzind iar acele glasuri marinăreşti, cu torentele lor de obscenităţi şi înjurături, tachinării şi invitaţii – şi văzându-i pe lascari cum se căţărau prin greement, de-ncepeau să-l mănânce şi pe el palmele de dorul frânghiei. Cât despre ţărmul din apropiere, privirea i se tot abătea dinspre godownii şi bankshallii din Kidderpore, spre uliţele întortocheate din Wartgunge, unde femeile stăteau aşezate pe treptele kothiurilor, boindu-şi feţele pentru seară. Ce-aveau să-i spună acum, acele femei care-l luaseră de atâtea ori în râs şi-l alungaseră pentru că era prea tânăr?

Dincolo de şantierul naval al Domnului Kyd, traficul pe apă se mai subţia puţin, iar lui Jodu nu-i fu greu să tragă la mal, în Bhutgat. Acea parte a oraşului se afla exact vis-à-vis de Grădina Botanică Regală, în latura opusă a Hooghliului, iar ghatul era des folosit de angajaţii Grădinii. Jodu ştia că una dintre bărcile lor avea să acosteze acolo mai devreme sau mai târziu – şi, într-adevăr, o astfel de ambarcaţiune apăru în mai puţin de o oră, aducând un tânăr asistent de custode englez. Coksenul de la cârmă, cel îmbrăcat în lunghi, era un cunoscut al lui Jodu; imediat ce sahibul coborî pe mal acesta împinse barca mai aproape.

Coksenul îl recunoscu de îndată: *Arré Jodu na*? Nu cumva eşti Jodu Naskar?

Jodu îşi făcu salaamurile: *Salaam, khalaji*. Da, eu sunt.

Dar pe unde-ai fost? îl întrebă coksenul. Şi maică-ta unde-i? A trecut un an şi mai bine de când ai părăsit Grădina. Toată lumea se gândea că...

Ne-am întors în sat, khalaji, răspunse Jodu. Mama mea n-a vrut să mai stea aici, după ce a murit sahibul nostru.

Am auzit, confirmă coksenul. Şi parcă vorbea lumea că era bolnavă...?

Jodu dădu din cap, lăsând-şi privirea în pământ: A murit azinoapte, khalaji.

Allah'r rahem! murmură coksenul, închizând ochii. Mila lui Dumnezeu cu ea.

Bismillah... se rugă şi Jodu după el, apoi adăugă: Ascultă, khalaji, tocmai pentru mama mea am venit aici: înainte de a muri, mi-a spus s-o găsesc negreşit pe fiica lui Lambert-sahib – pe domnişoara Paulette.

Aşa-i, răspunse coksenul. Fata aia i-a fost ca o fiică mamei tale: nicio ayah[1] nu i-a dăruit vreodată unui copil mai multă iubire ca ea.

...Dar ştii unde-i duduia Paulette? A trecut un an şi mai bine de când n-am mai văzut-o.

Coksenul dădu din cap şi ridică o mână, arătând în josul

[1] Ayah – guvernantă sau doică de origine indiană. (n. edit.)

râului: Locuieşte nu departe de aici. După ce a murit tatăl ei, a luat-o în casă o familie de englezi bogaţi. Ca s-o găseşti, va trebui să te duci la birourile grădinii. Întreabă de casa lui Burnham-sahib: în grădină e o chabutra cu acoperiş verde. O vei recunoaşte imediat ce-ai s-o vezi.

Jodu era încântat că-şi atinsese atât de uşor scopul. *Khoda-hafej, khálaji!* strigă el şi, făcându-i cu mâna, îşi trase vâsla din mâl şi împinse cu putere barca. În timp ce se îndepărta, îl auzi pe coksen vorbindu-le surescitat celor din jurul lui: Vedeţi bărcuţa băiatului de-acolo? Domnişoara Paulette – fiica lui Lambert-sahib, francezul – s-a născut în ea: da, chiar în barca aia...

Jodu auzise povestirea de-atâtea ori, depănată de atât de mulţi oameni, încât se simţea aproape ca şi cum ar fi văzut cu ochii lui evenimentul. Kismatul lui, spunea mereu mama sa, era acela de la care se trăgea strania întorsătură din soarta familiei – dacă nu s-ar fi întors acasă, în satul ei, ca să-l nască pe Jodu, cu siguranţă că vieţile lor n-ar fi îmbrăţişat-o niciodată pe cea a Paulettei.

Se întâmplase la scurt timp după naşterea lui Jodu: tatăl său, barcagiul, venise cu barca să-şi aducă nevasta şi copilul de-acasă de la părinţii ei, unde se dusese să nască. Pluteau pe râul Hooghly, când începuse să sufle un vânt puternic, în rafale. Se însera, aşa că tatăl lui Jodu hotărâse să nu rişte o traversare a râului chiar atunci: ar fi fost mai sigur să înnopteze pe mal şi să încerce din nou, a doua zi dimineaţa. Ţinându-se aproape de ţărm, barca ajunsese în cele din urmă la cheul zidit din cărămizi al Grădinii Botanice Regale: care loc ar fi fost mai potrivit pentru un popas decât ghatul acela atât de bun? Acolo, cu barca amarată în siguranţă, îşi luaseră cina şi se culcaseră, aşteptând să treacă noaptea.

Nu dormeau de mult, când i-a trezit un murmur de voci. Apăruse un felinar, aducând după el şi chipul unui alb: sahibul se aplecase băgând capul sub acoperământul de paie al bărcii. Bolborosea ceva, înnebunit; vorbele-i erau nedesluşite. Părea atât de îngrijorat încât nu s-au mirat când unul dintre servitorii lui a dat fuga să le explice că sahibul avea o mare urgenţă; nevasta lui

era gravidă şi o apucaseră durerile; trebuia neapărat s-o vadă un medic alb; pe malul acela al râului nu se găsea niciunul, aşa că trebuia să fie dusă la Calcutta, pe partea cealaltă.

Tatăl lui Jodu protestase; barca lui era prea mică pentru a încerca o traversare, fără lună pe cer şi cu apa forfotind sub vântoasele schimbătoare. Mult mai bine ar fi fost ca sahibul să ia o bora mare sau un budgerow – un vas cu echipaj mai numeros şi multe rame; cu siguranţă, se găsea aşa ceva la Grădina Botanică, nu?

Se găsea, într-adevăr, sosi răspunsul, grădina avea o mică flotă proprie – dar, ghinion: niciuna dintre ambarcaţiuni nu era disponibilă în noaptea aceea: custodele şef le rechiziţionase pe toate, ca să ducă un grup de prieteni la balul anual al Bursei de Schimb din Calcutta. Bărcuţa lor era singura amarată la ghat: dacă refuzau să meargă, aveau să se piardă două vieţi – a mamei, ca şi a copilului.

Mama lui Jodu, care tocmai trecuse şi ea prin chinurile facerii, a fost mişcată de deznădejdea vădită a sahibului şi a soţiei lui; şi-a alăturat vocea rugăminţilor lor, implorându-şi soţul să accepte comisionul. El, însă, continua să clatine din cap, îndoplecându-se abia după ce primi un gologan, un tical de argint care valora mai mult decât barca însăşi. Cu acest stimulent care nu putea fi refuzat, au încheiat târgul, iar franţuzoaica a fost adusă, cu lectica, la bordul bărcii.

O singură privire spre femeia însărcinată era de ajuns ca să vezi că avea mari dureri; au pornit numaidecât, cârmind spre Babughatul din Calcutta. Deşi era vânt şi întuneric, nu le-a fost greu să găsească direcţia, căci Bursa de Schimb din Calcutta avea toate luminile aprinse, anume pentru balul anual, şi se vedea limpede peste râu. Dar vânturile suflau tot mai puternic, iar apele erau tot mai agitate, pe măsură ce se îndepărtau de mal; curând, barca a început să se zgâlţâie atât de violent, încât nici nu mai puteau ţine lectica pe loc. Pe măsură ce clătinăturile şi scuturăturile se înteţeau, starea memsahibei se înrăutăţea tot mai mult, până când dintr-odată, chiar la mijlocul râului, i s-a rupt apa şi a intrat în travaliu prematur.

Au făcut imediat calea-ntoarsă, dar malul era de-acum departe. Sahibul se preocupa să-şi încurajeze soţia dar nu putea da nicio mână de ajutor la naştere; mama lui Jodu fu aceea care reteză cordonul ombilical cu dinţii şi şterse de sânge trupul mic al fetiţei. Lăsându-şi propriul copil, pe Jodu, culcat gol pe fundul bărcii, îi luă pledul şi înveli fetiţa cu el, după care o apropie de mama ei, care îşi dădea ultima suflare. Faţa copilului fu ultimul lucru pe care îl văzură ochii memsahibei; sângeră până ce muri, înainte de a apuca să se întoarcă la Grădina Botanică.

Sahibul, distrus şi îndurerat, nu putea să se descurce cu un copil care nu făcea altceva decât să plângă: a fost foarte uşurat când mama lui Jodu linişti fetiţa, luând-o la sân. La întoarcere, îi mai rugă ceva – puteau oare barcagiul şi familia lui să mai stea cu ei până găsea o doică de alăptat pe care s-o angajeze?

Ce altceva ar fi putut să spună, decât „da"? Adevărul era că mamei lui Jodu i-ar fi fost şi greu să se despartă de fetiţă, după acea primă noapte: fetiţa îi intrase în suflet încă din clipa când o strânsese tare la piept. Şi, din ziua aceea, a fost ca şi cum ar fi avut nu un copil, ci doi: pe Jodu, fiul ei, şi pe fiica ei Putli – „păpuşa" – cum o alinta ea. Cât despre Paulette, în amestecul de limbi care avea să-i caracterizeze creşterea, a ajuns să-şi numească doica „Tantima" – „tanti-mama".

Aşa a intrat mama lui Jodu în slujba lui Pierre Lambert, care venise în India de puţin timp, ca să lucreze ca asistent de custode la Grădina Botanică Regală. Se înţeleseseră s-o ţină până-i găsea el o înlocuitoare – dar, nu se ştie cum, niciodată nu s-a găsit una. Fără a se fi făcut vreodată un aranjament formal, mama lui Jodu a devenit doica Paulettei, iar cei doi copii şi-au petrecut pruncia în braţele ei, cap-în-cap. Orice obiecţii ar fi putut avea tatăl lui Jodu au dispărut când custodele asistent i-a cumpărat o barcă nouă şi mult mai bună, o baulyia: curând, s-a mutat în Naskarpara, lăsându-şi în urmă soţia şi copilul, dar luând cu el ambarcaţiunea cea nouă.

De-atunci încoace, Jodu şi mama lui nu l-au mai văzut decât rareori, de obicei la începutul lunii, în perioada când ea era plătită; cu banii pe care-i luase de la ea, barcagiul s-a căsătorit din

nou, având apoi o mulțime de alți copii. Jodu își vedea acești frați după tată de două ori pe an, în timpul festivalurilor Id, când era pus să se ducă în vizită, fără tragere de inimă, la Naskarpara. Dar satul acela n-a ajuns niciodată să-i fie un cămin comparabil cu casa lui Lambert, unde domnea peste toate, ca tovarăș de joacă favorit al domnișoarei Paulette – și așa-zis consort al ei.

Cât despre Paulette, prima limbă învățată de ea a fost bengaleza, iar prima hrană solidă pe care a mâncat-o a fost un khichri de orez și linte, gătit de mama lui Jodu. În materie de îmbrăcăminte, prefera pe departe sariurile în locul șorțulețelor – pentru pantofi n-avea răbdare deloc, alegând mai degrabă să cutreiere grădina în picioarele goale, ca Jodu. În primii ani ai copilăriei lor, au fost aproape nedespărțiți, căci Paulette nu voia nici să mănânce, nici să doarmă, dacă Jodu nu era prezent în camera ei. Prin jurul casei mai erau și alți copii, dar numai Jodu avea acces nelimitat înăuntru, ca și prin toate camerele. La o vârstă fragedă, Jodu a ajuns să înțeleagă că asta se datora faptului că mama lui avea o relație specială cu stăpânul ei, într-un fel care îi cerea să rămână cu el până noaptea, târziu. Dar nici el și nici Putli nu se refereau vreodată la această chestiune, acceptând-o ca pe una dintre nenumăratele împrejurări neobișnuite din acea casă aparte – căci Jodu și mama lui nu erau singurii care ajunseseră să fie despărțiți de ai lor; Paulette și tatăl ei erau, poate, și mai despărțiți de oamenii *lor*, albii, care doar rareori veneau în vizită. Așadar familia Lambert nu lua parte la iureșul agitat al societății englezești din Calcutta. Când francezul se aventura peste râu, o făcea numai pentru „busy-ness", cum îi plăcea lui să spună – în rest, era preocupat pe de-a-ntregul numai de plantele și cărțile lui.

Jodu era mai umblat prin lume decât tovarășa lui de joacă, și nu-i scăpa faptul că Paulette și tatăl ei nu erau văzuți cu ochi buni de ceilalți sahibi albi: auzise spunându-se că cei doi Lambert erau dintr-o țară care adesea se aflase în război cu Anglia și, la început, a pus distanța dintre ei pe seama acestui lucru. Dar, mai târziu, când importanța secretelor pe care le împărtășeau el și Putli a crescut, a ajuns să înțeleagă că mai erau și alte diferen-

ţe între Lamberţi şi englezi. Şi-a dat seama că motivul pentru care Pierre Lambert îşi părăsise ţara era că, în tinereţe, fusese implicat într-o revoltă împotriva regelui său; că respectabila societate engleză îl trata cu atâta răceală fiindcă negase public existenţa lui Dumnezeu şi sanctitatea căsătoriei. Pentru băiat, nimic din toate astea nu avea nici cea mai mică însemnătate – dacă asemenea opinii contribuiau la izolarea casei lor faţă de alţi sahibi, nu putea decât să se bucure.

Dar nici vârsta şi nici statutul de sahib, ci o intruziune mult mai subtilă, a fost aceea care a slăbit legăturile dintre cei doi copii: la un moment dat, Putli a început să citească, şi de-atunci începând n-a mai avut aproape deloc timp pentru altceva. Jodu, pe de altă parte, şi-a pierdut interesul pentru litere aproape imediat ce a învăţat să le descifreze; propriile lui înclinaţii îl atrăseseră întotdeauna spre apă. A luat în primire vechea barcă a tatălui său – cea în care se născuse Putli – şi, pe la vârsta de zece ani, ştia deja destul de bine s-o folosească, nu doar lucrând ca barcagiu pentru familia Lambert, ci şi însoţindu-i când călătoreau în căutare de specimene botanice.

Oricât de ciudată era rânduiala din casa lor, aranjamentele acesteia păreau atât de sigure, permanente şi satisfăcătoare, încât nimeni nu era pregătit pentru dezastrele care au urmat după moartea neaşteptată a lui Pierre Lambert. Acesta a pierit de febră înainte de a fi apucat să-şi pună afacerile în ordine; la scurt timp după dispariţia lui, s-a descoperit că acumulase datorii substanţiale ca să-şi finanţeze cercetările – dezvăluindu-se că misterioasele lui deplasări „de afaceri" la Calcutta aveau scopul unor vizite pe furiş la creditori din Kidderpore. Tot atunci, Jodu şi mama lui au plătit preţul pentru asocierea lor privilegiată cu asistentul de custode. Resentimentele şi invidiile celorlalţi salariaţi şi servitori au început rapid să se manifeste, în acuzaţii furioase că el şi mama lui l-ar fi jefuit pe sahib pe patul de moarte. Ostilitatea a devenit atât de acută, încât cei doi au fost nevoiţi să plece pe furiş, cu barca. Fără să mai aibă nicio altă cale de ieşire, s-au întors la Naskarpara, unde familia lor vitregă le-a acordat un adăpost, cu voci destul de ursuze. Dar anii de viaţă în confort

o dezvățaseră pe mama lui Jodu de privațiunile traiului la țară. Declinul ireversibil al sănătății ei a început la câteva săptămâni după sosire, și a continuat statornic până la moarte.

În total, Jodu petrecuse paisprezece luni la Naskarpara: în acel timp, nici n-o mai văzuse pe Paulette, nici nu primise vreo veste de la ea. Pe patul de moarte, mama lui se gândise adesea la fetița pe care o avusese în grijă, și-l rugase pe Jodu să se mai întâlnească pentru o ultimă oară cu Putli, ca să-i spună măcar ce dor îi fusese bătrânei sale ayah de ea în ultimele zile de viață. Din partea lui, Jodu era de mult conștient că el și fosta lui tovarășă de joacă aveau să fie cândva despărțiți și recuperați de lumile lor separate, și s-ar fi mulțumit să lase lucrurile așa; dacă nu l-ar fi implorat mama lui, nici nu s-ar fi gândit să mai pornească în căutarea Paulettei. Dar acum, când știa că se apropie de locul unde stătea ea, constată că-l cuprindeau atât nerăbdarea, cât și o teamă nelămurită: oare Putli avea să fie de acord să-l întâlnească, sau urma să-i pună pe servitori să-l alunge? Numai de-ar fi putut s-o vadă la față, căci aveau atâtea de vorbit, așa de multe lucruri să-și spună... Privind înainte, în josul râului, zări un mic pavilion cu acoperiș verde și grăbi pasul.

În timp ce se îndrepta spre Ghazipur, în carul cu boi al lui Kalua, Deeti se simțea neobișnuit de bine dispusă, în pofida motivului neplăcut al călătoriei. Parcă ar fi știut, în adâncul inimii, că atunci mergea pentru ultima oară pe acel drum cu fiica ei, și era hotărâtă să profite la maximum.

Carul înainta încet prin labirintul de ulicioare și bazaruri care ducea spre centrul orașului, dar odată ce drumul coti spre râu, se mai descongestionă puțin, iar împrejurimile deveniră mai elegante. Deeti și Kabutri rareori aveau ocazia să vină în oraș, și se uitau fascinate spre zidurile palatului Cehel Sotun, un edificiu cu patruzeci de coloane construit de un nobil de origine persană, ca imitație a unui monument din Isfahan. Nu peste mult, trecură prin fața unei minuni și mai mari, o clădire de inspirație grecească, decorată cu coloane conice și o cupolă înaltă; acesta era mausoleul Lordului Cornwallis, de faimă yorktowneză, care murise în Ghazipur cu treizeci și trei de ani în urmă: în timp ce carul cu boi trecea duruind, Deeti îi arătă lui Kabutri statuia Laat-Sahibului englez. Apoi, dintr-odată, când carul urmă hodorogind o cotitură a drumului, Kalua țistui din limbă, ca să-și strunească boii. Hurducate de încetinirea bruscă, Deeti și Kabutri se întoarseră în loc, ca să se uite în față – iar zâmbetele le pieriră de pe buze.

Drumul era plin de oameni, vreo sută sau chiar mai mulți, înconjurați de paznici cu bastoane, care-i mânau spre râu. Își țineau pe umeri sau capete boccele cu lucruri, și oale de alamă agățate de brațe. Se vedea clar că deja făcuseră cale lungă pe jos, căci dhotiurile, langotele și vestele lor erau pline de praf de pe drum. Imaginea lor le inspira localnicilor atât milă, cât și teamă; unii dintre privitori clătinau din capete cu compasiune, dar câțiva plozi și femei aruncau cu pietricele în grupul de străini, pasămite pentru a alunga influențele rele. Cu toate acestea, în pofida epuizării, păreau să meargă cu trupurile într-o poziție neobișnuit de dreaptă, sfidătoare chiar, iar unii aruncau și ei cu

pietre spre cei de pe margini: bravada lor nu era cu nimic mai puțin tulburătoare decât halul de mizerie în care ajunseseră.

Cine sunt, mamă? întrebă Kabutri, în șoaptă.

Nu știu... prizonieri, poate?

Ba nu, interveni imediat Kalua, arătând spre câteva femei și copii din grup.

Încă se mai întrebau ce-o fi fost cu ei, când unul dintre paznici opri carul și-i spuse lui Kalua că duffadarul și căpetenia lor, Ramsaran-ji, se rănise la picior și trebuia să fie dus până la ghatul de pe malul râului, în apropiere. În timp ce paznicul vorbea, duffadarul își făcu și el apariția, iar Deeti și Kabutri îi făcură repede loc în car: era un om impunător, înalt și burtos, cu pantofi de piele și îmbrăcat în alb imaculat. Într-o mână ținea un baston gros, iar pe cap purta un turban uriaș, ca o cupolă.

La început, le fu prea teamă ca să vorbească, așa că Ramsaran-ji rupse primul tăcerea: De unde veniți? îl întrebă el pe Kalua. *Kahwāa se áwela*?

Dintr-un sat de pe-aici, malik; *parosé ka gaō se ávat baní*.

Deeti și Kabutri își ciuliseră urechile; când îl auziră pe duffadar vorbind în propria lor limbă Bhojpuri, se traseră mai aproape, ca să poată auzi tot ce se spunea.

După un timp, Kalua își adună destul curaj ca să întrebe: Malik, cine sunt oamenii ăștia care merg pe jos?

Sunt girmitiya, răspunse Ramsaran-ji – și, la auzul acestui cuvânt, Deeti scoase o exclamație sonoră – căci, dintr-odată, înțelesese. Trecuseră câțiva ani de când prin satele din jurul orașului Ghazipur începuseră să circule zvonurile: deși nu mai văzuse niciodată un girmitiya, auzise vorbindu-se despre ei. Li se spunea așa fiindcă, în schimbul unor sume de bani, numele lor erau incluse în „girmit"-uri – niște învoieli scrise pe hârtie. Banii plătiți le reveneau familiilor, iar împricinații erau luați și nimeni nu-i mai vedea vreodată: dispăreau de parcă i-ar fi înghițit lumea cealaltă.

Unde se duc, malik? se interesă Kalua, în șoaptă, ca și cum ar fi vorbit despre morții vii.

Un vas îi va duce la Patna, și de acolo la Calcutta, răspunse

păzitorul. Iar de-acolo vor merge într-un loc numit Mareech.

Neputând să se mai abţină, Deeti interveni şi ea în conversaţie, întrebând de la adăpostul ghungtei sariului: Unde-i acest Mareech? Lângă Dilli?

Ramsaran-ji râse. Nu, spuse el cu dispreţ. Mareech e o insulă pe mare – ca Lanka, dar şi mai departe.

Auzind despre Lanka, Deeti tresări; îi amintea de Ravana[1] şi legiunile sale de demoni. Cum era posibil ca oamenii aceia să se mai ţină pe picioare, când ştiau ce-i aştepta? Încercă să-şi imagineze cum s-ar fi simţit în locul lor, ştiind că avea să rămână pe vecie o proscrisă, că n-avea să mai intre niciodată în casa tatălui său, să-şi îmbrăţişeze mama, să ia masa cu fraţii şi surorile, să simtă atingerea purificatoare a Gangelui. Şi să mai ştie şi că, până la sfârşitul zilelor, avea să trăiască de pe azi pe mâine, pe cine ştie ce insulă sălbatică, bântuită de demoni...

Deeti se înfioră. Şi cum vor ajunge acolo? îl întrebă ea pe Ramsaran-ji.

O corabie o să-i aştepte la Calcutta, răspunse duffadarul, un jaház, mult mai mare decât oricare alt vas pe care l-aţi văzut vreodată: cu multe catarge şi pânze; o navă destul de mare pentru ca în ea să încapă sute de oameni...

Hái Rám! Va să zică, asta era? Deeti se lovi cu palma peste gură, amintindu-şi de corabia pe care o văzuse pe când stătea în apele Gangelui. Dar de ce-i venise acea viziune tocmai ei, lui Deeti, care nu avea nimic de-a face cu aceşti oameni? Ce-ar fi putut să însemne?

Kabutri ghici de îndată ce se petrecea în mintea mamei sale, şi-i spuse: Nu era la fel şi corabia pe care ai văzut-o tu? Aia ca o pasăre? Ciudat, să ţi se arăte aşa, tocmai ţie.

Taci! ţipă Deeti, prinzând-o în braţe. Un tremur de groază o străbătu prin tot trupul, în timp ce-şi strângea fiica la piept.

La câteva momente după ce domnul Doughty îşi anunţase sosi-

---

[1] Aluzie la demonul Ravana (care a răpit-o pe Sita, soţia lui Rama) şi la Lanka, regatul acestuia, în epopeea Ramayana. (n. edit.)

rea, cizmele lui Benjamin Burnham păşiră pe puntea lui „Ibis" cu un tropăit greoi: pantalonii din piele de ied şi vestonul închis al proprietarului navei se umpluseră de praf pe drumul de la Calcutta, iar cizmele de călărie, înalte până la genunchi, erau stropite cu noroi – dar se vedea limpede că acea călătorie îl înviorase, căci pe chipul lui rumen nu se vedea nici urmă de oboseală.

Benjamin Burnham era un om de o statură impunătoare, cu trunchiul gros şi o barbă cârlionţată deasă, care-i acoperea partea de sus a pieptului ca o placă de zale lucioase. La cincizeci de ani fără ceva, pasul lui nu-şi pierduse sprinteneala din tinereţe, iar ochii încă-i mai păstrau lucirea scânteietoare şi atentă a acelui gen de privire care nu se îndreaptă decât înainte. Pielea feţei îi era argăsită şi foarte bronzată, moştenire a anilor în şir de activitate energică la soare. Acum, stând drept pe punte, îşi agăţă degetul mare în reverul sacoului şi studie cu un ochi iscoditor echipajul schoonerului; apoi se trase deoparte, cu domnul Doughty. Cei doi se sfătuiră un timp, după care domnul Burnham veni spre Zachary şi-i întinse o mână.

– Domnul Reid?

– Da, domnule, răspunse Zachary, venind să-i strângă mâna.

Patronul îl măsură din cap până-n picioare, cu o privire aprobatoare.

– Doughty zice să te salt în rang, că eşti un băiat cu stofă de pucka.

– Sper să aibă dreptate, domnule, răspunse Zachary, nesigur.

Proprietarul navei zâmbi, dezgolindu-şi două şiruri de dinţi mari şi lucitori.

– Ei, te simţi în stare să mă conduci într-o vizită a noii mele corăbii?

În postura lui Benjamin Burnham se simţea acel soi de autoritate care sugerează o viaţă trăită în avuţie şi privilegii – dar aceasta era doar o impresie, după cum Zachary ştia deja, căci patronul era fiu de negustor şi se mândrea că se ridicase prin forţe proprii. În ultimele două zile, mulţumită limbuţiei domnu-

lui Doughty, Zachary învăţase multe despre „Burra Sahib": ştia, de exemplu, că oricât de familiarizat cu Asia ar fi ajuns, Benjamin Burnham nu era „născut-în-ţară" – „adică nu-i ca noi ăştia, sahibii care au luat prima gură de aer în Răsărit" Era fiul unui negustător de cherestea din Liverpool, dar nu petrecuse mai mult de zece ani „acasă" – „iar asta înseamnă în Blatty[1], măi băiate, nu doar orice amărât de loc în care s-a nimerit să trăieşti" În copilărie, mai spusese pilotul, Ben fusese un şeitan în toată regula: un bătăuş care se ţinea numai de rele şi, în general, un hurremzad hărăzit în mod clar să-şi trăiască toată viaţa prin penitenciare şi case de corecţie: pentru a-l salva de kismetul lui, familia îl trimisese ca „porcuşor-de-guinea" – „aşa le zicea pe vremuri la cabinierii de pe corăbiile din Oceanul Indian, fiindcă erau la discreţia oricui, să-i calce-n picioare şi să le facă tot ce pofteau".

Însă până şi disciplina unei caravane de ceai a Companiei Indiilor Orientale se dovedise insuficientă pentru a-l îmblânzi pe băietan: „Un intendent şef l-a ademenit pe puşti în magazia unei corăbii, cu gândul să-ncerce un piculeţ de udlee-budlee. Dar micul Benjamin, oricât era el de chota, nu ducea lipsă de bawhawdery – aşa că s-a pus pe bătrânul poponar cu bâta şi l-a snopit aşa de rău în bătaie, că era cât pe ce să-şi ia adio de la viaţă."

Pentru propria lui siguranţă, Benjamin Burnham a fost debarcat de la bord în primul port, care întâmplător era tocmai al coloniei penale britanice din Port Blair, pe Insulele Andaman. „Cel mai bun lucru care putea să i se întâmple unui chuckeroo tânăr şi nebunatic: nimeni nu-i mai bun decât un puşcăriaş ca să-l îmblânzească pe altu' ca el." În Port Blair, Ben Burnham a găsit de lucru la capelanul închisorii: acolo, sub un regim care era atât punitiv, cât şi iertător, s-a instruit şi şi-a găsit şi credinţa. „A, predicatorii ăia au mână grea, băiete; îţi bagă-n gură Cuvântul Domnului chiar şi de-o trebui să-ţi scoată dinţii pentru asta." Când s-a reformat destul, băiatul a luat-o spre Atlantic şi a petrecut un timp pe-un păsărar-negru, navigând între America,

[1] Blatty – Anglia; vezi *bilayuti*, în „Crestomaţie", pag. 554. (n. edit.)

Africa şi Anglia. Apoi, la vârsta de nouăsprezece ani, s-a pomenit mergând spre China, pe o navă care transporta un bine-cunoscut misionar protestant. Întâlnirea întâmplătoare dintre Ben Burnham şi reverendul englez avea să ducă la formarea unei prietenii strânse şi durabile. „Aşa merge prin locurile alea", explică pilotul. „Cantonul e un meleag unde ajungi să-ţi cunoşti prietenii. Chinezii îi ţin pe diavolii-Fanqui închişi în fabricile lor străine, dincolo de zidurile oraşelor. Niciun Fanqui nu poate să plece de pe fâşiuţa lui de mal; n-are voie nici să treacă de poarta oraşului. N-ai unde să te duci, unde să te plimbi, că de călărit, ce să mai vorbim? Până şi ca să ieşi pe râu cu-o bărcuţă hong, tot ai nevoie de învoire oficială. Nu e voie nici să te plângi, doar să-i asculţi pe shroffi cum îţi numără regulile pe degete. Poţi ajunge să te simţi singur ca un măcelar într-o zi de banyan. Sunt unii care pur şi simplu nu mai rezistă şi trebuie să fie trimişi acasă. Alţii o apucă pe Uliţa Vierului, să se zguduie cu-o scumpă-la-vânzare sau să se afume cu vin de shamshoo. Da' nu şi Ben Burnham: el, când nu vindea opiu, era cu misionarii. Cel mai ades îl găseai la fabrica americană – yankeii erau mai pe gustul lui decât colegii din companie, fiind mai bisericoşi de fel."

Prin influenţa reverendului, Benjamin Burnham şi-a găsit un post de funcţionar la firma comercială Magniac & Co., predecesoarea companiei Jardine & Matheson, şi de-atunci încoace, la fel ca în cazul oricărui alt străin implicat în negoţul din China, şi-a împărţit timpul între cele două capete ale Deltei Râului Perlei – Canton şi Macao, aflate la optzeci de mile depărtare între ele. Îşi petrecea în Canton numai anotimpul comercial de peste iarnă; în restul anului, negustorii trăiau în Macao, unde compania avea o reţea extinsă de prăvălii, fabrici şi bănci.

„Ben Burnham şi-a făcut sorocul, descărcând opiu de pe corăbiile care-l aduceau, dar nu era genul de om care să fie mulţumit în solda altuia, încasând o leafă lunară: voia să fie un nabab cu drepturi depline, având locul lui şi numai al lui la licitaţiile opiului din Calcutta." La fel ca în cazul multor alţi neguţători Fanqui din Canton, relaţiile cu biserica i-au fost de mare ajutor, întrucât mai mulţi misionari aveau legături strânse cu comerci-

anții de opiu. În 1817, anul când Compania Indiilor Orientale i-a dat articolele de autorizare ca negustor liber, i s-a ivit o ocazie sub forma unei echipe de chinezi convertiți care trebuia să fie escortată până la Colegiul Misiunii Baptiste din Serampore, în Bengal. „Și cine ar fi fost mai potrivit decât Ben Burnham ca să-i ducă până acolo? Cât ai clipi, iată-l ajuns în Calcutta, căutând un bârlog – ba mai mult, chiar găsind unul. Bunul Rascally Roger îi dă cheile unei case de pe Strand!" Burnham venise la Calcutta cu gândul de a participa la licitațiile de opiu ale Companiei Indiilor Orientale: totuși, nu comerțul cu China i-a prilejuit prima mare lovitură financiară – ci, mai degrabă, a reușit s-o dea grație experienței sale din copilărie într-o altă branșă a comerțului din Imperiul Britanic. „Pe vremuri, oamenii spuneau că din Calcutta nu se pot exporta decât două lucruri: droguri și borfași – sau opiu și coolies, cum ar fi spus unii." Prima licitație de succes a lui Benjamin a fost pentru transportul condamnaților. Pe-atunci, Calcutta era principalul port din care prizonierii indieni erau trimiși în rețeaua închisorilor insulare ale Imperului Britanic – Penang, Bencoolen, Port Blair și Mauritius. Ca un șuvoi uriaș de aluviuni, mii de Pindari, Thugi, dacoiți, rebeli, vânători-de-capete și huligani erau aduși pe apele tulburi ale lui Hooghly ca să se împrăștie de-acolo prin tot Oceanul Indian, pe diversele insule unde englezii își încarcerau inamicii.

Nu era deloc ușor să găsească echipaj pentru o navă cu deținuți, căci mulți marinari se codeau să se angajeze la bordul unei corăbii ai cărei pasageri puteau oricând să le taie beregata. „În acest ceas de nevoie, Burnham și-a lărgit afacerile, chemându-și un prieten de pe vremea negoțului cu sclavi, un anume Charles Chillingworth, căpitanul unei nave despre care se spunea că era cea mai grozavă pușcărie plutitoare – niciun sclav, osândit sau coolie nu scăpase vreodată din custodia lui, rămânând apoi viu ca să melițeze despre asta." Cu ajutorul lui Chillingworth, Benjamin Burnham a adunat o adevărată avere din transportul prizonierilor care se revărsau de la Calcutta, iar capitalul câștigat i-a dat posibilitatea să se dezvolte în comerțul chinez pe o scară și mai largă decât prevăzuse: în curând, con-

ducea o flotă apreciabilă de corăbii proprii. La treizeci şi ceva de ani, se asociase cu doi dintre fraţii lui, iar firma devenise o casă comercială de frunte, cu agenţi şi sedii în oraşe ca Bombay, Singapore, Aden, Canton, Macao, Londra şi Boston.

„Aşa că, iată ce avem: un adevărat jadoo al coloniilor; un băiat care s-a târât afară din găurile alea de şoareci, poate deveni un sahib la fel de mare ca orice angajat al companiei născut a doua oară. I se deschid toate uşile din Calcutta. Burrha-hanas în sediul guvernului. Choti hazri la Fort Wiilliam. Niciun BeeBee nu-i aşa de mare încât să fie durwauza-bunduit când vine-n vizită. O fi având el gusturi personale pentru evanghelismul bisericii-de-jos, dar poţi fi sigur că episcopul îl aşteaptă oricând cu o strană goală. Şi, ca să le pună capac la toate, o mai ia şi pe domnişoara Catherine Bradshaw de nevastă – cea mai pucka memsahib din câte s-au găsit vreodată, fiica unui general de brigadă."

Calităţile care făcuseră din Ben Burnham un negustor-nabab s-au observat cu prisosinţă în timpul vizitei lui pe „Ibis": a examinat vasul de la provă până la pupă, coborând chiar şi în carlingă şi urcându-se la cruceta arborelui mare, ca să observe tot ce merita atenţie, sau în bine, sau în rău.

– Şi pe mare cum merge, domnule Reid?

– Pho, i-un barcalion bătrân grozav, domnule, răspunse Zachary. Înoată ca o lebădă şi cârmeşte ca un rechin.

Domnul Burnham zâmbi; îi plăcea entuziasmul lui Zachary.

– Bun atunci.

Abia după ce-şi termină inspecţia, proprietarul navei ascultă relatările lui Zachary despre dezastruoasa călătorie de la Baltimore, iscodindu-l cu mare băgare de seamă despre toate amănuntele, în timp ce răsfoia jurnalul de bord. La sfârşitul interogatoriului, se declară mulţumit şi-l bătu pe Zachary pe spate:

– Shahbash! Te-ai descurcat bine, dacă ţinem seama de toate împrejurările...

Rezervele pe care şi le mai menţinea domnul Burnham se referiseră în primul rând la echipajul de lascari şi căpetenia acestora.

– Moaca aia bătrână de serang: ce te face să crezi că e vrednic de încredere?

– Moacă, domnule? întrebă Zachary, încruntându-se nedumerit.

– Aşa li se spune arakanezilor, prin partea locului, îi explică Burnham. Simplul cuvânt e de ajuns ca să le bage groaza-n suflet băştinaşilor de pe coastă. Înfricoşătoare adunătură, Moacele – piraţi până la unul, se zice.

– Serang Ali? Pirat? Zachary zâmbi, gândindu-se la reacţia sa iniţială faţă de serang şi cât de absurdă i se părea acum, dacă privea în urmă. O fi arătând el cam ca un tătar, domnule, dar nu e mai pirat decât mine: dacă era, s-ar fi făcut nevăzut cu „Ibis" cu tot încă mult înainte să aruncăm ancora. Cu niciun chip n-aş fi putut să-l opresc.

Burnham se uită drept în ochii lui Zachary, cu privirea lui pătrunzătoare.

– Ai fi gata să te pui zălog pentru el, zici?

– Da, domnule.

– Atunci, e-n regulă. Dar eu să fiu în locul dumitale tot aş sta cu ochii pe dânsul.

Şi, închizând jurnalul de bord, domnul Burnham îşi îndreptă atenţia spre corespondenţa care se adunase pe parcursul călătoriei. Scrisoarea domnului d'Epinay din Mauritius păru să-i capteze interesul în mod deosebit, mai ales după ce Zachary îi reproduse cuvintele pe care i le spusese plantatorul la despărţire, despre trestiile de zahăr care putrezeau pe câmpii şi nevoia disperată de coolies.

Scărpinându-şi bărbia, domnul Burnham întrebă:

– Şi dumneata ce spui, Reid? Ai fi gata să porneşti curând înapoi spre Insulele Mauritius?

– Eu, domnule?

Zachary crezuse că avea să stea pe uscat câteva luni, echipând din nou nava, şi-i era greu să răspundă la această neaşteptată schimbare de plan. Văzându-i ezitarea, patronul mai adăugă încă o explicaţie:

– „Ibis" n-o să transporte opiu în primul său voiaj, Reid.

Chinezii ne fac necazuri în privinţa asta şi, până nu-i putem face să înţeleagă beneficiile Comerţului Liber, n-am să mai trimit niciun transport la Canton. Între timp, nava va face tocmai genul de treburi pentru care a fost construită.

Sugestia îl surprinse pe Zachary.

– Adică vreţi să spuneţi c-o veţi folosi ca navă de sclavi, domnule? Dar legile dumneavoastră englezeşti n-au interzis acest lucru?

– Aşa e, dădu din cap domnul Burnham. L-au interzis, într-adevăr, Reid. E trist, dar adevărat, că există mulţi care nu s-ar da îndărăt de la nimic ca să oprească mersul înainte al libertăţii omeneşti.

– Libertate, domnule? repetă Zachary, întrebându-se dacă nu cumva înţelesese greşit.

Îndoielile îi fură imediat potolite.

– Da, întocmai, libertate, confirmă domnul Burnham. Nu asta înseamnă stăpânirea omului alb asupra raselor inferioare? După cum văd eu lucrurile, Reid, negoţul din Africa a fost cel mai mare exerciţiu al libertăţii de când i-a lăsat Dumnezeu pe copiii lui Israel să plece din Egipt. Gândeşte-te, numai, la situaţia unui aşa-zis sclav din Caroline – nu e mai liber decât fraţii lui din Africa, care gem sub jugul cine ştie cărui tiran negru?

Zachary se trase de lobul urechii.

– Păi, domnule, dacă sclavia e libertate, atunci mă bucur că nu trebuie să-mi câştig pâinea cu ajutorul ei. Bicele şi lanţurile nu prea sunt pe gustul meu.

– Ei, haide acuma, Reid! îl dojeni domnul Burnham. Drumul spre cetatea luminoasă nu e niciodată cruţat de dureri, nu-i aşa? N-au suferit şi israeliţii, în deşert?

Nedorind să-l contrazică pe noul său şef, Zachary mormăi:

– Păi, da, domnule, aşa cred...

Răspunsul lui nu fu mulţumitor pentru domnul Burnham, care-l mustră zâmbind:

– Credeam că eşti de soi pukka, Reid. Şi când colo, dumneata o ţii sus şi tare ca băieţii aceia reformişti.

– Aşa fac, domnule? se grăbi Zachary să întrebe. Iertaţi-mă,

n-am vrut.

– Aşa ziceam şi eu, făcu domnul Burnham. Noroc că boala asta anume încă n-a prins prin locurile noastre. Ultimul bastion al libertăţii, cum spun eu întotdeauna – sclavia din America – încă mai e în siguranţă, pentru o vreme. În care alt loc aş fi putut găsi o corabie perfectă ca asta, atât de potrivită pentru o asemenea încărcătură?

– Vreţi să spuneţi sclavi, domnule?

Domnul Burnham se strâmbă.

– Ei, Reid, nu, nu sclavi vreau să spun – ci coolies. N-ai auzit ce se spune, că Dumnezeu, atunci când închide o uşă, deschide o alta? Când uşile libertăţii s-au închis în calea africanilor, Domnul le-a deschis în faţa unui trib care avea şi mai mare nevoie de ele: cel asiatic.

Zachary îşi roase buza de jos: nu avea căderea, conchise el, să-şi interogheze stăpânul despre afacerile pe care le făcea; mai bine să se concentreze asupra aspectelor practice.

– Veţi dori să reînnoiţi puntea de la mijloc, aşadar, domnule?

– Întocmai, răspunse domnul Burnham. O cală care era destinată pentru transportul sclavilor va servi la fel de bine pentru coolies şi deţinuţi condamnaţi. Nu crezi? Vom pune în ea paravane şi hârdaie, pentru ca negricioşii să nu mai fie nevoiţi să se tot spurce. Aşa, ar fi cazul ca şi inspectorii să fie mulţumiţi.

– Da, domnule.

Domnul Burnham îşi trecu un deget prin barbă.

– Da, cred că şi domnul Chillingworth va fi întru totul de acord.

– Domnul Chillingworth, domnule? întrebă Zachary. Dumnealui va fi comandantul navei?

– Văd că ai auzit de el, răspunse domnul Burnham, redevenind serios. Da, aceasta va fi ultima lui călătorie, Reid, şi aş dori să fie cât mai plăcută. A trecut prin nişte necazuri în ultima vreme, şi nu stă prea bine cu sănătatea. Îl va avea pe domnul Crowe ca şef de echipaj – un marinar excelent, dar un om cu un temperament cam nesigur, trebuie să precizez. M-aş bucura să

am la bord un băiat de-un soi mai sigur, ca secund. Ce zici, Reid? Ai fi de acord să te angajezi din nou?

Această propunere corespundea atât de îndeaproape cu speranţele lui Zachary, încât îi sări inima în piept.

– Secund aţi zis, domnule?

– Da, desigur, răspunse domnul Burnham, după care, ca pentru a trage o concluzie, adăugă: ar trebui să fie o călătorie uşoară. Porneşti cu vântu-n pupa după musoni, şi-n şase săptămâni eşti înapoi. Subedarul meu va veni la bord cu un pluton de paznici şi supraveghetori. Are multă experienţă în domeniul ăsta de lucru: un murmur n-o s-auzi din partea borfaşilor – ştie el cum să-i ţină gigea. Şi dacă totul merge bine, ar trebui să ajungi înapoi tocmai la timp ca să te alături acţiunii noastre din China.

– Mă scuzaţi, domnule?

Domnul Burnham îl luă cu braţul pe după umeri.

– Ce-ţi spun acum e confidenţial, Reid, aşa că să nu mai audă nimeni. Se vorbeşte că Londra organizează o expediţie, ca să-i atace pe Celeşti. Aş dori ca „Ibis" să facă parte din ea – şi dumneata la fel, cu ocazia asta. Ce zici, Reid? Te simţi în stare?

– Puteţi conta pe mine, domnule, răspunse Zachary cu înflăcărare. Când e vorba de muncă, n-o să-mi găsiţi niciun cusur!

– Bravo ţie! îl felicită domnul Burnham, bătându-l pe spate. Şi „Ibis"? Crezi că ar face faţă, într-o gâlceavă? Câte tunuri are la bord?

– Şase de nouă livre, domnule, dar am mai putea adăuga unul mai mare, pe afet rotativ.

– Excelent! răspunse Burnham. Îmi place bărbăţia dumitale, Reid. Nu mă codesc să-ţi spun: mi-ar fi de mare folos, în firmă, un tinerel pucka precum dumneata. Dacă te descurci onorabil, vei primi comanda unei nave cât ai bate din palme.

Neel zăcea pe spate, privind reflexele de lumină care se unduiau pe tavanul din lemn lustruit al cabinei: jaluzelele de la fereastră filtrau razele de soare în aşa fel, încât aproape că-şi putea imagina că se afla sub suprafaţa râului, cu Elokeşi alături. Când întorcea capul spre ea, iluzia devenea şi mai credibilă, căci trupul

ei pe jumătate dezbrăcat era scăldat într-o lumină ce se unduia întocmai ca apa curgătoare.

Lui Neel îi plăceau la nebunie aceste momente de liniște ale partidelor lor de amor, când ea zăcea lângă el pe jumătate adormită. Chiar și când zăcea astfel nemișcată, părea încremenită într-o poză de dans. Măiestria cu care Elokeși stăpânea arta mișcărilor părea să nu cunoască limite, fiind la fel de vizibilă în împietrire ca și în mobilitate, pe scenă și în pat. Ca performanțe artistice, era vestită pentru capacitatea ei de a-i întrece și pe cei mai vestiți cântăreți din tabla; în pat, improvizațiile sale creau plăceri și surprize la fel de mari. Avea trupul atât de suplu, încât în momentele când Neel se culca peste ea, cu gura peste gura ei, putea să-l cuprindă cu picioarele astfel încât să-i țină strâns capul între tălpi – sau, când i se năzărea, își arcuia spinarea astfel încât îl ridica și pe el, ținându-l suspendat pe curba musculoasă a abdomenului ei. Până și dragostea o ritma cu acel simț îndelung exersat al unei mari dansatoare, astfel încât Neel nu era decât vag conștient de impulsurile care le guvernau schimbările de tempo: iar momentul eliberării era și el absolut imprevizibil întotdeauna, și totuși determinat întru totul dinainte, ca și cum un tál[1] crescând și tot mai accelerat ar fi ajuns la nemișcarea apoteotică a ultimei sale bătăi.

Însă și mai mult decât amorul îi plăceau aceste momente de după, când ea zăcea în pat secătuită, ca o dansatoare după un tihai amețitor, cu sariul și dupattele răsfirate în jur, cu panglicile și nodurile lor răsfirate în neorânduială în jurul torsului și al membrelor. Niciodată n-avea timp, în preliminariile urgente ale primei împreunări, să se dezbrace complet: propriul lui dhoti, lung de șase iarzi, se împletea cu sariul ei de nouă iarzi, formând modele care deveneau și mai complicate decât înlănțuirile dintre membrele lor; abia după aceea aveau timp să savureze plăcerile unei goliciuni obținute treptat. La fel ca multe alte dansatoare, Elokeși avea și o voce frumoasă și putea să cânte niște thumriuri splendide: în timp ce ea fredona, Neel îi desfășura

[1] Tál – (hindi) ritm, în muzică sau poezie. (n. edit.)

veşmintele din jurul membrelor, stăruind îndelung asupra fiecărei părţi a trupului ei, pe măsură ce degetele lui le dezgoleau, pentru bucuria ochilor, apoi a buzelor sale: gleznele ei puternice, arcuite, cu brăţări zornăitoare de argint, coapsele sinuoase, cu muşchi tari, moliciunea pufoasă a movilei, curba blândă a pântecelui şi emisferele sânilor. Iar atunci, după ce de pe ambele trupuri se lepădaseră toate straiele până la ultima fâşiuţă, o luau de la început, într-o a doua împerechere, calmă, languroasă şi interminabilă.

În ziua aceea, Neel abia începuse să descurce membrele lui Elokeşi din coconul plin de noduri al veşmintelor, când fură întrerupţi prematur de o altă altercaţie izbucnită pe culoar, în apropierea uşii: încă o dată, cele trei fete îl ţineau pe Parimal în loc, împiedicându-l să-i aducă veşti stăpânului său.

Lăsaţi-l să intre! se răsti Neel, nervos. În timp ce uşa se deschidea, trase o dupatta peste Elokeşi, dar nu schiţă nicio mişcare de a-şi aranja la loc propriile haine. Parimal îi era valet şi garderobier personal de când începuse să umble; îl îmbăiase şi-l îmbrăcase în toţi anii copilăriei; în ziua nunţii lui Neel, el îl pregătise pe băiatul de doisprezece ani pentru prima sa noapte cu mireasa lui, instruindu-l cu privire la tot ceea ce avea de făcut: nu exista niciun aspect al persoanei lui Neel care lui Parimal să-i fie străin.

Iartă-mă, Huzur, spuse Parimal, păşind înăuntru, dar m-am gândit că ar fi cazul să ştii: a sosit Burra-Burnham-sahib. E la bordul navei chiar acum. Dacă vin ceilalţi sahibi la cină, cu el ce facem?

Ştirea îl luă pe Neel prin surprindere – dar, după un moment de gândire, dădu din cap: Ai dreptate – da, trebuie să-l invităm şi pe el. Arătă spre un halat, agăţat într-un cui: Adu-mi choga.

Parimal luă choga din cui şi o ţinu deschisă, în timp ce Neel se dădea jos din pat şi-şi strecura braţele în mâneci. Aşteaptă afară, spuse el. Am să-ţi scriu încă un răvaş, pe care să-l duci la corabie.

După ce Parimal ieşi din cameră, Elokeşi îşi aruncă în lături

cuvertura. Ce s-a întâmplat? întrebă ea, clipind languros din ochi.

Nimic, răspunse Neel. Trebuie doar să scriu un bilet. Stai unde eşti. N-o să dureze mult.

Şi, înmuindu-şi pana în călimară, notă câteva cuvinte, dar imediat se răzgândi şi o luă de la început. Mâinile-i deveniră cam nesigure, în timp ce scria un rând prin care-şi exprima plăcerea la gândul de a-l primi pe domnul Benjamin Burnham pe budgerowul Raskhali. Se opri, trase adânc aer în piept, şi adăugă: „Sosirea dumneavoastră este într-adevăr o coincidenţă fericită, şi l-ar fi bucurat pe tatăl meu, răposatul Rajah, care după cum ştiţi, credea foarte tare în semne şi auguri..."

Cu vreo douăzeci şi cinci de ani înainte, când casa lui negustorească era proaspăt deschisă, domnul Benjamin Burnham venise să-l viziteze pe bătrânul Rajah, cu gândul de a închiria una dintre proprietăţile lui ca birou: avea nevoie de un dufter, dar ducea lipsă de capital, a spus el, şi trebuia să amâne plata chiriei. Fără ştirea sa, în timp ce-şi prezenta situaţia, sub scaunul domnului Burnham apăruse un şoarece alb – ascuns vederii negustorului, dar cât se poate de vizibil în ochii zemindarului, a şezut acolo până când englezul a terminat tot ceea ce avea de spus. Un şoarece fiind însoţitorul lui Ganeş-thakur, zeul şansei şi înlăturătorul opreliştilor, bătrânul zemindar a luat apariţia ca pe un semn al voinţei divine: nu numai că i-a îngăduit domnului Burnham să amâne cu un an plata chiriei, dar a mai impus şi condiţia ca moşiei Raskhali să i se permită să investească în agenţia aflată la început de drum – Rajahul era un abil cunoscător de oameni şi recunoscuse şansele de viitor ale tânărului Benjamin Burnham. N-a pus nicio întrebare despre viitoarele afaceri ale englezului: la urma urmei, era zemindar, nu bania în bazar, să stea cu picioarele încrucişate pe-o tejghea.

Pe baza unor asemenea decizii îşi construiseră Halderii averea, de-a lungul ultimului secol şi jumătate. În era mogulilor, se vârâseră pe sub pielea reprezentanţilor dinastiei, iar când îşi făcuse apariţia Compania Indiilor Orientale, îi primiseră cu pru-

denţă pe noii sosiţi; când britanicii au început războiul contra musulmanilor din Bengal, au împrumutat bani unei tabere şi sepoi celeilalte, aşteptând să vadă care urma să învingă. După ce au văzut că victoria le-a aparţinut englezilor, şi-au arătat priceperea de a le învăţa limba, la fel cum înainte deprinseseră persana şi urdu. Când era în folosul lor, se bucurau să-şi modeleze vieţile după lumea britanică; totuşi, erau întotdeauna destul de vigilenţi ca să prevină o intersectare prea profundă cu acel cerc. Continuau să vadă cu un dispreţ aristocratic determinările interioare ale comunităţii mercantile albe, precum şi calculele sale private apropo de profituri şi şanse – şi mai ales în privinţa unor oameni ca Benjamin Burnham, despre care ştiau că se născuse în clasele comerciale. Tranzacţiile investiţiilor financiare alături de el, acceptând şi beneficiile, nu reprezentau o provocare la adresa statutului lor – dar a manifesta interes faţă de originile profiturilor şi modul în care se acumulaseră ele ar fi fost sub nivelul pe care şi-l stabiliseră. Bătrânul Rajah nu ştia despre domnul Burnham decât că era proprietar de corăbii, şi-i convenea să nu scormonească mai adânc. În fiecare an, începând de pe vremea primei lor întâlniri, zemindarul îi dădea domnului Burnham o sumă de bani, pentru a mări comisioanele agenţiei; în fiecare an, primea înapoi o sumă mult mai mare. Numea aceste plăţi, râzând, tributul de la „Faghfoor of Maha-chin" – Împăratul Chinei mai Mari.

Faptul că banii lui erau acceptaţi de englez era un privilegiu de care se bucura Rajahul – căci, în India orientală, opiul devenise monopolul exclusiv al britanicilor, produs şi ambalat în întregime sub supervizarea Companiei Indiilor Orientale; cu excepţia unui mic grup de parşi, puţini indieni de baştină aveau acces la acest negoţ, sau la profiturile lui. Ca rezultat, când s-a aflat că Halderii din Raskhali se asociaseră cu un comerciant englez, un mare număr de prieteni, rude şi creditori i-au rugat să împartă şi cu ei norocul cu care îi binecuvântase soarta. Implorând şi stăruind peste măsură, l-au convins pe bătrânul zemindar să adauge şi banii lor pe lângă sumele pe care le depunea anual la domnul Burnham: pentru acest privilegiu, erau mulţumiţi să plătească

anual moşiei Halder un dasturi de zece la sută din profituri; atât de mari erau beneficiile, încât un asemenea comision părea mai mult decât rezonabil. Nu ştiau mai nimic despre pericolele comerţului prin comision, şi cum îşi asumau riscurile cei ce ofereau capitalul. De la un an la altul, pe măsură ce comercianţii britanici şi americani deveneau tot mai pricepuţi în a ocoli legile chinezeşti, piaţa opiului se extindea, iar Rajahul şi asociaţii lui scoteau profituri frumoase din sumele pe care le investeau.

Dar banii, dacă nu sunt stăpâniţi bine, pot aduce şi ruina, nu numai îmbogăţirea, iar pentru Halderi noul torent de avuţii avea să se dovedească mai mult un blestem decât o binecuvântare. Experienţa lor consta în administrarea curţilor regale şi a monarhilor, a ţăranilor şi a vasalilor: deşi bogaţi în materie de pământuri şi proprietăţi, niciodată nu avuseseră averi pecuniare prea mari; disprețuiau ideea de a mânui ei înşişi banii pe care-i aveau, preferând să încredinţeze această sarcină unei legiuni de agenţi, gomustaşi şi rude sărace. Când sacii bătrânului zemindar au început să se umfle, omul a încercat să-şi transforme arginţii în avere imobilă de soiul pe care-l înţelegea cel mai bine – pământ, case, elefanţi, cai, trăsuri şi, desigur, un budgerow splendid, mai ceva decât oricare vas care plutea în acele vremuri pe râu. Dar odată cu noile proprietăţi au început să vină şi un mare număr de subordonaţi, hrăniţi şi întreţinuţi de el; multe dintre noile pământuri s-au dovedit a fi necultivabile, iar casele cele noi au început să înghită rapid bani, întrucât Rajahul nu suporta ideea de a le închiria. Aflând despre noua sursă de bogăţii a zemindarului, ţiitoarele lui – din care avea tot atâtea câte zile avea săptămâna, ca să-şi poată petrece fiecare noapte în câte-un alt pat – au devenit mai exigente, luându-se la întrecere între ele în a cere daruri, bijuterii, case şi slujbe pentru rudele lor. Bătrânul zemindar, care întotdeauna fusese un amant generos, le-a făcut aproape toate hatârurile, cu rezultatul că datoriile i s-au înmulţit până când toţi banii câştigaţi pentru el de domnul Burnham au ajuns să fie canalizaţi direct spre creditori. Nemaiavând capital propriu pe care să i-l dea domnului Burnham, Rajahul a început să depindă tot mai mult de comisioanele pe care le plăteau ce-i

ce-l însărcinau să le fie intermediar: astfel stând lucrurile, mai trebuia şi să lărgească cercul investitorilor, semnând un mare număr de angajamente scrise – sau hundeeuri, cum li se spunea în bazar.

Conform obiceiului din familie, moştenitorul titlului era exclus din tranzacţiile financiare; având înclinaţii studioase şi o fire conştiincioasă, Neel nici nu se gândise să se îndoiască de felul cum tatăl lui conducea zemindaria. Abia în ultimele sale zile de viaţă, bătrânul zemindar şi-a informat fiul că supravieţuirea financiară a familiei depindea de tratativele lor cu domnul Benjamin Burnham: cu cât investeau mai mult împreună cu el, cu atât mai bine, căci aveau să primească de două ori mai mulţi bani. A explicat că, în scopul de a profita la maximum de pe urma acestui aranjament, îi spusese domnului Burnham că în acel an ar fi dorit să investească echivalentul a un lakh rupii sicca. Înţelegând că strângerea unei sume atât de mari necesită timp, Burnham a avut bunătatea de a le oferi un avans, din propriile lui fonduri: înţelegerea era că, dacă avansul nu era acoperit din profiturile vânzărilor de opiu din vara aceea, Halderii aveau să-i plătească personal. Dar nu exista niciun motiv de îngrijorare, a precizat bătrânul zemindar: în ultimele două decenii, nu trecuse nici măcar un singur an în care banii să nu le fie returnaţi, cu beneficii mari. Acela nu era un debit, a spus el, ci un dar.

Peste câteva zile, bătrânul zemindar a trecut pe lumea cealaltă – şi, odată cu decesul lui, totul a părut să se schimbe. Anul acela, 1837, a fost primul în care Burnham Bros n-a reuşit să aducă profituri clienţilor săi. În trecut, când corăbiile de opiu se întorceau din China, la sfârşitul sezonului comercial, domnul Burnham obişnuia să vină în persoană la Raskhali Rajbari – sediul principal al Halderilor, din Calcutta. Englezul aducea daruri rafinate, ca alunele areca şi şofranul, precum şi aur sub formă de lingouri sau poliţe. Dar, în primul an de activitate a lui Neel, nu s-au primit nici bani, nici măcar vreo vizită: în schimb, noului Rajah i-a sosit o scrisoare prin care era informat că negoţul cu China fusese afectat drastic de un declin brusc în valoarea biletelor americane de schimb; lăsând la o parte toate pierderile suferite,

Burnham Bros. se confrunta acum cu dificultăți severe în a remite fonduri din Anglia în India. La sfârșitul scrisorii era inclusă și o notă politicoasă, cerând ca moșia Raskhali să-și achite datoriile.

Între timp, Neel semnase un mare număr de hundeeuri pentru negustorii din bazar: funcționarii tatălui său pregătiseră hârtiile și-i arătaseră unde să-și pună iscălitura. Când a sosit nota lui Burnham, conacul Halder era deja asediat de o armată de creditori mai mărunți: unii dintre aceștia erau neguțători bogați, care puteau să mai fie ținuți un timp în loc, fără dificultate; dar mai erau și mulți subalterni și rude care-i încredințaseră zemindarului tot avutul lor, iar pe aceștia subordonați pauperizați și încrezători nu putea să-i refuze. Încercând să le înapoieze datoriile, Neel a descoperit că moșia lui nu mai avea la dispoziție bani pești decât atâta cât să-și acopere cheltuielile proprii pentru o săptămână, cel mult două. Situația era atât de gravă, încât s-a înjosit până la a-i trimite domnului Burnham o epistolă plină de rugăminți, cerând nu numai timp, ci și un împrumut suplimentar, ca să acopere necesitățile moșiei până la sezonul viitor.

În schimb, a primit o scrisoare al cărei ton era șocant de poruncitor. Citind-o, Neel s-a întrebat dacă domnul Burnham l-ar fi tratat la fel și pe tatăl lui, bătrânul zemindar. Se îndoia; Rajahul se înțelesese întotdeauna bine cu englezii, deși le vorbea imperfect limba și cărțile lor nu-l interesau deloc. Ca spre a-și compensa propriile limite, bătrânul angajase un preparator englez pentru fiul lui, ca să se asigure că acesta învăța bine engleza. Preparatorul respectiv, domnul Beasley, avea multe în comun cu Neel, și-i încurajase interesele pentru literatură și filosofie. Dar, departe de a-l ajuta să se simtă la largul său în societatea englezilor din Calcutta, educația lui Neel avusese tocmai efectul contrar – căci sensibilitatea domnului Beasley era neobișnuită printre coloniștii britanici din oraș, care tindeau să privească gusturile rafinate cu suspiciune, ba chiar cu dispreț – și niciodată mai mult decât atunci când acestea erau manifestate de gentlemenii localnici. Pe scurt, atât prin temperament cât și prin educație, Neel nu era deloc potrivit pentru compania unor oameni ca domnul Burnham, iar ei la rândul lor tindeau să-l vadă cu o anti-

patie ce friza desconsiderația.

Neel știa bine toate astea, dar a găsit totuși scrisoarea domnului Burnham absolut surprinzătoare. Firma Burnham nu se afla în poziția de a mai oferi un împrumut, întrucât ea însăși avusese mult de suferit din cauza actualelor incertitudini ale comerțului cu China. În continuare, mesajul îi reamintea lui Neel că datoriile lui către Burnham Bros, depășeau deja valoarea întregii zemindarii: trebuia să achite acele arierate de îndată, spunea răvașul, și-i cerea să se gândească la un transfer al pământurilor spre firma Burnham, în schimbul lichidării unei părți a datoriilor.

Ca să câștige timp, Neel s-a hotărât să-și viziteze moșia împreună cu fiul lui: era datoria sa, cu siguranță, să-i arate băiatului moștenirea ajunsă în pericol, nu-i așa? Soția lui, Rani[1] Malati, voise să vină și ea, dar el refuzase s-o ia cu el, din cauza sănătății ei mereu debile: așa că, în schimb, o luase pe Elokeși, gândindu-se că ea îi va oferi o diversiune binevenită. Era adevărat că-l ajuta să-și mai alunge din minte necazurile, când și când – dar acum, la gândul de a-l întâlni pe Benjamin Burnham față-n față, toate grijile îl năpădiră din nou.

Pecetluindu-și invitația, Neel se duse la ușă și i-o dădu lui Parimal. Du-o la corabie numaidecât, îi spuse el. Asigură-te că Burnham-sahib o va primi pe dată.

Pe pat, Elokeși se însufleți iar și se ridică în capul oaselor, ținându-și cuvertura până sub bărbie. Nu vrei să te mai culci? îl întrebă ea. E încă devreme.

Aschhi... Vin acum.

Dar, în loc să-l aducă înapoi la pat, picioarele lui Neel îl purtară afară din cabină, îmbrăcat așa cum era, în choga roșie unduitoare. Ținându-și halatul strâns în jurul pieptului, o luă la fugă pe culoar și urcă scara, până pe puntea superioară a budgerowului, unde fiul lui continua să-și înalțe zmeul.

Baba[2]? exclamă băiatul. Unde-ai fost? Te-am așteptat și te-am tot așteptat...

---

[1] Rani – regină, soția rajahului. (n. edit.)

[2] Baba – tată. (n. edit.)

Neel urcă la fiul lui şi-l luă de pe punte, cuprinzându-l în braţe, pentru a-l strânge la piept. Nedeprins cu efuziunile sentimentale în public, băiatul se foi: Ce-i cu tine, *Baba*? Ce faci? Şi, retrăgându-se, îşi miji ochii spre chipul tatălui său. Apoi se întoarse spre servitorii cu care se jucase şi strigă încântat:

Ia priviţi! Uitaţi-vă la *Baba*! Rajahul din Raskhali plânge!

Era târziu, spre seară, când căruţa lui Kalua ajunse aproape de destinaţie; deja îi puteau zări zidurile. Fabrica de Opiu Sudder – pe care bătrânii muncitori ai companiei o numeau cu drag „Ghazipore Carcanna". Fabrica era imensă: incinta ei acoperea patruzeci şi cinci de acri şi se întindea peste două loturi adiacente, fiecare cu numeroase curţi, rezervoare de apă şi hambare cu acoperiş de fier. La fel ca uriaşele fortăreţe medievale cu vedere spre Gange, fabrica era amplasată astfel încât să aibă acces la râu, aflându-se totodată şi destul de sus ca să fie ferită de inundaţiile sezoniere. Dar, spre deosebire de fortificaţiile de la Chunar şi Buxar, care erau năpădite de vegetaţie şi, în mare parte, abandonate, Carcanna numai ruină pitorească nu se putea spune că era: turlele sale adăposteau plutoane întregi de santinele, iar parapetele erau populate cu un număr însemnat de peoni şi burkundazi înarmaţi.

Administrarea de zi cu zi a fabricii se afla în mâinile unui superintendent, un funcţionar superior al Companiei Indiilor Orientale, care superviza un personal de câteva sute de lucrători indieni; restul contingentului britanic consta din supraveghetori, contabili, magazioneri, chimişti şi asistenţi. Superintendentul locuia în incintă, iar bungalowul lui vast era înconjurat de o grădină multicoloră, plantată cu nenumărate soiuri de maci ornamentali. Biserica engleză era în apropiere, iar trecerea orelor era marcată de dangătele clopotului ei. Duminica, credincioşii erau chemaţi la slujbă cu lovituri de tun. Servanţii tunului erau plătiţi nu de Carcanna, ci printr-o subscripţie a enoriaşilor; fabrica de opiu fiind o instituţie dominată de pietatea anglicană, niciunul dintre locatari nu obiecta faţă de această cheltuială.

Deşi Fabrica de Opiu Sudder era neîndoielnic mare şi bine păzită, exteriorul ei nu avea nimic care să-i sugereze vreunui privitor că se număra printre cele mai preţioase perle din Coroana Reginei Victoria. Dimpotrivă, peste împrejurimile fabricii părea să plutească încontinuu o miasmă letargică. Maimuţele care trăiau

în jurul ei, de pildă; Deeti îi arătă lui Kabutri câteva dintre ele, în timp ce carul cu boi se hurduca spre ziduri. Spre deosebire de celelalte jivine de teapa lor, nu trăncăneau necontenit, nu se încăierau din te miri ce şi nu şterpeleau nimic de la trecători; când se dădeau jos din copaci, o făceau ca să lipăie apa din şanţurile de drenaj pe unde se scurgeau zoaiele fabricii; după ce-şi astâmpărau setea, se căţărau la loc în rămuriş, pentru a-şi relua, într-o stare de stupefacţie, contemplarea Gangelui şi a curenţilor săi.

Căruţa lui Kalua duruia încet pe lângă gardul împrejmuitor al fabricii: acolo se afla un complex de vreo şaisprezece magazii enorme, folosite la depozitarea opiului prelucrat. Aici, fortificaţiile erau formidabile, iar străjerii erau mereu cu ochii-n patru – aveau toate motivele, căci conţinutul acelor hambare valora câteva milioane de lire sterline, sumă cu care s-ar fi putut cumpăra o bună parte din oraşul Londra (sau, cel puţin, aşa umbla vorba).

În timp ce carul lui Kalua se târa mai departe, spre curtea principală a fabricii, Deeti şi Kabutri începură să strănute; nu peste mult timp, Kalua şi boii smârcâiau şi ei pe nas, căci ajunseseră lângă şoproanele unde fermierii veneau să-şi arunce „gunoiul de mac" – frunze, tulpini şi rădăcini, care se foloseau toate la împachetarea drogului. Pe când erau măcinate pentru depozitare, aceste resturi produceau o pulbere fină care plutea prin aer ca o ceaţă de tutun pentru prizat. Puţini erau trecătorii care puteau înfrunta această pâclă fără a exploda într-un paroxism de strănuturi şi smârcâieli – şi totuşi, ca prin miracol, toţi acei coolies care pisau reziduurile şi tinerii lor supraveghetori englezi nu păreau deloc afectaţi de praful stârnit.

Cu nasurile curgându-le, boii îşi continuau drumul, pe lângă masivele porţi bătute în buloane de alamă de la Intrarea Sudder a fabricii, îndreptându-se spre o poartă mai modestă dar mult mai frecventată, la câţiva paşi distanţă de Gange. Această porţiune a malului nu semăna cu nicio alta, căci ghaturile din jurul Carcannei erau taluzate cu mii de cioburi de ghara, vase din ceramică cu fund rotund în care era adus opiul brut la fabrică. Oamenii de prin partea locului erau încredinţaţi că peştii puteau fi prinşi mult mai uşor după ce ciuguleau resturile de pe cioburi,

aşa că ţărmul era mereu ticsit de pescari.

Lăsând-o pe Kabutri în căruţa lui Kalua, Deeti porni de una singură spre intrarea fabricii, pe lângă hambarul unde fermierii din district îşi aduceau în fiecare primăvară învelitorile din petale de maci, ca să fie cântărite şi sortate, cele fine de o parte, cele aspre de cealaltă, „chandee" şi „ganta". Aici şi-ar fi trimis şi Deeti propriile rotiuri, dacă ar fi adunat destule ca să merite osteneala. La vremea culesului, în zonă se înghesuiau mulţi oameni, dar acum nu era prea mare îmbulzeală, căci recolta fusese întârziată.

La poartă stătea de gardă o mică trupă de burkundazi, iar Deeti fu uşurată să vadă că sirdarul lor, un bătrân maiestuos, cu mustăţi albe, era un neam îndepărtat al soţului ei. Când se duse la el şi murmură numele lui Hukam Singh, omul înţelese prea bine de ce venise. Starea soţului tău nu e prea bună, îi spuse el, lăsând-o să intre în fabrică. Du-l acasă cât mai repede.

Deeti tocmai se pregătea să intre, când aruncă o privire peste umărul sirdarului, în hambarul de cântărit: ceea ce văzu acolo o făcu să se retragă brusc, cu o tresărire de teamă nelămurită. Hambarul era atât de lung, încât uşa din capătul celălalt arăta ca un mic punct luminos, iar până acolo, rânduite în lungul pereţilor, se înşirau numeroase balanţe gigantice, pe lângă care oamenii arătau doar cât nişte pitici; lângă fiecare cântar stătea aşezat câte un englez cu joben, supraveghind echipele de cântăritori şi contabili. Prin jurul sahibilor forfoteau agitaţi muhariri cu turbane, cărând vrafuri de hârtii, şi serishti în dhotiuri, cu registre groase; peste tot roiau grupuri de băieţi aproape goi, ducând de colo-colo nişte teancuri de învelitori din petale de mac imposibil de înalte.

Dar unde să mă duc? îl întrebă Deeti pe sirdar, alarmată. Cum am să ştiu pe unde s-o iau?

Ia-o drept prin hambarul ăsta, sosi răspunsul: şi pe urmă, mergi tot înainte prin sala de cântărire, până în camera de amestecat. După ce treci şi prin aia, vei găsi o rudă de-a ta aşteptând. Lucrează tot aici, şi o să-ţi arate unde să-l găseşti pe bărbatul tău.

Acoperindu-şi faţa cu sariul, Deeti intră în hambar, pornind pe lângă coloanele de rotiuri stivuite, fără să ia în seamă privirile lungi ale serishtilor, muharirilor şi celorlalţi carcooni, de rang mai umil; nicăieri nu se vedea nicio altă femeie, dar asta nu conta – toţi erau prea ocupaţi cu ale lor ca s-o mai întrebe ce căuta acolo. Totuşi, păru să treacă o veşnicie până ajunse la uşa din capătul opus, unde se opri pentru câteva clipe, orbită de lumina soarelui. În faţa ei se afla o altă uşă, pe unde se intra într-o construcţie imensă cu acoperiş metalic, cu mult mai mare şi mai înaltă decât hambarul de cântărit – era cea mai uriaşă clădire pe care o văzuse Deeti în viaţa ei. Intră, murmurând o rugăciune, dar şi de astă dată ceea ce-i văzură ochii o făcu să se oprească: spaţiul din faţa ei era atât de vast, încât avu deodată senzaţia că i se învârteşte capul, şi fu nevoită să se sprijine cu mâna de un perete, ca să nu cadă. Raze piezişe de lumină pătrundeau prin ferestrele înguste cât o bară, care se întindeau din podea până-n tavan; coloane enorme, pătrate, parcurgeau sala pe toată lungimea, iar plafonul se înălţa atât de sus deasupra pardoselii de pământ bătătorit, încât aerul dinăuntru era răcoros aproape ca iarna. Mirosul greu şi greţos, de pământ, al sevei crude de opiu, plutea aproape de sol, ca fumul unui foc de lemne într-o zi friguroasă. Şi în această sală se înşirau pe lângă pereţi balanţe uriaşe, care aici erau folosite la cântărirea opiului brut. În jurul fiecărui cântar fuseseră adunate zeci de ghara din lut, întocmai ca acelea pe care le folosea şi ea ca să-şi strângă în ele recolta. Cât de bine le cunoştea, acele ulcioare! Fiecare conţinea câte un maund de gumă crudă de opiu, de o consistenţă care făcea ca un asemenea bulgăre să-ţi rămână lipit câteva momente de mână, dacă întorceai palma în jos. Cine s-ar fi gândit, uitându-se la ele, de cât timp şi efort era nevoie pentru a umple vasele acelea? Va să zică, aici veneau produsele plantaţiilor ei? Deeti nu se putu abţine să privească în jur curioasă, minunându-se de iuţeala şi dibăcia cu care vasele erau puse pe talgerele balanţelor şi apoi retrase. Apoi, cu battele de hârtie prinse de ele, erau duse la un sahib aşezat, care începea să le împungă, scormonească şi adulmece conţinutul, înainte de a le însemna cu un sigiliu, lăsând ca unele

dintre ele să treacă mai departe, pentru procesare, în timp ce pe altele le condamna la întrebuinţări mai neînsemnate. În apropiere, ţinuţi pe loc de un şir de peoni înzestraţi cu lathiuri, stăteau fermierii ale căror ulcioare erau cântărite; fie încordaţi, fie furioşi, aci crispându-se, aci resemnaţi, aşteptau să afle dacă recoltele lor din acel an le acopereau sau nu contractele – altfel, trebuind ca la anul să înceapă cu o datorie şi mai mare. Deeti văzu cum un peon duse un răvăşel de hârtie la un fermier şi fu primit cu un răcnet de protest: prin toată sala, observă ea, izbucneau certuri şi gâlcevi, fermierii strigând la serishti, iar proprietarii muştruluindu-şi chiriaşii.

Deeti observă acum că începea să atragă atenţia, aşa că-şi cocoşă umerii şi păşi înainte, grăbită să străbată sala aceea ca o cavernă nesfârşită, fără a îndrăzni să se oprească până ce nu ieşea din nou la soare. I-ar fi plăcut să mai zăbovească puţin, să-şi tragă răsuflarea, dar văzuse, de la adăpostul sariului, un burkundaz înarmat pornind spre ea. Nu avea decât o direcţie în care să se îndrepte – într-un hambar din dreapta. Nu mai şovăi nicio clipă; săltându-şi poalele sariului, intră grăbită pe uşa aceea.

Încă o dată, Deeti rămase descumpănită de noul spaţiu apărut în faţa ei, dar de data asta nu datorită dimensiunilor lui vaste, ci mai degrabă dimpotrivă – arăta ca un tunel întunecos, în care lumina intra doar prin câteva găuri mici ale pereţilor. Aerul dinăuntru era încins şi fetid, înecăcios, ca într-o bucătărie neaerisită, atâta doar că nu mirosea a mirodenii şi unsoare, ci a opiu lichid, al cărui miros era amestecat cu duhoare de năduşeală stătută, trăsnind atât de tare, încât Deeti fu nevoită să se ţină de nas ca să nu se înece. Nici nu-şi revenise bine, că şi văzu o privelişte surprinzătoare – o mulţime de torsuri omeneşti negricioase, fără picioare, se tot învârteau în cerc, ca un trib de demoni înrobiţi. De la această vedenie, împreună cu miasmele covârşitoare, o luă cu ameţeli şi, ca să nu leşine, se forţă să orbecăiască încet înainte. După ce ochii i se mai deprinseră cu întunericul, descoperi secretul acelor trupuri care se mişcau furibunde în cerc: erau nişte bărbaţi despuiaţi, scufundaţi până la mijloc în rezervoare cu opiu, unde călcau la nesfârşit în picioare clisa, ca

s-o subţieze. Aveau ochii sticloşi, cu privirea pierdută în gol, şi totuşi reuşeau cumva să se mişte încontinuu, încet ca nişte furnici în miere, tropăind, frământând. Când nu mai puteau, se aşezau pe marginile rezervoarelor şi amestecau mâlul maroniu închis numai cu labele picioarelor. Aceşti oameni aşezaţi semănau cu nişte strigoi mai mult decât orice altă făptură pe care o văzuse Deeti vreodată: ochii lor luceau roşiatic în întuneric, şi păreau să fie complet goi, cu legăturile de pe şolduri – dacă aveau într-adevăr aşa ceva – atât de îmbibate în zeama de drog, încât nu li se mai deosebeau de piele. Aproape la fel de înspăimântători erau supraveghetorii albi care patrulau pe culoarele dintre rezervoare – căci nu numai că nu purtau tunici şi tichii şi aveau mânecile cămăşilor suflecate, dar mai erau şi înarmaţi cu nişte instrumente înspăimântătoare: cârlige de fier, polonice de sticlă şi greble cu coada lungă. Când unul dintre aceşti supraveghetori se apropie de ea, Deeti fu cât pe ce să ţipe; îl auzi spunând ceva – ce anume, nu voia să ştie, dar simplul şoc de a vedea un asemenea om vorbindu-i o făcu s-o tulească prin tunel, spre capătul îndepărtat.

Abia după ce ieşi pe uşă îşi îngădui să respire din nou: acum, în timp ce încerca să-şi cureţe plămâni de duhoarea opiului crud, covăsit, auzi pe cineva întrebând: *Bhauji*? Te simţi bine? Descoperi că era tocmai neamul pe care-l căuta, şi abia reuşi să nu se prăbuşească în braţele lui. Noroc că omul păru să înţeleagă, fără a fi nevoie de nicio explicaţie, efectul pe care-l avusese tunelul asupra ei: o conduse printr-o curte, până la un puţ unde turnă apă dintr-o găleată, pentru ca Deeti să bea şi să se spele pe faţă.

Oricine are nevoie de apă după ce a trecut prin sala de amestecat, spuse el. Mai bine stai aici şi trage-ţi oleacă sufletul, Bhauji.

Recunoscătoare, Deeti se ghemui la umbra unui copac de mango, în timp ce omul îi arăta clădirile din jur: acolo era hambarul de umezit, unde învelitorile din petale de maci erau înmuiate în apă înainte de a fi trimise în camera de asamblare; iar dincolo, la o oarecare distanţă de celelalte clădiri, se afla casa

unde erau preparate medicamentele – tot felul de siropuri brune şi prafuri albe ciudate, care erau foarte preţuite de sahibi.

Lăsă zumzetul vocii să se rostogolească împrejurul ei, când mai aproape, când mai departe, până când îşi reveni îndeajuns pentru a fi din nou nerăbdătoare să se ocupe de treaba pentru care venise. Haide, spuse ea, să mergem. Se ridicară în picioare, străbătură în diagonală curtea, până în alt hambar imens, întru totul la fel de mare ca sala de cântărire – cu deosebirea că, dacă aceea fusese plină de hărmălaia ciorovăielilor, aici domnea o tăcere sepulcrală, ca şi cum ar fi fost cine ştie ce cavernă sacră a vreunui ascet din Himalaya – umedă, friguroasă şi slab luminată. Pe ambele laturi se întindeau la nesfârşit, ajungând tocmai până sub tavanul înalt, rafturi enorme, pe care erau aranjate în ordine zeci de mii de cocoloaşe identice de opiu, fiecare mare cam cât o nucă de cocos necurăţită de coajă, dar negre la culoare şi cu suprafaţa lucioasă. Însoţitorul lui Deeti îi şopti la ureche: Aici este adus afeemul la uscat, după ce se asamblează. Acum, Deeti observă că rafturile erau unite prin proptele şi scări; privind în jur, văzu grupuri-grupuri de băieţi care se căţărau pe eşafodajul de lemn, agăţându-se agil ca nişte acrobaţi şi sărind de la un raft la altul ca să examineze bulgării de opiu. Din când în când, un supraveghetor englez striga câte un ordin, iar băieţii începeau să arunce mingile de opiu de la unul la altul, dându-le din mână-n mână până când ajungeau jos. Cum le puteau azvârli atât de precis, cu o singură mână, în timp ce cu cealaltă se ţineau de schelărie – ba încă, la înălţimi de unde cea mai mică neatenţie i-ar fi putut costa viaţa? Siguranţa din mişcările lor o uimea pe Deeti – până când, deodată, unul dintre ei scăpă într-adevăr o sferă, care căzu pe jos, unde se făcu zob, împrăştiindu-şi peste tot în jur conţinutul cleios. Într-o clipă, supraveghetorii se năpustiră cu bastoanele asupra nefericitului, ale cărui urlete ascuţite începură să răsune cu ecouri prin sala vastă şi rece. Ţipetele o făcură pe Deeti să se grăbească pe urmele neamului ei, ajungându-l din urmă în pragul alteia dintre încăperile fabricii. Acolo, omul coborî reverenţios glasul, ca un pelerin care se pregăteşte să păşească în cel mai sfânt sanctuar al unui templu. As-

ta-i camera de asamblare, îi şopti el. Nu oricine poate lucra aici – dar soţul tău, Hukam Singh, e unul dintre cei aleşi.

Într-adevăr, încăperea unde intrase acum Deeti putea face parte dintr-un templu, căci pasajul lung şi aerisit din faţa lor era mărginit de două rânduri de oameni îmbrăcaţi în dhotiuri, care stăteau aşezaţi pe jos, cu picioarele încrucişate, ca brahmanii la un festin, fiecare pe propria lui rogojină mică, cu mai multe vase de alamă şi alte echipamente aranjate în jur. Deeti ştia, din povestirile soţului ei, că erau nu mai puţin de două sute cincizeci de bărbaţi care lucrau în sala aceea, şi de două ori mai mulţi băieţi-curieri – dar montatorii munceau atât de concentraţi, încât nu se auzea aproape niciun zgomot, în afară de lipăitul picioarelor şi, rareori, strigătele prin care se anunţa terminarea unui nou glob de opiu. Mâinile lucrătorilor se mişcau cu o repeziciune ameţitoare, în timp ce împachetau emisferele moi în rotiuri din frunze de maci, umezite cu lewah, o soluţie diluată de opiu lichid. Hukam Singh îi spusese lui Deeti că măsura pentru fiecare ingredient era stabilită cu precizie de directorii companiei, aflaţi în îndepărtata Londră: fiecare pachet de opiu trebuia să conţină exact un seer şi şapte chittackuri şi jumătate de drog, bulgărele fiind înfăşurat în cinci chittackuri de rotiuri din frunze de mac, jumătate de soi fin şi jumătate aspre, totul fiind umezit cu nici mai mult, nici mai puţin de cinci chittackuri de lewah. Întregul sistem era pus la punct cu atâta măiestrie, încât mâinile montatorilor nu aveau niciun moment motive să şovăie: aliniau pachetul în aşa fel, încât jumătate din rotiurile umede să atârne peste margine, după care, lăsând să cadă înăuntru cocoloaşele de opiu, le acopereau cu învelitorile care atârnau în afară, apoi le ungeau cu resturi de maci, înainte de a le bătători din nou. Mai rămânea doar să vină curierii cu învelişul exterior al fiecărui bulgăre – două emisfere de lut. Bulgărele era pus înăuntru, iar emisferele formau o mică ghiulea, ca să ţină la loc sigur acel produs, cel mai lucrativ din tot Imperiul Britanic: astfel avea să călătorească drogul peste mări şi ţări, până când carapacea sa era spartă cu o lovitură de satâr, în îndepărtata Maha-Chin.

Zeci de containere negre treceau prin mâinile montatorilor

în fiecare oră şi erau notate meticulos pe o tablă neagră: Hukam Singh, care nu era cel mai îndemânatic dintre ei, se lăudase odată faţă de Deeti că asamblase o sută într-o singură zi. Acum, însă, mâinile lui nu mai lucrau, şi nici el nu stătea pe locul lui obişnuit: Deeti îl zări de cum intră în sală – zăcea pe jos, cu ochii închişi, părând să aibă un soi de atac, căci din colţul gurii i se prelingea un firicel de salivă.

Deodată, Deeti fu asaltată de sirdarii care supervizau munca din sală. De ce ţi-a luat atâta?... Nu ştii că bărbatu-tău e un afeemkhor?... De ce-l trimiţi aici să lucreze?... Vrei să moară?

În pofida tuturor şocurilor prin care trecuse în acea zi, Deeti nu era deloc dispusă să lase neluate în seamă aceste atacuri. Cu faţa ascunsă după sari, răspunse răstit: Şi voi cine sunteţi, să-mi vorbiţi aşa? Cum v-aţi putea câştiga traiul, dacă n-ar fi afeemkhorii?

Altercaţia atrase atenţia unui agent englez, care le făcu semn sirdarilor să se dea la o parte. Uitându-se mai întâi la trupul căzut al lui Hukam Singh, apoi la Deeti, o întrebă încet: *Tumhara mard hai?* Ăsta-i bărbatu-tău?

Deşi hindusa englezului era cam stricată, în tonul lui se simţea o anume blândeţe. Deeti dădu din cap, lăsându-şi bărbia în piept, iar ochii i se umplură de lacrimi în timp ce-l asculta pe sahib cum îi certa pe sirdari: Hukam Singh a fost sepoi în armata noastră; a servit ca balamteen în Burma, şi a fost rănit pe când lupta pentru Compania Bahadur. Credeţi că vreunul dintre voi e mai grozav ca el? Ţineţi-vă gura şi vedeţi-vă de treabă, altfel vă biciuiesc cu propriul meu chabuck!

Spăşiţi, sirdarii tăcură mâlc, trăgându-se în lături când patru oameni se aplecară să ridice pe braţe trupul inert al lui Hukam Singh. Deeti tocmai pornea după ei, când englezul se mai întoarse o dată spre ea, ca să adauge: Spune-i că poate reveni la muncă oricând doreşte.

Deeti îşi împreună mâinile, pentru a-şi exprima recunoştinţa – dar, în adâncul inimii, ştia că zilele soţului ei în Carcanna luaseră sfârşit.

Pe drumul spre casă, în căruţa lui Kalua, cu capul soţului ei

în poală şi degetele fiicei sale împletite cu ale ei, Deeti nu mai avu ochi nici pentru palatul cu patruzeci de coloane din Ghazipur, nici pentru memorialul răposatului Laat-Sahib. Gândurile i se îndreptau acum numai spre viitor; cum aveau să se descurce oare fără venitul lunar al lui Hukam Singh? La aceste gânduri rele totul i se înnegură înaintea ochilor, şi cu toate că mai erau vreo două ore până la căderea serii, avu senzaţia că tenebrele începuseră deja s-o învăluiască. În virtutea obişnuinţei, începu să intoneze cântul de rugăciune de la sfârşitul zilei:

Sājh bhailé
Sajha ghar ghar ghumé
Ke mora sājh
manayo ji

Amurgul şopteşte
la fiecare uşă:
e timpul
să-mi însemni sosirea.

Imediat după fruntariile Calcuttei, la miazăzi de cartierele Kidderpore şi Metia Bruz, de lângă docuri, se întindea un mal care cobora într-o pantă blândă şi domina cotul larg al lui Hooghly[1]: aceasta era suburbia plină de verdeaţă Garden Reach, unde-şi aveau conacele negustorii albi de vază din Calcutta. Aici, ca pentru a veghea navele care le purtau numele şi bunurile, se aflau proprietăţile învecinate ale familiilor Ballard, Ferguson, McKenzie, MacKay, Smoult şi Swinhoe. Clădirile care înnobilau acele loturi erau la fel de variate ca gusturile proprietarilor, unele imitând mici palate din Anglia şi Franţa, câtă vreme altele evocau templele clasice din Grecia şi Roma. Curţile clădirilor erau amenajate în parcuri imense, iar acestea aveau modele încă şi mai diversificate decât casele cărora le aparţineau – căci malii care îngrijeau grădinile, în aceeaşi măsură cu proprietarii acestora, se

[1] Cititorul se poate întreba, pe bună dreptate, ce fluviu apare aici sub numele de Hooghly; ar trebui să ştie că este vorba de Gange, sau mai precis de braţul acestuia care trece prin Calcutta (n. edit.).

străduiau din răsputeri, care mai de care, să se întreacă în materie de fantezie a plantaţiilor, creând ici o parcelă de topiar, colo o alee mărginită de copaci cu coroanele tunse după moda franceză, iar între întinderile de verdeaţă se vedeau suprafeţe de apă plasate cu multă artă, unele lungi şi drepte, ca nişte qanaturi persane, altele cu forme neregulate, asemenea unor eleşteie englezeşti; câteva dintre grădini se puteau lăuda chiar şi cu terase mogule geometrice, cărora nu le lipseau pârâiaşele, fântânile şi platourile placate delicat cu dale de gresie. Dar nu după aceste extinderi extravagante se judecau valorile proprietăţilor, ci mai degrabă după vederea pe care o avea fiecare conac – căci un petic de grădină, oricât de frumos ar fi arătat, nu prea avea cum să afecteze în sens material perspectivele proprietarului, câtă vreme capacitatea de a nu scăpa din ochi tot ceea ce se întâmpla pe râu, venirile şi plecările vaselor, era cea care avea un efect direct şi evident asupra afacerilor tuturor celor dependenţi de acel trafic. După acest criteriu, se recunoştea în general că moşia lui Benjamin Brightwell Burnham nu avea egal, chiar dacă nu era decât o achiziţie de dată mai recentă. În unele privinţe, lipsa de pedigriu a proprietăţii putea fi considerată chiar un avantaj, căci îi dăduse domnului Burnham posibilitatea de a o numi după voia inimii – şi anume, Bethel. Mai mult, fiind responsabil de întemeierea moşiei, domnul Burnham se simţise absolut liber să amenajeze grădinile conform nevoilor şi dorinţelor lui, poruncind fără ezitare curăţirea de toate buruienile şi tufişurile care tăiau vederea spre râu – printre care mai mulţi copaci de mango bătrâni şi un desiş de bambuşi înalţi de peste cincisprezece metri. În jurul moşiei Bethel, nimic nu mai întrerupea acum câmpul vizual între conac şi apă, în afara pavilionului care stătea cocoţat pe malul râului, cu privirea spre ghatul şi pontonul de debarcare al proprietăţii. Acel chioşc mic dar atrăgător era diferit de cele ale proprietăţilor învecinate prin faptul că avea un acoperiş de model chinezesc, cu streşini arcuite în sus şi olane smălţuite cu verde.

Recunoscând pavilionul după descrierea coksenului, Jodu îşi înfipse vâsla în mâl şi se rezemă în coada ei, ca să ţină barca în

loc, contra curentului. Trecând prin dreptul celorlalte moşii din Garden Reach, ajunsese să-şi dea seama că problema găsirii lui Putli n-avea să se rezolve doar localizând casa unde locuia: fiecare dintre acele conace era o mică fortăreaţă, păzită de servitori care sigur i-ar fi privit pe orice intruşi de teapa lui ca pe nişte posibili pretendenţi la slujbele lor. În ochii lui Jodu, grădina pavilionului cu acoperiş verde părea să fie cea mai mare şi cea mai impenetrabilă dintre toate: pe peluza ei se desfăşura o armată de mali şi ghastakaşi, dintre care unii tocmai săpau noi ronduri de flori, iar alţii pliveau bălăriile sau coseau iarba. Aşa cum era îmbrăcat, cu un banyan şi un lunghi rupt, având şi o gamcha decolorată în jurul capului, Jodu ştia că şansele lui de a pătrunde prin acele linii de apărare erau foarte mici; după toate probabilităţile, din momentul în care ar fi pus piciorul pe mal n-ar fi trecut mai mult de câteva clipe până să fie capturat şi dat pe mâna chowkidarilor, ca să fie bătut ca un hoţ.

Barca oprită atrăsese deja atenţia unuia dintre barcagiii de pe moşie – se vedea clar că era un calputtee, căci era ocupat să călăfătuiască fundul unui caic suplu, aplicând smoală topită cu un pămătuf din frunze de palmier. Lăsându-şi bidineaua în găleata cu smoală, calputteeul se întoarse încruntat spre Jodu. Ce e? strigă el. Ce treabă ai aici?

Jodu îi adresă un zâmbet dezarmant. Salaam mistry-ji, făcu el, ridicându-l pe calputtee cu vreo două ranguri ale tagmei sale, ca să-l flateze. Admiram casa, numa'. Cred că-i cea mai mare de pe-aicea, nu?

Calputteeul dădu din cap. Păi, altfel cum? Zaroor. Sigur că aşa e.

Jodu se hotărî să-şi încerce norocul: Atunci, trebuie că în ea locuieşte o familie foarte numeroasă, aşa-i?

Buzele calputteeului se răsfrânseră într-un rânjet: Crezi că o casă ca asta ar aparţine soiului de oameni care să trăiască claie peste grămadă? Nu, domne; aici stau numai Burra Sahib, Burra BeeBee şi Burra Baby[1]

[1] Burra BeeBee, Burra Baby – venerata (lit. „marea", *burra* în hindi) *BeeBee*

Atâta tot? Altcineva, nu?

Mai e şi o tânără duduie-mem, spuse calputteeul, ridicând dispreţuitor din umeri. Da' nu face parte din familie. E doar o miluită pe care au adunat-o de pe drumuri, din bunătate sufletească.

Jodu ar fi vrut să afle mai mult, dar îşi dădu seama că ar fi fost imprudent să mai insiste – risca să-i creeze lui Putli necazuri, dacă se afla că venise s-o caute un biet barcagiu, cu o luntre. Dar atunci, cum să-i trimită vorbă? Tocmai se frământa cu întrebarea asta, când observă un lăstar care creştea la umbra pavilionului cu acoperiş de olane verzi: îl recunoscu ca fiind un copac chalta, care produce nişte flori albe înmiresmate şi fructe cu o aromă acră neobişnuită, amintind vag de merele necoapte.

Adoptă un glas asemănător cu al fraţilor săi vitregi, cei de la ţară, care nu păreau în stare să treacă pe lângă un câmp fără să pună întrebări despre culturi; pe un ton nevinovat, îl descusu pe calputtee: Pomul ăsta chalta a fost plantat recent?

Călăfătuitorul ridică privirea, încruntat. Ăla?

Se strâmbă şi ridică din umeri, ca pentru a se distanţa de planta care creştea într-un loc nepotrivit.

– Da, noua duduiţă-mem a făcut treaba. Mereu se amestecă printre malii din grădină, şi le mută pe toate de colo-colo.

Jodu salută şi întoarse barca, pentru a porni înapoi dincotro venise. Ghicise imediat că lăstarul fusese plantat de Putli; fetei îi plăcuse dintotdeauna gustul acru al acelui fruct, care-i făcea gura pungă. Acasă, în Grădina Botanică, lângă fereastra dormitorului ei creştea un copac chalta şi, în fiecare an, pe parcursul scurtului său sezon rodnic, fata aduna toate fructele, ca să facă din ele chutney şi murături. Îi plăceau atât de mult, încât le mânca până şi crude, spre uimirea celorlalţi. Fiind complet familiarizat cu obiceiurile de grădinărit ale lui Putli, Jodu ştia că avea să vină să-şi ude pomişorul, dimineaţa în zori; dacă-şi petrecea noaptea undeva prin apropiere, atunci avea mari şanse s-o poată prinde

---

(citit *Bibi*, vezi „Crestomaţie" pag. 552), doamnă sau stăpână (albă), veneratul copil (alb). (n. edit.)

înainte ca servitorii să se trezească şi să-nceapă să circule.

Între timp, Jodu începuse să vâslească în susul râului, uitându-se pe mal după un loc care să fie atât ascuns vederii, cât şi îndeajuns de apropiat de un sălaş omenesc încât să descurajeze leoparzii şi şacalii. Când apăru un ascunziş care întrunea toate aceste calităţi, îşi săltă lunghiul şi porni, călcând prin mâlul de la mal, să-şi lege barca de rădăcinile unui banyan gigantic. Apoi, urcându-se iar la bord, îşi spălă picioarele de noroi şi se aşeză să înfulece hămesit dintr-o oală cu orez stătut.

În partea dinspre pupa, barca avea un mic adăpost de papură, iar Jodu, după ce-şi termină sărăcăcioasa masă, îşi întinse rogojina sub el. Începuse să se întunece, soarele asfinţind dincolo de malul opus al lui Hooghly, iar contururile umbrite ale copacilor din Grădina Botanică încă se mai vedeau peste apă. Deşi era frânt de oboseală, nu se putea îndura să închidă ochii, atâta vreme cât cerul era încă destul de luminos şi forfota plină de viaţă de pe râu nu se stingea.

Fluxul începea să urce în amonte, iar Hooghly se umpluse de pânze, pe măsură ce corăbiile şi bărcile se grăbeau să acosteze sau să iasă în curent. Din locul unde stătea culcat, pe şipcile din fundul bărcuţei sale ce se legăna uşor, Jodu putea să-şi imagineze că lumea se întorsese cu susul în jos, astfel încât râul era acum în locul cerului, acoperit cu bancuri de nori; dacă-şi îngusta ochii, putea aproape să aibă impresia că greementul corăbiilor, cu catargele şi ghiurile lor, se transformase în fulgere ce străbăteau velele umflate de vânt. Cât despre tunete, existau şi din acestea – bubuitul din pânzele groase care scoteau tot soiul de plesnituri, când înmuindu-se, când umflându-se la loc. Zgomotul acesta drag nu contenea să-l uimească: trosnetele biciuitoare ale velelor, şuieratul ascuţit al vântului printre straiuri şi sarturi, gemetele lemnăriei şi plescăiturile valurilor în bordaj: parcă fiecare navă ar fi fost o furtună în mers, iar el, un vultur, dând târcoale în urma lor ca să culeagă resturile.

Privind peste râu, Jodu putea să numere steagurile a o duzină de regate şi ţări: Genova, cele Două Sicilii, Franţa, Prusia, Olanda, America, Veneţia... Învăţase să le recunoască de la Putli,

care i le arăta în timp ce mergeau cu barca prin dreptul Grădinii Botanice; deşi nici ea nu plecase vreodată din Bengal, ştia să povestească o mulţime de lucruri despre locurile de unde veneau aceste vase. Povestirile ei jucaseră un rol important în viaţa lui – îi treziseră neastâmpărul şi dorinţa ca într-o bună zi să vadă şi el pe viu un trandafir din Basra sau portul Chin-kalan, unde domnea marele Faghfoor din Maha-chin.

De pe puntea unui vas cu trei catarge din apropiere se auzi glasul unui nostrom, strigând în engleză: Toată lumea la posturi, ahoy! Un moment mai târziu, ordinul deveni hookum, reluat de un serang: *Sab admi apni jagah!*

Pânzele mari sus! *Bhar hara gávi!* Cu un trosnet răsunător, vela se umflă în vânt, iar şeful de echipaj mai strigă: Sus trinca!

Gos daman ja! veni de undeva ecoul serangului, şi prora vasului începu să se întoarcă încet. Gabierul mic! Şi aproape înainte ca serangul să termine şi el de lansat hookumul – *Bajao tirkat gávi!* – triunghiul de pânză groasă îşi azvârli pe aripile vântului şfichiuitul tunător.

De la silmangoorii care stăteau aşezaţi pe ghaturi, cosând pânze, Jodu învăţase denumirile tuturor bucăţilor de pânză, atât în engleză, cât şi în laskari – acea limbă pestriţă care nu se vorbea nicăieri altundeva decât pe apă, ale cărei cuvinte erau la fel de ieşite din comun precum traficul portuar, un amestec anarhic de calaluze portugheze şi pattimari din Kerala, de boomurii arăbeşti şi paunchwayuri bengaleze, de proae malaieze şi catamarane tamile, de pulwaruri hindustane şi zăpezi englezeşti – şi totuşi, pe sub acest talmeş-balmeş sonor, sensurile curgeau la fel de libere ca şi curenţii de apă pe sub aglomeraţia de chile ale corăbiilor.

Ascultând vocile care răsunau de pe punţile navelor oceanice, Jodu se învăţase să recunoască hookumurile ofiţerilor până ce ajunse să le poată rosti impecabil, cu glas tare, chiar dacă numai pentru sine – „Atenţie la tribord ahoy!" *„Jamna pori upar ao!"* – îi maimuţărea tânărul pe marinari, înţelegând perfect întregul, deşi încă nu putea explica sensul părţilor componente. Dar avea să vină şi ziua în care să strige comenzile de-adevă-

ratelea, la bordul unei nave împinse pe valuri de vânturi furtunoase... da, da, de asta era sigur.

Dintr-odată, un nou strigăt pluti peste apă – *Hayyá ilá assaláh*... – şi fu preluat de alte şi de alte guri de la bordul navelor de pe canal, trecând de pe un vas pe altul, pe măsură ce musulmanii din echipaje începeau să-şi cânte azanul de seară. Jodu se trezi din toropeala pricinuită de recenta îndestulare a stomacului şi-şi făcu şi el pregătirile pentru rugăciune: acoperindu-şi capul cu o bucată de pânză îndoită, îşi manevră luntrea cu prova spre vest, înainte de a îngenunchea pentru prima raka'a. Niciodată nu fusese deosebit de cuvios, iar acum se simţea îndemnat să se roage numai fiindcă îngropăciunea mamei lui îi era încă aşa de proaspătă în minte. Dar mai apoi, după ce murmurase şi ultimele silabe, se bucură că-şi amintise: mamei i-ar fi plăcut, ştia bine, iar gândul că-şi făcuse datoria îi îngăduia să se lase, fără mustrări de cuget, în voia ostenelii care i se acumulase în trup de-a lungul ultimelor câteva săptămâni.

La zece mile mai în aval, pe budgerowul moşiei Raskhali, pregătirile pentru cină o luaseră razna din cauza unor incidente neprevăzute – opulentul şişmahal al navei, în primul rând: nu prea fusese folosit de pe vremea bătrânului Rajah şi, deschizându-l, descoperiseră că era cam degradat. Policandrele îşi pierduseră multe dintre sfeşnice, şi au fost nevoiţi să pună în locul lor nişte improvizaţii făcute din lemn, sfoară şi chiar câteva fâşii de fibră de cocos. Deşi rezultatele nu erau tocmai nesatisfăcătoare, lămpile îşi pierduseră astfel din strălucirea de odinioară, dobândind o înfăţişare stranie, de parcă ar fi fost bătute de vânt.

Şişmahalul era împărţit în două, de o draperie din catifea: partea din spate era folosită ca sufragerie, beneficiind de o masă din lemn fin de coromandel. Acum, când perdelele erau trase în lături, se vedea că suprafaţa şlefuită a mesei devenise cenuşie de când n-o mai îngrijise nimeni, iar sub ea se instalase o familie de scorpioni. A trebuit să fie chemat un pluton de paiki înarmaţi cu beţe ca să alunge lighioanele, după care au prins o raţă şi au tăiat-o, ca să lustruiască tăblia mesei cu grăsimea ei.

În capătul îndepărtat al şişmahalului, dincolo de masa de sufragerie, se găsea un alcov camuflat cu un paravan, menit femeilor din purdah[1]: din acest loc ferit, ţiitoarele bătrânului Rajah obişnuiau să-i urmărească pe oaspeţi. Dar paragina îşi luase obolul de la paravanul de observaţie cu încrustaţiile lui delicate, care între timp putrezise. În locul lui a fost agăţată o perdea, cu nişte orificii străpunse în grabă, la insistenţele lui Elokeşi, care considera că era dreptul ei să studieze prin ele musafirii. Acest lucru, la rândul lui, a trezit în ea dorinţa unei participări mai depline la serată, aşa că Elokeşi a hotărât ca, după cină, cele trei fete ale ei să dea o reprezentaţie cu câteva dansuri. Dar, la o inspecţie mai atentă, s-a constatat că podeaua se denivelase: o dansatoare desculţă pe scândurile îndoite risca să-şi umple tălpile de aşchii. A fost chemat în grabă un tâmplar pentru a netezi urgent lemnul.

Nici n-a fost rezolvată bine problema asta, că s-a ivit alta: şişmahalul era echipat cu un set complet de tacâmuri cu cozi de fildeş, precum şi un serviciu de masă integral, importat cu mari sacrificii de la fabrica de porţelanuri de la Swinton, din Anglia. Fiind rezervate pentru uzul străinilor necuraţi, mâncători-de-vită, aceste ustensile erau ţinute în nişte dulapuri încuiate, ca să nu contamineze restul veselei de la bord. Acum, deschizând dulapul, Parimal descoperi şocat că multe dintre farfurii lipseau, ca şi o mare parte din argintărie. Mai rămăseseră doar atâtea cât să ajungă la o masă de patru persoane. Descoperirea furtişagului iscă un climat de suspiciune foarte neplăcut, care până la urmă a dus la izbucnirea unor conflicte interne pe ambarcaţiunea-bucătărie. După ce doi paiki s-au ales cu nasurile rupte, Neel a fost nevoit să intervină: deşi s-a restabilit pacea, pregătirile pentru seară s-au decalat destul de mult, iar lui Neel nu i s-a putut oferi o masă cum se cade, înaintea cinei care urma să le fie servită invitaţilor. Aceasta era o lovitură dureroasă, căci însemna că Neel

[1] Purdah – tradiţia ascunderii femeilor în odăi separate, în spatele paravanelor şi perdelelor, pentru a nu fi văzute de bărbaţii care nu fac parte din familie. (n. edit.)

trebuia să postească în timp ce musafirii lui se ospătau: regulile casei Raskhali erau foarte stricte în privința celor cu care Rajahul putea să mănânce, iar necuratii mâncători-de-vită nu făceau parte din acest cerc restrâns – nici chiar Elokeşi nu era inclusă, şi întotdeauna trebuia să mănânce în secret, când Neel venea să-şi petreacă noaptea la ea acasă. Atât de strict era sistemul familiei Halder în această privință, încât atunci când primeau oaspeți obişnuiau să stea la masă cu aceştia, politicos, dar fără să se atingă de mâncarea ce le era pusă în față – aşa că, pentru a nu fi tentați, îşi luau mereu cina mai devreme, iar acum Neel ar fi vrut să facă tocmai acest lucru – dar, cu neorânduiala de la bordul bărcii-bucătărie, a fost nevoit să se mulțumească doar cu câteva mâini de orez ars, înmuiat în lapte.

Când sunetul azanului de la asfințit se făcu auzit peste apă, Neel descoperi că nu mai avea la îndemână niciunul dintre elegantele dhotiuri de shanbaff şi ori kurtele de abrawan-muselină pe care obişnuia să le poarte în public: toate fuseseră trimise la spălat. Nu-i mai rămase decât să ia pe el un dhoti de dosooti cam aspru şi o kurta de alliballie. În bagajele lui, Elokeşi descoperi şi o pereche de jooties din Lahore şi Neel le luă în picioare: ea îl conduse la locul lui, în şişmahal, şi-i înveli umerii într-un şal de nayansukh fin de Warangal, tivit cu brocart zerbaft. Apoi, cum barca de transbordare de pe „Ibis" se apropia deja, se făcu nevăzută, ducându-se să prezideze repetițiile fetelor.

Când oaspeții fură poftiți înăuntru, Neel se ridică ceremonios în picioare. Domnul Burnham, observă el, venise în hainele de călărie, dar ceilalți doi se vedea clar că se osteniseră să se îmbrace cât mai potrivit pentru acea ocazie. Amândoi purtau vestoane la două rânduri, iar printre faldurile cravatei domnului Doughty se zărea un ac cu rubin. Reverele domnului Reid erau ornamentate cu lanțul unui ceas elegant. Finețurile musafirilor îl făceau pe Neel să nu se simtă în largul lui, aşa că-şi trase şalul de brocart peste piept, în timp ce-şi împreuna mâinile în semn de bun-venit:

– Domnule Burnham, domnule Doughty... e o mare cinste pentru mine că-mi acordați acest privilegiu.

Cei doi englezi nu făcură decât să-şi încline capetele drept răspuns – dar Zachary, spre surprinderea lui Neel, făcu un pas înainte, ca pentru a-i întinde mâna. Fu salvat de domnul Doughty, care reuşi să-l intercepteze din mers.

– Ţine-ţi mâinile-acasă, gudda de grifon ce eşti, îi şopti pilotul. Atinge-l numai, şi o va-ntinde să se spele, de nu mai primim de mâncare până la miezul nopţii.

Niciunul dintre vizitatori nu mai fusese vreodată pe budgerowul Raskhali, aşa că acceptară imediat, când Neel îi invită să facă un tur prin locurile publice ale barjei. Pe puntea de sus îl întâlniră pe Raj Rattan, care înălţa zmeie la lumina lunii. Domnul Doughty scoase un pufnet, când băiatul fu prezentat:

– Ăsta-i micul Rascal, Upper-Roger al dumitale, Raja Nil-Rotten?

– Upa-raja, da, dădu din cap Neel. Singura mea odraslă şi moştenitor. Rodul fraged al şalelor mele, cum ar spune poeţii dumneavoastră.

– Aha! Micul dumitale mango verde! rosti domnul Doughty, şi făcu pe furiş cu ochiul în direcţia lui Zachary. Şi dacă pot avea îndrăzneala să întreb: ai descrie aceste şale ale dumitale ca fiind trunchiul, sau creanga?

Neel îi aruncă o privire îngheţată.

– Ei, domnule, spuse el rece, vorbiţi despre copacul însuşi.

Domnul Burnham îşi încercă şi el mâna cu zmeul, şi se dovedi priceput la acest sport, făcând zmeul să se înalţe şi să plonjeze, cu sfoara sa îmbrăcată în mărgele de sticlă sclipind la lumina lunii. Când Neel făcu un comentariu în legătură cu îndemânarea lui, îi răspunse:

– A, am învăţat în Canton: nu e loc mai bun pe lume ca să deprinzi meşteşugul zmeielor!

Înapoi, în şişmahal, îi aştepta o sticlă de şampanie cufundată într-o găleată cu apă mocirloasă, din râu. Domnul Doughty se repezi spre vin cu o expresie de încântare pură:

– Simkin! Shahbash – ăsta mă unge pe suflet!

Şi, turnându-şi un pahar, îi făcu lui Neel cu ochiul, exaltat:

– Tatăl meu avea o vorbă: „Sticla se ţine de gât, şi femeia,

de mijloc. Niciodată invers!" Pun prinsoare că şi tatăl dumitale ar fi avut ceva de spus la treaba asta, hai, Roger Nil-Rotten – mare pişicher mai era tatăl dumitale, nu-i aşa?

Neel îi zâmbi glacial: oricât era de oripilat de manierele pilotului, nu putea să nu reflecteze la binecuvântarea că strămoşii lui excluseseră vinurile şi lichiorurile de pe lista lucrurilor care nu se puteau împărţi cu străinii necuraţi – ar fi fost imposibil, fără doar şi poate, să trateze cu ei, dacă nu beau împreună, nu? I-ar fi plăcut să mai bea un pahar de simkin, dar îl observă cu coada ochiului pe Parimal, care-i făcea semn că cina era gata, aşa că-şi luă în mâini faldurile dhotiului.

– Domnilor, mi se dă de înţeles că masa noastră a fost gătată.

Când se ridică în picioare, perdelele de catifea din mijlocul şişmahalului fură trase în lături, pentru a dezvălui o masă mare, lustruită, întinsă în stil englezesc, cu cuţite, furculiţe, farfurii şi pahare de vin. Două policandre imense stăteau la capete, luminând decorul; în centru se afla un aranjament de nuferi ofiliţi, îngrămădiţi atât de abundent încât din vaza în care stăteau nu se mai vedea nimic. Pe masă nu era mâncare, întrucât în casa Raskhali se servea după obiceiul bengalez, felurile fiind aduse pe rând.

Neel aranjase locurile în aşa fel încât domnul Burnham să stea faţă-n faţă cu el, iar Zachary şi domnul Doughty la stânga şi, respectiv, la dreapta lui. În spatele fiecărui scaun stătea câte un valet, conform obiceiului, şi cu toate că toţi erau îmbrăcaţi cu livrelele casei Raskhali, Neel observă că uniforma lor – pyjama, turban şi tunică chapkan încins pe mijloc care ajungea până la genunchi – era ciudat de nepotrivită pe trupul băieţilor. Abia acum îşi aminti că de fapt nici nu erau valeţi, ci barcagii tineri, care fuseseră cooptaţi în pripă de Parimal pentru acel serviciu: şi, judecând după tresăririle lor nervoase şi privirile furişe, era limpede cât de mult îi stânjenea acest rol.

Odată ce sosiră la masă, urmă o lungă pauză, în timpul căreia Neel şi oaspeţii lui rămaseră în picioare, aşteptând ca scaunele să le fie împinse înainte spre ei. Observând privirea lui

Parimal, Neel îşi dădu seama că barcagiilor nu li se spusese despre această parte a ceremoniei: la rândul lor, flăcăii aşteptau ca mesenii să se apropie de ei; aveau evident impresia că musafirii se vor aşeza la câţiva paşi distanţă de masă – şi, într-adevăr, gândi Neel, de unde ar fi putut bieţii barcagii să ştie că locul unui scaun este chiar alături de masă?

Între timp, unul dintre băieţi luă iniţiativa şi îl bătu îndatoritor pe cot pe domnul Doughty, ca să-i indice că scaunul lui era gol şi aştepta să fie ocupat, cam la un metru mai în spate. Neel îl văzu pe pilot înroşindu-se la faţă şi se grăbi să intervină, ordonându-le, în limba bengali, barcagiilor să aducă scaunele mai aproape. Comanda fu rostită atât de tăios, încât cel mai tânăr dintre ei, un băiat care întâmplător îl servea pe Zachary, se repezi să-i aducă acestuia scaunul înainte, de parcă ar fi împins o luntre în josul unui mal noroios. Şezutul scaunului îl lovi pe Zachary din spate, apucându-l ca o lingură în căuşul ei, ridicându-l şi aducându-l pe sus la masă – cu sufletul la gură, dar în rest nevătămat.

Deşi se scuză cu multă efuziune, Neel avu plăcerea de a vedea că Zachary era mai mult amuzat decât ofensat de acel incident: în scurtul timp pe care-l petrecuseră împreună, tânărul american îi făcuse o impresie considerabilă, atât prin eleganţa înnăscută a persoanei sale, cât şi pentru atitudinea lui rezervată. Provenienţa şi originile străinilor îi stârneau adesea lui Neel curiozitatea: în Bengal era atât de uşor să ştii despre fiecare cine era şi ce învârtea; cel mai adesea, doar dacă auzeai numele cuiva îi aflai şi religia, casta şi satul din care provenea. Prin comparaţie, străinii erau teribil de opaci; ar fi fost imposibil să nu se facă speculaţii pe seama lor. Comportamentul domnului Reid, de exemplu, îi sugera lui Neel că putea fi descendentul unei vechi familii aristocratice – citise undeva că nu era un lucru neobişnuit ca nobilimea europeană să-şi trimită fiii cei mai tineri în America. Acest gând îl făcu să remarce:

– Oraşul dumneavoastră, domnule Reid, dacă nu mă înşel, a fost numit după un anumit Lord Baltimore, nu-i aşa?

Răspunsul domnului Reid fu straniu de nesigur:

– Poate... poate că da... Nu sunt sigur...

Neel, însă, persistă:

– Lordul Baltimore o fi fost un strămoş al dumneavoastră, eventual...?

Această întrebare provocă un clătinat din cap, urmat de o negaţie stupefiată – care nu reuşiră decât să-l convingă şi mai mult pe Neel de originile nobile ale reticentului său musafir.

– Veţi pleca în curând înapoi spre Baltimore...? îl întrebă el.

Fusese cât pe ce să adauge „my lord", dar se opri tocmai la timp.

– Păi, nu, domnule, răspunse Zachary. „Ibis" trebuie să ajungă mai întâi în Mauritius. Dacă avem un timp bun, s-ar putea ca mai spre sfârşitul anului să pornim spre China.

– Înţeleg...

Aceste cuvinte îi amintiră lui Neel de motivul iniţial pentru care organizase acel dineu, şi anume, de a descoperi dacă exista vreo perspectivă de schimbare imediată în situaţia financiară a principalului său creditor. Se întoarse spre domnul Burnham:

– Aşadar, au avut loc unele îmbunătăţiri ale situaţiei din China?

Domnul Burnham răspunse clătinând din cap:

– Nu, Raja Neel Rattan. Nu. La drept vorbind, situaţia s-a înrăutăţit considerabil – atât de mult, încât se vorbeşte tot mai serios despre un război. Ba chiar, se prea poate ca tocmai acesta să fie motivul călătoriei lui „Ibis" în China.

– Un război?! repetă Neel, cu uimire. Dar n-am auzit nimic despre un război din China.

– Sunt sigur că n-aţi auzit, spuse domnul Burnham, cu un zâmbet subţire. Într-adevăr, de ce s-ar preocupa un om ca dumneavoastră de asemenea probleme? Aveţi mai mult decât destule pe cap, nu mă îndoiesc, cu toate palatele, zenanele şi budgerowurile dumneavoastră.

Neel îşi dădu imediat seama că era luat în zeflemea şi, simţind cum îl cuprinde un clocot de furie, fu cât pe ce să îi dea un răspuns nesocotit, dar îl salvă apariţia tocmai la timp a felului întâi – o supă aburindă. Cum supiera de argint fusese şterpelită, supa era adusă în singurul recipient rămas care era făcut din

același metal: un castron de punci în formă de scoică marină.

Domnul Doughty își îngădui un zâmbet indulgent.

– Simt miros de rață? întrebă el, adulmecând aerul.

Neel nu avea idee ce urma să se servească, întrucât bucătarii de pe barca-bucătărie scormoniseră după provizii aproape până-n ultimul moment. Ajungând în etapa finală a călătoriei, cămările budgerowului se cam goliseră: știrea că urma să aibă loc o cină aleasă stârnise panică printre bucătari; fusese trimisă o armată întreagă de piyazi, paiki și barcagii să pescuiască și să caute peste tot – cu ce rezultate, Neel nu știa. Prin urmare, Parimal fu acela care confirmă, în șoaptă, că supa fusese preparată chiar din carnea aceleiași păsări a cărei grăsime se folosise la lustruitul mesei – dar această ultimă parte a povestirii Neel o păstră pentru sine, comunicând numai că supa era gătită într-adevăr din rămășițele unei rațe.

– Excelent! se bucură domnul Doughty, ridicând paharul. Și mai avem și o licoare de xeres excelentă!

Deși se bucura de întrerupere, Neel nu uitase ironiile disprețuitoare ale domnului Burnham la adresa preocupărilor lui. Acum era convins că proprietarul navei exagera, în scopul de a-l convinge cât de mari erau pierderile suferite de firma sa. Având grijă să vorbească pe un ton cât mai neutru, spuse:

– Fără îndoială, veți fi surprins să aflați, domnule Burnham, că depun destule eforturi ca să fiu mereu informat la zi – și totuși, nu știu nimic despre acest război la care vă referiți.

– Ei, atunci, îmi revine mie rolul de a vă informa, domnule, răspunse domnul Burnham, că în ultima vreme oficialitățile din Canton au trecut la măsuri coercitive de a pune capăt importului de opiu în China. Noi, cei care facem afaceri acolo, suntem cu toții de părere că mandarinii nu pot fi lăsați să-și pună planul în aplicare. A pune capăt negoțului ar fi un dezastru – pentru firme ca a mea, dar și pentru dumneavoastră, ba chiar și pentru toată India.

– Un dezastru? repetă Neel, moale. Dar, cu siguranță, îi putem oferi Chinei ceva mult mai valoros decât opiul, nu credeți?

– Numai de-ar fi așa, spuse Burnham. Dar nu este. Ca să

mă exprim cât mai simplu: nu e niciun lucru pe care să-l dorească de la noi – le-a intrat în cap că produsele şi manufacturile noastre nu le folosesc la nimic. Noi însă, pe de altă parte, nu putem trăi fără ceaiul şi mătăsurile lor. Dacă n-ar fi opiul, scurgerea de argint din Britania şi coloniile ei ar deveni prea mare ca să-i facem faţă.

Aici, domnul Doughty intră şi el, pe neaşteptate, în discuţie.

– Necazul, cum ştiţi, e că Johnny Chinezu' crede că se poate înapoia la rânduiala de pe vremuri, înainte să fi prins gustul opiului. Dar cale de întoarcere nu mai există – pur şi simplu n-o să se hoga.

– Să se întoarcă? întrebă Neel, surprins. Dar pofta de opiu a Chinei datează din antichitate, nu-i aşa?

– Antichitate?! pufni domnul Doughty. Păi, când m-am dus eu prima oară în Canton, băiat fiind, abia dacă venea un pârâiaş de opiu. Al naibii de căpos e Johnny Coadă-lungă. Pot să vă spun, n-a fost uşor să-l convingem să se ia de opiu. Nu, dom'le – ca s-o spunem p-a dreaptă, se cuvine să amintim că pofta lor de opiu s-ar fi limitat şi acum la ăi mai acătării dintre chinezoi, dacă nu era stăruinţa negustorilor englezi şi americani. S-a întâmplat aproape-n mai puţin de-o viaţă de om – lucru pentru care le datorăm un sincer vot de mulţumire celor ca domnul Burnham.

Şi ridică paharul spre proprietarul de corăbii:

– În cinstea dumneavoastră, domnule.

Neel tocmai se pregătea să se alăture toastului, când apăru felul următor: consta din pui cărora le dăduseră penele, fripţi întregi.

– Al dracului să fiu dacă asta nu-i o friptură de Moarte-Subită! exclamă domnul Doughty, încântat – şi, înfigând furculiţa în capul mic al unei păsări, începu să-l mestece cu o expresie de mulţumire visătoare zugrăvită pe chip.

Neel îşi privi pasărea din farfurie cu resemnare mohorâtă: dintr-odată i se făcuse foarte foame şi, dacă n-ar fi fost în văzul celor din suită, sigur s-ar fi înfruptat cu poftă din pui – dar reuşi să îşi canalizeze atenţia către altceva, ridicând cu întârziere paharul spre domnul Burnham.

– Pentru dumneavoastră, domnule, spuse el, şi pentru succesele dumneavoastră din China.

Domnul Burnham zâmbi.

– Nu mi-a fost uşor, fiţi sigur, zise el. Mai ales pe vremuri, când mandarinii erau mai puţin decât cooperanţi, aş zice eu.

– Serios?

Neel, care nu acordase prea multă atenţie comerţului, îşi imagina că traficul cu opiu se bucura de aprobare oficială în China – ceea ce i s-ar fi părut cel mai firesc lucru, din moment ce, în Bengal, comerţul nu era doar autorizat, ci chiar monopolizat de autorităţile britanice, sub sigilul Companiei Indiilor Orientale.

– Mă uimiţi, domnule Burnham, spuse el. Aşadar, autorităţile chineze nu privesc cu ochi buni vânzarea de opiu?

– Mă tem că nu, răspunse domnul Burnham. Traficul cu opiu a fost scos în afara legii, acolo, de-o bucată de vreme. Dar înainte n-au făcut niciodată mare caz în legătură cu asta: mandarinii şi chuntockii lor primeau mereu desturee de zece la sută şi se bucurau să închidă ochii. Singurul motiv pentru care acum fac tapaj e că vor o parte mai mare din profituri.

– E foarte simplu, anunţă domnul Doughty, mestecând o aripă. Cozile-lungi trebuie să primească nişte lattee pe spinare.

– Mă tem că sunt nevoit să-ţi dau dreptate, Doughty, spuse domnul Burnham, dând din cap. O mică pedeapsă aplicată la momentul potrivit face bine întotdeauna.

– Deci, spuse Neel, sunteţi convins că guvernul dumneavoastră va intra în război?

– S-ar putea să se ajungă şi acolo, din păcate, confirmă domnul Burnham. Britania a fost cum nu se poate mai răbdătoare, dar toate au o limită. Uitaţi-vă la Celeşti, ce i-au făcut Lordului Amherst. Se afla chiar acolo, în pragul Pekinului, cu o corabie plină de daruri, iar împăratul n-a binevoit nici măcar să-l primească.

– Nu mai spuneţi, domnule, aşa ceva pur şi simplu nu se face! ripostă domnul Doughty, indignat. Voiau ca Excelenţa Sa să se căciulească în public! Păi, nu mai lipseşte decât să ne pretindă să ne lăsăm şi noi cozi!

– Şi nici Lordul Napier n-a făcut o treabă mult mai bună, îi reaminti domnul Burnham. Mandarinii nu i-au dat mai multă atenţie decât i-ar fi acordat puiului ăstuia.

Referirea la pasăre îi atrase din nou atenţia domnului Doughty asupra mâncării.

– Că tot veni vorba de pui, domnule, murmură el. Hotărât lucru, friptura asta este absolut delicioasă.

Ochii lui Neel reveniră spre pasărea neatinsă din propria lui farfurie: chiar şi fără s-o guste, îşi dădea seama că era o trufanda – dar, desigur, nu avea căderea să spună una ca asta.

– Laudele dumneavoastră sunt mult prea generoase, domnule Doughty, spuse el, cu o înfloritură de umilinţă ospitalieră. Nu este decât o biată vietate viermănoasă, nedemnă de oaspeţi ca dumneavoastră.

– Viermănoasă? repetă Zachary, alarmându-se pe neaşteptate.

Abia acum observă că Neel nu se atinsese de mâncarea pusă în faţa lui. Lăsându-şi jos furculiţa, spuse:

– Dar nu v-aţi mâncat puiul, domnule. Este... nu e recomandabil, în climatul ăsta?

– Nu, răspunse Neel, după care se grăbi să se corecteze: adică, ba da: e absolut recomandabil – pentru dumneavoastră...

Se întrerupse, încercând să se gândească la un mod politicos de a-i explica americanului de ce puiul îi era interzis Rajahului din Raskhali, dar rămânea perfect comestibil pentru un străin necurat. Nu-i veni în minte niciun cuvânt şi, implorând muteşte ajutorul, se uită la cei doi englezi, care cunoşteau prea bine tabuurile alimentare ale familiei Halder. Niciunul dintre ei nu-i susţinu privirea, dar după un timp domnul Doughty scoase un bolborosit, ca al unui ibric dând în clocot.

– Mănâncă-ţi bishu', netotule, şuieră el la Zachary. Sunt nişte afurisite de obiceiuri, atâta tot. Era doar un foozlow.

Problema fu rezolvată prin sosirea unui platou cu peşte: un fillet de bhetki sfărâmicios, cu garnitură de padokas din zarzavaturi proaspete. Domnul Doughty supuse mâncarea unui examen atent.

– Peşte cockup, dacă nu mă înşel – şi cu fuleeta-pups, pe deasupra! Păi, domnule, bobacheeii dumneavoastră ne-au făcut o mare cinste!

Neel tocmai se pregătea să murmure nişte politeţuri sfioase, când făcu o descoperire care-l şocă până-n măduva oaselor. Ochii i se abătuseră spre nuferii din mijlocul mesei, pentru a descoperi, spre deplina sa oroare, că stăteau nu într-o vază, aşa cum crezuse, ci într-o veche oală de noapte din porţelan. Era clar că barcagiii de pe budgerow din actuala generaţie uitaseră întrebuinţarea şi istoricul acelui vas, dar Neel îşi amintea foarte bine că fusese cumpărat anume pentru a fi folosit de un bătrân magistrat districtual ale cărui pântece sufereau amarnic, de viermi intestinali.

Înăbuşindu-şi o exclamaţie de dezgust, Neel îşi smulse privirea dintr-acolo şi căută un subiect de discuţie care să distragă atenţia oaspeţilor. Când în sfârşit îi veni unul în minte, scoase o exclamaţie în care încă se mai putea simţi o urmă stăruitoare de repulsie:

– Dar, domnule Burnham! Vreţi să spuneţi că Imperiul Britanic va declanşa un război ca să-i impună Chinei opiul?

Aceste cuvinte atraseră un răspuns prompt din partea lui Burnham, care-şi puse cu zgomot paharul de vin pe masă:

– Se vede limpede că aţi înţeles greşit ce-am vrut să spun, Raja Neel Rattan, spuse el. Războiul, când va începe, n-o să se poarte pentru opiu – ci pentru un principiu: un război pentru libertate – libertatea comerţului şi libertatea poporului chinez. Comerţul Liber este un drept atribuit Omului de către Dumnezeu, iar principiile sale se aplică în egală măsură opiului, cât şi oricărui alt articol comercial. Ba chiar mai mult, poate, de vreme ce în lipsa lui multor milioane de băştinaşi li s-ar refuza avantajele de durată ale influenţei britanice.

Aici, Zachary interveni şi el:

– Cum aşa, domnule Burnham?

– Pentru simplul motiv, domnule Reid, răspunse domnul Burnham cu răbdare, că stăpânirea colonială britanică în India nu s-ar fi putut susţine fără opiu – ăsta-i adevărul, şi n-are niciun

rost să ne prefacem că n-ar fi aşa. Sunteţi conştient, fără îndoială, că în câţiva ani câştigurile anuale din opiu ale Companiei sunt aproape egale cu venitul global al propriei dumneavoastră ţări, Statele Unite, nu? Vă imaginaţi că guvernarea britanică ar fi posibilă în această ţară sărăcită, dacă n-ar exista o asemenea sursă de înavuţire? Iar dacă reflectăm la beneficiile pe care le-a adus domnia britanică în India, nu reiese că opiul este cea mai mare binecuvântare a acestei ţări? Nu e de la sine înţeles că avem de la Dumnezeu îndatorirea să le dăruim şi altora toate aceste mari beneficii?

Neel nu-l asculta cu mare atenţie pe domnul Burnham, fiind profund preocupat de cu totul altceva: tocmai îşi dăduse seama că problema oalei de noapte ar fi putut să se termine mult mai prost. Ce-ar fi făcut, de exemplu, dacă era adusă la masă pe post de castron, plină până sus cu supă aburindă? Dacă stătea să se gândească la tot ce s-ar fi putut întâmpla într-o asemenea eventualitate, avea toate motivele să fie recunoscător că fusese salvat de la un dezastru social catastrofal: ba chiar, totul mirosea aşa de tare a intervenţie divină, încât nu se putu abţine să se întrebe, pe un ton de dojană pioasă:

– Nu vă mustră conştiinţa, domnule Burnham, că-l invocaţi pe Dumnezeu în slujba opiului?

– Câtuşi de puţin, răspunse Burnham, mângâindu-şi barba. Unul dintre compatrioţii mei a formulat chestiunea cât se poate de simplu: „Iisus Christos este Comerţ Liber, iar Comerţul Liber este Iisus Christos" Nicicând nu s-au rostit, cred, cuvinte mai adevărate. Dacă voinţa lui Dumnezeu este ca opiul să fie întrebuinţat drept instrument pentru a deschide China în calea învăţămintelor Lui, atunci, aşa să fie. Eu, unul, mărturisesc că nu văd niciun motiv pentru care orice englez să-i îngăduie tiranului manciurian să lipsească poporul chinez de această substanţă miraculoasă.

– La opiu vă referiţi?

– Sigur că la opiu, la ce altceva? replică iritat domnul Burnham. Păi, daţi-mi voie să vă întreb: v-ar plăcea să ne întoarcem în vremuri ca acelea când oamenii erau nevoiţi să suporte smul-

gerea dinţilor şi tăierea membrelor, fără beneficiul niciunui paleativ care să le alunge durerea?

– Ei, nu, în niciun caz, răspunse Neel, cutremurându-se. Cum să doresc aşa ceva?

– Nici n-aş fi crezut, continuă domnul Burnham. Prin urmare, n-ar strica să reţineţi că ar fi aproape imposibil să se practice medicina modernă, sau chirurgia, fără asemenea chimicale ca morfina, codeina şi narcotina – iar acestea nu sunt decât o parte dintre binecuvântările aduse de opiu. În lipsa apei de colici, copiii noştri n-ar dormi noaptea. Şi ce s-ar face cucoanele noastre – ba chiar, însăşi iubita noastră regină? – fără laudanum? Bine, dar am putea spune chiar că opiul este acela care a făcut să fie posibilă această epocă a progresului şi a industriei: fără el, străzile Londrei ar fi înţesate de mulţimi chinuite de tuse, insomnie şi incontinenţă. Iar dacă stăm să ne gândim la toate astea, nu se cuvine să ne întrebăm dacă tiranul manciurian are dreptul să-şi priveze supuşii neajutoraţi de avantajele progresului? Credeţi că lui Dumnezeu îi place să ne vadă conspirând cu acel tiran, pentru a lăsa un număr atât de mare de oameni fără acest dar uluitor?

– Dar bine, domnule Burnham, nu se lăsă Neel, nu e la fel de adevărat că în China fac prăpăd dependenţa şi intoxicarea? Cu siguranţă, nici aceste nenorociri nu-i sunt plăcute Creatorului nostru, nu-i aşa?

Aceste cuvinte îl usturară pe domnul Burnham.

– Nenorocirile pe care le menţionaţi, domnule, replică el, nu sunt decât simple aspecte ale naturii decăzute a Omului. Dacă se întâmplă vreodată să umblaţi prin mahalalele Londrei, Raja Neel Rattan, veţi vedea cu ochii dumneavoastră că şi în prăvăliile de gin ale capitalei imperiului domneşte la fel de multă dependenţă şi intoxicare ca în văgăunile Cantonului. Ce să facem, aşadar – să radem de pe faţa pământului fiecare tavernă din oraş? Să interzicem vinul de pe mesele noastre, şi whisky-ul din saloane? Să ne lăsăm marinarii şi ostaşii fără doza lor zilnică de grog? Iar dacă asemenea măsuri ar fi puse în aplicare, ar dispărea dependenţa şi n-ar mai exista intoxicarea? Şi toţi membrii Parla-

mentului şi-ar asuma vina pentru fiecare victimă, dacă eforturile lor ar da greş? Răspunsul este: nu. Nu. Fiindcă antidotul pentru dependenţă nu se află în opreliştile poruncite de parlamente şi împăraţi, ci în raţiunea individuală – în conştiinţa fiecărui om despre responsabilitatea lui personală şi frica de Dumnezeu. Ca naţiune creştină, aceasta este cea mai importantă lecţie pe care i-o putem oferi Chinei – şi nu am nici cea mai mică îndoială că mesajul va fi întâmpinat cu bucurie de poporul acestei ţări nefericite, dacă nu l-ar împiedica să-l primească despotul cel crud care-l ţine sub asuprire. Numai şi numai tirania e de vină pentru degenerarea Chinei, domnule. Negustorii ca mine nu sunt decât slujbaşii Comerţului Liber, care e la fel de imuabil precum Cele Zece Porunci ale lui Dumnezeu.

Domnul Burnham se întrerupse, ca să-şi arunce în gură un fuleeta-pup crocant.

– Şi aş mai putea să adaug, în privinţa asta, că nu cred că şade bine ca un rajah din Raskhali să facă morală referitor la opiu.

– Şi de ce nu? replică Neel, adunându-şi forţele pentru afrontul care cu siguranţă avea să vină. Rogu-vă să-mi explicaţi, dragă domnule Burnham.

– De ce nu? repetă Burnham, înălţând din sprâncene. Păi, din motivul cât se poate de întemeiat că tot ceea ce aveţi dumneavoastră este plătit din opiu – acest budgerow, mâncarea, casele dumneavoastră... Credeţi că v-aţi putea permite oricare dintre aceste privilegii, numai din veniturile moşiei şi de pe spinarea agricultorilor dumneavoastră, acei coolie pe jumătate morţi de foame? Nu, domnule: toate astea i le datoraţi opiului!

– Dar eu nu m-aş duce la război pentru opiu, domnule, răspunse Neel, pe un ton la fel de tăios. Şi nu cred nici că Imperiul o va face. Nu trebuie să vă imaginaţi că n-aş fi la curent cu rolul pe care-l joacă Parlamentul în ţara dumneavoastră?

– Parlamentul? întrebă domnul Burnham, izbucnind în râs. Parlamentul n-o să afle despre război decât după ce-o să se termine. Fiţi sigur, domnule, că dacă asemenea chestiuni ar fi lăsate în seama Parlamentului, nici n-ar mai putea fi vorba de vre-

un Imperiu!

– Auzi, auzi! remarcă domnul Doughty, ridicând paharul. Nicicând n-au fost grăite vorbe mai adevărate...

Îl întrerupse sosirea felului următor, a cărui prezentare avusese nevoie de mobilizarea unei mari părți din echipajul budgerowului. Oamenii veniră unul câte unul, aducând boluri de alamă cu orez, carne de oaie, creveți și un sortiment întreg de murături și chutneys.

– Ah, în sfârșit – karibatul! se bucură domnul Doughty. Și a picat taman la țanc!

Când capacele fură ridicate de pe mâncăruri, aruncă o privire neliniștită peste masă. Găsind ceea ce căuta, arătă jubilând cu degetul spre un castron de alamă plin cu spanac și feliuțe de pește:

– Ăla nu-i faimosul chitchky de pollick-saug al Rascalilor? Pun prinsoare c-am dreptate!

Mirosurile nu aveau niciun efect asupra lui Neel, pe care remarcile domnului Burnham îl răniseră atât de adânc, încât orice gând la mâncare, ca și la viermi și oale de noapte, îi pierise din minte.

– Nu trebuie să vă imaginați, domnule, îi spuse el domnului Burnham, că aș fi un băștinaș neștiutor, căruia să i se poată vorbi ca unui copil. Dacă mi-e îngăduit s-o spun, tânăra dumneavoastră regină nu are niciun alt supus mai loial decât mine, și niciunul care să fie mai conștient ca mine cu privire la drepturile de care se bucură poporul britanic. Ba chiar, sunt întru totul familiarizat, aș putea să adaug, cu scrierile domnului Hume, ale domnului Locke și ale domnului Hobbes.

– Vă rog să nu-mi vorbiți mie, domnule, ripostă domnul Burnham pe tonul înghețat al unui om pornit să-l pună la punct pe unul care face paradă de nume sonore, despre domnul Hume și domnul Locke. Căci aș dori să știți că am făcut cunoștință cu ei încă de când au servit în Comisia de Venituri din Bengal. Și eu le-am citit scrierile din scoarță-n scoarță – chiar și raportul despre condițiile sanitare. Iar cât despre domnul Hobbes, ei bine, cred că am luat cina cu el, la clubul meu, nu mai demult de alaltăieri.

– Straşnic băiat, Hobbes! se amestecă pe neaşteptate în discuţie şi domnul Doughty. Acum are şi un loc în Consiliul Municipal, dacă nu mă-nşel. Am fost odată cu el la vânătoare de mistreţi. Shikareeii au speriat o scroafă bătrână cu o liotă de godaci. Drept spre noi s-a repezit! S-a speriat Nick, săracu', de-a căzut din şaua calului, drept peste un purceluş de lapte. Pe loc a murit – purceluşul, vreau să zic. Hobbes a scăpat fără nicio zgârietură. Grozavă friptură s-a mai ales din el – din purceluş, vreau să zic...

Domnul Doughty nu apucase să-şi termine de tot povestea, când se produse încă o diversiune: în alcovul camuflat cu purdah din spatele lui Neel se auzi un clinchet, ca al unor brăţări de glezne. Era clar că Elokeşi şi fetele veniseră să arunce o privire la oaspeţii de la cină: urmară nişte şuşoteli şi foieli de picioare, în timp ce veneau pe rând la găurile de privit, după care Neel auzi vocea lui Elokeşi, rostind mai tare, surescitată: Eki-ré – uite, uite!

Ssst! făcu el peste umăr, dar nimeni nu-i luă în seamă avertismentul.

Îl vedeţi pe ăla gras şi bătrân? continuă Elokeşi, şuşotind sonor, insistent, în limba bengali. A venit la mine acum douăzeci de ani; nu puteam avea mai mult de cincisprezece; o, şi ce lucruri mi-a făcut, báp-ré! Dacă v-aş spune, aţi muri de râs...

Neel observă că la masă se lăsase tăcerea: bărbaţii mai vârstnici şi mai cu experienţă se uitau cu mult interes spre tavan sau peste masă – numai Zachary privea în jur, întrebător şi nedumerit. Lui Neel îi era şi mai greu să găsească un mod de a-i explica noului-sosit situaţia: cum să-i spună că era pândit de patru dansatoare, prin găurelele unei perdele? Neştiind ce să spună, Neel mormăi o scuză:

– Sunt doar femeile din suită. Stau şi ele la taclale...

Acum Elokeşi coborî vocea şi, împotriva propriei voinţe, Neel ciuli urechile ca să asculte continuarea: Nu serios... m-a pus să-i şed pe faţă... chhi, chhi!... şi pe urmă m-a lins acolo cu limba... nu, proasto, chiar acolo, da... shejeki chatachati!... O, şi ce mai lins! Ai fi zis că gusta o chutney...

– Arză-mi-ar cocoşu-n căcăstoare! sări brusc în picioare

domnul Doughty, răsturnându-şi scaunul pe spate, cu o bufnitură. Lua-v-ar dracu' de badzat pootlies! Credeţi că nu vă samjo palavrele voastre afurisite? O vorbă nu-i să nu-nţeleg, din toată turuiala voastră de ciori. Mă faci licăitor-de-păsărea, vas'că? Madegrab' i-aş trage-o la episcop, decât să-mi bag limba-n fofoloanca ta! Lins, ziceai? Las-că-ţi dau io lins acuma, fir-ai a dracu' să fii...

Şi porni spre alcov, cu bastonul ridicat, dar domnul Burnham sări sprinten de pe scaun şi-i tăie calea. Zachary îi veni repede în ajutor şi, împreună, reuşiră să-l scoată pe pilot din şişmahal, până pe duneta de la prova, unde-l dădură în primire lui Serang Ali şi echipei lui de lascari.

– Tras la măsea pre-mult shamshoo, comentă indiferent Serang Ali, apucându-l pe pilot de glezne. Mai-bine ducă-se sătras aghioase chop-chop.

Toate acestea nu avură darul să-l liniştească defel pe domnul Doughty. În timp ce era coborât cu forţa în barcă, glasul continua să i se audă, răcnind:

– Jos labele de pe mine!... Avast cu spălătobâzâiala voastră!... sau o să vă-ndes dafinii-ntre dinţi... vă smulg fuduliile... praf vă fac felinarele... lua-v-ar dracu' de târâie-brâie şi bagabonţi!... Unde mi-s făcăleţu' şi pollock-saugu'...?

– Ce-ar fi-să facem-un pic-de chow-chow acuma-şa? îl îmbie Serang Ali. Pre-mult shamshoo băgat-la burta-matale. Şi-să urcă-la cap-şa, nu-că?

Lăsându-l pe Zachary în urmă ca să ajute la imobilizarea pilotului, domnul Burnham reveni în şişmahal, unde Neel rămăsese aşezat în capul mesei, contemplând ruinele cinei: oare seara ar fi luat o asemenea întorsătură şi dacă masa era prezidată de tatăl lui? Nu-şi putea imagina una ca asta.

– Îmi pare foarte rău pentru ce s-a întâmplat, spuse domnul Burnham. A supt doar puţin cam prea mult shrob, bunul nostru domn Doughty: nu mai era tocmai în apele lui.

– Dar eu sunt cel care ar trebui să-şi prezinte scuzele, spuse Neel. Şi, cu siguranţă, încă nu plecaţi, aşa-i? Domnişoarele au plănuit un nách.

– Serios? făcu domnul Burnham. Din păcate, va trebui să le transmiteţi scuzele mele. Mă tem că nu pot să asist la aşa ceva.

– Îmi pare rău să aud asta, spuse Neel. Nu vă simţiţi bine? V-a căzut greu mâncarea?

– Mâncarea a fost splendidă, răspunse Burnham cu gravitate. Dar cât despre nautch – veţi fi ştiind, desigur, că am anumite responsabilităţi faţă de biserica mea. Nu obişnuiesc să particip la spectacole care sunt injurioase la adresa demnităţii sexului frumos.

Neel îşi înclină capul, în semn de scuză.

– Înţeleg, domnule Burnham.

Domnul Burnham scoase o ţigară cheroot din buzunarul vestei şi o bătu pe unghia degetului mare.

– Dar dacă nu vă e cu supărare, Raja Neel Rattan, aş dori să schimb câteva cuvinte cu dumneavoastră între patru ochi.

Neel nu putu găsi nicio cale de a refuza această cerere.

– Desigur, domnule Burnham. Să mergem pe puntea de sus? Cu siguranţă, acolo vom avea parte de o anumită discreţie.

Odată ce ajunseră pe puntea superioară, domnul Burnham îşi aprinse ţigara şi suflă un panaş de fum în aerul nopţii.

– Mă bucur foarte mult că am această ocazie de a vorbi cu dumneavoastră, începu el. Este o plăcere întru totul neaşteptată.

– Vă mulţumesc, răspunse prudent Neel, cu toate instinctele de apărare în alertă.

– Vă veţi fi amintind că v-am scris recent, continuă domnul Burnham. Pot să vă întreb dacă aţi avut posibilitatea de a vă gândi cât de cât la propunerea mea?

– Domnule Burnham, răspunse sec Neel, regret că în momentul de faţă nu vă pot restitui fondurile pe care vi le datorez. Trebuie să înţelegeţi că mi-e cu neputinţă să dau curs propunerii dumneavoastră.

– Şi de ce vă este cu neputinţă?

Neel îşi aminti de ultima sa vizită la Raskhali şi de întâlnirile publice cu chiriaşii, unde administratorii îl imploraseră să nu

vândă zemindaria, lăsându-i fără pământurile pe care le lucraseră generaţii de-a rândul. Se gândi la ultima sa vizită în templul familiei, unde preotul îi căzuse la picioare, rugându-se de el să nu dea templul în care se rugaseră înaintaşii lui.

– Domnule Burnham, începu el, zemindaria Raskhali se află în familia mea de două sute de ani; nouă generaţii de Halderi au şezut în guddeea ei. Cum aş putea s-o dau, ca să-mi achit datoriile?

– Vremurile se schimbă, Raja Neel Rattan, replică domnul Burnham. Iar aceia care nu se schimbă odată cu ele, sunt înlăturaţi din drum.

– Dar eu am anumite obligaţii faţă de oameni, insistă Neel. Trebuie să încercaţi să înţelegeţi – templele familiei mele se află pe pământul acela. Nimic din ce e acolo nu-mi aparţine, să vând sau să dăruiesc: toate îi aparţin şi fiului meu, şi copiilor lui încă nenăscuţi. Nu e posibil să vi le dau dumneavoastră, sub nicio formă.

Domnul Burnham suflă o gură de fum.

– Daţi-mi voie să fiu onest cu dumneavoastră, spuse el încet. Adevărul este că nu aveţi de ales. Datoriile dumneavoastră faţă de compania mea n-ar fi acoperite nici măcar de vânzarea întregii moşii. Mă tem că nu mai pot aştepta multă vreme.

– Domnule Burnham, răspunse ferm Neel, nu vă mai rămâne decât să uitaţi de propunerea dumneavoastră. Îmi voi vinde casele, voi vinde budgerowul, voi vinde tot ce pot – dar de pământurile Raskhali nu mă pot despărţi. Mai degrabă mi-aş declara falimentul, decât să vă predau dumneavoastră zemindaria mea.

– Înţeleg, spuse domnul Burnham, nu fără amabilitate. Să înţeleg că acesta este ultimul dumneavoastră cuvânt?

Neel dădu din cap:

– Da.

– Bine, atunci, murmură domnul Burnham, privindu-şi vârful luminos al ţigării. Atunci, să fie clar că, orice se va întâmpla, vina nu va fi decât a dumneavoastră.

Lumânarea din fereastra Paulettei fu prima care străpunse întunericul dinaintea zorilor ce înconjura Bethelul: dintre toți locatarii casei, stăpâni și servitori deopotrivă, ea se trezea întotdeauna prima, și de obicei își începea ziua ascunzând sariul în care dormise noaptea. Numai în izolarea propriei sale odăi, ferită de privirile iscoditoare ale celorlalți, îndrăznea să poarte sari: Paulette descoperise că la Bethel servitorii, în egală măsură cu stăpânii, aveau opinii foarte ferme în legătură cu ceea ce se cuvenea pentru europeni, și mai cu seamă pentru memsahibe. Valeții și khidmutgarii strâmbau din nas când îmbrăcămintea ei nu era tocmai pucka, și adeseori n-o luau în seamă dacă le vorbea în bengaleză – sau în oricare altă limbă în afară de hindustana de bucătărie care se folosea predominant în casă. Acum, ridicându-se de pe pat, se grăbi să-și încuie sariul în cufăr; acela era singurul loc unde nu risca să-l descopere procesiunea servitorilor care aveau să treacă prin dormitor mai târziu, pentru a face curat – bichawnadarii să facă patul, farrashii să măture pe jos, matraneelele și harry-maidele să pună în ordine comoda.

Apartamentul care-i fusese afectat Paulettei se afla la ultimul etaj al conacului, și consta dintr-un dormitor apreciabil și o cameră de toaletă; mai remarcabil, avea și un water-closet alăturat. Doamna Burnham avusese grijă ca reședința ei să fie printre cele dintâi din oraș care să se debaraseze de latrine. „E așa de obositor să tot trebuiască să dai fuga până afară" obișnuia ea să spună, „de fiecare dată când e nevoie să deșerți un cacamaca în hazna."

La fel ca și în restul conacului, toaleta Paulettei se lăuda cu multe dintre cele mai recente dispozitive englezești, printre care și o comodă confortabilă, cu capac de lemn, lighean de porțelan pictat și o băiță pentru picioare, făcută din tinichea. Dar, din punctul de vedere al Paulettei, toaletei îi lipsea cea mai importantă amenajare dintre toate – aceea pentru făcut baie. De-a

lungul anilor, Paulette se obişnuise cu băile zilnice şi scaldele frecvente în Hooghly; îi era greu să stea o zi fără a se înmuia în apă măcar o dată, înviorându-se cu atingerea răcoritoare a undei de apă proaspătă. La Bethel, o baie zilnică îi era îngăduită numai lui Burra Sahib, când se întorcea, încins şi plin de praf, după o zi petrecută la Dufter. Paulette auzise zvonuri că domnul Burnham crease o instalaţie specială în scopul acestei spălături zilnice: în fundul unei balty comune de tablă se sfredeliseră orificii, iar găleata fusese suspendată astfel încât să poată fi umplută încontinuu de un servitor, în vreme ce sahibul stătea dedesubt, desfătându-se în şuvoiul de apă. Tare-ar mai fi vrut Paulette să poată folosi şi ea acea invenţie, dar singura ei încercare de a aborda subiectul o scandalizase pe doamna Burnham care, cu obiceiul ei de a vorbi pe ocolite, făcuse o aluzie ciudată la numeroasele motive pentru care băile reci şi dese îi erau necesare unui bărbat, dar deveneau necuviincioase, ba chiar perverse, pentru sexul mai blând şi mai puţin excitabil; spusese limpede că, în ceea ce-o privea pe ea, o vană de baie era facilitatea pucka pentru o memsahib, urmând a fi folosită la intervaluri decente, de câte două sau chiar trei zile.

La Bethel existau două enorme goozle-connahuri – camere de baie care dispuneau de copăi din fier turnat, importate direct din Sheffield. Dar pentru umplerea vanelor era nevoie ca sacagiii să fie anunţaţi cu cel puţin o jumătate de zi în avans, iar Paulette ştia că, dacă ar fi fost să dea această poruncă mai des decât de două ori pe săptămână, vestea ar fi ajuns destul de repede la urechile doamnei Burnham. În orice caz, să facă baie în acele vane nu era tocmai pe gustul Paulettei: nu-i făcea nicio plăcere să se afunde într-o baltă călâie plină de propriile ei zoaie, şi nu-i plăceau nici blagoslovirile celor trei îngrijitoare – „cushy-fetele", cum îi plăcea doamnei Burnham să le spună – care se agitau în jurul ei pe când zăcea în covată, săpunindu-i spatele şi frecându-i coapsele, ciupind-o oriunde găseau de cuviinţă şi murmurând tot timpul „khushy-khushy?", de parcă ar fi fost cine ştie ce mare plăcere să aibă mereu carnea împunsă, plesnită şi storcită pe tot trupul. Când dădeau s-o atingă în cele mai intime locuri, în-

cepea să le respingă, ceea ce le făcea mereu s-o privească uimite şi lezate, de parcă le-ar fi împiedicat să-şi facă datoria cum se cuvine: aceasta era o încercare grea pentru Paulette, care nu-şi putea imagina ce intenţionau să-i facă şi nici nu ţinea să afle.

Disperarea o împinsese să-şi pună la cale propria metodă de a se spăla, înăuntrul closetului ei: stând în picioare în băiţa de tablă, lua apă cu o cană dintr-o balty, cu mare grijă, turnându-şi-o apoi uşurel pe trup. În trecut, se scăldase întotdeauna cu sariul pe ea, iar faptul de a fi complet dezbrăcată o făcuse să se simtă stânjenită la început, dar după vreo săptămână sau două se obişnuise. Inevitabil, o mare parte din apă se vărsa pe jos, şi mereu avea de petrecut mult timp ştergând pardoseala cu prosopul, după baie, ca să înlăture orice urme ale ritualului îmbăierii: servitorii era mereu curioşi în legătură cu tot ce făceau locatarii din Bethel, iar doamna Burnham, oricât părea ea de aeriană, se pricepea de minune să le smulgă toate bârfele. În pofida tuturor acestor măsuri de prevedere, Paulette avea toate motivele să creadă că unele vorbe despre băile ei făcute pe furiş reuşiseră cumva să se strecoare până la stăpâna casei: în ultima vreme, doamna Burnham făcuse mai multe remarci dispreţuitoare despre băile neîncetate ale gentooilor[1], care, spunea ea, îşi tot înmuiau capetele în Gange şi scoteau fel şi fel de sunete – bodogăneli, mormăituri şi babareuri.

Amintindu-şi de toate aceste rigori, Paulette făcea eforturi considerabile ca să se asigure că pe pardoseala closetului ei nu rămânea niciun strop de apă. Dar, imediat după această cazną, mai urmau şi altele: mai întâi, trebuia să se lupte cu jartierele unei perechi de ciorapi până la genunchi, după care se răsucea în toate felurile posibile ca să-şi găsească încheietorile combineonului, ale juponului şi ale corsajului; abia după aceea putea să-şi tragă pe ea una dintre numeroasele rochii cu care o învrednicise binefăcătoarea ei, după sosirea la Bethel.

Deşi aveau o croială severă, hainele doamnei Burnham erau confecţionate din materiale mult mai fine decât purtase vreoda-

[1] Gentoo – indian, localnic. (n. edit.)

tă Paulette: nu se comparau cu veşmintele ei comune din stambă de Chinsurah, ori cu muselinele shabnam fine şi satinurile zaituni elegante pe care le foloseau multe memsahibe; Burra Bee-Bee de la Bethel nu accepta nimic mai prejos de cel mai fin kerseymir, cele mai alese mătăsuri chinezeşti, pânzeturi irlandeze delicate şi nainsookuri moi de Surat. Problema cu aceste materiale gingaşe, după cum descoperise Paulette, era că după ce erau croite şi cusute, nu se mai puteau adapta prea uşor pentru a le purta şi altcineva, şi mai ales o persoană atât de stângace ca ea.

La cei şaptesprezece ani ai ei, Paulette era neobişnuit de înaltă, având o statură care-i dădea posibilitatea de a se uita peste aproape toate capetele celor din jurul său, bărbaţi şi femei deopotrivă. Şi membrele ei erau atât de lungi, încât tindeau să se unduiască asemenea ramurilor unor copaci bătuţi de vânt (peste ani de zile, aceasta avea să fie principala ei nemulţumire faţă de modul cum era reprezentată în sanctuarul lui Deeti – cu nişte braţe ca frunzele unui cocotier). În trecut, faptul că era conştientă de statura ei neobişnuită îi cauzase o indiferenţă sfioasă faţă de felul cum arăta – dar, într-un fel, această stinghereală însemnase şi o anumită măsură de libertate, prin faptul că o debarasase de povara obligaţiei de a-şi îngriji înfăţişarea. De când sosise la Bethel, însă, nepăsarea faţă de felul cum arăta se transformase într-o jenă acută: când nu aveau nimic de făcut, unghiile ei erau mereu în căutarea celor mai mici imperfecţiuni ale pielii, pe care le tot zgândăreau până deveneau nişte vânătăi urâte pe tenul ei deschis la culoare; în timp ce mergea, se apleca înainte ca şi cum ar fi trebuit să înfrunte un vânt puternic; când stătea pe loc, îşi ţinea umerii cocoţaţi, cu mâinile împreunate la spate, şi se tot legăna înainte şi-napoi, de parcă ar fi fost gata să ţină o cuvântare. În trecut, îşi purtase părul lung, şaten închis, împletit în două cozi, dar în ultima vreme se obişnuise să şi-l lege la spate într-un coc mic şi auster, ca şi cum şi-ar fi strâns ţeasta într-un corset.

Când sosise la Bethel, Paulette găsise patru rochii întinse pe patul ei, cu toate combinezoanele, bluzele şi jupoanele necesare. Doamna Burnham o asigurase că fuseseră ajustate corect ca

să i se potrivească şi erau gata să fie purtate la cină. Paulette o crezuse pe cuvânt şi se îmbrăcase în grabă, fără să ia în seamă ţistuielile din limbă ale cameristei trimise s-o ajute. Dornică să-i facă o plăcere binefăcătoarei sale, coborâse în fugă scara, cu entuziasm, năvălind în sufragerie.

– Dar priviţi, numai, doamnă Burnham! strigase ea. Uitaţivă! Rochia dumneavoastră îmi vine de minune!

Niciun răspuns – doar un sunet ca al unei mari mulţimi de oameni trăgându-şi toţi odată respiraţia. Intrând pe uşă, Paulette observase că sufrageria părea ciudat de plină, mai ales ţinând seama că fusese vorba să fie o cină în familie, numai cu soţii Burnham şi fiica lor de opt ani, Annabel. Nefiind deprinsă cu obiceiurile casei, nu se aşteptase ca la fiecare masă să mai fie prezenţi şi alţii: servitorii cu turban care stăteau în spatele fiecărui scaun, masalchieul cu sosiera, chobdarul a cărui datorie era aceea de a pune cu polonicul supa din castronul de pe gheridon în farfurii, cei trei sau patru chuckerooi tineri care mereu îi urmau îndeaproape pe subordonaţii mai vârstnici din suită. Iar în seara aceea aceştia nici nu erau singurii servitori prezenţi: curiozitatea în legătură cu duduia-mem nou-venită se răspândise până la bobachee-connah, şi mulţi dintre lucrătorii de la bucătărie pândeau în vestibulul anterior, unde şedeau punkah-wallahii, trăgând cu ajutorul unor cordoane legate de degetele de la picioare evantaiele prinse deasupra; printre ei erau consumahii de curry, caleefaii care frigeau kabobii şi bobacheeii răspunzători de fierturi şi de rasolul de vită. Servitorii din casă reuşiseră chiar şi să-i strecoare înăuntru pe cei al căror loc era cu stricteţe afară – mali din grădină, syci şi julibdari de la grajduri, durwauni de la poartă, ba chiar şi câţiva din grupul care aproviziona casa cu apă. Ţinându-şi respiraţia, servitorii aşteptau reacţia stăpânului: sosiera se clătina pe tava masalchiului, chobdarul îşi pierduse polonicul, iar şnururile legate de degetele de la picioare ale punkahwallahilor se înmuiaseră, în timp ce urmăreau ochii lui Burra Sahib şi ale lui Burra BeeBee cum coborau de la corsajul nepotrivit al Paulettei – ale cărui băieri se dezlegaseră – spre poalele rochiei, care era atât de scurtă încât lăsa să i se vadă gleznele, în

toată goliciunea lor. Singura voce care se făcu auzită fu aceea a micuței Annabel, care scoase un chicotit de râs vesel:

– Mama! A uitat să-şi legătuiască jumma! Şi o, dekko, mama, ia uite-i glezna! I-o vezi? Ia te uită ce-a făcut pugglyița[1]!

Numele s-a prins de ea, şi de-atunci încolo Paulette a devenit Puggly, pentru doamna Burnham şi Annabel.

A doua zi, a fost chemat un contigent de croitori, constând din vreo jumătate de duzină de darzeei şi rafoogari, ca să ajusteze hainele doamnei Burnham pe măsura nou-sositei duduimem. Totuşi, cu toată sârguința lor, eforturile croitorilor n-au avut decât un succes limitat: Paulette avea o asemenea constituție, încât rochiile doamnei Burnham, chiar şi cu tivul lăsat desfăcut în întregime, nu reuşeau să fie atât de lungi pe cât ar fi trebuit; pe de altă parte, în jurul taliei şi al brațelor, păreau mereu să fie mai largi decât ar fi fost necesar. Ca rezultat, când erau puse pe Paulette, toate rochiile acelea cu o croială atât de elegantă tindeau să alunece mereu şi să tot fâlfâie; acel stil de îmbrăcăminte pentru o memsahib fiindu-i în orice caz nefamiliar, nepotrivirea măsurilor îi sporea şi mai mult disconfortul: adeseori, când materialul prea larg i se freca de piele, rozând-o, Paulette se ciupea, trăgea şi se scărpina – uneori, făcând-o pe doamna Burnham s-o întrebe dacă nu cumva îi intraseră cine ştie ce gângănii mărunte pe sub haine.

Începând din acea seară îngrozitoare, Paulette se chinuise din răsputeri să se poarte cuviincios şi să vorbească întocmai aşa cum se cădea, dar fără a reuşi întotdeauna. Chiar mai deunăzi, referindu-se la o ambarcațiune, folosise cu mândrie un termen maritim englezesc învățat recent: „sextant"[2]! Dar, în loc de elogii, nu se alesese decât cu priviri încruntate şi dezaprobatoare. Când ajunseseră destul de departe de Annabel pentru ca fetița să nu audă, doamna Burnham îi explicase că termenul pe care-l folosise amintea puțin cam prea mult de „creşteți şi înmulțiți-vă", şi nu putea fi folosit în compania unor persoane din lumea

[1] Puggly – (anglo-ind.) idiot, din *pagal* („nebun" sau „idiot" în hindi). (n. edit.)
[2] Sextant – instrument de precizie pentru calcularea poziției navei. (n. edit.)

bună.

– Dacă trebuie neapărat să vorbeşti despre asemenea lucruri, Puggly dragă, ţine minte că în zilele noastre trebuie să fii elegantă şi să foloseşti termenul „abstinant"[1].

Imediat însă, în chip inexplicabil, Burra BeeBee izbucnise în chicoteli, bătând-o pe Paulette cu evantaiul peste degete.

– Cât despre celălalt cuvânt, dragă, adăugase ea, să ştii că nicio mem nu l-ar lăsa vreodată să-i treacă dincolo de buze.

Un motiv pentru care Paulette se trezise devreme era acela că avea nevoie de timp să lucreze la manuscrisul neterminat al cărţii tatălui ei „Materia Medica", despre plantele din Bengal. Zorile erau singurele momente ale zilei când se simţea complet stăpână pe timpul ei; nu avea niciun motiv de a se considera vinovată pentru felul cum îşi petrecea ora aceea, chiar dacă alegea să facă vreun lucru despre care ştia că le-ar fi displăcut binefăcătorilor ei. Însă rare erau zilele când putea dedica efectiv câteva minute manuscrisului: cel mai adesea, privirea i se abătea peste râu, spre Grădina Botanică, şi se pomenea năpădită de amintiri melancolice. Era oare o cruzime sau o mărinimie din partea Burnhamilor că-i dăduseră o cameră a cărei fereastră avea o vedere atât de largă spre râu şi malul celălalt? Nu se putea decide: adevărul era că fie şi aşezată la biroul de scris, era de ajuns doar să-şi lungească puţin gâtul, pentru a zări bungalowul pe care-l părăsise cu vreo paisprezece luni în urmă – prezenţa sa, dincolo de apă, părea un memento batjocoritor despre tot ceea ce pierduse odată cu moartea tatălui ei. Şi totuşi, chiar şi doar retrăind acele vremuri, o asalta un val de remuşcare – faptul că tânjea aşa după viaţa aceea din trecut părea o atitudine nu numai nerecunoscătoare, ci şi neloială faţă de binefăcătorii ei. Ori de câte ori gândurile i se abăteau peste râu, îşi reamintea cu conştiinciozitate ce noroc avea să se afle acolo unde ajunsese, şi să fi primit tot ceea ce-i dăruiseră Burnhamii – hainele de pe ea, dormitorul,

[1] Abstinant – termen inexistent în vocabularul maritim, inventat aici de puritanele doamne victoriene pentru a ocoli cuvântul „sex" (n. edit.)

banii de cheltuială şi, mai presus de orice, învăţătura despre nişte lucruri pe care le ignorase lamentabil, cum ar fi fost pietatea, penitenţa şi Scriptura. Nici nu-i era greu să-şi adune recunoştinţa, căci pentru a rămâne conştientă de norocul ei nu era nevoie decât să se gândească la soarta pe care ar fi avut-o altminteri: în loc de a sta în camera aceea spaţioasă, ar fi ajuns în cine ştie ce baracă din Alipore, internată în noul azil pentru eurasiatici sărmani şi minori albi. Ba chiar, se şi resemnase cu o asemenea soartă, când fusese chemată în faţa domnului Kendalbushe, un judecător cu chip sever din Curtea Sudder. Instruind-o să mulţumească cerului milostiv, domnul Kendalbushe o înştiinţase că situaţia ei ajunsese în atenţia ilustrului Benjamin Brightwell Burnham, un negustor şi filantrop de frunte, cu antecedente distinse de a fi primit în casa lui fete albe ajunse în pragul sărăciei. Acesta îi scrisese personal preşedintelui de tribunal, oferindu-se să-i pună la dispoziţie un cămin orfanei Paulette Lambert.

Judecătorul îi arătase Paulettei scrisoarea; era prefaţată cu cuvintele: „Mai presus de toate, să aveţi o dragoste fierbinte unii pentru alţii, căci dragostea acoperă o sumedenie de păcate." Spre ruşinea ei, Paulette nu putuse identifica originea versetului; judecătorul era acela care-i spusese că făcea parte din Noul Testament: Petru I, Capitolul 4, versetul 8. În continuare, domnul Kendalbushe îi pusese câteva întrebări scripturale simple; răspunsurile ei – sau, mai degrabă, lipsa acestora, îl şocase, făcându-l să pronunţe un verdict caustic:

– Domnişoară Lambert, lipsa dumitale de Dumnezeu e o ruşine pentru rasa conducătoare: în acest oraş se găsesc mulţi Gentooi şi Mom'deni mai bine informaţi decât dumneata. Mai ai puţin şi vei cânta ca un Sammy sau vei ţipa ca un Sheer. După părerea acestei Curţi, tutela domnului Burnham îţi va servi mai bine decât a făcut-o cea a tatălui dumitale. Acum îţi revine datoria să te arăţi vrednică de această mare binecuvântare.

În cele unsprezece luni pe care le petrecuse la Bethel, cunoştinţele Paulettei despre Scriptură se înmulţiseră cu repeziciune, căci domnul Burnham se apucase s-o instruiască personal. La fel ca în cazul predecesoarelor ei, i se spusese clar că n-avea

să i se ceară nimic altceva decât să meargă cu regularitate la biserică, să se poarte frumos şi să se deschidă cu bunăvoinţă în faţa instruirii religioase. Înainte de sosirea ei, Paulette îşi imaginase că Burnhamii ar fi aşteptat de la ea să se facă de folos în felul unei rude sărace: descoperirea că avea foarte puţin să le ofere, în sensul serviciilor compensatorii, venise aproape ca un şoc. Ofertele ei de a ajuta la meditaţiile Annabelei fuseseră refuzate politicos, din motive care în curând deveniseră vizibile: nu numai că era departe de a stăpâni la perfecţie limba engleză, dar educaţia ei urmase tocmai o cale contrară celei pe care doamna Burnham o considera potrivită pentru o fată.

În cea mai mare parte, învăţătura din copilărie a Paulettei constase din a-şi asista tatăl în timp ce lucra. Acest lucru îi oferise o gamă mult mai mare de cunoştinţe decât te-ai fi aşteptat, căci Pierre Lambert obişnuia să-şi eticheteze plantele, când era posibil, în limbile bengaleză şi sanscrită, precum şi în conformitate cu sistemul inventat recent de Linnaeus. Aceasta însemna că Paulette învăţase multă latină de la tatăl ei, asimilând în acelaşi timp şi limbile indiene de la munshiii învăţaţi care fuseseră racolaţi să-l ajute pe custode în munca la colecţiile grădinii. Din proprie iniţiativă, Paulette mai studiase şi franceza, citind şi recitind cărţile tatălui ei, până ajunsese să le ştie aproape pe de rost. Astfel, prin efort şi observaţie, fata devenise încă de foarte tânără o botanistă pricepută şi o cititoare pasionată a lui Voltaire, Rousseau şi, mai cu seamă, a domnului Bernardin de Saint-Pierre, care fusese cândva profesorul şi mentorul tatălui ei. Dar Paulette nu se gândise să menţioneze nimic din toate acestea la Bethel, ştiind că Burnhamii n-ar fi vrut ca Annabel să înveţe botanica, filosofia sau latina, antipatia lor faţă de papalitatea romană fiind aproape egală cu ura la adresa hinduşilor şi a musulmanilor – sau a „Gentooilor şi Musselmenilor", cum le plăcea să-i numească.

În lipsă de altceva, căci nu-i stătea în fire să lenevească, Paulette îşi alesese singură sarcina de a îngriji plantele din grădinile familiei Burnham. Dar se dovedise că nici această treabă nu era deloc uşoară, căci Şeful Malley nu întârziase să spună sus

şi tare că n-avea să primească de bunăvoie instrucţiuni de la o fată de vârsta ei. Numai trecând peste obiecţiile lui, Paulette plantase un copac de chalta lângă chabutra, şi doar cu cea mai mare dificultate îl convinsese să pună o pereche de latanii într-un strat de lângă aleea principală: acei palmieri, favoriţi de suflet ai tatălui ei, formau încă o verigă firavă de legătură cu trecutul.

Nu cel din urmă motiv pentru care Paulette se pomenea atât de adeseori alunecând într-o stare de melancolie era acela că încă nu putuse găsi o cale de a se face cu adevărat de folos binefăcătorilor ei. Acum, chiar când începuse să simtă cum o cuprinde un val de disperare, Paulette fu smulsă din deznădejdea ei de sunetul neaşteptat al unor copite şi roţi care scrâşneau stăruitor pe pietrişul aleii ce ducea spre intrarea principală în Bethel. Ridică privirea spre cer şi văzu că întunericul nopţii începuse să se disperseze, alungat de primele raze trandafirii ale zorilor; însă chiar şi aşa, era foarte devreme pentru vizite. Deschizând uşa odăii, Paulette străbătu vestibulul care trecea prin faţa camerei sale şi trase foraibărul unei ferestre din partea opusă a casei. Ajunse acolo tocmai la timp ca să vadă o trăsură venind lângă porticul conacului Burnham: vehiculul era o caranchie, o căruţă şubredă alcătuită din resturile unei vechi caleşti hackney. Aceste trăsuri umile erau foarte comune în cartierele bengaleze ale oraşului, dar Paulette nu-şi putea aminti să mai fi văzut vreodată aşa ceva la Bethel – şi în niciun caz una care să oprească în faţa intrării principale a casei. În timp ce se uita astfel de sus în curte, din căruţă coborî un bărbat îmbrăcat în kurta şi dhoti, care se aplecă să scuipe o gură de paan într-un strat de crini-cobra: Paulette îi zări coada împletită atârnând de la spatele capului enorm şi ştiu că vizitatorul era Babu Nobokrişna Panda, gomustaul domnului Burnham – agentul responsabil cu transportul migratorilor îndatoraţi. Paulette îl văzuse prin jurul casei de câteva ori, de obicei cărând teancuri mari de hârtii pentru domnul Burnham – dar niciodată nu se mai prezentase atât de devreme dimineaţa, şi nici nu avusese îndrăzneala de a-şi aduce caranchia pe aleea principală, la uşa din faţă.

Paulette bănui că nu era nimeni treaz ca să-i deschidă uşa

lui Babu la ora aceea; era singura oră din zi când puteau fi siguri că toți durwaunii de-afară adormiseră, în timp ce khidmutgarii dinăuntru încă nu se sculaseră din charpoiurile lor. Oricând dornică să se facă utilă, Paulette coborî în fugă scara și, după o scurtă luptă cu zăvoarele de alamă, împinse durwauza în afară, deschizându-i-o gomustaului care aștepta în prag.

Gomustaul era un om de vârstă mijlocie, cu obraji căzuți ce păreau îngreunați de melancolie; avea un trup gros, urechi negricioase și diforme ce-i ieșeau în afară pe lângă capul enorm, ca niște smocuri de fungus pe un bolovan năpădit de mușchi. Deși părul îi era încă des, își purta fruntea rasă, în vreme ce părul de la ceafă și-l împletise într-o tikki lungă, preoțească. Babuul fu vizibil mirat s-o vadă și, cu toate că acesta zâmbi și-și înclină capul, cu un gest care însemna în același timp un salut și o atitudine de supunere, Paulette simți din partea lui o anume ezitare și dedusе că avea ceva de-a face cu incertitudinea privind situația ei: se cădea să fie tratată ca o membră mai îndepărtată a familiei Burnham, sau era doar o slujbașă ori o întreținută, cam la fel ca el însuși? Ca să-l ajute să se destindă, își uni mâinile după obiceiul indian, și tocmai se pregătea să spună, în bengaleză, „Nomoșkar[1] Nobokrișno-babu", când își aminti, tocmai la timp, că gomustaul era încântat să i se vorbească în engleză, și prefera să i se spună Nob Kissin Pander, numele său în forma anglicizată.

– Dar vă rog să intrați, Babu Nob Kissin, îl pofti ea, îndepărtându-se mult de ușă pentru a-l lăsa să intre. Observându-i cele trei linii trasate cu pastă de santal pe frunte, își coborî repede mâna pe care fusese cât pe ce să i-o întindă, într-un gest de bun-venit: gomustaul era un prozelit arzător al lui Sri Krișna, își aminti ea, și în calitatea lui de Căutător celibatar, putea privi chiorâș atingerea unei femei.

– Domnișoară Lambert, sunteți bine pe ziua aceasta de astăzi? se interesă el politicos, în timp ce intra, dând din cap și bâțâindu-și-l, cu grijă să păstreze o distanță sigură față de posibilele atingeri poluante ale persoanei Paulettei. Nu are lichid la

[1] Nomoșkar – salutul bengalez. (n. edit.)

scaun, nădăjduiesc?

– O, nu, Babu Nob Kissin. Mă simt foarte bine. Şi dumneavoastră?

– Venii către aici fuga cât ţinură picioarele mele, răspunse el. Stăpânul numa' spuse să ajung mesaj – caicul este necesar urgent.

Paulette dădu din cap:

– Le voi trimite vorbă barcagiilor.

– Acest lucru va fi extrem lăudabil.

Uitându-se peste umăr, Paulette observă că în antreu apăruse un khidmutgar. Îl trimise să-i anunţe pe barcagii şi-l conduse pe Babu Nob Kissin spre odăiţa unde erau poftiţi de obicei vizitatorii şi petiţionarii, înainte de a fi primiţi în cabinetul domnului Burnham.

– Poate aţi dori să aşteptaţi aici până e gata barca? îl întrebă ea.

Tocmai se pregătea să închidă uşa, când observă, alarmată, că expresia gomustaului se schimbase: dezvelindu-şi dinţii într-un zâmbet, clătina din cap atât de tare, că până şi coada de păr începuse să-i tresalte.

– O, domnişoară Lambert, spuse el pe un ton ciudat de înfierbântat, de atâte multe ori vin la Bethel şi tot mereu voiesc să întâlnesc şi să ridic chestiune. Dar tot mereu domnişoară nu-i singură cu mine un minut asemenea – cum să încep discuţii?

Paulette făcu un pas înapoi, surprinsă.

– Dar, Babu Nob Kissin, răspunse ea, dacă aveţi să-mi spuneţi ceva, cu siguranţă, se poate spune şi de faţă cu alte persoane, nu-i aşa?

– Pe acest numai domnişoara poate a judeca, replică el, în timp ce coada tikki îi ţopăia atât de comic, încât Paulette nu-şi putu stăpâni un mic hohot de râs.

Paulette nu era singura care să observe ceva absurd la gomusta. Peste ani de zile şi la distanţă de mii de mile, când Babu Nob Kissin Pander avea să-şi găsească drumul spre capela lui Deeti, portretul lui a fost singurul care arăta ca o caricatură, un cap ca

un cartof uriaş din care creşteau două urechi în formă de ferigi. Şi totuşi, Nob Kissin Pander era întotdeauna un om plin de surprize, după cum Paulette urma să descopere numaidecât. Acum, scoase din buzunarul vestonului său negru un mic obiect învelit într-o bucată de pânză.

– Doar un minut, domnişoară: apoi, veţi dekho.

Şi, depunându-şi în palmă bocceluţa, începu s-o despacheteze, cu mişcări foarte fastidioase, folosindu-şi doar vârfurile degetelor, fără a atinge niciun moment conţinutul propriu-zis al pachetelului. Când învelitoarea se desfăcu, iar obiectul rămase cuibărit în culcuşul lui de pânză, Nob Kissin Pander îşi întinse palma spre Paulette, cu o mişcare înceată a braţului, ca pentru a-i aminti să nu se apropie prea mult:

– Fiţi bună să nu prinzi.

Chiar şi de la acea distanţă, Paulette recunoscu imediat faţa micuţă care-i zâmbea din pandantivul cu ramă aurie pe care-l ţinea gomustaul în palmă: era miniatura smălţuită a unei femei cu păr închis la culoare şi ochi cenuşii – mama ei, pe care o pierduse chiar în momentul naşterii şi de la care nu-i mai rămăsese niciun alt obiect sau portret.

Paulette îl privi nedumerită pe gomusta:

– Dar, Babu Nob Kissin...!

După moartea tatălui ei, căutase peste tot miniatura, fără niciun rezultat, şi nu-i mai rămăsese decât să tragă concluzia că fusese furată, în debandada ce cuprinsese casa odată cu decesul subit al stăpânului.

– Cum ai găsit-o? Unde?

– Lambert-sahib dete numai, spuse gomustaul. Numai o săptămână înainte de mutare în sălaşul cel ceresc. Condiţii fură extrem de necăjite: mâinile tremura tare iar limba era încărcată. Constipaţie riguroasă trebuie ca să fi fost acolo, dar el nu lasă şi ajunge la daftarul meu, în Kidderpore. Imaginaţi, numai!

Paulette îşi amintea ziua aceea, cu o limpezime a detaliilor care-i umplu ochii de lacrimi: tatăl ei îi spusese să-l cheme pe Jodu, cu barca lui, iar când ea îl întrebase de ce, îi răspunsese că avea treburi în oraş şi trebuia să treacă râul. Îi ceruse să-i spună

care erau acele treburi atât de importante încât nu puteau să mai aştepte, dar el nu-i dăduse niciun răspuns, insistând să-l cheme pe Jodu şi gata. Paulette petrecuse cu privirea barca lui Jodu, care se îndepărta încet de-a latul râului: când ajunsese aproape de malul celălalt, fu surprinsă să vadă că nu se îndreptau spre centrul oraşului, ci către docurile din Kidderpore. Oare ce treabă să fi putut avea acolo...? Nu reuşi să afle, iar el nu-i mai răspunse la nicio întrebare pe tema asta; nici chiar Jodu nu putuse face nimic ca s-o lămurească, la întoarcere. Tot ce-i putuse spune era că tatăl ei îi lăsase să aştepte în barcă, pe când el dispăruse în bazar.

– Data ceea nu fu prima dintâi de veni Lambert-sahib la mine, continuă gomustaul. Aşadar că mulţi sahibi şi meme vine când are nevoie ban. Deteră zălog bijuuri şi giuvaeruri. Lambert-sahib onoră cu prezenţă numai de două-trei ori, da' el nu-i ca alţi – nu pune prinsori, nu joacă bani, nu bagă datorii. Pentru el, dificultate este că-i mult prea bun de inimă, tot timpul face caritâţi şi dă fonduri. Sigur că mulţi ticăloşi iau profit de bunătatea lui...

Această descriere nu era nici nedreaptă, nici inexactă, Paulette ştia, dar nu aşa prefera să şi-l amintească pe tatăl ei: căci, desigur, marea majoritate a celor ce beneficiaseră de generozitatea lui erau oameni disperat de nevoiaşi – cerşetori şi orfani, hamali schilodiţi de poverile lor şi barcagii care-şi pierduseră bărcile. Şi chiar şi acum, după ce fusese dată în grija unor oameni care erau, la urma urmei, nişte străini, indiferent cât de mărinimoşi erau aceştia, nu se putea îndura să-i reproşeze tatălui ei cea mai mare dintre virtuţile lui, cea pe care o îndrăgise cel mai mult la el. Dar, da, era la fel de adevărat, şi nu putea să nege, că soarta ei ar fi fost alta dacă Pierre Lambert – la fel ca majoritatea celorlalţi europeni din oraş – ar fi fost un om preocupat de propria căpătuială.

– Lambert-sahib discută tot mereu cu mine în bangla, continuă gomustaul. Dar eu răspund tot mereu în engleza castă.

Acum însă, ca pentru a-şi contrazice propria afirmaţie, trecu la bengaleză, spre surprinderea Paulettei. Odată cu schimbarea de limbă, observă cum de pe chipul lui uriaş şi buhăit păru să se

ridice o mare povară: *Shunun*. Ascultaţi: când tatăl dumneavoastră a venit la mine după bani, am ştiut, chiar fără să mi-o spună, că avea să-i dea vreunui cerşetor sau olog. Îi tot spuneam: „Arre, Lambert-şaheb, am văzut mulţi creştini încercând să-şi cumpere astfel drumul spre rai, dar niciodată n-am întâlnit vreunul care să se străduiască atât de tare ca dumneata." Iar el râdea ca un copil – îi plăcea să râdă, tatălui dumneavoastră – dar nu şi de data asta. De data asta n-a mai râs, şi n-a scos aproape nicio vorbă, până când mi-a întins mâna şi a întrebat: „Cât îmi dai pentru asta, Nob Kissin Babu?" Am ştiut numaidecât că era un obiect de mare valoare pentru el; îmi dădeam seama după felul cum îl ţinea – dar, desigur, spurcăciunea acestei epoci este atât de mare, încât lucrurile de mare valoare pentru noi nu sunt neapărat la fel de preţioase şi pentru restul lumii. Nedorind să-l dezamăgesc, i-am zis: „Lambert-sahib, spune-mi, pentru ce ar fi banii? De câţi ai nevoie?" „Nu de mulţi", a fost răspunsul lui, „doar atâţia cât să-mi ajungă pentru un drum înapoi spre Franţa." Mirat, l-am întrebat: „Pentru dumneata, Lambert-sahib?" A clătinat din cap, „Nu," a zis, „pentru fiica mea, Putli. Doar în caz că mie o să mi se întâmple ceva. Vreau să fiu sigur că are mijloace ca să se înapoieze. Fără mine, oraşul ăsta nu e defel un loc potrivit pentru ea."

Gomustaul strânse în pumn pandantivul, în timp ce se întrerupea ca să se uite din nou la ceas. Tatăl dumneavoastră, domnişoară Lambert – cât de bine ne ştia limba... Mă minunam când îl ascultam vorbind-o...

Acum, însă, chiar în timp ce gomustaul continua, pe acelaşi ton răsunător, Paulette îi auzi cuvintele ca şi cum ar fi fost rostite de tatăl ei, în franceză: „...un copil al Naturii, asta este, fiica mea Paulette. Cum ştiţi, singur am instruit-o, în liniştea inocentă a Grădinii Botanice. N-a avut alt profesor în afară de mine, şi nu s-a închinat la niciun alt altar decât cel al Naturii; copacii au fost Scripturile ei, iar Pământul i-a fost Revelaţia. N-a cunoscut nimic altceva decât Fraternitatea, Egalitatea şi Libertatea; am crescut-o spre a se desfăta în acea stare de libertate care este Natura însăşi. Dacă rămâne aici, în colonii, şi mai cu seamă într-un oraş ca acesta, unde Europa îşi ascunde ruşinea şi lăcomia, n-o mai aş-

teaptă altă soartă decât degradarea: albii din acest oraş au s-o sfâşie, ca vulturii şi vulpile care se luptă pentru un hoit. Va fi o făptură nevinovată azvârlită la cheremul cămătarilor şi al zarafilor ce trec drept oameni ai lui Dumnezeu...

– Opreşte-te! strigă Paulette, ridicându-şi mâinile la urechi, ca pentru a acoperi glasul tatălui ei. Cât de amarnic se înşela! Cât de greşit o înţelesese întotdeauna, făcând din ea ceea ce voia el să fie, în loc de a o vedea aşa cum era, ca o făptură obişnuită. Şi totuşi, chiar în timp ce se revolta contra judecăţii lui, ochii Paulettei se înrourară la gândul anilor copilăriei, când ea şi tatăl ei locuiseră împreună cu Jodu şi Tantima, ca şi cum bungalowul lor ar fi fost o insulă a inocenţei într-un ocean de corupţie.

Scutură din cap, ca pentru a se smulge dintr-un vis:

– Şi atunci, ce i-ai spus, Nob Kissin Babu – despre valoarea medalionului?

Gomustaul zâmbi, trăgându-se de tikki.

– După ce socotii cu temei, clarificai că de călătorit în Franţa, chiar la cală, ar costa necomparat mai mult decât acest pandantiv. Poate ar fi nevoie de două sau trei articole aidoma. Contra costului acesta, nu se putea obţine drum decât până la *Mareech-díp*.

Mareech-díp? Paulette îşi încreţi sprâncenele, întrebându-se ce-o fi vrut să spună cu aceasta: expresia însemna „insulă-de-piper", dar n-o mai auzise folosită niciodată. Unde-o fi fost?

– Insulele Mauritius, cum se spune în englezeşte.

– O, les îles Maurice? exclamă Paulette. Dar acolo s-a născut mama mea!

– Aşa spuse, zise gomustaul, cu un zâmbet subţire. Spuse: „Atunci, Paulette să se ducă în Mauritius – e ca loc natal pentru ea. Acolo, poate face faţă mai uşor la bucuriile şi necazurile vieţii."

– Şi pe urmă? I-aţi dat banii?

– I-am spus să vină-napoi după nişte zile, când fonduri sunt să fie la mine. Da' cum să mai vină? Dup-o săptămână, hm, aşa-i c-a prăpădit?

Gomustaul oftă.

– Chiar înainte, putui spune că condiţiile lui era deja necăjite. Ochii era roşii şi limba era de culoare ca pleavă, indice stopaj de mişcări în pântece. Îl povăţuii pe el: Lambert-sahib, doar pentru nişte zile acolo, fiţi bun şi abţineţi de la carne – scaunul vegetarian e mai uşor de trecut. Da' fără îndoială a ignorat, această ducând la deces timpuriu. După aceea avui prea multă dificultate pentru obţinere de articolul înapoi. Cămătarul meu livrat deja la casă amanet; şi aşa mai departe, şi aşa mai departe. Da' cum vedeţi, acum este din nou în posesiune le mine.

Abia în acel moment îi trecu Paulettei prin minte că gomustaul ar fi putut foarte uşor să îşi ţină gura şi să păstreze banii pentru el, fără ca ea să aibă nici cea mai mică bănuială.

– Vă sunt cu adevărat recunoscătoare că mi-aţi adus înapoi pandantivul, Nob Kissin Babu, spuse ea – şi, pe negândite, întinse o mână spre braţul lui, dar numai pentru a-l vedea retrăgându-se oripilat, ca la vederea unui şarpe ce sâsâia nervos. Nici nu ştiu cum să vă mulţumesc.

Capul gomustaului se ridică indignat, în timp ce revenea la bengaleză: Dar ce credeţi, domnişoară Lambert? Credeţi că aş păstra ceva ce nu-mi aparţine? Oi fi eu un om al negoţului în ochii dumneavoastră, domnişoară – şi în această epocă a putreziciunii, nu-i aşa? – dar vă daţi seama că unsprezece generaţii de strămoşi ai mei au fost pandaşi la unul dintre cele mai faimoase temple din Nabadwip? Unul dintre înaintaşii mei a fost iniţiat în iubirea lui Krişna de către Şri Chaitanya însuşi. Numai eu nu miam putut împlini destinul – a fost nenorocul meu...

– Chiar acum caut pe Domnul Krişna în stângă şi în dreaptă, continuă el. Dar ce a face? Nu ascultă...

Însă chiar în timp ce întindea mâna spre palma desfăcută a Paulettei, gomustaul ezită, apoi îşi retrase braţul.

– Şi dobânda? Mijloacele mele sunt deficiente, domnişoară Lambert, şi fac economii în scop mai înalt – să clădesc templu.

– Veţi primi banii, nu vă temeţi, îi răspunse Paulette. Imediat, văzu o undă de îndoială ivindu-se în ochii gomustaului, ca şi cum acesta ar fi început deja să se căiască pentru generozitatea lui. Dar trebuie să-mi daţi mie pandantivul: este singurul portret

al mamei mele.

În momentul acela, auzi din depărtare nişte paşi pe care-i recunoscu: erau ai khidmutgarului care se întorcea de la debarcader. Acest lucru făcu s-o cuprindă dintr-odată deznădejdea, căci ţinea neapărat ca nimeni de la Bethel să nu afle despre acele tratative dintre ea şi gomustaul domnului Burnham – nu fiindcă i-ar fi făcut vreo plăcere să-şi înşele binefăcătorul, ci numai pentru că nu dorea să le ofere celorlalţi noi pretexte pentru acuzaţiile pe care le aduceau încontinuu la adresa tatălui ei şi a apucăturilor lui libertine, lipsite de orice Dumnezeu. Coborî vocea şi şopti în engleză, înnebunită:

– Vă rog, Babu Nob Kissin... vă rog din suflet...

La asta, ca pentru a-şi reaminti sieşi de instinctele lui mai bune, gomustaul ridică mâna şi se trase de tikki. Apoi, desfăcându-şi degetele, lăsă pandantivul să cadă în mâinile Paulettei, care-l aşteptau. Păşi înapoi tocmai când uşa se deschise şi apăru khidmutgarul, care se întorsese ca să-i anunţe că barca era gata.

– Veniţi, Babu Nob Kissin, îl chemă Paulette, făcând un efort să pară veselă. Am să vă conduc până la debarcader. Haideţi, să pornim într-acolo!

În timp ce mergeau prin casă, spre grădină, Babu Nob Kissin se opri dintr-odată lângă o fereastră cu vederea spre râu: ridică mâna, arătând ceva, iar Paulette văzu că o corabie intrase în cadrul dreptunghiular, iar pavilionul în pătrăţele a firmei Burnham se vedea clar pe arborele mare al navei.

– A venit „Ibis"! strigă Babu Nob Kissin! În sfârşit, Doamne Doamne! Stăpânul aşteaptă, şi aşteaptă, tot timpul bătând în capul meu şi luând gulerul meu: de ce nu vine corabia mea? De ce nu vine? Acum ce-o să se bucureze!

Paulette deschise o uşă şi porni grăbită prin grădină, spre chei. Domnul Burnham stătea pe duneta schoonerului, agitându-şi triumfător pălăria spre Bethel. Îi răspunse echipajul caicului, care-i făcea cu mâna de la debarcader.

În timp ce oamenii îşi făceau semne de salut, de la bord şi de pe uscat, privirea Paulettei se abătu spre râu, unde zări o bărcuţă care părea să se fi desprins din legături: plutea în derivă,

fără nimeni la cârmă. Prinsă de curentul râului, fusese trasă spre mijloc şi era gata să se ciocnească de schoonerul care se apropia.

Când se uită mai bine, Paulettei i se tăie respiraţia: chiar şi de la distanţa aceea, putea să vadă că luntrea semăna mult cu a lui Jodu. Sigur că pe Hooghly circulau sute de bărcuţe asemănătoare – şi totuşi, numai pe una dintre ele o cunoscuse în amănunt: era barca la bordul căreia se născuse, şi unde murise şi mama ei; era barca pe care se jucase în copilărie şi cu care călătorise în pădurile de mangrove, alături de tatăl ei, ca să colecteze specimene. Recunoştea coviltirul de papură, îndoitura strâmbă a provei şi ciotul noduros al pupei; nu, nu încăpea nicio îndoială că era barca lui Jodu, şi se afla la doar câţiva iarzi de „Ibis", în pericol iminent de a fi izbită de etrava tăioasă ca un cuţit a acestuia.

Într-o încercare disperată de a preveni coliziunea, Paulette începu să-şi rotească braţele prin aer, strigând cât putea de tare:

– Păzea! Dekho! Dekho! Atenţie!

După cele câteva săptămâni de veghe neliniştită petrecute lângă mama lui, Jodu adormise atât de adânc, încât nici nu simţise că barca lui scăpase din legături şi plutea în derivă prin mijlocul râului, drept în calea corăbiilor oceanice care foloseau creşterea fluxului ca să ajungă la Calcutta. „Ibis" ajunsese la câţiva paşi de el, când îl trezi zgomotul velei mari care se zbătea în vânt; privelişte care i se înfăţişă înaintea ochilor era atât de neaşteptată, încât nu putu reacţiona pe loc: rămase nemişcat în barcă, fără să-şi poată lua privirea de la ciocul proeminent al sculpturii de la prova navei, care părea acum să se năpustească direct asupra lui, parcă pentru a-l înhăţa din apă ca pe o pradă.

Aşa cum zăcea, culcat cu faţa în sus pe stinghiile de bambus din fundul bărcii, Jodu ar fi putut să fie o ofrandă adusă râului, pusă de un pelerin pios pe o plută de frunze – dar, cu toate acestea, îşi dădu seama că nava care venea spre el nu era una obşinuită, ci un iskuner de soiul cel nou, un „gosi ka jahaz" cu vele înguste, agile, nu mari şi pătrate. Numai pânza trikat-gavi

era ridicată în vânt, şi această velă aflată departe, sus, era cea care-l trezise, umflându-se şi înmuindu-se iar în briza dimineţii. Vreo jumătate de duzină de lascari stăteau cocoţaţi ca nişte păsări pe purwanul transversal al trikatdolului, în timp ce pe tootukul de dedesubt serangul şi tindali îşi agitau braţele, ca pentru a-i atrage lui Jodu atenţia. Îşi dădea seama că mai şi strigau, căci le vedea gurile deschise, dar din vocile lor nu se auzea nimic, din cauza vuietului de valuri iscat de taliyamarul navei care tăia apa.

Iskunerul ajunsese acum atât de aproape, încât putea să vadă lucirea verzuie a tecii de aramă coclită ce învelea taliyamarul; vedea chiar şi cochiliile insectelor siyala care se agăţaseră de suprafaţa umedă, acoperită de mâzgă, a lemnului. Dacă barca lui urma să fie izbită de taliyamar drept în flanc, avea să se frângă, ştia bine, ca un snop de vreascuri sub lovitura unei securi în cădere, el însuşi fiind tras la fund, prin absorbţia în siajul vasului. În tot acel timp, vâsla cea lungă care-i servea drept cârmă se găsea doar la o lungime de braţ distanţă – dar, când sări să-şi proptească umărul în coada ei, era prea târziu ca să mai poată schimba hotărâtor direcţia luntrei; o putu întoarce doar atâta cât, în loc de a fi lovită drept în mijloc, să ricoşeze din bordajul lui „Ibis" Impactul făcu barca să se aplece într-o parte, în aceeaşi clipă în care valul stârnit de prova navei se năpustea asupra ei, ca un brizant pe o plajă; funiile de cânepă plesniră sub impactul apei, iar buştenii se desprinseră care-ncotro. În timp ce luntrea se dezintegra sub el, Jodu reuşi să se agaţe de unul dintre buşteni, şi se ţinu de el în timp ce lemnul cel gros se scufunda, pentru ca imediat să salte din nou la suprafaţă. Când capul îi ieşi în sfârşit din apă, văzu că plutise până aproape de pupa navei, împreună cu celelalte resturi; acum putea simţi absorbţia puternică a awariului începând să aspire lemnul de care se ţinea.

– Aici! Aici! auzi el o voce strigând în engleză şi, ridicând privirea, văzu un bărbat cu părul cârlionţat, care învârtea deasupra capului o parâmă lestată. Funia îşi luă zborul, iar Jodu reuşi să se agaţe de ea chiar în clipa când pupa vasului trecea pe alături, sugând sub chilă rămăşiţele bărcii. Turbulenţa îl învârti de

mai multe ori în loc, dar rezultatul fu acela că frânghia se înfăşură şi mai sigur în jurul torsului său, iar când marinarul începu să tragă de celălalt capăt, trupul lui Jodu ieşi imediat din apă, iar el îşi putu sprijini picioarele de bordajul iskunerului, cățărându-se până peste copastie, spre a se prăbuşi grămadă pe tootukul de la pupa.

În timp ce zăcea pe scândurile albite ale punţii, tuşind şi scuipând apă, Jodu auzi un glas care-i vorbea în engleză şi, ridicând privirea, văzu chipul cu ochi strălucitori al omului care-i aruncase funia. Îngenunchease alături, spunând ceva de neînţeles; lângă el stăteau doi sahibi, unul înalt şi bărbos, celălalt gras şi cu favoriţi: acesta din urmă avea şi un baston, cu care bătea nervos în tootuk. Aşa cum zăcea pe punte, sub privirile iscoditoare ale sahibilor, Jodu îşi dădu dintr-odată seama că era aproape gol, având doar gamchhaua subţire de bumbac înfăşurată în jurul şoldurilor. Strângându-se cu genunchii le piept, îşi adună tot trupul într-o poziţie defensivă ghemuită, încercând să nu mai audă vocile celor din jur. Curând, însă, îi auzi strigându-l pe un anume Serang Ali, şi o mână i se lăsă pe ceafă, silindu-l să se uite în sus, spre un chip venerabil şi sever, cu mustaţă îngustă.

Tera nám kyá? întrebă serangul. Cum te cheamă?

Jodu, replică el – şi se grăbi să adauge, în caz că un asemenea răspuns suna prea copilăreşte: aşa-mi zic oamenii, dar numele meu este Azad – Azad Naskar.

Zikri Malum s-a dus să-ţi aducă nişte haine, continuă serangul, într-o hindusă cam nesigură. Tu du-te sub punte şi aşteaptă. N-avem nevoie de tine în timp ce acostăm.

Ţinându-şi capul plecat, Jodu îl urmă pe Serang Ali jos de pe dunetă, printre membrii echipajului care se holbau la el, spre bocaportul pe unde se cobora sub punte. Aicea-i dabusa, spuse serangul. Stai acolo, jos, până vine cineva după tine.

Oprindu-se la intrarea în dabusa, cu picioarele pe prima treaptă, Jodu simţi un miros viciat şi fetid, care plutea în sus din întunericul de sub punte: era un miros pe cât de ofensiv, pe atât de tulburător, familiar dar şi de nerecunoscut, care devenea tot

mai puternic pe măsură ce cobora. Când ajunse la baza scării, privi în jur şi văzu că intrase într-un spaţiu gol şi puţin adânc, luminat doar de fasciculul de raze care intrau prin bocaportul deschis. Deşi era la fel de lată cât toată corabia, dabusa dădea o senzaţie de închis şi înghesuială – în parte, fiindcă nu avea tavanul cu mult mai înalt de un stat de om, dar şi pentru că era împărţită, cu ajutorul unor paravane de scânduri, în compartimente deschise, ca nişte staule de vite. Când ochii i se mai deprinseră cu lumina slabă, Jodu păşi cu prudenţă într-una dintre acele boxe şi imediat îşi lovi degetul mare de la picior de un lanţ gros de fier. Căzând în genunchi, descoperi că pe jos mai erau şi alte lanţuri la fel, prinse cu scoabe de bârna groasă care trecea prin fundul despărţiturilor; la celelalte capete aveau un fel de brăţări late, fiecare prevăzută cu găuri pentru lacăte. Greutatea şi grosimea lanţurilor îl făcură pe Jodu să se întrebe ce fel de încărcătură erau destinate să ţină în loc: îi trecu prin minte că puteau fi menite vitelor – şi totuşi, duhoarea care domnea în cală nu era aceea a vacilor, caprelor sau cailor; era mai degrabă un miros omenesc, amestecând sudoare, urină, excremente şi vomă; duhoarea se impregnase atât de adânc în lemnărie, încât nu mai putea fi alungată. Jodu ridică unul dintre lanţuri şi, privind mai atent prinzătorile acelea ca nişte cătuşe, se convinse că erau hărăzite într-adevăr unor mâini sau glezne omeneşti. Apoi, trecându-şi mâinile peste podea, văzu că scândurile aveau nişte mici adâncituri, de forme şi mărimi ce nu putuseră fi făcute decât de făpturi omeneşti, pe parcursul unor răstimpuri îndelungate. Depresiunile erau atât de apropiate unele de altele, încât sugerau un mare număr de oameni înghesuiţi laolaltă, ca mărfurile pe tarabele din piaţă. Ce fel de corabie putea fi echipată şi pregătită să transporte fiinţe umane în asemenea condiţii? Şi de ce-l trimisese serangul să aştepte aici, jos, ferit de ochii altora? Dintr-odată, îşi aminti de povestirile pe care le auzise spuse pe râu, despre corăbii diabolice care descindeau pe coastă pentru a răpi sate întregi – victimele urmând a fi mâncate de vii, sau cel puţin aşa umbla vorba. Ca o năvală de stafii, spaime fără nume i se repeziră prin minte; se strânse într-un colţ şi se aşeză pe scânduri,

dârdâind, într-o stare de şoc ca o transă care-l cuprindea cu încetul.

Vraja fu risipită de sunetul paşilor cuiva care cobora prin bocaport. Jodu se uită spre scară, aşteptându-se să-l vadă pe Serang Ali – sau poate pe omul cu părul cârlionţat care-i aruncase odgonul. Dar văzu în schimb silueta unei femei, îmbrăcată într-o rochie lungă, de culoare închisă, cu o bonetă strânsă pe cap care-i ascundea faţa. Gândul de a fi descoperit, aproape gol, de acea memsahib necunoscută, îl îndemnă să se strecoare repede într-un ţarc mai ferit. Încercă să se ascundă, lipindu-şi trupul de cloazon, dar piciorul lui lovi un lanţ, producând un zăngănit care răsună prin toată cala ca într-o cavernă. Jodu încremeni, când bocănitul pantofilor memsahibei începu să se apropie de el. Dintr-odată, îşi auzi rostit numele: Jodu? Şoapta reverberă prin toată cala, în timp ce capul acoperit cu bonetă se apleca pe lângă o grindă, apropiindu-se. Jodu, tu eşti? Femeia se opri ca să se descopere, iar Jodu se pomeni uitându-se la o faţă cum nu se putea mai familiară.

Eu sunt, Putli, spuse Paulette, zâmbind spre chipul lui cu ochi mari şi o expresie neîncrezătoare. N-ai de gând să-mi spui nimic?

În cabina lui, pe puntea echipajului, Zachary îşi deşerta pe pat un sac de efecte, căutând nişte straie pentru Jodu, când dintr-o grămadă de banyane, cămăşi şi pantaloni se rostogoli un lucru pe care de mult renunţase să-l mai caute: vechiul lui fluieraş. Zâmbind încântat, întinse mâna după el. Nu-şi încăpea în piele de bucurie, căci părea un adevărat semn de la Dumnezeu, o prevestire de bun augur pentru viitor. Uitând cu totul de treaba pentru care venise în cabină, ridică fluierul la buze şi începu să cânte „Heave Away Cheerily" – unul dintre marşurile lui marinăreşti favorite.

Această melodie, ca şi sunetul instrumentului, fu motivul pentru care mâna lui Babu Nob Kissin se opri chiar când se pregătea să bată la uşa cabinei. Încremeni, ascultând atent, şi deodată pe toată lungimea braţului său ridicat i se făcu pielea de gă-

ină. De peste un an, în tot timpul trecut de la moartea prematură a femeii care-i fusese preceptor spiritual, guru şi mamă sfântă, inima lui Babu Nob Kissin se umpluse de sentimente premonitorii: Ma Taramony, aşa cum le era cunoscută discipolilor, îi făgăduise că deşteptarea conştiinţei lui era aproape, şi-i spusese să se uite cu cea mai mare grijă după semne, care sigur aveau să se manifeste în cele mai neaşteptate locuri şi sub cele mai improbabile forme. El îi promisese că avea să-şi dea toată silinţa să fie atent, cu mintea deschisă şi simţurile în alertă, astfel încât semnele să nu-i poată scăpa atunci când aveau să se dezvăluie – şi totuşi acum, oricât s-ar fi străduit, nu-i venea să-şi creadă urechilor. Era oare cu adevărat un fluier, instrumentul Domnului Krişna, acela care începuse să cânte tocmai când el, Nob Kissin Pander, ajunsese în faţa acelei cabine şi ridicase mâna ca să bată la uşă? Părea cu neputinţă, dar era de netăgăduit – la fel cum nu se putea tăgădui nici că melodia, deşi nefamiliară în sine, făcea parte din Gurjari, una dintre cele mai populare raga compuse în cinstea Domnului Întunecat. Atât de mult timp, şi cu atâta nelinişte, aşteptase Babu Nob Kissin semnul, încât acum, când melodia se apropia de sfârşit şi o mână se făcu auzită pe clanţa dinăuntru a uşii, căzu în genunchi şi-şi acoperi ochii, tremurând de teama a ceea ce avea să se dezvăluie peste câteva clipe.

Din acest motiv, Zachary fu cât pe ce să se împiedice de trupul îngenuncheat al gomustaului, când vru să iasă din cabină cu un banyan şi o pereche de nădragi sub braţ.

– Hei! exclamă el surprins, căscând ochii la omul îndesat, în dhoti, care stătea chircit pe culoar, cu mâinile peste ochi. Ce naiba faci aici?

La fel ca frunzele unei plante scofâlcite care nu suportă atingerea, degetele gomustaului se desprinseră de pleoape, pentru a-l lăsa să vadă complet personajul care apăruse în faţa lui. Prima lui reacţie fu una de intensă dezamăgire: ţinuse seamă de avertismentul maestrei sale spirituale, în sensul că mesajul trezirii spirituale putea fi adus de cel mai neverosimil dintre mesageri, dar nici acum nu-i venea să creadă că Krişna – al cărui nume însuşi însemna „negru" şi a cărui întunecime fusese proslăvi-

tă în mii de cântări, poeme şi nume – şi-ar fi ales ca emisar pe un om atât de palid la înfăţişare, unul care nu arăta nici urmă a tentei musonice a lui Ghanshyam, Domnul Norilor-Negri. Şi totuşi, chiar în timp ce se lăsa pradă dezamăgirii, Babu Nob Kissin nu putu să nu observe că omul era chipeş, arătând destul de atrăgător pentru un emisar al Ucigătorului de Inimi ale Lăptăreselor, şi că avea ochi negri şi ageri, astfel încât nu era nevoie de un efort prea mare de imaginaţie ca să îşi închipuie ca sunt nişte păsări de noapte bând din iazul luminat de lună al buzelor unei virgine însetate de dragoste. Şi se mai găsea cu siguranţă, dacă nu chiar un semn, măcar o indicaţie minoră, în faptul că avea cămaşa gălbuie, de aceeaşi culoare cu veşmintele pe care se ştia că le purta Voiosul Domn când se zbenguia cu fetele cele iubăreţe din Brindavan? La fel de adevărat era şi că acea cămaşă era pătată de sudoare, cum se spunea şi despre Nepăsătorul Krişna că era, după osteneala unei împreunări tumultuoase. S-ar fi putut oare, aşadar, ca acea *rupa* cu tentă ivorie să fie întocmai cea ce-l prevenise Ma Taramony: o deghizare, înfăşurată în vălurile iluziei de către Divinul Farseur, astfel încât să pună la încercare calitatea credinţei discipolului său? Însă chiar şi aşa, cu siguranţă, trebuia să existe şi un indiciu adiţional, vreun alt semn, nu...?

Ochii bulbucaţi ai gomustaului ieşiră şi mai mult din orbite, când o mână palidă se întinse unduitor spre el pentru a-l ajuta să se ridice în picioare. Era cu putinţă ca acela să fie un mădular binecuvântat de însuşi Domnul Hoţ-de-Unt? Agăţându-se de braţul oferit, Babu Nob Kissin îl întoarse pentru a-i examina palma, liniile, nodurile degetelor – dar nicăieri nu se vedea nici cea mai mică urmă de negreală, decât sub unghii.

Intensitatea acestei examinări şi datul ochilor peste cap care o însoţi îl cam alarmară pe Zachary.

– Ei, ia mai termină! se răsti el. La ce te tot uiţi?

Înghiţindu-şi dezamăgirea, gomustaul îi eliberă mâna. Nu conta: dacă Avatarul era cel care credea el că era, atunci cu siguranţă avea un semn ascuns altundeva pe persoana lui – nu se punea problema decât să ghicească unde anume. Îi veni o idee;

oare se putea ca, pentru a întări amăgirea, Stăpânul Poznelor să fi ales să-i confere solului său un atribut care se cuvenea să-i aparţină de drept zeului însuşi – Domnul Albastru-n-Gât, Şiva Neel-Kunth? În urgenţa momentului, lucrul i se păru de la sine înţeles lui Nob Kissin Babu; ridicându-se greoi, cu picioarele tremurând, gomustaul dădu să înhaţe gulerul cămăşii lui Zachary.

Deşi gestul repezit al gomustaului îl luase prin surprindere, Zachary avu destulă prezenţă de spirit pentru a-l plesni peste mână.

– Ce te-a apucat? ţipă el, cu dezgust. Eşti nebun, sau ce ai?

Spăşit, gomustaul îşi lăsă mâinile să cadă pe lângă trup.

– Nu, nimica, domnule, spuse el. Căutam numai să văd de-i albastru kunthul.

– Dacă ce să fie cum?

Ridicându-şi pumnii şi trăgându-şi umerii înapoi, Zachary îl întrebă arţăgos:

– Îţi arde de-o chelfăneală?

Gomustaul se chirci cu groază, uimit de dibăcia cu care Deghizatul trecuse în poziţia Luptătorului.

– Vă rog, domnule– nu ofensez. Eu numai contabil la Burnham-sahib. Bunu'-mi nume este Babu Nob Kissin Pander.

– Şi ce cauţi aici, pe puntea echipajului?

– Burra Sahib trimise să iau hârtii de navă de la buna dumneavoastră persoană. Jurnale, manifeste echipaj, hârtii de tot felul sunt cerute pentru gând asigurare.

– Aşteaptă aici, răspunse morocănos Zachary, întorcându-se iar în cabină, unde pregătise deja hârtiile, aşa că nu dură decât un moment ca să i le aducă. Uite-le.

– Mulţumire, domnu'le.

Deconcertat, Zachary observă că gomustaul continua să-i examineze gâtul cu toată intensitatea unui strangulator profesionist.

– Şi-acuma, fă bine şi te du, Pander, spuse el scurt. Mai am şi alte treburi.

În întunericul din dabusa, Jodu şi Paulette se ţineau strâns în

braţe, aşa cum făcuseră de-atâtea ori în copilărie, cu deosebirea că pe-atunci nu fuseseră nevoiţi niciodată să se cuprindă prin jurul stavilei ţepene şi trosnitoare a unei rochii ca aceea pe care o purta ea acum.

Jodu îi zgârie cu o unghie borul bonetei: Arăţi atât de schimbată...

Se aşteptase pe jumătate ca Paulette să nu înţeleagă, să fi uitat limba bengaleză, de ultima oară când o văzuse. Dar şi ea îi răspunse în aceeaşi limbă: Găseşti că arăt altfel? îl întrebă. Dar tu eşti cel care s-a schimbat. Unde-ai fost atâta vreme?

Am fost în sat, îi răspunse el. Cu mama. A fost foarte grav bolnavă.

Paulette tresări, surprinsă: Aşa? Şi ce face Tantima acum?

Jodu îşi îngropă faţa în umărul ei, iar fata simţi un tremur parcurgându-i spinarea vânjoasă. Alarmându-se dintr-odată, îi strânse şi mai tare în braţe trupul aproape gol, încercând să-l încălzească la pieptul ei. Legătura de pe şoldurile lui era încă jilavă, iar Paulette simţi umezeala infiltrându-se prin materialul rochiei. Jodu! exclamă ea. Ce s-a întâmplat? Tantima e bine? Spune-mi!

A murit, răspunse Jodu, printre dinţii încleştaţi. Acum două nopţi...

A murit! Acum, Paulette îşi plecă şi ea capul, astfel încât ajunseră să stea cu nasurile îngropate unul în gâtul celuilalt. Nu-mi vine să cred, şopti ea, ştergându-şi ochii de pielea lui.

S-a gândit la tine până în ultima clipă, mai spuse Jodu, trăgându-şi nasul. Întotdeauna ai fost...

Îl întrerupse sunetul unei tuse, urmată de dresul glasului.

Paulette îl simţi pe Jodu devenind ţeapăn, înainte ca zgomotul intruziunii să-i fi ajuns şi ei la urechi. Smulgându-se din braţele lui, se răsuci în loc, pentru a se pomeni faţă-n faţă cu un tânăr cu părul cârlionţat şi ochii pătrunzători, în cămaşă galbenă decolorată.

Şi Zachary era foarte surprins, dar fu primul care să-şi vină în fire.

– Bună ziua, domnişoară, salută el, întinzându-i mâna. Eu sunt Zachary Reid, secundul.

– Iar eu, Paulette Lambert, reuşi ea să spună, strângându-i mâna – după care se grăbi să adauge, cam zăpăcită: am văzut de pe mal nenorocirea, şi am venit să aflu ce s-a întâmplat cu bietul om. Eram foarte îngrijorată pentru soarta lui...

– Văd şi eu, replică sec Zachary.

Privindu-l în ochi, Paulette îşi dădu seama cam ce credea despre ea, şi ce-avea să facă domnul Burnham, aflând că a sa memsahib-în-curs-de-devenire fusese surprinsă îmbrăţişându-se cu un barcagiu băştinaş. În minte îi năvăli un şuvoi de minciuni care ar fi putut s-o dezvinovăţească – şi anume: că leşinase din cauza duhorii de sub punte... că se împiedicase, pe întuneric... Dar niciuna dintre toate acestea n-ar fi fost la fel de convingătoare, ştia bine, ca aceea că Jodu o atacase, luând-o pe nepregătite – iar aşa ceva n-ar fi putut spune nici în ruptul capului.

Dar, în chip ciudat, Zachary nu părea dispus să facă prea mult caz în legătură cu ceea ce văzuse: departe de a-şi da frâu liber unei explozii de indignare sahibească, îşi văzu liniştit de treburile care-l aduseseră sub punte – şi anume, să-i dea lui Jodu un rând de haine: o cămaşă şi nişte nădragi din pânză de sac.

După ce Jodu se îndepărtă ca să se schimbe, Zachary fu primul care risipi tăcerea stânjenitoare:

– Înţeleg că-l cunoaşteţi pe acest gawpus de barcagiu?

În faţa unei asemenea întrebări, Paulette nu se putea îndura să rostească niciuna dintre scornelile pe care le pregătise.

– Domnule Reid, spuse ea, aţi fost şocat, fără îndoială, să mă găsiţi îmbrăţişată atât de intim cu un localnic. Dar vă asigur că nu e nimic compromiţător la mijloc. Sunt în măsură să vă explic totul.

– Nu e necesar, răspunse Zachary.

– Ba e foarte necesar, trebuie neapărat să vă explic, insistă Paulette. Dacă nu din alte pricini, măcar pentru a vă arăta cât de recunoscătoare vă sunt că l-aţi salvat. Vedeţi dumneavoastră, Jodu, pe care l-aţi scos din apă, este fiul femeii care m-a crescut. Am copilărit împreună; mi-e ca un frate. L-am cuprins în braţe ca o soră, căci a suferit o grea pierdere. El e singura rudă pe care o am pe lumea asta. Fără îndoială că tot ce vă spun vi se va părea

nespus de ciudat...

– Câtuşi de puţin, răspunse el, clătinând din cap. Vă asigur, domnişoară Lambert, ştiu foarte bine cum se poate crea o asemenea legătură.

Paulette constată că glasul îi tremura uşor, ca pentru a da de înţeles că povestirea ei îi atinsese o coardă sensibilă. Îi puse o mână pe braţ.

– Dar vă rog, spuse ea cu vinovăţie, nu trebuie să le vorbiţi despre asta şi altora. Sunt unii, înţelegeţi, care ar putea privi pieziş orice apropiere între o memsahib şi un barcagiu.

– Ştiu să păstrez secretele, domnişoară Lambert, o încredinţă el. N-am să vă dau de gol, puteţi fi sigură de asta.

Paulette auzi paşi în spatele ei şi, întorcându-se, îl văzu pe Jodu îmbrăcat într-un banyan marinăresc albastru şi o pereche de pantaloni vechi, din pânză groasă. Acum era prima oară când Paulette îl vedea purtând altceva decât lunghiuri şi gamchhale, veste şi chadare – şi, întrucât îl privea cu alţi ochi, observă şi cât de mult se schimbase de când îl văzuse ultima oară: slăbise, era mai înalt, mai puternic, iar pe faţă i se vedea umbra a ceea ce aproape devenise: un bărbat şi, ca atare, obligatoriu un străin; aşa ceva o neliniştea profund, căci nu-şi putea imagina că avea să cunoască vreodată pe cineva la fel de bine cum îl cunoscuse pe Jodu. În alte împrejurări, ar fi început numaidecât să-l tachineze, cu acea sălbăticie aparte pe care şi-o rezervaseră întotdeauna unul pentru celălalt, când fiecare dintre ei dădea semne că făcea cât un pas prea lung dincolo de hotarele propriilor lor universuri intime: ce mai răfuieli izbucneau, ce dueluri teribile de tachinării şi sâcâieli care se terminau cu palme şi zgârieturi – dar aici, fiind constrânşi de prezenţa lui Zachary, Paulette nu putu decât să-i zâmbească, dând din cap.

Cât despre Jodu, ochii lui se abătură de la faţa Paulettei la chipul lui Zachary şi înţelese de îndată, din rigiditatea atitudinilor lor, că între ei se petrecuse ceva semnificativ. După ce pierduse tot ce avea, nu-şi mai făcea prea multe scrupule; încercă să folosească în propriul avantaj legătura de prietenie care tocmai se închegase între cei doi. *O ké bol to ré*, îi spuse el în bengaleză

Paulettei. Spune-i să-mi găsească un loc pe laşkarul acestei corăbii. Spune-i că nu am unde să mă duc, n-am unde să locuiesc – şi numai ei sunt de vină, fiindcă mi-au scufundat barca...

Aici, Zachary interveni în discuţie, întrebând:

– Ce zice?

– Zice că ar dori să capete un loc pe această corabie, îi traduse Paulette. Acum, că i-a fost distrusă barca, nu mai are unde să se ducă...

În timp ce vorbea, mâinile i se jucau cu panglicile bonetei: stingherită cum era, arăta atât de fermecător în ochii flămânziţi ai lui Zachary, încât acesta nu i-ar fi refuzat nimic, în acel moment. Ştia acum că ea era comoara vestită de redescoperirea fluieraşului, iar dacă i-ar fi cerut să se arunce la picioarele ei sau să sară în râu, n-ar fi întârziat decât ca să spună: „Ia priveşte-mă!" Se înroşi ca focul în obraji, în timp ce răspundea:

– Consideraţi că e ca şi făcut, domnişoară. Voi vorbi cu serangul nostru. Nu va fi greu să aranjăm un post în echipaj.

Chiar atunci, ca şi cum ar fi fost chemat de menţionarea funcţiei sale, Serang Ali coborî scara. Fără să piardă vremea, Zachary îl trase deoparte:

– Băiatul ăsta a rămas fără slujbă. De vreme ce i-am scufundat barca şi l-am băgat şi pe el la fund, cred că ar fi cazul să-l luăm la bord, ca mus.

Aici, ochii lui Zachary reveniră spre Paulette, care-i adresă un zâmbet recunoscător. Nici acesta, şi nici surâsul timid cu care-i răspunse Zachary, nu scăpă atenţiei lui Serang Ali, ai cărui ochi se îngustară cu suspiciune.

– Malum tăiatu-şi-a-capu'? întrebă el. La-ce să-vrem ist-băiet? Locu-i-pe barc-pezevenghi – nu-poa' să-nvăţ marinăreală. Mai-bine se-dus chop-chop.

Tonul lui Zachary deveni mai sever.

– Serang Ali, spuse el aspru; n-am de ce să-ţi dau explicariseli. Aş dori să faci ce ţi-am spus, te rog.

Ochii lui Serang Ali săgetară cu duşmănie de la Paulette către Jodu, înainte de a-şi da, fără tragere de inimă, consimţământul.

– Sabbi. Facem-tot cum-se-cade.

– Îți mulțumesc mult, dădu din cap Zachary, după care ridică mândru bărbia, când Paulette se apropie să-i șoptească la ureche:

– Sunteți prea bun, domnule Reid. Consider că ar trebui să vă dau o explicație mai completă – despre ceea ce ați văzut, între mine și Jodu.

Zachary o privi cu un zâmbet care o făcu să se clatine pe picioare.

– Nu-mi datorați nicio explicație, spuse el încet.

– Dar am putea sta de vorbă... ca prieteni, eventual?

– Aș fi ono...

În clipa aceea, prin hală răsună dintr-odată glasul domnului Doughty:

– Ăsta-i garabetele pe care-l pescuiși azi din apă, Reid?

Ochii i se holbară, când văzu noua ținută a lui Jodu.

– Măi să fiu al dracului, dacă negroteiul nu-și îndesă mâneru' de nuntă-ntr-o pereche de nădragi! Păi numa' acu' juma' de puhur era doar un cocoșel gol-goluț, și-acuma uite-l gătit ca un wallah-de-lume!

– Ah! Văd că v-ați cunoscut, spuse domnul Burnham, când Zachary și Paulette ieșiră prin bocaport, în arșița punții bătute de soare.

– Da, domnule, răspunse Zachary, având mare grijă să nu se uite la Paulette, care-și acoperea cu boneta locul unde rochia îi fusese pătată de legătura umedă din jurul șoldurilor lui Jodu.

– Bun, continuă domnul Burnham, întinzându-și mâna spre scara care cobora la caicul lui. Iar acum, e timpul să plecăm. Veniți – Doughty, Paulette... Și dumneata, Babu Nob Kissin.

La auzul acestui nume, Zachary aruncă o privire peste umăr și văzu, tulburat, că gomustaul îl încolțise pe Serang Ali și se sfătuia cu el, șușotind pe ascuns și aruncând atât de des priviri în direcția lui, încât nu mai putea să încapă nicio îndoială că despre el vorbeau. Dar nemulțumirea pe care i-o pricinuia comportamentul individului pălea în fața perspectivei de a strânge din

nou mâna fetei.

– Sper să ne revedem curând, domnişoară Lambert, spuse el încet, în timp ce-i elibera degetele.

– Şi eu, domnule, răspunse ea, coborând ochii. Mi-ar face mare plăcere.

Zachary mai zăbovi pe punte până când caicul se făcu nevăzut, încercând să-şi întipărească în minte chipul şi trăsăturile Paulettei, sunetul vocii ei, mirosul cu aromă de frunze al părului. Abia mult mai târziu îşi aminti să-l întrebe pe Serang Ali despre conversaţia pe care o avusese cu gomustaul:

– Ce ţi-a tot spus omul ăla cu care stăteai de vorbă... cum îl cheamă? Pander?

Serang Ali scuipă cu dispreţ peste parapet.

– Pezevenghi ala blongi pre-mult prostălău. Vre-să ştie totfelu' de-neghiobii.

– Ce fel de neghiobii?

– Mă-descusu: Malum Zikri place-lapte? Place-ghee? Fură unt-vr'odat'[1]?

– Unt?

Zachary începea să se întrebe dacă nu cumva gomustaul o fi fost vreun soi de anchetator, care investiga o reclamaţie despre eventuale provizii rătăcite sau delapidate. Altfel, de ce l-ar fi interesat tocmai untul?

– De ce naiba să întrebe una ca asta?

Serang Ali îşi ciocăni capul cu nodurile degetelor.

– E-din soi-de prea-mult obaznic-pezevenghi.

– Şi ce i-ai spus?

– Am-zis: cum-poa Malum Zikri băut-lapte pe-vas? Cum-să vaca-prinzi pe-mare?

– Şi asta a fost tot?

Serang Ali clătină din cap:

– Mai-întrebat: Malum-vreodat schimb-color?

– Dacă-şi schimbă culoarea?

---

[1] Aluzie la una dintre cele mai vestite isprăvi ale zeului Krişna, care fura din proviziile păstoriţelor. Mai departe, aluzie la culoarea albastră a zeului. (n. edit.)

Dintr-odată, degetele lui Zachary se încleştară mai strâns pe copastie.

– Ce naiba a vrut să spună cu asta?

– Zice-Malum Zikri-uneori se-face albastru-nu?

– Şi tu ce-ai zis?

– Io-zic: maski, cum-poa' Malum-să fie-albastru? Sahib-este, nu-aşa? Roz-face, roşu-face, tot-face – da-albastru nu-poate.

– De ce-o fi punând toate întrebările astea? se întrebă Zachary. Ce urmăreşte?

– Nu-nevoie faci-griji, răspunse Serang Ali. El-prea mult-neghiob.

Zachary clătină din cap.

– Nu ştiu ce să zic... S-ar putea să nu fie chiar atât de neghiob pe cât crezi.

Bănuiala lui Deeti, care intuise că soţul ei n-avea să se poată întoarce la muncă prea curând, fu repede confirmată: starea lui Hukam Singh, după criza de la fabrică, rămăsese atât de proastă, încât nu avu putere nici măcar să protesteze când ea îi luă pipa şi tabachera de alamă. Dar, în loc de a-l ajuta să se înzdrăvenească, interdicţia de a fuma îi făcu şi mai rău: acum nu mai putea nici să mănânce, nici să doarmă, şi făcea pe el atât de des, încât a trebuit să-i scoată patul afară din casă. Îşi pierdea adesea cunoştinţa, se încrunta tot timpul şi bombănea furios vorbe fără şir; Deeti ştia că, dacă l-ar fi ţinut puterile, nu s-ar fi codit s-o ucidă.

O săptămână mai târziu, sosi şi sărbătoarea de Holi, dar fără să aducă nici culoare, nici voie bună în casa lui Deeti: când Hukam Singh mormăia în delir, zăcând pe patul lui, n-o lăsa inima să iasă din casă. De cealaltă parte a câmpului, în casa lui Chandan Singh, oamenii beau bhang şi strigau: *„Holi hai!"* Chiuiturile vesele o îndemnară pe Deeti să-şi trimită fiica acolo, pentru a se distra şi ea – însă nici chiar Kabutri nu avea chef să se veselească, şi se întoarse acasă în mai puţin de o oră.

Atât pentru a-şi menţine moralul, cât şi ca să uşureze suferinţa soţului ei, Deeti se străduia să-i găsească un leac. Mai întâi,

aduse un ojha să exorcizeze casa, iar când acest lucru nu avu niciun efect, consultă un hakim, care-i recomandă medicamente Yunani, şi un vaid care practica Ayurveda. Medicii petreceau ceasuri îndelungate aşezaţi lângă patul lui Hukam Singh, consumând mari cantităţi de satua şi dalpuris; îşi înfigeau vârfurile degetelor în încheieturile de la mâinile subţiri ca nişte beţe ale pacientului şi-i examinau pielea palidă, cu exclamaţii de uimire; prescriau doctorii scumpe făcute cu foiţă de aur şi pilitură de fildeş, pentru a căror cumpărare Deeti fu nevoită să-şi vândă mai multe brăţări şi inele pentru nas. Când tratamentele nu dădură roade, mărturisiră în şoaptă că Hukam Singh nu mai avea multe zile de trăit pe lumea asta, urmând să se ducă oricum în curând, într-un fel sau altul – aşa că, de ce să nu-i uşureze trecerea, lăsându-l să mai guste din drogul după care trupul lui râvnea atât de mult. Deeti se hotărâse să nu-i mai înapoieze niciodată pipa soţului ei, şi se ţinea de cuvânt; dar se înduplecă totuşi să-i îngăduie câteva îmbucături de opiu akbari, pe care să le mestece în fiecare zi. Aceste doze nu erau de ajuns ca să-l pună pe picioare, dar îi mai alinau suferinţele, iar pentru Deeti era o mare uşurare să-l privească în ochi şi să ştie că scăpase de chinurile pământeşti, refugiindu-se în cealaltă realitate, mai vie, unde Holi nu contenea nicio clipă, iar primăvara sosea din nou în fiecare zi. Dacă acest lucru era necesar ca să amâne perspectiva văduviei, atunci ea nu era în niciun caz femeia care să şovăie înainte de a-l face.

Între timp, mai trebuia să vadă şi de recoltă: nu peste mult timp, avea să fie nevoită să incizeze fiecare mac în parte, ca să-l scurgă de sevă; apoi, guma coagulată era răzuită şi adunată în ghare de lut, pentru a fi dusă la fabrică. Era o muncă înceată şi istovitoare, pe care o femeie şi o fetiţă n-ar fi putut-o nicidecum duce la bun sfârşit de unele singure. Nedorind să ceară ajutorul cumnatului ei, Deeti angajă o jumătate de duzină de lucrători, cu care căzu la învoială să-i plătească în natură, după cules. În timp ce oamenii munceau, ea era adesea nevoită să plece ca să se ocupe de soţul ei, aşa că nu putea să-i supravegheze atât de atent pe cât ar fi vrut: ca urmare, aşa cum era de aşteptat, ul-

cioarele cu sevă se umpleau cu o treime mai puţin decât ar fi fost normal. După ce plăti muncitorii, Deeti hotărî că n-ar fi fost înţelept să încredinţeze altcuiva ducerea oalelor la fabrică, aşa că-i trimise vorbă lui Kalua să-şi înjuge boii la car şi să vină după ea.

Cu timpul, Deeti ajunse să abandoneze gândul de a plăti un acoperiş nou cu banii câştigaţi de pe urma macilor: avea să fie mulţumită dacă primea destul ca să se aprovizioneze pentru sezonul următor, rămânându-i cel mult o mână, două, de cowri şi pentru alte cheltuieli. Ştia că tot ce mai putea să spere era ca de la fabrică să se întoarcă acasă cu vreo două rupii de argint; dacă avea şi puţin noroc, în funcţie şi de preţurile din bazar, se putea ca apoi să-i mai rămână două sau trei dumree de aramă – sau poate chiar o adhela, cu care să cumpere un sari nou pentru Kabutri.

La Carcanna, însă, o aştepta o surpriză care o tulbură profund: după ce gharele cu opiu îi fură cântărite, Deeti văzu registrul contabil pentru lotul de pământ al lui Hukam Singh. Reieşea că, la începutul sezonului, soţul ei luase un avans mult mai mare decât crezuse ea: acum câştigul abia dacă ajungea ca să-i acopere datoria. Fără să-i vină a crede, se uită la monedele decolorate din faţa ei: *Aho se ka karwat?* strigă ea. Doar şase dami pentru toată recolta? N-ajunge nici pentru hrana unui copil, necum a unei familii întregi!

Muharirul din spatele tejghelei era bengalez, cu obraji cărnoşi, cataractă pe un ochi şi expresie încruntată. Nu-i răspunse în limba ei natală, bhojpuri, ci într-o hindusă mărunţită, orăşenizată: Fă ce fac şi ceilalţi, se răsti el. Du-te la cămătar. Vinde-ţi fiii. Trimite-i la Mareech. Nu poţi să zici că nu ţi-a mai rămas nicio cale.

N-am ce fii să-mi vând, răspunse Deeti.

Atunci, vinde-ţi pământul, nu se lăsă funcţionarul, devenind şi mai ţâfnos. Tot veniţi aici şi vă plângeţi că vi-i foame, da' ia spune-mi, cine-a văzut vreodată un ţăran flămânzind? Vă place doar să cârcotiţi, tot mereu khichir-michir...

În drum spre casă, Deeti se hotărî să treacă oricum pe la

bazar: dacă tot închiriase carul lui Kalua, n-avea niciun rost să se întoarcă fără provizii. După cum avea să reiasă, nu şi-a putut permite să ia mai mult decât un sac de orez spart de doi maunzi, treizeci de seeri din cel mai ieftin arhar dal, două tole de ulei de muştar şi câţiva chittacki de sare. Frugalitatea cumpărăturilor nu-i scăpă băcanului, care întâmplător mai era şi un cămătar şi seth de seamă. Întâmplatu-ţi-s-a ceva, o, cumnată? se interesă el, încruntându-se îngrijorat. Ai nevoie de câteva rupii benareze frumoase şi lucitoare, ca să te-ajungi până la recolta de shravan?

Deeti refuză, dar se gândi la Kabutri: la urma urmei, fetei îi mai rămăseseră doar câţiva ani de stat acasă – de ce s-o oblige să şi-i trăiască flămânzind? Se dădu bătută şi acceptă să-şi pună urma degetului mare în registrul de socoteli al sethului, în schimbul unei cantităţi de grâu, ulei şi gurh care să-i ajungă pe şase luni. Abia la plecare îi dădu prin cap să întrebe cât datora, şi care era dobânda. Răspunsul sethului îi tăie respiraţia: practica o dobândă atât de mare, încât datoria i s-ar fi dublat o dată la fiecare şase luni; în câţiva ani, şi-ar fi pierdut tot pământul. Mai bine să mănânce buruieni, decât să facă un asemenea împrumut! Încercă să înapoieze târguielile, dar era prea târziu. Ţi-ai pus degetul, îi spuse sethul, cu ochii sclipind de lăcomie. Nu mai e nimic de făcut.

În drum spre casă, Deeti rămase cu capul în piept, muncită de griji, şi uită de plata lui Kalua. Când îşi aminti, acesta plecase de mult. Dar de ce nu-i amintise el? Ajunsese atât de rău încât să stea la mila unui căruţaş ce se hrănea din hoituri şi gunoaie?

Inevitabil, ştirea despre situaţia grea în care ajunsese Deeti trecu peste câmpie, până la Chandan Singh, care apăru la uşa ei cu un sac de satua hrănitoare. De dragul fiicei sale, dacă nu şi de-al ei, Deeti nu putu să-l refuze – dar după ce acceptă, nu mai putu să-i închidă uşa-n nas cumnatului ei la fel de categoric ca înainte. După asta, sub pretextul de a-şi vizita fratele, Chandan Singh a început să-i invadeze casa tot mai des. Deşi înainte nu-şi arătase niciodată interesul pentru starea lui Hukam Singh, acum insista că avea tot dreptul să intre în casă, pentru a-şi veghea fratele pe patul de suferinţă. Numai că, după ce trecea pragul,

uita cu totul să-i mai dea atenţie lui Hukam Singh, având ochi numai pentru Deeti. Încă de la intrare îi atingea în treacăt coapsa. Când se aşeza pe marginea patului, se uita numai la ea, şi se mângâia singur pe sub dhoti; când Deeti îngenunchea să-i dea de mâncare lui Hukam Singh, se apleca atât de aproape de ea, încât îi atingea sânii cu genunchii şi coatele. Nu peste mult timp, avansurile lui deveniră atât de agresive, încât Deeti începu să poarte asupra ei un cuţitaş ascuns în poalele sariului, temându-se că s-ar fi putut s-o atace chiar acolo, pe patul de suferinţă al bărbatului ei.

Atacul, când se produse, nu a constat într-o agresiune fizică, ci mai degrabă într-o mărturisire urmată de o ceartă. Chandan Singh o încolţi chiar în camera unde fratele lui zăcea pe pat. Ascultă-mă, Kabutri-ki-ma, îi spuse el. Ştii foarte bine cum a fost concepută fiica ta – de ce să ne mai prefacem? Ştii că, dacă nu eram eu, azi n-ai fi avut copii.

Taci! exclamă ea. Nu mai ascult o vorbă din ce spui!

Ăsta-i adevărul, şi nu altul, insistă Chandan Singh, arătând dispreţuitor cu capul spre patul fratelui său. Nici atunci n-ar fi putut să facă mai mult decât poate acum. Eu am fost, şi nu altul. Şi de-asta vin la tine şi-ţi spun: n-ar fi cel mai bine să faci acum de bunăvoie ceea ce înainte ai făcut fără să ştii? La urma urmei, soţul tău şi cu mine suntem fraţi, din aceeaşi carne şi acelaşi sânge. Unde-i ruşinea? De ce să-ţi iroseşti înfăţişarea şi tinereţea pentru un bărbat care nu se mai poate bucura de ele? Şi-n plus, soţul tău nu mai are de trăit mult timp, iar dac-ai concepe un fiu cât timp el mai e încă în viaţă, acesta i-ar fi moştenitor de drept. Pământul lui Hukam Singh i-ar reveni lui, şi nimeni altcineva n-ar mai avea dreptul să-l dispute. Doar ştii şi tu că, aşa cum stau lucrurile acum, pământul şi casa fratelui meu îmi vor reveni mie, la moartea lui. *Jekar khet, tekar dhán* – cine are pământul, are orezul. Când voi deveni stăpânul acestei case, cum ai să te mai descurci, altfel decât punându-te la dispoziţia mea?

Se şterse cu dosul mâinii la colţurile gurii: Asta-i ceea ce vreau să-ţi spun, Kabutri-ki-ma: de ce să nu faci de bunăvoie acum ceea ce oricum vei fi silită să faci în curând? Nu-ţi dai sea-

ma că-ţi ofer cea mai bună speranţă de viitor? Dacă mă faci fericit pe mine, şi tu vei fi bine îngrijită.

În mintea lui Deeti era o parte care recunoştea logica acelei propuneri – dar, între timp, sila ei faţă de cumnatul său devenise atât de mare, încât ştia că-n veci nu şi-ar fi putut forţa trupul să se supună termenilor unei asemenea învoieli, chiar dacă ea, una, ar fi acceptat-o. Urmându-şi instinctele, îşi înfipse cotul în pieptul lui osos şi-l împinse într-o parte; dezvelindu-şi faţa doar atâta cât să i se vadă ochii, muşcă din tivul sariului, trăgându-şi-l pieziş peste obraji. Ce fel de diavol, spuse ea, poate vorbi aşa în faţa propriului său frate aflat în pragul morţii? Ascultă ce-ţi spun: mai degrabă o să ard de vie pe rugul funerar al soţului meu, decât să mă dăruiesc ţie!

Chandan Singh făcu un pas înapoi, iar gura lui flască se arcui într-un zâmbet batjocoritor. Vorbele nu costă bani, replică el. Crezi că unei femei nevrednice ca tine îi e uşor să moară ca o sati? Ai uitat că trupul tău a încetat să mai fie pur în ziua nunţii?

Atunci, am un motiv mai mult să ard în foc, spuse ea. Şi-mi va fi mai uşor, decât să trăiesc aşa cum spui tu!

Vorbe mari, mari! nu se lăsă cumnatul ei. Dar să nu te aştepţi ca eu să te opresc, dacă încerci să faci sati. De ce-aş face-o? Având o sati în familie, vom ajunge faimoşi. Îţi vom clădi un templu, şi ne vom îmbogăţi din ofrande. Dar femeile ca tine nu fac două parale – numai gura e de ele: când va veni vremea, ai să dai fuga la familia ta.

Dikhatwa! Mai vedem! ripostă Deeti, trântindu-i uşa în faţă.

Odată ce ideea îi fusese sădită în minte, Deeti nu se mai putu gândi la nimic altceva: mai bine să moară cu cinste, decât să ajungă la cheremul lui Chandan Singh, sau chiar să se întoarcă în satul ei, unde să-şi trăiască zilele ca o povară ruşinoasă pentru fratele său şi ai lui. Cu cât se gândea mai mult, cu atât devenea mai convinsă de justeţea propriei sale hotărâri – chiar şi în ceea ce-o privea pe Kabutri. Nu s-ar fi putut spune că-i garanta fiicei sale o viaţă mai fericită, dacă rămânea vie, ca amantă şi „întreţinută" a unui bărbat nedemn, cum era Chandan Singh. Tocmai fiindcă era tatăl natural al fiicei sale, niciodată n-ar fi lăsat-o pe

fată să ajungă egală cu ceilalți copii ai lui – iar nevastă-sa ar fi făcut tot ce putea ca s-o pedepsească pentru că era fiica nelegitimă a soțului ei. Dacă rămânea acolo, Kabutri n-ar fi ajuns decât o servitoare și o muncitoare sub talpa verilor ei; era mult mai bine s-o trimită înapoi în satul fratelui ei, unde să fie crescută alături de copiii lui – o fetiță singură n-ar fi fost o povară atât de mare. Deeti se înțelesese întotdeauna bine cu cumnata ei, și știa că aceasta i-ar fi tratat bine fiica. Dacă privea lucrurile astfel, se părea că rămânând în viață n-ar fi făcut decât să dea dovadă de mult egoism – trăind ca o piedică în calea fericirii fiicei sale.

Peste câteva zile, în timp ce starea lui Hukam Singh se înrăutățea constant, Deeti a aflat că niște rude îndepărtate călătoreau spre satul unde se născuse ea: la rugămintea ei, au fost numaidecât de acord să-i ducă fiica până acasă la fratele ei, Havildar Kesri Singh, sepoiul. Corabia urma să plece în câteva ore, iar presiunea timpului o ajută pe Deeti să rămână calmă și cu ochii uscați, în timp ce împacheta într-o boccea cele câteva lucrușoare ale lui Kabutri. Printre puținele bijuterii care-i mai rămăseseră se mai găseau o brățară de gleznă și una de braț; pe acestea i le dădu fetiței să le poarte, cu instrucțiuni de a i le înmâna mătușii ei: La ea or să fie în siguranță.

Kabutri nu mai putea de bucurie la gândul de a-și vizita verii și de a locui într-o casă plină de copii. Cât timp am să stau acolo? întrebă ea.

Până când tatăl tău o să se simtă mai bine. Atunci, voi veni să te iau înapoi.

Când corabia porni pe râu, cu Kabutri la bord, Deeti avu senzația că ultima ei legătură cu viața fusese retezată. Din acel moment, nu mai cunoscu nicio clipă de ezitare: cu grija ei obișnuită, începu să-și facă planuri pentru propriul său sfârșit. Dintre toate grijile, cea mai puțin presantă era aceea că va fi devorată de flăcările rugului funerar: câteva guri de opiu, știa bine, aveau s-o facă insensibilă la durere.

Cu mult timp înainte de a fi privit hârtiile pe care i le dăduse Zachary, Babu Nob Kissin ştia deja că acestea aveau să-i ofere semnul de care avea nevoie ca să-şi confirme lucrul care era deja limpede în inima lui. Era atâta de convins de acest lucru, încât la întoarcerea de la Bethel, în caranchie, visa deja la templul pe care promisese să-l construiască pentru Ma Taramony: avea să se înalţe pe malul unei ape, cu o turlă uriaşă, de culoarea şofranului. În faţă urma să se afle un peron lat, pietruit, unde se putea aduna o mare de credincioşi, ca să danseze, să cânte şi să se roage.

Într-un templu întocmai la fel îşi petrecuse Nob Kissin Babu o mare parte din copilărie, la vreo şaizeci de mile nord de Calcutta. Templul familiei sale se afla în oraşul Nabadwip, un centru de învăţături pioase consacrat memoriei lui Chaitanya Mahaprabhu – sfânt, mistic şi discipol al lui Sri Krişna. Se spunea că unul dintre strămoşii gomustaului, care trăise cu unsprezece generaţii în urmă, se numărase printre cei mai vechi prozeliţi ai sfântului: el întemeiase templul, pe care de-atunci îl îngrijiseră tot timpul urmaşii lui. Lub Nob Kissin însuşi avea să-i vină rândul să-i succeadă unchiului său, în postul de custode al templului, iar în copilărie fusese pregătit cu mare grijă să-şi ia sacra moştenire în primire, primind o învăţătură completă în sanscrită şi logică, precum şi în oficierea riturilor şi a ritualurilor.

Când Nob Kissin avea paisprezece ani, unchiul său se îmbolnăvise. Chemându-l pe băiat lângă patul lui de suferinţă, bătrânul i-a încredinţat o ultimă îndatorire – zilele sale erau numărate, i-a spus el, şi dorea ca tânăra lui soţie, Taramony, să fie trimisă la un aşram din oraşul sfânt Brindavan, unde să-şi trăiască viaţa ca văduvă: drumul fiind lung, dificil şi plin de pericole, voia ca Nob Kissin s-o escorteze acolo personal, înainte de a-şi lua în primire sarcinile în templul familiei.

O să se facă, i-a promis Nob Kissin unchiului său, atingându-

i picioarele, nu e nevoie să spui mai mult.

Câteva zile mai târziu, bătrânul a murit şi, nu peste mult timp, Nob Kissin a pornit spre Brindavan, cu mătuşa sa văduvă şi o mică suită de servitori. Deşi trecuse cu mult de vârsta obişnuită pentru însurătoare, Nob Kissin era încă brachmachari – flăcău burlac – aşa cum se cuvenea pentru un învăţăcel care trecea prin rigorile studiilor de modă veche. Întâmplător, văduva nu era cu mult mai vârstnică decât el, căci răposatul ei soţ o luase de nevastă cu doar şase ani în urmă, într-un ultim efort de a aduce pe lume un moştenitor. Pe tot parcursul acelor ani, Nob Kissin nu avusese decât rareori ocazia să-şi întâlnească mătuşa sau să stea de vorbă cu ea, căci adeseori era plecat să locuiască împreună cu mentorii lui, în diverse toluri, pathshale şi aşramuri. Acum însă, pe când grupul mergea încet spre vest, către Brindavan, băiatul şi mătuşa lui îşi petreceau inevitabil împreună o mare parte din timp. Nob Kissin ştiuse dintotdeauna că mătuşa sa era o femeie de un farmec ieşit din comun – dar acum a descoperit, spre uimirea lui, că mai era şi o persoană de o extraordinară împlinire spirituală, o credincioasă de un soi cum nu mai cunoscuse niciodată: o persoană care vorbea despre Domnul cu Ochi-de-Lotus ca şi cum ar fi cunoscut din proprie experienţă graţia divină a prezenţei sale.

Ca student şi brahmachari, Nob Kissin fusese antrenat să-şi ferească mintea de gândurile senzuale; în educaţia lui se punea atât de mult accentul pe reţinerea seminţei, încât rareori, dacă nu chiar niciodată, i se întâmpla ca imaginea vreunei femei să-i penetreze prin fortificaţiile mentale. Acum însă, în timp ce se hurducau şi se clătinau pe drumul spre Brindavan, în fel de fel de căruţe şi bărci, toate mijloacele defensive ale băiatului se năruiau cu repeziciune. Taramony nu-i permitea cu niciun chip s-o atingă într-un fel necuviincios – şi totuşi, se pomenea tremurând în prezenţa ei. În unele momente, trupul îi era cuprins de un soi de convulsii, lăsându-l copleşit de ruşine. La început, n-a fost decât nedumerit, fără să poată găsi niciun fel de cuvinte care să descrie ceea ce i se întâmpla. Apoi, a înţeles că sentimentele sale la adresa mătuşii lui nu erau decât o versiune profană a ceea

ce ea însuşi simţea pentru amantul divin din viziunile ei; a mai înţeles şi că numai tutelajul ei putea să-l vindece de înrobirea faţă de dorinţele lui pământeşti.

N-am să pot pleca niciodată de lângă tine, i-a spus. Nu te pot părăsi în Brindavan. Mai degrabă aş muri.

Taramony a râs, răspunzându-i că era un băiat nătâng şi dedat gândurilor deşarte: singurul ei bărbat era Krişna, i-a spus, singurul iubit pe care l-ar fi putut avea vreodată.

Nu contează, a răspuns Nob Kissin. Tu îmi vei fi mie Krişna, iar eu am să-ţi fiu Radha.

Fără să-i vină a crede, Taramony l-a întrebat: Şi vei trăi cu mine fără să mă atingi, fără să-mi cunoşti trupul, fără să cunoşti nicio altă femeie?

Da, răspunse el. Nu aşa trăieşti şi tu cu Krişna? Nu aşa a făcut şi Mahaprabhu?

Şi copiii?

Radha a avut copii? A avut copii vreunul dintre sfinţii vaişnaviţi?

Dar îndatoririle faţă de familia ta? Faţă de templu? Cu toate acelea cum rămâne?

Puţin îmi pasă de asemenea lucruri, replică Nob Kissin. Tu vei fi templul meu, iar eu îţi voi fi preot, adorator, credincios devotat.

Când au ajuns la oraşul Gaya, Taramony şi-a dat consimţământul: părăsindu-şi pe furiş suita, au făcut amândoi calentoarsă, pornind spre Calcutta.

Deşi niciunul dintre ei nu mai fusese vreodată în marele oraş, nu erau lipsiţi de resurse. Nob Kissin încă mai avea asupra lui fondurile pentru călătorie, precum şi arginţii cu care trebuia să achite costurile materiale ale încarcerării lui Taramony în Brindavan. La un loc, toate acestea alcătuiau o sumă destul de substanţială, dându-le posibilitatea să închirieze o căsuţă în Ahiritola, un cartier ieftin de pe cheul din Calcutta: acolo s-au instalat cu locuinţa, fără a se preface că ar fi fost altceva decât ceea ce erau – şi anume, o văduvă care locuia cu nepotul ei. În legătură cu ei n-a izbucnit niciodată vreun scandal, căci sfinţenia lui Ta-

ramony era atât de vădită, încât a început curând să atragă un mic grup de credincioşi şi prozeliţi. Nob Kissin nu şi-ar fi dorit nimic mai mult decât să se alăture şi el acelui cerc: s-o numească „Ma", să fie acceptat ca ucenic, să-şi petreacă zilele primind instrucţiuni spirituale din partea ei – asta era tot ceea ce-şi dorea, numai că Taramony nu-i permitea. Tu eşti altfel decât ceilalţi, îi spunea ea, misiunea ta e diferită: trebuie să te duci în lume şi să câştigi bani – nu numai pentru ca să avem din ce trăi, ci şi pentru înzestrarea templului pe care-l vom clădi cândva, tu şi cu mine.

La îndemnul ei, Nob Kissin s-a dus în oraş, unde iscusinţa şi inteligenţa lui n-au trecut mult timp neobservate. În timp ce lucra la tejgheaua unui cămătar, în Rajabazar, a descoperit că ţinerea contabilităţii nu era deloc grea pentru un om cu învăţătura lui; ajungând s-o stăpânească, a tras concluzia că ar fi avut cele mai mari speranţe de avansare dacă se angaja la una dintre numeroasele firme englezeşti din oraş. În acest scop, a început să participe la şedinţele de instructaj din casa unui dubash tamil – un traducător care lucra pentru Gillanders & Company, o mare agenţie comercială. S-a impus rapid ca unul dintre cei mai buni elevi din grup, construind propoziţiile cu o fluenţă care-i uimea atât pe colegi, cât şi pe profesorul său.

O recomandare a dus la alta, iar o slujbă, la următoarea: începând ca serishta la Gillanders, Nob Kissin a fost avansat succesiv, devenind carcoon la fabrica Swinhoe, cranny la Jardine & Matheson, munshi la Ferguson Bros şi mootsuddy la Smoult & Sons. De acolo, şi-a croit drum în birourile de la Burnham Bros., unde a ajuns curând la rangul de gomusta şi i s-a încredinţat transportul mâinii de lucru migratoare.

Şefii lui Babu Nob Kissin îi preţuiau serviciile nu numai pentru dibăcia şi fluenţa sa în engleză: le plăcea şi dorinţa lui sinceră de a-şi mulţumi superiorii, şi toleranţa aparent nelimitată la orice fel de insulte. Spre deosebire de mulţi alţii, nu se supăra niciodată dacă un sahib îl numea cap-sec plin de bălegar, sau îi compara faţa cu un găoz de bandar; dacă cineva arunca în el cu pantofi sau greutăţi de presat hârtie, nu făcea decât să se dea la o parte, demonstrând o agilitate surprinzătoare pentru un om

voluminos şi gras ca el. Îndura toate abuzurile cu un zâmbet detaşat, aproape milos; singurul lucru care-l descumpănea era să fie lovit de picioarele sau încălţările şefului său – ceea ce nici nu era de mirare, de vreme ce asemenea lovituri îi impuneau deranjul de a face baie şi a-şi schimba hainele[1] Într-adevăr, şi-a schimbat de două ori locul de muncă, pentru a scăpa de şefii care obişnuiau să dea prea des cu picioarele în salariaţi. Şi acesta era unul dintre motivele pentru care-i plăcea atât de mult actuala lui slujbă: o fi fost domnul Burnham un om pretenţios şi un superior dificil, dar niciodată nu-şi bătea angajaţii şi doar rareori înjura. Era adevărat că adesea îşi ironiza gomustaul, numindu-l „babuin pupin-nucist" şi altele asemenea, dar în general avea grijă să evite asemenea familiarisme în public – iar „babuin", în orice caz, nu era un termen faţă de care Nob Kissin să aibă cu adevărat obiecţii, din moment ce animalul acela era doar un avatar al Domnului Hanuman.

În timp ce lucra în folosul stăpânului său, Babu Nob Kissin nu-şi neglija nici propriile lui scopuri. De vreme ce o mare parte a muncii lui consta în a intermedia şi a facilita diverse servicii, îşi formase de-a lungul timpului un cerc larg de prieteni şi cunoscuţi, care se bazau pe sfaturile lui în probleme de natură financiară şi personală. Cu timpul, rolul lui de consilier a luat proporţiile unei activităţi de creditare foarte prospere, la care apelau adeseori diverse persoane distinse când aveau nevoie de surse de finanţare discrete şi demne de încredere. Existau şi unii care veneau la el ca să-i ajute în chestiuni mai intime: abstinent în toate privinţele cu excepţia mâncării, Babu Nob Kissin privea poftele carnale ale altora cu aceeaşi curiozitate detaşată cu care un astrolog ar putea urmări mişcările stelelor. Acorda o atenţie fără greş femeilor care-i cereau asistenţa – iar ele, la rândul lor, îl găseau demn de încredere, ştiind că devotamentul lui faţă de Taramony îl împiedica să solicite favoruri în interes propriu. Astfel ajunsese şi Elokeşi să-l vadă ca pe un unchi blând şi indulgent.

---

[1] Pentru un hindus, în lipsa unei purificări, atingerea cu piciorul poate atrage după sine pierderea castei. (n. edit.)

Şi totuşi, cu toate succesele lui, în viaţa gomustaului rămânea un mare motiv de tristeţe: experienţa iubirii divine pe care sperase s-o atingă cu Taramony îi fusese interzisă de exigenţele presante ale carierei. Casa pe care o împărţea cu ea era mare şi confortabilă, dar când se întorcea acolo, la sfârşitul zilei de muncă, de obicei o găsea pe Taramony în mijlocul unui cerc de discipoli şi credincioşi. Aceşti prozeliţi zăboveau până târziu în noapte, iar dimineaţa, când gomustaul pleca la daftar, mătuşa lui încă mai dormea.

Am muncit atât de mult, îi spunea el; am câştigat atâţia bani. Când mă vei elibera din viaţa asta terestră? Când va veni vremea să ne clădim templul?

Nu mai este mult, răspundea Taramony. Dar încă n-a sosit vremea. Când va sosi, ai să ştii.

Aşa sunau promisiunile ei, iar Babu Nob Kissin accepta fără discuţie ideea că acestea aveau să fie îndeplinite când socotea ea că a venit timpul. Într-o zi însă, dintr-odată, pe Ma Taramony o cuprinse o febră arzătoare. Pentru prima oară în douăzeci de ani, Babu Nob Kissin încetă să se mai ducă la lucru, îi alungă din casă pe discipoli şi pe ceilalţi prozeliţi, şi începu s-o îngrijească de unul singur. Când văzu că devotamentul lui era neputincios împotriva bolii, o imploră: ia-mă cu tine; nu mă părăsi, nu mă lăsa să trăiesc singur pe lumea asta. În afară de tine, nu mai am nimic de preţ în viaţă; totul e gol, e o veşnicie de timp irosit. Ce-am să mă fac aici, pe pământ, fără tine?

Nu vei fi singur, îi făgădui ea. Iar opera ta pe lumea asta încă nu s-a terminat. Trebuie să te pregăteşti – căci trupul tău va fi vasul întoarcerii mele. Va veni o zi când spiritul meu o să se manifeste prin tine, şi atunci noi doi, uniţi de iubirea lui Krişna, vom realiza cea mai desăvârşită uniune – ai să devii Taramony.

Cuvintele ei îi stârniră o izbucnire sălbatică de speranţă în suflet. Când va veni ziua aceea? strigă el. De unde-am să ştiu?

Vor apărea semne, îi răspunse Taramony. Trebuie să veghezi cu băgare de seamă, căci indicaţiile vor fi obscure şi neaşteptate. Dar când se vor arăta, nu trebuie să eziţi, nici să stai pe loc: trebuie să le urmezi oriunde te vor călăuzi, chiar şi dacă au

să te ducă peste mări şi oceane.

Îmi dai cuvântul tău? o întrebă Nob Kissin, căzând în genunchi. Îmi promiţi că nu va dura prea mult?

Ai cuvântul meu, îl asigură ea. Va veni o zi când am să mă torn în tine: dar până atunci, trebuie să ai răbdare.

Ce mult trecuse din ziua aceea! Nouă ani şi cincizeci de săptămâni trecuseră de la moartea ei, iar Nob Kissin continuase să-şi trăiască viaţa cu care se obişnuise, îmbrăcat cu hainele unui gomusta ocupat, muncind tot mai greu şi mai greu, chiar în timp ce se sătura tot mai mult de lumea şi de munca lui. Pe măsură ce se apropia a zecea comemorare a morţii ei, începuse să se teamă că avea să-şi piardă minţile şi luase hotărârea că, dacă trecea şi acea zi fără să se manifeste vreun semn, avea să renunţe la viaţa lumească şi să plece la Brindavan, pentru a duce o viaţă de ascet rătăcitor. Şi, făcând acest legământ, a ajuns la convingerea că momentul era aproape, manifestarea fiind pe drum. Devenise atât de sigur de acest lucru, încât acum nu mai simţea niciun fel de anxietate sau nelinişte: cu mişcări calme, fără grabă, coborî din caranchie şi intră în casa goală şi tăcută, cu registrele navei în braţe. Întinzând hârtiile pe pat, începu să le răsfoiască, luându-le una câte una, până ajunse la manifestul iniţial al echipajului de pe schooner. Când ochii îi căzură în sfârşit pe însemnarea de lângă numele lui Zachary – „Negru" – în loc să slobozească un strigăt de bucurie sălbatică, nu scoase decât un oftat calm de mulţumire. Cuvântul acela mâzgălit în grabă dezvăluia cărţile din mâna Domnului Întunecat. Aceasta era confirmarea de care avea nevoie, nu se îndoia – la fel cum nu se îndoia nici că mesagerul însuşi nu ştia nimic despre misiunea ce-i fusese încredinţată. Ştie un plic ce conţine scrisoarea împăturită din el? O foaie de hârtie este conştientă de textul scris pe ea? Nu, semnele erau conţinute în transformarea care se produsese pe parcursul voiajului: simplul fapt că lumea era atât de schimbătoare dovedea prezenţa iluziei divine, *lila*[1] lui Sri Krişna.

Separând manifestul de celelalte hârtii, Babu Nob Kissin îl

[1] Lila – jocul divin al zeului Krişna. (n. edit.)

duse la un almirah şi-l puse înăuntru. A doua zi, avea să-l înfăşoare strâns şi să-l ducă la un făurar ca să i-l ferece într-o amuletă de aramă, pe care s-o poată purta la gât. Dacă domnul Burnham cerea manifestul, avea să-i spună că se pierduse – asemenea lucruri se întâmplau adesea în timpul călătoriilor lungi.

În timp ce închidea almirahul, privirea lui Babu Nob Kissin căzu pe o alkhalla de culoarea şofranului – una dintre acele robe lungi şi largi pe care-i plăcuse lui Taramony atât de mult să le poarte. Pradă unui impuls, o luă pe el, peste dhoti şi kurta, şi se duse în faţa unei oglinzi. Fu uimit să vadă cât de bine îi venea roba. Ridicând mâinile la cap, îşi desfăcu legăturile cozii, scuturându-şi părul astfel încât să i se reverse pe umeri. De-acum încolo, hotărî el, niciodată n-avea să-şi mai lege părul, nici să şi-l mai taie; urma să şi-l lase liber, să crească, să-i ajungă până la talie, ca pletele lungi şi negre ale lui Taramony. În timp ce-şi privea în oglindă propria imagine, deveni conştient de o văpaie ce i se răspândea încet prin tot corpul, ca şi cum l-ar fi pătruns o altă prezenţă. Dintr-odată, urechile i se umplură de vocea lui Taramony: o auzi rostind încă o dată, cuvintele pe care le pronunţase chiar în acea cameră – îi spunea că trebuie să se pregătească să urmeze semnele oriunde l-ar fi dus, chiar şi peste mare. Deodată, totul îi deveni clar, şi ştiu de ce se întâmplaseră lucrurile în felul acela: fiindcă „Ibis" avea să-l ducă în locul unde urma să fie construit templul lui.

Neel şi Raj Rattan înălţau zmeie, pe acoperişul conacului Raskhali din Calcutta, când sosi comisarul de poliţie, cu un detaşament de silahdari şi darogaşi. Era pe înserat, într-o zi fierbinte de aprilie, şi ultimele raze ale soarelui la asfinţit se reflectau din apele fluviului Hooghly. Ghaturile din apropiere erau doldora de scăldători care se spălau de praful adunat peste zi, iar acoperişurile întunecate de muşchi şi terasele din jurul proprietăţii Raskhali Rajbari erau pline de oameni, ieşiţi cu toţii să se bucure de briza amurgului. Peste tot, în vecinătate, se auzeau sunete din scoică, pentru a anunţa aprinderea primelor felinare, iar chemarea muezinului răsuna din depărtare, plutind peste oraş.

Când Parimal năvăli pe terasă, Neel era atent la zmeu; acesta se înălța tot mai sus pe aripile rotitoare ale unei brize proaspete ce venise odată cu luna Phalgun. Nu avea urechi pentru ceea ce se întâmpla în jur. Huzur, repetă Parimal. Trebuie să cobori. Te așteaptă.

Cine? întrebă Neel.

Afsarul englez de la jel-khana – a venit cu un paltan de poliție.

Vestea nu-l prea impresionă pe Neel: se întâmpla adesea ca oficialitățile de la comisariat să-l viziteze în raport cu diverse chestiuni legate de zemindarie. În continuare concentrat numai asupra zmeului, Neel întrebă: Ce s-a întâmplat? A avut loc vreo tâlhărie în apropiere? Dacă au nevoie de ajutor, spune-le să vorbească cu gomusta-babus.

Nu, Huzur: pe dumneata te caută.

Atunci, mai bine să revină mâine dimineață, replică tăios Neel. Asta nu e o oră potrivită pentru vizite în casa unui gentleman.

Huzur, nu vor să asculte. Insistă...

În sfârșit, cu mosorul ca o tobă al zmeului continuând să i se învârtească în mâini, Neel aruncă o privire spre Parimal şi fu surprins să vadă că acesta stătea în genunchi, iar ochii îi şiroiau de lacrimi. Parimal? întrebă el, cu uimire. *Yeh kya bát hai?* De ce faci atâta tamasha? Ce se întâmplă?

Huzur, spuse din nou Parimal, cu glasul înecat. Te cheamă. Sunt în daftar. Veneau încoace. A trebuit să mă rog de dânşii să aştepte jos.

Veneau încoace? Un moment, Neel rămase mut de uimire: locul acela de pe acoperiş se afla în cea mai retrasă parte a casei, deasupra zenanei; faptul că un străin s-ar fi gândit, doar, să pună piciorul acolo, sfida orice logică.

Au înnebunit? se răsti el la Parimal. Cum le-a putut trece prin minte, măcar, una ca asta?

Huzur, îl imploră Parimal, au zis că n-au timp de pierdut. Te așteaptă.

În regulă. Neel era mai mult intrigat decât alarmat de acea

chemare neașteptată. În timp ce părăsea acoperișul, se opri o clipă să ciufulească părul lui Raj Rattan.

Unde te duci, Baba? întrebă băiatul, nemulțumit de întrerupere. N-ai spus c-o să înălțăm zmeie până apune soarele?

Așa vom și face, spuse Neel. În zece minute voi fi înapoi. Băiatul dădu din cap și își îndreptă din nou atenția spre zmeu, în timp ce Neel cobora scara.

La baza scării se afla curtea interioară a zenanei și, în timp ce o traversa, Neel observă că în casă se lăsase o liniște neobișnuită – în acea perioadă a zilei toate mătușile bătrâne, verișoarele văduve ori alte rude și persoane întreținute de sex feminin ar fi trebuit să fie în plină activitate. În casă se găseau cel puțin o sută de asemenea suflete, iar la ora aceea de obicei umblau forfota prin camere, cu lămpi proaspăt aprinse și tămâie, udând plantele tulsi, sunând clopotele templului, suflând în corni din scoici și făcând pregătiri pentru masa de seară. Acum, însă, încăperile din jurul curții erau întunecate, fără ca nicăieri să se vadă vreo lampă, iar verandele cu balustrade erau pline de siluetele în robe albe ale rudelor văduve.

Lăsând în urmă tăcerea mormântală a curții interioare, Neel păși în partea dinspre stradă a incintei, unde se afla aripa cu birouri și cazarma ce găzduia cei în jur de o sută de străjeri angajați ai zemindariei Raskhali. Și aici, spectacolul care se înfățișă ochilor lui Neel era de o noutate uluitoare: când ieși în curtea din față, zemindarul văzu că piyazii, paikii și lathiyalii care formau gărzile sale fuseseră înghesuiți într-un colț al curții, de către un detașament de polițiști înarmați. Paznicii se agitau nedumeriți, dezarmați de bastoanele, ciomegele și spadele lor, dar la vederea zemindarului începură să strige: *Joi Má Kali! Joi Raskhali!* Neel ridică o mână, pentru a le face semn să tacă, dar glasurile lor crescură și mai puternice, înălțându-se într-un muget general care răsună pe toate străzile și ulițele din jur. Ridicând privirea, Neel văzu că toate terasele și balcoanele clădirilor ce înconjurau curtea erau înțesate de oameni, toți privind în jos cu curiozitate. Grăbi pasul și urcă repede scara care ducea spre biroul lui, aflat la etajul întâi.

Daftarul zemindarului era un cabinet mare şi răvăşit, plin de mobilă şi dosare. Când Neel intră, un ofiţer englez în uniformă roşie se ridică în picioare, ţinându-şi sub braţ pălăria cu calotă înaltă. Neel îl recunoscu imediat: se numea Hall şi era un fost maior de infanterie care acum comanda comisariatul oraşului; venise de mai multe ori în vizită la Raskhali Rajbari – uneori, pentru a discuta chestiuni de securitate publică, dar destul de des şi ca musafir.

Neel îşi împreună mâinile în semn de salut, încercând să afişeze un zâmbet:

– A, domnule maior Hall! Ce pot face pentru dumneavoastră? Rogu-vă, permiteţi-mi să vă servesc...

Expresia sumbră de pe chipul maiorului rămase neschimbată în timp ce spunea, pe un ton rigid şi oficial:

– Raja Neel Rattan, regret că azi mă aduce aici o îndatorire foarte neplăcută.

– Aşa...? întrebă Neel, observând distrat că poliţistul avea spada la şold; deşi îl primise de multe ori pe maiorul Hall în Rajbari, nu-şi amintea să mai fi venit vreodată înarmat. Şi care e natura misiunii dumneavoastră, domnule maior Hall?

– Am dureroasa sarcină de a vă informa, răspunse formal maiorul, că sunt în posesia unui mandat de arestare pe numele dumneavoastră.

– Să mă *arestezi*?

Cuvântul era prea neverosimil pentru ca Neel să-l poată înţelege imediat.

– Aţi venit să mă arestaţi?

– Întocmai.

– Pot să ştiu pentru ce?

– Pentru uz de fals, domnule.

Neel îl privi fără să priceapă.

– Fals? Ce naiba, domnule maior, trebuie să mărturisesc că nu găsesc deloc amuzantă o asemenea glumă. Ce anume se spune că aş fi falsificat?

Vârând mâna în buzunar, maiorul scoase o hârtie, pe care o puse pe o masă de marmură cu intarsii. Neel nu avu nevoie să se

uite foarte atent, ca să ştie ce era: unul dintre zecile de hundeeuri pe care le semnase în decursul anului trecut. Zâmbi:

– Acesta nu este un fals, domnule maior. Pot să garantez eu însumi că nu e o contrafacere.

Degetul maiorului coborî spre a indica un rând unde fusese scris, cu o înfloritură, numele de „Benjamin Burnham"

– Negaţi, domnule, îl întrebă el, că dumneavoastră sunteţi autorul acestui înscris?

– Niciun moment, domnule maior, răspunse calm Neel. Dar chestiunea se poate explica foarte uşor: există o înţelegere între firma domnului Burnham şi zemindaria Raskhali. Este un fapt universal cunoscut...

Din câte ştia Neel, hundeeurile de la Raskhali purtaseră întotdeauna pe ele numele domnului Burnham: gomustaşii lui îl asiguraseră că era o practică foarte veche a bătrânului Rajah, care se înţelesese de mult cu partenerul lui că nu era nevoie să trimită fiecare hârtie tocmai în partea cealaltă a oraşului, pentru contrasemnătură, fiind mult mai comod şi mai eficient ca totul să se facă în reşedinţa Halder. Întâmplător, bătrânul Rajah nu ştiuse niciodată să scrie prea bine în engleză, aşa că de această sarcină se ocupase întotdeauna un subaltern; lui Neel, care era destul de perfecţionist în materie de caligrafie, îi displăcuse scrisul grosolan al secretarilor şi insistase s-o facă el însuşi. Toate acestea îi erau absolut cunoscute lui Benjamin Burnham.

– Mă tem că v-aţi deranjat degeaba, spuse Neel. Domnul Burnham va rezolva această neînţelegere în câteva minute.

Maiorul tuşi în pumn, jenat.

– Mă tem că tot trebuie să-mi fac datoria, domnule.

– Dar, protestă Neel, v-am spus, cu siguranţă că nu va fi nevoie, dacă domnul Burnham vă explică ce s-a întâmplat – nu?

După o scurtă pauză, comisarul îşi găsi cuvintele:

– Chiar domnul Burnham a fost cel care ne-a reclamat această infracţiune, domnule...

– Poftim?! exclamă Neel, nevenindu-i să creadă. Dar nu e nicio infracţiune...

– Aceasta este o semnătură falsificată, domnule. Iar în joc

se află o mare sumă de bani.

– A scrie numele unui om nu este acelaşi lucru, desigur, cu a-i falsifica semnătura, nu-i aşa?

– Depinde de intenţie, domnule, iar în acest sens Curtea va decide, replică maiorul. Puteţi fi sigur că vi se vor acorda toate posibilităţile de a vă susţine cauza.

– Şi până atunci?

– Trebuie să-mi permiteţi să vă însoţesc la Lalbazar.

– La închisoare? strigă Neel. Ca un borfaş de rând?

– În niciun caz, preciză maiorul. Ne vom asigura că veţi avea parte de tot confortul; ţinând seama de locul pe care-l ocupaţi în societate, vă vom permite chiar şi să primiţi mâncare de acasă.

Abia acum, în sfârşit, începu Neel să înţeleagă că lucrul cel de neconceput avea să se întâmple: Rajahul din Raskhali urma să fie luat de poliţie şi aruncat în temniţă. Oricât era de convins că avea să fie achitat, Neel ştia că reputaţia familiei sale nu putea să mai fie niciodată aceeaşi, după ce o mulţime de vecini îl văzuseră arestat şi scos din casă cu forţa – toate rudele, întreţinuţii, fiul lui, chiar şi Elokeşi, aveau să rămână acoperiţi de ruşine.

– Trebuie să plecăm chiar azi? încercă el să mai câştige timp. Acum? De faţă cu toată lumea?

– Da, îi răspunse maiorul Hall. Mă tem că nu vă pot acorda mai mult de câteva minute – ca să vă luaţi câteva haine şi obiecte personale.

– Foarte bine.

Neel tocmai se întorcea să iasă din birou, când maiorul adăugă, sever:

– Observ că oamenii dumneavoastră sunt destul de agitaţi. Ar trebui să ştiţi că, dacă se iscă tulburări, veţi fi făcut responsabil, iar cazul dumneavoastră va avea de suferit în instanţă.

– Înţeleg, spuse Neel. Nu trebuie să vă fie teamă.

Veranda de lângă biroul zemindarului dădea spre o curte şi, când ieşi ca să coboare la parter, Neel văzu că aceasta se albise dintr-odată: toate rudele şi persoanele dependente de sex femi-

nin ieşiseră din casă, în ţinuta lor de văduvie; acum, zărindu-l, începură un scâncet slab care se întetea cu repeziciune, devenind tot mai sonor şi mai agitat: unele se trânteau la pământ, în timp ce altele începuseră să se bată peste piept. Nici nu mai putea fi vorba să intre în casa principală: Neel ştia că nu s-ar fi putut îndura să forţeze trecerea prin puhoiul de femei. Aşteptă doar atâta cât să se asigure că soţia lui, Malati, nu era prezentă printre ele: chiar şi cu toată zăpăceala care domnea în acele momente, era o mare uşurare să ştie că nu ieşise din zenana – era cruţat, cel puţin, de umilinţa ca vălul izolării ei să fie smuls.

Huzur: Parimal apăru lângă el, cu un sac în mână. Ţi-am împachetat câteva lucruri – tot ce vei avea nevoie.

Neel îi luă mâinile într-ale lui, strângându-le cu recunoştinţă: toată viaţa, Parimal ştiuse întocmai de ce avea nevoie, adeseori chiar şi înainte ca el însuşi s-o ştie, dar niciodată nu i se simţise mai profund îndatorat ca acum. Întinse o mână să-şi ia traista, dar Parimal nu vru să-i dea drumul.

Cum să-ţi duci singur bagajul, Huzur? În văzul întregii lumi?

Absurditatea acestui scrupul îi aduse lui Neel un zâmbet pe buze, şi spuse: Ştii unde mă duc, Parimal?

Huzur... Parimal coborî glasul până la şoaptă: O vorbă ajunge să spui, şi oamenii noştri vor lupta ca să te apere. Ai putea să scapi... s-ar găsi cine să te ascundă...

Preţ de-un moment, îi trecu prin cap ideea nebunească de a fugi – dar numai ca să dispară imediat, când îşi aminti de harta agăţată în daftarul lui; văzu cu ochii minţii pata roşie a Imperiului ce se întindea cu atâta repeziciune peste toată suprafaţa ei. Unde să mă ascund? întrebă el. Piyazii din Raskhali nu pot lupta cu batalioanele Companiei Indiilor Orientale. Nu, nu mai este nimic de făcut.

Neel se îndepărtă de Parimal, pentru a intra din nou în daftar, unde-l aştepta maiorul, cu o mână pe prăselele spadei.

– Sunt gata, spuse el. Haideţi, să terminăm mai repede.

Şi, înconjurat de o jumătate de duzină de comisari în uniforme, Neel coborî scara. Când ieşi în curte, vocile femeilor în alb se ridicară din nou într-un vaiet colectiv, în timp ce se arun-

cau spre comisari, încercând să ajungă cu mâinile la arestat, peste bastoanele lor. Neel îşi ţinea capul sus, dar nu se putea îndura să le înfrunte privirile; abia când ajunse la poartă îşi îngădui să se uite înapoi. Nici nu întoarse bine capul, că ochii lui îi şi întâlniră pe ai soţiei sale, Malati – şi avu impresia că n-o mai văzuse niciodată, înainte. Voalurile căzuseră de pe faţa ei mereu acoperită şi îşi despletise cozile, aşa că părul îi cădea liber pe umeri ca un giulgiu negru de jale. Neel se împiedică şi-şi coborî ochii; nu-i suporta privirea; avea senzaţia că dezvăluirea feţei ei smulsese acoperământul şi de pe bărbăţia lui, lăsându-l gol şi expus milei fudule a lumii, pradă unei ruşini care nu mai putea fi învinsă niciodată.

O trăsură hackney acoperită aştepta pe aleea din faţa casei, iar când Neel urcă în ea, maiorul ocupă locul din faţa lui. Se vedea că era mulţumit de a-şi fi îndeplinit misiunea fără violenţe şi, în timp ce caii porneau la drum, spuse pe un ton mai blând decât cel pe care-l folosise înainte:

– Sunt sigur că totul se va rezolva foarte curând.

Trăsura ajunse la capătul aleii şi, în timp ce dădea colţul, Neel se răsuci în loc, ca să-şi vadă pentru ultima oară casa. Nu putu distinge decât acoperişul de la Raskhali Rajbari, iar deasupra, profilându-se pe cerul tot mai întunecat, capul fiului său, care stătea rezemat de parapet, parcă în aşteptare: îşi aminti că-i promisese să se întoarcă în zece minute, iar aceasta i se păru acum cea mai de neiertat minciună din viaţa lui.

Începând din seara aceea când Deeti îi venise în ajutor, pe malul râului, Kalua numărase zilele în care i se acorda privilegiul s-o vadă, precum şi zilele goale şi mohorâte dintre ele. Nu le ţinea socoteala cu vreo intenţie anume, nici ca o expresie a speranţei – căci Kalua ştia prea bine că, între ei doi, nu putea să existe decât cea mai firavă legătură – şi totuşi, enumerarea răbdătoare exista în capul său indiferent dacă-i convenea sau nu: n-avea nicio putere de a o face să înceteze, căci mintea lui, înceată şi greoaie în unele privinţe, avea un obicei numai al ei de a-şi căuta siguranţa în lumea numerelor. Astfel, când auzi despre moartea

soţului lui Deeti, Kalua ştiu că trecuseră exact douăzeci de zile din după-amiaza când ea îi ceruse ajutorul ca să-l aducă pe Hukam Singh înapoi de la fabrica de opiu.

Ştirea ajunse la el întâmplător: era seară, iar Kalua se întorcea spre casă, cu carul, după o zi de lucru, când îl opriră doi bărbaţi care mergeau pe jos. Kalua ştiu că făcuseră drum lung, căci aveau dhotiurile înnegrite de praf şi se rezemau în bastoane, obosiţi. Îşi ridicară mâinile când trecu pe lângă ei, iar după ce carul lui se opri hodorogind greoi, îl întrebară dacă ştia ceva despre locuinţa lui Hukam Singh, fostul sepoi. O ştiu, răspunse Kalua, şi le arătă în lungul drumului, spunându-le că pentru a ajunge acolo trebuie să mergi drept înainte cale de doi koi, iar după ce ajungi la un tamarind mare, s-o coteşti la stânga. Apoi, urmând o cărare care străbătea câmpiile cale de o sută douăzeci de paşi, trebuie s-o faci iar la stânga şi să mai mergi două sute şaizeci de paşi. Cei doi rămaseră descumpăniţi: E aproape întuneric, cum vom găsi toate potecile astea? Uitaţi-vă mereu după ele, le spuse Kalua. Şi cât timp ne va lua tot drumul? O oră, răspunse el, dar poate mai puţin.

Cei doi începură să-l roage să-i ducă acolo cu căruţa lui, altfel aveau să întârzie şi să piardă totul. Să întârzie la ce? se interesă Kalua, iar unul dintre cei doi explică: La incinerarea lui Hukam Singh şi...

Voia să mai adauge ceva, când tovarăşul său de drum îl împunse cu bastonul.

A răposat Hukam Singh? vru să ştie Kalua.

Da, azi-noapte târziu. Am pornit la drum de îndată ce am aflat vestea.

În regulă, atunci, se învoi el. Veniţi, am să vă duc eu până acolo.

Cei doi se urcară în partea dinapoi a căruţei, iar Kalua scuturâ din hăţuri, ca să-şi mâne iar boii înainte. După ce mai trecu un timp, se interesă prudent: Şi despre soţia lui Hukam Singh ce ştiţi?

Vom vedea ce se întâmplă, spuse cel mai vârstnic. Poate o să aflăm în seara asta...

Din nou, însă, fu întrerupt de celălalt, iar fraza rămase neterminată.

Comportamentul ciudat şi răspunsurile evazive ale celor doi îl făcură pe Kalua să se întrebe dacă nu cumva se punea la cale ceva necurat. Îşi făcuse un obicei din a reflecta temeinic la tot ceea ce vedea în jurul lui; în timp ce carul duruia pe drum, se întrebă de ce oamenii aceia, care nu-l cunoşteau pe Hukam Singh destul de bine ca să ştie unde se afla locuinţa lui, făceau atâta drum numai pentru a fi prezenţi la incinerare. Şi de ce aceasta urma să aibă loc lângă casa mortului, şi nu în ghatul crematoriului? Nu, nu – era ceva putred în toată tărăşenia asta. Kalua devenea tot mai convins de acest lucru, pe măsură ce se apropiau de destinaţie – căci acum observă că mai erau şi mulţi alţii pe drum, îndreptându-se spre acelaşi loc, mult mai mulţi decât ar fi fost normal la funeraliile unui om cum fusese Hukam Singh, cunoscut de lume drept un afeemkhor incorijibil. Când ajunseră la casă, suspiciunile îi crescură încă şi mai mult, căci văzu că pentru rug se pregătise un morman uriaş de lemne, pe malul Gangelui. Nu numai că era mult mai mare decât ar fi fost necesar pentru incinerarea unui singur om, dar îl mai şi înconjurau nenumărate ofrande şi alte obiecte, ca şi cum s-ar fi avut în vedere un scop mai cuprinzător.

Între timp, se întunecase, şi după ce călătorii coborâră din car, Kalua îşi lăsă boii pe un câmp, la o oarecare distanţă, şi se întoarse pe jos până lângă rug. Se adunaseră cam o sută de oameni şi, ascultându-le conversaţiile, prinse din zbor destul de curând sonoritatea şuierătoare a unui cuvânt rostit pe şoptite: „sati" Acum înţelese – totul era cât se poate de limpede. Porni înapoi, prin întuneric, spre boii pe care şi-i lăsase priponiţi, şi se întinse pe spate în car, ca să se gândească pe îndelete la următoarea mişcare. Cugetă încet şi cu băgare de seamă, examinând avantajele şi neajunsurile mai multor variante de a acţiona. Numai un plan supravieţui acestei chibzuinţe îndelungi iar când se ridică din nou în picioare, Kalua ştia foarte bine ce avea de făcut. Mai întâi, scoase jugul de la gâtul boilor, lăsându-i liberi, să hoinărească pe malul râului; aceasta era partea cea mai dificilă din-

tre toate, căci iubea acele două animale ca şi cum ar fi fost neamuri de-ale lui. Apoi, smulgând cui după cui, desprinse platforma de bambus de bârna carului şi legă strâns o funie de mijlocul ei. Platforma era mare şi grea, dar aceasta nu avea nicio importanţă pentru Kalua, căruia nu-i fu greu deloc s-o ia în spinare. La adăpostul întunericului, porni pe furiş de-a lungul râului, până ajunse la un mal nisipos de lângă rug. Acolo, puse platforma de bambus pe nisip şi se culcă pe ea, cu grijă să nu-l vadă nimeni.

Poiana din jurul rugului era luminată de multe focuri mici, aşa că, atunci când trupul neînsufleţit al lui Hukam Singh fu scos din casă, Kalua văzu că în urma acestuia venea o a doua procesiune şi că în fruntea acestui din urmă convoi mergea Deeti, într-un sari alb strălucitor – atâta numai că umbla încovoiată, adusă de spate; abia dacă s-ar fi putut ţine pe picioare, necum să mai şi păşească, dacă n-ar fi sprijinit-o cumnatul ei, Chandan Singh, şi alţi câţiva. Pe jumătate târâtă pe jos, pe jumătate purtată pe braţe, fu adusă la rug şi ajutată să se aşeze pe el cu picioarele încrucişate, lângă trupul soţului ei. Imediat izbucniră incantaţiile, în timp ce în jurul ei rudele îngrămădeau maldăre de vreascuri şi le stropeau din belşug cu ghii şi ulei, ca să se aprindă mai uşor.

Pe malul nisipos, Kalua aştepta, numărând, numărând întruna, ca să se calmeze; ştia bine că principalul său avantaj nu era nici forţa fizică, nici agilitatea, ci factorul surpriză – căci nici chiar el, oricât ar fi fost de puternic, nu putea spera să învingă cincizeci de oameni sau chiar mai mulţi. Aşa că aştepta şi tot aştepta, până când rugul fu aprins şi toţi începură să urmărească atenţi cum se întindeau şi creşteau flăcările. Acum, atent să se menţină la adăpostul întunericului, Kalua se târî spre marginea mulţimii, iar acolo se ridică brusc în picioare. Slobozind un răget, începu să rotească platforma de bambus deasupra capului, ţinând funia de un capăt. Obiectul greu şi cu margini ascuţite se rotea ca o morişcă, spărgând capete şi rupând oase, pentru a croi drum prin mulţime – oamenii fugeau din calea proiectilului învârtit ca nişte vite care sunt împrăştiate de un demon distrugător. Alergând spre rug, Kalua ridică platforma ca să se apere de dogoarea focului, se căţără până-n vârf şi o smulse pe Deeti

dintre flăcări. Cu trupul ei inert aruncat pe umăr, sări la pământ şi o luă la fugă spre râu, trăgând în urma lui, de funie, dreptunghiul de bambus care începuse să fumege. Când ajunse lângă râu, împinse platforma pe apă şi o culcă pe Deeti deasupra. În sfârşit, luându-şi avânt, se aruncă şi el cu burta pe pluta improvizată şi începu să împingă cu picioarele prin apă, cârmind spre mijlocul fluviului. Toate acestea durară cam un minut, cel mult două, iar când Chandan Singh şi ai lui porniră după ei, curentul îi dusese pe Kalua şi Deeti departe de rugul aprins, în tenebrele nopţii.

Pluta sălta şi se învârtea, pe când curenţii o duceau în josul apei, iar din când în când peste suprafaţa ei se prelingea câte un val. Sub impactul acestor băi reci, ceaţa care învăluise mintea lui Deeti începu încet să se risipească. Începu să înţeleagă ce se întâmpla: plutea pe apele fluviului, iar lângă ea zăcea un bărbat care o ţinea cu braţul să nu cadă în apă. Nimic din toate acestea nu era surprinzător, căci întocmai aşa se aşteptase să se trezească din flăcări – plutind pe râul Baitarini de pe lumea cealaltă, în grija lui Charak, luntraşul morţilor. Atât de tare se temea de ceea ce avea să vadă, încât nu deschise ochii: fiecare val, îşi închipuia ea, o apropia tot mai mult de malul opus, unde domnea zeul morţii, Jamaraj.

Cu timpul, constatând că drumul nu dădea semne că s-ar apropia de sfârşit, îşi adună curajul şi întrebă cât de lung era râul, şi cât de departe destinaţia. Nu primi niciun răspuns, aşa că-l strigă pe nume pe barcagiul morţilor. Atunci, şoapta unui glas profund şi răguşit îi dădu de veste că era vie, în compania lui Kalua, pe Gange – iar călătoria lor nu avea nicio altă destinaţie sau ţintă decât salvarea. Nici chiar atunci, însă, nu simţi că trăia în acelaşi sens ca înainte: o senzaţie curioasă, de bucurie amestecată cu resemnare, i se strecură în inimă, căci se simţea ca şi cum ar fi murit cu adevărat, pentru ca apoi să renască, în viaţa ei următoare: îşi lepădase trupul vechii Deeti, cu povara karmei sale; plătise preţul pe care i-l ceruseră stelele, iar acum era liberă să-şi creeze un destin nou, după cum voia şi cu cine dorea – şi

ştia că alături de Kalua avea să-şi trăiască această nouă viaţă, până când o altă moarte îi va revendica trupul pe care el îl smulsese din flăcări.

În sfârşit, se auzi un clipocit şi un scrâşnet slab, când Kalua împinse pluta la mal, iar când aceasta se opri pe nisip, o luă pe Deeti în braţe şi o puse pe uscat. Apoi, ridicând pluta, dispăru într-un pâlc de trestii înalte. Când se întoarse s-o ia şi pe ea, Deeti văzu că potrivise platforma în aşa fel încât s-o transforme într-o laviţă, ca o mică insulă netedă, ascunsă în vegetaţia de lângă mal. După ce o depuse pe acest podeţ de bambus, păşi înapoi, ca pentru a se retrage şi a merge în altă parte, iar Deeti înţelese că se temea, nefiind sigur cum avea să reacţioneze ea faţă de prezenţa lui, acum că se afla în siguranţă, la mal. Îl strigă, Kalua, vino şi tu, nu mă lăsa singură în locul ăsta necunoscut. Dar, când Kalua veni şi se culcă alături, i se făcu şi ei frică: dintr-odată, îşi dădu seama cât de înfrigurat îi era trupul, după ce stătuse atâta timp în apă, şi că sariul ei alb era ud leoarcă. Începu să dârdâie, iar mâna ei o atinse tremurând pe a lui, şi simţi că şi el tremura. Încet, trupurile li se apropiară. În vreme ce fiecare căuta căldura celuilalt, hainele ude li se desfăşurară, legătura lui şi sariul ei. Acum parcă ar fi fost din nou pe apă: îşi amintea atingerea lui, şi felul cum o ţinuse strâns la piept, cu braţul. Obrazul ei era lipit de al lui, îi simţea înţepăturile uşoare ale bărbii nerase – iar cu urechea din partea cealaltă, care-i stătea lipită de platformă, auzea şipotul fluviului şi al pământului, care-i spuneau amândouă că era vie, vie, şi deodată avu senzaţia că trupul i se trezise la viaţă cum niciodată n-o mai făcuse, scurgându-se ca undele râului, şi la fel de deschis şi fecund ca malul năpădit de lăstăriş.

După aceea, când rămase învăluită în braţele lui, Kalua o întrebă, cu glasul lui aspru şi răguşit: *Ká sochawá?* La ce te gândeşti?

...Mă gândesc cum m-ai salvat azi; *sochat ki tu bacháwelá*...

Pe mine însumi m-am salvat azi, şopti el. Fiindcă, dacă mureai, n-aş fi putut să mai trăiesc; *jinda na rah sakelá*...

Şşş! Nu mai spune nimic. Mereu superstiţioasă, Deeti se cu-

tremura la pomenirea morții.

Dar unde o să ne ducem acum? întrebă Kalua. Ce vom face? Au să ne caute pretutindeni, în toate orașele și satele.

Deși nici ea nu avea mai multe planuri decât el, răspunse: O să plecăm departe, foarte departe, vom găsi un loc unde nimeni nu va ști nimic despre noi, decât că suntem soț și soție.

Soț și soție? repetă el.

Da.

Desprinzându-se din brațele lui, Deeti își înfășură lejer trupul cu sariul și porni spre râu. Unde te duci? strigă Kalua în urma ei. Ai să vezi! îi răspunse ea, peste umăr. Și, când se întoarse, cu sariul drapat pe trup ca un văl de borangic, avea brațele pline de flori culese de pe mal. Smulgându-și câteva fire de păr din cap, legă florile laolaltă, pentru a forma două ghirlande: pe una i-o dădu lui, iar pe cealaltă o păstră ea, ridicând-o deasupra capului lui și petrecându-i-o pe după gât. Kalua înțelese ce avea de făcut și, după ce schimbul de ghirlande[1] îi uni laolaltă, rămaseră o vreme așezați, uimiți și înfricoșați de enormitatea lucrului pe care îl făceau. Apoi, Deeti se strecură iar în brațele lui Kalua și fu învăluită de căldura trupului său, la fel de larg și ocrotitor ca întreg pământul cel întunecat.

[1] Schimbul de ghirlande este unul dintre cele mai importante ritualuri ale nunții hinduse. (n. edit.)

Partea a II-a

Fluviu

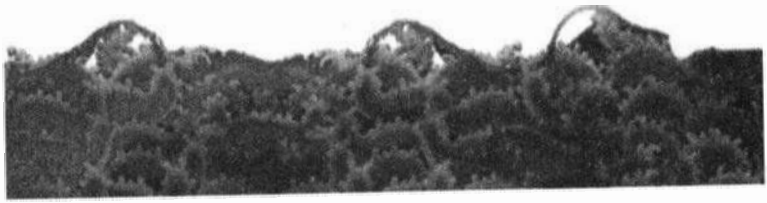

Odată ce „Ibis" acostă la chei, Zachary şi Serang Ali deschiseră registrele contabile şi plătiră echipajului toate datoriile acumulate. Mulţi dintre lascari dispărură imediat prin vâlcelele din Kidderpore, cu monedele lor de aramă şi argint ascunse cu grijă în îndoiturile îmbrăcăminţii, dar unii se întoarseră în câteva zile, după ce fuseseră prădaţi sau înşelaţi, ori îşi tocaseră câştigurile prin bodegi de toddy şi locuri rău famate – sau după ce descoperiseră, pur şi simplu, că viaţa pe uscat arăta mult mai atrăgător când o priveai de pe mare, decât când umblai hai-hui cu picioarele prin smârcuri înşelătoare.

Avea să treacă un timp înainte ca lui „Ibis" să-i vină rândul în docul uscat de la Lustignac, în Kidderpore, unde urma să fie reparată şi reînzestrată. În timpul cât aştepta pe râu, la bord nu mai rămase decât un echipaj redus, împreună cu Zachary şi Serang Ali. Deşi foarte puţin numeros, echipajul continua să funcţioneze cam ca pe mare, fiind împărţit în două poruri, sau carturi, fiecare condus de câte un tindal; la fel ca pe mare, fiecare por stătea pe punte câte patru ore la rând, în afara chhotaporurilor, care erau carturile de câte două ore din zori şi asfinţit. Siguranţa din port avea preţul ei – un risc sporit de furtişaguri şi prădăciuni, aşa încât vigilenţa porului nu trebuia să slăbească nicio clipă. Nu încetinea nici ritmul de lucru la bord, căci erau de făcut inventare, inspecţii şi, mai presus de orice, multă curăţenie. Serang Ali nu-şi ascundea opinia că un marinar care-şi trimitea corabia neferchezuită în docul uscat era mai rău decât cel mai mişelnic nătărău de uscat, mai josnic decât un peşte de port care-şi trimitea matracucile la agăţat în zdrenţe puturoase.

Gali era un jargon al limbii lascarilor, în care nimeni nu-l putea întrece pe serang. Fascinat de fluenţa înjurăturilor acestuia, Jodu începu a-i purta un neţărmurit respect. Faptul că sentimentul nu era reciproc îi pricinuia însă o mare dezamăgire. Ştia destul de bine că barcagiii de apă dulce ca el erau priviţi cu dispreţ

de lascarii care navigau pe ocean: adeseori, în timp ce vâslea pe lângă câte o corabie uriaşă cu trei catarge, ridicase privirea spre a vedea câte un seacunny sau un kussab rânjind cu gura până la urechi şi aruncându-i tot felul de batjocuri, numindu-l om-băţ – dandi-wálá – înşiruind diverse insulte apropo de întrebuinţările care se pot da beţelor. În materie de împunsături şi sâcâieli, Jodu era bine pregătit şi chiar s-ar fi bucurat să le primească, dar serangul nu-i îngăduia niciun fel de familiarisme între el şi ceilalţi lascari: ba chiar, nu pierdea nicio ocazie de a da clar de înţeles că-l primise pe Jodu în echipaj împotriva propriei voinţe şi tare-ar mai fi preferat să nu-l mai prindă pe-acolo. Dacă tot trebuia să-l suporte, la insistenţele lui Zachary, atunci avea să-l îngăduie doar ca pe un camarot, cel mai de jos dintre lascari – un măturător bun numai să şteargă petele de piş, să frece puntea, să spele uneltele, şi altele asemenea. Ca să-i îngreuneze şi mai mult viaţa, l-a pus pe Jodu până şi să-şi taie jharuul în jumătate: cu cât e mai scurtă mătura, spunea el, cu atât e mai mare curăţenia – aşa, vei fi atât de aproape de căcăreze, încât ai să ştii din ce era făcut tattiul când a intrat în gură. La piciorul drept, serangul avea o unghie bine îngrijită, lungă de o jumătate de inci şi ascuţită ca un cui. Când Jodu se târa în patru labe, spălând puntea, serangul se apropia uneori pe furiş ca să-i dea câte un picior: *Chal sálá!* Crezi că o unghie-n fund doare? Bucură-te că nu-i o ghiulea de tun în pupa corabiei!

În timpul primelor sale săptămâni pe „Ibis", serangul nu-l lăsa pe Jodu să coboare sub punte decât ca să facă curăţenie: chiar şi noaptea, trebuia să doarmă pe punte. Acest lucru nu-i crea probleme decât când ploua, ceea ce nu se întâmpla prea des. În restul timpului, Jodu nu era în niciun caz singurul marinar care căuta „cea mai moale scândură de pe punte". Astfel s-a făcut că s-a împrietenit cu Roger Cecil David, poreclit de ceilalţi Raju-spălătorul. Înalt şi slab, Raju se ţinea drept ca o prăjină de cort, şi avea un chip aproape la fel de negru ca smoala de pe catargele schoonerului. Fiind crescut într-o succesiune de misiuni creştine, îi plăcea să poarte cămăşi şi pantaloni, şi adeseori era văzut cu o bonetă de pânză – nu erau de el lunghiurile şi

bandhnele celorlalţi lascari. Acestea erau nişte gusturi ambiţioase pentru un spălător-de-bord, şi făceau să fie luat în derâdere – nu în ultimul rând, fiindcă hainele lui erau însăilate din petice de pânză pentru vele. Pe scurt, se glumea pe seama lui că era al treilea dol de pe navă – un arbore trinchet uman – iar incursiunile lui în parâme, cabluri şi lanţuri erau adesea însoţite de multă ilaritate, oamenii luându-se la întrecere să-l ironizeze cât mai necruţător. Aici, posibilităţile de sugestie erau foarte bogate – căci, spre deosebire de marinarii din restul lumii, lascari vorbeau adesea despre corăbii la masculin, comparându-le catargele cu bărbăţia lor – cuvântul fiind aproape identic cu termenul folosit de obicei pentru „băiat-de-bord", dar cu o silabă mai puţin.

...lund to yahã, par launda kahã...?
...uite ciomagu', da' unde-i ciomăgaru'...?
...dă pânza jos...
...aşteaptă să i se umfle...

Raju ar fi renunţat bucuros la postul lui de pe punte – nu numai din cauza acestor glume, ci şi pentru că nu suporta înălţimile şi-l lua cu ameţeli ori de câte ori se urca pe catarge. Marea lui ambiţie era aceea de a fi avansat undeva sub punte, ca steward, bucătar sau paznic al cambuzei, cu picioarele bine proptite pe scânduri. Pe de altă parte, întrucât Jodu nu-şi dorea nimic mai mult decât să se cocoaţe în vârful arborelui mare, mai sus de crucetă, s-au hotărât repede să-şi pună capetele la contribuţie pentru a obţine această schimbare.

Raju a fost acela care l-a condus pe Jodu prin culoarul înghesuit care ducea la cabina din faţă, unde erau agăţate hamacele lascarilor. În jargonul lor, spaţiul acela se numea *faná*, sau glugă, la fel ca pielea lăţită de la ceafa unei cobre – căci dacă nava era privită ca o făptură vie şi sinuoasă, atunci capul acesteia era locul cel mai potrivit căruia să-i corespundă fana, fiind vârât sub arborele artimon, între puntea principală şi lina de plutire, imediat după coada bompresului. Deşi nu pusese niciodată piciorul în onoratele spaţii ale unui vas oceanic, Jodu era familiari-

zat cu cuvântul fana şi se întrebase adesea cum ar fi fost să locuiască şi să doarmă în ţeasta acelei uriaşe vietăţi care era o corabie. Visul lui era să fie un fana-wala – un matelot din glugă – şi să trăiască deasupra taliyamarului, hălăduind pe mări şi oceane: dar în priveliştea pe care i-o văzură ochii acum, când intră în fana, nu era nimic miraculos, şi-n niciun caz vreo urmă a fabuloaselor giuvaeruri de pe gluga unei cobre. Fana era înăbuşitoare, încinsă şi întunecată, fără nicio altă sursă de lumină decât o singură lampă cu ulei agăţată într-un cârlig; în lucirea palidă a flăcării pâlpâitoare, lui Jodu i se păru că se prăvălise în cine ştie ce grotă mucegăită, festonată dens cu pânze de păianjen – căci oriunde se uita, vedea numai plase-plase de hamace agăţate pe două rânduri, între bârnele de lemn. Spaţiul neîncăpător şi aglomerat avea forma unui triunghi isoscel eliptic, cu laturile egale curbate spre interior, pentru a se întâlni la prova. Tavanul nu era chiar la fel de înalt ca un stat de om, dar hamacele fuseseră totuşi prinse unele deasupra celorlalte, la o distanţă de numai şaisprezece degete regulamentare între ele, aşa că fiecare om zăcea cu nasul la doar câţiva inci de o barieră solidă: sau tavanul, sau un cur. Era ciudat gândul că acele paturi suspendate se numeau „jhuli"-uri, de parcă ar fi fost nişte leagăne, ca acelea care li se dădeau mireselor sau copiilor; auzind rostirea acestui cuvânt, ţi-ai fi putut imagina că erai adormit uşurel de tangajul navei – dar când le vedeai întinse înaintea ochilor, ca plasele de pescuit într-un lac, îţi dădeai seama că aveai să-ţi petreci orele de visare zbătându-te ca un peşte prins în năvod, înnebunit să-ţi câştigi puţin spaţiu de respirat.

Jodu nu putu rezista tentaţiei de a se urca într-unul dintre jhuliuri – dar numai ca să sară iar jos, când îi ajunse la nas mirosul, care consta nu numai din duhoarea de trupuri, ci şi din efluviile acumulate ale somnului însuşi, compuse din aşternuturi nespălate, unsoare de păr, funingine şi bale, sudoare, scurgeri, poluţii şi băşini de luni în şir. Întâmplător, următoarea sarcină care i-a fost atribuită fu aceea de a spăla şi aerisi hamacele: iar jhuliurile erau atât de îmbibate de grosime şi jeg, încât Jodu avea impresia că nici toată apa Gangelui nu le-ar fi putut curăţi vreo-

dată de năduşeala şi păcatele foştilor ocupanţi. Iar când treaba păru în sfârşit terminată, serangul îl cârpi peste ureche, făcându-l s-o ia de la început: Asta-i spălat la tine, băi spălător rupt-în-cur de toată jena? Multe găoaze am văzut mai curate decât mizeria asta.

Cu nasul îngropat în mizerie, Jodu visa la manevrele de greement, jinduia să stea călare pe crucetă, ori la taclale cu omul de vardie – nu degeaba numeau lascarii cuibul acela de sus „kursi", căci acolo se urcau când voiau să lenevească în voie, răcoriţi de vânt. Cum se mai irosea acest privilegiu pentru Raju-spălătorul, care nu se folosea de el niciodată – şi totuşi, pentru Jodu, o singură privire în sus însemna să rişte o lovitură usturătoare de picior din partea serangului. Şi când se gândea la toţi anii pe care şi-i petrecuse învăţând să deosebească un catarg de altul, o velă de următoarea – *kalmí*-ul de *dráwal*, un *dastúr* de *sawái* – toate acele eforturi şi cunoştinţe pierdute acum degeaba, în timp ce stătea chircit să spele jhuliurile din toată fanaua...

Totuşi, oricât era de neplăcut, acest lucru avea şi o consecinţă fericită: cu fanaua golită de jhuliuri, toţi ocupanţii ei erau nevoiţi să se culce pe punte. Aceasta nu era o încercare prea grea, căci vremea devenea din ce în ce mai caldă, anticipând musonii care se apropiau, şi era mai bine să stea afară, chiar dacă asta însemna să doarmă pe scânduri. Mai mult, aerul curat părea să aibă efectul de a desfereca limbile tuturor, iar lascarii bârfeau adesea până noaptea târziu, în timp ce zăceau sub puzderia de stele.

Serang Ali nu participa niciodată la aceste conversaţii: împreună cu stewardul, silmagoorul, seacunnii şi alţi câţiva, locuia nu în fana, ci în cabina ofiţerilor. Dar serangul umbla cu nasul pe sus, chiar şi faţă de ceilalţi ocupanţi ai cabinei. Se purta astfel numai în parte fiindcă era, din fire, un adept scorţos şi neînduplecat al disciplinei (o calitate respectabilă în ochii lascarilor, cărora nu le plăcea să lucreze sub comanda unor serangi peste măsură de familiari, sau dedaţi favoritismelor): de asemenea, serangul mai stătea la o parte şi datorită originilor sale, care le erau necunoscute chiar şi celor care lucrau cu el de cel mai mult

timp. Dar, din nou, nici acest lucru nu era neobişnuit, căci mulţi dintre lascari erau nişte nomazi şi vagabonzi cărora nu le prea plăcea să vorbească despre trecutul lor; unii nici măcar nu-şi cunoşteau propria obârşie, după ce fuseseră vânduţi încă de mici serangilor de pe ghaturi, care furnizau lascari pentru corăbiile oceanice. Acestor geambaşi de pe râu puţin le păsa cine erau recruţii lor şi de unde veneau. Pentru ei, toţi erau la fel, iar bandele lor răpeau plozi goi de pe străzi şi sadhuşi bărboşi din aşramuri; îi plăteau pe patronii de bordeluri ca să-şi drogheze clienţii, şi pe tâlhari să pândească pelerinii lipsiţi de apărare.

Şi totuşi, oricât ar fi fost de diferiţi, majoritatea lascarilor de pe „Ibis" ştiau că proveneau din câte-o parte sau alta a subcontinentului indian. Serangul era una dintre puţinele excepţii: dacă-l întreba cineva, răspundea întotdeauna că era un Rohingya, musulman din Arakan, dar mai erau şi unii care susţineau că-şi făcuse stagiu de spălător într-un echipaj chinez. Curând a ajuns să afle toată lumea că vorbea curgător chineza, ceea ce era considerat un mare noroc, întrucât însemna că foarte des, seara, serangul se ducea în cartierele chinezeşti din docurile Calcuttei, lăsându-i pe lascari să-şi facă de cap pe bord.

În momentele când atât Serang Ali cât şi Zachary erau plecaţi, „Ibis" se transforma complet: era trimis un om pe catarg să vadă când se întorceau, iar altul era expediat să aducă o găleată, două, de arrack sau doasta; după care, toată lascarimea se aduna pe punte sau în fana, să cânte, să bea şi să dea din mână-n mână câteva chillumuri. Dacă nu aveau niciun pic de ganja la îndemână, ardeau câteva fibre de pânză pentru vele, care în fond era făcută din aceeaşi plantă de unde-şi trăgea şi materialul numele, şi furniza o savoare asemănătoare cu cea de cannabis.

Cei doi tindali – Babloo-tindal şi Mamdoo-tindal – lucrau împreună încă de pe vremea când spălau punţi: erau la fel de devotaţi ca o pereche de berze care-şi fac cuibul, deşi proveneau din locuri foarte îndepărtate, unul fiind un hindus Cooringhee, iar celălalt, un musulman şiit din Lucknow. Babloo-tindal, al cărui chip era ciuruit de cicatricele păstrate de la un duel cu vârsatul de vânt, din copilărie, avea o pereche de mâini iuţi şi talentul

de a bate ritmul pe fundurile khwanchalelor şi ale oalelor metalice; Mamdoo-tindal era înalt şi mlădios, iar când îi venea cheful, îşi lepăda lunghiul şi banyanul, schimbându-l cu un sari, un choli şi o dupatta; cu ochii fardaţi cu kohl şi cu cercei de alamă atârnându-i la urechi, îşi lua cealaltă identitate – a unei dansatoare cu călcâie argintii care se numea Ghaseeti-begum. Această femeie imaginară avea o viaţă proprie complicată, presărată cu flirturi care frângeau inimi, schimburi de vorbe măiestrite şi clipe de tulburătoare tristeţe – dar Ghaseeti-begum era cunoscută mai cu seamă pentru dansurile ei, şi dădea în fana nişte reprezentaţii atât de convingătoare, încât aproape niciun membru al echipajului nu mai simţea nevoia să viziteze fetele de pe mal: de ce să plătească pe uscat, ceea ce aveau pe gratis la bord?

Uneori, lascarii se adunau în fana pentru a asculta poveştile bărbilor sure. Primul dintre aceştia era stewardul, Cornelius Pinto, un catolic cărunt din Goa, care susţinea că făcuse ocolul lumii de două ori, navigând cu tot felul de corăbii, alături de tot soiul de marinari – inclusiv finlandezi, despre care se ştia că erau vrăjitorii şi magicienii mărilor, capabili să cheme vânturile doar cu un şuierat. Mai era şi Cassem-meah – care, în tinereţe, se dusese la Londra ca paj al unui proprietar de nave, şi petrecuse şase luni locuind într-o pensiune ieftină din Cheapside, unde erau găzduiţi lascari: povestirile lui despre tavernele de-acolo îi făceau pe toţi să tânjească după acele meleaguri. Era şi Sunker, un băiat (sau bărbat) cu chipul uscat şi zbârcit, de o vârstă nedeterminată, cu picioare crăcănate şi expresia tristă a unei maimuţe legate în lanţuri: se născuse într-o familie de moşieri de castă superioară, susţinea el, dar un servitor pus pe răzbunare îl răpise şi-l vânduse unui ghat-serang. Şi mai era apoi şi Simba Cader, din Zanzibar, care era surd de o ureche; el era cel mai vârstnic dintre toţi, şi afirma că-şi pierduse timpanul în timp ce servea pe un cuirasat englez; dacă-l încălzeai cu câteva înghiţituri de doasta, povestea despre cumplita bătălie în care o bubuitură de tun îi spărsese timpanele. Vorbea despre asta ca şi cum chiar s-ar fi întâmplat în realitate, cu sute de corăbii dezlănţuind canonade unele spre altele – dar lascarii ştiau prea multe ca să dea crezare

unor asemenea poveşti de adormit copiii: cine-ar fi fost atât de prostănac încât să creadă că într-adevăr se dăduse o mare bătălie într-un loc numit „Casa-cu-trei-fructe" – *Tri-phal-ghar*?

Tare-ar mai fi vrut Jodu să fie şi el primit cu totul în acel contingent, să i se repartizeze un post şi să-şi găsească un loc sus, pe vergi – dar Serang Ali nici nu voia să audă şi, cu singura ocazie când Jodu i-a vorbit despre această năzuinţă, a fost răsplătit cu un picior în fund: Asta-i singura parte din tine care-o să ajungă sus pe catargul ăla, cu laddu în nădragi!

Steward Pinto, un om care văzuse tot ce poate fi de văzut pe o corabie, a fost cel ce l-a ajutat pe Jodu să înţeleagă de ce era serangul pornit împotriva lui. Din cauza memsahibei tale, a spus stewardul. Serang-Ji are planuri cu malumul şi se teme c-o să-l abată de la drumul drept.

Ce planuri?

Cine ştie? Dar atâta lucru-i sigur, nu vrea ca nimic să se pună în calea malumului, şi cu atât mai puţin o fată.

Peste câteva zile, aproape ca pentru a confirma vorbele sterwardului, Jodu fu chemat lângă cabestan, la o discuţie cu Zikri Malum. Acesta părea cam stânjenit şi, cu un glas cam ursuz, îl întrebă:

– O cunoşti bine pe domnişoara Lambert, băiete?

Trăgând dintr-o ţigară care făcea parte din provizia lui limitată, Jodu răspunse:

– De la prova pân-la pupa, domnule – şi pe dinainte, şi pe dinapoi!

Aceste cuvinte părură să-l supere pe malum, care replică tăios:

– Ia ascultă! Aşa se vorbeşte despre o domnişoară?

– Mă iertaţi, domnule! M-a luat gura pe dinainte – şi pe dinapoi!

Întrucât aşa nu ajungeau nicăieri, malumul hotărî, spre oroarea lui Jodu, să-l cheme pe Serang Ali ca să-i traducă. Foindu-se sub ochii îngustaţi ai serangului, Jodu schimbă brusc tactica, dând răspunsuri laconice la întrebările malumului şi făcând tot ce putea ca să sugereze că n-o cunoştea aproape deloc pe

domnişoara Lambert, fiind doar un fost servitor în casa tatălui ei.

Oftă uşurat când Serang Ali se întoarse spre şeful de echipaj, ca să-i raporteze:

– Spălător-pezevenghi zice-că la-tata la-fata sluga-fuse. Ala-pezevenghi prea-mult pom-pijjin. Tota-vreme plant-cules. Niciun-sfanţ la-jeb. Dup-ce mers-el vaca-chilo prinse-tata număr-doi, domn-Burnham. Acuma-ea mult prea ferice-inima. Haloi-orez mare-mare. Mai-bine Malum Zikri uită-la-ea. Cum-să poa-nvăţa marina-pijjin, tota-vreme gându-la dudui-dudui? Mai-bine ocupat-cu spălat-rufe pân-vine vreme-nsurat.

La asta, malumul se arătă surprinzător de ofensat.

– Draci şi foarfeci, Serang Ali! strigă el, sărind în picioare. Tu nu te gândeşti niciodată la altceva decât ciocane-n-nod şi lipeli?

Şi o luă din loc cu paşi mari, exasperat; nici nu dispăru bine, că serangul îi şi aplică lui Jodu o scatoalcă dureroasă peste ureche: Încerci să-i agăţi o mireasă, aşa? Mai curând te-oi vedea mort, netrebnic mic ce eşti...!

Când auzi despre acest incident, stewardul clătină din cap, nedumerit. După cum o tot ţine serangul cu treaba asta, spuse el, ai zice că încearcă să-l păstreze pe malum pentru alde fie-sa...

Atât Deeti cât şi Kalua ştiau că aveau cele mai mari şanse de salvare în josul râului, pe Gange, nădăjduind să ajungă într-un oraş sau port unde să se poată pierde în mulţime – o localitate mare şi aglomerată, ca Patna poate, sau chiar Calcutta. Deşi oraşul Patna se găsea incomparabil mai aproape, tot aveau de făcut vreo zece zile pe râu pân-acolo, iar dacă ar fi luat-o pe mal, riscau să fie recunoscuţi: fără doar şi poate, între timp vestea despre fuga lor se răspândise şi ştiau că, dacă erau prinşi, nu puteau aştepta niciun fel de milă, nici chiar din partea propriilor rude. Prudenţa îi obliga să-şi continue drumul pe apă, cu pluta improvizată a lui Kalua, atâta vreme cât aceasta putea să le suporte greutatea. Noroc că pe maluri erau destule lemne aduse de curent ca să poată întări bambuşii, şi nenumărate trestii bune pen-

tru împletit funii; după ce petrecură o zi întreagă reparând şi întărind ambarcaţiunea şubredă, porniră iar la drum, plutind mereu pe râu, spre răsărit.

Două zile mai târziu, ajunseseră în apropierea casei unde locuia acum Kabutri, la familia fratelui lui Deeti. Odată ce zări casa, lui Deeti îi fu cu neputinţă să-şi mai continue drumul fără a face o încercare de a-şi întâlni fiica. Ştia că o întrevedere cu Kabutri nu putea avea loc decât pe fugă, în cel mai bun caz, necesitând multă prudenţă şi răbdare, dar, de vreme ce era familiarizată cu terenul, avea încredere că putea sta la pândă până când fata avea să rămână pentru câteva momente singură.

Casa copilăriei lui Deeti – locuită acum de familia fratelui ei – era o clădire cu acoperiş de stuf, care dădea spre o confluenţă a Gangelui cu un râu mai mic, Karamnasa. După cum spunea şi numele – „distrugătorul de karma" – acest afluent al fluviului sfânt avea o reputaţie nefericită: se spunea că atingerea apelor sale putea să şteargă o viaţă întreagă de merite dobândite din greu. Cele două râuri – sfântul Gange şi afluentul său care nega karma – treceau pe la distanţe egale de vechea casă a lui Deeti. Femeile din familie preferau să se ducă la râul cel mai fast, când aveau nevoie de apă pentru spălat sau băut. Se hotărî şi ea să aştepte pe malul Gangelui, lăsându-l pe Kalua la o milă mai în susul fluviului, cu pluta.

De-a lungul ţărmului se aflau multe ieşituri de piatră; nu-i fu greu deloc să-şi găsească o ascunzătoare. De acolo vedea bine spre amândouă râurile, iar veghea aceasta prelungită îi dădu răgazul să reflecteze la lucrurile care se povesteau despre Karamnasa şi pata pe care râul o aşternea peste sufletele morţilor. Peisajele de pe malurile ambelor râuri se schimbaseră mult de pe vremea copilăriei sale, iar acum, uitându-se în jur, Deeti avea impresia că influenţa lui Karamnasa se revărsase pe ţărmuri, întinzându-şi prihana cu mult dincolo de pământurile udate de apele lui: recolta de opiu se încheiase recent, iar plantele fuseseră lăsate să se usuce pe câmpii, astfel că toată priveliştea era învăluită de resturile lor veştede. În afara frunzişului câtorva copaci de mango şi jackfruit, nicăieri nu se mai zărea nici urmă de

verdeață care să clătească ochiul. Știa că la fel arătau și propriile ei plantații, iar dacă în acea zi ar fi fost acasă, ar fi stat să se întrebe ce va mânca în lunile care urmau: unde erau zarzavaturile, unde erau grânele de altădată? Nu era nevoie decât să se uite în jur ca să știe că și aici, le fel ca în satul pe care-l părăsise, pământurile tuturor erau ca și ipotecate agenților de la fabrica de opiu: fiecare fermier semnase un contract pentru a cărui onorare nu-i mai rămânea decât să-și acopere tot pământul cu maci. Iar acum, când recolta se sfârșise și în casă erau foarte puține provizii, nu le mai rămânea decât să se afunde și mai adânc în datorii, ca să-și hrănească familiile. Era ca și cum macul ar fi devenit purtătorul petei blestemate a lui Karamnasa.

În prima zi, Deeti o zări de două ori pe Kabutri, dar cu ambele ocazii fu nevoită să rămână ascunsă, căci fata era însoțită de verii ei. Însă simplul fapt de a o fi văzut la față o răsplătea cu prisosință: i se părea că fiica ei se schimbase nespus de puțin, în intervalul de timp pe parcursul căruia ea însăși făcuse pasul de la viață la moarte și înapoi.

La căderea nopții, Deeti reveni spre plută, unde-l găsi pe Kalua ațâțând un foc, pentru masa de seară. La vremea evadării, Deeti purtase doar un ornament, un inel de nas din argint: Chandan Singh avusese grijă să-i ia celelalte bijuterii, înainte de a o conduce spre rug. Dar această podoabă rămasă se dovedise neprețuită, căci Deeti o putuse schimba, într-un cătun de pe malul râului, pentru puțină satua – făină făcută din boabe de mazăre prăjite, mâncare hrănitoare și sigură, nelipsită din dieta tuturor călătorilor și pelerinilor. În fiecare seară, Kalua aprindea focul, iar Deeti frământa și cocea un număr de rotiuri îndestulător ca să-i sature pentru toată ziua. Cu Gangele atât de aproape de ei, nu duseseră lipsă până acum nici de mâncare, nici de apă.

În zori, Deeti porni din nou pe drumul spre ascunzătoare, iar ziua trecu fără s-o mai poată zări pe Kabutri. Abia la asfințitul zilei următoare o văzu din nou, mergând de una singură spre Gange, cu un ulcior de lut rezemat pe șold. Deeti rămase ascunsă în umbră până când fata intră în apă, și numai după ce se convinse că nu era însoțită o urmă și ea. Ca să n-o sperie, începu

să incanteze în şoaptă o rugăciune familiară: *Jai Ganga Mayya ki...*

Hotărârea ei nu fusese deloc înţeleaptă, căci Kabutri îi recunoscu pe dată vocea: se răsuci în loc şi, văzându-şi mama în spatele ei, lăsă să-i scape olul, scoţând un ţipăt de spaimă. Apoi, îşi pierdu cunoştinţa şi se prăbuşi în apă. Ulciorul fu luat de curent, şi fata ar fi împărtăşit aceeaşi soartă, dacă Deeti nu se arunca în râu, apucând-o de capătul sariului. Apa era adâncă doar până la brâu, aşa că Deeti îşi putu strecura mâinile pe la subsuorile fetei, ca s-o tragă la mal. Odată ajunsă cu ea pe nisip, o luă în braţe, ridicând-o pe umăr, şi o duse într-o adâncitură ferită dintre două dâmburi nisipoase.

Ei Kabutri.. ei beti... meri ján! Legănând-o în poală, Deeti începu s-o sărute pe obraji, până ce pleoapele fetiţei începură să se mişte. Dar, când ochii copilului se deschiseră, Deeti văzu că erau dilataţi de frică.

Cine eşti? ţipă Kabutri. Eşti o stafie? Ce vrei de la mine?

Kabutri! spuse răspicat Deeti. *Dekh mori suratiya* – priveşte-mi chipul. Eu sunt, mama ta: nu mă recunoşti?

Dar cum se poate? Mi-au spus că te-ai dus, că eşti moartă. Kabutri ridică mâna să atingă faţa mamei sale, trecându-şi vârfurile degetelor peste buzele şi ochii ei. Se poate să fii chiar tu? E cu putinţă aşa ceva?

Deeti o strânse şi mai tare la piept. Da, eu sunt, eu sunt, Kabutri; nu sunt nicidecum moartă; sunt vie şi nevătămată. Ce altceva ţi-au mai spus despre mine?

Că ai murit înainte ca rugul de incinerare să poată fi aprins; au spus că o femeie ca tine nu putea să devină sati; că cerurile n-ar fi îngăduit-o – au zis că trupul tău a fost luat de ape.

Deeti începu să dea din cap, ca şi cum ar fi confirmat: era mai bine ca oamenii să creadă varianta asta; atâta vreme cât o socoteau moartă, nimeni nu pornea în căutarea ei; ea, Kabutri, trebuia să nu scoată niciodată vreo vorbă care ar fi putut să sugereze altceva, să nu lase să-i scape niciun cuvinţel despre acea întâlnire...

Dar ce s-a întâmplat de fapt? vru să ştie fata. Cum ai scăpat

de-acolo?

Deeti îşi pregătise o explicaţie chibzuită cu multă băgare de seamă, pentru fiica ei: n-avea să-i spună nimic, hotărâse ea, despre comportamentul lui Chandan Singh şi despre adevărata ei paternitate; şi nici n-avea să vorbească despre bărbatul pe care fetiţa îl crezuse tatăl ei: tot ce avea să-i spună era că ea, Deeti, fusese drogată, pentru a nu se putea împotrivi arderii pe rug, iar apoi fusese salvată în ultima clipă, cât timp încă mai zăcea fără cunoştinţă.

Dar cine o salvase? Şi cum?

Eschivele pe care le născocise pentru Kabutri i se risipiră din minte; cu capul fiicei sale rezemat în poală, nu putea îndura s-o amăgească astfel. Cu bruschețe, spuse: Salvarea mea a fost fapta lui Kalua. *Woh hi bachá*wela – El a fost salvatorul.

*Kalua bachá*wela? Kalua te-a salvat?

Oare ceea ce se simţea în vocea lui Kabutri era indignare sau neîncredere? Deja căzută pradă remuşcărilor de tot felul, Deeti începu să tremure, aşteptând verdictul fiicei sale. Dar când fetiţa continuă, în ton nu i se recunoştea supărarea, ci mai degrabă o curiozitate intensă: Şi acum e cu tine? Unde o să vă duceţi?

Departe de-aici; într-un oraş.

Un oraş! Kabutri îşi aruncă braţul pe după mijlocul lui Deeti, rugător. Vreau să vin şi eu; luaţi-mă cu voi; la oraş!

Nicicând nu-şi dorise Deeti mai mult să îndeplinească o dorinţă a fiicei sale. Instinctele ei părinteşti, însă, îi dictau contrariul: Cum să te pot lua cu mine, beti? *Saré jindagi aisé bhatkátela?* Să rătăceşti pe drumuri toată viaţa? Aşa, ca mine?

Da, ca tine!

Nu, clătină din cap Deeti; oricât de fierbinte jinduia inima ei s-o ia cu ea la drum şi pe Kabutri, ştia că trebuie să se împotrivească: n-avea nici cea mai vagă idee de unde urma să vină următoarea ei masă, darămite unde s-ar fi putut afla peste o săptămână sau o lună. Cel puţin, lângă mătuşa şi verii ei, fetiţa avea să fie bine îngrijită; şi era mult mai înţelept să rămână acolo până când...

...Până când va veni vremea, Kabutri – iar atunci, am să mă întorc după tine. Crezi că nu mi te-aş dori alături? Aşa crezi? Ştii ce va însemna pentru mine să te las aici? Ştii asta, Kabutri? Ştii, sau nu ştii?

Fetiţa rămase tăcută, iar când vorbi din nou, spuse un lucru pe care Deeti n-avea să-l uite niciodată:

Hamré khátir churi lelaiya? Şi, când ai să te-ntorci, o să-mi aduci brăţări?

Oricât de tare s-ar fi săturat de ale vieţii, Babu Nob Kissin îşi dădea seama că trebuie să mai îndure un timp. Avea cele mai mari speranţe de a-şi găsi un loc pe „Ibis" dacă era trimis ca supraveghetor al încărcăturii, şi ştia că nu prea avea şanse de a primi o asemenea slujbă, dacă dădea impresia că-i pierise interesul faţă de munca lui. Mai ştia şi că dacă domnul Burnham nutrea fie şi cea mai mică bănuială că în spatele dorinţei lui de a obţine postul se ascunde vreo intenţie necurată, avea să pună capăt pe loc oricăror discuţii. Aşa că, pentru moment, conchisese Babu Nob Kissin, era obligatoriu să-şi îndeplinească sârguincios toate îndatoririle şi să ascundă semnele monumentalelor transformări care aveau loc înăuntrul lui. Iar o asemenea sarcină nu era deloc uşoară, căci, oricât de strict ar fi încercat să-şi urmeze programul obişnuit, era şi mai conştient de faptul că totul se schimbase, şi că vedea lumea în nişte culori noi şi absolut neprevăzute.

Existau momente când avea viziuni neaşteptate, de o forţă devastatoare, adevărate revelaţii. Într-o zi, pe când mergea cu o barcă pe Tolly's Nullah, privirea îi căzu pe o şandrama de lemn, aflată pe o pârloagă acoperită cu mangrove; nu era decât o platformă primitivă de bambus, cu acoperiş de stuf, dar se înălţa la umbra unui copac kewra cu coroană bogată, iar simplitatea ei însăşi îl duse pe gomusta cu gândul la acele refugii din inima pădurii, unde se spunea că se aşezaseră să mediteze marii înţelepţi şi rishi din trecut.

Întâmplător, chiar în acea dimineaţă Babu Nob Kissin Pander primise un chit de la Ramsaran-ji, recrutorul: era tot în adâncurile hinterlandului, îi scria duffadarul, dar se aştepta să

sosească la Calcutta într-o lună, cu un mare număr de muncitori îndatoraţi, bărbaţi şi femei. Ştirea adusese o notă de urgenţă printre numeroasele griji ale gomustaului: unde aveau să fie cazaţi toţi acei migratori, când soseau? O lună era prea puţin, ca să găsească locuri pentru atât de mulţi oameni.

În trecut, duffadarii ca Ramsaran-ji îşi ţinuseră de obicei recruţii în propriile lor case, până erau expediaţi. Această practică, însă, se dovedise nesatisfăcătoare din mai multe motive: unu la mână, îi făcea pe viitorii nomazi să se cufunde în viaţa oraşului, luând contact cu tot felul de zvonuri şi ispite. Într-un loc cum era Calcutta, nu lipseau niciodată indivizii porniţi să profite de pe urma ţăranilor neînvăţaţi, iar în ultimii ani mulţi recruţi fugiseră din cauza povestirilor răspândite de gâlcevitori; unii îşi găseau alte slujbe în oraş, iar alţii se întorceau direct în satele lor. Câţiva duffadari încercaseră să-şi ţină recruţii pe loc încuindu-i în casă – dar numai pentru a se confrunta apoi cu revolte, incendieri şi ieşiri în forţă. O altă problemă era climatul nesănătos al oraşului, care făcea ca în fiecare an un mare număr de migratori să piară de boli molipsitoare. Din punct de vedere al investitorului, fiecare recrut mort, fugit sau scos din uz reprezenta o pierdere serioasă, şi era tot mai clar că, dacă nu se luau măsuri pentru rezolvarea problemei, afacerile aveau să înceteze a mai fi profitabile.

Răspunsul la această dilemă a fost cel care i-a apărut în acea zi sub forma unei viziuni bruşte: trebuia să se construiască o tabără, chiar acolo, pe malul Tolly's Nullah-ului. Ca într-un vis, Babu Nob Kissin văzu un pâlc de colibe, stând acolo înşirate ca dormitoarele unui aşram; tabăra urma să aibă şi un puţ, pentru apă de băut, un ghat, pentru scaldă, câţiva copaci care să ţină umbră şi un spaţiu pietruit unde să se poată găti şi consuma mâncarea locatarilor. În inima complexului urma să se înalţe un templu – unul mic, ca să însemneze începutul drumului spre Mareech: Babu Nob Kissin putea deja să-şi imagineze turla, repezindu-se în sus prin vălurile de fum ale ghatului-crematoriu; îşi putea imagina migratorii, cum stăteau adunaţi în prag, strângându-se laolaltă să-şi rostească ultimele rugăciuni pe pământul lor de baştină; avea să fie amintirea despărţirii lor de sacrul

Jambudwipa, înainte de a purcede la drum pe Apa Neagră. Aveau să le povestească despre asta copiilor lor, şi copiilor copiilor lor, care urmau să se înapoieze acolo peste generaţii, ca să-şi reamintească şi să-şi comemoreze strămunii.

Închisoarea Lalbazar zăcea peste centrul aglomerat al Calcuttei ca un pumn gargantuesc, ţinând strâns în încleştarea sa inima oraşului. Severitatea exterioară a închisorii era înşelătoare, însă, căci dincolo de masiva ei faţadă de cărămidă roşie se întindea un labirint haotic de curţi, coridoare, birouri, dormitoare şi topekhanauri pentru depozitarea armamentului. Celulele temniţei nu constituiau decât o mică parte din acest complex enorm căci, în pofida numelui, Lalbazar nu era un centru de încarcerare propriu-zisă, ci mai degrabă un penitenciar în care deţinuţii erau ţinuţi pe parcursul proceselor. Fiind şi sediul administrativ al comisariatului orăşenesc, locul forfotea mereu de activitate, fiind mereu însufleţit de agitaţia ofiţerilor şi a peonilor, a prizonierilor şi a darogailor, a vânzătorilor şi a hurkaruilor.

Zona unde stătea închis Neel se găsea în aripa administrativă a închisorii, foarte departe de locurile unde erau încarceraţi ceilalţi deţinuţi, mai puţin norocoşi. Pentru el fuseseră eliberate două serii de birouri aflate la parter, creând un apartament confortabil, cu dormitor, cameră de primire şi o cămară mică. Lui Neel i se mai acordase şi privilegiul de a avea la dispoziţie în timpul zilei un servitor, care să-i mătură prin camere şi să-i servească mesele; cât despre alimente şi apă, tot ceea ce mânca sau bea provenea din propriile lui bucătării – căci temnicerii nuşi prea puteau permite să se ducă vorba despre ei că-l obligaseră pe Rajahul din Raskhali să-şi piardă casta[1] încă înainte ca acuzaţiile la adresa lui să fie aduse în faţa tribunalului. Noaptea, uşile apartamentului lui Neel erau slab păzite, de nişte comisari care-l tratau cu cea mai mare deferenţă; dacă nu avea somn, aceste santinele îl distrau cu jocuri de zaruri, cărţi şi ţintar. În timpul zi-

[1] Se considera că un indian care mănâncă merinde atinse sau gătite de o persoană de castă inferioară îşi pierde casta. (n. edit.)

lei, Neel putea primi oricât de multe vizite dorea, iar gomustaii şi mootsuddii zemindariei veneau la el atât de des, încât nu-i era deloc greu să-şi administreze treburile moşiei dintre zidurile închisorii.

Deşi era recunoscător pentru toate aceste concesii, privilegiul care conta cel mai mult pentru Neel era acela care nu putea fi menţionat public: dreptul de a folosi latrina curată şi bine luminată care le era rezervată ofiţerilor. Neel fusese învăţat încă de mic să se ocupe de propriul lui trup şi de funcţiile sale fiziologice cu o pedanterie de proporţii aproape religioase – aceasta fiind în mare parte opera mamei lui, pentru care pângărirea corporală era o problemă ce nu-i îngăduia nici linişte, nici odihnă. Deşi fusese o femeie liniştită, blândă şi iubitoare în unele privinţe, uzanţele castei şi ale clasei din care făcea parte nu alcătuiau doar un set de reguli şi dispoziţii, ci formau însăşi esenţa făpturii ei. Neglijată de soţ şi locuind sechestrată într-o aripă întunecoasă a palatului, îşi dedicase considerabila inteligenţă creării unor ritualuri fantastic de elaborate ale curăţeniei şi purificării: nu-i era de ajuns că se spăla pe mâini câte o jumătate de oră încheiată, înainte şi după fiecare masă – mai trebuia şi să se asigure că vasul din care se turna apa era corespunzător de curat, ca şi găleata cu care aceasta fusese adusă de la fântână; şi aşa mai departe. Cea mai intensă dintre temerile ei se referea la bărbaţii şi femeile care goleau latrinele palatului şi aruncau apele reziduale: îi privea cu un asemenea dispreţ pe aceşti măturători şi curăţitori de noapte, încât una dintre principalele ei preocupări devenise aceea de a nu le ieşi niciodată-n drum. Cât despre uneltele măturătorilor – jharuuri făcute din frunze de palmier – nici spada şi nici şarpele nu-i inspirau o nelinişte mai profundă decât aceste obiecte, a căror imagine o putea urmări zile în şir. Temerile şi anxietăţile acestea îi creaseră o manieră de a trăi care era prea nefirească pentru a putea fi întreţinută prea mult timp, aşa că murise când Neel avea doar doisprezece ani, lăsându-i moştenirea unei pedanterii extrem de fastidioase cu privire la propria lui persoană. Aşa se face că, pentru Neel, niciun aspect al captivităţii nu inspira o teroare mai cumplită decât gândul de a

împărți aceeași căcăstoare cu zeci de prizonieri de rând.

Ca să ajungă la umblătoarea ofițerilor, Neel trebuia să străbată mai multe coridoare și curți, dintre care unele îi dădeau posibilitatea de a-i întrezări pe ceilalți deținuți – adeseori, păreau să se lupte pentru puțină lumină și aer, cu nasurile lipite de gratii, ca niște șobolani închiși în cușcă. Aceste crâmpeie din greutățile suferite de ceilalți pușcăriași îl făceau pe Neel să aprecieze mai just considerația care i se acorda lui: era clar că autoritățile britanice erau hotărâte să asigure publicul că Rajahul din Raskhali era tratat cum nu se putea mai cinstit. Ba chiar, inconvenientele regimului de detenție al lui Neel la Lalbazar erau atât de mici, încât aproape și-ar fi putut imagina că era în vacanță, dacă n-ar fi fost interzise vizitele femeilor și ale copiilor. Și totuși, nici chiar această pierdere nu era prea mare, întrucât Neel n-ar fi permis în niciun caz ca soția și fiul lui să se pângărească intrând în incinta închisorii. Pe Elokeși, în schimb, ar fi primit-o bucuros, dar nu mai avea nicio veste de la ea, începând din seara arestării; se bănuia că fugise din oraș, ca să nu fie interogată de poliție. Pe bună dreptate, Neel nu se putea plânge de absența ei.

Regimul lui carceral era atât de ușor, încât nu-i prea venea să-și ia foarte în serios dificultățile de natură legală. Rudele sale din aristocrația orașului Calcutta îi spuseseră că urma să fie un proces de paradă, destinat să convingă publicul de imparțialitatea justiției britanice: nu se îndoia că avea să fie achitat, sau lăsat să scape cu o sentință ușoară și o pedeapsă simbolică. Insistau să-l asigure că nu avea niciun motiv de neliniște: se făceau mari eforturi în favoarea lui, din partea multor cetățeni de vază – spuneau ei; toți cei din cercul lui de cunoștințe își foloseau influența cât puteau de departe: toți la un loc aveau să poată aproape cu siguranță să împingă niște pârghii importante, poate chiar în Consiliul Guvernatorului General. În orice caz, era de neconceput ca un reprezentant al clasei lor să fie tratat ca un criminal de rând.

Și avocatul lui Neel manifesta un optimism prudent: scund și nervos, domnul Rowbotham avea energia țepoasă a unuia dintre acei terrieri hirsuți care se puteau vedea uneori pe Mai-

dan, trăgând în lesa câte unei memsahib. Cu sprâncene generoase şi favoriţi stufoşi, din faţa lui nu se vedea aproape nimic altceva în afară de cei doi ochi negri şi strălucitori şi un nas care avea forma şi culoarea unei litchi coapte.

După ce revăzuse dosarul lui Neel, domnul Rowbotham şi-a oferit prima opinie.

– Dă-mi voie să-ţi spun, scumpe Rajah, spuse el pe un ton sec. Nu există niciun juriu pe pământ care să te achite – şi cu atât mai puţin unul care va consta în primul rând din negustori şi colonişti englezi.

Acest pronostic îi produse lui Neel un adevărat şoc.

– Dar, domnule Rowbotham, răspunse el. Sugerezi că s-ar putea să fiu găsit vinovat.

– N-am să te amăgesc, scumpe Rajah, spuse domnul Rowbotham. Cred că e foarte posibil să se pronunţe un asemenea verdict. Dar nu avem niciun motiv să disperăm. După cum văd eu lucrurile, ceea ce ne interesează pe noi este sentinţa, nu verdictul. Din câte ştim, se prea poate să scapi cu o amendă şi câteva penalizări. Dacă nu mă înşeală memoria, a existat recent un caz similar, când pedeapsa a constat doar într-o amendă şi o sentinţă de ridiculizare publică: vinovatul a fost purtat prin Kidderpore, aşezat călare pe un măgar, cu spatele înainte!

Neel rămase cu gura căscată, după care slobozi o şoaptă îngrozită:

– Domnule Rowbotham, ar putea cădea o asemenea soartă pe capul Rajahului din Raskhali?

Ochii avocatului licăriră:

– Şi dacă ar fi astfel, scumpe Rajah? Doar nu e tot ce poate fi mai rău, nu-i aşa? N-ar fi mult mai rău dacă vi s-ar confisca toate proprietăţile?

– Câtuşi de puţin! răspunse prompt Neel. Nimic n-ar putea fi mai rău decât o asemenea umilinţă. În comparaţie cu aşa ceva, ar fi chiar mai bine să scap de toate complicaţiile. Atunci, cel puţin, aş fi liber să trăiesc într-un pod de casă şi să scriu poezie – ca admirabilul dumneavoastră domn Chatterton.

La asta, sprâncenele stufoase ale avocatului se îmbinară

într-un hăţiş de nedumerire:

– Domnul Chatterjee[1], ai spus? întrebă el, surprins. Conţopistul meu şef, adică? Dar te asigur, scumpe Rajah, că nu locuieşte în niciun pod din nicio casă – iar cât despre poezia lui, păi trebuie să spun că e pentru prima oară când aud despre aşa ceva...

[1] Confuzie menită a sublinia incultura personajului, care, englez fiind, nu a auzit de poetul englez Thomas Chatterton, autor de versuri medievale ce s-ar fi sinucis, la vârsta de 17 ani, în mansarda la care face referire Neel. (n. edit.)

În oraşul Chhapra de pe malul fluviului, la o zi distanţă de Patna, Deeti şi Kalua îl întâlniră din nou pe duffadarul cu care se cunoscuseră la Ghazipur. Trecuseră multe săptămâni de la începutul călătoriei celor doi, iar speranţele lor de a ajunge într-un oraş se scufundaseră odată cu pluta, în labirintul înşelător al bancurilor de nisip care marchează confluenţa Gangelui cu turbulentul său afluent, Ghagara. Li se terminase şi satua, aşa că acum erau nevoiţi să cerşească pe la uşile templelor din Chhapra, unde ajunseseră continuându-şi drumul pe jos, din locul unde li se scufundase pluta.

Atât Deeti, cât şi Kalua, îşi tot căutaseră de lucru, dar în Chhapra slujbele erau greu de găsit. Oraşul era înţesat cu sute de alţi călători sărăciţi, dintre care mulţi erau gata să se spetească până la un pas de moarte cu munca, numai pentru câţiva pumni de orez. Un mare număr dintre aceşti oameni fuseseră alungaţi din satele lor de torentul florilor care măturase regiunea: pământuri care înainte oferiseră mijloace de subzistenţă erau acum scufundate sub fluxul crescând al macilor; mâncarea se găsea atât de greu, încât oamenii se bucurau să lingă frunzele în care erau aduse ofrandele la temple, sau să soarbă apa cu apret din câte-o oală în care se fiersese orez. Adeseori, prin asemenea subterfugii Deeti şi Kalua reuşeau să supravieţuiască; alteori, când aveau noroc, Kalua reuşea să câştige câte ceva, lucrând ca hamal pe cheul râului.

Ca oraş comercial şi port fluvial, Chappra era vizitat de multe vase, iar ghaturile de pe cheu erau singurul loc unde puteai câştiga câţiva gologani, încărcând sau descărcând bărcile şi barjele. Când nu cerşeau la poarta templului, acolo-şi petreceau Deeti şi Kalua cea mai mare parte a timpului. Noaptea, pe malul apei era mult mai răcoare decât în interiorul congestionat al oraşului, aşa că de obicei acolo se culcau: odată cu venirea ploilor, aveau să fie nevoiţi să-şi găsească un alt loc, dar până atunci aranjamentul le convenea de minune. În fiecare seară, pe dru-

mul spre malul fluiului, Deeti spunea: *Suraj dikhat áwé to rástá mit jáwé* – când soarele răsare, cărarea se va arăta – şi credea cu atâta tărie în acest lucru, încât nici chiar în cele mai grele momente nu-şi lăsa speranţele să se risipească.

S-a întâmplat că într-o zi, pe când cerul începea să se lumineze la răsărit cu primele raze ale soarelui, Deeti şi Kalua, trezindu-se din somn, văzură un babu înalt, bine îmbrăcat şi cu mustaţă albă, plimbându-se pe ghat şi plângându-se furios de întârzierea barcagiului. Deeti îl recunoscu aproape de îndată. E duffadarul acela, Ramsaran-ji, îi şopti ea lui Kalua. A venit cu noi atunci, până la Ghazipur. De ce nu te duci să vezi dacă nu-l poţi ajuta cu ceva?

Kalua se scutură de praf, îşi împreună respectuos mâinile şi porni spre duffadar. Peste câteva minute, se întoarse cu vestea că duffadarul dorea să fie dus cu barca pe malul celălalt, ca să ia de-acolo un grup de oameni. Trebuia să plece fără întârziere, căci fusese anunţat că sosea flota cu opiu, aşa că în ziua aceea traficul pe râu urma să fie închis pentru orice alte nave.

Mi-a oferit doi dami şi o adhela, ca să-l trec dincolo, spuse Kalua.

Doi dami şi o adhela! Şi tu încă mai stai aici ca un pom? exclamă Deeti. *Kai sochawa?* Ce mai stai pe gânduri? Du-te, haide, fugi, jaldi!

Peste câteva ore, Deeti şedea la intrarea în faimosul templu Ambaji din Chhapra, când îl văzu pe Kalua venind pe alee. Înainte de a apuca să-i pună vreo întrebare, Kalua zise: Am să-ţi spun totul, dar mai întâi, vino şi hai să mâncăm: chal, *jaldi-jaldi khanwa khá lei*.

Khanwa? Mâncare? Ţi-au dat merinde?

Chal! Kalua îndepărtă cu coatele mulţimea flămândă care se adunase în jurul lor şi numai când ajunseră în siguranţă, destul de departe, îi arătă ce adusese: un pachet învelit în frunze, cu parathe suculente, umplute cu satua, fructe de mango murate, piure de cartofi cu masale, din care se putea face aloo-ka-bharta, ba chiar şi câteva legume zaharisite şi alte dulciuri – parwal-ka-mithai şi khubi-ka-lai zemoase din Barh.

După ce devorară toate aceste bunătăţi, stătură un timp aşezaţi la umbra unui copac, unde Kalua îi povesti în amănunt tot ce se întâmplase. Ajunseseră pe malul opus al râului, unde-i aşteptau opt oameni, împreună cu unul dintre sub-agenţii duffadarului. Chiar acolo, pe mal, oamenii şi-au scris numele pe girmituri de hârtie; după ce aceste învoieli au fost parafate, fiecare a primit câte o pătură, câteva articole de îmbrăcăminte şi o lotă de alamă cu fund rotund. Apoi, pentru a sărbători noul lor statut de girmityai, li s-a servit o masă – resturile acestui ospăţ erau bucatele pe care le primise Kalua de la duffadar. Darul n-a fost oferit fără proteste: niciunuia dintre recruţi nu-i era străină foamea, şi oricât de sătui erau, au fost şocaţi să vadă atâta mâncare dată de pomană. Dar duffadarul le-a spus că nu aveau de ce să-şi facă griji: la fiecare masă, aveau să mănânce pe săturate; de-acum încolo, şi până ajungeau la Mareech, asta era tot ce aveau de făcut: să mănânce şi să prindă puteri.

Această afirmaţie fusese întâmpinată cu mare neîncredere. Unul dintre oameni întrebase: De ce? Suntem puşi la îngrăşat pentru tăiere, ca nişte capre înainte de Id[1]?

Duffadarul îi răspunsese, râzând, că el era cel ce urma să se ospăteze cu capre îngrăşate.

La întoarcere, pe neaşteptate, duffadarul îi spusese lui Kalua că dacă se gândea să vină şi el, îl lua cu plăcere: oamenii voinici şi puternici îi erau oricând de folos.

Aceste cuvinte făcură să i se învârtească lui Kalua capul. Eu? întrebă el. Dar, malik, eu sunt însurat.

Nu contează răspunse duffadarul. Mulţi girmitiyai se duc cu nevestele. Am primit de la Mareech scrisori prin care ni se cereau mai multe femei. O să te iau şi pe tine, şi pe soţia ta, dacă vrea să vină.

După ce stătu câteva momente pe gânduri, Kalua întrebă: Şi *ját* – cum rămâne cu casta?

Casta nu contează, răspunse duffadarul. Sunt dornici să se înscrie tot felul de oameni – brahmini, ahiri, chamari, telişi. Nu

[1] Id – sărbătoare musulmană ce marchează sfârşitul lunii de post. (n. edit.)

are importanţă decât să fie tineri şi în putere, şi dornici să muncească.

Neştiind ce să mai spună, Kalua începuse să tragă la vâsle şi mai cu râvnă. În timp ce barca se apropia de mal, duffadarul îşi repetase oferta. De astă dată, însă, mai adăugase şi un avertisment: Ţine minte, ai doar o noapte ca să te hotărăşti. Mâine plecăm – dacă vii, trebuie să ajungi în zorii zilei... *sawéré hí áwat áni.*

După ce-şi termină povestea, Kalua întoarse capul s-o privească pe Deeti, care văzu că ochii lui uriaşi, negri, era luminaţi de întrebări pe care nu se putea îndura să i le pună. Senzaţia de a avea stomacul plin o buimăcise îndeajuns ca să-l asculte pe Kalua în linişte până la capăt, dar acum, cu capul clocotindu-i de fierbinţeala numeroaselor temeri pe care nu îndrăznea să le recunoască, sări în picioare, tulburată. Cum îşi putea imagina Kalua că ea ar fi de acord să-şi părăsească fiica pentru totdeauna? Cum putea concepe, fie şi numai pentru o clipă, că ar fi plecat într-un ţinut care, din câte ştia ea, putea fi locuit de demoni şi demoniţe-pishachi, ca să nu mai vorbească de toate celelalte fiare nemaivăzute, al căror nume nici nu trebuia rostit? Cum putea şti – el, Kalua, sau oricine altcineva – dacă recruţii erau într-adevăr îngrăşaţi pentru a fi apoi măcelăriţi? Altfel, de ce li s-ar fi dat de mâncare cu atâta mărinimie? Era normal, în nişte vremuri ca acelea, să fii aşa de darnic, fără să ai vreun motiv ascuns?

Spune-mi, Kalua, îl întrebă ea, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi, pentru asta m-ai salvat? Ca să mă dai ca tain demonilor? Mai bine mă lăsai să mor în flăcările acelui rug...

Unul dintre felurile mărunte în care Paulette încerca să se facă de folos binefăcătorilor ei era să scrie cartonaşele cu numele invitaţilor, pentru a marca locurile lor la prânzuri, cine, supeuri, chermeze bisericeşti şi alte agape. Având o fire placidă şi comodă, doamna Burnham rareori făcea eforturi considerabile pentru aceste mese, preferând să dirijeze din pat toate aranjamentele. Bobacheeul-şef şi întâiul consumah erau de obicei introduşi primii, ca să discute despre cheltuieli; din motive care ţineau de

buna cuviinţă, doamna Burnham îşi ţinea boneta de noapte pe cap şi plasa pentru ţânţari coborâtă, în timp ce se desfăşurau aceste consultări. Dar, când îi venea rândul Paulettei să intre, draperiile erau trase şi, cel mai adesea, Paulette era poftită să ia loc pe patul lui Burra BeeBee şi să se uite peste umărul ei în timp ce femeia îşi bătea capul cu rânduirea mesenilor, scriind nume şi desenând scheme pe o tăbliţă de ardezie. Astfel, Paulette fu aceea pe care doamna Burnham o chemă în dormitorul ei, într-o după-amiază, ca s-o ajute la organizarea unei burra-khana.

Pentru Paulette, examinarea planurilor de masă ale doamnei Burnham era, de obicei, un calvar îngrozitor: având un loc atât de jos în ierarhia socială, aproape întotdeauna îi revenea locul de la mijlocul navei – sau beech-o-beech, cum îi plăcea lui Beebee să spună – ceea ce însemna că de obicei stătea între oaspeţii cel mai puţin dezirabili: colonei pe care-i asurzise praful de puşcă, perceptori care nu ştiau să vorbească decât despre veniturile fiscale din districtul lor, predicatori laici care îndrugau verzi şi uscate despre neruşinarea păgânilor, plantatorii cu mâinile pătate de indigo, şi alţi asemenea neica-nimeni. Acestea fiind experienţele sale cu burra-khanele doamnei Burnham, întrebă cu oarecare emoţie:

– Este vreo ocazie specială, Madame?

– Păi, da, Puggly, răspunse doamna Burnham, întinzându-se alene. Domnul Burnham vrea să punem de-un tumasher pe cinste. E pentru căpitanul Chillingworth, care tocmai a sosit din Canton.

Paulette aruncă o privire spre tăbliţă şi văzu că invitatul de onoare fusese deja plasat la capătul dinspre BeeBee al mesei. Bucuroasă că avea ocazia să-şi arate cunoştinţele despre eticheta memsahibelor, spuse:

– De vreme ce căpitanul stă lângă dumneavoastră, Madame, n-ar trebui ca pe soţia lui s-o aşezăm lângă domnul Burnham?

– Pe soţia lui?

Vârful cretei se retrase de pe tăbliţă, cu un gest de surprindere.

– Dar, draga mea, doamna Chillingworth s-a dus de ani de zile.

– Aşa...? făcu Paulette. Deci, căpitanul este... cum se spune... veuf?

– Văduv, vrei să spui, Puggly? Nu, draga mea, nici văduv nu este. E o poveste destul de tristă...

– Da, Madame?

Doamna Burnham nu avu nevoie de un alt îndemn, ca să se rezeme comod de perne.

– Este din Devonshire, căpitanul Chillingworth, şi a fost crescut pentru mare, cum se spune. Acestor marinari bătrâni le place să se întoarcă în porturile lor de-acasă, înţelegi, şi la fel a făcut şi el: şi-a găsit o fătucă îmbujorată-n obraji din West Country, abia ieşită de la creşă, şi a adus-o în Est. Duduiţele noastre născute-n ţară nu erau destul de mem pentru el. Şi cum era şi de aşteptat, n-a ieşit nimic bun din treaba asta.

– De ce, Madame? Ce-a ajuns să se întâmple?

– Într-un an, căpitanul s-a dus până în Canton, răspunse BeeBeea. Ca de obicei, lunile treceau, iar ea stătea singură-singurică într-un loc nou şi cu totul străin. Şi pe urmă, într-un târziu, a venit o veste despre corabia lui bărbatu-său – dar, în locul căpitanului, care-ar fi trebuit să apară la uşa ei, a venit şeful de echipaj. Căpitanul se îmbolnăvise de febră galbenă, i-a spus el, şi fuseseră nevoiţi să-l lase-n Penang, în convalescenţă. Căpitanul se hotărâse să aranjeze o călătorie pentru doamna Chillingworth, şi-l însărcinase pe nostrom să se ocupe de toate pregătirile. Şi cu asta, draga mea, praful s-a ales de tot: hogya pentru bătrânul căpitan, sărmanul.

– Ce vreţi să spuneţi, Madame?

– Nostromul ăsta – se numea Texeira, din câte-mi amintesc – era din Macao, portughez de felul lui, şi cel mai ticălos chuckmuck din câţi au făcut vreodată umbră pământului: ochi strălucitori ca două nestemate, şi un zâmbet ca de serafim. A dat de înţeles c-o escorta pe doamna Chillingworth până-n Penang. S-au îmbarcat pe o corabie, şi de-atunci nimeni nu i-a mai văzut. Am auzit că acuma-s pe undeva prin Brazilia.

– O, Madame! exclamă Paulette. Ce rău îmi pare pentru căpitan! Şi nu s-a mai recăsătorit niciodată?

– Nu, Puggly dragă. În veci nu şi-a mai revenit. Ce l-o fi durut mai mult, pierderea nevestei sau a şefului de echipaj, nu ştie nimeni, dar praful s-a ales de călătoriile lui pe mare – nu mai putea să se înţeleagă cu ofiţerii, îşi speria marinarii de făceau pe ei, ba chiar, a pus o navă oolter-poolter în Spratlys, ceea ce se zice că-i una dintre cele mai mari nerozii printre marinari. În orice caz, acum totul s-a sfârşit. „Ibis" va fi ultima căreia-i va lua comanda.

– „Ibis", Madame? se îndreptă brusc de spate Paulette. Va fi căpitanul lui „Ibis"?

– Păi, da – nu ţi-am spus, Puggly?

Aici, BeeBeea se întrerupse, cu o tresărire vinovată.

– Uite la mine, cum trăncănesc ca o gudda, când ar trebui să-mi văd de tumasher...

Şi, luând din nou tăbliţa de ardezie, începu să-şi scarpine buza cu vârful cretei, îngândurată.

– Şi acum, ia spune-mi, Puggly dragă, ce Dumnezeu am să mă fac eu cu domnul Kendalbushe? A ajuns judecător puisne deacum, să ştii, şi trebuie să fie tratat cu cea mai mare deferenţă.

Ochii femeii se ridicară încet dinspre tăbliţă, oprindu-se asupra Paulettei, cu o expresie estimativă.

– Judecătorului îi place atât de mult compania ta, Puggly! remarcă ea. Abia săptămâna trecută l-am auzit spunând că meriţi un shahbash, pentru progresele pe care le-ai făcut cu studiile tale biblice.

La auzul acestor cuvinte, Paulette se cam sperie: o seară petrecută alături de domnul judecător Kendalbushe nu oferea deloc perspective plăcute, căci bătrânul o supunea invariabil unor catehisme dezaprobatoare şi prelungite despre subiecte scripturale.

– Judecătorul este prea bun, spuse ea, amintindu-şi limpede expresia încruntată cu care o sfredelise domnul Kendalbushe, când o surprinsese luând o a doua sorbitură din paharul cu vin. „Ţine minte zilele întunecimii", mormăise el, „căci vor fi multe la

număr..." Şi, desigur, Paulette nu putuse identifica nici capitolul, nici versetul.

Se impunea să judece cu repeziciune, iar prezenţa de spirit n-o înşelă.

– Dar, Madame, spuse ea, celelalte Burra Meme nu se vor simţi jignite dacă o persoană ca mine este aşezată lângă un om atât de puisne ca judecătorul Kendalbushe?

– Ai dreptate, dragă, răspunse doamna Burnham, după un moment de gândire. Probabil că doamna Doughty ar suferi chiar un atac de Doolally-tap.

– Va fi prezentă şi ea?

– Teamă mi-este că nu putem evita s-o invităm, spuse Bee-Beea. Domnul Burnham e hotărât să-l cheme pe Doughty. Dar ce Dumnezeu am să mă fac cu ea? E complet dottissima.

Dintr-odată, ochii doamnei Burnham se luminară, iar vârful cretei i se repezi din nou spre tăbliţă.

– Gata! spuse ea triumfătoare, scriind numele doamnei Doughty pe locul gol de la stânga căpitanului Chillingworth. Asta ar trebui să-i închidă gura. Cât despre bărbatul ăla al ei, mai bine să-l trimitem beech-o-beech, unde nu va trebui să-i ascult palavrele. Ţi-l las ţie pe bătrânul ăla vântos de poggle...

Şi creta se coborî în mijlocul gol al tăbliţei, unde-i aşeză pe domnul Doughty şi Paulette unul lângă altul.

Paulette nici nu apucase să se împace cu gândul de a face conversaţie cu pilotul – dintr-a cărui engleză înţelegea mai ales cuvintele hindustane – când vârful cretei BeeBeei începu iar să oscileze de îngrijorare.

– Dar asta tot ne lasă cu o problemă, Puggly, se plânse femeia. Pe cine Dumnezeu am să lagow la stânga ta?

O inspiraţie de moment o îndemnă pe Paulette să întrebe:

– Vor fi invitaţi şi ofiţerii din echipaj, Madame?

Doamna Burnham îşi foi incomod greutatea pe pat.

– Domnul Crowle? Vai de mine, draga mea Puggly! În veci nu l-aş putea primi la mine-n casă.

– Domnul Crowle? întrebă Paulette. Cine-i, şeful de echipaj?

– Într-adevăr, răspunse BeeBeea. E un matelot bun, se spune – domnul Burnham jură că, fără el, căpitanul Chillingworth ar fi luat-o razna rău de tot, în ultimii câțiva ani. Dar e un câine-de-mare de cea mai joasă speță: l-au dat afară din Marină, din cauza nu știu cărui fel de goll-maul oribil c-un secund. Norocul lui cu căpitanul, care nu-i prea mofturos – dar, draga mea, nicio mem nu l-ar pofti la masa ei. Păi, ar fi totuna cu a lua cina c-un moochy!

BeeBeea se opri să-și lingă creta.

– Totuși, e mare păcat, fiindcă am auzit că secundul e foarte prezentabil. Cum îl cheamă? Zachary Reid?

Pe Paulette o străbătu un tremur, iar când îi trecu, avu impresia că până și firișoarele de praf din aer își încetaseră dansul și așteptau, în suspensie. Nu îndrăznea să deschidă gura, sau măcar să ridice privirea, și nu putu decât să dea din cap, ca răspuns la întrebarea BeeBeei.

– L-ai cunoscut deja, nu-i așa – pe acest domn Reid? întrebă femeia. Nu era pe schooner, când te-ai dus să iei un dekko, săptămâna trecută?

Paulette, care nu suflase un cuvințel despre vizita ei pe „Ibis", fu nu puțin descumpănită să constate că doamna Burnham aflase deja.

– Păi, da, Madame, spuse ea, cu prudență. Am avut o scurtă întâlnire cu domnul Reid. Părea un om destul de amabil.

– Amabil, spui? îi aruncă doamna Burnham o privire vicleană. Kubberu-i că se găsesc mai multe missy-meme tinerele care și-au pus în cap să-l lege la cap pe flăcăul ăsta. Alde Doughty îl târăsc după ei prin tot orașul.

– Așa...? replică Paulette, luminându-se la față. Atunci, poate ar putea să-l aducă pe domnul Reid cu ei, ca invitat al lor? Cu siguranță, n-ar fi nevoie ca domnul Crowle să știe, nu-i așa?

– I-auzi, șeitană mică ce ești! râse încântată BeeBeea. Ce șiretlicuri istețe mai pui tu la cale! Și dacă tot te-ai gândit la asta, am să te pun lângă el. Gata. Chull.

Și, cu asta, creta se prăvăli pe tăbliță, precum însuși degetul sorții, și scrise numele lui Zachary pe locul din stânga celui al

Paulettei:

– Poftim.

Paulette înhăţă tăbliţa din mâinile BeeBeei şi alergă la etaj, numai pentru a-şi găsi odăile pradă unei invazii de menajere. Pentru prima oară, nu se lungi la vorbă şi le dădu pe toate afară – farrashee, bichawnadare şi harry-maide:

– Nu azi, nu acum...

Şi se aşeză la birou, cu un teanc de cartonaşe pentru locuri.

Doamnei Burnham îi plăcea ca inscripţiile de pe cartoane să fie cât mai îmbârligate, cu cât de multe înfloriturişi cârlige ornamentale puteau să încapă: chiar şi în zile obişnuite, Paulette avea nevoie adesea de câte o oră sau chiar două, ca să le împodobească după placul BeeBeei. Acum, sarcina părea să se prelungească la nesfârşit, cu pana împiedicându-i-se şi şovăind tot timpul: dintre toate literele, cel mai mult îi dădea de furcă „Z"-ul, şi nu numai fiindcă înainte nu avusese niciodată nevoie să-l scrie ca majusculă, ci şi pentru că nici nu-i trecuse vreodată prin minte că oferea atât de multe curbe, bucle şi posibilităţi: explorându-i forma şi mărimea, pana ei se tot învârtea la nesfârşit, formând cercuri şi spirale ce păreau cumva dornice să se înnoade cu umilul „P" din propriile ei iniţiale. Iar când se sătură de asta, se simţi îndemnată, în mod inexplicabil, să se studieze în oglindă, alarmându-se la vederea părului încâlcit şi a petelor roşii din locurile unde unghiile i se înfipseseră în piele. Apoi, picioarele o purtară spre garderobă, unde rămase captivă în faţa uşii, scotocind printre rochiile pe care i le dăduse doamna Burnham: acum, ca niciodată în trecut, îşi dorea să nu fii avut toate culori atât de austere, şi forme aşa de voluminoase. Pradă unui impuls, îşi deschise cufărul încuiat şi-şi scoase singurul sari bun, din mătase benareză stacojie, după care îşi trecu mâinile peste el, amintindu-şi cum până şi Jodu, care mereu râdea de hainele ei, rămăsese cu gura căscată când o văzuse îmbrăcată astfel – şi oare ce-avea să spună Zachary dacă o vedea cu acel sari? Ideea îi atrase ochii spre fereastră, privind în direcţia bungalowului din Grădină, şi căzu pe pat, biruită de povara ultimelor întâmplări.

Zece

După ce păşise pe uşa înaltă de mahon a Dufterului domnului Burnham, Babu Nob Kissin avu impresia că lăsase în urmă canicula din Calcutta, ajungând în altă ţară. Dimensiunile încăperii, cu întinderea ei aparent nesfârşită de podea şi cu pereţii maiestuoşi, erau de aşa natură încât să creeze un climat particular în sine, temperat şi lipsit de praf. De la grinzile masive de sub tavan atârna o punkah enormă, cu franjuri de catifea, legănându-se uşor înainte şi-napoi, cu o mişcare care stârnea o adiere destul de puternică pentru a lipi de corp kurta subţire de bumbac a gomustaului. Veranda de lângă Dufter era foarte largă, astfel încât să ţină soarele la distanţă creând un prag lat de umbră; acum, la amiază, paravanele de khus ale balconului erau lăsate în jos, iar tattiele erau umezite încontinuu de o echipă de punkah-wallahi, pentru a obţine un efect răcoritor.

Domnul Burnham stătea aşezat la un birou masiv, scăldat în lumina difuză a unui luminator practicat în tavanul foarte înalt. Ochii i se măriră, în timp ce-l privea pe Babu Nob Kissin venind prin cameră.

– Bunul meu Babuin! exclamă el, observând părul unsuros, lung până la umeri, al gomustaului, şi colierul de la gât. Ce Dumnezeu s-a întâmplat cu tine? Arăţi atât de...

– Da, domnule?

– Atât de femeiesc, într-un chip straniu.

Gomustaul afişă un zâmbet gol.

– A, nu, domnule, răspunse el. Este numai aparenţă de din afară, numai iluzie. Pe dedesubt, totu'-i la fel la fel.

– Iluzie? repetă cu dispreţ domnul Burnham. Bărbatul şi femeia? Dumnezeu i-a făcut pe amândoi aşa cum sunt, Babuinule, şi nu e nimic iluzoriu în asta! Ori laie ori bălaie, nu-i altă variantă.

– Întocmai, domnule, spuse Babu Nob Kissin, dând din cap cu entuziasm. Asta voiesc şi eu de spus: în acest sens, niciun concesiu nu se face. Cererile nerezonabile trebuiesc de respins

cu sârguinţă mare.

– Atunci, fie-mi îngăduit să te întreb, Babuinule, ce ţi s-a năzărit să te împopoţonezi cu asta? replică încruntat domnul Burnham, ridicând un deget şi arătând piepţii gomustaului, care păreau să fi dobândit cumva un relief mai accentuat faţă de contururile întregului trup. Pot să te întreb de ce ţi-ai pus bijuteria asta cât toate zilele? E cumva ceva ce-ai primit de la casa-sammy?

Mâna lui Babu Nob Kissin se repezi la amuletă, pe care şi-o strecură sub kurta.

– Da, domnule; de la templu numai primii.

Şi, improvizând la libera inspiraţie, se grăbi să adauge:

– Ca atare este mai ales în scop medicinal. Făcut din cupru, ce îmbunează la digestie. Puteţi să încerca şi dumneavoastră, domnule: scaunul se devine uşor şi copios. Şi la culoare face frumos, ca turmeric.

– Ferească cerul! exclamă domnul Burnham, cu un gest dezgustat. Destul cu asta. Mai bine spune-mi, Babuinule, ce-o fi treaba asta urgentă în legătură cu care voiai mă vezi?

– Voiam decât să ridic nişte chestiuni, domnule.

– Da, continuă. N-am toată ziua, să ştii.

– Un lucru e despre tabără pentru coolies, domnule.

– Tabăra? repetă domnul Burnham. Cum adică, tabără? Nu ştiu de nicio tabără pentru coolies.

– Da, domnule, aceasta e discuţie care voiesc să ridic. Ce propun eu este: de ce a nu construi tabără? Uitaţi, doar vedeţi şi fiţi convins.

Şi, luând o coală de hârtie dintr-un dosar, Babu Nob Kissin o puse în faţa şefului său.

Gomustaul era pe deplin conştient că domnul Burnham considera transportul migratorilor o parte neînsemnată şi destul de iritantă din afacerile sale cu navlosiri, întrucât marjele de profit erau neglijabile în comparaţie cu câştigurile enorme pe care le oferea opiul. Era adevărat că anul acela făcea excepţie, din cauza întreruperii din fluxul de opiu spre China – dar Babu Nob Kissin ştia că tot trebuia să prezinte argumente cât mai convin-

gătoare, dacă voia să-l convingă pe Burra Sahib să opereze o dezvoltare semnificativă a acestei ramuri din afacerile lui.

– Uitați aici, domnule, și voi arăta...

Cu numerele scrise pe hârtie, Babu Nob Kissin putea să demonstreze rapid și vizibil că toate costurile pentru cumpărarea locului, ridicarea colibelor și așa mai departe aveau să se acopere în vreo două anotimpuri.

– Un avantaj mare, domnule, e că puteți a vinde tabăra la guvern, în unul, doi ani. Profit poate ieși sănătos.

Aceste cuvinte atraseră atenția domnului Burnham.

– Cum așa?

– Foarte simplu, domnule. Puteți spune la Consiliu Municipal că-i necesar depou corect de imigranți. Altfel curățenia va suferi și progresul va fi întârziat. Apoi numai la ei putem să vindem, nu? Domnul Hobbes e acolo – va asigura plată.

– Splendidă idee! se rezemă domnul Burnham de spătar, mângâindu-și barba. Nu încape nicio îndoială, Babuinule, că din când în când vii cu niște planuri excelente. Ai permisiunea mea să faci tot ceea ce este necesar. Hai, du-te! Nu mai pierde timpul.

– Dar, domnule, încă o altă chestiune ridică cap.

– Da? Ce anume?

– Domnule, om supercargo pentru pasagerii pentru „Ibis" încă nu fu ales, nu, domnule?

– Nu, confirmă domnul Burnham, încă n-am numit pe nimeni. Te gândești la cineva anume?

– Da, domnule. Propunere aș dori să împing, domnule, e că eu însămi trebuie să duc.

– Tu? își privi domnul Burnham, surprins, gomustaul. Dar, Babu Nob Kissin! De ce să te duci?

Gomustaul avea răspunsul pregătit:

– Doar, domnule, motivul e de observat situație pe teren. Va ușura munca mea cu coolies, domnule, așa că pot să furniz servici complect. Va fi ca rupt o pagină nouă pentru cariera mea.

Domnul Burnham aruncă o privire îndoielnică spre silueta de cloșcă a gomustaului.

– Entuziasmul tău mă impresionează, Babu Nob Kissin. Dar eşti sigur c-ai să poţi face faţă condiţiilor de la bordul corabiei?

– De siguranţă, domnule! Deja fui pe corabie – la templul Jagannath, în Puri. Nicio problemă fu acolo.

– Dar, Babuinule, replică domnul Burnham, răsfrângându-şi ironic buza. Nu te temi că-ţi pierzi casta? Frăţânii tăi Gentoo n-au să te-alunge din mijlocul lor, pentru că ai trecut Apa Neagră?

– O, nu, domnule, răspunse gomustaul. Aceste zile toţi merg la pelerinaj cu corabie. Pelerinii nu pot pierde castă – la fel asta ca aia poate fi. De ce să nu?

– Păi, nu ştiu, răspunse domnul Burnham, cu un oftat. Sincer, n-am timp să mă gândesc la aşa ceva acum, cu tot cazul ăsta Raskhali care s-a ivit.

Babu Nob Kissin îşi dădu seama că sosise momentul să-şi joace cartea cea mai bună.

– Privind caz, domnule, pot cu bunătate să fiu permis de împins o sugestie?

– Da, desigur, răspunse domnul Burnham. Din câte-mi amintesc, tu ai fost cu ideea, de la bun început, nu?

– Da, domnule, răspunse gomustaul dând din cap, eu însumi numai venii cu schema de-aci.

Babu Nob Kissin se mândrea, şi nu în mică măsură, că el fusese cel dintâi care să-i releve şefului său avantajele care puteau decurge din achiziţionarea moşiei Raskhali: de câţiva ani, se zvonea despre Compania Indiilor Orientale că urma să renunţe la controlul asupra producţiei de opiu în estul Indiei. Dacă se întâmpla una ca asta, era foarte posibil ca macii să devină cultură de plantaţie, la fel ca indigoul sau trestia-de-zahăr; odată cu creşterea continuă a cererii în China, negustorii care-şi controlau propria producţie, în loc de a depinde de fermierii mărunţi, aveau şanse să-şi mărească şi mai mult profiturile deja astronomice. Deşi încă nu exista niciun semn clar că englezii erau gata să facă respectivele concesiuni, câţiva comercianţi vizionari începuseră deja să caute loturi de pământ apreciabile. Când domnul Burnham a început să se intereseze în dreapta şi în stânga, Babu Nob Kissin a fost cel care i-a amintit că nu era nevoie să

privească mai departe de moşia Raskhali, care era înglodată în datorii uriaşe, şi pe care practic o avea deja în mână. Cunoştea deja foarte bine tot felul de karanii şi mootsuddii din daftarul Raskhali, iar aceştia îl ţinuseră la curent îndeaproape cu toţi paşii greşiţi ai tânărului zemindar; la fel ca ei, şi el îl considera pe noul Rajah un diletant care umblă cu nasul pe sus şi cu capul prin nori, şi le împărtăşea întru totul opinia că oricine era atât de nătărău încât să semneze toate hârtiile ce-i erau puse în faţă merită să-şi piardă averea. În plus, Rajahii din Raskhali erau cu toţii cunoscuţi ca fiind nişte hinduşi bigoţi, sclavi ai ritualurilor, care-i priveau cu dispreţ pe vaişnaviţii heterodocşi ca el: oamenii ca ei aveau nevoie de câte o lecţie, din când în când.

Gomustaul coborî glasul:

– Zvonuri ajung, domnule, că „doamna-ţinută" de Rajah-sahib se ascunde în Calcutta. O dansatoare, domnule, cu bunul ei nume Elokeşi. Poate are a furniza vorbe de pecetluit soartă la Rajah.

Lucirea şireată din ochii lui Babu Nob Kissin nu-i scăpă şefului său. Domnul Burnham se aplecă înainte, în scaun.

– Crezi că s-ar putea să depună mărturie?

– Nu pot fiu sigur, domnule, răspunse gomustaul. Dar nu e niciun rău în lansare de eforturi.

– M-aş bucura s-o faci.

– Dar atuncea, domnule, îşi lăsă gomustaul vocea să se tărăgăneze uşor, dobândind o notă interogativă, ce este de făcut cu numit om supercargo?

Domnul Burnham îşi ţuguie buzele, ca pentru a indica faptul că înţelegea prea bine târgul care-i era propus.

– Dacă poţi face rost de declaraţie, Babuinule, spuse el, funcţia îţi aparţine.

– Vă mulţumesc, domnule, răspunse Babu Nob Kissin, reflectând, încă o dată, la plăcerea de a lucra cu un om atât de rezonabil. Puteţi odihni toată încrederea, domnule. Voi face la cel mai bun maximum.

În ajunul primei apariţii a lui Neel la tribunal, musonii s-au prăvă-

lit peste oraş, lucru pe care toţi doritorii-de-bine l-au privit ca pe un semn bun. Ca să sporească optimismul general, astrologul de Curte al moşiei Raskhali hotărî că data audierii se situa sub auspicii extrem de favorabile, cu toate stelele aliniate în favoarea Rajahului. S-a mai aflat şi că zemindarii cei mai bogaţi din Bengal semnaseră o petiţie de clemenţă: până şi Tagorii din Jorasanko[1] şi Debii din Rajabazar, care în nicio altă privinţă nu se puteau pune de acord, îşi lăsaseră deoparte divergenţele în această chestiune care îl privea pe un membru al propriei lor clase. Aceste ştiri au adus atâta bucurie în familia Halder, încât soţia lui Neel, Rani Malati, făcu o vizită la templul Bhukailash, ofernd un festin pentru o sută de brahmini şi servindu-i pe toţi cu mâinile ei.

Ştirile, însă, nu erau de ajuns ca să risipească de-a binelea toate temerile lui Neel, care în noaptea dinainte de a compărea în instanţă n-a putut pune pleoapă pe pleoapă. Se aranjase să fie transportat la tribunal înainte de crăpatul zorilor, sub o pază uşoară, iar familia lui primise permisiunea de a trimite o echipă de servitori care să ajute la pregătiri. Mai erau câteva ore până să se lumineze de ziuă, când un duruit de roţi anunţă că se apropia un phaeton-gari care venea dinspre moşie; nu peste mult timp, servitorii de la Raskhali ajunseră la uşa lui Neel şi, din acel moment, slavă Domnului, nu mai avu timp să-şi facă griji.

Parimal adusese cu el doi preoţi de-ai familiei, plus un bucătar şi un bărbier. Purohiţii brahmini veniseră purtând o statuie cu încrustaţii de aur a Sfintei Mamei Durga, cea mai „trează" imagine din templul Raskhali. În timp ce antecamera apartamentului era pregătită pentru puja, Neel fu condus în dormitorul dinăuntru, unde fu bărbierit, îmbăiat şi uns cu uleiuri aromate şi attari cu miresme de flori. În materie de îmbrăcăminte, Parimal adusese cele mai dichisite găteli din garderoba Raskhali, printre care o jachetă de chapkan ornamentată cu perle mici de Aljofar şi un turban decorat cu faimosul sarpech de la Raskhali – o pole-

[1] Tagorii din Jorasanko – strămoşii marelui poet indian Rabindranath Tagore. (n. edit.)

ială de aur intarsiată cu rubine din podişul Shan. Neel însuşi era acela care ceruse aceste accesorii, dar odată ce i-au fost aşternute pe pat, a început să aibă îndoieli. Nu cumva risca să facă impresie greşită, dacă se prezenta în faţa curţii cu un asemenea belşug de finețuri? Dar, pe de altă parte, nu era la fel de posibil ca o ţinută mai simplă să fie privită ca o recunoaştere a vinovăţiei? Era greu de prevăzut care era îmbrăcămintea cea mai potrivită pentru un proces de fals. În cele din urmă, Neel hotărî că ar fi fost mai bine să nu atragă atenţia asupra hainelor sale şi îi ceru lui Parimal o kurta de mushru' mulmul simplu şi un dhoti netivit, din bumbac de Chinsura. Parimal tocmai îngenunchea să-i potrivească dhotiul, când Neel întrebă: Şi fiul meu ce face?

Aseară, a fost ocupat cu zmeiele lui, până târziu, Huzur. Crede că eşti la Raskhali. Am avut grijă să nu ştie nimic despre toate astea.

Şi Rani?

Huzur, răspunse Parimal, din momentul când ai fost luat de-acasă, nu mai are parte de somn sau odihnă. Îşi petrece zilele în rugăciune şi n-a mai rămas niciun templu sau om sfânt pe care să nu-l fi vizitat. Astăzi iar îşi va petrece ziua întreagă în templul nostru.

Şi Elokeşi? se interesă Neel. De la ea tot nu s-a primit vreo veste?

Nu, huzur, nicio vorbă.

Neel dădu din cap – era mai înţelept să stea ascunsă până când procesul lua sfârşit.

După ce fu echipat complet, Neel deveni nerăbdător să pornească la drum, dar mai erau încă multe de făcut: puja dură aproape o oră, iar apoi, după ce preoţii îi unseră fruntea cu pastă de santal, îl stropiră cu apă sfinţită şi presărară deasupra lui fire de iarbă durba sacră, fu pus să ia o masă compusă din tot felul de mâncăruri de bun augur – zarzavaturi, puriuri prăjite în cel mai curat ghii şi dulciuri preparate cu sirop patali, obţinut din palmierii-de-zahăr din propria lui gospodărie. Când sosi în sfârşit vremea să plece, brahminii porniră primii, înlăturând din drumul lui Neel obiectele impure, precum jharuurile şi vidanjele, şi

alungându-i pe toţi aducătorii de ghinion – măturători, purtători ai oalelor-de-noapte, şi alţii ca ei. Parimal o luase deja înainte, ca să se asigure că acei comisari aleşi să-l însoţească pe Neel la tribunal erau hinduşi de castă respectabilă şi li se puteau încredinţa alimentele şi apa pentru el. Acum, când Neel se urcă în trăsura oblonită, servitorii se adunară toţi la un loc ca să-i amintească încă o dată să aibă grijă ca ferestrele să stea mereu închise, pentru ca ochii lui să nu întâlnească nicio priveliştе purtătoare de nenoroc – într-o zi ca aceea, mai ales, era cel mai bine să se ia toate măsurile de prevedere cu putinţă.

Trăsura mergea încet şi avu nevoie de aproape o oră ca să parcurgă distanţa de la Lalbazar până la Tribunalul Nou, pe Esplanadă, unde urma să fie judecat cazul lui Neel. La sosire, Neel fu condus repede prin clădirea umedă şi întunecoasă, trecând în grabă de sala boltită unde erau ţinuţi majoritatea prizonierilor, în timp ce aşteptau să le vină rândul la judecată. Coridoarele începură să se umple cu sâsâieli şi şuşoteli, pe măsură ce acuzaţii ceilalţi se întrebau unii pe alţii cine anume era Neel şi ce infracţiune comisese.

Obiceiurile zemindarilor nu le erau nefamiliare acelor oameni:

...Dacă ăsta era ăla de-l schilodi pe fiu-meu, nici gratiile astea nu m-ar ţine pe loc...

...Stai numa' să pui mâna pe el – o să-l ating de n-o uita toată viaţa...

...I-aş da plugu' la care tânjeşte pământu' meu...

Ca să ajungă la completul de judecată, trebuia să urce mai multe scări şi să străbată numeroase coridoare. Era clar, după zarva care reverbera prin tot tribunalul nou, că procesul atrăsese o mare mulţime de curioşi. Cu toate acestea, deşi Neel era pe deplin conştient de interesul public pe care-l prezenta cazul lui, nu fu în niciun caz pregătit pentru priveliştea care-l aştepta când păşi în sala de judecată.

Încăperea avea forma unui bol tăiat în jumătate, cu bara martorilor în fund şi spectatorii dispuşi pe rânduri curbe, de-a lungul pereţilor în amfiteatru. La apariţia lui Neel, vacarmul înce-

tă brusc, lăsând doar câteva ultime fuioare de sunet să plutească încet în jos pe pardoseală, ca nişte fâşii destrămate dintr-o panglică. Printre acestea se auzi clar o şoaptă:

– Aha, Rascally-Roger-ul! A venit, în sfârşit!

Primele câteva rânduri erau ocupate de albi, şi printre aceştia stătea aşezat domnul Doughty. În spatele lui, ocupând toată suprafaţa până la luminatoarele din tavan, se vedeau chipurile multor prieteni, cunoştinţe şi rude de-ale lui Neel: dintr-o ochire, îşi putu vedea aliniaţi în faţa lui toţi colegii din Asociaţia Moşierilor Bengalezi, precum şi nenumăratele neamuri care-l însoţiseră în procesiunea de nuntă. Parcă s-ar fi adunat toţi bărbaţii din clasa lui, toată nobilimea din Bengal, ca să-i urmărească procesul.

Mutându-şi privirea, Neel îl zări pe domnul Rowbotham, avocatul său. Se ridicase în picioare la vederea lui, iar acum începu să improvizeze un spectacol pompos şi încrezător de întâmpinare a lui Neel în completul de judecată, conducându-l cu multă ceremonie la locul lui. Neel tocmai se aşezase, când aprozii începură să bată cu măciucile în podea, pentru a anunţa intrarea judecătorilor. Ridicându-se în picioare, Neel stătu un moment cu capul plecat, la fel ca toată lumea, iar când ridică ochii văzu că omul care avea să-i prezideze procesul era nimeni altul decât domnul judecător Kendalbushe. Fiind pe deplin conştient de prietenia dintre acesta şi domnul Burnham, Neel se întoarse spre domnul Rowbotham, alarmat:

– Ăsta-i într-adevăr judecătorul Kendalbushe? Nu are relaţii strânse cu domnul Burnham?

Domnul Rowbotham îşi ţuguie buzele şi dădu din cap

– S-ar putea să fie aşa, dar am convingerea că e un om de o corectitudine ireproşabilă.

Ochii lui Neel se abătură spre boxa juriului, şi se pomeni schimbând saluturi din cap cu câţiva dintre juraţi. Dintre cei doisprezece englezi din boxă, cel puţin opt îl cunoscuseră pe tatăl lui, bătrânul Rajah, şi câţiva fuseseră prezenţi la sărbătorirea Primului Orez pentru fiul lui. Aduseseră daruri de aur şi argint, linguri ornamentale şi ceşti filigranate; unul dintre ei îi dăruise

micului Raj Rattan un abac din China, făcut din bile de abanos şi jad.

Între timp, domnul Rowbotham îl privise atent pe Neel, iar acum se aplecă spre el ca să-i şoptească la ureche:

– Mă tem că mai am încă o veste, destul de proastă...

– Aşa...? făcu Neel. Ce veste?

– Chiar azi-dimineaţă am primit o înştiinţare oficială de la avocatul guvernului. Vor introduce o nouă probă: o declaraţie sub prestare de jurământ.

– De la cine? întrebă Neel.

– De la o doamnă – o femeie, mai bine zis – care susţine că a avut o legătură cu dumneata. Înţeleg că e dansatoare...

Domnul Rowbotham îşi miji ochii spre o foaie de hârtie.

– Cred că numele ei este Elokeşi.

Ochii neîncrezători ai lui Neel se mutară în altă direcţie, pentru a privi din nou spre mulţimea adunată în sală. Văzu că apăruse şi cumnatul său, care se aşezase pe un loc din spate. Preţ de-o clipă (de coşmar) se întrebă dacă nu cumva venise şi Malati, şi nu mică-i fu uşurarea când constată că fratele cel mare al soţiei sale venise singur. În trecut, regretase uneori strictеţea lui Malati în a respecta regulile de castă şi purdah – dar acum nu mai simţea decât recunoştinţă pentru ortodoxia ei, căci dacă exista vreun lucru care să poată înrăutăţi situaţia încă şi mai mult, acela era gândul că ea ar fi putut că fie prezentă ca martoră a trădării metresei lui.

Această noţiune fu aceea care-i dădu putere în tot timpul cât dură calvarul declaraţiei lui Elokeşi, care se dovedi a fi o istorisire plină de scorneli, nu numai despre conversaţia incriminatoare în care Neel vorbise cu domnul Burnham despre afacerile moşiei Raskhali, ci şi despre împrejurările în care aceasta avusese loc. Budgerowul Raskhali, cabina, până şi cuverturile de pe pat, toate fură descrise cu detalii atât de meticuloase, ba chiar indiscrete, încât fiecare nouă dezvăluire era întâmpinată cu exclamaţii de surpriză, strigăte şocate şi hohote de râs.

Când în sfârşit lectura luă sfârşit, Neel se întoarse spre domnul Rowbotham, epuizat:

– Cât va dura procesul ăsta? Când o să ştim rezultatul?

Cu un zâmbet gol, Domnul Rowbotham îi răspunse:

– Nu prea târziu, dragul meu Rajah. Poate în cel mult două săptămâni.

Când Deeti şi Kalua coborâră la ghat, văzură de ce duffadarul fusese aşa de grăbit în dimineaţa aceea: acum, în faţa lor, fluviul era blocat de o flotă imensă care cobora încet spre ghaturile din Chhapra, din amonte. În frunte plutea o flotilă de pulwaruri – ambarcaţiuni cu un singur catarg, echipate, pe lângă pânze, şi cu rame. Aceste nave rapide o luaseră înaintea corpului central al flotei, eliberând drumul de alte bărci, cercetând şenalurile navigabile şi însemnând nenumăratele bancuri şi grinduri de nisip care pândeau chiar sub suprafaţa apei. În urma lor, avansând cu toată velatura în vânt, veneau ca la vreo douăzeci de pateliuri. Cu câte două catarge şi pânze pătrate, acestea erau cele mai mari corăbii de pe fluviu; nu păreau cu mult mai mici decât navele oceanice, şi aveau pe fiecare catarg câte o garnitură completă de vele, ambele doluri fiind înzestrate cu câte trei pânze: bara, gavi şi sabar.

Deeti şi Kalua ştiură dintr-o privire de unde veneau vasele şi încotro se duceau: aceea era flota Fabricii de Opiu din Ghazipur, transportând producţia sezonului la Calcutta, pentru vânzarea la licitaţie. Flota era însoţită de un contingent apreciabil de străjeri înarmaţi, burkundazi şi peoni, dintre care cei mai mulţi călătoreau pe bărcile pulwar mai mici. Vasele mari mai aveau încă o oră bună până să ajungă, când primele pulwaruri traseră la cheu. Câteva grupe de gărzi săriră pe mal, mânuind lathiuri şi sulițe, şi începură să alunge oamenii de pe ghaturi, evacuându-le pentru acostarea maiestuoaselor pateliuri.

Flota cu opiu era comandată de doi englezi, ambii fiind asistenţi juniori de la Carcanna din Ghazipur. Conform tradiţiei, cel mai vârstnic dintre ei naviga pe acel pateli care conducea flota, câtă vreme celălalt stătea pe nava din coada convoiului. Aceste două vase erau cele mai mari din toată flota şi, la ţărm, ocupară locurile de onoare. Ghaturile din Chhapra nu erau destul de în-

căpătoare pentru multe nave mari în acelaşi timp, iar celelalte pateliuri fură nevoite să arunce ancora în mijlocul fluviului.

În pofida şirului de gărzi din jurul ghatului, în curând se adună o mulţime de gură-cască să se zgâiască la flotă, atenţia fiindu-le atrasă îndeosebi de cele două pateliuri mai mari. Chiar şi la lumina zilei, acele corăbii arătau foarte frumos – iar după căderea nopţii, când li se aprinseseră lampioanele, deveniră atât de spectaculoase, încât puţini dintre orăşeni mai putură rezista ispitei de a arunca o privire. Îmboldită de lathiuri şi lănci, din când în când mulţimea era nevoită să se despartă, făcând loc pentru aceia dintre zemindarii şi notabilităţile locale care voiau să le ofere salaamurile lor celor doi tineri asistenţi. Unii erau trimişi înapoi fără să li se acorde o audienţă, dar câţiva beneficiau de o scurtă primire la bord: unul sau altul dintre cei doi englezi venea pe punte pentru câteva minute, ca să primească omagiile prezentate. La fiecare astfel de apariţie, curioşii se înghesuiau înainte să-i vadă mai bine pe albi, cu vestoanele şi pantalonii lor, pălăriile negre înalte şi cravatele albe.

Pe măsură ce orele treceau, mulţimea se rărea, iar spectatorii rămaşi, printre care şi Deeti şi Kalua, se putură îmbulzi tot mai aproape de maiestuoasele pateliuri. Noaptea era caldă, iar ferestrele de la cabinele celor două ambarcaţiuni fuseseră lăsate deschise pentru a lăsa să intre briza. Prin aceste deschizături se puteau zări uneori cei doi asistenţi, aşezaţi să-şi ia cina – nu pe podea, observară oamenii, ci la o masă viu luminată cu lumânări. Transfiguraţi de curiozitate, trecătorii de pe cheu stăteau de veghe în timp ce englezii îşi primeau bucatele de la o echipă de peste o duzină de khidmutgari şi khalasii.

În timp ce se înghionteau ca să vadă cât mai bine, mulţi spectatori speculau în legătură cu mâncărurile care erau puse dinaintea celor doi albi.

...Acum mănâncă un jackfruit, uite, îi taie katthalul...

...Capu' tău i-un jackfruit, netotule – un picior de capră, aia mănâncă...

Apoi, dintr-odată, mulţimea fu pusă pe fugă de un detaşament de străjeri şi chowkidari, de la kotwalia care răspundea de

ordinea din acea parte a oraşului. De la adăpostul întunericului, Deeti şi Kalua îl zăriră pe kotwal coborând cu pas legănat treptele care duceau la ghaturi. Corpolent şi oficios la înfăţişare, omul nu părea deloc mulţumit că fusese chemat pe cheu la ora aceea din noapte. În timp ce-şi croia drum spre râu, ridică glasul, iritat: Da, mă rog? Cine-i? Cine m-a chemat la vremea asta?

Unul dintre oamenii care însoţiseră flota îi răspunse în bhojpuri: Kotwal-ji, eu sunt, sirdarul burkundazelor, cel care a vrut să vă întâlnească: vă pot deranja cu rugămintea de a veni la pulwarul meu?

Glasul suna familiar, iar instinctele lui Deeti intrară imediat în alertă. Kalua, şopti ea, pleacă de-aici, fugi la bancurile de nisip. Cred că-l cunosc pe omul ăla. Dacă te recunoaşte, o să avem necazuri. Du-te, ascunde-te.

Şi tu?

Nu-ţi face griji, îl linişti ea, eu am sariul cu care să-mi ascund faţa. N-am să păţesc nimic. Vin şi eu, imediat ce aflu ce se întâmplă. Acum fugi, chal.

Kotwalul era încadrat de doi peoni care duceau în mâini crengi aprinse, ca să-i lumineze drumul. Când ajunse la marginea apei, văpaia torţelor îl dezvălui pe omul din barcă, iar Deeti văzu că era nimeni altul decât sirdarul care o condusese în fabrica de opiu, în ziua când i se făcuse rău soţului ei. La vederea lui, curiozitatea ei mereu aţâţată se aprinse şi mai tare: ce treburi putea să aibă sirdarul cu kotwalul ghaturilor din Chhapra? Hotărâtă să afle, Deeti se furişă spre ei, prin beznă, până când ajunse destul de aproape ca să-i audă. Glasul sirdarului străbătea întunericul până la ea, întretăiat:

...răpit-o din focul crematoriului... au fost văzuţi recent împreună, aici, lângă templul Ambaji... eşti din casta noastră, înţelegi...

Kya áfat – ce calamitate! Acum vorbea kotwalul. Ce vrei să fac? Am să fac tot ce pot... *tauba, tauba...*

...Bhyro Singh va plăti generos pentru orice ajutor pe care îl poţi oferi... după cum înţelegi, onoarea familiei nu va fi refăcută până n-au să moară...

Am să dau de ştire, promise kotwalul. Dacă sunt aici, poţi fi sigur c-o să-i prindem.

Nu mai avea motive să aştepte: Deeti porni grăbită înapoi spre bancurile de nisip, unde o aştepta Kalua. Când ajunseră la o distanţă sigură şi îşi găsiră un loc unde să se aşeze, ea îi povesti tot ce auzise – că familia răposatului ei soţ era hotărâtă să-i urmărească, şi prinsese de veste despre prezenţa lor în Chhapra. Ar fi fost periculos să mai rămână acolo, chiar şi numai o zi.

Kalua ascultase gânditor, fără să vorbească prea mult. Acum zăceau unul lângă altul pe nisip, sub un corn de lună, şi niciunul nu scotea un cuvânt. Rămaseră astfel, treji, până când ţipetele bufniţelor încetară şi cântecul unei pupeze anunţă că se apropia crăpatul zorilor. Atunci, Kalua spuse încet: Girmitiyaii vor pleca de cum se luminează...

Ştii unde e ancorată corabia lor?

Chiar lângă oraş, la răsărit.

Vino. Să mergem.

Ţinându-se la distanţă de cheu, au ocolit prin centrul oraşului, stârnind lătrăturile haitelor de câini care cutreierau noaptea uliţele. Ajungând la hotarul de est au fost interceptaţi de un chowkidar, care o luase pe Deeti drept prostituată şi-i venise cheful s-o ducă în chokeyul său. În loc să se ia la harţă, ea îi răspunse că muncise toată noaptea şi era prea murdară ca să vină cu el fără ca înainte să facă o baie în râu. După ce Deeti îi promise că avea să se întoarcă, omul îi lăsă să plece, dar până scăpară de el, soarele răsărise deja. Când ajunseră în sfârşit la râu, corabia migratorilor tocmai părăsea cheul: duffadarul era pe punte, supervizând marinarii care ridicau pânzele.

Ramsaran-ji! Coborâră în fugă panta malului nisipos, strigându-l pe nume. Ramsaran-ji! Aşteptaţi...

Duffadarul se uită peste umăr şi-l recunoscu pe Kalua. Era prea târziu ca să mai aducă pulwarul înapoi la mal, aşa că-i chemă cu o mişcare a mâinilor: Veniţi! Luaţi-o prin apă, nu e prea adâncă...

Chiar când se pregăteau să intre în râu, Kalua îi spuse lui Deeti: După asta, cale de întoarcere nu mai este. Eşti sigură că

vrei să mergem?

Mai întrebi? se răsti ea, nervoasă. E ăsta momentul potrivit să stai pe loc ca un pom? Hai! Să mergem – *chal, na*...

Kalua nu mai avea şi alte întrebări, căci el îşi potolise deja toate îndoielile. Fără nicio ezitare, o luă pe Deeti în braţe şi porni prin apă, spre pulwar.

Jodu stătea pe puntea lui „Ibis", când căpitanul Chillingworth şi domnul Crowle veniră în inspecţie, aşa că fu unul dintre puţinii care văzură întreaga tamasha de la început. Momentul nici n-ar fi putut pica mai prost: veniră în ziua în care corabia urma să fie tractată în docul uscat, când lucrurile oricum erau destul de învălmăşite. Mai rău, cei doi sosiră la scurt timp după masa de prânz, când toţi membrii echipajului aveau mintea toropită de căldură, iar trupurile le erau ghiftuite şi greoaie. În mod excepţional, Serang Ali lăsase oamenii de cart să coboare sub punte, pentru a-şi face siesta. El, unul, rămăsese afară ca să nu-l piardă din ochi pe Jodu, căruia-i venise rândul să spele ustensilele – dar arşiţa dogorea atât de tare, încât înmuia vigilenţa oricui, şi destul de curând se întinse şi el sub tendă, la umbră.

Pe măsură ce soarele urca pe cer, umbrele catargelor se comprimaseră în nişte mici cerculeţe în jurul bazelor, iar Jodu stătea aşezat într-unul dintre acestea, având pe el doar un langot cadrilat, şi freca cu sârg nişte khwanche metalice şi nişte chatties de pământ. Pe punte nu se mai afla decât stewardul Pinto, care tocmai se întorcea spre bucătărie, cu o tavă în mână, după ce-i dusese lui Zachary în cabină mâncarea de prânz. El fu primul care-l zări pe domnul Crowle, iar expresia lui alarmată – *Burra Malum áyá*! – îl alertă pe Jodu: dând la o parte cratiţele şi oalele, acesta se refugie la umbra copastiei, socotindu-se norocos când privirea Burra Malumului trecu peste el fără să se oprească.

Burra Malumul arăta ca un om care nu se aştepta la nimic altceva decât la necazuri din partea lumii: deşi înalt şi lat în piept, umbla cu umerii adunaţi şi gâtul încordat, ca şi cum ar fi fost gata s-o ia la goană, cu capul înainte, pentru a spulbera din

drum orice piedici şi stavile. Era îmbrăcat îngrijit, elegant chiar, într-un sacou de stofă închisă la culoare, pantaloni strâmţi pe picior şi pălărie cu boruri largi, dar pe obrajii chipului său îngust se zăreau nişte ţepi aspri şi roşcaţi care-l făceau să arate sordid într-un fel greu de definit. Jodu îl observă cu grijă în timp ce trecea, remarcând că gura îi tresărea într-un mod ciudat, dezgolindu-i vârfurile câtorva dinţi sparţi, ca de lup. În rest, ar fi putut foarte bine să fie un tip neremarcabil şi şters, dar aici, ca sahib la bordul unei nave pline de lascari, era conştient că reprezenta autoritatea şi se vedea clar, din capul locului, că venise hotărât să se impună: ochii lui albaştri săgetau încoace şi-ncolo, ca şi cum ar fi căutat fel de fel de cusururi. Şi nu trecu mult până găsiră şi aşa ceva – căci sub tendă stătea întins Serang Ali, în lunghi şi banyan zdrenţuit, cu o bandhna în pătrăţele acoperindu-i faţa în timp ce sforăia doborât de căldură.

Imaginea lascarului adormit păru să aprindă un soi de fitil în capul malumului, care începu să ocărască:

– ...beat ca căţeaua unui scripcar... şi-ncă-n toiu' zilei...

Burra Malumul îşi luă avânt şi tocmai se pregătea să dea un picior, când stewardul Pinto, recurgând la un şiretlic, lăsă să-i scape din mâini tava: zăngănitul metalic îşi făcu efectul, iar serangul sări în picioare.

Rămas cu piciorul în aer, Burra Malumul sudui şi mai tare, spunându-i serangului că era un pierde-vară îmburuienat peste poate, care trăgea la aghioase pe punte tocmai la ora aceea din zi. Serang Ali întârzie cu răspunsul, căci după masa de amiază îşi îndesase în obraz, conform obiceiului său, un cocoloş mare de paan: acum avea gura atât de plină, că nici măcar nu mai putea să-şi mişte limba. Întoarse capul să scuipe peste parapet, dar greşi ţinta, iar resturile roşii macerate căzură pe punte.

La asta, Burra Malumul înhăţă o cârpă de pe o poliţă şi-i porunci serangului să îngenuncheze şi să şteargă mizeria. Înjurase tot timpul, desigur, dar acum folosi o imprecaţie pe care o înţelegea toată lumea: Soor-ka-batcha.

Pui-de-porc? Serang Ali? Între timp, alţi câţiva membri ai echipajului ieşiseră din fana, ca să vadă ce se întâmplase, şi fie

musulmani, fie nu, printre ei nu se găsea niciunul care să nu se burzuluiască la auzul unei asemenea înjurături. Cu toate ciudăţeniile lui, Serang Ali era o figură de o autoritate şi un respect nedisputate de nimeni, uneori prea aspru, dar de obicei drept, şi întotdeauna de o supremă competenţă marinărească: o asemenea insultă la adresa lui nu putea să nu revolte toată fanaua. Unii dintre oameni strânseră pumnii şi făcură un pas în direcţia Burra Malumului, dar serangul însuşi fu acela care le făcu semn să stea pe loc. Ca să detensioneze situaţia, se lăsă în patru labe şi începu să frece puntea cu bandhnaua.

Toate acestea se petrecură atât de repede, încât Zikri Malum nici nu apucase încă să iasă din cabină. Acum, alergând pe punte, îl găsi pe serang în genunchi.

– Ei, ce se întâmplă aici? Ce-i cu tot tămbălăul ăsta?

Apoi, îl zări pe şeful de echipaj şi se întrerupse brusc.

Un moment, cei doi ofiţeri se priviră de la distanţă, după care izbucni o discuţie aprinsă. Dacă te uitai la Burra Malum, ai fi crezut că-l lovise-n nas o parâmă sărită din loc: faptul ca un sahib să ţină partea unui lascar, ba încă, în faţa atâtora alţii, era peste puterile lui de înţelegere. Agitând bâtul cu cârpa-n vârf, păşi spre Zikri Malum cu un aer vizibil ameninţător: era pe departe mai înalt, şi mult mai vârstnic, dar Zikri Malum nu se lăsă intimidat şi, rămânând piept în piept cu el, îşi păstră calmul, într-un stil care-i atrase şi mai mult respect din partea echipajului. Mulţi dintre lascari bănuiau că l-ar fi putut chiar învinge în luptă, şi niciunuia nu i-ar fi părut rău să-i vadă pe cei doi malumi luându-se la păruială – indiferent ce se întâmpla, ar fi ieşit un spectacol nemaipomenit, iar oamenii ar fi avut ce povesti ani de zile după aceea.

Jodu nu era printre cei care sperau să iasă cu bătaie, şi se bucură fără reţinere când un alt glas răsună peste punte, punând capăt altercaţiei:

– Avast acolo... Bas!

Cu cei doi malumi gata să sară unul la gâtul celuilalt, nimeni nu-l observase pe kaptan venind pe punte: răsucindu-se în loc, Jodu văzu un sahib înalt şi chel, care se ţinea de parâmele de

labran, încercând să-şi tragă respiraţia. Era mult mai vârstnic decât s-ar fi aşteptat, şi se vedea clar că nu stătea foarte bine cu sănătatea, căci efortul de a urca pe scara laterală îl lăsase fără suflu şi cu chipul şiroind de transpiraţie.

Dar, sănătos sau nu, avea un glas autoritar şi poruncitor, care întrerupse pe loc disputa malumilor:

– De-ajuns, voi doi! Gata cu tărăboiul!

Hookumul kaptanului îi potoli pe cei doi mateloţi, care făcură un efort să se calmeze, cu plecăciuni, chiar, şi strângeri de mână. Când kaptanul porni spre puntea de comandă, îl urmară într-un pas.

Dar, după dispariţia ofiţerilor, pe ceilalţi îi mai aştepta încă o surpriză. Stewardul Pinto, al cărui chip negricios dobândise o ciudată culoare cenuşie, spuse: Îl cunosc pe acest Burra Malum – e domnul Crowle... Am lucrat odată cu el, pe o navă...

Vestea se duse din gură-n gură şi, de comun acord, toţi lascarii se retraseră în întunericul din fana, unde se strânseră în cerc împrejurul stewardului.

S-a întâmplat cu câţiva ani în urmă, începu să le povestească stewardul Pinto, să tot fie vreo şapte sau opt. Nu mă mai ţine minte – pe-atunci, încă nu eram steward; eram bucătar, şi nu ieşeam de sub punte. Vărul meu, Miguel, din Aldona, se găsea şi el pe nava aia: era puţin mai tânăr decât mine, încă mai lucra ca ajutor la popota ofiţerilor. Într-o zi, în timp ce servea cina pe vreme urâtă, Miguel a vărsat puţină supă pe hainele acestui Crowle. Individul a făcut o criză de furie şi a zis că Miguel nu era-n stare să lucreze la popotă: l-a luat de ureche, l-a scos pe punte şi i-a spus că de-atunci încolo avea să lucreze pe arborele mare. Acuma, Miguel, era el foarte harnic, da' nu ştia să se caţăre bine. Gândul de-a se urca tocmai pân-la crucetă îl speria de moarte. S-a rugat şi s-a tot rugat, da' lu' Crowle, nici că-i păsa! Până şi serangul s-a dus la el şi i-a explicat problema: biciuiţi-l pe băiat, i-a zis, sau puneţi-l să frece puntea un an, da' nu-l trimiteţi acolo: nu-i bun la căţărat, aşa c-o să cadă şi-o să moară. Numai că încercările serangului n-au reuşit decât să înrăutăţească şi mai mult lucrurile – căci ştiţi ce-a făcut nemernicul ăsta de Crowle?

Când a auzit de spaimele lui Miguel, anume l-a făcut să-i fie şi mai greu să se caţăre, luându-i iskatul: fără grijele, trikat-waleul nu mai putea să se urce decât căţărându-se pe sarturi, care erau împletite din fibră de cocos şi-ţi puteau tăia degetele de la mâini şi de la picioare. Le era greu chiar şi oamenilor cu experienţă, fiindcă adeseori le urcau cu trupul atârnând în jos, ca o jhula lestată. Pentru un om ca Miguel, aşa ceva era practic imposibil, iar Crowle trebuie să fi ştiut ce-avea să iasă de-aici...

Şi ce s-a întâmplat? întrebă Cassem-meah. A căzut pe punte?

Stewardul se întrerupse o clipă, trecându-şi o mână peste ochi. Nu; l-a luat vântul – l-a dus ca pe un zmeu.

Lascarii se uitară unii la alţii, iar Simba Cader clătină din cap, deznădăjduit: N-o să iasă nimic bun, dacă mai stăm pe corabia asta; pot s-o simt, cu cotul.

Am putea să dispărem, replică Raju, cu speranţă. Mâine, nava intră în docul uscat. Până se-ntoarce, noi n-o să mai fim aici.

La auzul acestor vorbe, Serang Ali preluă brusc comanda, cu glas scăzut, dar autoritar. Nu, spuse el. Dacă dezertăm, vina o să cadă pe Zikri Malum. A făcut cale lungă cu noi – uitaţi-vă la el: oricine poate să vadă că-i e hărăzit să ajungă departe. Niciun alt malum n-a avut vreodată parte din pâinea şi sarea noastră. Nu putem câştiga decât păstrându-ne încrederea în el: s-ar putea să ne fie greu o vreme, da-n cele din urmă va fi spre binele nostru.

Aici, simţind că nu mai era în asentimentul celorlalţi, serangul aruncă o privire prin jur, ca pentru a căuta pe cineva care să i se alăture în a-i jura credinţă malumului.

Jodu fu primul care răspunse. Zikri Malum m-a ajutat, spuse el, şi-i sunt dator; am să rămân, chiar şi dacă-s singurul care-o s-o facă.

Odată ce Jodu se juruise, mulţi alţii se repeziră să spună c-o vor lua şi ei pe-acelaşi drum – dar Jodu ştia că el era cel care fixase cârma, iar Serang Ali recunoscu acest lucru, printr-o înclinare a capului.

Acela fu momentul când Jodu îşi dădu seama că nu mai era

un simplu dandi-wala; de-acum, devenise un lascar adevărat, sigur pe locul său în sânul echipajului.

Unsprezece

Migratorii călătoreau pe Ganga doar de câteva zile, când musonii năvăliră în susul râului, potopindu-i cu ploi torențiale, fulgere și tunete. Oamenii întâmpinară aversele cu strigăte de recunoștință, căci cele câteva zile dinainte fuseseră pârjolitor de fierbinți, mai ales în cala aglomerată. Acum, cu vânturile puternice care-i umflau singura velă zdrențuită, dizgrațiosul pulwar începu să câștige viteză, în pofida traseului mereu în zig-zag, de la un mal la altul. Când vânturile slăbeau și ploile încetau, nava își putea folosi suplimentul de douăzeci de rame cu coada lungă, mânuite de migratori. Vâslașii se schimbau cam o dată la o oră, așa că supraveghetorii aveau grijă ca fiecărui om să-i vină cinstit rândul la rame. În timpul mersului, numai vâslașii, supraveghetorii și ceilalți membri ai echipajului aveau voie pe punte – toți ceilalți erau nevoiți să rămână dedesubt, în cală, unde erau adăpostiți migratorii.

Cala era lungă cât toată corabia, și nu avea compartimente sau alte despărțituri interioare: arăta ca un hambar plutitor, cu tavanul atât de jos încât nimeni nu putea să umble în picioare fără teama că se va lovi la cap. Ferestrele calei, care erau mai multe la număr, stăteau de obicei închise, de teama hoților, a tâlharilor și a piraților de pe fluviu; după începerea ploilor, au rămas ferecate aproape tot timpul, așa că înăuntru mai pătrundea foarte puțină lumină, chiar și când norii se risipeau.

Prima oară când s-a uitat în cală, Deeti a avut senzația că era gata să cadă într-un puț: tot ce putea să vadă, prin vălul ghungtei, era albul multor perechi de ochi, lucind prin întuneric în timp ce priveau în sus și clipeau din cauza luminii ce intra. Deeti a coborât scara cu multă grijă, atentă să-și păstreze fața acoperită. După ce ochii i s-au deprins cu bezna, a văzut că ajunsese în mijlocul unei adunări dense de oameni: câteva zeci stăteau strânși în jurul ei, unii pe vine, alții ghemuiți pe rogojini, iar câțiva așezați cu spatele rezemat de bordaj. Sărmana ei ghungta părea o apărătoare nevolnică în fața asaltului atâtor zeci de ochi

curioşi, şi se grăbi să se adăpostească în spatele lui Kalua.

Secţiunea din cală a femeilor se afla mult mai în faţă, într-un alcov de la prova, închis cu o perdea: Kalua o conduse într-acolo, croindu-şi drum prin îmbulzeala de trupuri. Când ajunseră lângă alcov, Deeti se opri brusc şi întinse o mână tremurătoare spre perdea. Să nu te îndepărtezi prea mult, îi şopti ea lui Kalua la ureche, nervoasă. Rămâi pe-aproape – cine ştie cum or fi femeile astea?

Theekba – nu-ţi face griji, am să fiu în apropiere, răspunse el, făcându-i loc s-o ia înainte.

Deeti se aşteptase ca şi porţiunea din cală rezervată pentru femei să fie la fel de plină ca a bărbaţilor, dar când trecu dincolo de perdea, nu găsi înăuntru decât vreo şase siluete cu feţele acoperite de ghungte. Unele dintre ele zăceau tolănite pe scândurile podelei, dar la vederea lui Deeti se dădură repede la o parte ca să-i facă loc; cu grijă să-şi păstreze faţa acoperită, Deeti se lăsă încet pe vine. Apoi, stând chircite astfel şi ascunzându-şi feţele, femeile se cântăriră din priviri, priviri la fel de stânjenitoare şi fără rezultat precum acelea prin care o proaspătă mireasă este evaluată de către vecinii soţului ei. Un timp, nimeni nu scoase o vorbă, dar o rafală bruscă de vânt făcu pulwarul să se zgâlţâie, iar femeile se pomeniră aruncate de la locul lor, rostogolindu-se unele peste altele. În mijlocul ţipetelor şi chicotelilor care urmară, ghungta lui Deeti alunecă de pe faţă; când se ridică de unde căzuse dădu cu ochii de o femeie cu gură lată, din care ieşea un singur dinte, ca o piatră de mormânt strâmbă. Numele ei, după cum avea să afle Deeti mai târziu, era Heeru, şi avea accese de uitare, în timpul cărora stătea privindu-şi cu ochi goi unghiile. Lui Deeti n-avea să-i ia mult ca să afle că Heeru era cea mai inofensivă dintre femei, dar cu ocazia acelei dintâi întâlniri, a fost destul de tulburată de privirea aceea directă şi plină de curiozitate.

Cine eşti? o întrebă Heeru. *Tohar nám pată batáv tani*? Dacă nu te prezinţi, cum vom şti cine eşti?

Ca nouă-sosită, Deeti ştia că trebuie să le comunice câteva date despre sine, înainte de a aştepta acelaşi lucru din partea celorlalte. Era cât pe ce să se prezinte sub numele de Kabutri-ki-

ma – cum i se spunea încă de la naşterea fiicei sale – când îi trecu prin minte că, dacă voia ca rudele răposatului ei soţ să nu afle unde este, trebuia ca atât ea, cât şi Kalua, să folosească alte nume decât cele sub care erau cunoscuţi. Şi-atunci, cum s-o cheme? Primul nume care-i veni în minte fu numele ei propriu-zis, primit la naştere, şi de vreme ce niciodată nu fusese folosit de nimeni, mergea de minune. Aditi, spuse ea încet, mă cheamă Aditi.

Nici nu rostise bine aceste cuvinte, că se şi adeveriră: asta era – Aditi, o femeie căreia i se acordase, printr-un capriciu al zeilor, o şansă de a-şi trăi din nou viaţa. Da, spuse ea, ridicând puţin vocea, astfel încât s-o audă şi Kalua. Sunt Aditi, nevasta lui Madhu.

Celorlalte nu le scăpă semnificaţia faptului de a fi o femeie căsătorită care-şi folosea propriul nume. Ochii lui Heeru se înceţoşară de milă: şi ea fusese mamă odată, iar numele ei era, la drept vorbind, Heeru-ki-ma. Deşi copilul ei murise de mai mult timp, o crudă ironie a prescurtărilor făcuse ca numele lui să trăiască mai departe, prin mama sa. Ţistui din limbă cu tristeţe, meditând la calvarul lui Deeti: Aşadar, poala ta e goală? Nu ai copii?

Nu, răspunse Deeti.

Avorturi? Întrebarea fusese pusă de o femeie slabă şi cu figură şireată, al cărei păr era vârstat cu argintiu: aceea era Sarju, urma să descopere Deeti mai târziu, cea mai vârstnică dintre femei. În satul ei, lângă Ara, fusese *dái*, moaşă, dar o greşeală făcută la naşterea unui fiu de thakur făcuse să fie alungată de acasă. Ţinea pe genunchi o boccea mare, cu mâinile împreunate protector deasupra, ca şi cum ar fi păzit o comoară de mare preţ.

În ziua aceea, pe pulwar, Deeti nu avu prezenţa de spirit ca să se gândească la un răspuns potrivit, când moaşa repetă întrebarea: Sarcini pierdute? Născuţi morţi? Cum i-ai pierdut pe cei mici?

Deeti nu spuse nimic, dar tăcerea ei era destul de sugestivă pentru a stârni un val de simpatie: Lasă... eşti tânără şi puternică... poala ta se va umple curând...

În toiul acestor conversații, una dintre celelalte se trase mai aproape, o fată adolescentă, cu ochi încrezători și gene lungi: pe bărbie, observă Deeti, avea un semn care-i completa de minune conturul oval al feței – un tatuaj format din trei puncte dispuse în forma unui vârf de săgeată.

É tohran ját kaun ha? întrebă fata, curioasă. Și casta ta?

Sunt o... încă o dată, tocmai când se pregătea să dea răspunsul cu care era obișnuită, limba lui Deeti se împiedică de cuvântul care-i veni cel dintâi pe buze: numele castei făcea parte din ființa ei la fel de intim ca amintirea chipului fiicei sale – dar acum i se părea că și aceasta ținea de o viață trecută, și că între timp ea devenise o altă persoană. O luă de la început, cu glas șovăielnic: Noi, *jora* al meu și cu mine...

Confruntată cu perspectiva ruperii legăturilor care o mai țineau unită cu lumea, Deeti simți că i se tăia respirația. Se întrerupse ca să tragă adânc aer în piept, înainte de a o lua de la început: ...Noi, soțul meu și cu mine, suntem chamari...

La asta, fata scoase un chițăit de bucurie și-și aruncă fericită brațele pe după talia ei.

Și tu? o întrebă Deeti.

Nu, răspunse fata. Eu sunt de la mussahari, dar asta ne face să fim ca două surori, nu?

Da, zâmbi Deeti, am putea fi surori – atâta doar că tu ești atât de tânără, încât mi-ai putea fi mai degrabă nepoată de soră.

Aceste cuvinte o încântară pe fată și mai mult: Întocmai, strigă ea, ai putea să-mi fii *bhauji hamár* – cumnată.

Acest schimb de replici le irită pe unele dintre celelalte femei, care începură s-o certe pe fată: Ce-i cu tine, Munia? Ce importanță mai au lucrurile astea? Acum toate suntem surori, nu-i așa?

Da, întocmai, răspunse Munia, dând din cap – dar, la adăpostul sariului, strânse scurt mâna lui Deeti, ca pentru a pecetlui o legătură tainică și specială care se formase între ele.

– Neel Rattan Halder, a sosit vremea...

Nici nu-și începuse bine domnul judecător Kendalbushe

alocuțiunea de închidere, că și începu să bată în masă cu ciocănelul: în sala de judecată izbucni un cor de vociferări când se observă că magistratul omisese titlul inculpatului. După ce se restabili ordinea, judecătorul începu din nou, ațintindu-și ochii direct asupra lui Neel, care stătea mai jos de podium, într-un țarc.

– Neel Rattan Halder, reluă judecătorul, a sosit vremea să punem punct acestui proces. După ce a acordat atenția cuvenită tuturor probelor aduse în fața Curții, juriul te-a găsit vinovat, așa că am acum neplăcuta datorie de a-ți comunica sentința legiuită pentru plastografie. Ca să nu rămâi în necunoștință de cauză cu privire la seriozitatea infracțiunii dumitale, dă-mi voie să-ți explic că, potrivit legislației engleze, delictul comis e o faptă penală de cea mai mare gravitate și, până nu demult, era considerat chiar o crimă capitală.

Aici, judecătorul se întrerupse și i se adresă direct lui Neel:

– Înțelegi ce înseamnă asta? Înseamnă că falsurile se pedepseau cu spânzurătoarea – măsură care a jucat un rol deloc neînsemnat în a asigura actuala prosperitate a Britaniei și a-i conferi supremația asupra comerțului în întreaga lume. Iar dacă această crimă s-a dovedit dificil de descurajat într-o țară cum e Anglia, atunci e lesne de înțeles că va fi și mai răspândită în locuri ca acesta, care abia recent s-a deschis în calea beneficiilor civilizației.

Chiar atunci, prin ropotul înfundat al ploii musonice de afară, până la urechile lui Neel răzbătu ecoul slab al vocii unui vânzător care oferea dulciuri undeva în depărtare: *Joynagorer moa*... La auzul acelei chemări de la distanță, gura i se umplu de amintirea unei arome dulci, cu iz crocant și fumegos, în timp ce judecătorul vorbea mai departe, remarcând că, întrucât se spunea, și pe bună dreptate, că un părinte care nu-și pedepsește copilul se face vinovat de neglijarea îndatoririlor sale de ocrotitor legal, atunci nu-i așa că ar fi normal să spunem, în același spirit, că și în activitățile oamenilor maturi există o obligație similară, impusă de însuși Atotputernicul, revenindu-le acelor pe care El i-a ales ca să-i împovăreze cu sarcina de a aduce bunăstarea și progresul raselor aflate încă în copilăria civilizației? Nu s-ar

putea la fel de bine spune şi că naţiunile cărora le-a fost atribuită această misiune divină ar fi vinovate de nesocotirea sacrei încrederi ce li s-a acordat, dacă n-ar fi îndeajuns de riguroase în pedepsirea popoarelor incapabile de a-şi gospodări cum se cuvine afacerile proprii?

– Ispita care-i afectează pe cei ce poartă povara guvernării, continuă judecătorul, este întotdeauna aceea a îngăduinţei, puterea sentimentelor paternale fiind atât de mare, încât îi trezeşte fiecărui părinte dorinţa de a se împărtăşi din suferinţele progeniturilor şi pupilelor sale. Şi totuşi, oricât ar fi de dureros, datoria ne impune uneori să lăsăm deoparte afecţiunile noastre naturale, pentru a putea administra corect justiţia...

De la locul său din ţarc, Neel nu-i putea vedea domnului judecător Kendalbushe decât partea de sus a feţei – care era, desigur, încadrată de o perucă albă masivă. Observă că, de fiecare dată când judecătorul dădea din cap, ca să-şi sublinieze cuvintele, un norişor de praf părea să se ridice din buclele bine pudrate, pentru ca apoi să rămână suspendat deasupra lui ca un nimb. Neel ştia câte ceva despre semnificaţia aureolei, după ce văzuse câteva reproduceri ale unor picturi italieneşti, şi-i trecu prin minte, pentru câteva momente, să se întrebe dacă efectul era intenţionat sau nu. Dar aceste speculaţii îi fură retezate din scurt, când îşi auzi rostit numele.

– Neel Rattan Halder, reluă glasul scrâşnit al judecătorului. S-a stabilit fără urmă de îndoială că ai falsificat în repetate rânduri semnătura unuia dintre cei mai respectabili negustori din acest oraş, domnul Benjamin Brightwell Burnham, cu intenţia de a frauda deliberat un mare număr de prieteni, asociaţi şi întreţinuţi ai dumitale, oameni care te onoraseră cu încrederea lor, dată fiind consideraţia pe care o poartă familiei dumitale, şi reputaţia nepătată a tatălui dumitale, regretatul Raja Ram Rattan Halder din Raskhali, despre care s-ar putea prea bine spune că nu şi-a întinat niciodată numele cu altă prihană decât aceea de a fi adus pe lume un criminal infam ca dumneata. Te invit, Neel Rattan Halder, să meditezi la întrebarea următoare: dacă o ofensă ca a dumitale îşi merită pedeapsa când e comisă de un

om de rând, atunci cât de răspicat îşi cere ea răsplata meritată, dacă persoana care a săvârşit-o are o viaţă înstărită, este un membru de prim rang al societăţii băştinaşe, şi n-a urmărit altceva decât să se îmbogăţească prin acaeasta şi mai mult, pe spinarea tovarăşilor săi? Cum poate societatea să judece un falsificator care mai este şi un om instruit pe deasupra, bucurându-se de toate privilegiile pe care le poate facilita îndestularea, a cărui avere e atât de mare încât îl plasează cu mult mai presus decât compatrioţii săi, un om care e considerat o făptură superioară, aproape o zeitate, printre cei asemenea lui? Cât de adânc se întunecă înfăţişarea unui asemenea om când, de dragul unor sporiri meschine în haznalele lui cu galbeni, comite o crimă care-i poate ruina tovarăşii, dependenţii şi inferiorii? N-ar fi oare de datoria acestei Curţi să trateze un asemenea om într-o modalitate exemplară, nu numai în cel mai strict spirit al legii, ci şi pentru a se achita de acea sacră încredere care ne însărcinează să-i instruim pe localnicii acestor meleaguri în ceea ce priveşte legile şi uzanţele care guvernează conduita naţiunilor civilizate?

Pe măsură ce glasul judecătorului continua să turuie monoton, Neel avea impresia că vorbele acestuia se prefăceau şi ele în fire de praf, contopindu-se cu norişorul alb ce plutea deasupra perucii. Lecţiile de engleză luate de Neel fuseseră atât de meticuloase, ca şi înclinate spre studiul textelor scrise, încât îi era mai uşor, chiar şi acum, după atâta timp, să urmărească limba vorbită convertind-o în mintea lui în rânduri scrise. Unul dintre efectele acestei operaţiuni era acela că-i răpea limbii concreteţea, îmbibând cuvintele cu o sonoritate abstractă şi confortabilă, la fel de îndepărtată de împrejurările realităţii precum valurile din Windermere ori pietrele de caldarâm din Canterbury. La fel i se părea şi acum, când cuvintele se revărsau astfel din gura judecătorului, că asculta sunetul pietricelelor clipocind undeva departe, în apa din fundul unui puţ adânc.

– Neel Rattan Halder, continuă judecătorul, agitând, precum o sabie, un teanc de hârtii, reiese că, în pofida firii dumitale rătăcite şi depravate, nu duci lipsă de adepţi şi susţinători, căci această Curte a primit mai multe petiţii în favoarea dumitale,

unele dintre ele semnate de cei mai respectabili localnici şi chiar şi de câţiva englezi. De asemenea, Curtea se află în posesia unei opinii oferite de panditii şi munshiii învăţaţi în legile religiei voastre: ei afirmă că legea nu îngăduie ca un om din casta şi cu statutul dumitale să fie pedepsit la fel ca şi ceilalţi. În plus, juriul a luat măsura extraordinară şi neobişnuită de a te recomanda consideraţiei milostive a Curţii.

Cu un gest de dispreţ, judecătorul lăsă hârtiile să-i alunece din mână.

– Să se reţină că această Curte nu preţuieşte nimic mai mult decât o recomandare din partea unui juriu, căci juraţii înţeleg obiceiurile oamenilor şi pot fi conştienţi de unele circumstanţe atenuante care au scăpat atenţiei judecătorului. Puteţi fi siguri cu toţii că am supus celui mai serios studiu fiecare întâmpinare depusă în faţa mea, cu speranţa de a descoperi temeiuri rezonabile pentru a mă abate de la calea dreaptă a justiţiei. Mărturisesc faţă de toată lumea că eforturile mele au fost zadarnice: în niciuna dintre aceste petiţii, recomandări şi opinii, n-am putut descoperi nici cele mai mici temeiuri de a atenua circumstanţele săvârşirii faptei. Să luăm de exemplu, Neel Rattan Halder, părerea oferită de panditii învăţaţi ai religiei dumitale, că un om cu o asemenea poziţie socială ar trebui să fie scutit de anumite forme de pedeapsă, fiindcă aceste penalizări i-ar putea afecta şi pe soţia şi copiii lui nevinovaţi, făcându-i să-şi piardă casta. Recunosc cu largheţe necesitatea de a ajusta legea în conformitate cu uzanţele religioase ale localnicilor, în măsura în care acest lucru se poate face într-o manieră care să nu contravină justiţiei. Dar nu vedem absolut niciun merit în aserţiunea că oamenii de castă superioară ar trebui să sufere o pedeapsă mai puţin severă decât oricare altă persoană; un asemenea principiu n-a fost niciodată recunoscut, şi nici nu va fi recunoscut vreodată, în legislaţia englezească, care-şi are însăşi temelia fundamentului, în convingerea că toţi cei ce apar în faţa legii sunt egali...

În aceste cuvinte era ceva ce-i părea atât de absurd lui Neel, încât fu nevoit să-şi lase capul în piept, de teamă că nu-şi putea ascunde zâmbetul; căci dacă prezenţa lui în ţarc dovedea ce-

va, acest lucru părea să fie tocmai opusul acelui principiu al egalității enunțat cu atâta tărie de către judecător. Pe parcursul procesului, lui Neel îi devenise limpede într-un mod aproape hilar că în acel sistem justițiar englezii înșiși – domnul Burnham și ai lui – erau scutiți de respectarea legii, așa cum li se aplica altora: ei erau cei care deveniseră noii brahmani ai lumii.

Acum, însă, în tribunal se lăsase o tăcere copleșitoare, iar Neel ridică ochii, pentru a-l regăsi pe judecător privindu-l din nou drept în față, încruntat:

– Neel Rattan Halder, petiția depusă în favoarea dumitale ne imploră să-ți atenuăm sentința, în temeiul faptului că ești o persoană înstărită, că familia dumitale tânără și nevinovată își va pierde casta, fiind izgonită și ostracizată de rude. Cât despre aceasta din urmă, nutresc un respect prea mare pentru caracterul localnicilor ca să cred că rudele dumitale s-ar lăsa călăuzite de un principiu atât de eronat, dar în orice caz, nu se poate permite ca un asemenea considerent să influențeze modul nostru de a interpreta și aplica legea. Cât despre avuția și despre poziția dumitale în societate, acestea nu fac în ochii noștri decât să-ți agraveze infracțiunea,. Pronunțându-ți sentința, mă confrunt cu o dilemă amară: pot decide fie să las legea să-și urmeze cursul fără nicio părtinire, fie să stabilesc, ca principiu legal, că în India există o categorie de persoane care au dreptul să comită crime cu impunitate.

Așa și este, reflectă Neel, iar dumneata ești una dintre aceste persoane, pe când eu nu sunt.

– Nedorind să-ți sporesc și mai mult suferința, continuă judecătorul, este suficient să spun că niciuna dintre cererile depuse în favoarea dumitale nu a oferit măcar un singur temei adecvat pentru a abate legea de la cursul ei. Precedente recente, în Anglia ca și în această țară, au stabilit că falsul în acte publice este un delict penal pentru care confiscarea proprietății rămâne o penalizare insuficientă: el se mai sancționează și cu măsura expulzării peste mări, pentru un termen care urmează a fi stabilit de instanță. În conformitate cu aceste precedente, Curtea își pronunță sentința, care este aceea că toate proprietățile dumi-

tale urmează să fie rechiziţionate şi vândute la licitaţie, pentru a-ţi achita datoriile, iar dumneata însuţi vei fi transportat în aşezământul penal de pe Insulele Mauritius, pentru o perioadă nu mai scurtă de şapte ani. Aşa să se consemneze, azi, în a douăsprezecea zi a lui iulie, în anul Domnului Nostru, una mie opt sute treizeci şi opt...

Nu peste mult timp, în virtutea prestigioasei sale forţe fizice, Kalua deveni cel mai preţuit vâslaş de pe pulwar, şi numai el, dintre toţi migratorii, avea voie să facă de cart cu rândul ori de câte ori permitea vremea. Acest privilegiu îl bucura nespus, efortul de a vâsli fiindu-i compensat cu prisosinţă prin plăcerea de a sta pe punte, de unde urmărea peisajele spălate de ploaie care alunecau pe lângă el. Numele aşezărilor de pe ţărm îi făceau o impresie foarte puternică – Patna, Bakhtiyarpur, Teghra – şi deprinsese obiceiul de a se distra numărând mişcările de vâslă care despărţeau o localitate de următoarea. Ocazional, când se ivea la orizont câte un orăşel sau o aşezare mai mare, Kalua cobora la Deeti ca s-o înştiinţeze: Barauni! Munger! Separeul femeilor avea mai multe dotări decât i s-ar fi cuvenit, fiind înzestrat cu două ferestre, câte una în fiecare bord. La toate fiecare asemenea anunţ al lui Kalua, Deeti şi celelalte femei deschideau pentru câteva momente obloanele, ca să vadă localitatea de care se apropiau.

În fiecare zi, la apusul soarelui, pulwarul se oprea pentru noapte. În locurile unde pustietatea de pe maluri se arăta prea periculoasă, aruncau ancora în mijlocul râului, dar dacă se întâmpla să se afle în vecinătatea vreunui oraş mai populat, ca Patna, Munger sau Bhagalpur, atunci marinarii îşi legau parâmele la ţărm. Cea mai mare încântare o aveau când corabia acosta la ghaturile vreunui oraş mare sau port fluvial aglomerat: în intervalele dintre aversele de ploaie, femeile stăteau aşezate pe punte, privindu-i pe orăşeni şi făcând haz de accentele tot mai ciudate ale graiului acestora.

Când pulwarul era în mers, femeilor li se permitea accesul pe punte doar pentru a servi masa de prânz; cu toate celelalte

ocazii, erau ţinute sub punte, în îngrăditura cu perdele de la prova. Perioada de trei săptămâni petrecută acolo, în acel spaţiu strâmt, întunecat şi lipsit de aer, ai fi zis că trebuie să fie o experienţă aproape insuportabilă. Totuşi, în chip straniu, numai aşa nu era: nu treceau două ore asemenea, şi nici două zile la fel. Intimitatea care se creease între ele, lumina slabă şi ropotul monoton ca de tobă al ploii de-afară creau o atmosferă plăcută printre femei; întrucât nu se cunoşteau deloc una pe alta, tot ceea ce-şi spuneau părea nou şi surprinzător; până şi cele mai banale discuţii puteau lua întorsături şi direcţii neaşteptate. Era uluitor, de exemplu, să descopere că, atunci când pregăteau achar de mango, unele erau obişnuite să folosească fructele căzute din copac, în timp ce altele nu le-ar fi acceptat cu niciun chip pe cele care nu erau proaspăt culese; la fel de uimitoare fu şi descoperirea că Heeru punea şi heeng printre mirodeniile de la murături, iar Sarju omitea un ingredient atât de esenţial cum era kalonji. Fiecare femeie îşi practicase întotdeauna propria ei metodă, convinsă că alta nici nu putea să existe: la început au fost uimite, apoi au râs, iar apoi s-au arătat fascinate, să descopere că reţetele puteau să varieze de la o gospodărie la alta, de la o familie şi de la un sat la altul, şi că fiecare era considerată literă de lege de către adeptele ei. Acest subiect era atât de captivant, încât le ţinuse ocupate pe tot drumul de la Ghoga până la Pirpainti: iar dacă un lucru aşa de neînsemnat putuse genera atâta vorbă, cum rămânea cu chestiunile mai presante, precum banii ori patul conjugal?

Cât despre povestiri, acestea nici nu se mai sfârşeau: două dintre femei, Ratna şi Champa, erau surori, măritate cu doi fraţi ale căror pământuri fuseseră închiriate fabricii de opiu, aşa că nu le mai puteau întreţine subzistenţa. Ca să nu moară de foame, hotărâseră să se angajeze împreună – astfel, orice s-ar fi întâmplat în viitor, aveau să aibă măcar consolarea unei sorţi împărtăşite în comun. Dookhanee era şi ea femeie măritată; călătorea împreună cu soţul ei. După ce îndurase mult timp opresiunile unei soacre abuzive şi violente, se considera norocoasă că, atunci când în sfârşit fugise de-acasă, bărbatul ei hotărâse să o

însoţească.

Deeti nu simţea nicio reţinere în a vorbi despre trecut, căci imaginase deja, până-n cele mai mici detalii, o istorie în care ea fusese măritată cu Kalua încă de la vârsta de doisprezece ani, locuind cu el şi cu vitele lui într-un ocol de la marginea drumului. Iar dacă i se cereau explicaţii despre decizia de a traversa Apa Neagră, punea totul pe seama invidiilor manifestate de pehlwanii şi bătăuşii din Benares care, neputându-l învinge pe soţul ei în luptă dreaptă, uneltiseră să fie alungat din district.

La unele dintre povestiri, reveneau iar şi iar: povestea despărţirii dintre Heeru şi soţul ei, de exemplu, fusese spusă de atâtea ori, încât fiecare se simţea ca şi cum i s-ar fi întâmplat chiar ei. Totul se petrecuse cu un an în urmă, la începutul sezonului rece, în timpul marii mela de vite din Sonepur. Cu o lună înainte, Heeru îşi pierduse primul şi singurul născut, iar soţul ei o convinsese că dacă voia să mai aibă vreun fiu, trebuia să facă o puja la templul Hariharnath, în vremea târgului.

Heeru ştia, desigur, că mulţi oameni se duceau la mela, dar nu era pregătită pentru mulţimile care se adunaseră pe întinderile nisipoase din Sonepur; praful ridicat de picioarele lor era atât de dens, încât soarele amiezii se transformase într-o lună palidă; cât despre vite şi alte animale, acestea erau atât de multe, încât malurile râului păreau gata să se năruiască sub greutatea lor. Le-a luat o zi întreagă ca să îşi facă loc prin mulţime până la porţile templului şi, în timp ce aşteptau să intre, un elefant, adus acolo de un zemindar, a luat-o dintr-odată razna, împrăştiind gloata. Heeru şi bărbatul ei au fugit în direcţii diferite, iar după aceea, când şi-a dat seama că se rătăcise, a căzut pradă unuia dintre accesele ei de zăpăceală şi uitare. Ore întregi a stat aşezată pe nisip, privindu-şi unghiile, iar când în sfârşit i-a dat prin minte să pornească în căutarea soţului ei, acesta nu mai era de găsit nicăieri: parcă ar fi căutat un bob de orez într-o avalanşă de nisip. După două zile de hoinăreli zadarnice, Heeru s-a hotărât să se întoarcă spre satul ei – dar treaba nu era deloc uşoară, căci avea de parcurs o distanţă de şaizeci de koşi, ba încă, pe deasupra, printr-o regiune pe unde hălăduiau dacoiţii nemiloşi şi

Thugii ucigaşi: o femeie care pornea de una singură pe acel drum ar fi căutat moartea cu lumânarea, sau chiar mai rău. A ajuns până la Revelganj, şi s-a hotărât să aştepte până întâlnea nişte rude sau cunoştinţe care acceptau s-o ia cu ele. Au trecut astfel câteva luni, timp în care şi-a câştigat traiul cerşind, spălând haine şi cărând praf cu căruciorul, într-o mină de salpetru. Apoi, într-o zi, a văzut un om pe care-l cunoştea, un vecin din sat; s-a repezit spre el, încântată, dar omul, când a recunoscut-o, a fugit ca şi cum ar fi văzut o fantomă. După un timp, reuşind să-l ajungă din urmă, a aflat de la el că soţul ei o crezuse moartă şi se recăsătorise, iar noua lui soţie era deja gravidă.

La început, Heeru a fost hotărâtă să se întoarcă şi să-şi revendice locul în casa ei – dar apoi a început să se întrebe: de ce o dusese soţul ei la Sonepur, din capul locului? Nu cumva plănuise încă de la început s-o părăsească, profitând de prima ocazie care i se ivea? Cu siguranţă, în trecut o certase şi o bătuse destul de des: ce-ar fi făcut dacă se întorcea acum la el?

Norocul a făcut ca, tocmai când reflecta la aceste chestiuni, să tragă la ghat un pulwar plin cu migratori...

Povestea Muniei părea să fie cea mai simplă din toate: când era întrebată despre prezenţa ei pe pulwar, obişnuia să spună că se ducea să se alăture celor doi fraţi ai ei, care plecaseră la Mareech cu câţiva ani în urmă. Dacă o întreba cineva de ce nu se căsătorise niciodată, răspundea că acasă nu avea pe nimeni care să-i găsească un soţ; amândoi părinţii ei muriseră recent. Deeti bănuia că asta nu era toată povestea, dar avea grijă să n-o iscodească; ştia că, la momentul potrivit, Munia urma să-i spună totul din proprie iniţiativă – nu era ea, Deeti, noua bhauji a fetei, cumnata pe care şi-ar fi dorit-o oricine, prietenă, protectoare şi confidentă? Nu la ea venea Munia de fiecare dată când vreun bărbat peste măsură de îndrăzneţ flirta cu ea, o tachina ori încerca s-o ademenească? Munia ştia că Deeti i-ar fi pus la punct pe toţi acei bărbaţi, plângându-se lui Kalua: Uită-te la scârbosul ăla de luchha, cum îi face ochi dulci Muniei. Crede că poate s-o sâcâie şi s-o provoace şi să facă tot felul de *chherkáni* numai fiindcă e tânără şi drăguţă. Du-te şi potoleşte-l; spune-i *aisan mat*

kará – să nu te prind că mai faci asta, altfel o să te pomeneşti cu ficatul în partea ailaltă-a burţii.

Kalua o lua greoi împricinat şi întreba, în felul lui politicos: *Khul ke batáibo* – spune-mi drept, ai necăjit-o pe fata aia? Ai putea să-mi spui de ce?

De obicei, atâta era de ajuns ca să pună capăt tulburării, căci o asemenea întrebare, pusă de un om de talia lui Kalua, nu era pe placul celor mai mulţi.

După un astfel de episod, Munia a socotit că a venit vremea să-i destăinuiască lui Deeti povestea ei. Începea cu un individ din Ghazipur, un agent pykari de la fabrica de opiu. În timp ce le vizita satul, o văzuse muncind la cules, pe câmp, şi de-atunci începuse să-şi facă mereu de lucru ca să tot treacă pe-acolo. Îi adusese fel de fel de flecuşteţe şi farafastâcuri şi-i spusese că e nebun după ea – iar ea, încrezătoare şi cu inima deschisă cum era din fire, îi credea toate palavrele. Începuseră să se întâlnească în taină, pe câmpiile cu maci, în timpul festivalurilor şi al nunţilor, când tot satul era preocupat numai de petreceri. Muniei îi plăcuse secretul şi romantismul, ba chiar şi mângâierile, până în noaptea când el o posedase cu forţa: după aceea, de teamă să n-o afle lumea, continuase să-i facă pe plac. Rămânând gravidă, se aşteptase ca familia ei s-o izgonească sau s-o omoare – dar, ca prin miracol, părinţii i-au stat alături, în pofida oprobiului comunităţii. Dar aveau o viaţă disperat de strâmtorată – astfel încât familia a trebuit să-şi vândă doi fii pentru angajare prin contract, doar ca să-şi achite datoriile. Când copilul Muniei avea un an şi jumătate, au hotărât că era timpul să-l ducă la casa agentului – nu pentru vreo ameninţare sau şantaj, ci doar ca să-i arate că-i procopsise cu încă o gură de hrănit. Acesta i-a ascultat cu răbdare şi i-a trimis înapoi, spunându-le că avea să le ofere tot ajutorul de care aveau nevoie. Peste câteva zile, câţiva oameni s-au apropiat pe furiş de casa lor, în puterea nopţii, şi i-au dat foc. Întâmplător, Munia era la ciclu, aşa că dormea separat de ceilalţi, pe câmp: a văzut cum coliba ardea până-n temelii, ucigându-i mama, tatăl şi copilul. După aceea, dacă mai rămânea în district ar fi însemnat să-şi facă de petrecanie cu mâna ei;

pornise să caute pulwarul duffadarului, la fel cum făcuseră şi fraţii ei, înainte.

Of, fată proastă şi fără minte! o admonestă Deeti. Cum l-ai putut lăsa să se atingă de tine...?

N-ai putea să înţelegi, oftă Munia. Eram nebună după el; când simţi aşa ceva, nu e niciun lucru pe care să nu-l faci. Chiar şi dacă s-ar întâmpla totul iar, de la început, n-aş avea nicio putere, ştiu bine.

Ce tot spui, proasto? strigă Deeti. Cum poţi vorbi aşa? După toate prin câte-ai trecut, trebuie să te asiguri că n-o să se mai întâmple niciodată!

Niciodată? Dispoziţia Muniei se schimbă brusc, într-un fel care-o făcu pe Deeti să-şi piardă orice nădejde pentru ea. Chicoti, acoperindu-şi gura cu mâna. Ai înceta să mai mănânci orez, continuă fata, doar fiindcă ţi-ai rupt un dinte odată, într-o pietricică? Păi, cum să mai trăieşti...?

Ssst! Complet scandalizată, Deeti începu s-o mustre: Vorbeşte mai încet, Munia, şi mai gândeşte-te şi la tine. Cum poţi să trăncăneşti aşa de zgomotos? Nu-ţi dai seama ce s-ar întâmpla dacă se află?

De ce să se afle? replică Munia, făcând o mutră. Ţie ţi-am spus numai fiindcă eşti bhauji a mea, atâta. Celorlalte n-am să le suflu o vorbă: ele pălăvrăgesc şi-aşa prea mult...

Era adevărat că femeile rareori îşi întrerupeau conversaţiile – iar atunci, o făceau numai ca să ciulească urechile şi să asculte ce se povestea de cealaltă parte a perdelei, printre bărbaţi. Astfel, au aflat povestea certăreţului Jhugru, ai cărui duşmani ticluiseră un plan ca să scape de el şi, într-o seară când se întrecuse cu băutura, îl urcaseră la bord legat fedeleş, pentru ca atunci când se trezise din beţie să constate că vasul era deja departe în larg; a lui Cullookhan, sepoiul, care se întorsese în satul lui după ce-şi terminase serviciul militar, dar numai ca să descopere că nu mai suporta să stea acasă; a lui Rugu, dhobiul care se săturase să tot spele haine, şi a lui Gobin, olarul, care nu-şi mai putea folosi degetul mare.

Uneori, când pulwarul poposea pentru noapte, la bord ve-

neau noi recruți, de obicei câte unul sau doi, dar ocazional se mai nimereau și mici grupuri de câte o duzină de oameni sau chiar mai mult. La Sahibganj, unde fluviul cotea spre miazăzi, așteptau vreo patruzeci de bărbați – deleni din podișul Jharkhand. Aveau nume ca Ecka, Turkuk și Nukhoo Nack, și aduceau cu ei relatări despre un ținut unde izbucnise răzmerița împotriva noilor cârmuitori, iar satele erau arse și rase de pe fața pământului de către trupele albilor.

Nu peste mult timp, pulwarul trecu un hotar nevăzut, ducându-i pe toți într-o regiune plină de ape, inundată de ploi, unde oamenii vorbeau o limbă de neînțeles. Acum, când barja se opri pe timp de noapte, nu mai puteau înțelege ce spuneau cei de pe maluri, căci aceștia glumeau și-i sâcâiau în bengaleză. Ca pentru a spori și mai mult neliniștea crescândă a migratorilor, peisajul se schimbase și el: în locul câmpiilor netede, rodnice și populate, cât vedeai cu ochii se întindeau numai mlaștini și bălți; apa fluviului devenise tulbure și cu miros greu, așa că nu mai putea fi băută. În fiecare zi, nivelul ei se ridica și cobora la loc, acoperind și descoperind pe țărmuri suprafețe mari de mâl. Malurile erau învăluite în verdeață deasă, încâlcită, dintr-un soi care nu era nici de-al copacilor, dar nici de-al tufișurilor, și părea să crească direct din albia râului, pe rădăcini înalte ca niște catalige; noaptea, auzeau tigrii răgind în pădure, și simțeau pulwarul zgâlțâindu-se, când crocodilii îl izbeau cu cozile.

Până în acest moment, migratorii evitaseră să aducă vorba despre Apa Neagră – n-avea niciun rost, la urma urmei, să stăruie asupra primejdiilor care-i așteptau. Acum însă, în timp ce-i treceau nădușelile în arșița umedă a junglei, temerile și spaimele le dădură din nou în clocot. Pulwarul deveni un cazan de zvonuri în clocot. Începea să se murmure, pe șoptite, că la bordul navei de pe Apa Neagră rațiile lor vor conține carne de vită și porc; cei care refuză să mănânce vor fi biciuiți fără milă, spuneau unii, iar carnea le va fi vârâtă pe gât cu forța. La sosirea în Mareech, vor fi siliți să se convertească la creștinism și vor fi puși să consume tot felul de mâncăruri interzise, din mare și din junglă. Peste leșurile acelora dintre ei care vor da ortul popii acolo va trece plu-

gul; trupurile decedaţilor vor fi astfel sfârtecate şi amestecate cu ţărâna precum bălegarul, căci pe insula aceea nu sunt crematorii. Cel mai înspăimântător dintre zvonuri se referea însă la motivul pentru care albii stăruiau atât de mult să-şi procure tineri şi copii, mai degrabă decât oameni vârstnici, înţelepţi şi cu experienţă: fiindcă îi interesa un ulei care nu se poate obţine decât din creierul omenesc – mult râvnitul *mimiái-ka-tel*, despre care se ştia că se găseşte în cantităţile cele mai mari în creierul oamenilor recent ajunşi la maturitate. Metoda folosită pentru extragerea acestei substanţe era de a atârna victimele legate de glezne cu capul în jos şi cu găurele sfredelite în ţeastă: pe acolo, uleiul se prelingea încet într-o tigaie.

Acestui zvon ajunsese să i se acorde atâta credit, încât într-un târziu, când în sfârşit apăru la orizont Calcutta, în cală izbucni un mare val de regret: privind în urmă, migratorii erau acum încredinţaţi că drumul lor în jos pe Gange fusese ultima invitaţie la ospăţul vieţii, după care îi aştepta o moarte înceată şi chinuitoare.

În dimineaţa tumasherului, Paulette se trezi din somn pentru a descoperi că în timpul nopţii unghiile ei nervoase îi umpluseră faţa de dâre roşii. Această privelişte îi aduse în ochi lacrimi de ciudă, şi fu ispitită să trimită un chit la doamna Burnham, ca să-i spună că era bolnavă şi nu se putea da jos din pat – dar le instrui în schimb pe ab-dare să umple covata din goozle-connah. În mod excepţional, se bucura să profite de cushy-fetele doamnei Burnham, lăsându-le să-i ciupească braţele, să-i maseze tot corpul şi să-i ungă părul cu uleiuri. Dar încă mai avea de trecut un hop – trebuia să decidă cu ce se îmbrăca şi, gândindu-se la această problemă, Paulette se pomeni din nou în pragul lacrimilor. Era o chestiune care înainte n-o tulburase niciodată, şi nu reuşea să înţeleagă şi pace de ce începuse s-o preocupe tocmai acum. Ce importanţă avea că venea domnul Reid la cină? Cine ştie, poate că nici n-o să-i ia în seamă prezenţa. Şi totuşi, când probă una dintre rochiile de căpătat de la doamna Burnham, se pomeni că examinează veşmântul elegant dar foarte sobru cu un

ochi neobişnuit de critic; nu suporta gândul că ar putea coborî la tumasher îmbrăcată ca o marmotă în doliu. Însă ce putea să facă? Nu-şi permitea să cumpere o rochie nouă; motivul nu era neapărat lipsa mijloacelor materiale, cât faptul că nu putea să se încreadă în propriile ei gusturi în ceea ce priveşte moda vestimentară a memsahibelor.

Fără a avea altă soluţie la îndemână, Paulette apelă la ajutorul lui Annabel, care în unele privinţe avea o înţelepciune mult peste anii ei. Într-adevăr, fata se vădi o mare sursă de sprijin, venind cu ideea de a folosi petice tăiate dintr-o dooputtie a ei lucrată în stil chikan, pentru a înveseli gulerul de la mantila rochiei de mătase neagră. Ajutorul lui Annabel, însă, nu fu livrat pe gratis.

– Uită-te la tine, Puggly – te-agiţi care-ncotro ca o găină fără cap! remarcă ea. Niciodată nu te-am mai văzut preocupată de găteli. Nu cumva o fi din cauza vreunui chuckeroo?

– Vai, nu! se grăbi Paulette s-o asigure. În niciun caz! Atâta numai că socotesc că nu s-ar cădea să-ţi dezamăgesc familia, la un eveniment atât de important.

Annabel nu se lăsă dusă de nas.

– Încerci să bundezi pe cineva, aşa-i? insistă ea, cu zâmbetul ei ştrengăresc. Cine-i? Îl cunosc?

– O, Annabel! exclamă Paulette. Dar nici vorbă de una ca asta!

Dar Annabel nu se lăsă şi, în aceeaşi zi, când o văzu pe Paulette coborând scara, gătită complet, lăsă să-i scape un chiräit de admiraţie:

– Extraordinar, Paulette – shahbash! Până să treacă seara, toţi au să te-ngroape sub choomere!

– Zău aşa, Annabel – chiar că tu exagères!

Şi ridicându-şi poalele rochiei, Paulette o zbughi din loc, bucuroasă să vadă că în apropiere nu era nimeni care să le audă – în afară de un chobdar în trecere, două farrashe grăbite, trei bestioare cu braţele pline de mussack, doi misteri cu dălţi în mâini şi o echipă de mali încărcaţi de flori. Ar fi fost copleşită de ruşine dacă doamna Burnham o auzea pe Annabel – dar, spre

marea ei uşurare, BeeBeea era încă în camera sa de toaletă.

În faţa casei Burnham, lângă portic, se afla o cameră de primire pe care doamna Burnham o numea, în glumă, şişmullul ei, datorită marelui număr de oglinzi veneţiene cu rame aurite care stăteau agăţate pe pereţi: acolo erau de obicei poftiţi oaspeţii să ia loc, înainte de a se servi masa. Deşi destul de spaţioasă şi elegantă, camera nu era în niciun caz cea mai mare din casă, iar când toate candelabrele şi aplicele erau aprinse, în şişmull nu mai rămâneau decât foarte puţine unghere întunecoase sau liniştite – ceea ce o cam nemulţumea pe Paulette, al cărei subterfugiu principal, când avea de-a face cu burra-khanaii Burnham, era acela de a se face cât mai neobservată posibil. În şişmull, experienţa o învăţase că-şi putea atinge cel mai bine scopul retrăgându-se într-un colţ unde un singur scaun cu spătar drept stătea izolat, lângă o porţiune de perete fără nicio oglindă. Acolo, reuşise să-şi petreacă fazele preliminare ale multor seri fără a atrage atenţia nimănui, în afara khidmutgarilor care serveau şerbet şi simkin cu gheaţă. Prin urmare, tot spre acest colţ porni şi acum, dar astă-seară refugiul ei obişnuit n-o adăposti multă vreme: tocmai acceptase un tumlet rece cu şerbet de tamarind, dulce ca o tartă, când o auzi pe doamna Burnham strigând-o pe nume:

– Hei, Paulette! Unde te-ai chupowinguit? Te-am căutat peste tot: căpitanul Chillingworth are să-ţi pună o întrebare.

– Mie, Madame? întrebă Paulette alarmată, ridicându-se în picioare.

– Da, ţie – şi uite-l c-a venit, mai spuse doamna Burnham făcând un pas într-o parte, astfel încât Paulette se pomeni faţă-n faţă cu căpitanul Chillingworth.

– Domnule căpitan Chillingworth, îmi permiteţi să v-o prezint pe domnişoara Paulette Lambert?

Doamna Burnham plecă aproape imediat ce rostise aceste cuvinte, iar Paulette rămase singură cu căpitanul, care făcu o plecăciune, respirând destul de greu.

– ...Onorat, domnişoară Lambert.

Glasul lui era scăzut, observă ea, şi avea acea sonoritate

scrâşnită a scoicilor zdrobite sub roţile unei trăsuri. Chiar dacă n-ar fi avut răsuflarea atât de sacadată, tot ar fi fost limpede de la prima vedere că nu stătea deloc bine cu sănătatea: chipul său era de un roşu pătat, iar torsul îi părea balonat într-un fel straniu. La fel ca trupul, faţa părea să-i atârne pe o osatură care odinioară fusese mare, pătrăţoasă, inspirând siguranţă pe propriile puteri; acum, trăsăturile-i erau căzute, epuizate – obrajii erau fleşcăiţi, ochii apoşi şi pungile de sub ei vinete. Când îşi ridică pălăria, se văzu că era aproape complet chel, cu excepţia coroniţei zdrenţuite de păr care abia i se mai ţinea pe margini, ca un inel din scoarţă de copac cojită.

Ştergându-şi sudoarea de pe faţă, căpitanul spuse:

– Am observat un şir de latanieri pe alee. Mi s-a spus că e opera dumneavoastră, domnişoară Lambert.

– Aşa este, domnule, replică Paulette, eu i-am plantat, într-adevăr. Dar sunt încă atât de mici! Mă mir că i-aţi observat.

– Frumoase plante, lataniile, comentă el. N-am prea văzut, prin partea locului.

– Ţin mult la ele, răspunse Paulette, şi mai ales la *Latania commersonii*.

– Aşa? făcu căpitanul. Şi pot îndrăzni să vă întreb motivul?

Paulette începea să se simtă stânjenită, şi-şi coborî privirea spre pantofi.

– Vedeţi dumneavoastră, planta a fost identificată de Philippe şi Jeanne Commerson.

– Şi cine, rogu-vă, au fost aceştia?

– Străunchiul şi străbunica mea. Erau botanişti, amândoi, şi au trăit ani de zile în Mauritius.

– Aha...!

Căpitanul se încruntă şi mai mult, şi începu să pună încă o întrebare – dar conţinutul acesteia îi scăpă Paulettei, care tocmai îl zărise pe Zachary intrând pe uşă. La fel ca şi ceilalţi bărbaţi, era în cămaşă, după ce-i dăduse vestonul unui khidmutgar, înainte de a intra în şişmull. Avea părul legat cu o panglică neagră, iar ţinuta sa, formată dintr-c cămaşă de dosootie şi pantaloni de nainsook, era cea mai simplă din cameră – ceea ce însă

nu-l împiedica să arate incredibil de elegant, în primul rând fiindcă era singurul bărbat prezent care nu şiroia de sudoare.

După sosirea lui Zachary, Paulette nu mai fu în stare să răspundă altfel decât monosilabic la întrebările căpitanului Chillingworth, şi abia dacă observă privirea încruntată la adresa ţinutei ei, din partea domnului judecător Kendalbushe, care murmură dezaprobator:

– Infernu-i gol, iar nimicirea acoperământ n-are.

Ca pentru a-i spori chinul, când sosi momentul să se ducă toţi la cină, domnul Doughty începu s-o felicite cu efuziune pentru felul cum arăta.

– Pe onoarea mea, don'şoară Lambert! Da' ce mai dandyzettă-mi sunteţi pe ziua de azi! Numa' bună să dăr'maţi un băiet de-a bâldâbâca peste capetele bârnii!

Noroc că, în clipa următoare, văzu masa pusă pentru cină şi uită de Paulette.

Masa din acea seară avea dimensiuni modeste, fiind pregătită doar pe două dintre cele şase tăblii ale ei, dar ceea ce pierdea în lungime compensa cu vârf şi îndesat prin înălţimea şi greutatea mâncărurilor, care erau dispuse într-un singur serviciu spectaculos, cu platouri şi farfurii aranjate într-un zigurat spiralat de produse comestibile. Era supă de broască ţestoasă verde, servită artistic în cochilii ale animalelor, o plăcintă Bobotie, costiţe de oaie, o supieră cu ciorbă Burdwaun, combinată din găini fierte şi stridii marinate, o foogath de vânat, un platou de cartofi dulci înmuiaţi în oţet şi presăraţi cu pătrunjel, un Vinthaleaux de vită, cu toate garniturile de rigoare, şi platouri cu ortolani şi porumbei fripţi, păsările fiind dispuse în forma unor vârfuri de săgeată sau a unor stoluri în zbor. Centrul mesei îl ocupa unul dintre favoritele bobachee-connahului din Bethel: un păun umplut, pus pe un suport de argint, cu coada desfăcută ca şi cum ar fi fost gata să se împerecheze.

Pentru un moment, spectacolul îi tăie domnului Doughty respiraţia.

– Vreau să zic, murmură el în cele din urmă, ştergându-se pe frunte, care-i şiroia deja de sudoare anticipând festinul, că

asta-i o privelişte pentru penelul lui Chinnery!

– Întocmai, domnule, răspunse Paulette, deşi nu-i auzise prea bine cuvintele – căci atenţia, dacă nu şi privirea, îi fugea spre locul din stânga ei, unde apăruse acum Zachary. Şi totuşi, nu îndrăznea să se întoarcă cu totul dinspre pilot spre el, căci fusese de mai multe ori certată de doamna Burnham pentru nesimţirea de care dăduse deseori dovadă, vorbind cu vecinul din stânga când nu se cuvenea.

Domnul Doughty încă mai exclama admirativ la adresa mesei, când domnul Burnham îşi drese glasul, pregătindu-se să rostească rugăciunea:

– Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne...

Imitându-i pe ceilalţi, Paulette îşi ridică la bărbie mâinile împreunate, închizând ochii – dar nu se putu abţine şi aruncă o privire pe furiş spre vecinul ei; fu extrem de descumpănită când ochi ei îi întâlniră pe ai lui Zachary, care o privea şi el într-o parte, peste vârfurile degetelor. Amândoi roşiră şi-şi mutară grăbiţi privirile, tocmai la timp ca să răspundă sonorului „Amin!" al domnului Burnham.

Fără să piardă vremea, domnul Doughty se şi repezi să-şi înfigă furculiţa într-un ortolan.

– Cu vânt în pânze, don'şoară Lambert! îi şopti el Paulettei, în timp ce-i punea pasărea în farfurie. Ascultă ce-ţi spune un bătrân care-a văzut multe: cu ortolani tre' să fii jildee – sunt mereu primii de dispar de pe masă!

– O, vă mulţumesc.

Cuvintele Paulettei îi trecură neauzite pe lângă urechile pilotului, care era atent la costiţa de oaie. Văzând că atenţia mai vârstnicului ei comesean era distrasă astfel, Paulette se simţi în sfârşit liberă să se întoarcă spre Zachary.

– Mă bucur, domnule Reid, spuse ea pe un ton formal, că v-aţi putut găsi o seară liberă pentru noi.

– Nu atât de mult cât mă bucur eu, domnişoară Lambert, răspunse Zachary. Nu mi se întâmplă prea des să fiu invitat la un asemenea banchet.

– Dar, domnule Reid, continuă Paulette, degetul meu mic

mi-a spus că în ultima vreme ați sortisat destul de des în lume!

– Sort... sortisat? repetă Zachary, surprins. Şi ce vreți să spuneți cu aceasta, domnişoară Lambert?

– Iertați-mă, se scuză ea. Am vrut să spun că ați ieşit să luați masa – vi s-a întâmplat foarte des, în ultimul timp, nu-i aşa?

– Domnul Doughty şi soția lui sunt foarte amabili, replică Zachary. M-au luat cu ei la câteva petreceri.

– Aveți mare noroc, comentă Paulette, cu un zâmbet conspirativ. Cred că nu acelaşi lucru se poate spune despre colegul dumneavoastră, domnul Crowle...?

– N-aş şti ce să vă răspund, domnişoară.

Paulette coborî vocea:

– Ştiți, cu domnul Crowle e bine să aveți mare grijă. Domnul Burnham a spus că e un bădăran îngrozitor.

Zachary deveni mai țeapăn.

– Nu mi-e frică de domnul Crowle.

– Dar să luați seama la un lucru, domnule Reid: doamna Burnham a spus că nu vrea să-l primească în casă. Deci, nu trebuie să-i spuneți că ați fost în seara asta aici.

– Nu vă faceți griji, domnişoară, zâmbi Zachary. Domnul Crowle nu e un om cu care să fac schimb de confidențe.

– Va să zică, nu e la bordul navei?

– Nu, răspunse Zachary. Niciunul dintre noi nu este. „Ibis" a fost trasă în docul uscat şi, în acest timp, cu toții suntem oameni liberi. Eu m-am mutat într-o pensiune.

– Serios? Unde?

– În Kidderpore – pe Watsongunge Lane. Jodu mi-a găsit-o.

– Aşa...?

Paulette aruncă o privire peste umăr, ca să se asigure că nimeni altcineva nu mai auzise numele lui Jodu, apoi se întoarse din nou spre Zachary.

Recent, domnul Burnham instalase un nou sistem pentru a răcori sufrageria. Cunoscut ca Thermantidote, dispozitivul consta dintr-o depănătoare căreia i se adăugase o elice şi o împletitură groasă de khus-khus înmiresmat. Oamenii care înainte vreme trăseseră de sforile punkahelor de deasupra erau acuma

puşi să acţioneze Thermantidotul: în timp ce unul umezea paravanul de trestii al aparatului, celălalt învârtea elicea cu ajutorul unei manivele, făcând ca prin împletitura umedă să treacă mereu un curent puternic de aer. Astfel, prin intermediul evaporării, maşinăria ar fi trebuit să creeze o delicioasă adiere răcoritoare. Asta, cel puţin în teorie – căci, pe timp ploios, Thermantidotul sporea enorm umiditatea, făcându-i pe toţi să transpire mai mult decât de obicei, şi mai producea şi un zgomot puternic, de râşniţă, care acoperea conversaţiile. Domnul Burnham şi domnul Doughty făceau parte dintre puţinii meseni care-şi puteau face glasurile auzite fără efort, vorbind mai sonor decât mecanismul – dar cei cu voci mai slabe erau adesea nevoiţi să strige, ceea ce-i făcea să năduşească şi mai tare. În trecut, când era aşezată lângă colonei surzi şi contabili infirmi, Paulette avusese de multe ori motive să regrete aducerea noii maşininării – dar acum se bucura fără rezerve de prezenţa ei, întrucât îi dădea posibilitatea să stea de vorbă cu Zachary fără teama de a-i auzi cineva.

– Dacă-mi permiteţi să vă întreb, domnule Reid, unde este Jodu acum? se interesă ea. Ce s-a mai întâmplat cu el?

– Încearcă să câştige nişte bani, cât timp e „Ibis" trasă pe uscat, răspunse Zachary. Mi-a cerut un mic împrumut, ca să închirieze o bărcuţă de traversare. O să se întoarcă la bord când vom fi gata să plecăm la drum.

Paulette reveni cu gândul la zilele lipsite de griji când ea şi Jodu se urcau în copacii din Grădina Botanică, privind corăbiile de pe Hooghly.

– Aşadar, i se va împlini dorinţa? Va face parte din echipajul dumneavoastră?

– Chiar aşa: întocmai cum aţi vrut. Va veni cu noi la Port Louis, în septembrie când pornim într-acolo.

– Aşa...? O să se ducă în Mauritius?

– Da. Cunoaşteţi insulele?

– Nu, răspunse Paulette, nu m-am dus niciodată acolo, deşi cândva a fost căminul familiei mele. Tatăl meu era botanist, înţelegeţi, iar în Mauritius e o Grădină Botanică foarte vestită.

Acolo s-au căsătorit părinţii mei – de-asta îmi doresc atât de mult să merg şi eu în Mauritius...

Se întrerupse: dintr-odată, i se părea inadmisibil de nedrept că Jodu putea călători pe acea insulă, câtă vreme ea, Paulette, pe care o legau de acel loc atâtea lucruri, nu reuşea s-o facă.

– S-a întâmplat ceva? întrebă Zachary, îngrijorat să vadă că fata pălise brusc. Vă simţiţi bine, domnişoară Lambert?

– Tocmai mi-a venit o idee, spuse Paulette, încercând să abordeze un ton nonşalant, ca şi cum nu spunea nimic ieşit din comun. Tocmai mi-am dat seama că şi mie mi-ar face plăcere să mă duc în Mauritius, cu „Ibis". La fel ca Jodu, găsindu-mi ceva de lucru la bordul navei.

Zachary râse.

– Credeţi-mă, domnişoară Lambert, un schooner nu e deloc locul potrivit pentru o femeie – adică, pentru o doamnă, vă rog să mă scuzaţi. Mai ales pentru o doamnă care e obişnuită să trăiască în asemenea condiţii... gesticulă el, privind în jur şi indicând bunătăţile de pe masă.

– Chiar aşa, domnule Reid? replică Paulette, ridicând din sprâncene. Va să zică, nu este cu putinţă, după părerea dumneavoastră, ca o femeie să fie marină?

Adeseori, când nu-şi găsea câte un cuvânt, Paulette îl împrumuta din limba franceză, convinsă că avea să pară un termen englezesc corect, dacă-l pronunţa exact aşa cum era scris. Această strategie îi reuşea destul de bine pentru a-i da motive s-o păstreze, dar existau şi momente când producea efecte neaşteptate: după expresia de pe chipul lui Zachary, Paulette îşi dădu seama că acum era unul dintre acele momente.

– Marină? repetă el, surprins. Nu, domnişoară Lambert, în niciun caz n-am auzit vreodată să existe femei marine.

– „Marinară"! se corectă Paulette, triumfătoare. Asta voiam să spun. Credeţi că nu e posibil ca o femeie să navigheze pe puntea unei corăbii?

– Ca nevastă de căpitan, poate, răspunse Zachary, clătinând din cap. Dar niciodată ca membră a echipajului: niciun marinar demn de numele lui n-ar îngădui vreodată una ca asta. Ba

chiar, există mulţi marinari care nici măcar nu rostesc cuvântul „femeie" pe mare, de teamă c-o să le aducă ghinion.

– Aha...! făcu Paulette. Dar atunci e clar, domnule Reid, că n-aţi auzit niciodată de faimoasa Madame Commerson!

– Nu pot spune că am auzit, domnişoară Lambert, recunoscu Zachary, încruntat. Sub ce pavilion navighează?

– Madame Commerson nu e o navă, domnule Reid, îl informă Paulette. A fost o savantă – mai bine zis, a fost propria mea străbătuşă. Şi-mi cer permisiunea să vă informez că nu era decât o femeie foarte tânără, când s-a îmbarcat pe o corabie şi a pornit în jurul lumii.

– S-a întâmplat cu adevărat aşa ceva? întrebă Zachary, sceptic.

– Da, bineînţeles că s-a întâmplat, îl asigură Paulette. Vedeţi dumneavoastră, înainte de a se mărita, străbătuşa mea se numea Jeanne Baret. Chiar fată fiind, avea o pasiune cum nu se poate mai fierbinte pentru ştiinţă. A citit despre Linnaeus, şi despre numeroasele specii noi de plante şi animale care erau descoperite şi numite. Aceste fapte diverse o făceau să ardă de volonté să vadă cu ochii ei bogăţiile pământului. Şi atunci, domnule Reid, ce credeţi că s-a întâmplat? A aflat despre o mare expediţie, care era organizată de Monsieur de Bougainville, cu intenţia de a face exact ceea ce-şi dorea ea. Această idee a pus-o pe jar, şi a hotărât ca şi ea să devină expéditionnaire – cu orice preţ! Dar, desigur, nu era de aşteptat ca oamenii să-i permită unei femei să urce la bord... aşa că vă puteţi imagina, domnule Reid, ce-a făcut străbătuşa mea?

– Nu.

– A făcut cel mai simplu lucru din lume, domnule Reid. Şi-a legat părul ca un bărbat şi s-a înscris să se înroleze în echipaj, sub numele de Jean Bart. Şi, mai mult, a fost primită – de nimeni altul decât de marele Bougainville însuşi! Şi nu i-a fost deloc greu, domnule Reid – asta vreau să ştiţi: n-a trebuit decât să-şi lege strâns un brâu peste piept, şi să lungească pasul când mergea. Aşa a pornit la drum, îmbrăcată cu nădragi, întocmai ca dumneavoastră, şi niciunul dintre marinari şi dintre savanţi nu i-

a ghicit taina. Vă puteți imagina, domnule Reid, că dintre toți acei oameni de știință, care cunoșteau atât de bine anatomia animalelor și a plantelor, nici măcar unul nu și-a dat seama că aveau și o fetișcană printre ei, atât de bine se comporta în rolul de bărbat? Abia după doi ani s-a dat de gol – și știți cum, domnule Reid?

– N-aș dori să mă hazardez a ghici, domnișoară Lambert, replică Zachary.

– În Tahiti, când expediționarii au debarcat, localnicii le-au aruncat o singură privire și au și știut! Secretul pe care nu-l ghicise niciun francez, în doi ani cât trăiseră la bordul aceleiași nave, zi și noapte, a fost o nimica toată pentru tahitieni. Dar acum nu mai conta, desigur, căci Monsieur de Bougainville nu mai putea l'abandonner, așa că a acceptat s-o păstreze în echipaj. Se spune că ea este aceea care, din recunoștință, a înregistrat floarea care poartă numele amiralului: bougainvillea. Așa s-a întâmplat că Jeanne Baret, strămătușa mea, a devenit cea mai celebră femeie care a navigat vreodată pe mările și oceanele Pământului. Și așa l-a cunoscut și pe soțul ei și străunchiul meu, Philippe Commerson, care a făcut parte dintre expediționari și era el însuși un mare savant.

Mulțumită că-i servise lui Zachary o lovitură de maestru, Paulette îl învrednici cu un zâmbet radios.

– Așa că, după cum vedeți, domnule Reid, uneori se mai întâmplă, la urma urmei, și ca o femeie să facă parte din echipajul unei corăbii.

Zachary sorbi prelung din pahar, dar vinul de Bordeaux nu-i era de prea mare ajutor ca să digere povestirea Paulettei. Căuta să-și imagineze o femeie care ar fi încercat o deghizare similară la bordul lui „Ibis"; era sigur că ar fi fost demascată în câteva zile, dacă nu chiar ore. Își aminti hamacele, legate atât de aproape unele de altele încât, dacă un om se întorcea de pe o parte pe alta, valul se propaga prin toată cabina; se gândi la plictiseala de după miezul nopții, și la acele întreceri în care oamenii de cart își desfăceau pantalonii ca să vadă cât puteau aprinde din fosforescența mării; se gândi la ritualul băii săptămânale, pe punte, cu

toate trupurile negricioase despuiate până la mijloc, mulţi fiind nevoiţi să se dezbrace în pielea goală, ca să-şi spele singurul rând de lenjerie. Cum ar fi putut o femeie să ia parte la toate astea? Poate pe o navă cu mâncători-de-broaşte – cine putea şti de ce drăcii se ţineau ăia? – dar un clipper din Baltimore era o lume a bărbaţilor, şi niciun marinar adevărat n-ar fi acceptat altceva, oricât de mult ar fi îndrăgit femeile.

Observându-i tăcerea, Paulette îl întrebă:

– Nu mă credeţi, domnule Reid?

– Păi, domnişoară Lambert, aş crede că s-a putut întâmpla aşa ceva pe un vas francez, răspunse el, fără tragere de inimă – dar nu se putu abţine să adauge: oricum, nu-i foarte uşor să diferenţiezi o demoazelă de un monsu'

– Domnule Reid...!

– N-am vrut să vă jignesc...

În timp ce Zachary îşi prezenta scuzele, un mic cocoloş de pâine zbură peste masă, lovind-o pe Paulette în bărbie. Ridică privirea, pentru a o vedea pe doamna Doughty zâmbindu-i şi dându-şi ochii peste cap, ca pentru a-i da de înţeles că tocmai se discuta o chestiune de mare însemnătate. Paulette se uită în jur, nedumerită, şi nu putu vedea nimic vrednic de atenţie, în afară de însăşi persoana augustă a doamnei Doughty: soţia pilotului era foarte îndesată, cu o faţă rotundă ca o lună plină, sub un nor mare de păr roşu-de-henna. În acel moment făcea tot felul de gesturi şi grimase, de parcă ar fi trecut prin nişte convulsii planetare. Paulette îşi mută repede privirea de la ea, căci întotdeauna o îngrozea gândul de a atrage atenţia doamnei Doughty, care tindea să vorbească, la nesfârşit şi cu o repeziciune ameţitoare, despre tot felul de chestiuni din care ea nu pricepea nimic.

Din fericire, domnul Doughty o scoase din încurcătură.

– Shahbash, dragă! exclamă el, către nevastă-sa. Ce mai ţintă!

Apoi, întorcându-se spre Paulette, o întrebă:

– Ia spuneţi-mi, domnişoară Lambert, v-am povestit că, odată, doamna Darby a aruncat în mine c-un ortolan?

– Nu, domnule, răspunse Paulette.

– La Sediul Guvernului s-a întâmplat, continuă el. Chiar sub ochii Lat-Sahibului. Drept în nas m-a nimerit. Trebuie să tot fi fost vreo douăzeci de paşi distanţă, dacă nu chiar mai mult. În clipa aia, am ştiut că era femeia inimii mele – ce mai ochi, ca de şoim!

Şi pe acordul acestor cuvinte, înfigându-şi furculiţa în ultimul ortolan, îl agită în direcţia nevesti-sii, ca şi cum şi-ar fi luat avânt să-l arunce.

Paulette profită de ocazie ca să îşi îndrepte din nou atenţia către Zachary:

– Dar spune-mi, domnule Reid, cum comunicaţi cu lascarii din echipaj? Vorbesc limba engleză?

– Cunosc comenzile, răspunse Zachary. Şi, uneori, când e nevoie, traduce Serang Ali.

– Şi cu Serang Ali cum conversaţi?

– El ştie puţină engleză. Reuşim să ne facem înţeleşi. Ciudăţenia e că nu poate nici măcar să-mi pronunţe numele.

– Şi atunci, cum vă spune?

– Malum Zikri.

– Zikri? exclamă Paulette. Ce nume frumos! Ştiţi ce înseamnă?

– Nici măcar nu ştiam că înseamnă ceva, replică Zachary, surprins.

– Ba da! confirmă ea. Înseamnă „cel care ţine minte". Ce drăguţ că vă spune aşa! V-ar deranja dacă m-aş adresa dumneavoastră cu acest nume?

În clipa următoare, însă, văzând cum i se înroşeau obrajii, îşi regretă numaidecât îndrăzneala şi răsuflă uşurată când khidmutgarii distraseră atenţia tuturor, aducând un enorm pom-de-jeleu – un stativ cu trei etaje din care se desfăceau numeroase braţe ramificate, fiecare încărcat cu dulciuri miniaturale: tarte, jeleuri, budincuţe, prăjiturici, plăcintuţe, fursecuri, acadele, bomboane, drajeuri, dropsuri şi fructe zaharisite.

Paulette tocmai se pregătea să-i recomande lui Zachary un mango fool, când domnul Doughty îi solicită din nou atenţia, cu o povestire melancolică despre felul cum o gâscă aruncată la un

dineu din palatul guvernului dusese la un duel şi generase dezaprobarea oficială asupra obiceiului de a azvârli cu mâncare în comeseni. Înainte să fi terminat de povestit, doamna Burnham reuşi să atragă privirea Paulettei în modul acela special care dădea de înţeles că era timpul ca doamnele să se retragă în golcumra. Khidmutgarii veniră să le tragă scaunele, iar femeile porniră pe urmele gazdei lor, ieşind din sufragerie.

Doamna Burnham păşea în frunte, cu un mers regal şi senin, dar în clipa când ieşiră din sufragerie, o abandonă pe Paulette lângă doamna Douhgty.

– Eu mă duc la dubber, îi şopti ea la ureche, pe un ton răutăcios. Mult succes cu moliile astea bătrâne.

În sufragerie, unde bărbaţii se adunaseră în jurul capătului de masă unde stătea aşezat amfitrionul, căpitanul Chillingworth refuză politicos o ţigară de foi oferită de domnul Burnham.

– Vă mulţumesc, domnule Burnham, spuse căpitanul, întinzând mâna spre sfeşnicul unei lumânări, dar prefer buncusele mele, dacă nu aveţi nimic împotrivă.

– Cum doriţi, răspunse domnul Burnham, turnând un pahar de porto. Dar haideţi, domnule căpitan, spuneţi-ne ce veşti aveţi din Canton. Sunt şanse ca acei celeşti să înţeleagă glasul raţiunii înainte de a fi prea târziu?

Căpitanul oftă.

– Prietenii noştri din fabricile englezeşti şi americane nu sunt de părerea asta. Aproape toţi au convingerea că războiul cu China e inevitabil. Şi, sincer vă spun, cei mai mulţi se bucură de perspectiva asta.

– Va să zică, Chuntockii sunt în continuare hotărâţi, nu-i aşa, să pună capăt comerţului cu opiu? întrebă domnul Burnham.

– Mă tem că da, răspunse căpitanul. Mandarinii par într-adevăr neabătuţi de pe drumul lor. Mai deunăzi, au decapitat vreo jumătate de duzină de vânzători de opiu, chiar lângă porţile Macaului. Au lăsat leşurile în văzul tuturor, inclusiv al europenilor. Şi a avut efect, nu încape nicio îndoială. În februarie, preţul

celui mai bun opiu de Patna a coborât de la patru sute la cincizeci de dolari lădița.

– Dumnezeule mare! exclamă domnul Doughty. Anul trecut, nu costa de două ori pe-atâta?

– Într-adevăr, confirmă domnul Burnham. După cum vedeți, acum e clar – Cozile-lungi nu se vor da îndărăt de la nimic pentru a ne opri afacerile. Și au să reușească, fără îndoială, dacă nu convingem Londra să riposteze.

Domnul judecător Kendalbushe interveni, aplecându-se peste masă:

– Dar spuneți-mi, domnule căpitan Chillingworth: nu e adevărat că reprezentantul nostru în Canton, domnul Elliott, a avut unele succese în a-i convinge pe mandarini să legalizeze opiul? Am auzit că mandarinii au început să se gândească la beneficiile comerțului liber.

Domnul Doughty râse.

– Sunteți prea optimist, domnule. Johnny Chinezu e un gudda al naibii de căpățânos. Nicio șansă să-l facă cineva să se răzgândească.

– Dar ceea ce spune judecătorul nu e lipsit de temei, replică repede căpitanul. La Pekin e un grup despre care se zvonește că ar fi în favoarea legalizării. Dar umblă vorba că împăratul le-a respins cererile și s-a hotărât să distrugă negoțul cu opiu smulgându-l din rădăcini. Înțeleg că a numit un guvernator nou ca să se ocupe de treaba asta.

– N-ar trebui să ne mire, răspunse domnul Burnham, privind cu satisfacție în jurul mesei, cu degetele mari agățate sub reverele hainei. Eu, unul, în niciun caz nu sunt surprins. Am știut de la bun început că se va ajunge aici. Jardine și Matheson au spus-o tot timpul, și sunt de aceeași părere. Nimănui nu-i displace războiul mai mult decât mie – îl detest, chiar. Dar nu se poate nega că există momente când războiul e nu numai drept și necesar, ci și uman. În China, acel moment a venit: nimic altceva n-o să rezolve problema.

– Aveți perfectă dreptate, domnule! încuviință cu emfază domnul Doughty. Altă soluție nu există. Într-adevăr, umanitatea

o cere. E de ajuns să ne gândim la sărmanul ţăran indian – ce-o să se aleagă de el, dacă opiul lui nu poate fi vândut în China? Afurisiţii de hurremzazi abia au ce mânca, încă de pe-acum: vor pieri cu sutele.

– Mă tem că aveţi dreptate, aprobă cu gravitate judecătorul Kendalbushe. Prietenii mei de la Misiuni sunt de acord că e necesar un război, dacă vrem să deschidem China în faţa cuvântului lui Dumnezeu. E mare păcat, desigur, dar e mai bine să terminăm cât mai repede.

Cu o lucire în ochi, domnul Burnham îi privi pe bărbaţii adunaţi în jurul mesei luminate de lumânări.

– Întrucât cu toţii suntem de aceeaşi părere, domnilor, poate aţi dori să aflaţi o mică veste pe care tocmai am primit-o? În cel mai strict secret, desigur.

– Desigur.

– Domnul Jardine mi-a scris ca să mă anunţe că l-a convins în sfârşit pe primul ministru.

– O, aşadar, e adevărat? exclamă domnul judecător Kendalbushe. Lordul Palmerstron a acceptat să trimită o flotă?

– Da, încuviinţă din cap domnul Burnham. Dar „flotă" s-ar putea să fie cam mult spus. Domnul Jardine consideră că nu e nevoie de o demonstraţie de forţă prea mare pentru a străpunge mijloacele defensive învechite ale Chinei. Câteva fregate, eventual, şi vreo două duzini de corăbii comerciale.

– Shahbash! strigă domnul Doughty, bătând din palme. Deci, e război?

– Cred că de-acum o putem considera o certitudine, încuviinţă din nou domnul Burnham. Sunt sigur că vor avea loc nişte pălăvrăgeli formale cu Celeştii. Dar n-o să se aleagă nimic din ele – putem conta pe Cozile-lungi în sensul ăsta. Iar apoi, flota va intra în scenă şi va face ordine în cel mai scurt timp. Va fi un război de soiul cel mai bun – rapid şi ieftin, cu un deznodământ asupra căruia nu poate plana nici cea mai mică îndoială. Nici nu avem nevoie de mai mult de o mână de trupe englezeşti: două batalioane de sepoi vor rezolva toată treaba.

Domnul Doughty izbucni într-un râs cu hohote, care îi scu-

tura burta în sus şi-n jos:

– A, asta cu siguranţă! Negricioşii noştri o să-i cotropească pe burţile-galbene cât ai zice peşte! În două, trei săptămâni, totul va fi gata.

– Şi nici nu m-aş mira, adăugă domnul Burnham, împungând aerul cu trabucul, dacă la intrarea în Canton, trupele vor fi întâmpinate cu urale!

– Asta-i o pucka certitudine, răspunse domnul Doughty. Celeştii vor ieşi în forţă, aprinzându-şi bastoanele. Oricât de ooloo ar fi Johnny Chinezu în unele privinţe, ştie să recunoască un lucru bun, când îl vede. Va fi încântat să scape de tiranul manciurian.

Zachary nu mai putea să se abţină, cu toată emoţia care clocotea în jurul mesei. Interveni şi el, pentru a-l întreba pe domnul Burnham:

– Când credeţi că va fi gata flota, domnule?

– Cred că două fregate sunt deja pe drum încoace, răspunse domnul Burnham. Cât despre vasele negustoreşti, navele lui Jardine şi Matheson vor începe să se adune curând, ca şi ale noastre. Te vei întoarce cu destul timp înainte ca să li te alături şi dumneata.

– Auzi, auzi! exclamă domnul Doughty, ridicând paharul.

Căpitanul Chillingworth era singurul care părea să nu fie afectat de buna dispoziţie şi însufleţirea celorlalţi: tăcerea lui se prelungise prea mult ca să mai poată trece neluată în seamă, aşa că domnul judecător Kendalbushe îi adresă un zâmbet plin de bunăvoinţă:

– Mare păcat, căpitane Chillingworth, că sănătatea nu-ţi va permite să iei parte la expediţie. Nici nu mă mir că eşti posomorât. În locul dumitale, şi mie mi-ar părea rău.

Dintr-odată, căpitanul Chillingworth se burzului:

– Să-mi pară rău? strigă el, pe un ton destul de ridicat pentru a face pe toată lumea să tresară. Ei bine, nu – nu-mi pare rău câtuşi de puţin! Am văzut destule lucruri din-astea la vremea mea; pot să mă lipsesc foarte uşor de încă o partidă de măcelărit.

– Măcelărit? clipi din ochi judecătorul, surprins. Dar, căpitane Chillingworth, sunt sigur că nu vor fi uciși mai mulți oameni decât e strict necesar. Întotdeauna e de plătit un preț, nu-i așa, al facerii de bine?

– „Bine", domnule? repetă căpitanul Chillingworth, chinuindu-se să se ridice în picioare de pe scaun. Nu sunt sigur la care „bine" vă referiți – la al nostru, sau al lor? Deși, de ce m-aș socoti și pe mine însumi unul de-ai dumneavoastră, nu pot pricepe – numai Dumnezeu știe cât de puțin am avut de câștigat de pe urma faptelor mele.

În timp ce asimila sensul acestor cuvinte, pe obrajii judecătorului apărură două pete roșii.

– Ascultă, căpitane, se răsti el, tăios, nu-ți faci cinste nici dumitale, și nici nouă! Insinuezi că această expediție nu va duce la niciun deznodământ bun?

– A, ba da, domnule; așa ceva nu se poate tăgădui, i-o întoarse căpitanul Chillingworth, pronunțând foarte încet cuvintele, ca și cum le-ar fi tras din adâncurile unei fântâni a amărăciunii. Sunt sigur că rezultatele vor fi foarte bune, pentru unii dintre noi. Dar mă îndoiesc că dintre aceia voi face parte și eu, ori un număr mare de chinezi. Adevărul este, domnule, că oamenii fac ceea ce le permite puterea lor să facă. Nu suntem cu nimic diferiți de faraoni, sau de mongoli: deosebirea este numai aceea că noi, când ucidem oameni, ne simțim datori să ne imaginăm că am face-o pentru o cauză mai nobilă. Istoria nu va ierta niciodată această prefăcătorie, această pretenție de virtute, vă dau cuvântul meu.

Aici, domnul Burnham interveni ferm, punându-și cu zgomot paharul pe masă.

– Ei, domnilor! Nu le putem lăsa pe doamne să ne aștepte până vom rezolva toate problemele din lume; e timpul să ne ducem la ele.

Un val de râsete ușurate risipi tensiunea, iar domnii se ridicară în picioare, pornind pe rând spre ușă. Zachary ieși ultimul și, când ajunse afară, își găsi gazda așteptându-l.

– Vezi dumneata, Reid, îi șopti domnul Burnham, cuprin-

zându-l cu un braţ pe după umeri, acum înţelegi de ce mă îngrijorează felul de a judeca al căpitanului? Vor depinde multe de dumneata, dragul meu Reid.

Zachary nu putu să nu se simtă măgulit.

– Vă mulţumesc, domnule, spuse el. Puteţi avea deplină încredere c-am să-mi dau toată silinţa.

Ochii doamnei Doughty licăriră, în timp ce o privea pe Paulette, peste buza ceştii.

– Ei, draga mea! spuse ea. E clar că ai pus la cale un pic de jadoo în seara asta!

– Rogu-vă pardonne, Madame?

– la hai, să nu-ţi închipui că poţi face pe neştiutoarea cu mine! o ameninţă doamna Douhgty cu degetul arătător. Sunt sigură că ai observat, nu-i aşa?

– Ce să observ, Madame? Nu vă urmăresc...

– N-ai dekko? Cum nici nu s-a atins de ortolani, şi abia dacă a gustat din foogath? Ce risipă! Şi a mai pus şi atât de multe întrebări!

– Cine, Madame? insistă Paulette. Despre cine vorbiţi?

– Păi, despre judecătorul Kendalbushe, desigur: fără doar şi poate, ţi-a reuşit o lovitură nemaipomenită! Nu mai putea să-şi ia ochii de la tine.

– Judecătorul Kendalbushe! exclamă Paulette, alarmată. Am făcut ceva rău, Madame?

– Nu, bandară proastă ce eşti, o dojeni doamna Douhgty, răsucindu-i urechea. N-ai făcut nimic rău. Dar nu mă îndoiesc că ai observat, nu-i aşa, cum îşi tot jawauba costiţele cu dispreţ şi adulmeca păunul, strâmbând din nas? Întotdeauna e un semn, garantez, când un bărbat nu mănâncă. Pot să-ţi spun, draga mea, că începea să se opărească ori de câte ori te întorceai să-i spui câte ceva domnului Reid!

Şi continuă să trăncănească, lăsând-o pe Paulette din ce în ce mai convinsă că judecătorul o surprinsese folosind o furculiţă greşită sau un cuţit nepotrivit, şi sigur avea să-i raporteze doamnei Burnham această ofensă.

Ca să înrăutăţească şi mai mult lucrurile, când uşa se deschise ca să treacă bărbaţii, judecătorul veni drept spre Paulette şi doamna Douhgty, pentru a începe să le ţină o omilie pe tema lăcomiei. Paulette se prefăcu a-l asculta, deşi toate simţurile ei erau concentrate asupra prezenţei nevăzute a lui Zachary, aflat undeva în spatele ei. Dar, încolţită între doamna Douhgty şi căpitan, n-avea cum să scape înainte de sfârşitul seratei. Abia când oaspeţii începură să-şi ia rămas-bun, Paulette reuşi să vorbească din nou cu Zachary. În pofida eforturilor ei de a-şi păstra calmul, se pomeni spunând, cu mult mai mare vehemenţă decât intenţionase:

– O să aveţi grijă de el, nu-i aşa... de Jodu al meu?

Spre surprinderea ei, Zachary îi răspunse cu o intensitate ce părea pe potrivă de mare:

– Puteţi fi sigură că aşa voi face! Şi dacă vă mai pot ajuta şi cu altceva, domnişoară Lambert, e de ajuns doar să-mi cereţi.

– Trebuie să aveţi grijă, domnule Reid, îl sfătui Paulette, pe un ton jucăuş. Cu un nume ca „Zikri", puteţi fi silit să vă ţineţi cuvântul.

– Cu cea mai mare plăcere, domnişoară, răspunse el. Fiţi sigură că puteţi conta pe mine.

Sinceritatea din tonul său o mişcă adânc pe Paulette.

– O, domnule Reid! exclamă ea. Aţi făcut deja atât de mult!

– Ce-am făcut? întrebă Zachary. N-am făcut nimic, domnişoară Lambert.

– Mi-aţi păstrat secretul, şopti ea. Poate nu puteţi concepe ce anume înseamnă aşa ceva, în lumea asta în care trăiesc eu? Priviţi în jurul dumneavoastră, domnule Reid: vedeţi aici pe cineva care ar fi dispus să creadă, fie şi numai pentru un moment, că o memsahib îl poate considera pe un băştinaş – un servitor – ca pe un frate? Nu! I s-ar aduce cele mai grele acuzaţii cu putinţă.

– Nu şi de către mine, domnişoară Lambert, o asigură Zachary. Puteţi fi sigură de asta.

– Serios? întrebă ea, privindu-l drept în ochi. Nu vi se pare incroyable că poate să existe o legătură atât de intimă, şi în ace-

laşi timp aşa de inocentă, între o fată albă şi un băiat de altă rasă?

– Câtuşi de puţin, domnişoară Lambert – păi, eu însumi...

Zachary se întrerupse brusc, începând să tuşească în pumn.

– Vă asigur, domnişoară Lambert, îşi reluă el vorba, că am cunoştinţă despre multe lucruri incomparabil mai ciudate.

Paulette simţi că ar mai fi avut ceva de adăugat, dar discuţia lor fu întreruptă pe neaşteptate de o detunătură ca un bubuit de tun.

În tăcerea încordată care urmă, nimeni nu aruncă nici măcar o privire în direcţia domnului Doughty, care-şi examina măciulia bastonului cu un aer de nonşalanţă prefăcută. Doamnei Doughty îi reveni sarcina de a încerca să salveze situaţia.

– Ah! strigă ea, bătând veselă din palme. Se înteţeşte vântul şi trebuie să ridicăm pânzele. Ancorele sus! E timpul să plecăm!

Cincisprezece

Au trecut multe zile fără să sosească nicio veste despre data stabilită pentru mutarea lui Neel în închisoarea din Alipore, unde erau trimişi de obicei deţinuţii în aşteptarea deportării. Între timp, deşi avea voie să rămână în fostul lui apartament de la Lalbazar, schimbarea statutului său devenea tot mai vizibilă pentru el, în mii şi mii de feluri. Nu i se mai îngăduia să primească vizite la orice oră, şi treceau zile întregi în care nu se întâlnea cu nimeni; comisarii care stăteau de gardă la uşa lui nu mai făceau eforturi să-i procure distracţii; felul lor de a fi, odinioară slugarnic, devenise acum ursuz şi morocănos; noaptea, îi legau uşa cu lanţuri, iar Neel nu avea permisiunea să iasă din odăi fără cătuşe la mâini. Nu mai era servit de propriii lui slujitori, iar când se plânse că i se adunase praful în camere, comisarul de gardă îi răspunse întrebându-l dacă ar fi dorit să i se aducă un jharu, ca să-şi facă singur curăţenie. Dacă n-ar fi depistat nota batjocoritoare din glasul paznicului, Neel ar fi putut răspunde că da, însă aşa nu făcu decât să clatine din cap: Nu mai durează decât câteva zile, nu-i aşa?

Da, răspunse gardianul, cu un hohot de râs. Iar după aia, ai să pleci spre palatul regal, la Alipore. Acolo o să fii ţinut în puf, n-ai de ce să-ţi fac griji.

Pentru încă un scurt răstimp, mâncarea lui Neel mai continuă să vină de la palatul Raskhali, dar apoi, dintr-odată, acest sistem luă sfârşit. În schimb, i se aduse un castron de lemn, un tapori de soiul care se folosea la servirea tuturor puşcăriaşilor: ridicând capacul, Neel văzu că înăuntru era un amestec ca un fel de păsat, din dal şi orez aspru.

– Ce-i asta? îl întrebă el pe comisar, care-i răspunse doar cu o ridicare nepăsătoare din umeri.

Îşi duse castronul înăuntru, îl puse pe podea şi se îndepărtă, hotărât să nu-l ia în seamă. Dar, după o vreme, foamea îl aduse înapoi, îndemnându-l să se aşeze turceşte lângă vas şi să-i ridice capacul. Conţinutul se închegase într-o clisă cenuşie, al cărei miros

îl făcu să icnească, dar se străduí să ia câteva boabe, cu vârfurile degetelor. În timp ce ducea mâna la buze, îi trecu prin minte că i se întâmpla pentru prima oară, de când se ştia, să mănânce ceva preparat de mâinile cuiva dintr-o castă necunoscută. Poate că acest gând, sau poate mirosul mâncării fu cauza – dar, în orice caz, se întâmplă să-l învăluie o greaţă atât de puternică, încât nu-şi mai putu încheia mişcarea mâinii până la gură. Intensitatea rezistenţei de care dădea dovadă propriul lui trup îl uimea – căci, la drept vorbind, el nu credea în caste, sau cel puţin aşa spusese, de nenumărate ori, faţă de prieteni şi oricine se învrednicea să-l asculte. Dacă, drept răspuns, îl acuzau că devenise prea *tãsh,* peste măsură de occidentalizat, replica lui era întotdeauna aceea că nici pomeneală de aşa ceva, el le rămânea loial lui Buddha, Mahavira, Şri Chaitanya, Kabir şi celorlalţi – care se luptaseră cu toţii împotriva fruntariilor de castă cu tot atâta îndârjire ca a oricărui revoluţionar european. Neel se mândrise întotdeauna cu revendicarea tradiţiilor sale egalitariste, cu atât mai mult cu cât era prerogativul lui să stea pe o guddee de Rajah: dar atunci, de ce nu mâncase niciodată, în trecut, ceva pregătit de mână necunoscută? Nu-i putea trece prin minte niciun alt răspuns decât acela că din puterea obişnuinţei: fiindcă întotdeauna făcuse ceea ce se aştepta din partea lui; fiindcă legiunea de persoane care-i controlau existenţa zilnică se îngrijise ca totul să se desfăşoare aşa, şi nu altfel. Se gândise la activităţile sale de zi cu zi ca la o reprezentaţie, o rutină, o îndatorire şi nimic mai mult; unul dintre nenumăratele spectacole mărunte pe care le pretindeau cerinţele unei vieţi sociale ori samsara[1] – fără ca nimic din toate acestea să fie considerat real. Nu era decât o iluzie, un rol jucat în marea şaradă a participării la o viaţă casnică. Şi totuşi, greaţa care-l cuprinsese acum era cât se putea de reală; nu era o iluzie aceea că trupul i se scutura convulsiv, cu o senzaţie de *ghrina,* o repulsie care-i încleşta stomacul şi-l făcea să se tragă înapoi de lângă vasul de lemn din faţa lui.

Neel se ridică în picioare şi se îndepărtă de vas, încercând să-

[1] Samsara – ciclul reîncarnărilor, din care hindusul visează să se rupă. (n. edit.)

şi regăsească echilibrul. Era limpede, acum nu era vorba doar de o masă; era o problemă de viaţă şi de moarte, de a putea să supravieţuiască sau nu. Întorcându-se la tapori, se aşeză alături, ridică la gură câteva bucăţele şi se chinui să le înghită. Avu senzaţia că ingerase un pumn de jăratic aprins, căci simţea fiecare bob coborându-i precum un şuvoi de lavă prin măruntaie – dar nu se opri; mai mâncă puţin, şi încă puţin, până când începu să i se pară că pielea îi era jupuită de pe tot trupul. În noaptea aceea, visele îi fură bântuite de o vedenie a lui însuşi, transformat în cobră care năpârlea – un şarpe ce se chinuia să scape din pielea lui cea veche.

A doua zi dimineaţa, când se trezi, găsi o foaie de hârtie vârâtă pe sub uşă. Era o înştiinţare scrisă în engleză: „Burnham Bros anunţă vânzarea unei proprietăţi pe care a primit-o prin hotărârea Curţii Supreme a Judecătoriei, o reşedinţă de calitate, cunoscută ca Raskhali Rajbari..."

Neel privi năucit hârtia, parcurgând-o cu privirea iar şi iar. Aceasta era o posibilitate la care nu-şi îngăduise să se gândească: potopul nenorocirilor lui era atât de mare încât, ca să nu se lase înecat sub ele, preferase să nu se intereseze prea îndeaproape de implicaţiile precise ale verdictului Curţii Supreme. Acum, mâinile începură să-i tremure, în timp ce se gândea la ceea ce-ar fi însemnat vânzarea Rajbariei pentru cei ce depindeau de el: ce avea să se aleagă de servitorii şi chiriaşii familiei, de rudele rămase văduve?

Ba mai mult, ce aveau să facă Malati şi Raj? Unde puteau să se ducă? Căminul familial al soţiei lui, unde locuiau acum fraţii ei, nu era o reşedinţă măreaţă, ca Raskhali Rajbari, dar conţinea cu siguranţă destul spaţiu ca s-o poată găzdui. Acum însă, când Malati îşi pierduse irecuperabil casta, odată cu soţul ei, nici nu se mai putea pune problema să caute adăpost acolo; dacă fraţii ei o primeau în casă, propriii lor fii şi fiice nu şi-ar mai fi putut găsi în veci soţii şi soţi la nivelul lor social. Iar Neel ştia că Malati era prea mândră ca să-şi pună fraţii în situaţia de a fi nevoiţi s-o respingă.

Neel începu să bată cu pumnul în uşa ferecată – şi continuă să lovească, până când un paznic îi deschise. Trebuia să trimită un mesaj familiei, îl anunţă Neel; aştepta ca oficialităţile să facă ceva

în această privință, și avea să insiste până ce se va rezolva.

Să insiste? rânji gardianul, clătinând din cap disprețuitor. Și cine se credea, mă rog, vreun soi de rajah?

Dar pesemne cuvintele lui avură totuși un oarecare efect, căci mai târziu în cursul aceleiași zile, auzi o cheie răsucindu-se în broască. La ora aceea de după-amiază, acest sunet nu putea decât să anunțe un vizitator, așa că Neel se duse repede la ușă, așteptându-se să-l găsească în prag pe Parimal – sau, poate, vreun gomusta ori daftardar de-ai lui. Nu mică îi fu mirarea însă când, după ce ușa se deschise, îi văzu afară pe soția și fiul lui.

Tu? abia se putu îndura el să vorbească.

Da. Malati purta un sari de bumbac cu tiv roșu și, cu toate că avea capul acoperit, nu-și drapase veșmântul astfel încât să-i învăluie fața.

Ai venit așa? Neel trecu repede într-o parte, făcându-i loc să intre, pentru a nu mai sta acolo, în văzul tuturor. Într-un loc unde te poate vedea toată lumea?

Malati clătină din cap din cap, astfel că sariul îi căzu pe umeri, dezvăluindu-i părul. Ce importanță mai are? întrebă ea, încet. Acum nu mai suntem cu nimic diferiți de oamenii de pe stradă.

Neel începu să-și roadă buza, preocupat. Dar rușinea... spuse el. Ești sigură că ai s-o poți îndura?

Eu? răspunse ea, pe cel mai firesc ton. Ce contează toate astea pentru mine? Nu de dragul meu am respectat purdah – ci fiindcă așa doreați tu și familia ta. Iar acum nu mai înseamnă nimic: nu mai avem nimic de păstrat și nimic de pierdut.

Brațul lui Raj înconjură șerpuitor talia tatălui său, în timp ce își îngropa chipul în veșmântul acestuia. Coborând privirea spre creștetul fiului său, Neel avu impresia că băiatul devenise cumva mai scund – probabil din pricină că nu-și amintea să-l mai fi văzut vreodată îmbrăcat într-un dhoti lung până la genunchi, cu vestă aspră de bumbac deasupra.

Zmeiele noastre... unde sunt...? încerca să vorbească pe un ton firesc, dar glasul îl trădă, frângându-i-se în gât.

Le-am aruncat pe toate în râu, spuse băiatul.

Am dăruit aproape toate lucrurile, se grăbi Malati să adauge.

Strângându-şi mai bine sariul pe trup, luă jharuul din colţul unde îl lăsase paznicul şi începu să mătură pe jos. N-am păstrat decât ceea ce putem lua cu noi.

Unde să luaţi? întrebă Neel. Unde vă gândiţi să vă duceţi?

Totul e aranjat, răspunse ea, ocupată cu măturatul. N-ai de ce să-ţi faci griji.

Dar trebuie să ştiu! insistă el. Unde plecaţi? Trebuie să-mi spui.

Acasă la Parimal.

Acasă la Parimal? repetă Neel, uimit: nicio clipă nu se gândise că Parimal putea să aibă o casă a lui proprie, în afara locuinţei sale din Rajbari. Dar unde este casa aceasta a lui Parimal?

Nu departe de oraş, îi răspunse Malati. Nici eu nu ştiam despre ea, până nu mi-a spus. A cumpărat puţin pământ, acum mai mulţi ani, cu bani economisiţi din ce câştiga. O să ne dea şi nouă un colţişor.

Neputincios, Neel se lăsă pe patul cu somieră de sfori şi îl apucă pe fiul său de umeri. Simţi pe piele umezeala lacrimilor lui Raj, îmbibându-i tunica, şi-l trase pe băiat mai aproape, îndesându-şi bărbia în părul lui negru şi des. Apoi, începu să-l usture şi pe el faţa, şi-şi dădu seama că ochii i se umpluseră de o substanţă la fel de corozivă ca acidul, amărâtă de fierea trădărilor lui faţă de soţie şi copil, şi de ştiinţa că-şi trăise toţi anii ca un somnambul, străbătând zilele ca şi cum viaţa sa n-ar fi fost mai importantă decât un rol secundar dintr-o piesă scrisă de altcineva.

Malati puse deoparte jharuul şi veni să se aşeze lângă el. O să ne fie bine, insistă ea. Nu-ţi face griji; ne vom descurca noi. Tu eşti cel care trebuie să fie puternic. De dragul nostru, dacă nu şi de al tău, trebuie să rămâi în viaţă: n-aş suporta să rămân văduvă, mai ales acum, după toate câte s-au întâmplat.

Pe măsură ce cuvintele ei îşi făceau efectul, lacrimile începură să se usuce pe obrajii lui Neel, iar acesta îşi desfăcu braţele, ca să-şi strângă la piept soţia şi fiul.

Ascultaţi-mă, le spuse el: am să *rămân* în viaţă. Vă promit acest lucru: am să trăiesc. Iar după ce aceşti şapte ani vor trece, am să mă întorc şi am să vă iau pe amândoi din ţara asta

blestemată, şi vom începe o viaţă nouă, într-un alt loc. Asta-i tot ce vă cer: să nu vă îndoiţi că mă voi întoarce, căci am s-o fac.

Nu trecuse mult timp de la tumasherul pentru Căpitanul Chillingworth, cu tot tapajul şi gollmaulul său, când Paulette fu chemată din nou în camera de culcare a lui Burra BeeBee. Convocarea sosi la scurt timp după plecarea domnului Burnham spre Dufter, iar roţile trăsurii sale încă mai hodorogeau pe pietrele aleii din Bethel, când un khidmutgar bătu la uşa Paulettei, ca s-o anunţe. Nu era o oră din zi care o găsea prea des pe doamna Burnham complet trează, după doza de laudanum pe care o lua în fiecare noapte, aşa că penru Paulette părea cel mai firesc lucru să presupună că era vorba despre o problemă de maximă urgenţă, vreo agapă bisericească sau vreun alt eveniment survenit pe neaşteptate. Dar, când fu primită în odaia BeeBeei, îşi dădu seama că era o ocazie cu adevărat fără precedent – căci doamna Burnham nu era numai pe deplin trează, ci chiar se ridicase în picioare şi zburda drăgălaş prin cameră, deschizând obloanele de la ferestre.

– O, Puggly! exclamă ea, când Paulette intră. Rogu-te, unde-ai *fost*, dragă?

– Dar, Madame, răspunse Paulette, am venit numaidecât, de îndată ce mi s-a spus.

– Zău, dragă? replică BeeBeea. Mie mi se pare că am aşteptat o veşnicie. Credeam că negreşit plecaseşi să coci un brinjaul.

– O, dar, Madame! protestă Paulette. Încă nu e bonne heure pentru aşa ceva.

– Nu, dragă, îi dădu dreptate doamna Burnham. Nici nu s-ar cădea să încălzeşti un coorsy, când ai de auzit un asemenea kubber.

– O veste? A sosit vreo veste?

– Păi, da, chiar aşa, a sosit – dar mai bine să ne aşezăm pe laviţă, Puggly dragă, răspunse doamna Burnham. Nu e soiul de lucru pe care să-l gupim stând în picioare.

Şi, luând-o de mână, BeeBeea o conduse spre patul aflat în cealaltă parte a camerei şi eliberă pe marginea lui un loc unde să se aşeze amândouă.

– Dar ce s-a întâmplat, Madame? insistă Paulette, tot mai alarmată. Nimic rău, nădăjduiesc...?

– Dumnezeule mare, nu! exclamă doamna Burnham. E cea mai bună veste cu putință, dragă.

Vocea doamnei Burnham era atât de caldă, şi ochii ei albaştri atât de plini de simțire, încât pe Paulette o cuprinse o teamă nedesluşită. Ceva era în neregulă, ştia fără doar şi poate: nu cumva BeeBeea, cu neliniştitoarele ei puteri de divinație, descoperise cel mai presant dintre toate secretele ei?

– O, Madame, izbucni ea, nu cumva o fi vorba despre...?

– Domnul Kendalbushe? completă încântată doamna Burnham. Ei, dar cum de ți-ai dat seama?

Simțind că i se tăia respirația, Paulette nu putu decât să repete, stupefiată:

– Domnul Kendalbushe...?

– Măi, şeitanuță şmecheră ce eşti! o bătu BeeBeea peste dosul mâinii. Ai ghicit singură, sau ți-a spus cineva?

– Nici una, nici alta, Madame. Vă asigur că nu ştiu nim....

– Sau, poate, îi tăie vorba BeeBeea, pe un ton complice, a fost doar unul dintre acele cazuri când două inimi sună împreună, ca gantele într-un turn cu ceas?

– Vai, Madame, nici vorbă de aşa ceva! strigă Paulette, deznădăjduită.

– Ei bine, atunci nu-mi pot imagina cum ai aflat, declară BeeBeea, făcându-şi vânt cu scufia de noapte. Cât despre mine, nici chiar un barcaz pe timp de furtună nu s-ar răsturna mai uşor decât am făcut-o eu, în dimineața asta, când mi-a spus domnul Burnham.

– Ce v-a spus, Madame?

– Despre întâlnirea lui cu judecătorul. Vezi tu, Puggly, ieri au luat cina la Bengal Club, şi după ce a sporovăit de una, de alta, domnul Kendalbushe a întrebat dacă putea aborda o chestiune destul de delicată. Acum, domnul Burnham, după cum bine ştii şi tu, dragă, îl stimează peste poate pe domnul Kendalbushe, aşa că fireşte a răspuns că da. Şi îndrăzneşti a ghici, Puggly dragă, despre ce era vorba?

– O chestiune legală?

– Nu, dragă, răspunse doamna Burnham, e ceva incomparabil mai delicat: ceea ce voia să întrebe era dacă s-ar putea ca tu, dragă Puggly, să-i priveşti cu ochi buni curtea.

– Curtea? repetă Paulette, nedumerită. Dar, Madame, nu ştiu ce să spun. N-am fost niciodată la dumnealui acasă.

– Nu genul acela de curte, gudda mică ce eşti! o dojeni doamna Burnham, cu un râs amuzat. Curtea pe care vrea să ţi-o facă pentru a te cere în căsătorie. Acum ai samjo în sfârşit, Puggly? Te vrea de nevastă.

– Pe mine? strigă Paulette, îngrozită. Dar, Madame...! De ce?

– Fiindcă, draga mea, e cum nu se poate mai impresionat de simplitatea manierelor tale şi de buna ta cuviinţă. I-ai cucerit inima de-a binelea. Îţi poţi închipui, dragă, ce întorsătură splendidă de kismet va fi, să-l bagi în traistă pe domnul Kendalbushe? E un nabab în toată regula – a câştigat munţi de mohuri, din negoţul cu China. De când şi-a pierdut nevasta, fiecare larkin din oraş încearcă să-l bundo. Pot să-ţi spun, dragă, că s-a adunat un ditamai paltan de meme care şi-ar da şi a din urmă anna ca să fie în jootiurile tale.

– Dar, Madame, când sunt atâtea memsahibe splendide ce oftează după el, de ce să fi ales o asemenea sărmană făptură ca mine?

– Se vede limpede că tare l-a mai impresionat bunăvoinţa ta de a progresa, dragă, răspunse BeeBeea. Domnul Burnham i-a spus că eşti cea mai sârguincioasă ucenică pe care a avut-o vreodată. Şi, după cum bine ştii, dragă, domnul Burnham şi judecătorul gândesc pe de-a-ntregul la fel, în legătură cu lucrurile de soiul ăsta.

– Dar, Madame, stărui Paulette, care nu-şi mai putea stăpâni tremurul buzei, cu siguranţă, sunt multe fete care cunosc Scripturile mult mai bine decât mine, nu-i aşa? Eu nu sunt decât o biată novice.

– Dar, draga mea! râse doamna Burnham. Tocmai de-asta i-ai câştigat respectul – fiindcă eşti începătoare şi dornică să înveţi.

– Vai, Madame, se tângui Paulette, frângându-şi mâinile, glumiţi, fără doar şi poate. Şi nu e deloc o glumă reuşită.

BeeBeea fu surprinsă de deznădejdea fetei.

– O, Puggly! spuse ea. Nu te bucuri de interesul pe care ţi-l arată judecătorul? Este un mare triumf, te asigur. Domnul Burnham şi-a dat consimţământul din toată inima, şi l-a asigurat pe domnul Kendalbushe că va face tot ce-i stă în putere ca să te convingă. S-au înţeles să-şi împartă amândoi, pentru o vreme, povara instruirii tale.

– Domnul Kendalbushe este prea bun, spuse Paulette, ştergându-se la ochi cu mâneca. Şi domnul Burnham la fel. Sunt nespus de onorată, Madame – şi totuşi, trebuie să mărturisesc că sentimentele mele nu sunt aceleaşi cu ale domnului Kendalbushe.

La asta, doamna Burnham se încruntă, îndreptându-se de spate.

– Sentimentele, draga mea Puggly, spuse ea cu severitate, sunt pentru dhobie şi dashiee. Noi, memele, nu putem lăsa să ne stea în drum asemenea nimicuri! Nu, dragă, dă-mi voie să-ţi spun – ai mare noroc că ai un judecător în vizor, şi nu trebuie să-ţi laşi bundukul să şovăie. Este cel mai ales shikar pe care l-ar putea nădăjdui vreodată o fată în situaţia ta.

– O, Madame, începu Paulette să plângă de-a binelea, dar cele lumeşti nu sunt ca pleava-n vânt, când le comparăm cu dragostea?

– Dragostea? repetă doamna Burnham, cu uimire crescândă. Ce Dumnezeu tot îndrugi tu acolo? Draga mea Puggly, cu perspectivele tale, nu te poţi lăsa îmboldită de shokeuri. Ştiu că judecătorul nu mai e chiar atât de tânăr pe cât ar putea să fie, dar cu siguranţă îl mai ţin puterile să-ţi dăruiască şi ţie un butcha sau doi, înainte de a se moleşi de tot. Iar după aceea, dragă, ei bine, nu se află pe lumea asta nevoie pe care o mem să nu şi-o poată lecui cu o baie îndelungată şi două fete cu mâini iscusite. Crede-mă, Puggly, sunt multe de spus în favoarea bărbaţilor de vârsta aceea. Adio badmashi la orice oră din noapte, una la mână. Pot să-ţi spun, dragă, că nimic nu-i mai supărător decât să fi puckrowată tocmai când abia aştepţi să iei o sorbitură de laudanum şi să tragi un pui de somn.

– Dar, Madame, insistă Paulette, nefericită. Nu socotiţi că ar

fi penibil ca o femeie să-şi petreacă astfel viaţa?

– Tocmai asta-i partea cea mai plăcută, dragă! declară veselă doamna Burnham. Nu va fi nevoie. Nu-i un chuckeroo, la urma urmei, şi mă îndoiesc că mai are mult timp de pierdut pe lumea asta. Şi închipuieşte-ţi, numai – după ce scumpul tău preacuvios se va duce de pe astă lume, ai să poţi s-o întinzi la Paris cu toată cuzzanaua lui şi, ce să vezi, nici nu şti când va veni vreun duce sau marchiz scăpătat să-ţi cerşească mâna!

Suspinând, Paulette o întrebă:

– Dar eu ce voi avea de câştigat din toate acestea, Madame, dacă-mi jertfesc toată tinereţea şi irosesc fără rost dragostea pe care o am în inimă?

– Bine, Puggly dragă, protestă BeeBeea, dar ai putea învăţa să-l iubeşti pe judecător, nu-i aşa?

– Dragostea nu se poate învăţa, Madame! obiectă Paulette. Cu siguranţă, e mai degrabă ca un coup de foudre... cum se spune în englezeşte... când ţi-o trage el cu ciomagul?

– Ţi-o trage cu ciomagul! exclamă scandalizată doamna Burnham, acoperindu-şi urechile cu palmele. Puggly, zău aşa! Trebuie să iei seama la ce vorbeşti.

– Dar nu este adevărat, Madame?

– Fii sigură că n-am de unde să ştiu!

Începând să intre la bănuieli, doamna Burnham îşi rezemă bărbia în palmă, privind-o lung, iscoditor, pe Paulette.

– Spune-mi, rogu-te, Puggly dragă – nu cumva oi avea tu pe altcineva...?

De-acum, Paulette intrase în panică, ştiind că dăduse de gol mai mult decât ar fi trebuit. Dar ştia că degeaba ar fi negat, căci a o minţi în faţă pe o persoană atât de şireată ca doamna Burnham nu însemna decât să rişte de două ori mai mult să fie prinsă. Aşa că, în schimb, îşi lăsă capul în piept, tăcută, cu ochii înlăcrimaţi spre podea.

– Ştiam eu! strigă triumfător BeeBeea. Este americanul acela, nu-i aşa – Hezekiah, sau Zebediah, sau cum îi spune? Dar ţi-ai ieşit din minţi, Puggly! În veci nu ţi-ar folosi la nimic. Eşti prea săracă pentru a te lăsa în voia unui marinar, oricât de chipeş sau de iscusit

la vorbă ar fi. Un matelot tânăr – păi, ăsta-i cel mai rău kismet pe care şi l-ar putea dori o femeie, mai rău chiar decât un wallah-gureş! Ăştia, când ai mai mare nevoie de ei, duşi ţi-s, niciodată n-au avere nici cât de două parale, şi crapă încă înainte să le iasă plozii din foale. Cu unul d-alde ăştia de bărbat, ar trebui să te tocmeşti ca măturătoare doar ca să ai din ce trăi! Nu cred că ţi s-ar potrivi deloc, dragă, să strângi cabobiţ altora şi să le deşerţi ţucalurile. Nu, dragă, aşa ceva nu se poate îngădui, nici nu vreau s-aud...

Dintr-odată, şi mai suspicioasă, BeeBeea se întrerupse, trântindu-şi mâinile peste gură.

– Vai! Dragă, dragă Puggly... spune-mi... nu cumva...? N-oi fi... Nu! Spune-mi că nu-i adevărat!

– Ce anume, Madame? întrebă Paulette, fără să priceapă.

Vocea BeeBeei coborî până la o şoaptă abia auzită.

– Nu cumva te-ai compromis, Puggly dragă, aşa-i? Nu, n-am să cred una ca asta.

– Să mă compromit, Madame?

Mândră, Paulette îşi ridică bărbia şi-şi îndreptă umerii.

– Într-ale inimii, Madame, nu cred că sunt posibile compromisuri şi jumătăţi de măsură. Dragostea nu ne cere să dăruim totul?

– Puggly...! icni doamna Burnham, făcându-şi vânt cu o pernă. O, vai de mine şi de mine! O, cerule! Spune-mi, dragă Puggly: trebuie să ştiu tot ce poate fi mai rău. Înghiţi în sec, fără vlagă, apoi îşi încleştă o mână peste pieptul zbuciumat: Să fie oare...? Nu, cu siguranţă, nu!... Nu... Pe toţi sfinţii!

– Da, Madame?

– Puggly, spune-mi adevărul, te conjur: nu e nicio semincioară în choola, nu-i aşa?

– Păi, Madame...

Paulette era destul de surprinsă s-o vadă pe doamna Burnham făcând atâta caz în legătură cu o chestiune pe care de obicei o lua aşa de uşor – dar se şi bucura că discuţia o luase în această direcţie nouă, întrucât îi oferea o ocazie bună de scăpare. Apucându-se de burtă, scoase un geamăt:

– Madame, aveţi perfectă dreptate. Sunt într-adevăr puţin

cam *foireuse,* azi.

– Vai de mine, dragă, dragă Puggly! începu BeeBeea să se şteargă la ochii înlăcrimaţi, după care o îmbrăţişă cu milă pe Paulette. Sigur că eşti furioasă! Budzaţii ăia de marinari! Cu toate udlee-budleele lor, ai zice că le-or lăsa în pace pe larkine! Buzele mi-s pecetluite, desigur – de la mine nimeni n-o să afle nimic. Dar, Puggly dragă, nu înţelegi? Spre binele tău, trebuie să te măriţi cu domnul Kendalbushe numaidecât! Nu mai ai timp de pierdut!

– Într-adevăr, Madame, nu mai e timp!

Şi, tocmai când doamna Burnham întindea mâna spre sticluţa de laudanum, Paulette sări în picioare şi o luă la fugă către uşă.

– Iertaţi-mă, Madame, trebuie să plec. Coorsy n-o să mă aştepte.

Nici nu fusese rostit bine cuvântul „Calcutta", că toate ferestrele din pulwarul girmitiyailor se deschiseră. În zona bărbaţilor, care erau mult mai numeroşi, domneau înghiontelile şi îmbulzeala, astfel încât nu toţi îşi puteau găsi locuri de unde să vadă bine. Femeile aveau mai mult noroc – cu două ferestre pe care să le împartă între ele, puteau să se uite spre cheu, în timp ce oraşul se apropia.

La coborârea pe fluviu, pulwarul se oprise în atât de multe oraşe mari şi populate – Patna, Bhagalpur, Munger – încât priveliştile urbane nu mai erau o noutate. Totuşi, chiar şi cei mai umblaţi dintre girmitiyai au fost luaţi pe nepregătite de spectacolul ce se desfăşura acum în jurul lor: cheurile, clădirile şi şantierele navale ce se înşirau pe lângă Hooghly erau atât de numeroase, atât de aglomerate şi aşa de mari, încât peste migratori se lăsă o tăcere copleşitoare, încărcată de presimţiri sumbre. Cum se putea ca nişte oameni să trăiască în mijlocul unei asemenea înghesuieli şi murdării, fără câmpii şi verdeaţă nicăieri la vedere? Cu siguranţă, nişte oameni ca aceştia făceau parte dintr-o altă specie.

Pe măsură ce se apropiau de docuri, traficul fluvial se îndesea şi, curând, pulwarul fu înconjurat de o pădure de catarge, şcondri şi pânze. În această companie, pulwarul părea un vas nevolnic, dar Deeti simţi dintr-odată un val de afecţiune pentru el: în mijlocul atâtor lucruri nefamiliare, care o intimidau, corabia îi părea o ade-

vărată arcă salvatoare. La fel ca toată lumea, şi ea aşteptase adeseori cu nerăbdare ca acea etapă a călătoriei să ia sfârşit – dar acum asculta cu groază crescândă cum duffadarul şi sirdarii făceau pregătirile necesare pentru debarcarea migratorilor.

În tăcere, femeile îşi strânseră lucrurile şi se strecurară afară din îngrăditura lor; Ratna, Champa şi Dookhanee plecară grăbite să-şi regăsească soţii, dar Deeti, care îşi asumase rolul de păzitoare a femeilor nemăritate, le adună pe Munia, Sarju şi Heeru în jurul ei şi le duse să aştepte cu Kalua. Curând, sirdarii coborâră să-i anunţe pe migratori că, în continuare, aveau să fie duşi la tabără în bărci cu vâsle, închiriate, câte zece, doisprezece deodată. Femeile au fost primele chemate la transbordare; împreună cu soţii lor, au ieşit pe punte, unde o luntre cu vâsle îi aştepta lângă pulwar.

Dar cum o să coborîm noi până acolo? întrebă Sarju, speriată, văzând barca foarte joasă, la mare distanţă sub nivelul punţii pulwarului.

Aşa e! strigă şi Munia. Nu pot să sar de la înălţimea asta!

Ce mai înălţime! se auzi un hohot de râs batjocoritor, dinspre barcă. Da' până şi un copil de ţâţă ar putea s-o facă. Haideţi, haideţi – n-are de ce să vă fie teamă...

Cel ce vorbea era barcagiul, într-o hindustană de oraş, iute ca argintul viu, pe care Deeti o înţelegea cu greu. Era o nuieluşă de băiat, înveşmântat, în locul obişnuitei combinaţii de lunghi şi banyan, într-o pereche de izmene *patloon* şi un veston albastru care i se umfla în jurul pieptului păros. Pletele lui negre şi dese, care căpătaseră o tentă arămie, în urma expunerii prelungite la soare, erau strânse într-o basma legată ştrengăreşte. Omul râdea, cu capul dat pe spate, iar ochii lui sclipitori şi obraznici păreau destul de pătrunzători ca să străpungă voalurile de pe feţele femeilor.

Ce mai fante! îi şopti Munia lui Deeti, de sub ghungta.

Nu te mai uita atâta la el, o preveni Deeti. E unul din craii aceia de la oraş, un adevărat baka-bihari.

Dar barcagiul continua să râdă, făcându-le semn să se apropie: Ce mai aşteptaţi? Săriţi, na! Ce vreţi, să-mi întind plasa, ca să vă prind ca pe nişte peşti?

Munia chicoti, iar Deeti nu-şi putu stăpâni nici ea râsul; trebu-

ia să recunoască, tânărul avea ceva foarte atrăgător; poate să fi fost strălucirea ochilor, sau nepăsarea răutăcioasă a expresiei – ori, la o adică, cicatricea mică de pe frunte, care-l făcea să pară că avea trei sprâncene, în loc de două?

Ey! exclamă Munia, chicotind. Şi dacă sărim, iar dumneata ne scapi în apă? Atunci, ce-o să se întâmple?

De ce să scap o fărâmiţă ca tine? întrebă barcagiul, făcându-i cu ochiul. Am prins eu sumedenie de peşti, mult mai mari: ia, numai fă un salt, şi vezi...

Lucrurile ajunseseră destul de departe, hotărî Deeti; ca femeie măritată, şi cea mai în vârstă din tot grupul, era datoare să se îngrijească de respectarea bunei cuviinţe. Se întoarse spre Kalua şi începu să-l mustre: ce-i cu tine? De ce nu cobori în barcă, pentru ca pe urmă să ne ajuţi şi pe noi să ne dăm jos? Vrei ca desfrânatul ăsta de lucchha să-şi pună mâinile pe noi?

Spăşiţi, Kalua şi ceilalţi bărbaţi coborâră în barcă şi întinseră mâinile înapoi spre femeile de pe punte, ca să le ajute şi pe ele să coboare, una câte una. Munia se ţinu mai la urmă, aşteptând până când nu mai rămăseseră decât o pereche de mâini neocupate – cele ale barcagiului. Sări şi ea, iar tânărul o prinse cu uşurinţă de talie, după care o depuse uşurel în barcă: dar, cu acel prilej, cumva ghungta îi alunecă – întâmplător sau cu intenţie, Deeti n-ar fi putut să spună – şi preţ de câteva clipe nu mai există nicio stavilă între zâmbetul ei cochet şi ochii lui pofticioşi.

Cât timp şi-ar fi îngăduit fata această libertate, Deeti nu ştia şi nici nu era dornică să afle. Munia! îi strigă ea, pe un ton aspru şi dojenitor. *Tu kahé aisan kaíl karala?* De ce te porţi aşa? Nu mai ai pic de ruşine? Acoperă-te numaidecât!

Ascultătoare, Munia îşi petrecu sariul peste cap şi veni să se aşeze lângă Deeti. Dar, cu toată atitudinea ei sfioasă, Deeti îşi dădea seama, după felul cum îşi ţinea capul, că ochii ei încă nu-i părăsiseră pe ai barcagiului.

Aisan mat kará! o admonestă ea sever, dându-i un cot în coaste. Mai astâmpără-te odată...! Ce-o să creadă lumea?

Ascult doar ce zice, se apără Munia. Ce-i rău în asta?

Deeti fu nevoită să recunoască, în sinea ei, că i-ar fi fost şi

greu să nu-l ia în seamă pe barcagiu, care vorbea aproape fără răgaz, turuind întruna în timp ce le arăta priveliştile: ...acolo, la stânga, sunt magaziile de opiu... straşnic loc ca să te mai rătăceşti, hai?... nemărginită-i fericirea care se poate găsi acolo...

Însă, chiar în timp ce vorbea, se tot întorcea spre Munia, astfel încât Deeti îşi dădea seama prea bine că-şi făceau ochi dulci în continuare. Indignată, făcu apel la bărbaţii din grupul lor: la uitaţi cum vorbeşte launda ăsta! O să-l lăsaţi s-o mai ţină mult aşa, cu tot acest loocher-giri al lui? Nu puteţi face nimic? Arătaţi-i că şi voi sunteţi bărbaţi – *josh dikháwat chalatbá!*

Degeaba, însă, căci şi bărbaţii îl ascultau cu gurile căscate: deşi mai auziseră istorisiri despre haramzadaii iuţi de gură din oraş, niciodată nu mai văzuseră cu ochii lor unul, şi erau fascinaţi; cât despre a-l pune la punct, ştiau prea bine că derbedeul n-ar fi făcut decât să-şi bată joc de graiul lor ţărănesc.

Barca se abătu de pe fluviu, într-un nullah, şi nu peste mult timp barcagiul le arătă nişte ziduri sumbre care se înălţau în depărtare. Închisoarea Alipore, anunţă el grav; cea mai temută temniţă din ţară... o, de-aţi şti ce grozăvii şi schingiuiri se petrec acolol... desigur, n-o să treacă mult până să le descoperiţi şi singuri...

Cu gândul la numeroasele zvonuri pe care le auziseră, migratorii începură să schimbe priviri nervoase. Unul dintre ei se interesă: De ce mergem spre puşcărie?

Nu v-au spus? replică barcagiul, pe cel mai firesc ton. Acolo mi s-a poruncit să vă duc. Vor să facă lumânări, din ceara pe care au să v-o stoarcă din creieri...

Se auziră câteva exclamaţii sonore de spaimă, la care barcagiul răspunse cu un hohot de râs şmecher: ...Nu, glumeam doar... nu, nu acolo mergem... nu, vă duc la ghatul crematoriului de colo... vedeţi flăcările, şi fumul?... au să vă frigă pe toţi în proţap – şi încă de vii, pe deasupra!

Şi aceste cuvinte fură primite cu un murmur de groază, ceea ce-l amuză şi mai mult pe barcagiu. Fără să mai poată îndura atâtea provocări, soţul lui Champa strigă: *Hasé ka ká bátbá ré?* La ce-ţi râzi de noi? *Hum kuchho na ho?* Ne crezi nişte oameni de nimic? Sau ţi s-o fi făcut de-o chelfăneală?

De la un ţărănoi nătâng ca tine? replică barcagiul, râzând încă şi mai tare. Băi *dehăti,* dacă-ţi dau una cu vâsla, drept în apă-a-jungi, pricepi?

Tocmai în clipa când la bordul ei era cât pe ce să izbucnească o încăierare, barca trase lângă un ponton, unde fu legată strâns; dincolo de debarcader se întindea o porţiune de mal recent despădurită, pe care încă se mai vedeau buturugile copacilor tăiaţi nu demult. Trei barăci mari, cu acoperiş de paie, stăteau în cerc în jurul luminişului; nu departe, lângă un puţ, se afla o capelă mică şi modestă, cu un steag roşu deasupra, fluturând pe o prăjină.

...Asta e, spuse barcagiul, aici o să vă daţi jos: noua tabără pentru girmitiyai, abia clădită şi pregătită, tocmai la timp pentru sosirea turmei de oi...

Asta...? Ce vorbeşti? Eşti sigur...?

...Da, asta este...

Trecu un timp până să se clintească cineva: locul părea atât de liniştit, încât nici nu le venea să creadă că le era într-adevăr destinat lor.

...Şi-acuma, hai, valea... credeţi că nu mai am şi altceva de făcut?

În timp ce cobora din barcă, Deeti avu grijă s-o conducă pe Munia în faţa ei – dar prezenţa sa protectoare nu-l inhibă cu nimic pe barcagiu, care le zâmbi şi spuse: ...Doamnelor, vă rog să iertaţi orice necuviinţă... n-a fost cu gând rău... Azad mă cheamă... Azad Lascarul...

Deeti îşi dădu seama că Munia ar fi vrut să mai stea pe lângă debarcader, aşa că o zori repede înainte, încercând să-i atragă atenţia spre tabăra din faţă: Uite, Munia – ultimul nostru popas, înainte de a porni la drum pe Apa Neagră...

În loc să intre în baracă, pentru a se alătura celorlalţi, Deeti se hotărî să facă o vizită la capela taberei. Vino, îl chemă ea pe Kalua, să mergem la mandir mai întâi: o sosire cu bine cere o rugăciune.

Templul, construit din împletitură de bambus, avea o simplitate liniştitoare, care îi dădea aerul unui cămin primitor. În timp ce mergea într-acolo, Deeti grăbi pasul, nerăbdătoare, dar apoi văzu, surprinsă, că în faţa capelei dansa un bărbat solid, cu părul lung,

învârtindu-se în loc la nesfârşit, cu ochii închişi în extaz şi braţele strânse în jurul pieptului, ca şi cum ar fi îmbrăţişat o iubită nevăzută. Simţindu-le prezenţa, omul se opri şi deschise larg ochii, surprins. *Kyá?* Ce? întrebă el, într-o hindusă cu accent. Coolies? Deja au venit?

Era un om cu o formă ciudată, observă Deeti, cu un cap enorm, urechi clăpăuge şi nişte ochi bulbucaţi care-l făceau să pară că se holbează la lumea din jur. Deeti nu-şi putea da seama dacă era furios sau doar surprins, şi-şi luă măsura de prevedere de a se adăposti în spatele lui Kalua.

Omul cântări din priviri făptura impunătoare a lui Kalua, iar după ce-l măsură astfel cu privirea de sus şi până jos, tonul i se mai îmblânzi puţin.

Sunteţi girmitiyai? îi întrebă el.

Ji, răspunse Kalua, dând din cap.

Când aţi ajuns aici?

Chiar acum. Noi suntem primii.

Uitând de ritualurile sale religioase, omul îi preluă pe migratori sub aripa sa. Veniţi, veniţi! strigă el, gesticulând agitat. Mai întâi trebuie să vă duceţi la daftar, să vă înscrieţi. Haideţi cu mine – eu sunt gomusta, însărcinat cu tabăra asta.

Nu fără anumite temeri, Deeti şi Kalua îl urmară prin tabără, spre una dintre barăci. Abia oprindu-se o clipă ca să deschidă uşa, gomustaul strigă cu glas puternic:

– Douhgty-sahib – vin migratorii; proceduri de înscris trebuie să înceapă numaidecât.

Nu primi niciun răspuns, aşa că se grăbi să intre, făcându-le semn lui Deeti şi Kalua să-l urmeze.

Înăuntru se aflau câteva birouri şi un scaun încăpător, de plantator, în care se văzu, după scurt timp, că zăcea un englez cu obraji buhăiţi. Sforăia încetişor, cu respiraţia bolborosindu-i alene printre buze. Gomustaul fu nevoit să-l strige pe nume de câteva ori, înainte ca omul să se clintească:

– Doughty-sahib! Domnule, fiţi bun de vă treziţi şi sculaţi!

Cu doar o jumătate de oră în urmă, domnul Doughty se ridicase de la masa unui magistrat de district, unde luase un prânz co-

pios, umezit din greu cu halbe pline de bere blondă şi neagră. Acum, sub efectele combinate ale căldurii şi băuturii, avea ochii lipiţi de somn, aşa că trecură câteva minute bune între deschiderea ochiului drept şi a celui stâng. Când deveni în sfârşit conştient de prezenţa gomustaului, numai de amabilităţi nu-i ardea: împotriva voinţei lui, fusese trimis să ajute la înregistrarea migratorilor, şi n-avea de gând să lase pe nimeni să profite de pe urma lui.

– Fi-ţi-ar ochii ai dracu', babuinule! Nu vezi că mă odihnesc şi eu puţin?

– Ce pot a face, domnule? replică gomustaul. Nu voiesc să deranjam privata, dar din păcatele nu-i încotro. Coolies sosesc sute, ca păsărici, aşa că proceduri de înscris trebuie să încep fără zăbavă.

Întorcând puţin capul, pilotul îl zări pe Kalua şi, la vederea acestuia, se chinui să se ridice în picioare.

– Ei, dacă nici acesta nu-i un budzat mare cât un burra, nu ştiu cine mai e.

– Da, domnule. Un malac de toată regula.

Mormăind printre dinţi, pilotul se îngrămădi nesigur pe picioare spre unul dintre birouri şi deschise un registru gros, legat în piele. Înmuind o pană în călimară, îi spuse gomustaului:

– Atunci, Pander, dă-i bătaie. Ştii bandobastul.

– Da, domnule. Am să fac rost de tot informaţie necesară.

Şi înclină din cap în direcţia lui Deeti.

Femeia? îl întrebă el pe Kalua. Cum se numeşte?

Aditi o cheamă, malik; e soţia mea.

– Ce-a zis? mugi domnul Doughty, punându-şi mâna pâlnie la ureche. Vorbeşte mai tare.

– Preacinstit nume al doamnei se raportă ca Aditi, domnule.

– „Aditty"? Vârful penei domnului Doughty atinse fila registrului şi începu să scrie. Atunci, Aditty să fie. Un afurisit de nume ooloo, dacă vrei să ştii părerea mea, dar dacă aşa i s-a năzărit ei să-şi zică, o priveşte.

Casta? îl întrebă gomustaul pe Kalua.

Suntem chamari, malik.

Districtul?

Ghazipur, malik.

– Bandar afurisit de babuin ce eşti, se amestecă domnul Doughty. Ai uitat să-l întrebi cum îl cheamă.

– Iertaţi-mă, domnule. Imediat voi să rectific.

Babu Nob Kissin se întoarse iar spre Kalua: Şi tu, cine eşti?

Madhu.

– Ce-a fost asta, Pander? Ce-a zis bruta?

Tocmai când să rostească numele, limba lui Babu Nob Kissin se împiedică de vocala finală.

– Se numeşte Madho, domnule.

– Maddow?

Gomustaul se grăbi să profite de ocazie.

– Da, domnule, de ce să nu? E extrem potrivit.

– Şi numele tatălui?

Întrebarea îl încurcă pe Kalua: după ce furase numele tatălui său, ca să-l dea drept al lui, singura soluţie care-i trecu prin minte fu aceea de a le înlocui: Kalua se numea, malik.

Acest răspuns îl mulţumi pe gomusta, dar nu şi pe pilot.

– Şi cum Dumnezeu am să scriu eu un nume ca ăsta?

Gomustaul se scărpină în cap:

– Dacă mi-e îngăduit să glăsuiesc una propunere, domnule, de ce n-am face aşa? Mai întâi să scrieţi C-o-l – la fel ca pentru „colac", nu? – şi pe urmă, v-e-r. Colver. Aşa-aşa se poate face.

Vârful roz al limbii pilotului apăru în colţul gurii, în timp ce scria literele în registru.

– Poftim, spuse el apoi. Aşa l-am scris pe hârtie – Maddow Colver.

– Maddow Colver.

Deeti, care stătea lângă soţul ei, îl auzi şoptind numele, nu ca şi cum ar fi fost al lui, ci de parcă i-ar fi aparţinut altcuiva. Apoi îl repetă, pe un ton mai încrezător în sine, iar când îi veni din nou pe buze, pentru a treia oară, sunetul său nu-i mai era nou ori nefamliar: îi aparţinea de-acum la fel ca pielea, ochii sau părul – Maddow Colver.

Mai târziu, în cadrul dinastiei care-şi revendica descinderea din el, multe poveşti aveau să se inventeze despre supranumele

strămoşului întemeietor şi motivele pentru care numele de „Maddow" survenea atât de frecvent printre urmaşii lui. Câtă vreme mulţi preferau să-şi ajusteze originile, născocindu-şi genealogii grandioase şi fanteziste, rămâneau mereu câţiva care se agăţau statornic de adevăr – şi anume, că acele două nume venerate nu rezultaseră decât din poticneala limbii unui gomusta tracasat şi din fudulia de urechi a unui pilot englez trecut cam de multişor de prima tinereţe.

Deşi închisorile de la Lalbazar şi Alipore erau cunoscute amândouă ca temniţe, nu semănau între ele mai mult decât seamănă un bazar cu un cimitir: Lalbazar era înconjurată de zarva şi agitaţia celor mai aglomerate străzi din Calcutta, pe când Alipore se afla la marginea unui lot de pământ pustiu de la periferia oraşului, unde o apăsa o tăcere grea precum capacul unui sicriu. Era cea mai mare puşcărie din India, iar meterezele sale, ca ale unei fortăreţe, se înălţau peste canalul îngust de la Tolly's Nullah, în văzul celor ce călătoreau cu barca spre tabăra migratorilor. Puţini erau însă cei dispuşi să-şi ridice privirea asupra acelor ziduri: atât de mare era groaza inspirată de mohorâtul edificiu, încât cei mai mulţi preferau să-şi ferească ochii, ba chiar să le plătească un ban în plus barcagiilor, ca să-i avertizeze când se apropiau de închisoare.

Se făcuse noaptea, târziu, când veni trăsura să-l ia pe Neel de la Lalbazar pentru a-l duce la Alipore. De regulă, distanţa se parcurgea cam într-o oră, dar în noaptea aceea trăsura o luă pe un drum mult mai lung decât de obicei, ocolind pe după Fortul William şi mergând numai pe uliţele ferite din apropierea ţărmului. Acest lucru se făcea ca să se preîntâmpine necazurile, căci se vorbise despre demonstraţii publice de solidaritate cu Rajahul condamnat: Neel, însă, nu ştia nimic despre toate aceste lucruri, iar pentru el călătoria părea doar prelungirea unui supliciu, în care dorinţa de a sfârşi cu incertitudinile trecutului apropiat se războia cu dorul ca această ultimă trecere prin oraş să nu se mai sfârşească niciodată.

Pe Neel îl însoţea un grup de vreo jumătate de duzină de paznici, care-şi omorau timpul cu lăudăroşenii desfrânate, glumele lor

fiind bazate pe închipuirea că erau o suită nupţială, escortând un mire spre casa viitorilor socri – sasurálul lui – în noaptea nunţii. După aerul îndelung exersat cu care vorbeau, Neel înţelese că mai jucaseră acea farsă de multe ori, în timp ce transportau prizonieri. Fără să le mai ia în seamă vulgarităţile, încercă să profite la maximum de călătorie – dar afară nu se putea vedea mare lucru, în întunericul de după miezul nopţii, şi în mare parte cu ajutorul memoriei reuşi să urmărească drumul trăsurii, vizualizând în minte valurile şopotitoare ale fluviului şi întinderea Maidanului din oraş, umbrit de copaci.

Când în faţă apăru închisoarea, trăsura mări viteza, iar Neel îşi impuse să se concentreze asupra altor lucruri: urletele şacalilor din apropiere şi mireasma slabă a florilor de noapte. Când sunetul roţilor se schimbă, îşi dădu seama că traversau şanţul de apărare al fortăreţei, iar degetele i se înfipseră în pielea crăpată a canapelei. Scârţâind, roţile încetiniră şi se opriră, iar uşa se deschise, lăsându-l pe Neel să simtă prezenţa unei mari mulţimi de oameni care aşteptau în întuneric. Cam la fel ca picioarele unui câine îndărătnic care-şi înfige călcâiele în pământ când se simte tras de lesă, degetele lui Neel se afundară în umplutura din păr de cal a banchetei: chiar şi când paznicii începură să-l înghiontească şi să-l împingă, cu strigăte de Chalo! Am ajuns! Te aşteaptă socrii!, tot nu-şi dădu drumul. Încercă să le spună că încă nu era gata şi mai avea nevoie de un minut, două, dar oamenilor care-l însoţiseră nu le ardea să fie îngăduitori. Unul dintre ei îi dădu un brânci, făcându-l să-şi piardă echilibrul; prăvălindu-se din trăsură, Neel călcă întâmplător pe marginea propriului său dhoti, care se desfăcu. Roşind de jenă, îşi smuci braţele, ca să-şi aranjeze din nou veşmântul: Staţi, staţi – dhotiul meu, nu vedeţi...?

Coborând din trăsură, Neel trecuse în custodia unui nou grup de temniceri, oameni de un cu totul alt soi decât comisarii de la Lalbazar: aceştia erau veterani înrăiţi din campaniile Companiei Indiilor Orientale, echipaţi cu tunicile roşii ale armatei de sepoi; recrutaţi din adâncurile subcontinentului, îi dispreţuiau la fel de mult pe toţi orăşenii. Mai mult mirat decât furios, unul dintre ei îi dădu lui Neel un genunchi în şale: Mişcă b'henchod, că s-a făcut

târziu...

Noutatea acestui tratament îl zăpăci şi mai mult pe Neel, care crezu că se făcuse vreo greşeală. Continuând să-şi smucească dhotiul, protestă: Opriţi! Nu vă puteţi purta aşa cu mine, nu ştiţi cine sunt eu?

Mâinile care îl atingeau se opriră o clipă, apoi cineva prinse capătul dhotiului şi-l smulse brusc. Veşmântul îl făcu pe Neel să se învârtească în loc ca un titirez, în timp ce se desfăşura de pe trupul lui, iar o voce de undeva din apropiere exclamă:

...la uite, o adevărată Draupadi[1] cum îşi mai ţine sariul pe ea!

Apoi, o altă mână îl apucă de kurta şi i-o sfâşie în lături, dezvelindu-i rufăria de corp.

...Mai bine zis o Shikandi[2], dacă vrei să ştii părerea mea...

Capătul dinapoi al unei suliţe îl lovi în noadă, expediindu-l dea berbeleacul pe un coridor întunecos, cu capetele dhotiului târându-se după el ca penele din coada albită a unui păun mort. La capătul culoarului se afla o cameră luminată de o torţă, unde un alb stătea aşezat la un birou. Purta uniforma de sergent al închisorii şi se vedea clar că aştepta acolo cam de multişor şi începea să-şi piardă răbdarea.

La vederea cuiva cu autoritate, Neel se simţi mai uşurat.

– Domnule! începu el. Trebuie să protestez împotriva acestui tratament. Oamenii dumneavoastră nu au niciun drept să mă lovească, nici să-mi rupă hainele!

Sergentul ridică privirea, iar ochii lui albaştri se înăspriră, lăsând să se vadă o incredulitate care n-ar fi putut să fie mai mare nici dacă acele cuvinte ar fi fost rostite de unul dintre lanţurile de

---

[1] Draupadi – în Mahabharata, soţia celor cinci fraţi Pandava. Comentariul este o aluzie la faimoasa scenă când Yudhisthira, cel mai în vârstă dintre fraţi, o pierde la joc. Fraţii Kaurava, verişorii şi duşmanii lor, îi cer lui Draupadi să îşi scoată sariul. Femeia se roagă la zeul Krişna, care face în aşa fel încât, pe măsură ce este dezbrăcată de strai, alte şi alte falduri de material apar pe dedesubtul celor scoase. (n. edit.)

[2] Shikandi – reîncarnarea prinţesei Amba din Kashi, căreia un spirit i-a dăruit înfăţişarea de bărbat. Ea/el a ajuns astfel comandant al oştii lui Drupada, folosindu-i drept scut lui Arjuna atunci când l-a ucis pe Bhişma. (n. edit.)

pe perete – dar, din ceea ce se întâmplă în continuare, deveni clar că prima lui reacție nu era determinată de sensul frazelor lui Neel, ci mai curând de simplul fapt că un deținut băștinaș îi vorbise în limba engleză; fără a-i adresa un cuvânt lui Neel, se întoarse spre sepoii care-l aduseseră și le ordonă, într-o hindustană necioplită: *Mooh khol*... Deschideți-i gura!

La asta, gardienii ce-l încadrau pe Neel îl apucară de obraji și-i căscară cu îndemânare gura, vârându-i un ic de lemn între dinți, ca să-i țină fălcile descleștate. Apoi, un infirmier îmbrăcat într-un chapkan alb păși înainte și începu să numere dinții arestatului, bătând în fiecare cu vârful degetului. Mâna lui, al cărei miros inundă țeasta lui Neel, duhnea a dal și a ulei de muștar – părea să-și care sub unghii toate rămășițele de la ultima masă. Când ajunse la o știrbitură, degetul apăsă brutal gingia, ca pentru a se asigura că măseaua lipsă nu era cumva ascunsă înăuntru. Durerea neașteptată îl readuse pe Neel cu gândul la clipa când își pierduse acel dinte: nu mai știa câți ani avea, dar în ochiul minții văzu o verandă luminată de soare, într-al cărei capăt îndepărtat mama lui se legăna pe o jhula; își zări propriile picioare, purtându-l spre marginea ascuțită din colțul leagănului... și aproape că putu să-i audă mamei vocea, și să-i simtă atingerea mâinii, când îi luase dintre buze dintele rupt.

– De ce faceți acest lucru, domnule? începu Neel să protesteze, de îndată ce pana de lemn îi fu scoasă din gură. Ce rost are?

Sergentul nu ridică privirea din registrul unde nota rezultatele examenului, dar infirmierul se aplecă spre el să-i șoptească ceva despre semnele particulare și simptomele de boli transmisibile. Aceste explicații nu erau de ajuns pentru Neel, care între timp se hotărâse să nu se mai lase neluat în seamă:

– Vă rog, domnule, există vreun motiv pentru care nu pot primi un răspuns la întrebare?

Fără a-l învrednici nici măcar cu o privire, sergentul lansă încă un ordin, tot în hindustană: *Kapra utaro*... Scoateți-i hainele.

Drept răspuns, sepoii imobilizară brațele lui Neel în lături: o practică îndelungată îi învățase să despoaie de toate veșmintele deținuții, dintre care mulți ar fi murit – sau ucis – bucuros, mai degrabă decât să îndure rușinea de a li se dezvălui goliciunea. Zba-

terile lui Neel nu-i deranjau cu nimic, şi-i smulseră repede restul de haine; apoi îl ţinură drept, cu braţele ţintuite pe lângă trup, astfel ca trupul gol să-i fie complet expus privirii temnicerilor. Pe neaşteptate, Neel simţi atingerea unei mâini, trecându-i peste degetele de la picioare, şi când coborî ochii îl văzu pe infirmier frecându-i-le uşor cu vârful degetului, parcă cerându-şi iertare pentru ceea ce se pregătea să facă. Gestul său, cu toată omenia sa neprevăzută, abia dacă avu timp să-şi facă efectul, când mâna infirmierului i se înfipse între picioare.

Păduchi? Purici? Scabie?

Nu, sahib.

Semne din naştere? Leziuni?

Nimic.

Contactul cu degetele infirmierului îi dădea lui Neel o senzaţie pe care nu şi-ar fi putut-o imagina niciodată între două fiinţe omeneşti – nici intimă şi nici de furie, nici tandră dar nici neruşinată – era atingerea dezinteresată a unui stăpân care tocmai îl dobândise, prin cumpărare sau câştig. Avea impresia că trupul lui trecuse în posesia unui nou proprietar, care-l evalua la fel cum ar fi inspectat cineva o casă primită recent, căutând semne de neîngrijire sau stricăciuni, în timp ce deja se gândea la ce să folosească fiecare cameră.

– Sifilis? Gonoree?

Acestea erau primele cuvinte englezeşti folosite de sergent şi, în timp ce le pronunţa, privi spre deţinut cu o undă vagă de zâmbet.

Neel stătea cu picioarele depărtate şi braţele întinse deasupra capului, în timp ce infirmierul îi cerceta torsul în căutarea unor semne din naştere şi al altor trăsături personale de neşters. Dar nu-i scăpă ironia din privirea temnicerului, şi se grăbi să-i dea replica:

– Domnule, nu mă puteţi învrednici cu demnitatea unui răspuns? Sau nu aveţi încredere că puteţi vorbi limba engleză destul de corect?

Ochii omului scăpărară, iar Neel îşi dădu seama că-l iritase, pur şi simplu pentru că i se adresase în propria lui limbă – lucru ca-

re era considerat în mod vădit o insolenţă inadmisibilă din partea unui puşcăriaş indian. Conştiinţa acestui fapt – că până şi în starea în care se afla, dezbrăcat la piele, neputincios să se apere contra mâinilor care-i inventariau nesimţitor trupul, încă mai avea posibilitatea să înfrunte un om a cărui autoritate asupra persoanei lui era absolută – îl făcu să se simtă euforic, dornic să exploreze acest nou tărâm al puterii; în temniţa aceea, conchise el, ca şi în restul vieţii sale de prizonier, avea să vorbească în limba engleză ori de câte ori îi era posibil, începând chiar din acel moment. Dar o dorea atât de intens, încât nu-şi putea găsi cuvintele, iar prin minte nu-i trecu nimic de spus; nu-i venea în cap nicio idee proprie – numai fragmente răzleţe din citate pe care şi le întipărise în memorie:

– „...aceasta este excelenta neghiobie a lumii... găsim că de ale noastre grozăvii sunt vinovate stelele şi soarele şi luna...[1]"

Sergentul îl întrerupse cu un ordin furios: *Gánd dekho...* Apleacă-l, caută-l în cur...

Chiar şi îndoit de mijloc, cu capul vârât între genunchi, Neel tot nu se opri:

– „Om trufaş, gătit cu mărunta-i autoritate trecătoare... fragil ca sticla, joacă precum un maimuţoi înfuriat[2]

Vorbea tot mai tare, până când cuvintele începură să reverbereze între pereţii de piatră. Sergentul se ridică de pe scaun, în timp ce Neel se îndrepta la loc. Se opri la o lungime de braţ, îşi luă avânt şi-l lovi peste faţă:

– Tacă-ţi fleanca, quoddie!

Într-o zonă reflexivă a minţii, Neel constată că sergentul îl lovise cu mâna stângă, şi că dacă ar fi fost acasă, după un asemenea gest ar fi trebuit să se îmbăieze şi să se schimbe. Dar toate acestea făceau parte dintr-o altă viaţă... Aici, ceea ce conta era că reuşise măcar să-l facă pe acel om să i se adreseze în engleză.

– Bună să vă fie inima, domnule, îi răspunse el, ca la un salut, înclinând capul.

---

[1] Citat din piesa „Regele Lear"de William Shakespeare.

[2] Începutul unui celebru citat din piesa „Măsură pentru măsură" de William Shakespeare.

– Să piară din ochii mei, scârba.

Într-o cămăruță alăturată, Neel primi un vraf de haine împăturite. Un sepoi îi enumeră articolele, în timp ce i le înmâna: o gamcha, două veste, două dhotiuri țesute din *dungri,* o pătură; să facă bine să aibă mare grijă de ele, că altceva n-avea să primească, vreme de șase luni de-atunci încolo.

Țesătura dungareză nespălată era groasă și aspră, cu o textură mai mult ca a unui sac de iută, decât ca de bumbac. Când îl desfăcu, Neel văzu că dhotiul era pe jumătate, în lungime ca și în lățime, cât fâșia de pânză lungă de șase iarzi cu care era el obișnuit. Încins pe mijloc, îi ajungea doar până la genunchi și se vedea clar că era menit să fie purtat ca un langot – dar Neel nu mai avusese niciodată ocazia de a-și lega o învelitoare de șale, și începu să bâjbâie, până când unul dintre sepoi îl repezi: Ce mai aștepți? Acoperă-te! – de parcă el ar fi fost de vină că-l dezbrăcaseră. Îi veni sângele în cap și-și împinse bazinul înainte, arătându-și goliciunea cu o nepăsare de nebun: De ce? Mai e ceva ce n-ați văzut? Ce mi-a mai rămas?

Pe chipul sepoiului se ivi o expresie compătimitoare: Toată rușinea ți-ai pierdut-o? Iar Neel dădu din cap, ca pentru a spune: da, într-adevăr; căci în acele momente chiar nu mai simțea nici urmă de rușine, și nici vreo altă formă de răspundere pentru trupul lui; avea senzația că-și deșertase afară propria carne, când cedase închisorii dreptul de proprietate asupra ei.

Mișcă! Pierzându-și răbdarea, sepoii îi luară dhotiul din mâini și-i arătară cum să-l înnoade astfel încât capetele să poată fi trase printre picioare și vârâte la spate. Apoi, îmboldindu-l cu cozile sulițelor, îl zoriră printr-un coridor întunecos, până într-o celulă care era mică dar puternic luminată, cu lumânări și lămpi cu ulei. În mijlocul încăperii, un bărbat cu trupul aproape gol și barba albă aștepta așezat pe o rogojină pătată cu cerneală: avea torsul acoperit cu o împletitură complicată de tatuaje, iar în fața lui, pe o bucată de pânză împăturită, erau rânduite numeroase ace lucitoare. Omul nu putea fi decât un *godna-wala,* un tatuator: când Neel înțelese, se răsuci în loc, gata să se repeadă înapoi spre ieșire – dar manevra le era familiară sepoilor, care-l trântiră de îndată la pă-

mânt; ținându-l nemișcat, îl târâră până la rogojină, unde-l culcară cu capul rezemat pe genunchiul tatuatorului și fața în sus, spre venerabilul chip al acestuia.

În ochii bătrânului se simțea o blândețe care-l ajută pe Neel să-și regăsească glasul. De ce? întrebă el, în timp ce acul i se apropia de frunte. De ce-mi faceți asta?

Așa e legea, răspunse împăciuitor tatuatorul. Toți transportații trebuie să fie însemnați, ca să poată fi recunoscuți dacă încearcă să scape.

Apoi, acul îi sfârâi pe piele, iar în mintea lui Neel nu mai rămase loc pentru nimic altceva decât zvâcnirile acelui loc din mijlocul frunții; avea senzația că trupul pe care credea că-l evacuase se răzbuna acum pe el pentru că nutrise acea iluzie, amintindu-i că el, Neel, era singurul lui locatar, singura ființă căreia acest trup putea să-i anunțe existența sa, prin capacitatea de a simți durerea.

Tatuatorul se întrerupse din lucru, cu milă parcă, și-i șopti: Poftim, mănâncă asta. Mâna lui descrise un cerc peste fața lui Neel și-i împinse între buze o biluță de gumă. O să te ajute; mănânc-o...

În timp ce opiul începea să i se dizolve în gură, Neel își dădu seama că drogul reducea nu intensitatea durerii, ci mai degrabă durata acesteia: îi deforma atât de tare noțiunea timpului, încât operația, care trebuia să fi luat ore întregi de muncă migăloasă, păru să dureze doar câteva momente concentrate. Apoi, ca printr-o ceață deasă de iarnă, auzi glasul tatuatorului șoptindu-i la ureche: Raja-sah'b... Raja-sah'b...

Neel deschise ochii și văzu că avea capul încă sprijinit în poala bătrânului; între timp, sepoii începuseră să moțăie în colțurile celulei.

Ce e? întrebă el, dezmeticindu-se parțial.

Nu-ți face griji, Raja-sahib, șopti bătrânul. Am pus apă în cerneală; semnul n-o să reziste mai mult de câteva luni.

Neel era prea buimăcit ca să înțeleagă. De ce? De ce-ai făcut asta pentru mine?

Raja-sahib, nu mă cunoști?

Nu.

Tatuatorul își apropie buzele și mai mult de el: Familia mea

este din Raskhali; bunicul dumitale ne-a dat pământ, ca să ne aşezăm acolo; vreme de trei generaţii ţi-am mâncat sarea.

Şi, punând o oglindă în mâinile lui Neel, îşi înclină capul: Iartămă, Raja-sahib, pentru ceea ce a trebuit să fac...

Ridicând oglinda în dreptul feţei, Neel văzu că părul îi fusese tuns scurt, şi două şiruri de litere romane mici îi fuseseră înscrise neregulat pe partea dreaptă a frunţii:

falsificator
alipore 1838

Camera lui Zachary, în pensiunea Watsongunge, era doar atât de spaţioasă cât să-i lase loc să se învârtească pe călcâie, iar drept pat avea o laviţă de sfori, pe care întinsese un strat de haine de-ale lui, ca să-şi apere pielea de asprimea ţepoasă a împletiturilor din fibră de cocos. La picioarele patului, atât de aproape încât îşi putea rezema picioarele pe marginea ei, se afla o fereastră – sau, mai bine zis, o gaură pătrată care de mult nu mai avea obloane. Deschizătura dădea spre Watsongunge Lane – un lung şir întortocheat de grag-gharuri, spelunci sifilitice şi pensiuni care deserveau şantierul naval unde era tras *„Ibis"*, ca să fie călăfătuit şi reechipat pentru pregătirea următoarei călătorii. Domnul Burnham nu fusese deloc încântat să afle de locuinţa pe care şi-o alesese Zachary:

– Watsongunge? Nu există loc mai spurcat pe Pământ, în afară poate de North End, în Boston. De ce-ar pune piciorul un bărbat într-o mahala ca aia, când s-ar putea bucura de confortul simplu al Casei Marinarilor de la Misiunea Reverendului Johnson?

Conştiincios, Zachary se dusese să arunce o privire la Casa Misiunii, dar plecă imediat ce îl zări pe domnul Crowle, care avea o odaie acolo. Urmând sfatul lui Jodu, se hotărâse ca în schimb să se ducă la pensiunea de pe Watsongunge Lane: folosise drept scuză faptul că se afla la câţiva paşi de şantierul naval. Dacă şeful lui era mulţumit sau nu de această explicaţie, lui Zachary nu-i era tocmai clar, căci în ultima vreme începuse să-l bănuiască pe domnul Burnham de a fi pus iscoade pe urmele lui. Odată, răspunzând la o bătaie în uşă la o oră nefiresc de târzie a nopţii, îl găsise în prag pe gomustaul domnului Burnham. Omul se tot înclina într-o parte şi-n alta, ca şi cum ar fi încercat să vadă dacă nu cumva Zachary strecurase pe cineva în cameră. Întrebat ce căuta acolo, afirmase că aducea un dar; era o oală cu unt pe jumătate topit. Simţind că era un soi de momeală, Zachary refuzase s-o primească. Mai târziu, proprietarul pensiunii, un armean, îl informase că gomustaul se interesase dacă Zachary era văzut vreodată în compania prostitua-

telor – decât că termenul folosit părea să fie „păstorițe" Auzi acolo – „păstorițe"! Întâmplător, după întâlnirea cu Paulette, gândul de a-și cumpăra o femeie devenise respingător în ochii lui Zachary, așa că iscodelile gomustaului nu dăduseră niciun rezultat. Acesta însă continuase să-și vâre nasul peste tot, fără să se descurajeze: cu doar câteva nopți în urmă, Zachary îl zărise tupilându-se pe alee, într-un travesti bizar – o robă portocalie care-l făcea să arate ca un soi de nebună ce se credea sfântă.

De aceea, într-o noapte când îl trezi din somn o bătaie în ușă, înceată dar insistentă, prima reacție a lui Zachary fu aceea de a întreba răstit:

– Tu ești, Pander?

Nu primi niciun răspuns, așa că se chinui să se ridice în picioare, buimac, strângându-și pe el lunghiul pe care începuse să-l poarte noaptea. Își cumpărase câteva de la un vânzător ambulant: pe unul îl agățase peste fereastra fără obloane, ca să nu intre ciorile și praful ce se ridica în vălătuci de pe ulița nepietruită. Dar perdeaua de pânză nu reușea deloc să slăbească zarva ce se ridica noaptea din stradă, când marinarii, lascarii și alții ca ei își căutau plăcerile prin dughenele din apropiere. Zachary descoperise că putea să spună oricând ce oră era, după tăria zgomotelor, care atingeau apogeul cam pe la miezul nopții, pentru ca până în zori să se stingă de tot. Acum constată că gălăgia din uliță își pierduse din intensitate, dar nu se lăsase încă liniștea deplină – ceea ce sugera că până dimineața mai erau vreo două, trei ceasuri.

– Jur, Pander, mârâi el, în timp ce bătăile în ușă continuau, că dacă n-ai un motiv întemeiat ca să mă deranjezi așa, o să-mi pupi pumnul – și nu o dată!

Și, trăgând ivărul, deschise ușa, dar pe coridor nu ardea nicio lumină, așa că nu-și putu da seama imediat cine se afla afară.

– Cine naiba-i acolo?

Îi răspunse o șoaptă:

– Jodu-spălătoru', domnule.

– Bătu-m-ar azi și mâine!

Surprins, Zachary îl lăsă pe vizitator să pășească în cameră.

– La ce naiba mă bați la cap acum, în puterea nopții?

Apoi, în ochi i se ivi o lucire bănuitoare.

– Stai o clipă – nu cumva Serang Ali te-o fi trimis? Du-te şi spune-i nătărăului că n-am nevoie să-mi întărească nimenea catargu'!

– Avast, domnule! replică Jodu. Vâslele-n sus! Nu Serang Ali trimis.

– Atunci, ce cauţi aici?

– Aduce la mesager, domnule! făcu Jodu un semn de chemare cu degetul, dându-i de înţeles că trebuia să-l urmeze. Despre corabie.

– Unde vrei să merg? întrebă iritat Zachary.

Drept răspuns, Jodu nu făcu decât să-i înmâneze banyanul, care era agăţat pe perete. Când Zachary întinse mâna după pantaloni, tânărul clătină din cap, semn că doar un lunghi era de ajuns.

– Sus ancora, domnule! Cu vântu-nainte!

Vârându-şi picioarele în pantofi, Zachary îl urmă pe Jodu afară din pensiune. Porniră cu paşi grăbiţi pe stradă, spre râu, trecând pe lângă diverse spelunci care vindeau arrack şi dughene, multe dintre ele încă deschise. În câteva minute, lăsară uliţa în urmă şi se pomeniră într-o regiune pustie a ţărmului, cu câteva bărcuţe legate la mal. Arătând spre una dintre ele, Jodu îl aşteptă pe Zachary să coboare în ea, dezlegă funia şi împinse luntrea în larg.

– Stai o clipă! protestă Zachary, în timp ce Jodu începea să vâslească. Acum unde mă duci?

– Păzea în faţă!

În loc de răspuns, se auzi din întuneric sunetul unei pietre de cremene. Răsucindu-se în loc, Zachary văzu că scânteile săreau de la celălalt capăt al bărcii, care era acoperit cu un coviltir curb, împletit din trestii. O nouă scânteie scăpără, dezvăluind pentru un moment silueta unei femei în sari, cu capişon.

Zachary întoarse capul spre Jodu, furios că i se confirmaseră bănuielile.

– Întocmai cum am crezut – cauţi să-mi pui de-o lipeală, hm? Ei bine, să-ţi spun un lucru: dac-am nevoie să-mi scufund ancora, ştiu să găsesc şi singur drumul. N-am nevoie de-un puţoi care să-mi arate pe unde s-o iau...

Fu întrerupt de sunetul propriului său nume, rostit de vocea unei femei:

– Domnule Reid.

Întoarse din nou capul, ca să se uite mai atent la femeia în sari, când aceasta vorbi din nou:

– Eu sunt, domnule Reid.

Cremenea scăpără încă o dată, iar lumina scânteii dură doar atâta cât să-l ajute s-o recunoască pe Paulette.

– Domnişoară Lambert! exclamă Zachary, lovindu-se cu mâna peste gură. Vă rog să mă iertaţi. Nu ştiam... nu v-am recunoscut...

– Dumneavoastră trebuie să mă iertaţi pe mine, domnule Reid, se scuză Paulette, pentru că abuzez astfel de timpul dumneavoastră...

Zachary îi luă cremenea şi, bâjbâind prin întuneric, aprinse o lumânare. Când chipurile fură luminate slab de pâlpâirea flăcării, îi spuse:

– Dacă nu vă supăraţi că vă întreb, domnişoară Lambert – cum se face că sunteţi îmbrăcată astfel, într-un... într-un...

– Sari? completă ea. S-ar putea spune că sunt deghizată – deşi mi se pare o deghizare mai nereuşită decât aceea pe care am ales-o când m-aţi văzut data trecută.

– Şi ce vă aduce aici, domnişoară Lambert, dacă pot avea îndrăzneala de a vă întreba?

Paulette făcu o pauză, ca şi cum ar fi încercat să se gândească la cea mai potrivită explicaţie.

– Vă mai aduceţi aminte ce-aţi spus, domnule Reid, îl întrebă ea, că veţi fi gata să mă ajutaţi bucuros, în caz că am nevoie?

– Desigur... dar...

Până şi el îşi putea auzi îndoiala din propriul glas.

– Deci, n-aţi vorbit serios?

– Ba cu siguranţă că da, o încredinţă el. Dar, ca să ajut, am nevoie să ştiu ce se întâmplă.

– Speram să mă ajutaţi să-mi găsesc o cale de trecere, domnule Reid.

– Spre ce anume? întrebă el, alarmat.

– Spre insulele Maurice, răspunse ea. Acolo unde vă duceţi

dumneavoastră.

– În Mauritius? o îngână Zachary. Dar de ce nu-l întrebaţi pe domnul Burnham? El e cel care vă poate ajuta.

Paulette îşi drese vocea.

– Din păcate, domnule Reid, începu ea, acest lucru nu este cu putinţă. După cum vedeţi, nu mă mai aflu sub protecţia domnului Burnham.

– Şi de ce, mă rog, dacă nu vă supăraţi că vă întreb?

Cu voce slabă, fata bâigui:

– Este cu adevărat necesar să ştiţi?

– Dacă doriţi să vă ajut – categoric.

– Nu este un subiect plăcut, domnule Reid...

– Nu vă faceţi griji din pricina mea, domnişoară Lambert. Nu mă tulbur chiar atât de uşor.

– Atunci, dacă insistaţi... am să vă spun.

Făcu o scurtă pauză, ca să-şi adune gândurile.

– Vă mai amintiţi, domnule Reid, noaptea trecută? Am vorbit despre penitenţă şi pedeapsă. Pe scurt – foarte pe scurt.

– Da, ţin minte.

– Domnule Reid, continuă Paulette, strângându-şi sariul pe umeri, când am venit să locuiesc la Bethel, nu aveam nici cea mai vagă idee despre lucrurile de acest soi. Nu ştiam nimic despre Scriptură ori cele religioase. Tatăl meu, înţelegeţi, îi detesta cu tărie pe bisericoşi şi-i privea cu repulsie – dar asta să ştiţi că nu era deloc un lucru ieşit din comun printre oamenii din vremurile acelea.

Zachary zâmbi.

– O, domnişoară Lambert, dar să ştiţi că nici în prezent lucrurile nu s-au schimbat prea mult în ceea ce priveşte această aversiune faţă de habotnici ori de cei cu frică de Necuratul – ba chiar, aş zice că-i un sentiment ce n-o să-şi dea duhul foarte curând.

– Dumneavoastră râdeţi, domnule Reid, iar tatăl meu ar fi glumit şi el pe seama acestei chestiuni – nu putea să sufere nicio urmă de bondieuserie. Dar pentru oameni ca domnul Burnham, cum bine ştiţi, acestea nu sunt subiecte de amuzament. Când a descoperit în ce hal de neştiutoare eram, a fost cum nu se poate

mai bulversat şi mi-a spus că trebuie neapărat să se dedice personal instruirii mele, fără să mai ţinem seama şi de alte treburi presante din acea perioadă. Vă puteţi închipui oare, domnule Reid, în ce dilemă m-am văzut pusă? Cum aş fi putut refuza oferta atât de generoasă a binefăcătorului şi a patronului meu? Dar nu voiam nici să fu o ipocrită, şi să mă prefac că gândeam altceva decât în realitate. Vă daţi seama, domnule Reid, că există religii în care o persoană poate fi pedepsită cu moartea pentru făţărnicie?

– Chiar aşa? se miră Zachary.

Paulette dădu din cap.

– Ba bine că nu! Prin urmare, domnule Reid, vă puteţi imagina cât m-am frământat în sinea mea, înainte de a ajunge la concluzia că nu puteam avea niciun motiv de a-mi reproşa primirea acelor lecţii – de Penitenţă şi Rugăciune, cum îi plăcea domnului Burnham să le descrie. Lecţiile noastre se desfăşurau în cabinetul unde-şi ţine şi Biblia şi aproape întotdeauna aveau loc seara, după cină, când în casă era linişte, iar doamna Burnham se retrăgea în camera ei de culcare, cu iubita sa tinctură de laudanum. La ceasurile acelea, şi servitorii, de care casa e plină, după cum aţi văzut, erau închişi aproape cu toţii în odăile lor, aşa că de nicăieri nu li se mai auzeau paşii. Acelea erau cele mai potrivite momente dintre toate pentru penitenţă şi contemplaţie, spunea domnul Burnham, iar descrierea lui era cum nu se poate mai nimerită, căci în cabinet domnea o atmosferă de cea mai profundă solemnitate. Când intram eu, perdeaua era trasă deja, după care el încuia uşa – ca să nu fim întrerupţi, cum spunea, din preacucernica lucrare. Cabinetul era cufundat în întuneric, căci niciodată nu ardea nicio altă lumină decât lumânările din policandrul aprins deasupra pupitrului înalt pe care stătea deschisă Biblia. Când intram, pagina cu pasajul ales pentru ziua aceea era marcată cu un semn de carte din mătase, iar eu luam loc pe scăunelul meu, care era un mic taburet pentru picioare, sub pupitru. După ce mă aşezam, el îşi ocupa la rândul său locul şi începea. Ce mai tableau înfăţişa, domnule Reid! Lucirea flăcărilor de la lumânări, în ochii lui! Barba-i strălucea de parcă ar fi fost gata să se aprindă, ca un tufiş în flăcări! O, de-aţi fi fost şi dumneavoastră acolo, domnule Reid – şi dumneavoastră v-

aţi fi minunat şi l-aţi fi admirat!

– N-aş paria o cretă din cale-afară de lungă pe-asta, domnişoară, replică sec Zachary. Dar vă rog, continuaţi.

Paulette întoarse capul, privind peste umăr spre malul opus al fluviului, care acum se vedea în lumina lunii.

– Dar cum să mai continuu, domnule Reid? O asemenea scenă ar aduce înaintea ochilor dumneavoastră un tableau cu bătrânii patriarhi din Ţara Sfântă. Când citea, glasul i se auzea ca vuietul unei cascade, răsunând în tăcerea unei văi uriaşe. Şi ce mai versete alegea! Parcă m-ar fi ţintuit cerul cu privirea sa, ca pe un fariseu pe câmpie. Dacă închideam ochii, cuvintele mi-ar fi pârjolit pleoapele: „La fel cum buruienile sunt smulse şi arse în foc, se va întâmpla la sfârşitul veacurilor. Fiul Omului va trimite îngerii Lui, iar aceştia îi vor curăţa împărăţia de tot ceea ce pricinuieşte păcat şi de toţi cei care fac rău." Vă sunt familiare cuvintele acestea, domnule Reid?

– Cred că le-am mai auzit, răspunse Zachary, dar să nu-mi cereţi acum să vă spun şi din care capitole şi versete sunt.

– Fragmentul m-a impresionat foarte mult, urmă Paulette. Cum mai tremuram, domnule Reid! Din tot trupul mă zguduiam, de parcă aş fi fost cuprinsă de friguri. Aşa mergea întruna, domnule Reid, şi nici nu mă mai miram că tatăl meu îmi neglijase învăţătura scripturală. Era un om sfios, şi mă îngrozeam la gândul chinurilor pe care i le-ar fi cauzat acele pasaje.

Îşi trase ghungta peste cap.

– Aşa că am mers mai departe, lecţie după lecţie, până am ajuns la un capitol din Evrei: „Dacă îndurați pedepse, înseamnă că-i sunteţi lui Dumnezeu ca nişte fii; căci care este fiul ce n-a fost pedepsit de tatăl său? Dar de nu primiţi nicio pedeapsă, de care toţi avem parte, înseamnă că sunteţi copii bastarzi, nicidecum fii!" Ştiţi aceste versete, domnule Reid?

– Mă tem că nu, domnişoară Lambert, răspunse Zachary. Eu nu mă prea duc pe la biserică.

– Nici eu nu cunoşteam pasajul, continuă Paulette, dar pentru domnul Burnham acesta era plin de sensuri – aşa mi-a spus, înainte de a începe lectura. Când s-a oprit, am putut vedea că era foarte emoţionat, căci glasul îi suna gâtuit, iar mâinile-i tremurau.

A venit să îngenuncheze lângă mine şi m-a întrebat, pe un ton dintre cele mai severe, dacă sunt o făptură cu sau fără de pedeapsă. La asta, m-a învăluit cea mai profonde confusion, căci ştiam, din cele citite de el, că a mărturisi lipsa oricărei pedepse însemna să mă recunosc ca fiind o fiică nelegitimă a Domnului. Şi totuşi, ce era să-i spun, domnule Reid, căci adevărul e că tatăl meu nu m-a bătut nici măcar o dată în viaţă...? Ruşinată, mi-am destăinuit lipsa pedepselor, la care el m-a întrebat dacă n-aş dori să învăţ această lecţie, de vreme ce era foarte necesară pentru adevărata penitenţă. Vă puteţi închipui, domnule Reid, ce numeroase erau temerile mele la gândul de a fi pedepsită de un om atât de mare şi puternic? Dar mi-am întărit osul curajului şi am spus că da, sunt gata. Numai că aici vine surpriza, domnule Reid, căci nu eu fusesem aleasă pentru a primi pedeapsa...

– Dar atunci, cine? o întrerupse Zachary.

– El, declară Paulette. El şi nimeni altul!

– Drace! exclamă Zachary. Nu cumva vrei să-mi spui că domnul Burnham voia să fie el însuşi bătut?

– Ba da! confirmă fata. Înţelesesem greşit. El era cel ce voia să îndure pedeapsa, pe când eu nu urma să fiu decât instrumentul aplicării acesteia. Imaginaţi-vă ce nervoasă eram, domnule Reid! Dacă binefăcătorul dumneavoastră v-ar cere să fiţi instrumentul pedepsirii lui, cum l-aţi putea refuza? Aşa că am fost de acord, iar atunci el a luat o poziţie cum nu se poate mai neobişnuită. S-a rugat de mine să rămân aşezată, şi s-a aplecat până a ajuns cu faţa la picioarele mele, cuprinzându-mi în mâini papucii şi stând chircit ca un cal care îngenunchează ca să bea apă dintr-o băltoacă. Apoi, m-a îndemnat să-mi trag braţul înapoi şi să-l lovesc cu toată puterea peste... peste ses fesses.

– Peste feţe? Adică, peste obraji, vreţi să spuneţi? Ei, haideţi, domnişoară Lambert – asta-i o scorneală, de bună seamă.

– Nu – nu peste obraji... nu feţe... Cum se spune la... la aspectul posterior al torsului... partea aceea din spate?

– Dunetă...? Pupă...?

– Da, îşi ridicase în sus pupa, cum i-aţi zis dumneavoastră, şi într-acolo mi-a cerut să-mi îndrept loviturile de pedeapsă. Vă

puteți da seama, domnule Reid, ce distrusă eram la gândul de a-l ataca astfel pe binefăcătorul meu – dar el, nici vorbă să se răzgândească! A spus că, altminteri, educația mea spirituală n-avea cum să progreseze. „Loveşte!" a strigat. „Plesneşte-mă cu palma!" Aşa că, ce era să fac, domnule Reid? M-am prefăcut că văzusem acolo un țânțar, şi mi-am trântit mâna peste pupa. Dar atâta n-a fost de ajuns. Am auzit un geamăt înălțându-se de la picioarele mele – cam înăbuşit, căci îşi înfundase în gură vârful papucului meu, şi striga sufocat: „Mai tare, mai tare, dă cu toată puterea!" Şi o vreme am continuat tot aşa, dar oricât de tare l-aş fi lovit, el îmi cerea să dau cu şi mai multă putere – deşi ştiam că-l durea, căci simțeam cum îmi muşca şi-mi sugea papucii, care acum mi se udaseră de-a binelea. Când în sfârşit s-a ridicat în picioare, am fost sigură că urma să mă certe şi să mă dojenească – dar... nu! Niciodată nu-l văzusem mai mulțumit. M-a gâdilat sub bărbie şi a spus: „Bravo, fetițo, ți-ai învățat bine lecția. Dar să iei seama! Dacă vorbeşti cuiva despre asta, tot ce-am făcut azi se va desface. Nicio vorbă – la nimeni!" Ceea ce nici nu era nevoie să-mi spună – căci, desigur, nici n-aş fi visat să pomenesc vreodată cuiva despre acele lucruri.

– Măi, să fie! fluieră încetişor Zachary. Şi s-a mai întâmplat şi altă dată?

– Păi, da, de multe ori. Lecțiile acelea începeau mereu cu predici şi se terminau la fel. Credeți-mă, domnule Reid, întotdeauna încercam să-i administrez les correctionments cu toată îndemânarea de care eram în stare, dar cu toate acestea, deşi părea adesea să-l doară îngrozitor, brațul meu nu reuşea niciodată să aibă destulă putere. Puteam să văd că devenea tot mai dezamăgit. Într-o zi, mi-a spus: „Draga mea, cu regret îți spun că brațul tău, ca armă a pedepsei, lasă foarte mult de dorit. Poate ai nevoie de un alt instrument? Ştiu care ar fi cel mai potrivit..."

– Ce-i mai dăduse prin minte?

– Ați văzut vreodată...?

La asta, Paulette se opri, gândindu-se încă o dată la cuvântul pe care se pregătea să-l folosească.

– Aici, în India, există un soi de mătură pe care curățitorii o

folosesc ca să şteargă comodele şi spălătoarele. Este făcută din sute de beţişoare subţiri, toate legate la un loc – cozi de la frunzele de palmier. O asemenea mătură se cheamă „jhata" sau „jharu", şi scoate un fâşâit...

– Voia să fie bătut cu mătura? se miră Zachary, cu gura căscată.

– Nu cu orice mătură, domnule Reid! strigă Paulette. Cu una de şters prin casă. I-am spus: „Dar ştiţi desigur, domnule, că asemenea mături se folosesc la ştersul spălătoarelor şi sunt socotite printre cele mai necurate lucruri?" Asta, însă, nu l-a descurajat deloc. A răspuns: „Păi atunci, e obiectul cel mai potrivit pentru înjosirea mea; îmi va aminti de firea decăzută a Omului, şi de cât de păcătoase şi corupte sunt trupurile noastre..."

– Da, asta trebuie să fie o cale nouă de a aranja să-ţi fie cărată cenuşa.

– Nici nu vă puteţi imagina, domnule Reid, cât m-am căznit să găsesc acel instrument! Asemenea obiecte nu se găsesc la bazar. Abia când am încercat să procur unul, am aflat că se confecţionează acasă, de către cei care le folosesc, şi nu sunt mai disponibile pentru alţii decât ar fi instrumentele unui doctor pentru pacienţii săi. A trebuit să chem un măturător, şi n-a fost deloc o treabă uşoară, credeţi-mă, să-l descos, căci jumătate din servitori se strânseseră în jur să ne asculte, şi-i auzeam cum vorbeau între ei, întrebându-se de ce aveam nevoie de acel obiect. Urmăream cumva să devin şi eu măturătoare? Să-i las fără slujbe? Dar, ca să n-o mai lungesc, până la urmă am reuşit să fac rost de un asemenea jharu, săptămâna trecută. Şi, acum câteva seri, l-am dus în cabinetul lui pentru prima oară.

– Nu vă opriţi, domnişoară Lambert.

– O, domnule Reid, de-aţi fi fost acolo, sigur aţi fi remarcat amestecul de bucurie şi nerăbdare cu care domnul Burnham privea instrumentul iminentei lui oprimări! Asta s-a întâmplat, cum spuneam, acum câteva zile, aşa că-mi amintesc foarte bine fragmentul pe care l-a ales pentru predică. „Şi au nimicit fără cruţare tot ce trăia în cetate, bărbat şi femeie, tânăr şi bătrân, bou, oaie şi asin, cu tăişul spadei." Apoi, mi-a pus jharuul în mâini şi a spus: „Eu

sunt cetatea, iar asta este spada ta. Loveşte-mă, arde-mă, pârjoleşte-mă cu focul tău!" Şi a îngenuncheat, ca de obicei, cu faţa lângă picioarele mele şi pupa în sus. O, şi cum s-a mai zbătut şi a scâncit, în timp ce-l plesneam cu mătura peste partea de din dos! Domnule Reid, aţi fi crezut că se zbătea în chinurile morţii. Eu, una, nu mă mai îndoiam că-l vătămam îngrozitor, dar când m-am oprit ca să-l întreb dacă nu voia să contenesc, a zbierat de-a binelea: „Nu, nu, dă mai departe! Şi mai tare!" Aşa că iar mi-am luat avânt cu braţul şi din nou am început să-l plesnesc cu jhata, adunându-mi toată puterea – care, puteţi fi sigur, nu e deloc neînsemnată! – până când, într-un târziu, începu să geamă şi trupul i se moleşi pe podea. „Ce oroare!" mi-am spus. „Uite că tot s-a întâmplat o nenorocire, până la urmă! Cu siguranţă, l-am ucis." Aşa că m-am aplecat spre el şi i-am şoptit: „O, sărmane domn Burnham – aţi păţit ceva?" Nu mică mi-a fost uşurarea, puteţi fi sigur, când s-a mişcat şi a dat din cap. Dar încă nu se ridica în picioare, nici gând, zăcea doar lat pe jos, zvârcolindu-se pe parchet ca o lighioană ieşită din pământ, şi astfel s-a târât până la uşă. „Vă doare, domnule Burnham?" m-am interesat eu, urmându-l. „V-aţi frânt cumva spinarea? De ce zăceţi aşa pe podea? De ce nu vă ridicaţi?" Cu un geamăt, mi-a răspuns: „Totul e bine, nu-ţi face griji, du-te la pupitru şi mai citeşte o dată lecţia." Am vrut să mă supun, dar nici n-am apucat să mă întorc bine cu spatele, că l-am auzit cum sare sprinten în picioare, deschide uşa şi urcă grăbit pe scară. În timp ce mă îndreptam spre pupitru, am văzut pe jos o urmă ciudată, o mânjitură umedă, prelungă, de parcă acolo s-ar fi târât pe parchet cine ştie ce jivină cleioasă. Acum eram sigură că, într-un moment de neatenţie, în cameră se strecurase un cârcăiac sau un şarpe – căci în India se ştie că se petrec adesea asemenea lucruri, domnule Reid. Spre ruşinea mea, trebuie să recunosc, am tras un ţipăt...

Se întrerupse, agitată, frământându-şi în mâini poala sariului.

– Îmi dau seama că asta m-ar putea face să cobor în ochii dumneavoastră, domnule Reid – căci ştiu prea bine şi un şarpe ne este frate în Natură, la fel ca o floare sau o pisică, aşa că de ce neam teme de el? Tatăl meu a essayat de multe ori să discute raţional cu mine despre asta, dar cu regret trebuie să spun că n-am reu-

şit să îndrăgesc nicicum aceste vietăţi. Nădăjduiesc că nu mă veţi judeca prea aspru, da?

– A, sunt de partea dumneavoastră, domnişoară Lambert, o asigură Zachary. Cu şerpii e mai bine să n-ai de-a face, fie ei orbi sau nu.

– Atunci, continuă Paulette, n-o să vă miraţi să auziţi că m-am pus serios pe urlat, şi-am tot urlat până când, în sfârşit, a apărut unul dintre khidmutgari. I-am spus: *„Săp! Săp!* Un şarpe din junglă a intrat în odaie! Dă-l afară!" El s-a oprit să examineze dâra, iar după un timp s-a ridicat şi a spus un lucru teribil de ciudat, domnule Reid, n-o să vă vină a crede...

– Continuaţi, domnişoară: destăinuiţi-mi marea ciudăţenie.

– A zis: „Pe-asta n-a făcut-o un şarpe din junglă; asta-i urma unui şarpe care vieţuieşte în Om." Am socotit că aceasta era o aluzie biblică, domnule Reid, aşa că am răspuns cu: „Amin." Mai mult, mă întrebam dacă n-ar fi cazul să adaug şi un „Aleluia!" – însă chiar atunci bătrânul khidmutgar a izbucnit în râs şi a plecat. Iar eu am rămas acolo, domnule Reid, fără să înţeleg nimic din ce însemnau toate acele lucruri. Cât a fost noaptea de lungă am stat trează, cu gândul la toată treaba, până în zorii zilei, când în sfârşit am înţeles. Iar după aceea, desigur, n-am mai putut să rămân în casă, aşa că i-am trimis un mesaj lui Jodu, printr-un alt barcagiu, şi astfel am ajuns aici. Însă mi-ar fi foarte greu să mă ascund de domnul Burnham în Calcutta – ar trece doar foarte puţin timp până să-mi dea de urmă, şi atunci cine ştie care ar putea fi consecinţele? Prin urmare, trebuie să fug din ţară, domnule Reid, şi am hotărât unde vreau să ajung.

– Şi unde anume?

– În Insulele Mauritius, domnule Reid. Acolo trebuie să merg.

În tot acel timp, Jodu vâslea, ascultând-o în acelaşi timp cu atenţie pe Paulette; Zachary ajunse la concluzia că şi el auzea atunci pentru prima dată despre cele întâmplate între ea şi domnul Burnham. Acum, ca pentru a-i confirma această bănuială, între cei doi izbucni o discuţie aprinsă şi, în timp ce Jodu, rezemat de vâsle, turuia pe un ton plângăreţ, în bengaleza lui, barca porni în derivă.

Aruncând o privire spre mal, atenţia lui Zachary fu atrasă de luciul lunii pe ţiglele verzi ale unui pavilion, şi-şi dădu seama că, plutind departe în aval, ajunseseră în dreptul moşiei lui Burnham. Bethel se profila în depărtare, precum coca unei corăbii întunecate, iar la vederea ei Zachary se simţi brusc transportat înapoi în timp, în seara când Paulette stătuse lângă el la cină, arătând trandafirie şi feciorelnică în austera ei rochie neagră. Îşi aminti adierea melodioasă a vocii ei şi felul cum, pe tot parcursul serii, simţise că ameţeşte la gândul că fata aceea, cu amestecul ei straniu de inocenţă şi cunoaştere a vieţii, era aceeaşi Paulette peste care dăduse sub punte, îmbrăţişată cu lascarul pe care-l numea fratele ei. Chiar şi atunci întrezărise, dincolo de zâmbetul ei, un soi de tristeţe ascunsă. Acum, gândindu-se la ceea ce-ar fi putut să se ascundă în spatele ei, o revăzu cu ochii minţii pe mama lui, pe când îi povestea despre prima ei întâlnire cu stăpânul, tatăl lui; cum o chemase el în cabana din pădure, cea pe care o ţinea ca să aibă unde se culca cu sclavele; pe-atunci, avea doar paisprezece ani, explica ea, şi rămăsese, tremurând toată, lângă uşă; picioarele n-o mai ascultau şi nu s-a putut urni din loc nici chiar când bătrânul domn Reid i-a cerut să termine odată cu smiorcăiala şi să se urce-n pat.

Pentru Zachary, întrebarea dacă domnul Burnham era o fiinţă umană mai bună sau mai rea decât omul care-l zămislise nu părea să aibă nici sens, nici scop, căci considera de la sine înţeles faptul că puterea îl face pe orice posesor al ei să se comporte în moduri inexplicabile – indiferent dacă e căpitan, nostrom sau doar stăpân, ca tatăl lui. Şi, odată ce acest lucru era acceptat, reieşea că şi capriciile stăpânilor pot fi, uneori, pe cât de blânde, pe atât de crude – căci nu fusese oare un asemenea impuls cel care îl făcuse pe bătrânul domn Reid să-i elibereze mama, astfel încât el, Zachary, să nu se nască sclav? Şi nu era oare la fel de adevărat că Zachary însuşi beneficiase destul de pe urma domnului Burnham încât să-i fie imposibil să se repeadă să tragă o concluzie pripită? Şi totuşi, încă i se mai punea un junghi în stomac la gândul acelei prime întâlniri a mamei cu domnul Reid, în cabana din pădure. Chiar dacă experienţa Paulettei cu domnul Burnham nu era în niciun fel asemănătoare, povestea ei îi cauzase aceeaşi şubrezire a propte-

lelor inimii – şi nu era vorba doar de o tresărire de compasiune, ci şi de o deşteptare a instinctului de protecţie.

– Domnişoară Lambert, izbucni el pe neaşteptate, întrerupându-i altercaţia cu Jodu, domnişoară Lambert, credeţi-mă, dacă aş avea mijloacele de a fi un om aşezat la casa lui, în clipa asta m-aş oferi să vă...

Paulette nu-l lăsă să termine.

– Domnule Reid, interveni ea cu mândrie, vă amăgiţi amarnic dacă vă imaginaţi că umblu în căutarea unui soţ. Nu sunt o pisicuţă pierdută, domnule Reid, ca să fiu luată sub adăpostul acoperişului unei gospodării. Ba mai mult, nu pot concepe nicio uniune mai vrednică de dispreţ decât aceea în care un bărbat îşi adoptă din milă soţia!

Zachary îşi muşcă buza.

– N-am vrut să vă jignesc, domnişoară Lambert. Credeţi-mă: nu din milă am spus ceea ce v-am spus.

Îndreptându-şi umerii, Paulette îşi dădu jos de pe cap ghungta sariului.

– Vă înşelaţi, domnule Reid, dacă vă închipuiţi că v-am chemat aici ca să vă cer protecţie – căci, dacă am învăţat ceva la Bethel, este faptul că generozitatea oamenilor e însoţită întotdeauna de un anumit preţ...

Aceste cuvinte îl uluiră pe Zachary.

– Avast, domnişoară Lambert! N-am spus nimic de acest gen. Ştiu să am grijă ce vorbesc, în prezenţa unei lady.

– Lady? repetă Paulette, cu dispreţ. Unei lady i se face o ofertă ca a dumneavoastră? Sau mai degrabă unei femei care... stă în vitrină?

– Cred că vorbim despre două lucruri cât se poate de diferite, domnişoară Lambert, insistă Zachary. Nicio clipă nu m-am gândit la aşa ceva.

Simţea cum i se înroşeau obrajii de ruşine şi, ca să se calmeze, luă lopeţile din mâinile lui Jodu şi începu să vâslească.

– Atunci, de ce aţi dorit să mă vedeţi, domnişoară Lambert?

– V-am chemat aici, domnule Reid, fiindcă doresc să descopăr dacă sunteţi vrednic să purtaţi numele care vi s-a dat: Zikri.

– Nu înțeleg ce vreți să spuneți, domnișoară.

– Îngăduit fie-mi să vă amintesc, domnule Reid, că în urmă cu câteva seri mi-ați spus că, dacă am vreodată nevoie de ceva, nu trebuie decât să vă cer. Azi v-am chemat fiindcă vreau să știu dacă promisiunea dumneavoastră a fost o simplă bagatelle, aruncată în vânt, sau dacă sunteți într-adevăr un om care-și onorează parola.

Zachary nu-și putu stăpâni un zâmbet.

– Aici vă înșelați din nou, domnișoară: am făcut eu multe la viața mea, dar niciodată n-am folosit coduri secrete ori parole.

– *Cuvântul*, nu parola, se corectă Paulette. Asta am vrut să spun. Vreau să știu dacă sunteți om de *cuvânt* – „parolist". Haideți, spuneți-mi adevărul: sunteți un om de cuvânt, sau nu?

– Depinde, domnișoară Lambert, răspunse Zachary, cu prudență. Depinde dacă-mi stă în putere să vă ofer ceea ce doriți.

– Vă stă! declară ferm Paulette. Mai mult ca sigur că vă stă – altfel, nu v-aș cere-o.

– Și despre ce anume e vorba? întrebă Zachary, încă și mai bănuitor.

Privindu-l drept în ochi, Paulette zâmbi.

– Aș dori să mă angajez în echipajul de pe *„Ibis"*, domnule Reid.

– Ccce...?!?

Lui Zachary nu-i venea să-și creadă urechilor: în acel moment de neatenție, mâna lui slăbi strânsoarea, iar curentul îi smulse vâslele și le-ar fi luat numaidecât, dacă nu era Jodu care, atent la datorie, o prinse pe una imediat, apoi o folosi ca s-o agațe și s-o ridice din apă și pe cealaltă. Aplecându-se peste copastie ca să tragă vâsla înapoi la bord, Zachary se pomeni schimbând o privire cu Jodu, care clătină din cap ca pentru a-i da de înțeles că știa prea bine ce punea la cale Paulette și ajunsese deja la concluzia că nici vorbă să i se poată îngădui așa ceva. Uniți de această înțelegere secretă, cei doi bărbați luară fiecare câte o vâslă și începură să lopăteze împreună, așezați umăr la umăr, cu fețele întoarse spre Paulette: nu mai erau lascar și malum, ci mai degrabă o confederație a masculinității, unindu-și forțele pentru a se confrunta cu un adversar hotărât și viclean.

– Da, domnule Reid, repetă Paulette, asta e cererea mea către dumneavoastră: să-mi daţi voie să fac şi eu parte din echipaj. Voi arăta la fel ca toţi ceilalţi: am să-mi strâng părul, am să mă îmbrac la fel... Sunt voinică... Pot să muncesc...

Zachary se rezemă din greu în vâslă, iar barca se repezi înainte, împotriva curentului, lăsând în urma ei moşia Burnham: acum se bucura să vâslească, deoarece găsea o anumită îmbărbătare în tăria cozii de lemn care-i apăsa bătăturile din palme; era ceva încurajator chiar şi în umezeala de pe umăr, unde braţul lui se freca de al lui Jodu: vecinătatea, senzaţia şi mirosul transpiraţiei – toate acestea îi reaminteau de legăturile pe care viaţa la bord le formează între oameni, de asprimea şi familiaritatea care-i fac pe marinari să devină nepăsători precum animalele; pe mare ei pot fi auziţi spunând ori văzuţi săvârşind lucruri care în alte împrejurări i-ar face să moară în chinuri de ruşine. La bordul corabiei se concentrau toate zoaiele, drojdiile şi mizeriile vieţii de bărbat, şi era bine ca acestea să rămână îngrădite acolo, ca să cruţe lumea de duhoarea gurnei.

Dar Paulette, între timp, nu încetase să-şi susţină doleanţa:

– ...Nimeni nu va şti cine sunt, domnule Reid, în afară de dumneavoastră şi de Jodu. Acum nu se mai pune altă problemă decât dacă vă veţi ţine de cuvânt sau nu.

Răspunsul nu mai putea fi amânat, aşa că Zachary replică scuturând din cap:

– Trebuie să vă luaţi gândul de la asta, domnişoară Lambert. Aşa ceva pur şi simplu nu se poate.

– De ce? întrebă ea, sfidător. Daţi-mi măcar un singur motiv.

– Nu se face, şi gata, insistă Zachary. Uitaţi: nu e vorba numai de faptul că sunteţi femeie – contează şi că sunteţi albă. *„Ibis"* va porni la drum cu un echipaj format numai din lascari, ceea ce înseamnă că doar ofiţerii vor fi „europeni", cum se spune pe-aici. Iar din aceştia sunt doar trei: şeful de echipaj, secundul şi căpitanul. Pe căpitan l-aţi cunoscut deja; iar şeful de echipaj, daţi-mi voie să vă spun, e cel mai îmbătrânit în rele dulău din câţi am văzut vreodată. Nici moartă n-aţi avea ce căuta într-o adunătură ca asta, chiar şi dac-aţi fi bărbat – şi, oricum, toate paturile pentru albi sunt ocupate. Nu mai e loc pentru încă un buckra la bord.

Paulette râse.

– O, dar nu m-aţi înţeles, domnule Reid. Sigur că nu mă aştept să devin ofiţer, ca dumneavoastră. Ceea ce vreau eu e să mă înrolez ca lascar, aidoma lui Jodu.

– Căca-m-aş în iad...!

Încă o dată, strânsoarea lui Zachary slăbi, iar de astă dată vâsla fu smucită de un val şi-l lovi cu coada în burtă, de-i tăie răsuflarea; icni, apoi bolborosi, sufocat.

Jodu încercă să menţină barca pe un curs stabil dar, când Zachary îşi reveni, curentul îi trăsese deja îndărăt, şi se apropiaseră din nou de moşia Burnham – însă Paulette nu lua în seamă nici fosta ei locuinţă, care acum se vedea iarăşi, nici gemetele de durere ce răsunau din mijlocul bărcii.

– Da, domnule Reid, continuă ea, numai de-aţi fi de acord să mă ajutaţi, şi totul s-ar putea face atât de uşor. Orice poate Jodu să facă, pot şi eu – aşa a fost încă de pe vremea când eram copii, poate să v-o spună şi el. Pot să mă caţăr la fel de bine, pot să înot şi să alerg chiar mai bine, iar de vâslit, pot aproape tot aşa de bine. Cât despre limbi, ştiu să vorbesc bengaleza şi hindustana aproape la fel de curgător ca el. E adevărat că el este mai negricios, dar nici eu nu-s chiar aşa de palidă încât să nu pot trece drept indiancă. Vă asigur că niciodată în viaţa noastră n-a existat vreo perioadă în care să nu putem convinge orice străin că eram frate şi soră – era de ajuns mereu să-mi schimb şorţul cu un lunghi, şi să-mi leg o gamcha în jurul capului. În felul ăsta, am umblat împreună peste tot, pe râuri, ca şi pe străzile oraşului: întrebaţi-l – nu poate să nege. Dacă el poate fi lascar, atunci n-aveţi de ce să vă îndoiţi că şi eu pot. Cu kajal la ochi, un turban pe cap şi un lunghi în jurul şoldurilor, nimeni n-o să bănuiască nimic. Voi munci sub punte şi nici n-am să fiu văzută vreodată.

Pe dinaintea ochilor lui Zachary străfulgeră o imagine a Paulettei, înfăşurată în lunghi şi cu turban – era ceva atât de nefiresc, atât de dezgustător, încât scuturâ din cap, ca să şi-o alunge din minte. Îi era destul de greu să se împace cu gândul că fata în sari era aceeaşi Paulette care-i invadase visele: roza delicată pe care o întâlnise prima oară pe puntea lui *„Ibis"*, cu faţa încadrată în bone-

tă şi o spumă de dantelă învolburată la gât. Imaginea ei îi răpise mai mult decât privirile: să poată vorbi cu ea, să se poată plimba cu ea – era tot ce-şi dorea. Dar să şi-o imagineze pe fată îmbrăcată în sarong şi cu o legătură pe cap, desculţă, agăţându-se de straiuri şi sarturi, înfulecând orez dintr-o tapori şi umblând ţanţoşă pe punte, cu răsuflarea trăsnind a usturoi – era ca şi cum şi-ar fi închipuit că el însuşi se îndrăgostea de un lascar; ar fi fost ca un individ căruia îi cade cu tronc o maimuţă.

– Domnişoară Lambert, spuse ferm Zachary, ideea asta a dumneavoastră nu e decât o velă de fum: nici cea mai slabă boare de vânt n-o s-o împingă vreodată înainte. Pentru început, serangul nostru este cel care-i tocmeşte pe lascari, nu noi. El îi procură, prin mijlocirea unui ghaut-serang... şi, din câte ştiu eu, printre ei nu e niciun om care să nu-i fie văr, unchi sau chiar mai rău. N-am niciun cuvânt de spus în legătură cu cei pe care-i alege: asta numai el, singur, hotărăşte.

– Dar serangul l-a luat pe Jodu, nu-i aşa?

– Da, dar nu fiindcă aş fi zis eu, ci din cauza unui accident.

– Şi dacă Jodu ar pune o vorbă pentru mine, continuă Paulette, atunci m-ar lua, nu?

– Poate...

Uitându-se într-o parte, Zachary văzu că Jodu se încruntase, cu chipul schimonosit de furie: nu putea încăpea nicio îndoială că erau de aceeaşi părere, aşa că nu avea niciun motiv de a nu-l lăsa să vorbească la rândul lui.

– Pe Jodu l-ai întrebat ce părere are?

La asta, din gura lui Jodu ieşi un şuierat, căruia îi urmă un şir de cuvinte şi exclamaţii ce nu lăsau nici umbră de îndoială cu privire la ceea ce gândea.

– Avast!... Cum să trăieşte fătucă cot-la-cot cu-atâţi bărbeţi? Nu să cunoaşte om cu persoană... cotoi sau labă... Şi, cu o înfloritură retorică finală, întrebă dispreţuitor: O *lady* lascară...? Mai slăbeşti-mă-ţi! răspunse tot el, scuipând cu lehamite peste bord.

– Nu trebuie să-i daţi nicio atenţie caraghiosului ăstuia mic şi scump, se grăbi Paulette să intervină. Boscorodeşte fiindcă-i invi-

dios şi nu vrea să recunoască nici în ruptul capului că şi eu mă pot pricepe la marinărie tot atât de bine ca el. Îi place să creadă că sunt surioara lui mai mică şi mai neajutorată. Oricum, nu contează ce zice el, domnule Reid. El o să facă tot ce-i spuneţi dumneavoastră. De dumneavoastră depinde totul, domnule Reid, nu de Jodu.

– Domnişoară Lambert, replică Zachary cu blândeţe, dumneavoastră sunteţi aceea care mi-aţi spus că vă este ca un frate. Nu vă daţi seama în ce pericol o să-l puneţi, dacă mergeţi până la capăt cu planul acesta nebunesc? Ce credeţi că i-ar face lascarii ceilalţi, dacă ar afla că i-a păcălit să primească o femeie în cabină? Mulţi marinari şi-au pierdut viaţa pentru mai puţin. Şi gândiţi-vă, domnişoară Lambert, ce-aţi păţi şi *dumneavoastră* dacă aţi fi prinsă – cum cu siguranţă veţi fi, mai devreme sau mai târziu; niciun mojo şi nicio conjuraţie nu poate împiedica asta. Când va sosi momentul acela, credeţi-mă, domnişoară, se va întâmpla un lucru la care niciunul dintre noi n-ar vrea să se gândească.

În tot acel timp, Paulette îl ascultase stând mândră, cu spatele drept, dar acum umerii începură să i se înmoaie.

– Va să zică, n-o să mă ajutaţi? întrebă ea cu o voce scăzută şi tremurătoare. Deşi v-aţi dat cuvântul de onoare?

– Dac-aş putea să vă ajut în oricare alt mod, aş face-o cu cea mai mare plăcere, spuse Zachary. Am pus chiar câţiva bănuţi deoparte, domnişoară Lambert – s-ar putea să vă ajungă ca să vă plătiţi drumul cu o altă corabie.

– Nu am nevoie de milostenia dumneavoastră, domnule Reid, ripostă Paulette. Nu vă daţi seama că trebuie să-mi dovedesc vrednicia? Credeţi că vreo câteva mici oprelişti, acolo, ar fi împiedicat-o pe strămătuşa mea să pornească la drum?

Buza Paulettei tremura ameninţător şi fu nevoită să-şi şteargă o lacrimă de ciudă, de la colţul ochiului.

– Socoteam că sunteţi un om mai bun, domnule Reid, un om de cuvânt, dar văd că nu sunteţi decât o hommelette amărâtă.

– Omletă aţi zis?

– Da; cuvântul dumneavoastră nu face nici două parale.

– Îmi pare rău că vă dezamăgesc, domnişoară Lambert, se

scuză Zachary, dar cred sincer că e mai bine aşa. Un clipper nu e un loc potrivit pentru o fată ca dumneavoastră.

– A, va să zică despre asta era o vorba – o fată nu-i în stare să se descurce? exclamă Paulette, ridicând brusc capul, cu ochii numai scântei. Când v-ascultă omul vorbind, s-ar zice c-aţi inventat apa caldă, domnule Reid. Dar vă înşelaţi: sunt în stare, şi am s-o fac!

– Vă doresc noroc, domnişoară, i-o întoarse Zachary.

– Să nu-ndrăzniţi să râdeţi de mine, domnule Reid! strigă ea. Oi fi eu acum într-o situaţie mai dificilă, dar tot am să ajung pe Mauritius, iar atunci am să vă râd în faţă! Şi-am să vă fac în toate felurile – feluri cum n-aţi mai auzit în viaţa dumneavoastră!

– Serios? Acum, când începea să se întrezărească sfârşitul luptei, Zachary îşi permise un zâmbet. Şi care ar fi felurile acelea, domnişoară?

– Am să fac... am să vă zic...

Paulette se întrerupse, căutând cu febrilitate în memorie o înjurătură destul de puternică pentru a exprima furia care-i ardea inima. Dintr-odată, de pe buze îi explodă un cuvânt:

– *Sextant!* Asta sunteţi, domnule Reid – un sextant nesuferit!

– Sextant...? repetă nedumerit Zachary, iar Jodu, bucuros să audă un cuvânt familiar, îl traduse, în virtutea obişnuinţei:

– Măsur'tor cu tambur...

– Da, da! întări Paulette, cu vocea tremurând de indignare. Doamna Burnham zice că-i cel mai oribil lucru şi niciodată nu se cade ca o lady să-şi pângărească gura cu aşa ceva. V-oţi fi crezând dumneavoastră văr primar cu regele, domnule Reid, dar daţi-mi voie să vă spun ce sunteţi cu adevărat – nimic altceva decât un afurisit de sextant!

Zachary era atât de copleşit de absurditatea invectivelor ei închipuite, încât izbucni în râs şi-l întrebă pe Jodu, în şoaptă:

– Vrea cumva să spună că sunt rău de muscă?

– Muscă? se oţărî Paulette, care prinsese din zbor câte ceva din şuşoteala lor. Grozavi mai sunteţi, amândoi, Monsieur Torcutambur şi Monsieur de Mus, niciunul destul de bărbat ca să se ţină de cuvânt! Dar staţi numai să vedeţi – nu rămân eu de căruţă!

Paisprezece

Închisoarea Alipore prezenta o imagine vagă de tărâm unitar numai pentru cine o privea din afară. Deținuților le apărea mai degrabă ca un arhipelag de domenii feudale, fiecare cu propriile sale legi, legiuitori și legiuiți. Trecerea lui Neel din sfera exterioară a închisorii, unde stăpâneau autoritățile britanice, în domeniul lăuntric, a durat mai mult decât o zi: și-a petrecut prima noapte într-o celulă de reținere, și abia în seara celei de-a doua zile a fost repartizat într-o secție. Între timp, căzuse pradă unei stări ciudate de disociere, și cu toate că știa foarte puțin despre aranjamentele interne ale temniței, n-a părut deloc impresionat când gardienii l-au dat în custodia altui deținut, un om îmbrăcat și el tot în pânză dangareză albă, dar cu deosebirea că dhotiul îi ajungea până la glezne, iar tunica era curată, spălată proaspăt. Omul avea constituția masivă a unui luptător îmbătrânit, iar Neel nu întârzie să observe semnele de eminență pe care le purta asupra persoanei lui: bombarea burții bine îmbuibate, barba sură tunsă scurt și inelul masiv cu chei, prins la cingătoare. Când l-a condus prin fața celulelor, prizonierii îl salutau invariabil cu deferență, numindu-l Bishu-ji. Se vedea clar că Bishu-ji făcea parte dintre jemadarii temniței – puşcăriaşi care, datorită vârstei, puterii de caracter sau forței brute, fuseseră numiți în funcții de autoritate chiar de către guvernatorul închisorii.

Secția în care se găsea Neel acum înconjura o curte interioară pătrată, care avea un puț într-o latură și un nim cu tulpină înaltă în cealaltă parte. În această curte, locatarii secției găteau, mâncau și se îmbăiau; noaptea dormeau în celule comune, iar diminețile și le petreceau lucrând în grupele de muncă – dar altminteri curtea era centrul vieții lor, vatra unde le începea și li se încheia fiecare zi. Acum, masa de seară fusese consumată, focurile de la gătit se stingeau încet, iar porțile zăbrelite care înconjurau curtea zăngăneau sonor, în timp ce fiecare grup de condamnați revenea în celula sa, pentru noapte. Dintre cei rămași, câțiva stăteau adunați în jurul fântânii, unde frecau oalele și alte ustensile de gătit; ceilalți erau

jemadarii secţiei şi leneveau sub coroana nimului, unde patru charpoyuri fuseseră aranjate în cerc. Jemadarii erau însoţiţi cu toţii de câţiva loialişti de-ai lor, căci fiecare conducea câte o bandă formată din acoliţi şi membri de familie. În cadrul acestor grupuri, jemadarii acţionau atât ca şefi, cât şi în calitate de capi de familie, şi cam la fel cum pe zemindari îi serveau membrii zenanelor, şi ei erau slujiţi de chokraii şi supuşii lor favoriţi. Acum, la sfârşitul zilei, supraveghetorii se destindeau alături de egalii lor, în timp ce subordonaţii se agitau să le aprindă hookahele, să le pregătească stăpânilor lor chillumurile de ganja şi să le maseze picioarele.

Ceea ce urmă semăna destul de mult cu o audiere în faţa unei adunări de bătrâni ai satului, în cadrul căreia Bishu-ji le prezenta celorlalţi datele particulare ale cazului lui Neel. Vorbind cu iscusinţa unui avocat pledant, jemadarul le povesti despre zemindaria Raskhali, despre acuzaţia de fals şi despre procedurile de la Curtea Supremă. Cum intrase în posesia acestor informaţii, Neel nu putea să-şi imagineze, dar simţea că Bishu-ji nu-i voia răul şi era recunoscător pentru meticulozitatea cu care prezenta detaliile cazului.

După exclamaţiile cu care fu întâmpinată încheierea predicii lui Bishu-ji, Neel înţelese că, până şi printre aceşti locatari pe termen lung ai închisorii, pedeapsa cu deportarea era privită cu o groază fără margini. Fu chemat la centrul de întrunire şi pus să-şi arate fruntea tatuată, pe care toţi cei de-acolo i-o examinară cu fascinaţie şi repulsie, compasiune şi uimire. Neel participă fără jenă la această exhibiţie; spera ca semnul de pe piele să-i confere dreptul la anumite privilegii, plasându-l în afara condamnaţilor de rând.

După un timp, se lăsă tăcerea, semn că deliberările panchayatului luaseră sfârşit, iar Bishu-ji îi făcu semn lui Neel să-l urmeze spre celălalt capăt al curţii.

Ascultă, îi spuse el, în timp ce se îndepărtau, dă-mi voie să-ţi explic regulile noastre: aici se obişnuieşte ca, la sosirea unui deţinut nou, acesta să fie repartizat la unul dintre jemadari, după origini şi caracter. Dar în cazul unuia ca tine, regula asta nu se mai aplică, fiindcă sentinţa pe care ai primit-o o să te rupă pe vecie de legăturile care-i unesc pe ceilalţi. Când veţi păşi pe corabia aia, ca

să traversezi Apa Neagră, tu şi tovarăşii tăi de drum o să formaţi o frăţie numai a voastră: veţi fi propriul vostru sat, propria voastră familie, propria voastră castă. De aceea, aici se obişnuieşte ca oamenii ca tine să trăiască deoparte, în propriile lor celule, despărţiţi de ceilalţi.

Neel dădu din cap: Înţeleg.

În vremea asta, continuă Bishu-ji, mai este doar un singur om care a primit aceeaşi condamnare ca tine: şi el va fi transportat la Mareech, şi nu încape îndoială că voi doi veţi călători împreună. Prin urmare, e cel mai firesc lucru să stai în aceeaşi celulă cu el.

În glasul lui se simţea o intonaţie subtilă care suna a avertizare. Neel se interesă: Cine e acest om?

Chipul lui Bishu-ji se încreţi într-un zâmbet: Aafat este numele lui.

Aafat? repetă Neel, surprins: cuvântul însemna „nenorocire", şi nu putea să-şi închipuie cum cineva l-ar fi ales ca nume. Cine e omul acesta? De unde vine?

Vine de peste mare: din ţara lui Maha-Chin.

E chinez?

Aşa socotim, după cum arată, răspunse Bishu-ji. Dar ne e greu să fim siguri, căci nu ştim aproape nimic despre el, decât că e un afeemkhor.

Un dependent? se miră Neel. Dar de unde face rost de opiu?

Păi tocmai asta e, replică jemadarul. E un afeemkhor care nu are opiu.

Ajunseseră în faţa celulei, iar Bishu-ji începu să-şi zăngăne cheile, în căutarea celei potrivite. Acel colţ al curţii era slab luminat, iar în celulă domnea o asemenea tăcere încât, în prima clipă, Neel avu impresia că era goală. Întrebă unde era înrobitul de opiu, iar Binju-ji, drept răspuns, deschise poarta ca să-l împingă înăuntru.

Aicea e; o să-l găseşti tu.

Înăuntru se aflau două charpoyuri, fiecare acoperit cu câte o împletitură de frânghii, iar în colţul îndepărtat era o vidanjă cu capac de lemn. Lângă perete stătea un ulcior de lut, cu apă de băut. În afara acestor câteva lucruri, celula nu părea să mai conţină şi

altceva.

Dar nu-i aici, spuse Neel.

Aici este, insistă jemadarul. Ascultă doar.

Treptat, Neel deveni conştient de un fel de scâncet, însoţit de un clănţănit slab, ca al dinţilor. Sunetul era atât de apropiat, încât nu putea proveni decât de undeva din celulă: se lăsă în genunchi şi se uită sub charpoyuri, ca să descopere un morman nemişcat ce zăcea sub unul dintre ele. Se retrase brusc, mai mult cu teamă decât cu repulsie, ca şi cum ar fi văzut un animal grav bolnav, sau rănit rău – făptura scotea un sunet care semăna mai mult a scheunat decât a geamăt, iar din chip nu i se vedea decât luciul unui singur ochi.

Apoi, Bishu-ji împinse un băţ printre gratii şi începu să scotocească pe sub charpoy cu capătul lui: Aafat! Hai afară! Uite, ţi-am găsit încă un surghiunit.

La îmboldirile băţului, de sub pat şerpui afară un membru, iar Neel văzu că era braţul unui om, acoperit cu o crustă de jeg. Apoi se arătă şi capul, abia vizibil din cauza unui strat gros de păr încâlcit şi a unei bărbi negre adunate ca un mănunchi de funii. În timp ce ieşea încet la iveală şi restul trupului, se văzu că era năclăit atât de gros cu murdărie şi noroi, încât ţi-ar fi fost imposibil să spui dacă omul era gol sau îmbrăcat. După care, dintr-odată, izbucni un val de duhoare pestilenţială, iar Neel îşi dădu seama că nefericitul era mânjit nu numai cu mâl, ci şi cu fecale şi vomă.

Răsucindu-se în loc, dezgustat, Neel se agăţă de zăbrelele celulei şi începu să strige după Bishu-ji: Nu mă puteţi lăsa aici, fie-vă milă, daţi-mi drumul...!

Bishu-ji se răsuci pe călcâie şi reveni spre uşa celulei.

Ascultă, începu el, ameninţându-l pe Neel cu degetul, ascultă – dacă-ţi închipui c-ai să te poţi ascunde de omul ăsta, te înşeli. De-acum încolo, n-ai să mai poţi scăpa niciodată de acest Aafat. O să urce pe aceeaşi corabie cu tine şi va trebui să călătoreşti cu el până la închisoarea aia care vă aşteaptă pe amândoi, dincolo de Apa Neagră. El este tot ce ai – casta ta, familia ta, prietenul tău; nici frate, nici nevastă şi nici fiu nu-ţi va mai fi vreodată atât de apropiat ca el. Va trebui să-l înduri cum poţi mai bine: el ţi-e soarta şi

destinul. Uită-te în oglindă şi vei şti: ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus!

Jodu nu se mira să vadă că Paulette devenea tot mai ursuză şi pizmaşă, după întâlnirea ei nocturnă cu Zachary: se vedea clar că punea vina în cârca lui, a lui Jodu, pentru că planul ei dăduse greş, iar acum în ciorovăielile lor, de obicei inofensive, începuse să se simtă o ostilitate neobişnuit de veninoasă. Ca doi oameni să trăiască în duşmănie, la bordul unei bărcuţe, nu era deloc plăcut, însă Jodu înţelegea că Paulette se afla într-o situaţie crudă, disperată chiar, fără niciun ban şi doar cu foarte puţini prieteni, şi nu putea îndura să-i refuze refugiul pansariului său. Dar barca era luată cu chirie, de la un proprietar de vase din ghat, şi trebuia să i-o dea înapoi la vremea când *„Ibis"* urma să fie gata să ridice iar ancora. Ce-avea să facă Paulette după asta? Refuza să discute subiectul, iar Jodu nu putea s-o condamne, de vreme ce până şi el abia dacă îndura gândul.

Între timp, continua să plouă cu putere, iar într-o zi Paulette fu prinsă de o feroce aversă musonică. Fie din această cauză, fie din pricina stării de spirit în care se afla, se îmbolnăvi. Era peste puterile lui Jodu s-o îngrijească la bordul bărcii, aşa că se hotărî s-o ducă în schimb la o familie care-l cunoscuse bine pe tatăl ei: mult timp fuseseră mali la Grădina Botanică şi beneficiaseră enorm de pe urma generozităţii domnului Lambert. La ei, avea să fie bine îngrijită şi în deplină siguranţă.

Familia locuia în Dakshineshwar, un sat din nordul Calcuttei, iar când ajunseră la uşa lor, Paulette avu parte de o primire călduroasă care îi alungă lui Jodu şi ultimele temeri.

Odihneşte-te şi fă-te bine, îi spuse el, la plecare. Eu am să mă întorc peste vreo două, trei luni, şi atunci vom putea hotărî ce avem de făcut în continuare. Ea îi răspunse dând din cap apatic, şi nimeni nu mai spuse nimic.

Jodu vâsli înapoi spre Calcutta, unde spera să mai câştige repede ceva bani, ca barcagiu. Dar nu-i era dat să se întâmple astfel, căci ultimele câteva ploi musonice se dovediră a fi cele mai furtunoase din tot sezonul, aşa că fu nevoit să stea tot timpul cu barca legată, la ghaturi. Dar când ploile încetară în sfârşit, văzduhul de-

veni mai curat şi mai limpede ca oricând, iar vânturile sprintene şi înviorătoare: după lunile încetinite de ploaie ale sezonului musonic, râurile şi drumurile se umplură imediat de trafic, agricultorii grăbindu-se să-şi aducă la piețe roadele proaspăt culese, iar cumpărătorii prinseră a forfoti iar spre bazaruri, ca să-şi ia haine noi pentru Durga Purja, Dussehra şi Id.

Într-una dintre aceste seri agitate, pe când ducea pasageri cu barca, Jodu se uită în josul râului şi o zări pe *„Ibis"*, proaspăt lansată iar la apă: stătea la cheu, amarată între două geamanduri, însă chiar şi cu catargele încă golaşe, arăta ca un simbol al sezonului însuşi, spălată şi ferchezuită, cu o bandă nouă de cupru deasupra liniei de plutire şi catargele frecate şi lustruite. Un fuior de fum se înălța din hornul chuldanului, drept pentru care Jodu îşi dădu seama că mulți dintre lascari erau deja la bord, şi pentru prima oară nu mai pierdu vremea, târguindu-se pentru taxă şi sâcâindu-i pe pasagerii mai zgârciți: se descotorosi de ei cum putu mai repede, şi porni spre schooner, vâslind cât îl țineau puterile.

Şi-i văzu, tolăniți în jurul tambuchiului, toate mutrele cunoscute, Cassem-meah, Simba Cader, Raju, stewardul Pinto şi cei doi tindal, Babloo şi Mamdoo. Până şi Serang Ali se îndură să-l salute, cu un zâmbet şi o înclinare a capului. După toate palmele pe spinare şi pumnii în foale, barca lui deveni ținta hazului tuturor – Din ce-i coviltirul făcut, din jharuuri vechi? Aia ce-i, o vâslă sau o punkha? Nimeni, i se spuse, nu se aşteptase să-l mai vadă înapoi: îl crezuseră pierdut printre cei bățoşi – doar ştia toată lumea că niciun dandi-wala nu putea fi mulțumit vreodată fără un băț înfipt la pupa.

Şi malumii? Kaptanul? Unde sunt?

Încă nu-s la bord, răspunse Raju.

Aceste cuvinte îl încântară pe Jodu, căci însemnau că lascarii aveau toată corabia la cheremul lor. Haide, îl chemă el pe Raju, să cercetăm şi noi vasul cât putem.

Porniră mai întâi spre secțiunea ofițerilor, peechil-kamre – cabinele de la pupa care se aflau direct sub dunetă: ştiau că n-aveau să mai pună niciodată piciorul acolo, decât ca topaşi sau servitori, aşa că acum erau hotărâți să profite la maximum. Ca să

ajungi în peechil-kamre, trebuia să străbaţi vreo două scărițe vârâte sub marginea dunetei: intrarea în partea dinspre dawa ducea la cabinele ofiţerilor, iar cealaltă în compartimentul alăturat, numit şi „beech-kamra" sau cabina-din-mijloc. Scara dinspre dawa dădea în cuddy, popota unde ofiţerii luau masa. Privind în jur, Jodu fu uimit să vadă cu câtă grijă erau făcute lucrurile, cum fuseseră gândite, luându-se în calcul orice eventualitate: masa din mijloc avea chiar şi marginile ridicate, cu mici îngrădituri în centru, pentru ca nimeni să nu alunece sau să cadă când schoonerul se balansa prea tare. Cabina secundului şi cea a nostromului se găseau de-o parte şi de alta a popotei, în comparaţie cu care arătau puţin mai simple, nefiind destul de mari ca să te poţi învârti prin ele, cu paturi atât de scurte încât omul culcat nu avea destul loc ca să-şi întindă comod picioarele.

Cabina kaptanului era cea mai din spate, şi nimic în această kamra nu lăsa loc pentru cea mai mică dezamăgire: se întindea pe toată lăţimea pupei, iar lemnăria şi furniturile de alamă luceau ca oglinda; părea destul de somptuoasă ca să-şi poată avea locul în palatul unui rajah. Într-un capăt se afla un birouaş cu încrustaţii elegante, mici rafturi şi o călimară încastrată în lemn. În celălalt capăt era un pat încăpător, cu un sfeşnic lustruit prins într-o parte. Jodu se aruncă pe saltea şi se zbânţui de câteva ori în sus şi-n jos: O, numai de-ai fi fată – o Rani, în loc de-un Raju! Îţi dai seama ce bine-ar merge, aici...?

Un moment, se lăsară amândoi duşi de vise.

Într-o zi, oftă Jodu, într-o zi voi avea un pat ca ăsta numai pentru mine...

...Şi eu voi fi Faghfoorul Maha-Chinului...

În faţa cabinelor de la pupa se afla cabina din mijloc – beech-kamra, unde stăteau supraveghetorii şi paznicii. Această parte a schoonerului arăta şi ea destul de confortabil: echipată cu paturi în loc de hamace, era destul de bine luminată, cu hublouri în bordaj şi câteva lămpi agăţate de tavan. La fel ca încăperile de la pupa, şi această kamra era legată de puntea principală printr-un holişor propriu şi o scăriţă. Dar scara spre cabina din mijloc avea o prelungire care cobora şi mai adânc în măruntaiele navei, ajungând până

în cală, magazii şi istur-khanele, unde erau depozitate proviziile şi echipamentele de rezervă.

Lângă beech-kamra se afla partea din navă destinată migratorilor: puntea intermediară, numită de lascari „boxa", sau dabusa. Se schimbase foarte puţin de pe vremea când Jodu intrase în ea pentru prima oară: era la fel de întunecoasă, murdară şi urât mirositoare cum şi-o amintea – doar o simplă încăpere închisă, cu o singură intrare, nicio fereastră şi grinzi arcuite pe margini – dar lanţurile şi belciugele dispăruseră şi fuseseră adăugate câteva cârlige şi jgheaburi prin care se scurgea urina. Dabusa inspira o teamă superstiţioasă echipajului şi nici Jodu, nici Raju nu rămaseră acolo prea multă vreme. Urcând scara, se duseră grăbiţi în propria lor kamra. Constatară că aici avusese loc cea mai neaşteptată schimbare dintre toate: partea din spate a compartimentului fusese izolată cu un paravan, formând o celulă separată, cu o uşă solidă.

Dac-au pus o chokey, remarcă Raju, înseamnă c-o să avem puşcăriaşi la bord.

Câţi?

Cine ştie...?

Uşa chokeyului era deschisă, aşa că urcară înăuntru. Celula era strâmtă ca un coteţ de găini şi sufocantă ca o gaură de şarpe: pe lângă o vizetă cu capac în uşă, nu mai avea decât o singură altă deschizătură, pentru aerisire, în peretele care o despărţea de dabusa migratorilor. Jodu constată că, dacă se înălţa pe vârfuri, îşi putea lipi ochiul de gaură. Două luni în cuşca asta! îi spuse el lui Raju. Fără să ai nimic altceva de făcut decât să tragi cu ochiul la coolies...

Nimic de făcut! pufni Raju. Au să culeagă istup, pân-or să le cadă degetele: de-atâta muncă, au să uite până şi cum îi cheamă.

Şi dacă tot veni vorba de muncă, adăugă Jodu, cu schimbul nostru cum rămâne? Crezi c-au să mă lase să-ţi iau locul, pe catarg?

Raju privi în gol, cu îndoială: Am vorbit azi cu Mamdoo-tindal, da' a zis că mai întâi trebuie să te pună la-ncercare.

Când?

Nu avură de aşteptat mult timp răspunsul. La întoarcerea pe

puntea principală, Jodu auzi o voce strigând de sus: Tu de colo! Bățosule! Ridicând privirea, îl văzu pe Mamdoo-tindal privind în jos din kursiul de pe arborele trinchet, şi chemându-l cu degetul. Vino sus!

Jodu ştia că era o probă, aşa că-şi scuipă în palme şi murmură un bismillah, înainte de a porni spre iskat. Încă înainte de jumătatea înălțimii, mâinile i se juliseră până la sânge – de parcă pe funia de cânepă crescuseră ghimpi – dar norocul nu-l părăsi. Nu numai că ajunse la kursi, însă reuşi chiar şi să-şi şteargă de păr palmele însângerate, înainte ca tindalul să-i poată vedea tăieturile.

Chalega! spuse Mamdoo-tindal, dând din cap ursuz. Merge – nu-i rău, pentru un dandi-wala...

De teamă să nu spună prea mult, Jodu răspunse doar cu un zâmbet modest – dar nici dacă ar fi fost un rege în ziua încoronării nu s-ar fi putut simți mai victorios decât în timp ce se sălta pe kursi: care tron, la urma urmei, i-ar fi putut oferi o vedere mai măreață decât cruceta, cu soarele asfințind la apus şi un râu de trafic nautic curgând pe dedesubt?

A, o să-ți placă aicea, sus, îi spuse Mamdoo-tindal. Şi dacă-l rogi frumos, Ghaseeti ar putea chiar să te învețe cum să citeşti vântul.

Să citesc vântul? Cum?

Uite-aşa! Păşind pe purwan, tindalul se întinse cu picioarele spre zare, unde soarele apunea. Apoi, ridicându-şi-le, îşi scuturã lunghiul, care se desfăcu precum o pâlnie. Când tunelul de pânză se umplu cu aer, Mamdoo scoase un geamăt triumfător. Da! Ghaseeti prezice că vântul o să se întețească. O simte! E pe gleznele ei, pe picioare, mâna lui îşi croieşte drum în sus, ea o simte chiar *acolo*...

Pe picioare?

În făcătoarea-de-vânt, băi faltu-chute ce eşti, unde credeai?

Jodu începu să râdă atât de tare, încât fu cât pe ce să cadă de pe kursi. Nu exista decât un singur lucru, îşi dădu el seama cu o undă de regret, un singur lucru pe lume care ar fi putut să facă gluma şi mai plăcută – şi anume, dacă ar fi fost şi Paulette acolo, cu el, ca să se distreze împreună: cu siguranță ar fi râs şi ea împreună cu el,

cu gura până la urechi.

Nu dură mult, şi Neel descoperi că toate chinurile tovarăşului său de celulă erau rânduite după anumite ritmuri destul de previzibile. Accesele lui de tremurături paroxistice, de pildă, începeau cu un dârdâit uşor, aproape imperceptibil, ca acela al unui om care stă într-o încăpere unde e doar puţin prea frig ca să-i fie bine. Dar acei fiori slabi creşteau în intensitate, până când deveneau atât de puternici încât îl răsturnau de pe charpoy, rostogolindu-i pe jos trupul zguduit de convulsii. Atunci, prin stratul de murdărie de pe piele începeau să i se distingă contururile muşchilor, contractându-se în noduri strânse şi, alternativ, relaxându-se pentru câte un moment, dar numai ca să se încordeze iar: arăta ca un sac în care se zvârcoleau o puzderie de şobolani. După ce convulsiile îi treceau, zăcea o vreme fără cunoştinţă, apoi ceva dintr-însul se trezea iar la viaţă; respiraţia îi devenea chinuită, plămânii îi scrâşneau, dar ochii-i rămâneau închişi; buzele începeau să i se mişte, formând cuvinte, şi-l cuprindea un delir care uneori îi îngăduia să doarmă mai departe, deşi se zbătea dintr-o parte în alta, cu mişcări frenetice, strigând din rărunchi, într-o limbă necunoscută. În continuare, sub piele părea să i se aprindă un foc, şi se plesnea peste tot cu palmele, ca pentru a stinge flăcările. Nereuşind să o facă, mâinile i se răşchirau cu degetele încovoiate ca nişte gheare, înfigându-i-se în carne de parcă ar fi încercat să smulgă stratul calcinat de la suprafaţă. Abia atunci i se deschideau ochii – de parcă trupul său epuizat nu l-ar fi lăsat să se trezească până nu încerca să se jupoaie de viu.

Oricât ar fi fost de îngrozitoare acele simptome, niciunul dintre ele nu-l afecta pe Neel la fel de puternic ca incontinenţa cronică a vecinului său de celulă. Să vadă, să audă şi să miroasă un om în toată firea uşurându-se neputincios pe pardoseală şi în pat sau făcând pe el ar fi fost o încercare grea pentru oricine – dar pentru un om cu tabieturi ca Neel aşa ceva însemna să coabiteze cu încarnarea întruchipată a tot ceea ce-i făcea silă în viaţa lui. Mai târziu, Neel avea să afle că nu cea din urmă dintre proprietăţile opiului este puternica sa influenţă asupra sistemului digestiv: în doze potrivite, se folosea ca remediu contra diareii şi a dizenteriei;

în cantităţi mai mari, putea paraliza intestinele – simptom curent al toxicomanilor. Dimpotrivă, când consumul lui se întrerupea brusc, iar organismul se obişnuise să-l primească în exces, efectul era acela de a cauza spasme incontrolabile ale vezicii şi sfincterelor, astfel încât omul nu-şi mai putea stăpâni nici excreţia, nici defecaţia. Rareori se întâmpla ca această stare să dureze mai mult de câteva zile – însă chiar dacă ar fi ştiut, asta nu l-ar fi consolat cu nimic pe Neel, pentru care fiecare minut petrecut în apropierea colocatarului său necontrolat, nestăpânit şi destupat prin toate părţile echivala cu o veşnicie. Curând, începu şi el să tremure şi să aibă halucinaţii: dincolo de pleoapele ochilor săi închişi, maldărele de căcat de pe jos se însufleţeau şi întindeau tentacule care i se înfigeau în nas, îi scormoneau prin gură şi-l strângeau de gât. Cât timp durau aceste crize, Neel nu ştia, dar din când în când deschidea ochii şi vedea feţele altor deţinuţi care-l priveau cu uimire; într-unul dintre aceste momente de trezie, observă că cineva deschisese poarta zăbrelită a celulei şi pusese înăuntru două obiecte: o lopăţică şi un jharu, ca acelea folosite de măturători ca să adune murdăria de peste noapte.

Neel înţelese că, dacă voia să rămână cu mintea întreagă, trebuia să se folosească de ele; altă cale nu exista. Să se ridice în picioare şi să facă cei trei sau patru paşi care-l despărţeau de jharu era un efort mai intens decât îi fusese dat să facă vreodată, iar când ajunse în sfârşit destul de aproape ca să-l atingă, nu-şi putu convinge mâna să se întindă într-acolo: riscul implicat părea inimaginabil de mare, căci ştia că ar fi încetat să mai fie acelaşi om care fusese până cu puţin timp în urmă. Închizând ochii, întinse mâna orbeşte înainte, şi numai când simţi între degete coada de lemn îşi permise să se uite din nou: în acel moment, i se păru un adevărat miracol că împrejurimile rămăseseră neschimbate, căci putea simţi înlăuntrul lui semnele unei transformări ireversibile. Într-un fel, era nimeni altul decât cel care fusese dintotdeauna, Neel Rattan Halder, dar mai era şi schimbat, căci mâinile-i erau prinse pe un obiect încercuit de penumbra vie a silei; şi totuşi, acum că era în strânsoarea lui, părea să nu fi devenit mai mult sau mai puţin decât ceea ce fusese înainte: un instrument pe care-l

putea folosi conform nevoilor sale. Aşezându-se ciuci, cum îi văzuse adesea pe curăţători făcând, începu să mătură scârna tovarăşului său de celulă.

Odată ce începuse, Neel se pomeni obsedat de o adevărată furie. Nu lăsă neatinsă decât o mică parte a celulei – o insuliţă din apropierea vidanjei, unde împinsese charpoyul vecinului său, în speranţa de a-l izola într-un singur colţ. Cât despre restul spaţiului, frecă nu numai duşumeaua, ci şi pereţii, vărsând zoaiele în şănţuleţul de scurgere al celulei. Nu peste mult timp, în jurul uşii se adunaseră mai mulţi prizonieri, să se uite la el cum lucra; unii chiar începură să-l ajute, fără să aştepte să fie rugaţi, aducând apă de la fântână şi aruncând înăuntru nisip, de soiul care se folosea la frecatul pardoselilor. Când ieşi în curte, ca să se îmbăieze şi să-şi spele hainele, fu poftit lângă focurile unde era preparată mâncarea.

...Vino aici... mănâncă şi tu cu noi...

În timp ce mânca, un alt deţinut îl întrebă: E adevărat că ştii să scrii şi să citeşti?

Da.

În bengaleză?

Şi în engleză. Ca şi în persană şi urdu.

Încă unul se apropie, mergând pe vine:

Atunci poţi să-mi scrii şi mie o scrisoare?

Pentru cine?

Pentru zemindarul de la mine din sat; vrea să ia nişte pământ de la neamurile mele, aşa că m-am gândit să-i trimit o petiţie...

Într-o vreme, daftarii zemindariei Raskhali primiseră zeci şi zeci de cereri ca aceea: deşi Neel rareori îşi dădea osteneala să le citească el însuşi, frazarea lor îi era familiară. Am s-o fac, spuse, dar va trebui să-mi aduci hârtie, cerneală şi o pană.

După ce reveni în celulă, avu neplăcuta surpriză de a vedea că muncise în parte degeaba, căci tovarăşul lui, pradă uneia dintre crizele sale paroxistice, se rostogolise pe jos, lăsând în urma lui o dâră de murdărie. Neel reuşi să-l împingă înapoi în colţul său, dar era prea extenuat ca să mai facă şi altceva.

Noaptea trecu mai liniştit decât cele dinainte, iar Neel simţi o

schimbare de ritm la accesele vecinului său de celulă: păreau să slăbească în intensitate lăsându-i intervale mai lungi de odihnă; şi incontinenţa părea să-i fi devenit mai moderată, poate pentru că nu-i mai rămăsese în trup nimic ce să elimine. A doua zi dimineaţă, în timp ce descuia grilajul, Bishu-ji spuse: Acuma trebuie să-l speli şi pe Aafat. N-ai cum să scapi: odată ce simte atingerea apei, o să-nceapă să-şi revină. Am mai văzut şi-nainte.

Neel se uită la trupul flămând şi emaciat al tovarăşului său de celulă, cu veşmântul lui de jeg şi părul încâlcit: chiar dacă-l îmbăia, învingându-şi repulsia, ce-ar fi rezolvat? N-avea decât să se murdărească din nou, iar cât despre îmbrăcăminte, singurul veşmânt pe care părea să-l aibă era o pijama cu brăcinar, îmbibată în propriile lui dejecţii.

Să trimit pe cineva să te ajute? întrebă Binju-ji.

Nu, răspunse Neel, mă descurc singur.

După ce petrecuse câteva zile în acelaşi spaţiu, Neel începuse să simtă că era cumva implicat şi el în calvarul vecinului său, ca şi cum destinaţia lor comună i-ar fi făcut să împărtăşească atât povara ruşinii, cât şi pe aceea a onoarei. De bine de rău, el era cel care trebuia să facă tot ceea ce era de făcut.

Dură un timp până să termine toate pregătirile necesare: în schimbul serviciilor sale de scriitor de epistole, Neel primi câteva bucăţele de săpun, o piatră ponce, un dhoti în plus şi un banyan. Se vădi că era neaşteptat de uşor să-l convingă pe Bishu-ji să lase uşa celulei descuiată: ca viitori exilaţi, nu se aştepta nici din partea lui Neel, nici dintr-a tovarăşului său de celulă să participe la activităţile de grup, aşa că în prima parte a zilei aveau curtea la dispoziţie aproape numai pentru ei. După plecarea celorlalţi deţinuţi, Neel scoase din puţ câteva găleţi de apă, apoi îşi cără vecinul prin curte, mai pe sus, mai târâş. Toxicomanul nu opunea nicio rezistenţă, iar trupul lui consumat de opiu era neaşteptat de uşor. Când fu prima oară stropit cu apă, membrele îi zvâcniră fără vlagă, ca pentru a înlătura mâinile lui Neel, dar era atât de slăbit, încât zbaterile lui erau cam ca foiala unei păsări muribunde. Neel îl putu ţintui la pământ fără nicio dificultate, şi în câteva minute se potoli, căzând într-un soi de toropeală. După ce-i frecă pieptul cu piatra

ponce, Neel înveli bucăţile de săpun într-o cârpă şi începu să-i spele membrele: trupul nefericitului era scheletic şi avea pielea acoperită cu ulceraţii şi coji cauzate de paraziţi, dar curând deveni clar, după elasticitatea tendoanelor, că nu era nici pe departe trecut de vârsta mijlocie, aşa cum crezuse Neel: era mult mai tânăr decât părea şi se vedea limpede că fusese în plină vigoare a tinereţii, când drogul îi înrobise trupul. Trăgând de brăcinarul pantalonului, Neel văzu că nodul era prea strâns ca să se mai poată desface, aşa că tăie şiretul şi smulse de pe el tot ce-i mai rămăsese din pijama. Icnind când duhoarea îi izbi nările, începu să toarne apă între picioarele omului, întrerupându-se din când în când ca să-şi tragă respiraţia.

Să aibă grijă de o altă fiinţă omenească – acesta era un lucru pe care Neel nici că se mai gândise vreodată să-l facă, nici măcar cu propriul lui fiu, darmite cu un bărbat de aceeaşi vârstă cu el, un străin. Nu cunoştea despre îngrijire decât tandreţea de care avusese parte el însuşi de la propriile sale îngrijitoare: iubirea pe care i-o arătau i se păruse un lucru de la sine înţeles – şi totuşi, deşi ştia că propriile lui sentimente la adresa lor nu erau în niciun caz echivalente, se întrebase adesea cum luase naştere acel ataşament. Acum îi trecu prin minte că probabil aşa se şi întâmplase: simplul fapt de a-ţi folosi mâinile şi a acorda atenţie şi altcuiva, în afara propriei tale persoane, putea să nască o mândrie şi o afecţiune care nu aveau absolut nimic de-a face cu reacţiile din partea celui îngrijit – semănând poate doar cu felul în care un artizan îşi îndrăgeşte manopera, fără ca această iubire să scadă cu nimic din cauză că nu e reciprocă.

După ce-şi înfăşă vecinul de celulă într-un dhoti, Neel îl rezemă de trunchiul copacului nim şi-i vârî cu forţa puţin orez pe gât. Dacă-l culca la loc pe charpoyul lui mizerabil, praful s-ar fi ales de toată munca lui, aşa că-i făcu un culcuş din pături, într-un colţ. Apoi, îi trase laviţa murdară la fântână, o spălă cât putu de bine şi o lăsă afară, cu tăblia în jos, aşa cum îi văzuse şi pe alţii făcând, pentru ca razele de soare să alunge nenumăratele insecte parazite. Numai după ce treaba fu gata, îşi dădu seama că dusese patul cel greu fără ajutorul nimănui – el, care după istoriile familiei era încă

din naştere un om debil, predispus bolilor de tot felul. În acelaşi spirit, toţi erau încredinţaţi că Neel s-ar fi înecat dacă ar fi încercat să înghită orice altceva în afara celor mai delicate bucate, dar iată că trecuseră deja zile întregi de când se hrănea numai cu cel mai ieftin dal şi cel mai aspru orez, cu bobul mic, vârstat cu roşu şi amestecat cu nenumărate pietricele numai bune să rupă dinţii – şi totuşi, niciodată nu avusese mai multă poftă de mâncare ca acum.

A doua zi, printr-o serie complicată de schimburi, care implicau scrisori către chokraii şi jemadarii din alte secţii, Neel ajunse la o învoială cu un bărbier, să radă ţeasta şi chipul tovarăşului său de celulă.

În atâţia ani de când tund oameni, remarcă frizerul, aşa ceva n-am mai văzut.

Neel se uită peste umărul bărbierului, la capul vecinului său: chiar în timp ce scalpul se golea de păr, pe pielea dezgolită creştea altceva – o peliculă care se mişca şi se unduia ca mercurul. Era o hoardă de păduchi; în timp ce smocurile de păr încâlcit se rostogoleau, insectele cădeau şi ele la pământ ca ploaia. Neel avea de lucru: aduse şi turnă găleţi întregi de apă, ca să înece gângăniile înainte ca acestea să găsească pe altcineva pe care să-l infesteze.

Chipul care ieşi la iveală de sub fosta claie de păr şi barbă încâlcită arăta aproape ca un craniu, cu ochii înfundaţi adânc în orbite, un nas subţire şi încovoiat şi o frunte ale cărei oase aproape că străpungeau pielea. Faptul că acel om era în parte chinez îl sugera forma ochilor şi culoarea pielii – dar în nasul cu şa înaltă şi gura lată, cu buze pline, se simţea ceva care sugera şi o altă proveniență. Privind chipul acela secătuit, Neel avu impresia că putea să întrezărească duhul altcuiva, viu şi hotărât: deşi exorcizată temporar de opiu, acea făptură diferită nu abandonase în întregime stăpânirea asupra trupului pe care-l ocupa. Cine-ar fi putut spune ce capacităţi şi talente avea acea personalitate paralelă? Cu titlu de încercare, Neel întrebă, în limba engleză:

– Cum te numeşti?

În ochii tulburi ai afeemkhorului se zări o lucire palidă, ca pentru a da de înţeles că ştia ce însemnau cuvintele, iar când capul îi căzu în piept, Neel preferă să-i interpreteze gestul nu ca pe un

refuz, ci mai degrabă doar ca pe o amânare a răspunsului. Din acel moment începând, pe măsură ce starea vecinului său de celulă se ameliora, Neel îşi făcu un ritual din a-i pune acea întrebare o dată pe zi şi, cu toate că încercările sale de a comunica încă nu înregistrau niciun succes, nu se îndoia o clipă că în curând avea să primească răspunsul.

În după-amiaza când Zachary urcă la bordul lui *„Ibis"*, domnul Crowle era pe puntea de sus, plimbându-se de-a curmezişul ei cu paşi înceţi şi un aer contemplativ, aproape ca şi cum şi-ar fi repetat rolul de căpitan. La vederea lui Zachary, cu sacii săi de efecte pe umăr, se opri.

– Ei, ia-n te uită! exclamă el, chipurile mirat. Băga-mi-aş dacă ăsta nu-i Înălţimea Sa Pigmeu în carne şi os, gătit s-o pornească la drum spre-ntinsele adâncuri!

Zachary se hotărâse să nu se lase provocat de şeful echipajului. Îi zâmbi vesel, lăsându-şi traistele pe punte.

– Bună ziua, domnule Crowle! îl salută el, întinzându-i mâna. Nădăjduiesc că sunteţi bine, da?

– Ei, nu mai spune! replică domnul Crowle, în timp ce-i strângea mâna cu un gest repezit. La drept vorbind, nici nu eram sigur c-o să am plăcerea companiei matale, la urma urmei. M-aşteptasem să-ţi iei tălpăşiţa, la drept vorbind. Un fir-lalea dichisit ca matale – socoteam c-ai prefera să-ţi găseşti o slujbă mai bănoasă pe uscat.

– Nici nu mi-a trecut prin minte, domnule Crowle, se grăbi Zachary să-i răspundă. Pentru nimic în lume n-aş renunţa la locul meu de pe *„Ibis"*

– Nu te grăbi să vorbeşti, Pigmeule, zâmbi ironic nostromul. E mult prea devreme pentru d-alde astea.

Zachary ridică din umeri şi îşi văzu de ale lui; în următoarele câteva zile, ocupat fiind cu depozitarea proviziilor şi inventarierea echipamentelor de rezervă, nu fu nevoie să schimbe mai mult de două vorbe cu şeful de echipaj. Apoi, într-o după-amiază, stewardul Pinto veni la prova ca să-l anunţe pe Zachary că tocmai începuse îmbarcarea contingentului de paznici şi supraveghetori ai

schoonerului. Curios să-i vadă pe noii-sosiți, Zachary ieși pe punte să se uite, și nu trecură mai mult de câteva minute până ce i se alătură lângă parapet și domnul Crowle.

Paznicii erau în cea mai mare parte silahdari cu turbane – foști sepoi care-și purtau bandulierele încrucișate pe piept. Supraveghetorii, numiți și mistrii, erau niște oameni prosperi la înfățișare, cu chapkane negre și dhotiuri albe. Cel mai frapant la ei toți, mistrii și silahdari deopotrivă, era aerul țanțoș cu care urcau la bord: parcă ar fi venit ca trimiși ai unei forțe cuceritoare, delegați să ia în stăpânire un vas capturat. Nu se înjoseau să-și care singuri bagajele, catadicsind să poarte asupra lor doar armele de mână – spade, sulițe, bice și lathiuri. Armele lor de foc, care constau într-un impresionant arsenal de muschete, pistoale tamancha și cornuri pline cu praf de pușcă, erau aduse de hamali în uniformă și depuse în arsenalul schoonerului. Cât despre restul bagajelor, căratul acestora cădea în sarcina lascarilor, care le aduceau la bord și le depozitau, alături de echipamente și provizii, încurajați cu șuturi, îmbrânceli, scatoalce peste ceafă și obscenități.

Conducătorul întregului paltan, Subedar Bhyro Singh, rămăsese ultimul care să pășească la bord, iar intrarea lui fu cea mai ceremonioasă din toate: mistriii și silahdarii îl întâmpinară de parcă ar fi fost un potentat minor, rânduindu-se pe două șiruri și făcând plecăciuni adânci, ca să-i ofere salaamurile lor. Înalt, cu pieptul cât un butoi și ceafa ca de taur, subedarul urcă pe punte îmbrăcat într-un dhoti alb imaculat și o kurta lungă, cu cummerbund de mătase lucitoare: capul îi era înfășurat într-un turban maiestuos, iar sub braț ținea un lathi solid. În timp ce studia schoonerul, își răsucea mustățile albe, cu un aer nemulțumit, când ochii i se opriră asupra domnului Crowle. Îl salută pe șeful de echipaj cu un zâmbet larg, împreunându-și mâinile, iar domnul Crowle păru și el bucuros să-l vadă, căci Zachary îl auzi mormăind printre dinți:

– Măi să fie, dacă ăsta nu-i pehlivanul ăla bătrân!

După care strigă sonor, pe un ton cordial cum Zachary nu-l mai auzise folosind niciodată:

– Bună să-ți fie ziua, Subby-dar!

Această neobișnuită manifestare de afabilitate îl făcu pe Za-

chary să-l întrebe:

– Un prieten al dumitale, domnule Crowle?

– Am mai navigat împreună şi-n trecut, şi pentru noi, ăştia noduroşii, e mereu la fel, nu-aşa? „Camarazii-naintea străinilor, străinii-naintea câinilor.

După care, măsurându-l pe Zachary din creştet până-n tălpi, cu buza răsfrântă a dispreţ, adăugă:

– Nu c-ai avea tu de un-s-o ştii p-aista, Dom' Pigmeu, cu compania pân' car' te-nvârţi.

Cuvintele lui îl prinseră pe Zachary pe nepregătite.

– Nu înţeleg ce vrei să spui, domnule Crowle.

– Ei, nu mai spune! zâmbi strâmb nostromul. Las', poate că-i mai bine aşa.

La asta, înainte de a putea fi chestionat mai departe, şeful echipajului fu chemat de Serang Ali să supervizeze echiparea trinchetului, iar Zachary rămase să se întrebe ce voise să spună. Norocul făcu ca în noaptea aceea căpitanul să coboare pe uscat, aşa că nostromul şi secundul cinară singuri, serviţi de stewardul Pinto. Abia dacă se rosti vreo vorbă, înainte ca stewardul Pinto să aducă primele farfurii, ca să le pună pe masă. După miros, Zachary îşi dădu seama că li se servea o mâncare faţă de care şi el îşi exprimase cândva preferinţa, curry de orez cu creveţi, şi-i zâmbi stewardului, dând din cap. Între timp, însă, domnul Crowle începuse să adulmece bănuitor aerul şi, când stewardul luă capacul de pe platou, pe buze i se ivi o strâmbătură de repulsie:

– Ce-i asta...? Aruncă o singură privire, şi trânti capacul la loc peste mâncare. Ia-o de-aici, băiete, şi spune-i bucătarului să frigă nişte ciozvârte de miel. Şi să nu-mi mai pui în faţă scârboşenia asta slinoasă cu suc de chizdă!

Stewardul se repezi înainte, mormăind nişte scuze, şi tocmai se pregătea să ia platoul de pe masă, când Zachary îl opri:

– Stai o clipă, steward. Poţi s-o laşi aici. Te rog, adu-i domnului Crowle ceea ce doreşte, iar pe asta pot s-o mănânc eu foarte bine.

Domnul Crowle nu spuse nimic, până când Pinto dispăru pe scară. Apoi, privindu-l pe Zachary cu ochi mijiţi, îl întrebă:

– Îi fi fiind la cataramă cu-ăi lascari, este?

– Am venit împreună de la Cape Town, răspunse Zachary, ridicând din umeri. Cred că-i cunosc la fel de bine cum mă cunosc şi ei. Asta-i tot.

Şi, ridicând o sprânceană, Zachary întinse mâna spre platoul cu pilaf.

– Cu permisiunea dumitale.

Şeful de echipaj dădu din cap, dar buzele începură să i se răsfrângă cu dezgust, în timp ce-l privea pe Zachary servindu-se.

– Şi ăi lascari te-nvăţară să bagi-n tine porcăria aia de negrotei?

– Nu-i decât karibat, domnule Crowle. Toată lumea mănâncă aşa ceva, prin partea locului.

– Ei, nu mai spune!?

Domnul Crowle făcu o pauză, apoi continuă:

– Va s' zică, cu d-aste vă-ndopaţi, când s'teţi colo-sus cu Nabbii, Nobii şi Nababii?

Dintr-odată, Zachary înţelese aluzia din acea după-amiază; ridică privirea din farfurie, o întâlni pe cea a domnului Crowle, care se uita la el cu un zâmbet subţire ce-i dezgolea vârfurile dinţilor.

– Pun rămăşag că credeai că n-oi afla, nu-aşa, Dom' Pigmeu?

– Ce să nu aflaţi?

– Că te-baţi pă burtă cu-alde Burnhamii şi alte alea.

După ce trase adânc aer în piept, Zachary răspunse încet:

– M-au invitat, domnule Crowle, aşa că m-am dus. Credeam că te invitaseră şi pe dumneata.

– Ba bine că nu! Cât de negru mi-i albu' ochiului, ia de vezi!

– Spun adevărul. Eram convins că te-au invitat.

– Jack Crowle? Sus la Bethel? Haida de!

Cuvintele i se desprinseră foarte încet de pe buze, de parcă ar fi fost trase din adâncul unui puţ plin cu duşmănie.

– Nu-i bun de să intre pe uşa din faţă, Jack Crowle – nici la mutră, nici la limbă, nici la mâini. Cuconetu'-şi făce' griji c-o să-i pătez feţile de mas'. Dă te-i născut în puf, Dom' Pigmeu, ce-are-a face că poţi hali vântu' din vela mare? Todeuna se găsesc don'şori Pigmei, puşti cu caşu' la gură şi băieţi d-ăştia ferchezuiţi care să-şi

râză de cârmaci şi să-i pupe-n cur pă ăi de posed corăbii. Ce conteaz' că nu ştiu să osebească babordu' de tribord, nici straiu' de sart, că tot acolo se proţăpesc – în capu' dunetei, ca Jack Crowle să le halească vântu'.

– Ascultă, domnule Crowle, spuse încet Zachary, dacă-ţi închipui că m-am născut în puf, dă-mi voie să-ţi spun că eşti la jumătate de ceas distanţă.

– Ei, las-că ştiu eu ce poamă-mi eşti, Dom' Pigmeu, mârâi nostromul. Eşti un cotoi boieresc, plin dă pizmă şi mofturi. Am mai văzut io d-alde ăştia la veaţa mea, cu moace de drăguţă şi rânjete de contabil. Mai bine dă-te jos de pe bărcuţa asta cât mai poţi: scuteşte-mă d-o belea, şi fă-ţi şi ţie un pustiu dă bine.

– Mă aflu aici doar ca să-mi fac datoria, domnule Crowle, replică Zachary, rece şi neclintit ca o piatră. Şi nimic n-o să mă împiedice să mi-o fac.

Şeful de echipaj clătină din cap:

– Prea-i devreme ca să zici, Dom' Pigmeu. Mai avem două zile pân-s-o ridica ancora. Vreme berechet să se-ntâmple ceva de să-ţ' mute gându'.

Ca să aibă linişte, Zachary îşi înghiţi replica tăioasă care-i venise pe limbă şi mâncă mai departe, în tăcere. Dar efortul de a se stăpâni făcea să-i tremure mâinile şi să i se usuce gura, aşa că după aceea, ca să se calmeze, trase o raită pe puntea principală. Din cabina echipajului şi bucătărie, unde lascarii îşi luau masa de seară, răsuna zarvă de glasuri însufleţite. Zachary se îndreptă spre duneta de la prova, se rezemă cu coatele de copastie şi rămase privind apa: pe râu licăreau multe luminiţe, unele agăţate la pupa şi în bordurile corăbiilor ce stăteau la ancoră, altele luminând calea pentru flotila de bărci şi plute care navigau în zigzag printre parâmele vaselor oceanice. Una dintre aceste bărci cu vâsle venea spre *„Ibis"*, iar de la bordul ei se auzeau glasuri de oameni beţi. Zachary recunoscu luntrea ca fiind a lui Jodu, şi simţi un junghi pe şira spinării, amintindu-şi noaptea când coborâse la bordul ei, spre a se certa cu Paulette.

Întorcând capul, se uită spre întunericul de nepătruns din susul fluviului: ştia că fata era într-un sat ce se găsea undeva la

miazănoapte de Calcutta – fusese alarmat să audă de la Jodu că se îmbolnăvise şi o îngrijeau nişte prieteni. Când barca trase lângă schooner, simţi o puternică ispită de a sări în ea şi de a pleca vâslind în căutarea Paulettei. Impulsul era atât de intens, încât s-ar fi putut să i se supună, dacă în aceeaşi clipă nu i-ar fi trecut prin minte un singur lucru: că domnul Crowle ar fi crezut că reuşise să-l gonească de pe *„Ibis“*

Cincisprezece

După ce sezonul ploios luă sfârşit, lumina soarelui deveni proaspătă şi aurie. Vremea uscată o ajută pe Paulette să-şi revină mai repede, aşa că se hotărî să plece la Calcutta, pentru a-şi pune în aplicare planul pe care îl urzise în timpul bolii.

Primul pas necesita o întâlnire între patru ochi cu Nob Kissin Babu. Sediul principal al Burnham Bros era pe elegantul Strand Road din Calcutta, dar incinta portuară a firmei se afla într-un colţ cam răpănos din Kidderpore, la o jumătate de oră depărtare cu barca: Babu Nob Kissin Pander trebuia să străbată acea distanţă În fiecare zi, căci acest lucru făcea parte din îndatoririle sale, şi fiind cam capricios din fire, de obicei prefera să traverseze cu aglomeratele bărci kheya care duceau oamenii în susul şi-n josul cheului.

Incinta firmei Burnham din Kidderpore era spaţioasă, constând din mai multe barăci şi magazii. Hambarul ce servea drept daftar privat al gomustaului se afla într-un colţ al curţii, lângă o ulicioară. Când un client voia să folosească în linişte serviciile de reputat cămătar ale lui Babu Nob Kissin, Paulette ştia că acolo se ducea pentru a se întâlni cu el. Aşa făcuse, de pildă, şi tatăl ei – pentru ea însă, în situaţia în care se afla, riscurile de a se aventura pe o proprietate a fostului ei binefăcător erau prea mari ca să aleagă o asemenea cale; în schimb, se hotărî să-l aştepte pe gomusta la coborârea de pe bac, pe ghatul din apropiere.

Debarcaderul respectiv – cunoscut ca Bhutghat – se dovedi ca fiind ideal pentru scopurile ei: era destul de îngust ca să fie ţinut cu uşurinţă sub supraveghere, şi suficient de aglomerat pentru ca o femeie singură să se poată învârti pe-acolo fără să atragă atenţia. Şi mai bine, îl domina un copac bătrân, care creştea pe un gorgan: copacul era un banyan ale cărui rădăcini aeriene atârnau ca o adevărată barbă, îndeajuns de dese ca un om să se ascundă cu totul în spatele lor. Strecurându-se în hăţişul acela încâlcit, Paulette găsi o rădăcină care se răsucise în aşa fel, încât forma un fel de balansoar. Se aşeză acolo, legănându-se încet, şi începu să privească

spre ponton printr-o deschizătură dintre pliurile voalului care-i acoperea chipul.

Gomustaul apăru atât de schimbat, cu părul despletit şi lung până la umeri, încât când trecu prin faţa ei Paulette fu cât pe ce să nu-l recunoască: până şi felul cum umbla părea diferit, cu paşi mai mici ca de obicei şi legănându-şi şoldurile, aşa că fata, din spirit de prevedere, îl urmări câteva minute, înainte de a-l acosta cu o şoaptă şuierătoare: Gomusta-babu... *shunun*... ascultă...

Pander se răsuci alarmat în loc, privi mai bine în jur şi cercetă în amănunţime malul râului şi uliţa din apropiere. Deşi ochii lui, care erau conturaţi cu o linie subţire de kajal, trecură şi peste silueta ei drapată în sari, gomustaul nu dădu vreun semn că ar fi recunoscut-o.

Paulette şuieră din nou, dar în engleză de astă dată:

– Babu Nob Kissin... eu sunt...

Aceste cuvinte îl surprinseră şi mai mult, dar tot nu înţelese cine îl striga; dimpotrivă, începu să murmure rugăciuni, ca pentru a alunga o stafie: *Hé Radhé, hé Shyam*...

– Nob Kissin Babu! Sunt eu, Paulette Lambert! insistă ea. Aici sunt, priveşte!

Când ochii lui ieşiţi din orbite se întoarseră în direcţia ei, Paulette îşi înlătură pentru un moment vălul sariului de pe faţă.

– Mă vezi acum? Eu sunt!

La vederea ei, făcu un mic salt înapoi, şocat, ajungând să calce pe picioare câţiva trecători – dar nu mai băgă de seamă ploaia de sudălmi cu care îl blagosloviră aceştia, căci rămăsese cu atenţia aţintită asupra siluetei în sari.

– Domnişoara Lambert? Vai, dar nu-mi vine să cred! M-aţi surprins pe la spate? Şi mai sunteţi şi înveşmântată cu straie de-ale băştinaşilor. Aşa de frumos v-aţi ascuns faţă, că nici nu mi-am putut da seamă...

– Sst...! îl imploră Paulette. Rogu-te, Babu Nob Kissin, vorbeşte mai încet.

Într-o şoaptă şuierătoare, gomustaul continuă:

– Dar, ce caută domnişoară în astă văgăună, sunteţi bună să informaţi şi pe mine? Noi cu toţii vă căutăm, în stânga, în dreapta,

şi tot fără rod. Dar lăsaţi – stăpânul foarte se va bucura şi aşa, peste poate. Haideţi să mergem înapoi acasă chiar acuma-însăşi!

– Nu, Babu Nob Kissin, se opuse Paulette. Nu am intenţia de a mă întoarce la Bethel. Te-am căutat căci am de vorbit urgent cu dumneata. Te pot ruga să-ţi sacrifici puţin timp ca să iei loc lângă mine? Dacă nu te deranjează prea mult?

– Să luarăm loc? se încruntă gomustaul, dezaprobator, spre treptele pline de noroi şi de gunoaie ale ghatului. Dar amplasamentul acest duce lipsă amarnic de mobilier. Cum să şed? Sariurile noastre... vreau să zic, veşminte de pe noi pot să întineze.

– Nu te teme, Babu Nob Kissin, îl linişti Paulette, arătând spre dâmb. Acolo, pe movila aceea, ne putem aşeza la adăpostul copacului. N-o să ne vadă personne, te asigur.

Gomustaul privi spre copac, cu oarecare îngrijorare: în ultima vreme, i se formase o aversiune de gospodină faţă de toate lighioanele târâtoare şi căţărătoare, şi făcea mari eforturi ca să se ţină la distanţă de orice loc unde s-ar fi putut adăposti asemenea forme de viaţă. Acum, însă, curiozitatea îi învinse neîncrederea la adresa spaţiilor verzi.

– Prea bine, se învoi el, fără tragere de inimă. Voi îndeplini cerinţe. Haide să punem piciorul în locul cela.

Paulette îi arătă drumul; urcară panta şi se strecurară în desişul de rădăcini încurcate. Deşi păşea încet, Babu Nob Kissin nu se plânse până când Paulette îl conduse spre rădăcina în formă de leagăn pe care se aşezase înainte. După ce inspectă acel apendice noduros, scoase un sunet de dispreţ.

– Locul cesta nu-i potrivit pentru şezut, decretă el. Insectele se complac în tot fel de activităţi. S-ar putea să se găsească pe cest loc şi omizi feroce.

– Dar omizile nu locuiesc printre rădăcinile unor copaci ca acesta, îl asigură Paulette. Te încredinţez că poţi sta jos fără teamă.

– Fiţi bună şi nu stăruiţi, insistă Babu Nob Kissin. Prefer să optez pentru stat în picior.

Şi, astfel glăsuind, îşi încrucişă braţele pe piept şi se poziţionă astfel încât nicio parte a îmbrăcăminţii sau persoanei lui să nu intre în contact cu vegetaţia de orice fel.

– Cum doreşti, Babu Nob Kissin, cedă Paulette. Nu vreau să abuzez...

Gomustaul, care nu-şi mai putea stăpâni curiozitatea, o întrerupse:

– Dar grăiţi odat', da? Unde-aţi poziţionat în tot cest timp? În care parte aţi dus?

– Nu are nicio importanţă, Babu Nob Kissin.

– Înţeles, făcu Pander, îngustându-şi ochii. Va să zică, trebuie că e adevăr ce vorbeşte tot lumea.

– Ce anume?

– Nu-mi place spălat de rufă publică, domnişoară Lambert, se scuză gomustaul, dar adevăr e că toţi spun că v-aţi complăcut în comportament nepotrivit, iar acum aşteptaţi. Şi că de-asta v-aţi disimulat.

– Aştept? repetă Paulette. Aştept ce?

– Mlădiţă necoaptă. Abia de spuseraţi doamnei Burnham, nu-i aşa, că ceva pită locală se coace în cuptorul cu cărbuni?

Paulette se înroşi ca focul, plesnindu-se cu palmele peste obraji.

– Babu Nob Kissin! exclamă ea. Nu m-am complăcut în nimic şi nu aştept pe nimeni. Trebuie să mă credeţi: am plecat de la Bethel din proprie iniţiativă; eu însămi am hotărât să fug.

Gomustaul se aplecă spre ea.

– Puteţi recunoaşte fără frică – cu mine, formalităţi nu au necesitate să fie acolo. Castitate fu consumată până la cap, nu? Şi voal de feciorie fu perforat, aşa e?

– Nici vorbă, Nob Kissin Babu! replică Paulette, indignată. Nici nu ştiu cum îţi poţi imagina asemenea lucruri.

Câteva momente, gomustaul reflectă la această chestiunei, apoi se înclină pe furiş înainte, ca pentru a da grai unui gând pe care abia dacă îndrăznea să-l articuleze:

– Atunci, ia spuneţi: din pricina Stăpânului vă disimulaţi?

Paulette îşi trase ghungta în jos, pentru a-şi dezgoli ochii, şi-l privi drept în faţă.

– Poate.

– O, vai de mine şi de mine! se agită gomustaul, trecându-şi

limba peste buze. Va să zică, avu loc vreun oarece hopa-tropa?

Pentru Paulette era clar că în capul gomustaului ardea mocnit dorința de a afla despre poftele ascunse ale stăpânului său: cum ar fi putut folosi o asemenea descoperire, n-avea de unde ști, dar înțelese că putea să aibă și ea de câștigat de pe urma curiozității lui.

– Mai mult nu pot să spun, Nob Kissin Babu. Decât dacă...

– Da. Drăguță fiți și continuați, vă rog.

– Decât dacă-mi poți oferi un morceau d'ajutor.

Gata oricând să prindă din zbor cea mai mică aluzie la o târguială, babuul deveni dintr-odată mai atent.

– Și ce morsă ar fi solicitat? Exprimați, rogu-vă.

Paulette îl privi lung, ferm, în ochi.

– Babu Nob Kissin, spuse ea. Mai ții minte de ce a venit tatăl meu să-ți vorbească? Și când?

– Chiar naintea plecării spre ceresc sălaș, nu? își aminti gomustaul. Cum să putea uita, domnișoară Lambert? Mă credeți nătântol la cap? Ceea ce se rostește cu limbi de moarte nu poate fi dat la uitare prea cu ușureală.

– Îți mai aminteşti că voia să-mi procure un drum pe mare până în Mauritius?

– Natural că da, răspunse Babu Nob Kissin. Tocmai am adus cest pasaj în vorbire, nu?

Pumnul drept al Paulettei ieși încet din sari.

– Și i-ai spus, nu-i așa, că ai putea s-o faci în schimbul acestui lucru?

Și, desfăcând palma, întinse spre el pandantivul pe care-l primise cu câteva săptămâni în urmă.

Babu Nob Kissin aruncă o privire spre medalion.

– Este corect ceea ce dați la înțeles. Dar ce relevanță este, nu pricep.

Paulette trase adânc aer în piept.

– Babu Nob Kissin – îți propun să te ții de cuvânt. În schimbul acestui pandantiv, doresc să obțin un loc ca pasageră pe *„Ibis"*

– Pe *„Ibis"...!*

Babu Nob Kissin rămase cu gura căscată.

– Aţi înnebunit, sau ce? Cum să urcaţi la *„Ibis"?* Numai coolies şi quoddies se pot localiza pe vorbita corabie. Traficul de pasager nu este cu existenţă.

– Asta nu înseamnă nimic pentru mine. Dacă m-aş putea alătura lucrătorilor de la bord, aş fi întru totul mulţumită. Dumneata răspunzi de ei, nu? Nimeni n-ar avea nimic de comentat, dacă mai adaugi un nume.

– Domnişoară Lambert, replică gomustaul, cu un glas rece ca gheaţa. Cutezesc a zice că încercaţi să forţaţi mâini ale mele. Cum sunteţi în stare să înaintaţi aşa fel de propunere, nu-mi pot da seamă. Numaidecât trebuie să radeţi din cap.

– Dar, Babu Nob Kissin, îl rugă Paulette, ia spune-mi: ce ţi se poate întâmpla dacă mai adaugi un nume pe listă? Dumneata eşti gomusta, iar lucrătorii sunt atât de mulţi... Nimeni n-o să remarce dacă mai e unul în plus. Şi, după cum poţi vedea, nici chiar dumneata însuţi nu m-ai fi recunoscut, în sariul ăsta. Nimeni n-o să-mi afle identitatea: n-ai niciun motiv de teamă, te asigur, şi în schimb vei primi pandantivul.

– Nu, Doamne Doamne! se opuse Babu Nob Kissin, scuturând din cap atât de violent încât enormele sale urechi clăpăuge fâlfâiră ca două ferigi bătute de vânt. Ştiţi ce-o să facă Stăpânul dacă această urzeală e divulgată, şi făptaşul depistat ca eu? O să-mi frângă gâtlej. Iar căpitanul Chillingworth ţine peste măsuri la culori de piele. Dacă află că luat la bord memsahib pe postare de coolie, mă stranguleaz şi mă face tain la rechin. Baba-re... nu, nu, nu...

Şi, răsucindu-se în loc, gomustaul se repezi afară prin perdeaua de rădăcini. Glasul său continuă să ajungă la urechile Paulettei, în timp ce paşii i se îndepărtau:

– ...Nu, nu, cest plan va ducea numai la mare-mare boroboaţă. Trebuie să fie ras din cap de îndat...

– O, te rog, Babu Nob Kissin...

Paulette îşi pusese toate speranţele în acea întâlnire, iar buzele începură să-i tremure, acum când îşi vedea cu ochii planul năruindu-i-se. Chiar când lacrimile începeau să-i şiroiască pe obraji, auzi paşii grei ai lui Babu Nob Kissin revenind prin desişul de rădăcini. Gomustaul apăru din nou în faţa ei, spăşit, frământându-şi în

mâini poala dhotiului.

– Dar ascultați, un lucru, spuse el. V-a scăpat din privire să informați despre cum fu escapadă cu Stăpân...

La adăpostul ghungtei, Paulette se șterse repede la ochi și-și înăspri vocea.

– Nu vei afla nimic de la mine, Babu Nob Kissin, spuse ea. De vreme ce nu mi-ai oferit asistență, și nici vreo altă soluție.

Îl auzi înghițind în sec și, ridicând privirea, văzu că luase o mină gânditoare, cu mărul lui Adam tresăltându-i în gât.

– Cu putință va fi totuși o soluție acolo, mormăi el în cele din urmă. Dar este unul înzestrat cu mult neajuns și dificultăți. Implementare va fi extrem problematic.

– Nu contează, Nob Kissin Babu, se repezi Paulette, însuflețită. Spune-mi, care e ideea dumitale? Și cum se poate pune în aplicare?

Pe tot parcursul sezonului festiv, orașul răsuna de sărbătoriri, ceea ce făcea ca tăcerea din tabără să devină cu atât mai greu de îndurat. Când sosi Diwali, migratorii o celebrară aprinzând câteva lampioane, dar în lagărul lor domnea foarte puțină veselie. Încă nu primiseră nicio veste despre vremea când aveau să plece, și în fiecare zi se stârnea câte o nouă furtună de zvonuri prin toată tabără. În unele momente, se părea că Deeti și Kalua erau singurii oameni de-acolo care credeau că într-adevăr avea să vină o corabie să-i ia; mulți începeau să spună că nu, totul era o minciună, lagărul nu era decât un fel de închisoare unde fuseseră aduși cu toții să moară, iar din cadavrele lor n-aveau să mai rămână decât hârcile și scheletele, după ce carnea urma să fie dată la câinii sahibilor sau folosită ca momeală de pescuit. Adeseori, aceste zvonuri erau lansate de mulțimea celor ce se învârteau prin jurul taberei, căscând mereu gura prin gard la ei – vagabonzi, copii ai străzii, vânzători ambulanți și alții, cărora vederea girmitiyailor le trezea o curiozitate inepuizabilă: stăteau în jurul taberei ore întregi, arătându-i cu degetul și holbându-se la ei ca la animalele dintr-o cușcă. Uneori, îi ademeneau pe migratori: De ce nu încercați să evadați? Haideți, o să vă ajutăm noi să fugiți! Nu vedeți că așteaptă să muriți, ca să vă poată

vinde leşurile?

Dar, când câte un migrator fugea, chiar aceşti gură-cască erau cei care-l aduceau înapoi. Primul care a încercat a fost un bărbat cărunt, între două vârste, din Ara, cam slab de minte, care nici nu trecuse bine de gard că l-au şi prins, i-au legat mâinile şi l-au târât înapoi la duffadar; pentru eforturile lor, au primit o mică răsplată. Evadatul a fost bătut şi două zile n-a căpătat nimic de mâncare.

Climatul oraşului – fierbinte, umed şi înecăcios – înrăutăţea şi mai mult situaţia, căci mulţi oameni se îmbolnăviseră. Unii şi-au revenit, dar alţii păreau dornici să zacă şi să se stingă, atât de dezamăgiţi erau de aşteptarea care nu se mai termina, de zvonuri şi de senzaţia deprimantă a captivităţii. Într-o noapte, un băiat începu să delireze: deşi foarte tânăr, avea un păr lung şi lăţos, mânjit cu cenuşă, ca al unui cerşetor; oamenii spuneau că fusese răpit şi vândut de un sadhu. Când îl cuprinse febra, tot trupul îi fu cuprins de fierbinţeală, iar din gură începură să-i ţâşnească tot felul de sunete şi imprecaţii îngrozitoare. Kalua şi alţi câţiva bărbaţi încercară să cheme pe cineva în ajutor, dar sirdarii şi mistriii beau grog şi nu le dădeau nicio atenţie. Înainte de crăpatul zorilor, bolnavul mai avu un ultim acces de strigăte şi blesteme, apoi trupul i se răci. Moartea băiatului păru să trezească mult mai mult interes printre supraveghetori decât boala lui: se grăbiră neobişnuit de tare să aranjeze luarea cadavrului – pentru a fi incinerat, spuseră ei, la crematoriile de pe cheurile din apropiere, dar cine putea fi sigur? Niciunui girmitiya nu i se permise să iasă din tabără ca să vadă ce se întâmpla, aşa că nimeni nu putu să afirme dacă era adevărat sau nu, când un vânzător le şopti prin gard că băiatul nici vorbă să fi fost ars: i se sfredelise o gaură în ţeastă şi fusese atârnat de picioare, ca să i se scoată uleiul – acel *mimiái-ka-tel* care se scurge din creier.

Ca să contracareze zvonurile şi semnele de rău augur, migratorii vorbea adesea despre ritualurile religioase pe care aveau să le oficieze în ziua dinaintea plecării – despre puja şi namaze, despre recitări ale Coranului şi Ramcharitmanelor, şi din Alha-Khand. Când se refereau la aceste ritualuri, vorbeau cu însufleţire, ca şi cum ar fi aşteptat arzând de nerăbdare acea ocazie – dar asta numai din ca-

uza groazei inspirate de perspectiva plecării, o groază atât de profundă încât nici nu se putea exprima; o groază care-ți strârnește dorința de a te ghemui într-un colț, cu genunchii strânși la piept și bolborosind orice îți vine la gură, ca să nu mai auzi vocile care-ți răsună în cap. Le era mai ușor să vorbească despre detaliile ritualurilor, și să le planifice minuțios, comparându-le tot timpul cu diversele puja, namaze și recitări din trecut.

Când a sosit în sfârșit și ziua cea mare, n-a fost deloc așa cum și-o imaginaseră: singurul semn al plecării a constat în apariția pe neașteptate în tabără a gomustaului, Nob Kissin Babu. Acesta a intrat grăbit în baraca supraveghetorilor și a stat un timp închis cu ei acolo, după care mistriii și sirdarii i-au adunat pe toți la un loc, iar Ramsaran-ji, duffadarul, a anunțat că sosise vremea să-și ia rămas-bun de la ei. Din acel moment, și până când ajungeau la Mareech și erau repartizați fiecare pe câte o plantație, aveau să fie în custodia altui dispozitiv de paznici, șefi și supraveghetori. Această echipă se îmbarcase deja pe vas și avea grijă ca nava să fie gata să-i primească – a doua zi, când aveau să urce și ei la bord. În încheiere, le ură tuturor *sukh-shánti* – pace și fericire, în noul lor cămin, și le spuse că avea să se roage la Domnul Traversărilor să-i ocrotească: *Jai Hanumán gyán gun ságar...*

În Închisoarea Alipore, sezonul festivalurilor fusese celebrat cu mare fanfară: Diwali, îndeosebi, era o ocazie pentru ca jemadarii și bandele lor să se ia la întrecere, într-un spectacol sălbatic, și multe dintre curțile interioare ale închisorii fuseseră luminate cu lămpi și artificii improvizate. Zgomotul, mâncărurile și petrecerile avuseseră un efect pervers asupra lui Neel, năruindu-i încrederea care-l susținuse până atunci. În noaptea de Diwali, când curtea strălucea de lumini, îi fusese greu să se ridice de pe charpoy și nu se putuse îndura să treacă dincolo de gratii: gândurile i se îndreptau numai spre fiul lui, spre artificiile din anii trecuți și spre întunericul, tăcerea și tristețea de care urma să aibă parte băiatul în acest anotimp.

În următoarele câteva zile, lui Neel îi scăzu moralul și mai mult, așa că în ziua când Bishu-ji veni să anunțe că se stabilise data plecării, răspunse cu uimire: Unde ne duc?

La Mareech. Ai uitat?

Neel se frecă la ochi cu podul palmei. Şi când o să se întâmple asta?

Mâine. Corabia e gata.

Mâine?

Da. Vor veni să vă ia cu noaptea-n cap. Să fiţi gata. Şi să-i spui şi lui Aafat să se pregătească.

Asta a fost tot: după ce termină ceea ce avea se spus, Bishu-ji se răsuci pe călcâie şi plecă. Neel tocmai se pregătea să se prăvălească la loc pe charpoy, când observă că ochii vecinului său de celulă se aţintiseră asupra lui, ca pentru a-i pune o întrebare. Trecuseră multe zile de când Neel îşi înfăptuise ultima oară ritualul de a-l întreba pe tovarăşul său cum se numea, dar acum se porni să-i vorbească din nou, spunându-i morocănos, în engleză:

– Plecăm mâine. Corabia e gata. Vor veni după noi în zorii zilei.

Pe lângă o uşoară mărire a ochilor, nu primi niciun răspuns, aşa că ridică din umeri şi se culcă la loc.

Acum, când plecarea se anunţase în sfârşit, Neel se pomeni potopit de imaginile şi amintirile pe care încercase să şi le alunge din minte: Elokeşi, casa lui, soţia rămasă fără bărbat şi copilul lipsit de tată... Când aţipea, nu reuşea să scape de un coşmar în care se vedea pe sine însuşi ca pe un naufragiat pe întinsul pustiu al oceanului, complet singur, despărţit de toate legăturile cu oamenii. Simţind că se îneacă, începu să dea din braţe, într-o încercare de a înota spre lumină.

Se trezi, pomenindu-se că se ridicase în capul oaselor, în întuneric. Treptat, deveni conştient că un braţ îl cuprinsese de umăr, ca pentru a-l consola: în acea îmbrăţişare se simţea o intimitate cum nu mai cunoscuse niciodată, nici chiar cu Elokeşi, iar când un glas îi răsună în ureche, avu impresia că provenea din sine însuşi:

– Numele meu Lei Leong Fatt, îi spuse vocea. Oamenii numesc Ah Fatt. Ah Fatt prieten tău.

Aceste cuvinte întretăiate, copilăreşti, îi oferiră o mângâiere mai adâncă decât se găsea în toate poeziile pe care le citise Neel în viaţa lui, şi tot atât de multă noutate, fiindcă niciodată nu le mai

auzise rostite – şi oricum, chiar dacă le auzea, s-ar fi irosit degeaba, fiindcă atunci nu le-ar fi putut preţui la adevărata lor valoare.

Nu voinţa omenească, ci mai degrabă un capriciu al fluxului a dictat stabilirea datei pentru plecarea lui *„Ibis"*. În anul acela, la fel ca şi în mulţi alţii, sărbătoarea de Diwali a căzut aproape de echinocţiul de toamnă. Aceasta n-ar fi influenţat prea mult plecarea lui *„Ibis"*, dacă nu survenea una dintre cele mai primejdioase ciudăţenii ale drumurilor pe apă din Bengal – şi anume, *bán*-ul, mascaretul numit aici *bore* – un fenomen mareic care trimite cu putere coloane uriaşe de apă în susul fluviului, dinspre mare. Aceste valuri nu sunt niciodată mai primejdioase decât în perioadele dinainte de Holi sau Diwali, când anotimpurile se întorc pe balamalele echinocţiilor: în acele perioade ale anului, ridicându-se la înălţimi formidabile şi înaintând cu mare viteză, ele sunt o ameninţare serioasă pentru traficul fluvial. Un asemenea val a determinat ziua când *„Ibis"* avea să ridice ancora: evenimentul fiind anunţat din timp, s-a luat decizia ca schoonerul să întâmpine acest berbece de apă ancorat în port. Pasagerii urmau să se îmbarce a doua zi.

Pe fluviu, ziua începu cu un avertisment sosit de la căpitănia portului, anunţând că valul era aşteptat la apusul soarelui. Din acel moment, tot cheul începu să forfotească de pregătiri: pescarii lucrau împreună la căratul plutelor, al pansarelor şi chiar al lotcilor mai uşoare, scoţându-le din apă ca să le urce cât mai sus pe maluri. Pateliurile, batelele, barcazurile şi alte ambarcaţiuni fluviale, care erau prea grele ca să fie luate din apă, fură dispuse la intervale sigure; marinarii strânseră velele şi legară temeinic parâmele bricurilor, brigantinelor, schoonerelor şi ale altor vase maritime.

Pe timpul şederii sale în Calcutta, Zachary se alăturase de două ori mulţimilor adunate pe malurile fluviului ca să vadă trecerea unui bore pe Gange: învăţase să asculte murmurul îndepărtat care vestea apropierea valului; privise cum se ridica apa dintr-odată, formând un cap uriaş care mugea, cu o coamă de spumă albă. Se întorsese, petrecând cu privirea trecerea berbecelui ce se repezea în susul fluviului, pe coapsele sale musculoase şi lichide, ca şi cum ar fi alergat după o pradă pe care n-o putea prinde. Şi el, la fel ca

toți copilandrii de pe mal, chiuise și ovaționase, fără a ști prea bine de ce, pentru ca după aceea, la fel ca toată lumea, să se simtă un pic cam stânjenit că se lăsase purtat de val – căci nu trecuseră mai mult de câteva minute înainte ca apa să-și reia curgerea normală și ziua să revină la ritmul monoton al banalității sale dintotdeauna.

Deși nu era străin de aceste fenomene, Zachary nu le întâmpinase niciodată la bordul unei nave, ci le privise numai de pe mal. Domnul Crowle, pe de altă parte, avea o bogată experiență în domeniu; călărise o sumedenie de bore și macareo, pe Irrawaddy și pe Hooghly. Căpitanul îl însărcină așadar cu pregătirile și rămase în cabină, dând de înțeles că n-avea să iasă pe punte decât mai târziu, în timpul zilei. Dar întâmplarea făcu ca, cu vreo oră înainte de momentul anunțat pentru sosirea valului, să sosească un mesaj de la domnul Burnham, prin care-l chema pe căpitan în oraș, cu niște treburi urgente, de ultim moment.

De regulă, când căpitanul trebuia să fie dus pe mal, un tindal sau un cârmaci îl transborda cu luntrea schoonerului – o bărcuță cu vâsle, mică dar comodă, pe care, cât timp „*Ibis*" era în port, o țineau mereu legată la pupa. Acum, însă, nava ducea lipsă de oameni, fiindcă mulți dintre laskari erau încă pe țărm, fie încercând să-și revină după excesele dinaintea plecării, fie făcând pregătiri pentru călătoria îndelungată ce-i aștepta. Văzând că toți lucrătorii disponibili erau ocupați să fixeze cât mai bine nava, Zachary se prezentă la domnul Crowle și se oferi să-l ducă el pe căpitan cu barca.

Făcuse acea ofertă în urma unui impuls, fără a se fi gândit deloc dinainte, și o regretă în clipa când cuvintele-i ieșiră de pe buze – căci domnul Crowle stătu un timp pe gânduri, întorcând ideea pe toate fețele și întunecându-se tot mai mult la față pe măsură ce rumega concluziile la care ajunsese.

– Deci, ce zici, domnule Crowle?

– Ce zic? Am să-ți zic io, băi Dom' Pigmeu: zic că nu s-ar cădea ca șefu să se dea-n bărci cu tine. Dacă tre' să-l ia careva la țărm, atunci mai bine să fiu io ăl de-l duce.

Stânjenit, Zachary își mută greutatea de pe un picior pe celălalt.

– Sigur. Cum dorești, domnule Crowle. Eu nu voiam decât să

dau o mână de ajutor.

– Ajutor? N-ar ajuta pă nimenea să tragi tu la vâsle cu şefu-n luntre. Stai binişor acolo unde-i nevoie de tine şi vezi să nu faci vreo boacănă.

Acest schimb de replici începea să atragă atenţia lascarilor, aşa că Zachary îi puse capăt:

– Bine, domnule Crowle. Cum zici dumneata.

Aşa că şeful de echipaj coborî cu căpitanul în barcă, pe când Zachary rămase la bord, să-i supravegheze pe lascarii care strângeau velele. Când nostromul reveni, cerul începea să se înroşească, iar pe maluri se adunau spectatorii, în aşteptarea berbecelui.

– Mişcă-n fund, Reid, mârâi şeful de echipaj, urcând la bord. N-am nevoi' să mi te fâţâi pân faţă.

Zachary ridică din umeri şi porni spre timonerie, la pupa. Soarele apusese, iar pescarii de pe maluri se grăbeau să-şi lege cât mai bine bărcile trase pe uscat şi întoarse cu fundurile-n sus. Zachary se uita spre aval, aşteptând primele semne ale fluxului, când stewardul Pinto veni în fugă la pupa.

– Burra Malum cheamă pă Chhota Malum.

– Pentru ce?

– Problemă cu jamandura!

Zachary se duse grăbit înainte, unde-l găsi pe şeful de echipaj stând înapoia bompresului, cu ochii mijiţi ostentativ spre un anume loc din faţa provei, pe apă.

– Lipseşte ceva, domnule Crowle?

– Păi zi tu, Reid, replică nostromul. Ce vezi colo-şa?

Punându-şi mâna streaşină la ochi, Zachary văzu că domnul Crowle îi arăta un odgon care făcea legătura între prova schonerului şi partea de dedesubt a unei geamanduri aflate cam la cinci metri mai în faţă. Întrucât fusese la bord cu ocazia primei lansări la apă a lui *„Ibis"*, Zachary ştia că un bore care trece pe Hooghly presupune anumite proceduri speciale de amarare a vaselor oceanice: de obicei, acestea erau amplasate departe, în curentul fluviului unde, în loc să arunce ancora, erau priponite între geamanduri ancorate adânc în mâlul de pe fundul apei. Scoabele de care erau prinse parâmele navei se aflau în partea de dedesubt a geamandurilor,

sub suprafața apei, și nu puteau ajunge la ele decât scufundătorii obișnuiți să înoate aproape orbește prin apa tulbure a fluviului noroios. O asemenea parâmă de amaraj atrăsese atenția domnului Crowle – dar Zachary nu înțelegea de ce, căci din funie nu se vedea prea mult, aceasta dispărând sub apă cam pe la jumătatea distanței spre geamandură.

– Nu văd nimic în neregulă, domnule Crowle.

– E, nu mai spune!?

Deși soarele apusese, mai era destulă lumină ca să arunce încă o privire.

– Nu, sigur nu văd.

Domnul Crowle își înfipse degetul arătător în gură, pentru a se scobi între dinți.

– la nu mai fi tu așa de sigur, Dom' Pigmeu. Dacă ți-aș zice că odgonu' s-a-ncurcat în lanțu' de ancoră dă la jamandură? înălță el o sprânceană, în timp ce-și examina unghia. La asta nu te-ai gândit, este?

Zachary fu nevoit să recunoască adevărul acestor cuvinte.

– Într-adevăr, domnule Crowle, nu m-am gândit.

Făcu o pauză, încercând să calculeze dacă avea timp destul ca să ajungă la geamandură și înapoi înainte de sosirea valului. Îi era greu să judece, din pricina vitezei curentului, care circula atât de repede încât săpa adevărate tranșee în suprafața fluviului.

Ca pentru a-i confirma îndoielile, șeful de echipaj îl zădărî:

– N-oi fi vr'un pămpălău, nu-așa, Reid?

– Nu, domnule Crowle, răspunse prompt Zachary. Mă duc, dacă socotești dumneata că-i nevoie.

– Atuncea, mișcă-ți fundu' și-n barcă cu tine!

Dacă voia s-o facă, Zachary știa că trebuie să se grăbească. O luă la goană înapoi, spre pupa, unde bărcuța încă mai era legată – scoaterea ei din apă trebuia să fie ultima acțiune dintre pregătirile pentru înfruntarea berbecelui. Privind-o, Zachary trase concluzia că ar fi durat prea mult s-o tragă într-o parte, lângă scara laterală: era mai bine, deși mai primejdios totodată, să sară peste parapetul de la pupa. Tocmai trăgea de frânghia bărcii, când Serang Ali ieși din timonerie, ca să-l prevină în șoaptă:

– Malum-Zikri, ia-ferea: barca-i ca-spartă.

– Ce...?

Întrebarea lui Zachary fu retezată de nostrom, care venise după el la pupa.

– Acuma ce mai îi? Ţ-o fi frică să nu te uzi la picioruşe, Dom' Pigmeu?

Fără o vorbă, Zachary îi dădu funia lui Serang Ali, care o legă de un tachet şi o întinse. Trecând peste parapetul de la pupa, Zachary se agăţă de frânghie şi coborî în barcă, făcându-i semn lui Serang Ali s-o dezlege. Aproape instantaneu, curentul smulse mica ambarcaţiune şi o trase de-a lungul schoonerului, propulsând-o spre mijlocul fluviului.

Vâslele erau puse pe fundul bărcii şi, aplecându-se spre ele, Zachary avu surpriza să descopere că luntrea conţinea apă cam de un deget. Nu-i dădu atenţie, căci bordurile erau atât de joase încât valurile stropeau adesea peste ele, chiar şi în timp ce ambarcaţiunea stătea pe loc. Când începu să vâslească, luntrea reacţionă destul de bine până ajunseră cam la şapte metri dincolo de prova schoonerului. Observă atunci că apa de pe fundul bărcii crescuse până mai sus de gleznele lui, şi i se ridica spre pulpe. Până în acel moment, îşi îndreptase atenţia numai asupra geamandurii, aşa că fu luat pe nepregătite când se uită peste bord – între marginea copastiei şi valurile repezi ale fluviului mai rămăsese doar o distanţă de vreo două degete. Ambarcaţiunea se umplea cu apă de ai fi zis că ar fi sfredelit cineva găuri în bordaj – şi o făcuse cu mare atenţie, ca orificiile să nu se deschidă pe deplin, lăsând să intre apa, decât după ce luntrea o lua din loc.

Îşi încordă umerii şi trase din răsputeri de vâsle, încercând să întoarcă barca, dar pupa acesteia se scufundase atât de adânc, încât prova nu mai răspundea la comenzi. Geamandura se afla doar la vreo şase metri în faţă, fiind vizibilă chiar şi în lumina ce scădea cu repeziciune, dar curentul ducea barca tot mai departe, spre mijlocul apei. Parâma schoonerului era ispititor de aproape, iar Zachary ştia că, dacă reuşea să se agaţe de ea, ar fi putut ajunge la adăpost – dar distanţa creştea rapid şi, cu toate că era un bun înotător, îşi dădu seama că nu-i va fi deloc uşor să ajungă la odgon,

înainte să năvălească peste el zidul de apă, mai ales că ar fi trebuit să se sforţeze să înoate împotriva curentului. Era limpede că singura speranţă cât de cât realistă era aceea să fie cules de o altă barcă – dar Hooghly, de obicei atât de dens populat cu ambarcaţiuni fluviale, era acum neliniştitor de pustiu. Se uită spre *„Ibis"* şi văzu că Serang Ali îşi dăduse seama de impasul în care se afla. Lascarii se chinuiau să coboare la apă barca lungă de la tribord – dar din partea lor nu se putea aştepta la niciun rezultat, întrucât procesul putea să dureze chiar şi cincisprezece minute. Aruncând o privire spre mal, apucă să observe că un mare număr de spectatori – pescari, barcagii şi alţii – îi urmăreau mişcările, privindu-l cu îngrijorare şi neputinţă. Sunetul muntelui imens de apă care se apropia era din ce în ce mai puternic, îndeajuns de puternic încât să nu lase nicio urmă de îndoială că dacă vreunul dintre spectatori s-ar fi aventurat în apă ar fi făcut-o cu riscul vieţii.

Un lucru era clar: nu trebuia cu niciun chip să mai rămână în bărcuţa care se scufunda. Folosindu-şi călcâiele şi degetele de la picioare, Zachary îşi scoase pantofii uzi şi-şi lepădă de pe el bluza din pânză groasă. Dar tocmai când se pregătea să sară în apă, văzu că o barcă aluneca de pe malul mâlos, gata să intre în apă: când se lansă în albia râului, luntrea îngustă şi prelungă lovi apa cu atâta forţă, încât inerţia o purtă ca pe un fulg până la jumătatea distanţei care o despărţea de Zachary.

Apariţia acestei ambarcaţiuni făcu să-i sporească iar puterile, iar Zachary porni înot înspre ea, fără a mai zăbovi să-şi tragă respiraţia; brusc, la urechile lui ajunse un glas:

– Zikri Malum!

Ridicând capul din apă, văzu o mână întinsă spre el; dincolo de ea se contura un chip – chipul lui Jodu, care îi arăta cu degetul spre aval, unde sunetul valului bubuia deja ca un vuiet de tunet. Zachary nu stătu să asculte: înhăţând mâna lui Jodu, încercă, cu ultimele puteri, să se salte în barcă. Trăgându-l la bord, Jodu îl ajută să se ridice şi-i puse o vâslă în mâini, după care îi arătă geamandura din faţă. Valul ajunsese atât de aproape, încât era limpede că nu mai aveau timp să vâslească până la mal.

În timp ce-şi afunda vâsla în apă, Zachary aruncă o privire

peste umăr: muntele de apă se repezea spre ei, cu spuma de pe creastă ca o flamură albă în vânt. Întorcându-se la loc, începu să tragă furios la rame, împreună cu Jodu, şi nu mai privi înapoi decât când luntrea ajunse în dreptul geamandurii. În spatele lor, valul se ridica spre cer într-un unghi imposibil, ca o fiară care îşi ia avânt înaintea unui salt.

– Zikri Malum!

Jodu sărise deja pe geamandură şi lega acum strâns funia bărcii de belciugul din vârful acesteia, făcându-i semn să sară şi el; Zachary îşi luă inima în dinţi şi sări din barcă direct pe suprafaţa alunecoasă, acoperită de alge, a geamandurii, apucând mâna pe care i-o întinsese băiatul.

Valul aproape că îi ajunsese; era gata să se prăvălească asupra lor. Zachary se trânti pe burtă, lângă Jodu. Mai avură răgaz doar cât să-şi înfăşoare frânghia împrejurul trupurilor şi s-o petreacă prin inelul gros de fier. Înlănţuindu-şi un braţ cu al lui Jodu, Zachary şi-l vârî pe celălalt prin scoabă şi trase adânc aer în piept, umplându-şi plămânii.

Dintr-odată, se lăsă o tăcere desăvârşită. Zgomotul asurzitor al berbecelui fu înlocuit de o greutate imensă, zdrobitoare, care-i strivi, făcându-i una cu geamandura, până ce Zachary simţi muchiile scoicilor de pe suprafaţa acesteia înfigându-i-se adânc în piept. Prinsă în odgonul care se întinsese până la refuz, pluta cea grea începu să se învârtească sub ei precum un titirez ridicat şi răsucit de vâltoarea apelor sălbatice din jur. După câteva clipe, brusc, ca un zmeu dus de vânt, îşi schimbă direcţia şi ţâşni în sus, cu un avânt ameţitor, care-o ridică deasupra apelor, făcând-o să sară şi apoi să ricoşeze.

Zachary închise ochii şi-şi lăsă capul să cadă pe suprafaţa metalică.

Mai târziu, când îşi regăsi suflul, îi întinse mâna lui Jodu.

– Îţi mulţumesc, prietene.

Jodu îi zâmbi şi-i apucă mâna, cu o plesnitură amicală; mişcând ştrengăreşte din sprâncene, replică:

– Hai noroc! Tuibine!

– Sigur, râse Zachary. Tuibine când se sfârşeşte cu bine.

Ca prin miracol, barca lui Jodu scăpase ca prin urechile acului, fără nicio zgârietură, aşa că-l putu aduce pe Zachary înapoi la *„Ibis“*, înainte să înapoieze ambarcaţiunea închiriată proprietarului ei.

Zachary se săltă la bordul schoonerului, unde-l găsi pe şeful de echipaj aşteptându-l cu braţele încrucişate pe piept.

– Te-i fi săturat, Reid? Fu d'ajuns? Ţ'-o fi mutat gându'? Mai ai timp să te-nturnezi pe mal.

Zachary îşi privi hainele ce şiroiau de apă.

– Uită-te bine la mine, domnule Crowle, spuse el. Aicea sunt. Şi nu mă duc nicăieri unde nu se duce şi *„Ibis“*

Partea a III-a

Marea

Șaisprezece

S-a întâmplat ca a doua zi dimineața Deeti să fie printre primii care au venit la bărcile cu vâsle ce fuseseră legate în jurul debarcaderului de lângă tabără: țipătul care i se desprinse de pe buze – *nayyá á gail bá!* – fu atât de ascuțit încât putea să înghețe ficatul oricui îl auzea, iar la vremea când ecourile sale se risipiră, în tot lagărul nu mai era niciun suflet de om care să nu se fi deșteptat încă. Câte doi, câte trei, se târau afară din colibe, ca să se convingă că bărcile erau adevărate și că venise într-adevăr ziua plecării din tabără. Acum, că nu mai puteau să fie neîncrezători, izbucni mare zarvă, și oamenii începură să roiască peste tot, adunându-și lucrurile, coborând la râu să se spele și căutându-și gălețile, lotele și alte ustensile de trebuință. În toată zăpăceala, ritualurile îndelung plănuite ale plecării fură date uitării, dar, în chip ciudat, această explozie de energie transformă activitățile lor febrile într-un soi de ritual de adorație, căci nu mai erau menite atingerii unui scop practic – boccelele și bojhalele lor erau atât de mici, și de-atâtea ori împachetate și despachetate, încât nu prea aveai ce să le mai faci – cât mai degrabă executate pentru a exprima o adâncă reverență, din soiul celor ce se fac pentru a întâmpina o revelație divină. Pentru că atunci când se ivește în sfârșit un moment care a fost așteptat așa de mult timp, și cu atâta teamă, acesta perforează voalul așteptărilor de rutină, dezvăluind prodigioasa întunecime a lumii din spatele lui, necunoscutul.

În câteva minute, mistriii începură să circule de la o colibă la alta, lovind cu lathiurile în dreapta și-n stânga, trăgându-i afară pe cei ce se chirciseră speriați prin colțuri și împrăștiind cu șuturi pâlcurile de oameni care șușoteau pe la colțuri, blocând cărările și ieșirile din tabără. În baraca femeilor, perspectiva plecării iscă o asemenea agitație, încât Deeti fu nevoită să-și alunge toate temerile, numai pentru a organiza evacuarea: Ratna și Champa nu prea puteau face mai mult decât să se agațe una de alta; Heeru se prosternase la pământ și se legăna încoace și-ncolo; Sarju, moașa, își

îngropase fața în neprețuitele ei paporniţe şi bohjale; Munia nu se putea gândi la nimic altceva decât să-şi împletească părul. Noroc că traista cu lucrurile lui Deeti era gata pregătită, aşa că se putu ocupa de organizarea celorlalte, îmboldind, plesnind şi strigând, după cum era nevoie. Şi se strădui cu atâta râvnă, încât la vremea când în uşă apăru Kalua, toate bagajele, până la cea mai neînsemnată crăticioară şi cea mai prăpădită cârpă, fuseseră socotite şi strânse.

În jurul uşii se ridicase un morman de bagaje; luându-şi-le pe ale ei, Deeti le conduse afară din baracă pe femei, cu sariurile drapate grijuliu în jurul capului, ascunzându-le chipurile. Femeile se ţineau pe lângă figura uriaşă a lui Kalua, în timp ce-şi croiau drum prin furnicarul de migratori agitaţi. Când se apropiară de ponton, Deeti îl zări pe Babu Nob Kissin: era într-una dintre bărci, cu părul despletit căzîndu-i până pe umeri, în şuviţe buclate, lucioase. Le salută pe femei întocmai ca o soră mai mare, ordonându-le apoi mistriilor să le lase să treacă primele.

După ce Deeti străbătu pasarela, gomustaul îi arătă un loc dinspre pupa, cu pereţi şi acoperiş de papură, delimitat anume pentru femei: înăuntru şedea deja o persoană, dar Deeti n-o observă – acum nu mai avea ochi decât pentru templul cu un steguleţ în vârf aflat într-o margine a taberei; simţea o strângere de inimă la gândul că îşi neglijase ritualurile religioase. Cu siguranţă, nu putea să iasă nimic bun dintr-o călătorie începută fără o puja, nu-i aşa? Îşi împreună mâinile şi închise ochii adâncită în rugăciune.

Se mişcă barca! ţipă cu voce subţire Munia, şi numaidecât o altă voce, nefamiliară, îi răspunse: *Hã, chal rahe hãi!* Da, am pornit la drum!

Abia acum îşi dădu seama Deeti că în mijlocul lor se afla şi o străină. Deschizând ochii, văzu aşezată în faţa ei o femeie învăluită într-un sari verde. Începu să i se încreţească pielea pe trup, ca pentru a-i da de veste că era o persoană pe care o mai văzuse cândva înainte, poate într-un vis. Biruită de curiozitate, îşi trase ghungta de pe cap, dezvelindu-şi faţa. Aici toate suntem femei, spuse ea; *ham sahhan merharu.* Nu e nevoie să stăm acoperite.

Necunoscuta îşi coborî şi ea capătul sariului, dezvăluind un chip prelung şi cu trăsături fine, peste care se zugrăvise o expresie de inocenţă amestecată cu inteligenţă, de blândeţe împletită cu hotărâre. Tenul ei avea lucirea aurie şi delicată a unei fiice gingaşe de pandit, care n-a muncit la câmp nici măcar o zi lăsată de la Dumnezeu, şi care niciodată n-a trebuit să îndure arşiţa soarelui.

Unde te duci? o întrebă Deeti, cu un sentiment de familiaritate atât de puternic faţă de acea străină, încât nu ezită să i se adreseze în limba ei nativă bhojpuri.

Fata îi răspunse în hindustana degradată a oraşului: Mă duc acolo unde vă duceţi şi voi – *jahã áp játa*...

Dar nu faci parte dintre noi, remarcă Deeti.

Acum, fac, zâmbi fata.

Deeti nu era atât de îndrăzneaţă încât s-o întrebe de-a dreptul cine era, aşa că alese în schimb calea mai ocolită de a-şi declina propria identitate şi pe cele ale celorlalte: Munia, Heeru, Sarju, Champa, Ratna şi Dookhanee.

Pe mine mă cheamă Putleshwari, răspunse fata la rândul ei, şi tocmai când toate femeile începeau să se întrebe cum s-ar fi putut pronunţa vreodată acel farrago bengalez care făcea limba să se împiedice în gură, le scoase din încurcătură adăugând: Dar porecla mea este Pugli, şi toată lumea îmi spune aşa.

„Pugli"? De ce? întrebă Deeti, zâmbind. Nu pari deloc nebună.

Spui asta numai fiindcă nu mă cunoşti încă, răspunse fata, cu un surâs dulce.

Şi cum se face că ai ajuns aici, printre noi? vru să ştie Deeti.

Babu Nob Kissin, gomustaul, este unchiul meu.

Aha! exclamă Deeti. Ştiam eu. Eşti o *bamni,* o fiică de brahmin. Dar unde te duci?

Pe insula Mareech, răspunse Pugli, la fel ca voi.

Dar tu nu eşti o girmitiya. De ce să călătoreşti într-un asemenea loc?

Unchiul meu mi-a aranjat un măritiş. Cu un maistry care lucrează pe o plantaţie.

Un măritiş? Deeti era uimită s-o audă vorbind despre o călă-

torie pe mare ca să se mărite, pe un ton la fel de firesc de parcă ar fi fost totuna cu a se duce într-un alt sat, pe acelaşi râu mai în jos. Dar nu te temi că ai să-ţi pierzi casta? o întrebă ea. Că vei străbate Apa Neagră, călătorind la bordul unei corăbii cu oameni de atâtea soiuri diferite?

Deloc, replică fata, pe un ton cât se putea de sigur pe sine. La bordul unei nave cu pelerini, nimeni nu-şi poate pierde casta şi toţi sunt la fel: e ca şi cum am merge cu o barcă până la templul Jagannath, în Puri. De-acum încolo, pentru totdeauna, cu toţii vom fi fraţi-de-bord – *jaházbhais* şi *jaházbahens* – unii cu ceilalţi. Nu vor mai exista niciun fel de deosebiri între noi.

Acest răspuns era atât de îndrăzneţ, atât de ingenios, încât aproape le tăie femeilor respiraţia. Nici într-o viaţă întreagă de gândire, Deeti ştia bine, ea n-ar fi găsit un răspuns atât de complet, atât de mulţumitor şi atât de fascinant, prin toate posibilităţile lui. În lumina acelui moment, făcu un lucru pe care altminteri nu l-ar fi făcut nicicând: întinse mâna spre a străinei, s-o ia într-a sa proprie. Într-o clipită, imitându-i gestul, toate celelalte femei întinseră şi ele mâinile, pentru a lua parte la această comuniune a atingerii. Da, spuse Deeti, de-acum încolo, nu mai există diferenţe între noi; suntem jahaz-bhai şi jahaz-bahen laolaltă; cu toţii am devenit copii ai navei.

Undeva, afară, vocea unui bărbat striga:

– Uite-o! Uite corabia – jahaz a noastră...

Şi o văzură, în depărtare, cu cele două catarge ale ei şi ciocul uriaş al bompresului. Abia acum înţelese Deeti de ce-i fusese revelată imaginea navei în acea zi, când stătuse cufundată în Gange: fiindcă noul ei sine, viaţa ei nouă, adăstase în tot răstimpul trecut de-atunci, în burta acelei făpturi, a acelei corăbii care era Mama-Tatăl noii sale familii, un *mái-báp* uriaş de lemn, strămoş adoptiv şi părinte al dinastiilor care aveau să vină: era acolo, aievea – şi se numea *„Ibis"*

De la locul său de pe arborele trinchet, sus în kursiul crucetei, Jodu avea cea mai minunată privelişte pe care şi-ar fi putut-o dori vreodată: cheurile, fluviul şi schoonerul se întindeau sub el ca o comoa-

ră pe tejgheaua unui zaraf, aşteptând să fie cântărită şi evaluată. Pe punte, subedarul şi oamenii lui erau ocupaţi să facă pregătirile pentru îmbarcarea deţinuţilor şi a migratorilor. De jur-împrejurul lor, lascarii mişunau peste tot, strângând colaci hansilele, răsucind bimbele, adunând în ţarc animalele şi stivuind lăzile, pentru a încerca să degajeze puntea de aglomeraţia din ultimele momente.

Puşcăriaşii au sosit primii, cam cu vreun sfert de ceas înaintea migratorilor: veneau într-un jel-bot, un vas mare de tip budgerow, de care se deosebea doar prin faptul că avea toate ferestrele zăbrelite. Arăta de parcă ar fi putut adăposti înăuntrul său o mică armată de tâlhari însetaţi de sânge, aşa că nu mică le fu mirarea să vadă că din el debarcară doar doi oameni, dintre care niciunul nu arăta prea ameninţător, în pofida lanţurilor pe care le aveau legate la mâini şi la picioare. Purtau pyjama de bumbac dungarez şi veste cu mâneci scurte, şi fiecare avea câte o lotă sub un braţ şi o bocceluţă sub celălalt. Bhyro Singh îi luă în primire fără prea multă ceremonie, după care nava-închisoare plecă aproape imediat. Apoi, ca pentru a le arăta condamnaţilor ce anume îi aştepta, subedarul îi apucă de lanţuri şi-i mână înainte ca pe nişte vite, împungându-i cu varga în fund şi, din când în când, trăgându-le şi peste urechi câte o lovitură de lathi.

În drum spre chokey, înainte de a păşi în fana, unul dintre deţinuţi întoarse capul, ca pentru a arunca o ultimă privire oraşului. Această atitudine îi atrase o lovitură zdravănă cu lathiul lui Bhyro Singh pe spate; pocnetul sec al bâtei îl făcu până şi pe trikat-wale să tresară, de la înălţimea unde stătea cocoţat.

Nişte haramzada nenorociţi, paznicii şi mistriii ăştia, comentă Mamdoo-tindal. Te strâng de boaşe la prima ocazie.

Unul dintre ei l-a plesnit pe Cassem-meah ieri, spuse Sunker. Doar fiindcă s-a atins de mâncarea lui.

Eu l-aş fi trosnit înapoi, replică Jodu.

Dac-o făceai, acum n-ai mai fi fost aici, preciză tindalul. Nu vezi că sunt înarmaţi?

Între timp, Sunker se ridicase, astfel că acum stătea în picioare pe grijele. Brusc, începu să strige: Au venit!

Cine?

Migratorii! Uitați-vă! Ei trebuie să fie, în bărcile alea de colo.

La auzul veștii, cu toții se ridicară în picioare, aplecându-se peste purwan ca să se uite în jos. O mică flotilă de vreo jumătate de duzină de bărcuțe înainta către schooner, dinspre Tolly's Nullah; bărcile erau pline cu grupuri de oameni îmbrăcați la fel, în veste albe și dhotiuri lungi până la genunchi. Ambarcațiunea din frunte era puțin diferită de celelalte, prin faptul că avea în spate un mic adăpost: când abordă corabia, lângă scara laterală, la bordul ei păru să izbucnească o explozie de culoare, când din adăpost ieșiră opt siluete îmbrăcate în sariuri.

Femei! murmură încet Jodu.

Mamdoo-tindal nu era prea impresionat: în ceea ce-l privea pe el, puține erau, într-adevăr, femeile care să poată rivaliza cu alter-egoul său. Niște babe, cele mai multe, spuse el, încruntat. Niciuna pe măsura lui Ghaseeti.

De unde știi? îl întrebă Jodu. Că doar au fețele ascunse.

Pot să văd destul ca să știu că aduc belele.

Cum adică?

Numără, doar, să vezi câte sunt, răspunse tindalul. Opt femei la bord – fără s-o mai punem la socoteală și pe Ghaseeti – și peste două sute de bărbați, dacă ții seama și de migratori, silahdari, mistrii, lascari și malumi. Ce lucru bun crezi c-o să iasă de-aicea?

Jodu numără și văzu că tindalul avea dreptate: erau opt făpturi învesmântate în sariuri care veneau spre *„Ibis"* Numărul fu cel care-l făcu să suspecteze că puteau fi aceleași persoane pe care le dusese cu barca în tabără: fuseseră șapte femei în grup, în ziua aceea, sau opt? Nu mai ținea minte, căci atenția i se îndreptase mai mult spre fata în sari trandafiriu.

Dintr-odată, sări în picioare. Smulgându-și eșarfa de pe cap, începu s-o fluture, cu un picior în tanni și un cot agățat prin labran.

Ce faci, smintitule? se răsti la el Mamdoo-tindal.

Cred c-o știu pe una dintre fete, răspunse Jodu.

Cum poți spune asta? întrebă Mamdoo-tindal. Au fețele complet acoperite.

După sari, explică Jodu. O vezi pe aia-n roz? Sunt sigur că o cunosc.

Închide fleanca şi stai jos! îl repezi Mamdoo-tindal, trăgându-l de pantaloni. O să te duci de-a berbeleacul, dacă n-ai grijă. Burra Malum a şi pus ochii pe tine, după figura pe care-i făcut-o ieri cu Zikri Malum. Dacă te vede că te chiorăşti la fetişcanele astea coolie, n-o să mai rămână din tine decât o copaie fără catarg.

La vederea lui Jodu, jos lângă barcă, ridicându-se în picioare pentru a-i face cu mâna, Paulette tresări atât de tare, încât fu cât pe ce să cadă în apă. Deşi ghungta era cu siguranţă cel mai important mijloc al ei de a se ascunde, dar în niciun caz singurul; îşi mai ascunsese înfăţişarea şi în alte feluri: avea picioarele lăcuite cu *alta* vermilion viu colorat; mâinile şi braţele-i erau acoperite cu desene complicate, trasate cu henna, care-i lăsau la vedere foarte puţin din piele; iar la adăpostul vălului, linia mandibulei îi era disimulată de doi cercei mari, cu paiete. În plus, îşi ţinea în echilibru pe şold bocceaua cu lucruri, astfel încât să umble ca o femeie bătrână, care îşi poartă cu paşi târşiţi o povară zdrobitoare. Cu toate acele straturi numeroase ale deghizării sale, se simţise rezonabil de încrezătoare că nici chiar Jodu, care o cunoştea mai bine decât oricine pe lume, n-ar fi avut nici cea mai mică bănuială că era ea. Şi totuşi, acum se vedea limpede că toate eforturile ei fuseseră zadarnice, căci de îndată ce dăduse ochii cu ea se şi apucase să-i facă fericit cu mâna, şi încă de foarte departe. Acum ce să facă?

Paulette era convinsă că Jodu, fie dintr-un spirit protector frăţesc dar deplasat, fie datorită concurenţei care le marcase întotdeauna relaţia de prietenie aproape frăţească, nu s-ar fi codit prea mult s-o împiedice să se îmbarce pe *„Ibis":* din moment ce o recunoscuse deja, putea foarte bine să facă încă de pe-acum caleantoarsă. Tocmai la asta se gândea, când Munia o luă de mână. Având vârste apropiate, cele două fete se apropiaseră una de alta pe nesimţite, cât se aflau la bordul bărcii – iar acum, în timp ce urcau scara, Munia îi şopti la ureche: Îl vezi, Pugli? Vezi cum îmi face cu mâna, tocmai de-acolo, de sus?

Cine? De cine vorbeşti?

De lascarul ăla de-acolo – e nebun după mine. Îl vezi? Mi-a recunoscut sariul.

Îl cunoşti, va să zică? o întrebă Paulette.

Da, răspunse Munia. El ne-a adus cu barca în tabără, când am sosit la Calcutta. E lascarul Azad.

Aha, chiar aşa? Lascarul Azad, zici?

Paulette zâmbi: ajunsese la jumătatea scării şi, pentru a-şi pune şi mai mult la încercare travestiul, ridică faţa astfel încât să se uite direct la Jodu, prin ghungta care-o acoperea. Tânărul stătea agăţat de straiuri, într-o atitudine pe care i-o ştia prea bine – exact aşa se jucaseră împreună şi în copacii înalţi din Grădina Botanică, pe celălalt mal al râului. Simţi un junghi de invidie: ce n-ar fi dat să se poată şi ea urca acolo sus, ca să se legene alături de el, atârnaţi de frânghii! Şi când colo, era nevoită să urce scara, înfofolită din cap până-n picioare, în timp ce el era liber şi în elementul lui – şi cel mai rău era că dintotdeauna ea fusese căţărătoarea cea mai îndemânatică. Zorită înainte de mistrii, păşi pe punte şi se opri să ridice privirea, sfidător, parcă pentru a-l provoca s-o demaşte – dar Jodu nu avea ochi decât pentru fata de alături, care chicotea, ţinându-se de braţul ei: Vezi? Nu ţi-am spus? E nebun după mine. L-aş putea face şi să stea-n cap şi să danseze, dac-aş vrea.

Păi şi-atunci, de ce n-o faci? replică Paulette, cam iritată. Pare să aibă nevoie de-o lecţie, două...

Chicotind, Munia ridică din nou privirea spre el: Poate că am s-o şi fac...

la seama, Munia, şuieră Paulette. Toată lumea se uită la noi.

Aşa şi era: nu numai lascarii, mateloţii şi mistriii, ci şi Căpitanul Chillingworth, care stătea în capătul dunetei, cu braţele încrucişate pe piept. În timp ce Paulette şi Munia se apropiau de el, buzele căpitanului se răsfrânseră într-o expresie de dezgust.

– Îţi spun eu, Doughty, declară el, pe tonul încrezător al unui om care ştie că vorbele lui nu vor fi înţelese decât de persoana căreia îi sunt adresate. Când îi văd pe nefericiţii ăştia, m-apucă dorul de vremurile bune, de pe Coastele Guineei. la uită-te ce mai babe, le caută moartea pe-acasă şi ele vor să plece pe mare, doar-doar or scăpa!

– Că bine zici, bubui glasul pilotului, care stătea lângă timonerie. În viaţa mea n-am văzut o adunătură mai jalnică şi pră-

pădită.

– Uite, hoaşca aia de colo, de pildă, continuă căpitanul, uitându-se direct la faţa acoperită a Paulettei. Asta-i cea mai veşnică fecioară din câte mi-a fost dat să văd la viaţa mea – bună numai să se roage, că tot nime' nu i-o trage! Ce i-o fi trăsnit prin cap, s-o ia la drum peste mări şi ţări? Ce-o să facă acolo, o straiţă de oase ca ea, care nu-i în stare nici să salte-o povară pe umăr, nici să-ţi încălzească patu'?

– Mai mare ruşinea, îi dădu dreptate domnul Doughty. Şi cred c-o fi şi doldora de boli. Nu m-aş mira s-aud că le-mprăştia prin toată turma.

– Dacă vrei să ştii părerea mea, Douhgty, ar fi o faptă milostivă să-i curmăm zilele; măcar am cruţa-o de chinurile drumului – de ce să tragem după noi o fregată-n flăcări?

– Şi facem şi economie de provizii. Pun prinsoare că se-ndoapă ca sparta. Aşa fac mereu, astea slăbănoagele.

Şi, chiar în acel moment, cine putea să apară în faţa Paulettei, dacă nu chiar Zachary? Şi se uita şi el tot drept la ghungta ei, aşa că fata îi putu vedea ochii umplându-se de milă, la vederea formei cocârjate a cotoroanţei fără vârstă din faţa lui. „O corabie nu-i locul potrivit pentru femei", îşi aminti ea că spusese: cât de îngâmfat arătase atunci, la fel ca acum, când o privea de sus, învrednicind-o cu mila lui; parcă ar fi uitat că datora postul de secund numai culorii pielii şi câtorva muşchi nedemni. Degetele Paulettei începură să tremure de indignare, slăbind strânsoarea – şi, dintr-odată, bocceaua îi scăpă din mână, căzând greoi pe punte, atât de aproape de picioarele lui Zachary, încât acesta se aplecă instinctiv pentru a o ajuta pe femeie să-şi ridice bagajul scăpat pe jos.

Gestul lui stârni un strigăt de pe dunetă.

– Las-o-n pace, Reid! îi porunci domnul Doughty. N-o să-ţi mulţumească nimeni dacă eşti cavaler.

Dar avertismentul sosi prea târziu: mâna lui Zachary tocmai era gata să atingă legătura, când Paulette i-o dădu la o parte cu o plesnitură usturătoare. În boccea era ascuns manuscrisul tatălui ei, împreună cu două dintre cele mai dragi romane – şi nu-şi putea

asuma riscul de a-l lăsa să le simtă scoarţele, prin materialul legăturii.

Pe chipul lui Zachary se ivi o expresie de uimire lezată, în timp ce-şi lăsa jos mâna lovită. Cât despre Paulette, ea nu se gândea decât cum să scape mai repede, refugiindu-se sub punte. Luându-şi bocceaua, porni grăbită spre tambuchi şi puse mâna pe balustrada scării.

La jumătatea coborârii, îşi aminti când fusese ultima oară în dabusa: ce repede o zbughise atunci în jos pe scară – dar acum, cu sariul înfăşurat în jurul pulpelor şi bocceaua pe cap, era cu totul altceva. Nu îi veni să creadă că era aceeaşi dabusa unde mai fusese, în încăperea de sub punte: interiorul, pe-atunci întunecos, era acum luminat de mai multe lămpi şi lumânări, şi văzu la lumina lor că zeci de rogojini fuseseră dispuse în cercuri concentrice, acoperind cea mai mare parte a podelei. În chip ciudat, dabusa părea să se fi micşorat în timpul trecut de-atunci, şi când se uită înainte, descoperi şi de ce: capătul opus fusese scurtat cu ajutorul unui perete nou din lemn.

Înăuntru se afla un mistri, dirijând operaţiunile, şi le îndrumă pe Munia şi Paulette spre despărţitura nou făcută. Acolo era secţiunea pentru femei, le explică el, chiar lângă chokey.

Adică vrei să zici că dincolo de peretele ăla e un chokey? exclamă Munia, înspăimântată. Atunci, de ce ne-aţi pus chiar lângă el?

Lăsaţi, că n-aveţi de ce să vă faceţi griji, continuă mistriul. Intrarea e pe cealaltă parte. Qaidiii n-au cum să ajungă la voi. O să fiţi adăpostite bine aici, fără ca bărbaţii să vă calce în picioare ca să treacă.

N-avea nimic de zis: în timp ce mergea spre îngrăditura femeilor, Paulette observă o mică deschizătură pentru aerisire, practicată în peretele chokeyului; dacă se înălţa pe vârfuri, ajungea cu ochii în dreptul ei. Nu se putu abţine şi mai aruncă o privire, din mers – iar după aceea, reveni să se mai uite o dată: văzuse că în chokey erau doi bărbaţi, ciudaţi cum niciodată în viaţa ei nu mai văzuse. Unul avea capul ras şi un chip scheletic, după înfăţişare părând să fie nepalez; celălalt avea un tatuaj sinistru pe frunte şi

arăta ca şi cum ar fi fost târât înăuntru de pe cheul din Calcutta. Şi mai ciudat, cel negricios plângea, în timp ce tatuatul îl ţinea cu braţul pe după umeri, parcă pentru a-l consola: în pofida lanţurilor şi a cătuşelor, atitudinea lor exprima o tandreţe care părea greu de conceput la doi criminali trimişi în surghiun. După ce le mai aruncă o privire pe furiş, văzu că acum cei doi stăteau de vorbă, lucru care-i aţâţă şi mai mult curiozitatea: ce puteau să spună – şi încă, atât de absorbiţi încât nici nu băgau în seamă agitaţia din compartimentul învecinat? Oare în ce limbă se înţelegeau, răsăriteanul acela scheletic şi banditul tatuat? Paulette îşi trase rogojina până lângă peretele despărţitor, iar când îşi lipi urechea de o crăpătură dintre scânduri, constată, spre marea ei uimire, că putea nu numai să audă tot ce se spunea, ci şi să înţeleagă, căci cei doi vorbeau în engleză.

La câteva clipe după ce Zachary fusese plesnit peste mână, Babu Nob Kissin apăru lângă el. Deşi gomustaul era îmbrăcat ca de obicei, în dhoti şi kurta, silueta lui, observă Zachary, dobândise în chip curios contururi mai pline, de matroană, iar când îşi dădu la o parte din dreptul feţei părul lung până la umeri, făcu acest lucru cu gestul îndelung exersat al unei moştenitoare trupeşe. Expresia de pe faţa lui era în acelaşi timp indulgentă şi dojenitoare, în timp ce-l ameninţa pe Zachary cu degetul:

– Ţţ, ţţ! În pofida tuturor aceste activităţi de stup, tot nu-ţi poţi suspenda năzbâtii?

– Iar începi, Pander, replică Zachary. Acum ce naiba s-a mai întâmplat?

Gomustaul coborî glasul.

– E-n regulă. Fără formalităţi. Totul mi-e cunoscut.

– Cum adică?

– Poftim, se repezi Babu Nob Kissin, îndatoritor. Am să-ţi arăt ce-i ascuns în sân.

Şi-şi înfipse o mână pe sub gulerul kurtei, afundând-o atât de adânc încât Zachary nu s-ar fi mirat să vadă apărând o mamelă durdulie. În schimb, însă, mâna scoase la iveală un pandantiv cilindric, de aramă.

– Vezi ce bine am ascuns? Numai aşa cale menţine securităţi maxime. Totuşi, un avertisment trebuie să dau.

– Ce avertisment?

– Cu regret te informez că locul acesta nu e apt.

– Nu e apt pentru ce?

Aplecându-se spre urechea lui Zachary, gomustaul şuieră:

– Pentru pozne cu fătucile de la văcuţe.

– Ce naiba tot vorbeşti, Pander? se răsti Zachary, exasperat. Nu făceam decât s-o ajut pe femeia aia să-şi ridice lucrurile.

– Mai bine să lăsăm doamne la pace, declară înţelepţeşte Babu Nob Kissin. Mai bine, nici fluierul tău se arăteşte. S-ar putea să aprindă prea tare fătuci.

– Fluierul meu – să nu mi-l arăt...?

Pentru prima oară, Zachary se întrebă dacă gomustaul era doar excentric, sau nebun de legat.

– Of, fugi de-aici, Pander, şi mai lasă-mă-n pace!

Zachary se răsuci pe călcâie şi porni spre copastie. Avea dosul mâinii încă roşu de la palma pe care i-o trăsese femeia; privindu-şi-l, se încruntă – îl deranja într-un fel pe care nu-l putea înţelege prea bine. O observase pe femeia în sari roşu cu mult timp înainte de a-şi fi scăpat bagajul; apăruse prima pe pasarelă, iar felul cum îşi ţinea înclinat capul îi dăduse impresia că se uita la el, de la adăpostul sariului. Paşii ei păruseră să încetinească şi să se îngreuneze, la venirea pe punte. Deşi bocceluţa aceea amărâtă îi dădea atâta de furcă, nu-şi îngăduia să-şi folosească mai mult decât una dintre mâinile noduroase, vârstate cu vene vinete de henna, ca să se lupte cu povara; cealaltă gheară, la fel de desfigurată, era folosită numai ca să-i ţină vălul pe faţă. În eforturile ei de a se ascunde se simţea o fervoare care părea să sugereze că de privirea unui bărbat s-ar fi temut la fel de mult ca de o limbă de foc – gând care-l făcu să zâmbească, iar o tresărire a memoriei îi reaminti dintr-odată de expresia arzătoare cu care-l privise Paulette, încruntată, la sfârşitul ultimei lor întâlniri. Această idee, la rândul ei, îl făcu să se uite spre mal, întrebându-se dacă nu cumva fata se afla pe undeva prin apropiere, petrecându-l pe „*Ibis*" cu privirea. Auzise, de la Jodu, că

se vindecase de boală: cu siguranţă, n-ar fi lăsat schoonerul să plece fără a-şi lua rămas-bun – dacă nu de la el, atunci măcar de la Jodu...? Cu siguranţă, avea să-şi dea seama că atât el, cât şi Jodu, acţionaseră numai spre binele ei propriu – oare?

Dintr-odată, parcă materializat prin cine ştie ce ritual divinatoriu, lângă el răsări Serang Ali.

– Auzitu-n-ai? şopti el. Duduca-Lambert fugit-a-la măritiş-cu altăceva dă-bărbat. Dă-prefer mai-bine Malum-Zikri s-uite pă duduca. Or'cum-că-i mult-prea de-tăt slabă. Dinspre-China po-să prinz-o bună-bunăţică de-nevestică. Că-pe-sus, că-pe-jos, tot-aia-i. Face-pe Malum-Zikri mult-prea vesel-foc pe-năuntru-i.

Deznădăjduit, Zachary bătu cu pumnul în parapet.

– Of, la toţi dracii, Serang Ali! Ai de gând să încetezi odată? O ţii întruna cu nevesticile, de parc-ai fi Pander cu fătucile lui! Dacă te aude cineva, ar crede că-s cine ştie ce muieratic nebun, ieşit la pradă...

Fu întrerupt pe neaşteptate de Serang Ali, care-l împinse brusc într-o parte, cu un strigăt:

– Mich'man! Ferea! Ferea!

Zachary se uită peste umăr, tocmai la timp ca s-o vadă pe Crabbie, pisica navei, alergând de-a lungul parapetului ca şi cum ar fi fost fugărită de cine ştie ce fiară nevăzută. Aruncându-se într-un salt prelung, animalul căzu cu picioarele pe scara laterală, după care sări şi de-acolo, pentru a nimeri pe o barcă legată lângă schooner. După care, fără o singură privire înapoi spre nava care o adusese tocmai în cealaltă parte a lumii, se făcu nevăzută.

Pe punte, lascarii şi migratorii se uitau miraţi după animalul dispărut, ba chiar şi Zachary cunoscu o undă de teamă: auzise despre superstiţiile marinarilor bătrâni în legătură cu semne de rău augur care-ţi „puneau bumbi în burtă", dar niciodată până acum nu ştiuse ce însemna să-ţi fie stomacul cuprins de un asemenea tremur.

Deasupra, degetele lui Mamdoo-tindal, încleştate pe crucetă, se albiseră.

Ai văzut? îl întrebă el pe Jodu. Ai văzut?

Ce să văd?

Pisica a sărit de la bord; dacă nici ăsta nu se cheamă că-i semn rău...

Ultima femeie a fost Deeti, care tocmai urca scara laterală, când Crabbie îi tăie calea. Decât să fie prima care călca pe locul peste care zburase cotoiul, s-ar fi lăsat bucuroasă să cadă în apă, dar imediat după ea venea Kalua, sprijinind-o, urmat de un şir nesfârşit de migratori, agăţaţi cu toţii la rând pe scară, şi îşi dădu seama că nicicum nu s-ar fi putut împotrivi valului de bărbaţi care împingeau din spate. Mânaţi de mistrii, migratorii se repeziră înainte, iar Deeti fu împinsă peste linia invizibilă a traiectoriei pisicii şi apoi fu ridicată pe puntea schoonerului.

Prin vălul sariului, Deeti ridică privirea spre catargele care se înălţau deasupra. Priveliştea o ameţi puţin, aşa că-şi ţinu mai departe capul plecat şi ochii în jos. Mai mulţi mistrii şi silahdari stăteau înşiraţi de-a lungul punţii, zorindu-i pe migratori cu lathiurile lor şi împingându-i în direcţia tambuchiului. *Chal! Chal!* Dar, în ciuda strigătelor, oamenii înaintau încet, din cauza aglomeraţiei de pe punte; oriunde te uitai, vedeai numai frânghii, butoiaşe, burdufuri cu apă, saci, lăzi, ba chiar şi câte o capră behăind, sau o găină buimacă fugind de colo-colo.

Deeti ajunsese aproape în dreptul arborelui trinchet, când deveni conştientă de un glas care, sunând straniu de familiar, striga obscenităţi în Bhojpuri: *Toré mái ké bur chodo!*

Privind în faţă, printr-o încâlceală de funii şi corzi, zări un bărbat burtos şi cu ceafa ca de taur, cu mustăţi albe luxuriante; picioarele îi încremeniră iar inima îi fu strânsă într-o gheară rece ca de gheaţă. Deşi ştia cine era, ceva îi spunea că acela nu era un muritor de rând, ci Saturn însuşi: El este, Shani, toată viaţa te-a vânat, iar acum a pus mâna pe tine. Genunchii i se înmuiară brusc, făcând-o să cadă pe scândurile punţii, la picioarele soţului ei.

Între timp, pe punte se adunase o mare mulţime de oameni, care erau îndrumaţi constant înainte de paznici şi supraveghetori, cu ajutorul loviturilor de lathi. Dacă omul din spatele lui Deeti ar fi fost mai scund şi mai slab decât Kalua, s-ar fi putut ca toţi ceilalţi care veneau după ei s-o calce în picioare, ca o turmă de vite. Dar

Kalua se opinti cu călcâiele bine proptite în podele şi reuşi să oprească la timp şuvoiul de oameni.

Ce se întâmplă aici?

Busculada atrăsese atenţia lui Bhyro Singh, care porni spre Kalua, cu lathiul în mână. Deeti zăcea unde căzuse, şi-şi trase sariul peste faţă – dar ce rost ar fi avut să se ascundă, când Kalua stătea chiar lângă ea, în văzul tuturor, uşor de recunoscut? Închise ochii şi începu să se roage în şoaptă: *Hé Rám, hé Rám...*

Dar următorul lucru pe care-l auzi fu glasul lui Bhyro Singh, care-l întreba pe Kalua: Cum te numeşti?

Era posibil ca subedarul să nu-l fi recunoscut? Da, desigur: fusese plecat din sat în toţi anii aceia, şi probabil nici nu-l mai văzuse vreodată, decât când era mic – şi cu ce l-ar fi interesat pe el un copil de pielar-tăbăcar? Dar numele, Kalua – pe acela sigur îl ştia, de pe urma scandalului stârnit de fuga lui Deeti de pe rugul funerar al soţului ei. O, ce noroc că kismatul o îndemnase să aibă grijă cu numele lor reale; numai să nu le menţioneze Kalua chiar acum...! Pentru a-l preveni, îşi înfipse unghia în degetul lui mare de la picior: Păzea! Păzea!

Cum te numeşti? îl întrebă din nou subedarul.

Rugăciunea lui Deeti se îndeplini. După un moment de şovăire, Kalua răspunse: Malik, numele meu este Madhu.

Şi aia de-acolo, care zace pe jos, e nevastă-ta?

Da, malik.

Ridic-o, îi porunci Bhyro Singh, şi du-o în dabusa. Şi să nu vă mai văd că-mi faceţi greutăţi.

Da, malik.

Kalua o ridică pe Deeti în braţe, luând-o pe umăr, şi coborî cu ea scara, lăsând boccelele pe punte. După ce o culcă pe o rogojină, vru să se întoarcă după bagaje, dar Deeti nu-l lăsă: Nu, mai întâi ascultă-mă: şti cine era omul ăla? Este Bhyro Singh, unchiul soţului meu; el mi-a aranjat căsătoria, şi tot el a trimis oameni să ne caute. Dacă află că suntem aici...

– Eşti gata, ho?

Întrebarea pilotului primi imediat răspunsul, de la Serang Ali:

– *Sab taiyár, sáhib.*

Soarele se afla la zenit, iar tambuchiul pe unde se cobora în dabusa fusese închis de mult. Alături de toţi ceilalţi lascari, Jodu fusese pus să muncească la degajarea punţii principale, punând la locurile lor burdufurile cu apă de băut, tirkaoind parâmele hamar şi petrecând lanţanele zanjir prin narele de hansil. Acum, când găinile şi caprele erau puse la loc sigur, în bărcile de la bord, nu mai rămăsese nimic de strâns, iar Jodu era nerăbdător să ajungă din nou sus pe verga trikatului, căci voia să arunce de acolo o ultimă privire spre oraşul lui natal: ale lui fură primele mâini pe iskat, când în sfârşit răsună ultima comandă: *Trikatwalé úpar chal!* Omul de pe trinchet, sus la post!

De la Calcutta până la Diamond Harbour, aflat cam la douăzeci de mile mai spre sud, „*Ibis*" urma să fie tractat de „*Forbes*", unul dintre cele câteva remorchere cu aburi care fuseseră date recent în folosinţă pe Hooghly. Jodu văzuse de departe acele vaporaşe, pufăind neobosit de-a lungul fluviului, pe unde tractau barje grele şi brigantine uriaşe de parcă n-ar fi cântărit mai mult decât bărcuţa lui firavă: nu în ultimul rând, nerăbdarea lui se referea şi la perspectiva de a fi tractat de unul dintre aceste vase uluitoare. Privind în susul apei, văzu că remorcherul cu bot rotund se apropia deja, semnalizând din clopotul de bord pentru a-şi face culoar prin traficul fluvial.

Pe malul opus se întindea Grădina Botanică, iar Jodu stătea la o înălţime destul de mare ca să poată distinge aleile şi copacii atât de familiari. Preţ de-o clipă îl cuprinse nostalgia şi îşi imagină cum ar fi fost s-o aşeze şi pe Putli în echilibru pe verga trikatului, lângă el: aia da, distracţie, nu încăpea nicio îndoială, şi era sigur că fata ar fi urcat fără probleme, dacă i s-ar fi ivit ocazia. Dar, desigur, aşa ceva n-ar fi fost îngăduit în niciun fel de împrejurări –şi totuşi, nu-şi putea înfrâna regretul de a se fi despărţit de ea în termeni atât de duşmănoşi: n-avea de unde să ştie când – şi dacă – urma s-o mai vadă vreodată.

Era atât de îngândurat, încât fu luat prin surprindere când Sunker spuse: la uite la ăia doi de-acolo...

Capetele a doi scufundători puteau fi văzute săltând pe lângă geamandurile ancorei, în timp ce dezlegau parâmele schoonerului. Sosise vremea: în câteva momente, aveau să plece. Mamdoo-tindal îşi aruncă pe spate părul şi-şi închise ochii cu gene lungi. Apoi, buzele începură să i se mişte în rugăciune, murmurând primele cuvinte din Fatiha. Jodu şi Sunker se grăbiră să i se alăture: *B'ism-'illáh ar-rahmán ar-rahím, hamdu'l'illáh al-rabb al-'alamín...* În numele lui Dumnezeu, Preamilostivul, Preaiertătorul, Slavă Domnului întregii Creaţiuni...

– Toată lumea la posturi, ahoy!

Strigătul pilotului fu urmat de un răspuns al serangului: *Sab ádmi apna jagah!*

Pe măsură ce remorcherul se apropia, duduitul motorului acestuia se auzea tot mai tare – şi, în întunericul sufocant din dabusa, suna ca răgetul unui demon turbat care încerca să sfărâme scândurile din bordaj în scopul de a-i devora pe oamenii care stăteau ghemuiţi înăuntru. Acolo domnea o beznă de nepătruns, căci mistriii stinseseră la plecare lumânările şi lămpile: nu aveau nevoie de ele, spuseseră, acum când toţi migratorii erau bine împachetaţi înăuntru – dacă le ţineau aprinse, n-ar fi făcut decât să sporească riscul de a lua foc. Nimeni nu avusese vreo obiecţie, dar toţi înţelegeau că supraveghetorii nu voiau decât să facă economii de la o cheltuială în plus. Fără nicio flacără aprinsă şi cu tambuchiul ferecat, puţina lumină de care mai aveau parte era aceea care intra prin crăpăturile dintre lemne şi deschizăturile pişătoarelor. Întunecimea grea ca de plumb, combinată cu arşiţa amiezii şi duhoarea fetidă a sutelor de trupuri îngrămădite la un loc, făcea ca aerul stătut să fie apăsător ca într-un canal de scurgere; era nevoie să faci un efort până şi pentru a respira.

Girmitiyaii îşi mutaseră deja rogojinile aşa cum le convenea lor: toată lumea ştiuse, încă de la bun început, că mistrilior puţin le păsa de ceea ce se întâmpla dedesubt: principala lor grijă era aceea să scape din zăpuşeala şi mirosurile dabusei, ca să se poată tolăni în paturile lor din cabina de la mijlocul navei. Nici nu plecaseră bine supraveghetorii, zăvorând tambuchiul în spatele

lor, că migratorii şi începură să destrame cercul întocmit cu atâta grijă al rogojinilor, foindu-se şi strigând în timp ce se ciorovăiau pentru locuri.

În timp ce zgomotul remorcherului creştea, Munia începu să tremure, iar Paulette, intuind că fata era la un pas de isterie, o trase mai aproape. Deşi încerca să pară stăpână pe ea, începuse să simtă primele semne ale panicii; auzi un glas pe care-l recunoscu imediat: era Zachary, care se afla pe puntea principală, chiar deasupra ei, atât de aproape încât îi putea auzi până şi târşitul picioarelor.

– Aruncă parâma! – *Hamár tirkao!*

– Trage la un loc! – *Lag sab barábar!*

Odgoanele care-l legau pe *„Ibis"* de remorcher se întinseră, şi o vibraţie străbătu schoonerul de la un cap la celălalt, de parcă vasul s-ar fi trezit dintr-odată la viaţă, ca o pasăre după o noapte lungă de somn adânc. De sub linia de plutire, spasmele străbăteau corpul navei în sus, prin dabusa, până în cabina de pe punte, unde stewardul Pinto îşi făcu cruce şi căzu în genunchi. În timp ce buzele începeau să i se mişte, băieţii de la bucătărie, cu toate credinţele lor diverse, îngenuncheară lângă el, cu capetele plecate: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum...* Bucură-te Marie, cea plină de har, Domnul este cu tine...

Pe puntea principală, domnul Doughty îşi ţinea mâinile pe timona şi striga:

– Trageţi, câinilor, trageţi!

Habés – habés kutté, habés! habés!

Schoonerul se înclină spre jamna, iar jos, în întunericul din dabusa, oamenii alunecară, căzură şi se rostogoliră unii peste ceilalţi, ca firimiturile pe o tavă înclinată. Neel îşi lipi ochiul de deschizătura pentru aerisire şi văzu că alături, în dabusa, izbucnise debandada: zecile de migratori îngroziţi se aruncau spre scară, bătând cu pumnii în tambuchiul ferecat, într-o încercare târzie de a scăpa: *Chhoro, chhoro* – lăsaţi-ne să ieşim, daţi-ne drumul...

De sus nu se auzi niciun răspuns, doar o serie de hookumuri, răsunând pe punte:

– Trageţi, nemernicilor! Trageţi! *Sah barábar! Habés salé, habés!*

Exasperat de zbaterile zadarnice ale girmitiyailor, Neel strigă prin gura de aerisire: Tăceţi, proştilor! Nu mai avem scăpare; nici cale de întoarcere...

Încet, pe când mişcarea navei se făcea simţită în golul din fiecarei stomac, tărăboiul încetă, fiind înlocuit de o nemişcare grea, plină de spaimă. Abia acum începură în sfârşit migratorii să asimileze finalitatea a ceea ce se întâmpla: da, se mişcau, da, pluteau, îndreptându-se spre nimicul Apei Negre; nici moartea şi nici naşterea nu erau treceri la fel de înfricoşătoare, niciuna dintre ele nefiind trăită într-o stare pe deplin conştientă cum era aceasta. Încet, pasagerii dezlănţuiţi se retraseră de lângă scară, înapoindu-se la rogojinile lor. Undeva, în întuneric, o voce, tremurând de spaimă, articulă primele silabe din Gayatri Mantra – iar Neel, care fusese pus să înveţe acele cuvinte aproape de cum începuse să vorbească, se pomeni acum rostindu-le şi el, ca şi cum ar fi făcut-o pentru prima oară: *Om, bhur bhuvah swah, tat savitur varenyam...* O, dătătorule de viaţă, cel ce ne înlături durerea şi suferinţa...

– Gata de plecare! – *Taiyár jagáh jagáh!*

Deasupra, pe catargul trinchet, în timp ce trepidaţia deşteptării lui *„Ibis"* se propaga da jos în sus, Jodu simţi un tremur în trikat-vergă şi ştiu că ajunsese în acel moment spre care se îndrepta viaţa lui de un an şi mai bine; acum, în sfârşit, lăsa în urmă malurile acelea noroioase, pentru a întâlni apele care duceau la Basra şi Chin-kalan, Martaban şi Zinjibar. În timp ce catargul începea să se legene, pieptul i se umflă de mândrie, văzând ce figură frumoasă făcea *„Ibis"*, croindu-şi drum printre toate navele aglomerate pe fluviu – caramoussale, perikoe şi budgerowuri. De la acea mare înălţime, i se părea că schoonerul îi dăruise o pereche de aripi, ca să se ridice în zbor peste propriul lui trecut. Ameţit de sentimentul înălţător, se agăţă cu un braţ de vârful catargului şi-şi smulse legătura de pe cap.

Salaamurile mele vouă, tuturor! strigă el, agitând eşarfa spre

malul care rămânea în urmă. Jodu a pornit la drum... o, voi, târfelor din Watgunge... voi, sărăntocilor din Bhutghat... Jodu se făcu lascar şi dus fu! Dus!

Șaptesprezece

Amurgul o adusese pe *„Ibis"* înapoi în Strâmtori, la Hooghly Point, iar acolo, în cotul larg al fluviului, schoonerul aruncă ancora ca să aştepte noaptea. Abia când întunericul înghiţi malurile din jur, girmitiyailor li se dădu voie pe punte; până atunci, zăbrelele tambuchiului fuseseră zăvorâte cu străşnicie. Subedarul şi supraveghetorii erau de părere că prima întâlnire a migratorilor cu condiţiile de la bord mărise, probabil, riscul tentativelor de evadare. Chiar şi după căderea nopţii, când atracţia uscatului scădea din cauza haitelor de şacali care băntuiau urlând pe maluri, mistriii n-au lăsat să le slăbească vigilenţa: ştiau din experienţă că în fiecare grup de migratori existau întotdeauna câţiva care erau îndeajuns de disperaţi – sau cu porniri sinucigaşe – ca să se arunce în apă. Când sosi vremea să pregătească masa de seară, îi ţinură pe toţi sub ochi. Chiar şi cei care fuseseră desemnaţi spre a servi ca bhandari erau supravegheaţi cu atenţie, în timp ce amestecau chattaurile în chuldanul din cabina de pe punte. Cât despre ceilalţi erau lăsaţi să iasă pe bord doar în grupuri mici, şi erau mânaţi înapoi în dabusa imediat ce-şi terminau orezul cu dal şi chitre murate.

În timp ce bhandariii şi mistriii se ocupau de hrănirea migratorilor, stewardul Pinto şi ajutoarele lui de la bucătărie serveau miel fript, cu sos de mentă şi cartofi fierţi, la popota ofiţerilor. Porţiile erau generoase, căci înainte de a pleca din Calcutta stewardul adusese la bord două jumătăţi de oaie mari şi proaspete, iar carnea nu avea şanse să reziste prea mult, în căldura aceea neobişnuită. Dar, în pofida abundenţei de mâncare şi băutură, atmosfera din popotă era mai puţin veselă decât cea din jurul chuldanului, unde deseori migratorii puteau fi auziţi fredonând cântecele.

Májha dhára mé hai bera merá
Kripá kará ásrai hai tera

Pluta mea dusă de curent era,

Singuru-mi liman e mila ta...

– Ai naibii migratori, mormăi căpitanul, cu gura plină de carne de miel. Nici afurisita de Judecată de Apoi n-ar putea să le oprească chirăiala...

Drumul cu corabia putea dura până la trei zile, în funcție de vreme și de vânturi, de la Calcutta în jos până în Golful Bengal. Între estuarul fluviului și largul mării se afla insula Ganga-Sagar, ultima dintre destinațiile numeroaselor pelerinaje pe fluviul sfânt. Unul dintre strămoșii lui Neel finanțase un templu de pe insulă, pe care și el însuși îl vizitase, de mai multe ori. Zemindaria Halder de odinioară se afla cam la jumătatea distanței între Calcutta și Ganga-Sagar, iar Neel știa că *„Ibis"* avea să treacă prin dreptul moșiei cam spre seara celei de-a doua zile. Era un drum pe care-l făcuse atât de des, încât acum putea simți apropierea zemindariei după coturile și meandrele fluviului. Pe măsură ce se apropia, capul i se umplea cu frânturi de amintiri, unele la fel de strălucitoare și tăioase ca niște cioburi de sticlă. Iar când sosi momentul, aproape ca și cum ar fi vrut să-și bată joc de el, se auzi de deasupra strigătul omului de vardie: Raskhali, trecem pe lângă Raskhali!

Acum putea s-o și vadă – n-ar fi deslușit-o mai clar nici dacă bordajul schoonerului s-ar fi prefăcut în sticlă. Iată-le pe toate: palatul și verandele sale cu colonade; terasa unde-l învățase pe Raj Rattan să înalțe zmeie; aleea cu palași plantați de tatăl lui; fereastra dormitorului în care o luase pe Elokeși.

– Ce e, mm? întrebă Ah Fatt. De ce dai la cap, mm?

Când Neel nu dădu niciun răspuns, Ah Fatt îl scutură de umeri de-i clănțăniră dinții.

– Locul pe la care trecem acuma – știi la el, nu știi la el?

– Îl știu.

– Satul tău, mm?

– Da.

– Casa? Familia? Zi tot.

Neel clătină din cap.

– Nu. Poate, altă dată...

– Achha. Altă dată.

Raskhali era atât de aproape, încât Neel aproape că auzea clopotele templului. Lucrul de care avea el nevoie acum era să fie în cu totul altă parte, într-un loc unde să se poată elibera de amintiri.

– Dar casa *ta* unde este, Ah Fatt? Vorbeşte-mi despre ea. E într-un sat?

– Nu sat...

Ah Fatt îşi scărpină bărbia.

– Casa meu e loc foarte mare: Guangzhou. Englez cheamă la el Canton.

– Povesteşte-mi. Spune-mi totul.

Hou-hou...

Astfel s-a făcut că, în timp ce *„Ibis"* se afla încă pe Hooghly, Neel a fost transportat cu gândul peste continent, până-n Canton – şi această a doua călătorie, mai vie decât a lui, a fost cea care l-a ajutat să rămână cu mintea întreagă pe tot parcursul celei dintâi părţi a călătoriei: nimeni decât Ah Fatt, nicio persoană pe care o cunoscuse vreodată, nu i-ar fi putut prilejui evadarea de care avea nevoie, într-un tărâm care-i era cu totul nefamiliar, absolut diferit de al lui propriu.

Nu graţie fluenţei lui Ah Fatt deveni imaginea Cantonului, în ochii lui Neel, atât de vie încât să pară reală – ba chiar dimpotrivă, căci geniul descriptiv al lui Ah Fatt se baza tocmai pe prescurtarea cuvintelor, aşa că să-l asculţi era o adevărată aventură a colaborării, în care lucrurile descrise de el ajungeau treptat să se transforme în artefacte ale unei imaginaţii comune. Astfel, Neel începu să înţeleagă că, pe lângă propriul lui oraş, Cantonul era asemenea Calcuttei pentru satele din jur – un loc înfricoşător de splendid şi insuportabil de sordid, tot atât de generos cu plăcerile pe care le dăruia, pe cât era şi de neiertător în nenorocirile pe care le oferea. Ascultând şi tot îndemnându-l să zică mai departe, Neel simţea tot mai intens că putea aproape să vadă cu ochii lui Ah Fatt: în faţa lui se întindea oraşul care concepuse şi crescuse această nouă jumătate a lui însuşi – un port la mare care se situa departe de coastă, în adâncimile unui litoral dantelat, pe care-l despărţea de ocean un labirint complicat de canale, bălţi, mlaştini, golfuri nisipoase şi

lagune. Avea o formă de corabie, acest port fluvial, cu bordajul conturat de un bastion continuu de piatră cenuşie, cu metereze înalte. Între apă şi zidurile oraşului se afla un umăr de pământ care era la fel de turbulent ca spuma din siajul unei nave: deşi situată în afara incintei oraşului, zona aceea din mal era atât de dens populată, încât nimeni nu putea spune unde se termina apa şi unde începea uscatul. Sampane, jonci, lorci chinezeşti, lotci şi bărci ferchezuite erau legate acolo în număr atât de mare, încât formau un fel de poliţă plutitoare lată, care ajungea până aproape de mijlocul râului: toate se amestecau de-a valma, apă şi pământ, bărci şi pontoane – dar haosul era unul înşelător, căci chiar şi în acel furnicar de oameni, apă şi aluviuni existau mici comunităţi şi grupări distincte. Iar dintre acestea, cea mai ciudată, fără îndoială, era mica enclavă alocată străinilor veniţi să facă negoţ cu China: extra-Celeştii, cunoscuţi cantonezilor ca Fanquii – Venetici.

Pe această limbă de pământ, imediat după porţile de sud-vest ale oraşului îngrădit cu ziduri, li se îngăduise Veneticilor să construiască un şir de aşa-numite fabrici, care nu erau nimic altceva decât nişte clădiri înguste, cu acoperişuri din ţiglă roşie, parte antrepozite, parte locuinţe şi parte birouri administrative, pentru contabilitate şi plăţi. În cele câteva luni ale anului cât li se permitea să stea în Canton, Veneticii erau nevoiţi să-şi restrângă toate activităţile în acea enclavă îngustă. Accesul le era interzis în incinta zidurilor oraşului, la fel ca tuturor străinilor – sau, cel puţin, aşa declarau autorităţile, afirmând că de aproape o sută de ani se obişnuia să se procedeze astfel. Şi totuşi, oricine fusese înăuntru putea depune mărturie că între zidurile oraşului nu se ducea deloc lipsă de venetici din anumite soiuri: păi era de ajuns doar să treci de templul Hao-Lin, pe Drumul Chang-shou, ca să dai cu ochii de tot felul de călugări din locurile întunecate, apusene; iar dacă păşeai în incintă, puteai chiar să vezi o statuie a predicatorului buddhist care întemeiase templul: nimeni nu putea disputa faptul că acest prozelit era la fel de străin ca Sakyamuni însuşi. Sau altminteri, dacă te aventurai şi mai departe în oraş, mergând pe Drumul Guang-li spre templul Huai-shang, după forma minaretului îţi dădeai seama de îndată că, în pofida aparenţelor exterioare, acela nici nu era un

templu, ci o moschee în toată regula; ai mai fi observat şi că oamenii care locuiau în acel edificiu şi prin împrejurimile lui nu erau numai uiguri, din marginile de apus ale imperiului, ci numărau şi un mare număr de păgâni – javanezi, malayezi, malayali şi arabi cu fes-negru.

Atunci, de ce unii Venetici aveau voie înăuntru, iar ceilalţi erau ţinuţi afară? Oare pentru că numai Veneticii de un anumit soi erau cu adevărat făpturi extra-Celeste, ca să fie ţinuţi sub pază atentă, în enclava fabricilor? Aceasta trebuia să fie explicaţia, căci Fanquiii de la fabrici erau fără tăgadă de-o anume spiţă, la faţă şi la fire: se aflau acolo Venetici „roşii-la-chip" din Anglia, Venetici cu „Steag-înflorat" din America, şi o adunătură pestriţă de mulţi alţii, din Franţa, Olanda, Danemarca şi aşa mai departe.

Dar dintre toate aceste soiuri nenumărate de făpturi, cel mai uşor de recunoscut, fără umbră de îndoială, era tribul mic dar înfloritor al Veneticilor cu Tichii Albe – parsiii din Bombay. Cum se făcea că parsiii cu Tichii Albe ajunseseră să fie socotiţi Fanquii, de aceeaşi teapă cu Feţele-roşii şi Steagurile-înflorate? Nimeni nu ştia, de vreme ce în niciun caz nu putea fi din cauza înfăţişării – căci, deşi era adevărat că feţele unora dintre Tichiile-albe nu erau cu nimic mai puţin rumene decât ale Steagurilor-înflorate, la fel de adevărat era şi că din numărul lor făceau parte şi mulţi oameni la fel de negricioşi ca oricare dintre lascarii ce stăteau ca nişte drăcuşori pe catargele corăbiilor de pe Râul Perlei. Cât despre îmbrăcăminte, straiele Tichiilor Albe nu erau nicidecum la fel ca ale Fanquiilor: purtau robe şi turbane, destul de asemănătoare cu cele ale arabilor cu Fes-negru, prezentând un aspect cu totul deosebit de al celorlalţi locuitori al fabricilor – care aveau năravul să umble ţanţoşi peste tot, îmbrăcaţi în jiletci şi nişte jambiere absurd de strâmte, şi cu buzunarele doldora de batiste în care le plăcea să-şi păstreze mucii. La fel de limpede era pentru toată lumea că Fanquiii ceilalţi se uitau cam pieziş la Tichiile Albe, căci adeseori nu li se permitea să participe la sfaturile şi petrecerile celorlalţi, iar fabrica lor era cea mai mică şi mai îngustă. Dar şi ei erau negustori, la urma urmei, iar ceea ce-i interesa era să scoată profituri, de dragul cărora păreau întru totul dispuşi să ducă o viaţă de Fanquii,

migrând ca păsările între casele lor din Bombay, chummeriile de vară din Macao şi locuinţele pentru vremea rece, din Canton, unde priveliştile oraşului închis erau nu ultimele dintre plăcerile interzise lor – căci, cât timp se aflau în China, trebuia să trăiască, la fel ca şi ceilalţi Fanquii, nu doar fără femei, ci chiar în condiţiile celui mai strict celibat. Asupra niciunei măsuri nu insistau mai ferm autorităţile oraşului, decât pentru edictul emis anual care le interzicea locuitorilor din Guangzhou să le ofere Veneticilor „femei sau băieţi" Dar putea fi respectată cu adevărat o asemenea hotărâre? La fel ca în atât de multe alte privinţe, una se spunea şi cu totul alta se făcea. Era cu neputinţă, fără doar şi poate, ca aceleaşi autorităţi să nu aibă cunoştinţă despre femeile din bărcile cu flori care pluteau pe Râul Perlei, ademenindu-i pe lascari, negustori, pescari, meşteşugari şi pe oricine avea chef de puţină distracţie; la fel de imposibil era şi să nu ştie că în chiar centrul enclavei Fanquiilor se afla o înşiruire de grajduri plină de noroi şi alte mizerii, numită Hog Lane, care se lăuda cu nenumărate shebeene ce serveau nu numai shamshoo, hocksaw şi alte băuturi libertine, ci şi tot felul de mărfuri îmbătătoare printre care îmbrăţişarea femeilor nu era cea din urmă. Cu siguranţă, autorităţile erau conştiente că barcagiii Dan, care mânuiau multe dintre sampanele, lanteele şi celelalte ambarcaţiuni de pe fluviu, prestau şi tot felul de servicii mărunte dar esenţiale pentru Fanquii, inclusiv spălatul rufelor – care erau întotdeauna foarte multe, nu numai veşminte, ci şi aşternuturi şi feţe de masă (mai ales feţe de masă, de vreme ce mâncărurile şi băuturile nu intrau în categoria plăcerilor interzise pentru acei bieţi diavoli). Astfel stând lucrurile, afacerile cu spălatul rufelor nu s-ar fi putut negocia fără numeroase vizite şi deplasări – ceea ce-l făcu pe un tânăr Tichie Albă de un farmec diavolesc, Bahramji Naurozji Moddie, să-şi încrucişeze calea cu o fată Dan cu trăsături proaspete ca roua dimineţii, Lei Chi Mei.

A început cu o prozaică predare a unor feţe de masă leoarcă de dhansakul duminical şi a câtorva şervete pătate cu de kid-nugoşt, pe care tânărul Barry – cum era cunoscut printre Fanquii – trebuia să le scrie în registrul de rufe, această datorie fiindu-i atribuită de drept prin faptul că era cel mai tânăr din tribul Tichiilor

Albe. Şi nimic altceva n-a dus la cea dintâi combinare a lor ca un cuplu, decât o tichie albă – sau, mai bine zis, una dintre acele fâşii lungi de pânză cu care erau legate tichiile pe cap: căci s-a întâmplat într-o zi ca unul dintre şefii cei mari din fabrică, Jamshedji Sohrabji Nusserwanji Batliwala, să descopere o ruptură în materialul turbanului şi să-l supună pe tânărul Barry unei săpuneli atât de severe, încât când a venit vremea să-i prezinte lui Chi Mei obiectul respectiv, băiatul a izbucnit în lacrimi, plângând atât de artistic încât turbanul s-a înfăşurat de mai multe ori în jurul celor doi, până i-a pecetluit laolaltă ca într-un cocon strâns.

Câţiva ani de dragoste şi spălat rufe aveau să treacă, până ce Chi Mei a născut un copil, iar când acesta şi-a făcut în sfârşit apariţia, evenimentul i-a inspirat un mare acces de optimism tatălui, care i-a dat impresionantul nume de Framjee Pestonjee Moddie, în speranţa că avea să-i uşureze primirea în lumea Tichiilor Albe. Dar Chi Mei, care ştia mult mai bine care putea fi soarta copiilor ce nu erau nici din neamul Dan, nici din cel Fanqui, şi-a luat măsura de prevedere de a-l numi pe băiat Leong Fatt.

Mistriii au dat de veste neîntârziat că femeile migratoare au datoria să facă anumite munci mai de jos pentru ofiţeri, paznici şi supraveghetori. Una dintre acestea era spălatul hainelor; mai erau cusutul nasturilor, cârpitul rupturilor şi altele asemenea. Dornică să facă mişcare cu orice chip, Paulette alese să împartă spălatul cu Heeru şi Ratna, în vreme ce Deeti, Champa şi Sarju optară pentru cusut. Munia, pe de altă parte, reuşi să pună mâna pe singura slujbă de la bord care putea fi considerată cât de cât distinsă: avea sarcina de a supraveghea animalele transportate în bărcile schoonerului, menite aproape exclusiv consumului ofiţerilor, supraveghetorilor şi paznicilor.

„Ibis" era echipat cu şase ambarcaţiuni: două bărci mici, construite din clinchere, două cutere mijlocii şi două bărci cu bordaj în sistem latin, lungi de câte şapte metri fiecare. Bărcile şi cuterele erau depozitate pe acoperişul cabinei de pe punte, cele mici stând cuibărite în cele mai mari, care la rândul lor erau ţinute în loc cu nişte căluşuri. Bărcile lungi, în schimb, se găseau la jumătatea

schoonerului, suspendate în scripeți. Aceștia, agățați de niște grui cât macaralele, erau numiți de lascari „zeițe", și nu fără motiv, căci corzile și școtele lor se intersectau cu pânzele astfel încât formau mici nișe unde te puteai pitula aproape perfect, ca printre fustele unei zeițe; în aceste ascunzișuri, nu era imposibil ca un om sau doi să scape de agitația necontenită de pe punte, pentru câteva minute la rând. Găurile de drenaj, unde se spălau rufele, erau sub grui, iar Paulette învață repede să lucreze încet, ca să stea cât mai mult timp la aer. De-acum, *„Ibis"* se adâncise în labirintul de ape din Sundarbarns, iar Paulette se bucura să profite de orice ocazie ca să privească malurile învăluite într-o mantie de mangrove. Canalele erau aici pline cu bancuri de mâl și alte obstacole, așa că șenalul navigabil urma un curs întortocheat, plin de cotituri neașteptate, apropiindu-se uneori de țărmuri îndeajuns pentru ca jungla să se vadă foarte clar. Una dintre cele mai fericite amintiri ale Paulettei era din vremea când îl ajutase pe tatăl ei să catalogheze flora pădurii, în timpul expedițiilor de colectare care durau săptămâni de-a rândul, cu barca lui Jodu. Acum, în timp ce privea malurile prin vălul ghungtei, ochii ei explorau din obișnuință desișurile: acolo, sub rădăcinile noduroase, arcuite în sus, ale unei mangrove, creștea un mic mănunchi de busuioc sălbatic, *Ocimum adscendens;* domnul Voight, custodele danez al Grădinilor din Serampore – și cel mai bun prieten al tatălui ei – era cel care confirmase că această plantă se găsea într-adevăr prin pădurile din partea locului. Iar mai încolo, crescând des pe maluri, se vedea *Ceriops roxburgiana,* identificată de nesuferitul domn Roxburgh, care se purtase atât de urât cu tatăl ei, încât se albea la chip doar dacă-i auzea numele; și dincolo, pe panta cu iarbă, abia zărindu-se deasupra mangrovelor, creștea un arbust cu frunze țepoase pe care-l cunoștea prea bine: *Acanthus lambertii.* La insistențele ei, tatăl său îi dăduse acest nume – fiindcă Paulette se împiedicase efectiv de el, înțepându-și piciorul cu una dintre frunzele lui spinoase. Acum, privind frunzișul familiar trecând pe lângă ea, ochii Paulettei se umplură de lacrimi: pentru ea, acelea erau mai mult decât niște simple plante – erau prietene din copilărie, iar mlădițele lor aproape că păreau să fie și ale ei proprii, cu rădăcinile înfipte adânc în

țărână; oriunde s-ar fi dus, sau pentru oricât de mult timp, știa că nimic n-ar mai fi putut-o lega de un anume loc la fel de strâns ca acele rădăcini din copilărie.

Pentru Munia, în schimb, pădurea era un tărâm al groazei. Într-o după-amiază, pe când Paulette se uita la mangrove, sub pretextul că spăla rufele, Munia apăru lângă ea și scoase un țipăt de spaimă. Apucând-o de braț, îi arătă o formă sinuoasă, care atârna de creanga unei mangrove. Ăla-i un șarpe? întrebă ea, în șoaptă.

Paulette râse. Nu, ullu ce ești; e doar o plantă agățătoare care crește pe scoarța copacilor. Face niște flori foarte frumoase...

De fapt, era o orhidee epifită; Paulette întâlnise pentru prima oară acea specie cu trei ani în urmă, când Jodu adusese una acasă. La început, tatăl ei o luase drept o *Dendrobium pierardii,* dar la o examinare mai atentă trăsese concluzia că nu era aceea. Cum ai vrea s-o numim? îl întrebase el pe Jodu, cu un zâmbet, iar băiatul se uitase la Paulette, zâmbind strengărește, înainte de a răspunde: Numiți-o Putli-phul[1] Paulette știa că o tachinează doar, acela fiind felul lui de a face haz pe seama ei pentru că era atât de slabă, mlădioasă și cu pieptul plat. Dar tatălui ei îi plăcuse atât de mult ideea, încât epifita devenise *Dendrobium pauletii.*

Munia se cutremură: Mă bucur că nu lucrez aici. E mult mai frumos acolo unde muncesc eu, pe acoperișul cabinei. Când se urcă pe catarge să strângă pânzele, lascarii trec chiar pe lângă mine.

Și-ți spun vreodată ceva? o întrebă Paulette.

Numai el, răspunse Munia, aruncând o privire peste umăr spre verga trikatului, unde Jodu putea fi văzut cum stătea pe țapapie, întins cât era de lung, strângând trinca. Uită-te la el! Mereu se grozăvește. Dar e un băiat așa de dulce, fără doar și poate, și mai arată și drăguț.

Termenii relației lor fiind atât de frățești, Paulette nu se gândise niciodată prea mult la înfățișarea lui Jodu; acum, privindu-i chipul băiețesc și atât de mobil, buzele cu colțurile întoarse în sus și lucirile arămii din părul negru ca pana corbului, își putea da prea

[1] Putli-phul – în bengali, „floarea lui Putli" (n. edit.)

bine seama de ce Munia se simțea atrasă de el. Vag stânjenită din această cauză, o întrebă:

Despre ce ați vorbit?

Munia chicoti: E ca un vulpoi, băiatul ăsta: a născocit o poveste despre un hakim din Basra care l-a învățat cum să ghicească viitorul oamenilor. Cum anume? l-am întrebat eu, și știi ce mi-a răspuns?

Ce?

A zis: lasă-mă să-mi pun urechea pe inima ta, și-am să-ți spun ce-ți rezervă viitorul. Sau, voi putea și mai bine, dacă-mi folosesc buzele.

Paulettei nu-i trecuse niciodată prin minte ideea că Jodu putea avea asemenea apucături: fu șocată să audă de îndrăzneala lui. Dar, Munia! Nu mai era lume prin jur?

Nu, era întuneric; nu putea să ne vadă nimeni.

Și l-ai lăsat? vru să știe Paulette. Să-ți asculte inima?

Tu ce părere ai?

Paulette își strecură capul sub ghungta Muniei, ca s-o poată privi în ochi. Nu! Munia, n-ai fost în stare!

Oh, Puggly! râse Munia, tachinând-o, și-și trase ghungta la o parte. Oi fi tu un drăcușor de fată, dar eu sunt un shaitan.

Dintr-odată, peste umărul Muniei, Paulette îl văzu pe Zachary coborând din cabina de pe punte. Părea să meargă înainte, pe un drum care avea să-l ducă tocmai pe lângă grui. În timp ce se apropia, membrele Paulettei se încordară fără voie, și se îndepărtă de Munia, ca să se lipească de parapet. Întâmplător, tocmai ținea în mână una dintre cămășile lui, așa că încercă s-o ascundă vederii.

Surprinsă de foiala Paulettei, Munia o întrebă: Ce s-a întâmplat?

Deși Paulette își îngropase fața între genunchi, iar ghungta-i cădea până aproape de glezne, Muniei nu-i fu greu deloc să-i urmărească direcția privirii. Chiar când Zachary trecu pe lângă ele, scoase un sughiț de râs.

Munia, liniște! îi șuieră Paulette. Ce comportament e ăsta?

Pentru cine? replică Munia, chicotind încântată. Uită-te la tine, cum mai faci pe rușinoasa – când nu ești cu nimic diferită de

mine. Are două braţe şi un fluier, la fel ca toţi bărbaţii.

Încă de la bun început, condamnaţilor li s-a dat clar de înţeles că aveau să-şi petreacă partea cea mai mare a timpului culegând şi răsucind câlţii de istup – sau oakum, cum insista Neel să-l numească, folosind denumirea englezească a calafatului. La începutul fiecărei zile, le era adus un coş mare, şi li se cerea ca până seara să scoată din el cât mai multe fibre. Li se mai spunea şi că, spre deosebire de migratori, n-aveau să fie primiţi pe punte la ora mesei: mâncarea li se trimitea jos, în taporiuri. Dar, o dată pe zi, erau eliberaţi din chokey şi li se lăsa timp să-şi verse vidanja şi să se spele pe trupuri cu câteva căni de apă. După aceea, erau duşi sus şi lăsaţi să facă mişcare câteva minute – ceea ce consta, de obicei, într-o tură, două, pe puntea principală.

Bhyro Singh n-a întârziat să-şi însuşească supravegherea acestei ultime părţi din programul deţinuţilor: părea să se distreze nemaipomenit închipuindu-şi că erau doi boi de jug, iar el plugarul, arând un ogor; le înfăşura lanţurile pe după gât, astfel încât să fie nevoiţi să meargă aduşi de spate; apoi, scuturându-le ca pe nişte hăţuri, scotea un cloncănit din limbă, în timp ce-i mâna pe punte, din când în când mai croindu-i şi cu lathiul peste picioare. Nu conta numai că-i făcea plăcere să provoace durerea (deşi avea şi asta o contribuţie însemnată): loviturile şi insultele erau destinate şi să le arate tuturor că el, Bhyro Singh, rămânea necontaminat de făpturile degradate care fuseseră puse sub puterea lui. Neel nu trebuia decât să-l privească în ochi, ca să-şi dea seama că dezgustul pe care el şi Ah Fatt i-l inspirau subedarului depăşea pe departe tot ceea ce-ar fi putut simţi acesta pentru nişte infractori mai de rând. Probabil că pe tâlhari şi bătăuşi i-ar fi privit ca pe nişte spirite înrudite, tratându-i cu un oarecare respect, dar Neel şi Ah Fatt nu erau oameni din aceeaşi plămadă: pentru el, erau nişte fiinţe rătăcite şi spurcate – unul fiind un străin murdar, iar celălalt, pentru că era un proscris decăzut. Şi chiar mai rău, dacă se putea, era faptul că cei doi osândiţi păreau să fie prieteni şi niciunul nu voia să se facă stăpân peste celălalt: pentru Bhyro Singh, acesta era un semn că nici măcar nu se puteau numi oameni, fiind doar

nişte vietăţi castrate şi impotente – boi, cu alte cuvinte. În timp ce-i mâna pe punte, striga, spre amuzamentul mistriilor şi al silahdarilor: ...*Ahó,* dii-nainte... acuma nu-mi plângeţi după fudulii... lacrimile n-or să vi le-aducă îndărăt!

Cu alte ocazii, îi lovea peste organele genitale şi râdea când se cocoşau de durere: Ce-aţi păţit? Sunteţi nişte hijra, voi doi? N-aveţi nici plăcere, nici durere, acolo între picioare.

În scopul de a-i întărâta pe cei doi prizonieri unul contra celuilalt, subedarul le dădea uneori câte o porţie de mâncare în plus, sau îl punea pe câte unul să facă de două ori cu rândul la deşertarea vidanjei: la hai, să vedem cât îţi place bălegaru' iubiţelului tău!

Nereuşita acestor stratageme îl făcea să simtă vizibil o subminare subtilă a propriei lui poziţii, căci dacă-i vedea vreodată pe Neel şi Ah Fatt venindu-şi unul altuia în ajutor pe punte, îşi descărca furia cu lovituri furioase de lathi. Punând laolaltă tangajul schoonerului, nesiguranţa pe picioare şi greutatea lanţurilor şi a cătuşelor, celor doi le era greu să facă mai mult de câţiva paşi la rând, fără să se clatine sau chiar să cadă. Orice încercare a unuia de a-l sprijini pe celălalt atrăgea noi şituri şi lovituri de lathi.

În toiul unei asemenea păruieli, Neel îl auzi pe subedar spunând: Sala, scoală! Chotta Malum o ia încoace: hai, sus, pe picioare – să nu-i murdăriţi încălţările.

Neel se căznea să se salte în picioare, când se pomeni uitându-se la un chip pe care şi-l amintea bine. Înainte de a apuca să se gândească ce făcea, salută cu glas sonor:

– Bună ziua, domnule Reid.

Faptul că un deţinut avea obrăznicia de a se adresa unui ofiţer i se părea atât de incredibil lui Bhyro Singh, încât îi arse o lovitură de lathi în umăr, trântindu-l în genunchi. B'henchod! tună el. Cutezi a-l privi pe sahib în ochi?

– Stai aşa! interveni Zachary, păşind înainte, pentru a opri mâna subedarului. Aşteaptă un moment.

Intervenţia secundului îl ataţă atât de tare pe subedar, încât pentru un moment arătă atât de mânios, încât ai fi zis că îl va lovi şi pe Zachary. Apoi însă, gândindu-se mai bine, făcu un pas înapoi.

Între timp, Neel se ridicase deja în picioare şi-şi scutura pal-

mele de praf.

– Vă mulţumesc, domnule Reid, spuse el.

După care, nevenindu-i în minte altă replică, spuse:

– Sunteţi bine, nădăjduiesc, nu?

Zachary îi privi chipul, atent, încruntat.

– Cine eşti dumneata? îl întrebă. Cunosc glasul ăsta, dar mărturisesc că nu ştiu de unde să-l iau...

– Numele meu este Neel Rattan Halder. Poate vă mai aduceţi aminte, domnule Reid, că aţi cinat cu mine acum vreo şase luni, pe... pe vasul care era atunci... budgerowul meu.

Acum era pentru prima oară, în atâtea luni de zile, că Neel vorbea cuiva din afară, iar experienţa era atât de stranie şi înviorătoare, încât aproape îşi putu imagina că se întorsese în propriul lui şişmahal.

– Vi s-a servit, dacă nu mă înşeală memoria, supă de raţă şi o friptură de Moarte-Subită. Iertaţi-mă că menţionez aceste detalii. În ultima vreme, m-am gândit foarte mult la mâncare.

– Prăpădenie! strigă dintr-odată Zachary, uluit să-l recunoască. Dumneata eşti Rogerul, nu-i aşa? Rajahul de la...?

– Memoria vă slujeşte bine, domnule, spuse Neel, înclinând capul. Da, am fost într-adevăr, odată, Rajahul de la Raskhali. În prezent, împrejurările vieţii mele sunt cu totul diferite, după cum puteţi observa.

– N-aveam nici cea mai vagă idee că te afli la bordul acestei corăbii.

– Nici eu nu ştiam despre prezenţa dumneavoastră la bord, replică Neel, cu un zâmbet ironic. Altfel, cu siguranţă, aş fi încercat să vă trimit cartea mea de vizită. Cumva, îmi imaginasem că vă întorseseraţi la moşiile dumneavoastră.

– La moşiile mele...?

– Da. N-aţi spus că sunteţi rudă cu Lordul Baltimore? Sau am năluciri, poate?

Neel era uimit să vadă cu câtă uşurinţă, şi cu ce plăcere stranie, revenea la snobismele şi conversaţiile despre nimicuri, din viaţa lui trecută. Aceste gratificări păruseră neînsemnate pe vremea când îi stăteau la dispoziţie, dar acum păreau să fi devenit însăşi

esența vieții.

Zachary zâmbi.

– Cred că s-ar putea să vă amintiți greșit. Nu sunt neam de lorzi, și nici moșii nu am.

– În privința asta, cel puțin, împărtășim aceeași soartă, remarcă Neel. Zemindaria mea din prezent nu constă în nimic mai mult decât un hârdău de nevoi și o pereche de lanțuri ruginite.

Zachary schiță un gest întrebător, în timp ce-l măsura pe Neel cu privirea, din creștetul capului tatuat până-n vârfurile picioarelor desculțe.

– Dar ce ați pățit?

– E o poveste care nu poate fi spusă pe scurt, domnule Reid, îi răspunse Neel. De ajuns să zicem că moșia mea a trecut în posesia stăpânului dumneavoastră, domnul Burnham: i-a fost atribuită printr-o decizie a Curții Supreme de Judecată.

Surprins, Zachary fluieră încetișor:

– Îmi pare așa de rău...

– Nu sunt decât altul dintre cei păcăliți de Fortuna, domnule Reid.

Apoi, cu o tresărire vinovată, Neel își aminti de Ah Fatt, care stătea mut lângă el.

– Iertați-mă, domnule Reid. Nu vi l-am prezentat pe prietenul și colegul meu, domnul Framjee Pestonjee Moddie.

– Îmi pare bine.

Zachary tocmai se pregătea să întindă mâna, când subedarul, care nu mai suporta o asemenea provocare, trânti o lovitură de lathi în șalele lui Ah Fatt: *Chal! Hatt!* Mișcați-vă, voi ăștia!

– A fost o plăcere să vă revăd, domnule Reid, mai spuse Neel, strâmbându-se sub loviturile subedarului.

– Și pentru mine...

După cum a reieșit, întâlnirea n-a produs nimic îmbucurător, nici pentru Zachary și nici pentru cei doi pușcăriași. Neel se alese cu o scatoalcă peste față, de la subedar: Ce, crezi că mă dai pă spate cu două vorbe-n angrezească? Las-că ți-arăt cum se vorbește ingi-lesa asta...

Pentru Zachary, urmarea fu o chemare la ordine din partea

domnului Crowle:

– Ce-auzii, că tă-ntinzi la vorbă cu ocnaşii?

– Pe unul l-am cunoscut mai demult, răspunse Zachary. Ce era să fac, să mă port ca şi cum n-ar fi existat?

– Igzact, replică domnul Crowle. Fă-te că nu ezistă. Nu-i dă nasu' tău să garaveşti cu toţi pârliţii. La subby-dar nu place. Şi nici de tine nu place, să zic drept. Dacă mai faci din aste, dai dă bălea, auzi la mine. Să nu zici că nu te prevenii, Dom' Pigmeu.

Întâlnirea dintre Zachary şi deţinuţi mai avusese un martor – unul asupra căruia schimbul de vorbe produsese un efect mai puternic decât asupra oricui altcuiva. Acesta era Babu Nob Kissin Pander, care în dimineaţa aceea se trezise cu un puternic şi profetic ghiorăit de maţe. Conform obiceiului său, dăduse mare atenţie acestor simptome şi ajunsese la concluzia că spasmele erau mult prea tari ca să poată fi puse în întregime pe seama mişcării schoonerului: păreau aidoma trepidaţiilor care anunţă sosirea unui mare cutremur de pământ sau al altei asemenea frământări.

Pe măsură ce orele treceau, presentimentul acela de rău augur devenise tot mai puternic, determinându-l în cele din urmă pe gomusta să se ducă grăbit pe duneta de la prova, unde se poziţionă între borduri, lăsând vântul să-i umple robele largi. În timp ce căuta înainte, spre apele argintii ale fluviului tot mai lat, tensiunea crescândă îi întoarse stomacul pe dos şi fu nevoit să-şi încrucişeze picioarele, pentru a-şi stăpâni erupţia iminentă. Tocmai se sucea şi se foia astfel, când îi zări pe cei doi deţinuţi care erau plimbaţi pe punte de subedarul Bhyro Singh.

Înfăţişarea fostului rajah nu-i era necunoscută lui Babu Nob Kissin: îl zărise de mai multe ori, la Calcutta, prin fereastra faetonului de la Raskhali. Odată, când caleaşca trecuse valvârtej pe alături, gomustaul îşi pierduse echilibrul şi căzuse pe spate, speriat: îşi amintea bine zâmbetul plin de amuzament dispreţuitor cu care-l privise Neel, în timp ce se zvârcolea neputincios într-o băltoacă din noroi. Dar înfăţişarea palidă şi rafinată din memoria lui, cu gura ca un boboc de trandafir şi ochii obosiţi de cele lumeşti, nu-şi mai găsea nicio asemănare în chipul supt şi negricios pe care-l vedea

acum în fața lui. Dacă Babu Nob Kissin n-ar fi știut că rajahul căzut în dizgrație era unul dintre cei doi deținuți de la bordul lui *„Ibis"*, nici nu și-ar fi imaginat că acesta era unul și același om cu el, atât de frapantă era schimbarea, nu doar în aspect ci și în atitudine, care acum devenise pe-atâta de atentă și dinamică, pe cât de lâncedă și plictisită fusese în trecut. Era fascinant, într-un fel, să-și imagineze că și el, Babu Nob Kissin Pander, jucase un rol în umilirea acelui aristocrat mândru și arogant, supunându-l pe senzualistul efeminat și indulgent cu sine însuși unor privațiuni pe care nu și le-ar fi putut închipui nici chiar în cele mai negre coșmaruri ale lui. Într-un fel, parcă ar fi moșit nașterea unei noi existențe – și nici nu-i trecu bine prin minte acest gând, că gomustaul cunoscu o senzație crescândă care era atât de intensă și nefamiliară, încât își dădu seama că numai Taramony îi putea fi sursa. Ce altă proveniență putea să aibă tumultul de milă și spirit protector care-l învăluia la vederea chipului mânjit și a extremităților încătușate ale lui Neel? Cine altul ar fi putut să fie răspunzător pentru valul de tandrețe maternă din pieptul lui, în timp ce se uita cum era mânat osânditul pe punte, ca un animal de tracțiune? Întotdeauna nutrise bănuiala că marele regret în viață al lui Taramony era acela că nu avea un copil al ei. Acest lucru era acum confirmat de torentul emoțiilor emanate de prezența dinlăuntrul lui, instinctul care-l făcea să tânjească la a-l cuprinde pe deținut cu brațele, ca să-l apere de durere: era ca și cum Taramony l-ar fi recunoscut, în Neel, pe fiul, acum ajuns om în toată firea, pe care nu i-l putuse zămisli soțului ei, unchiul lui Babu Nob Kissin.

Într-adevăr, atât de puternice erau sentimentele materne ale gomustaului, încât dacă teama de un accident stânjenitor nu l-ar fi silit să-și țină picioarele lipite, se prea poate s-o fi luat la goană pe punte, ca să se pună între Neel și loviturile de lathi ale subedarului. Și oare numai printr-o coincidență pășise Zachary înainte chiar atunci, pentru a opri mâna subedarului și a-l unge pe prizonier cu recunoașterea lui? Era ca și cum ar fi fost puse în conjuncție două aspecte ale capacității lui Taramony de iubire femeiască: acela al mamei, dornică să-și crească un fiu rătăcitor, și al căutătoarei, care jinduia să le transceandă pe cele lumești.

Priveliştea întâlnirii dintre aceste două fiinţe, care ascundeau amândouă adevăruri interioare cunoscute numai de el, îl mişca atât de profund, încât declanşă cutremurul care ameninţa de atâta vreme: clocotul lăuntric al gomustaului era acum ca acela al lavei topite, şi nici chiar teama de a se face de râs nu-l putu împiedica s-o ia la fugă ca apucatul spre pupa, în căutarea latrinei.

În timpul zilei, când toţi puteau simţi în golul din stomac mişcarea schoonerului, zăpuşeala şi putoarea din dabusa puteau deveni mai suportabile doar la gândul că fiecare moment de chin apropia şi mai mult sfârşitul călătoriei. Această consolare, însă, nu mai exista noaptea, când schoonerul arunca ancora în meandrele din junglă: cu tigrii care răgeau şi leoparzii ce tuşeau în apropiere, până şi cei mai apatici dintre migratori cădeau pradă unor închipuiri nebuneşti. Nu lipseau nici oamenii care să răspândească zvonuri şi să-i instige pe unii împotriva celorlalţi. Cel mai rău dintre aceştia era Jhugru, care fusese izgonit din satul lui tocmai din cauza năravului său de gâlcevitor: era la fel de urât la chip ca şi la suflet, cu o bărbie strâmbă, repezită înainte, şi ochi mici, injectaţi, şi totuşi limba şi mintea-i erau destul de iuţi ca să-i confere un anume soi de autoritate printre girmitiyaii mai tineri şi mai naivi.

În prima noapte, când nimeni nu putea dormi, Jhugru începu să spună o poveste despre junglele din Mareech şi felul cum migratorii mai tineri şi mai slabi erau destinaţi să fie folosiţi ca momeală pentru fiarele sălbatice care sălăşluiau prin acele păduri. Glasul lui se putea auzi prin toată dabusa, unde le teroriza pe femei, şi mai cu seamă pe Munia, care adeseori izbucnea în lacrimi.

În căldura aceea sufocantă, frica ei avea virulenţa unei boli febrile şi în curând începu să-i infecteze şi pe cei din jur: văzând cum îi cădeau pradă femeile, una după alta, Paulette îşi dădu seama că trebuia să acţioneze rapid, dacă voia să le stăvilească panica. *Khamosh!* Linişte! strigă ea. Ascultaţi ce vă zic, ascultaţi-mă: ceea ce vă spune omul ăsta nu-i decât *bakwás,* o aiureală. Nu daţi crezare acestor poveşti – nu sunt adevărate. În Mareech nu există animale sălbatice, numai păsări, broaşte şi câteva capre, porci şi

cerbi – dintre care cele mai multe au fost aduse acolo de oameni. Cât despre şerpi, pe toată insula nu trăieşte niciunul.

Nu sunt şerpi!

Această afirmaţie fu atât de remarcabilă, încât plânsetele încetară şi multe capete, printre care şi al lui Jhugru, se întoarseră s-o privească pe Paulette. Îi reveni lui Deeti să pună întrebarea care-i frământa pe toţi: Nu sunt şerpi? Chiar poate să existe o asemenea junglă?

Da, există asemenea jungle, răspunse Paulette. Mai ales pe insule.

Jhugru, însă, nu se lăsă cu una cu două. De unde ştii? o întrebă el. Nu eşti decât o femeie: cine te poate crede pe tine pe cuvânt?

Calmă, Paulette răspunse: Ştiu, fiindcă am citit într-o carte. Era scrisă de un om care se pricepea la aceste lucruri şi trăise mult timp în Mareech.

O carte? râse Jhugru, sardonic. Căţeaua asta minte. De unde să ştie o femeie ce e scris într-o carte?

Aceste cuvinte o usturară pe Deeti, care răspunse: De ce să nu poată citi o carte? E fiica unui pandit – a învăţat slovele de la tatăl ei.

Lepădături mincinoase! strigă Jhugru. Ar trebui să vă spălaţi gurile cu bălegar!

Ce? se ridică încet Kalua în picioare, adus de spate, ca să nu dea cu capul în tavan. Ce i-ai spus nevesti-mii?

La vederea staturii masive a lui Kalua, Jhugru se retrase într-o tăcere ursuză şi plină de ciudă, în timp ce acoliţii lui se alăturau treptat cercului care se adunase în jurul Paulettei: E adevărat? Nu sunt şerpi acolo? Ce copaci au? Este şi orez? Adevărat?

De cealaltă parte a peretelui, Neel o asculta şi el atent pe Paulette. Deşi petrecuse mult timp uitându-se la migratori prin deschizătura pentru aer, până acum nu-i dăduse prea multă atenţie fetei: la fel ca şi celelalte femei, avea mereu chipul acoperit cu ghungta, astfel că Neel nu-i văzuse niciodată trăsăturile feţei, şi nici vreo altă parte, în afara mâinilor vopsite cu henna şi a picioarelor înroşite cu

alta. După intonațiile vocii, dedusese că era diferită de ceilalți migratori prin aceea că limba ei era bengaleza, mai degrabă decât bhojpura, iar la un moment dat îi făcuse impresia că-şi ținea capul înclinat astfel încât să asculte convorbirile lui cu Ah Fatt – dar așa ceva părea absurd. Ar fi fost imposibil, cu siguranță, ca o femeie coolie să înțeleagă engleza, nu?

Deeti fu aceea care atrase din nou atenția lui Neel asupra Paulettei: dacă spusele ei erau adevărate – că femeia aceea era școlită – atunci Neel considera că aproape sigur îi cunoscuse părinții sau alte rude: într-adevăr, mică era lumea familiilor bengaleze care-şi încurajau fiicele să citească, iar dintre acestea doar puține nu se înrudeau cu a lui. Numele celor câteva femei din Calcutta care puteau afirma vreo învățătură de orice fel erau binecunoscute în cercul lui, şi nu ştia ca printre ele să se numere niciuna care să recunoască public că vorbea limba engleză – acela era un prag pe care chiar şi cele mai liberale dintre familii încă mai aveau a-l trece. Iar aici intervenea încă un mister: femeile instruite din oraş făceau parte, aproape toate, din familii înstărite; era de neconceput ca oricare dintre ele să lase o fiică a lor să plece cu o corabie plină de muncitori îndatorați şi puşcăriaşi. Şi totuşi, se părea că așa se întâmplase – oare...?

Abia când interesul celorlalți față de tânăra aceea se mai stinse, Neel îşi apropie buzele de deschizătura pentru aerisire. Apoi, adresându-se capului ei învăluit în ghungta, spuse, în bengaleză: O persoană care a fost atât de curtenitoare cu interlocutorii ei nu va avea nicio obiecție, desigur, să răspundă la încă o întrebare?

Frazarea lui mătăsoasă şi accentul rafinat o puseră numaidecât pe Paulette în gardă: deşi stătea întoarsă cu spatele spre chokey, ştia prea bine cine vorbise şi înțelese pe dată că era pusă într-un fel la încercare. Paulette îşi dădea seama că bengaleza ei tindea să aibă un accent cam necioplit, de pe cheurile fluviului, întrucât o învățase în mare parte de la Jodu; acum îşi alegea cu mare grijă cuvintele. Potrivindu-şi tonul vocii după cel al condamnatului, răspunse: Nu e nimic rău într-o întrebare; dacă răspunsul e cunoscut, va fi oferit, cu siguranță.

Accentul ei era destul de neutru pentru a nu-i da lui Neel niciun fel de alte indicii despre originea persoanei care vorbea.

Oare ar fi posibil aşadar, continuă el, să mă interesez în legătură cu titlul cărţii despre care a fost vorba mai devreme: acel volum care se spune că ar conţine un atât de bogat tezaur de informaţii despre insula Mareech?

Ca să mai câştige timp, Paulette îi spuse: Numele îmi scapă – nu are nicio însemnătate.

Ba are, fără doar şi poate, insistă Neel. Mi-am căutat în memorie o carte scrisă în limba noastră care ar putea conţine acele fapte, şi nu-mi vine în minte niciuna.

Există multe cărţi pe lume, pară Paulette, şi sunt sigură că nimeni nu poate cunoaşte numele tuturor.

Nu al tuturor cărţilor din lume, consimţi Neel, acest lucru e fără îndoială adevărat. Dar numărul cărţilor tipărite în limba bengaleză încă nu depăşeşte câteva sute, şi cândva mă mândream cu faptul că le aveam pe toate, până la una. De aici şi îngrijorarea mea – e posibil să-mi fi scăpat vreun volum?

Gândind cu repeziciune, Paulette spuse: Dar cartea despre care vorbesc eu încă nu a văzut lumina tiparului. Este o traducere din franceză.

Din franceză! Chiar aşa? Şi ar fi prea mult să întreb care era numele traducătorului?

Deşi iritată, Paulette rosti primul nume care-i veni în minte, şi anume acela al munshiului care o învăţase sanscrita şi-l ajutase pe tatăl ei să-şi catalogheze colecţia: Se numea Collynaut-Babu.

Neel recunoscu imediat numele: Serios? Vă referiţi la Munshi Collynaut Burrell?

Da, el este.

Dar îl cunosc bine! spuse Neel. A fost munshiul unchiului meu ani de zile. Vă pot asigura că nu vorbeşte nici măcar o silabă de limbă franceză.

Sigur că nu, se eschivă cu promptitudine Paulette. A colaborat cu un francez – Lambert-sahib de la Grădina Botanică. De vreme ce eu eram ucenica lui, Collynaut-Babu îmi dădea uneori pagini să le traduc. Aşa le-am citit.

Niciun cuvânt din toate acestea nu-l convingea pe Neel, dar nu se putea gândi la niciun argument cu ajutorul căruia s-o contrazică. Îmi pot permite să vă întreb, spuse el într-un târziu, care ar putea fi bunul nume al familiei doamnei?

Riposta Paulettei era pregătită. N-ar fi o îndrăzneală intolerabilă, răspunse ea politicos, să vorbesc despre o asemenea chestiune intimă unei persoane pe care abia am cunoscut-o?

Cum doriți, replică Neel. Nu voi mai spune nimic, decât că vă pierdeți vremea încercând să-i instruiți pe aceşti ţărănoi şi bădărani. Pot fi lăsați foarte bine să putrezească în neştiinţă – de vreme ce tot vor putrezi, neîndoielnic.

În tot acel timp, Paulette stătuse aşezată astfel încât să nu trebuiască să se uite spre puşcăriaş. Acum însă, provocată de aroganța tonului său, îşi întoarse într-acolo fața acoperită de ghungta şi-şi lăsă privirea să urce încet spre gura de aerisire. Tot ce putu să vadă, în semiîntunericul din dabusa, fu o pereche de ochi, lucind nebuneşte în adâncurile unui chip acoperit cu o barbă rară. Furia i se transformă într-un fel de milă, şi spuse încet: Dacă sunteți aşa de deştept, ce căutați aici, cu noi? În caz că izbucneşte panica, sau vreo revoltă, credeți că învățătura dumneavoastră o să vă salveze? N-ați auzit niciodată zicala: suntem cu toții în aceeaşi barcă? – *amra shob-i ek naukoye bháshchhi?*

Neel izbucni în râs. Da, spuse el triumfător, am *auzit* vorba asta – dar niciodată în bengaleză. Este o zicătoare englezească, pe care tocmai ați tradus-o – foarte frumos, dacă-mi îngăduiți s-o spun – dar asta mă sileşte să vă întreb unde şi cum ați învățat limba engleză.

Paulette întoarse iar capul, fără să-i mai răspundă, însă Neel insistă: Cine sunteți, buna mea doamnă? Mai bine spuneți-mi. Puteți fi sigură că tot o să aflu.

Nu sunt din neamul dumneavoastră, răspunse ea. Asta-i tot ce trebuie să ştiți.

Într-adevăr, aşa este, zise el pe un ton ironic – căci, în timp ce-şi dădea replica finală, limba Paulettei lăsase să-i scape exact atâta din sâsâiala de pe cheurile fluviului pentru ca misterul să se rezolve. Neel o auzise pe Elokeşi vorbind despre o nouă clasă de prosti-

tuate, care învăţaseră engleza de la clienţii lor – nu încăpea nicio îndoială că şi aceasta făcea parte dintre ele, şi era în drum spre vreun bordel de pe insulă.

Spaţiul pe care-l aleseseră Deeti şi Kalua se afla sub una dintre grinzile masive care se arcuiau peste puntea de la mijloc. Rogojina lui Deeti era împinsă într-o parte, aşa că dacă stătea pe ea aşezată, putea să se rezeme cu spatele de bordaj. Când se culca, însă, creasta de lemn ajungea la doar o lungime de braţ distanţă de capul ei, aşa că un moment de neatenţie putea s-o coste o lovitură dureroasă la cap. După ce se alese cu câteva cucuie în frunte, învăţă să se strecoare cu grijă de-acolo, iar după aceea, ajunse repede să fie recunoscătoare pentru ajutorul pe care i-l oferea bârna: era ca un braţ părintesc, ţinând-o pe loc, când totul în jur devenea din ce în ce mai nesigur.

Niciodată n-a fost Deeti mai recunoscătoare pentru vecinătatea grinzii decât în primele câteva zile ale călătoriei, când încă nu era obişnuită cu mişcarea navei: îi oferea un sprijin de care să se ţină, şi a constatat că putea să-şi mai reducă senzaţia că i se învârteşte capul, focalizându-şi privirea asupra lemnului. În acest fel, cu toată întunecimea din dabusa, a ajuns să cunoască în amănunt acea bucată de cherestea, granulaţia, nodurile şi chiar şi micile zgârieturi scobite în suprafaţa ei de unghiile altora ce zăcuseră în acelaşi loc. Când Kalua i-a spus că remediul cel mai bun pentru greţuri era acela de a privi cerul, Deeti i-a răspuns cu ţâfnă să se uite unde pofteşte, dar ea, una, găsea tot cerul de care avea nevoie în bârna de deasupra capului.

Lui Deeti, stelele şi constelaţiile bolţii nocturne îi aminteau întotdeauna de chipurile şi asemănările oamenilor pe care şi-i amintea – cu drag ori cu groază. Oare de-asta evita să se uite la cer, sau numai fiindcă adăpostul de sub grinda curbată îi aducea aminte de capela pe care o lăsase în urmă? Oricum, s-a întâmplat că în dimineaţa celei de-a treia zile şi-a înmuiat vârful degetului arătător în despărţitura umplută cu vermilion a părului şi l-a ridicat spre lemn, pentru a desena o feţişoară cu două codiţe.

Kalua a înţeles numaidecât: Este Kabutri, nu-i aşa? o întrebă

el în şoaptă – iar Deeti fu nevoită să-i dea un ghiont în coaste, pentru a-i aminti că existenţa fiicei sale trebuia să rămână secretă.

Mai târziu în cursul aceleiaşi zile, la amiază, când migratorii începură să iasă din dabusa, pe toţi cei ce urcau scara îi cuprinse subit o boală ciudată: când puneau piciorul pe ultima treaptă, încremeneau şi trebuia să fie împinşi cu forţa de cei ce veneau în urma lor. Oricât de tari sau de nerăbdătoare ar fi răsunat vocile de jos, fiecare era afectat la rândul său, când punea piciorul pe punte – chiar şi aceia care cu doar o clipă înainte îi suduiseră pe împiedicaţii ce blocau drumul. Când îi veni şi ei rândul să iasă prin tambuchi, Deeti fu de asemenea atinsă de maladie: căci înaintea ei se întindea cât vedea cu ochii, dincolo de prova navei, Apa Neagră.

Vântul căzuse, aşa că pe toată suprafaţa mării nu se vedea nicio fărâmă de albeaţă şi, în lumina arzătoare a soarelui de după-amiază apa arăta la fel de nemişcată şi închisă la culoare ca mantia de umbre care acoperă deschiderea unui abis. La fel ca toţi ceilalţi din jurul ei, Deeti privea înainte, stupefiată: îi era imposibil până şi să se gândească la întinderea aceea ca fiind apă – căci apa, cu siguranţă, are nevoie de un hotar, o margine, un ţărm, care să-i dea formă şi s-o ţină la un loc, nu? Acela era un firmament, asemenea cerului nopţii, care ţinea nava în aer de parcă ar fi fost o planetă sau o stea. Când reveni pe rogojină, mâna lui Deeti se ridică de la sine şi schiţă imaginea pe care o desenase pentru Kabutri, cu luni şi luni în urmă: o corabie înaripată, zburând pe deasupra apelor. Şi aşa a devenit *„Ibis“* a doua figură ce a intrat în capela de pe ape a lui Deeti.

Optsprezece

La apusul soarelui, *„Ibis"* aruncă ancora în ultimul loc de unde migratorii aveau să-şi mai poată vedea ţărmul natal: acesta era Saugor Roads, un loc de escală foarte circulat, aflat pe malul dinspre continent al Ganga-Sagar, insula care stă între mare şi fluviul sfânt. Cu excepţia câtorva taluzuri mocirloase şi a drapelelor câtorva temple, de pe *„Ibis"* nu se putea vedea mare lucru pe insulă, care rămânea complet ascunsă de privirile celor aflaţi în tenebrele de nepătruns din dabusa: totuşi, simplul nume de Ganga-Sagar, definind locul unde se uneau fluviul şi marea, întunericul şi lumina, cunoscutul şi ascunsul, servea la a le reaminti călătorilor despre haosul căscat în faţa lor; era ca şi cum ar fi stat în echilibru pe marginea unei prăpăstii, iar insula ar fi fost un membru întins al sacrei Jambudvipa, patria lor, care-i ţinea să nu se prăvălească în gol.

Mistriii erau şi ei nervoşi, acum că ajunseseră în apropierea acestei ultime limbi de pământ, iar în seara aceea au fost şi mai vigilenţi decât de obicei, când migratorii au ieşit pe punte să-şi ia masa; cu lathiurile în mână, se poziţionaseră prevăzători în jurul punţii şi orice migrator care se uita prea atent la luminile din depărtare era alungat pe dată sub punte: La ce te zgâieşti, sala? Mişcă-napoi, acolo-jos, unde ţi-e locu'...!

Însă chiar şi când nu se mai vedea, insula nu putea fi alungată din mintea lor: deşi niciunul dintre ei n-o mai avusese vreodată înaintea ochilor, le era totuşi familiar de intimă celor mai mulţi – în fond, nu acela era locul unde zeiţa Ganga îşi rezema picioarele? La fel ca multe alte părţi din Jambudvipa, era un loc pe care-l vizitaseră şi-l revizitaseră iar şi iar, prin istorii epice şi Purane, prin mituri, cântece şi legende. Conştiinţa faptului că aceea era ultima ocazie când aveau să-şi vadă ţara de baştină crea o atmosferă de nervozitate şi incertitudine, în care nicio provocare nu părea prea neînsemnată pentru a da naştere unei gâlcevi. Şi, odată ce izbucneau, ciorovăielile escaladau într-un ritm care-i năucea pe toţi – chiar şi pe participanţi; în satele lor, ar fi avut membri ai familiei,

prieteni şi vecini care să intervină şi să-i despartă, dar aici nu existau vârstnici care să dea verdicte în disputele iscate între ei, şi nici triburi de rubedenii care să împiedice pe unul să-i sară altuia la beregată. În schimb, erau destui bătăuşi ca Jhugru, gata oricând să asmută oamenii unii împotriva altora, prietenul contra prietenului, casta contra castei.

Printre femei, se vorbea despre trecut, şi despre mărunţişurile pe care n-aveau să le mai vadă niciodată, nici să le mai audă, nici să le mai miroasă: culoarea macilor, revărsându-se peste câmpii ca *ábír*-ul într-o zi de Holi udată de ploaie; mirosul obsesiv al focurilor de gătit plutind peste râu, anunţând o nuntă într-un sat din depărtare; sunetele clopotelor de la templu în asfinţit şi ale azanului de seară; nopţile târzii petrecute în curte, ascultând poveştile bătrânilor. Indiferent cât de grele putuseră fi acele vremuri petrecute acasă, în cenuşa fiecărui trecut se găseau şi câţiva tăciuni de amintiri care încă mai ardeau destul de viu – şi acum, acest jăratic al memoriei dobândea o viaţă nouă, în lumina căreia prezenţa lor acolo, în burta unei corăbii care urma să fie aruncată în abis, părea de neînţeles: un lucru care nu se putea explica decât ca o lacună a raţiunii.

Deeti rămase tăcută în timp ce restul femeilor vorbeau, căci rememorările celorlalte nu serveau decât să-i aducă şi ei aminte de Kabutri şi să se gândească la întâmplările care nu aveau să se găsească niciodată printre amintirile ei, lucruri din care urma să fie pe veci exclusă: anii de creştere ai fetei, pe care n-avea să-i vadă niciodată; secretele rămase pentru totdeauna nedestăinuite; mirele copilei, pe care nu ea avea să-l întâmpine. Cum era posibil să nu fie prezentă la nunta copilului ei, ca să cânte lamentaţiile pe care le intonează o mamă când vin palanchinele să îi ducă fiica în casa mirelui?

Talwa jharáilé
Kawal kumhláile
Hansé royé
Birahá biyog

Iazul a secat

Lotusu-i uscat
Lebăda plângea
lubirea-i lipsea

În vacarmul tot mai intens, cântecul lui Deeti nici nu se putu auzi la început, dar când celelalte femei deveniră conştiente de el, îşi uniră vocile cu a ei, una câte una, în afară de Paulette, care se abţinea sfioasă, până când Deeti îi şopti: Nu contează dacă ştii sau nu cuvintele. Cântă oricum – altfel, noaptea va fi de neîndurat.

Încet, pe măsură ce vocile femeilor deveneau tot mai puternice şi încrezătoare, bărbaţii uitară de vrajbele dintre ei: şi acasă, în timpul nunţilor săteşti, întotdeauna femeile erau acelea care cântau când mireasa era smulsă din îmbrăţişarea părinţilor – ca şi cum ar fi recunoscut, prin tăcerea lor, că ei, ca bărbaţi, nu aveau cuvinte prin care să poată descrie durerea copilului exilat de acasă.

Kaisé katé ab
Birahá ki ratiya?

O să treacă oare
Această noapte a despărţirii?

Prin deschizătura de aerisire, Neel asculta şi el cântecele femeilor, şi nici atunci, nici după aceea, nu putea să explice de cum se întâmpla că limba care-l înconjurase în ultimele două zile curgea acum în capul lui, dintr-odată, ca apele unei inundaţii revărsându-se peste un zăgaz rupt. Fie vocea lui Deeti, fie vreun fragment din cântecele ei, îi aduse aminte că a ei era acea limbă, bhojpuri, în care Parimal se obişnuise să-i vorbească, în frageda-i pruncie şi-n anii de mai târziu ai copilăriei – până în ziua când tatăl lui îi pusese capăt. Averea Halderilor fusese clădită, cum spunea bătrânul Rajah, pe baza capacităţii lor de a menţine comunicarea cu cei ce ţineau frâiele puterii; limba rustică a lui Parimal era vorbită de cei ce purtau jugul, iar Neel n-ar fi trebuit s-o mai folosească niciodată, căci i-ar fi distrus accentul când venea vremea să înveţe hindustana şi persana, aşa cum era necesar pentru un moştenitor al zemindariei.

Neel, eternul fiu ascultător, lăsase limba să se veştejească în capul lui – şi totuşi, fără ca el să ştie, aceasta rămăsese vie – şi abia acum, ascultând cântecele lui Deeti, recunoştea că sursa secretă a hrănirii ei era muzica: întotdeauna îi plăcuseră enorm dadrele, chaitiile, barahmasele, horisele, kajriile – cântece ca acelea pe care le intona Deeti. Ascultând-o acum, ştia de ce bhojpuri era limba acestei muzici: fiindcă, din toate limbile vorbite între Gange şi Indus, nu se găsea niciuna care să-i fie egală în a exprima nuanţele iubirii, dorului şi despărţirii – ale calvarului celor ce plecau, şi ale chinurilor suferite de cei rămaşi acasă.

Cum se întâmplase că, atunci când îi alesese pe bărbaţii şi femeile care urmau să fie smulşi de pe acea câmpie subjugată, mâna destinului se abătuse atât de departe în interiorul continentului, departe de agitaţia coastelor, pentru a se opri asupra unor oameni care erau, dintre toţi, cei mai îndărătnic înrădăcinaţi în aluviunile Gangelui, într-un sol care încă nu fusese semănat cu suferinţe pentru a-şi da roadele de poveşti şi cântece? Părea că soarta îşi repezise pumnul prin carnea vie a ţinutului, în scopul de a smulge o bucată din inima sa rănită.

Nevoia de a folosi cuvintele pe care şi le amintea îl apăsă atât de tare pe Neel în noaptea aceea, încât nici nu putu dormi. Mult mai târziu, după ce femeile răguşiseră de-atâta cântat, şi o tăcere agitată se pogorâse peste dabusa, auzi câţiva migratori încercând să-şi reamintească povestea insulei Ganga-Sagar. Nu se putu abţine şi se apucă să le-o spună el: vorbind prin gura de aerisire, le reaminti ascultătorilor că, dacă nu era insula aceea, nici Gangele şi nici marea n-ar fi existat; căci, potrivit miturilor, acolo stătea aşezat în meditaţie zeul Vişnu, sub forma înţeleptului Kapila, unul dintre avatarii săi, când a fost tulburat de către cei şaizeci de mii de fii ai Regelui Sagar care mărşăluiau prin regiune, ca s-o cucerească pentru dinastia Ikshvaku. Şi tot acolo, exact în locul unde se aflau acum, acei şaizeci de mii de prinţi au fost pedepsiţi pentru îndrăzneala lor, fiind incineraţi de o singură privire aruncată de unul dintre ochii arzători ai înţeleptului; acolo, cenuşa lor nesfinţită zăcuse până când un alt vlăstar al dinastiei, bunul rege Bhagiratha, îl pu-

tuse convinge pe Gange să curgă din cer şi să umple mările: astfel a fost izbăvită din lumea de apoi cenuşa celor şaizeci de mii de prinţi Ikshvaku.

Ascultătorii erau năuciţi – nu atât de poveste, cât de persoana lui Neel însuşi. Cine-ar fi crezut că acel qaidi jegos avea să se arate posedat de atâta zicere şi vorbitor de atâtea limbi? Ca să vezi, putea vorbi chiar şi o variantă mulţumitoare a propriei lor bhojpuri! N-ar fi fost mai uluiţi nici chiar dacă o cioară începea să cânte un kajri.

Deeti stătea şi ea trează şi asculta, dar povestea n-o încuraja decât foarte puţin. Mă voi bucura când o să plecăm din locul ăsta, îi şopti ea lui Kalua. Nimic nu e mai rău decât să şezi aici şi să simţi cum pământul te trage înapoi.

În zorii zilei, cu mult mai mare regret decât se aşteptase, Zachary îşi luă rămas-bun de la domnul Doughty, care acum se întorcea pe mal, cu echipa lui. Odată ce pilotul plecă, nu le mai rămase decât să îmbarce unele provizii, înainte de a ridica ancora şi a ieşi în larg. Reaprovizionarea se termină repede, căci schoonerul fu curând asediat de o flotilă de ambarcaţiuni: bărcuţe din nuiele, pline de varză, dhonii încărcate cu fructe şi machhwale doldora de capre, găini şi raţe. În acest bazar plutitor, se găsea tot ce-ar fi putut să fie necesar unei corăbii sau unui lascar: pânze cu ghiotura, jugboolakuri şi zamboorale de rezervă, colaci de istingi şi rup-yan, rogojini de seetulpatty vrafuri-vrafuri, tutun la batti, suluri de rămurele de nim pentru dinţi, martabane de isabgol contra constipaţiei şi ulcioare cu rădăcină de calumbă pentru dizenterie: un gordower nearătos avea chiar şi o choola şi un halwai care frigea jalebiuri proaspete. Cu atâţia vânzători înghesuiţi claie peste grămadă, stewardul Pinto şi ajutoarele lui n-au avut nevoie decât de foarte puţin timp ca să le cumpere pe toate cele de care aveau nevoie pentru aprovizionare.

Pe la amiază, schoonerul ridicase ancora, iar trikat-wale-ul era gata să întindă focul şi trinca – însă vântul, care toată dimineaţa şovăise, alese tocmai acel moment, sau cel puţin aşa spuneau tindalii, ca să prindă nava într-o kalmariya. Cu greementul încordat şi

oamenii gata să ridice pânzele, „*Ibis*" plutea încremenit pe o mare netedă ca oglinda. La schimbarea fiecărui cart, un om era trimis sus pe arborele mare cu instrucțiuni să sune alarma dacă simțea adiind cea mai slabă boare de vânt. Dar ceasurile treceau, iar strigătele întrebătoare ale serangului – *Hawá?* – nu primeau decât același răspuns negativ: *Kuchho nahi.*

Așezat în lumina soarelui, fără nicio adiere care să-l răcorească, schoonerul aduna toată arșița în cocă, astfel că jos, în dabusa, migratorii aveau senzația că li se topea carnea pe oase. Ca să lase să intre puțin aer, mistriii au deschis chepengul tambuchiului, lăsându-l închis doar cu grilajul. Aerul de afară, însă, era atât de neclintit, încât înăuntru abia dacă ajungea vreo boare: în schimb, perforațiile din capacul de fier lăsau duhoarea din cală să se înalțe încet spre cer, atrăgând ulii, vulturii și pescărușii. Unii dădeau târcoale alene pe deasupra, parcă în așteptarea stârvurilor, câtă vreme alții se așezau pe vergi și sarturi, cârâind ca niște vrăjitoare și presărându-și găinațurile pe punte.

Regulile pentru raționalizarea apei de băut erau încă noi și nefamiliare pentru girmitiyai: înainte, sistemul nu fusese pus în niciun fel la încercare, iar acum, în timp ce începea să se destrame, ordinea care rânduise dabusa înainte se destrăma odată cu el. Pe la începutul după-amiezii, rația de apă potabilă pe ziua aceea scăzuse atât de mult, încât oamenii se luară la bătaie ca să intre în posesia gharelor care încă mai conțineau câteva sorbituri. Zădărâți de Jhugru, vreo jumătate de duzină de migratori urcară scara și începură să bată în grilajul tambuchiului: Apă! Ascultați, voi de colo! Ni s-au golit gharele!

Când mistriii veniră să dea la o parte grătarul, se produse aproape o răzmeriță: zeci de oameni se învălmășiră pe scară într-un efort disperat de a ieși cu forța pe punte. Dar tambuchiul era atât de îngust, încât nu puteau trece decât câte unul, și fiecare cap care ieșea la iveală devenea o țintă ușoară pentru mistrii. Lathiurile lor se năpusteau peste țestele și umerii girmitiyailor, trântindu-i la loc înăuntru, unul după altul. În câteva minute, atât grătarul cât și trapa tambuchiului fură trântite la loc.

Haramzadas! – glasul îi aparținea lui Bhyro Singh – Jur c-am să

vă vin eu de hac; sunteţi cea mai neascultătoare gloată de coolies pe care-am văzut-o-n viaţa mea...

Tulburarea, însă, nu era întru totul neaşteptată, căci rareori se întâmpla ca un contingent de girmitiyai să se adapteze la regimul de pe bord fără a opune niciun fel de rezistenţă. Supraveghetorii mai avuseseră de-a face cu incidente de acest soi şi ştiau prea bine cum să procedeze: începură să strige printre zăbrele, înştiinţându-i pe girmitiyai că trebuia să urce scara în ordine, unul câte unul: căpitanul le ordonase să se adune pe puntea principală.

Mistriii îndrumară femeile să iasă cele dintâi din cală, dar unele dintre acestea erau atât de slăbite, încât nici nu mai puteau urca scara, aşa că a trebuit să fie scoase în braţe. Paulette fu ultima care ieşi din dabusa; nu şi-a dat seama ce nesigură pe picioare era decât când a păşit pe punte. Genunchii îi tremurau, ca şi cum ar fi fost gata să se îndoaie din clipă-n clipă, şi fu nevoită să se agaţe de copastie ca să-şi ţină echilibrul.

La umbra cabinei de pe punte fusese pus un ulcior cu apă proaspătă, iar un băiat de la bucătărie scotea din el apa cu polonicul, ca s-o toarne în strachinile femeilor. La câţiva paşi spre pupa era agăţată una dintre bărcile lungi, iar Paulette văzu că vreo câteva femei se adăpostiseră sub ea, unele ghemuite pe vine, altele culcate pe punte; se târî şi ea într-acolo şi se chirci lângă ele, în ultimul petec de umbră rămas. La fel ca şi celelalte, Paulette bău cu sete din vas, apoi îşi turnă în cap ultimii stropi de apă, iar lichidul începu să se prelingă încet în jos, peste ghungta leoarcă de sudoare care-i acoperea faţa. Pe măsură ce apa îi străbătea măruntaiele arse de sete, începu să simtă primele vibraţii ale revenirii la viaţă – nu numai în trup ci şi în minte, care părea să redevină conştientă, după ce zăcuse atât de mult timp adormită sub povara setei.

Până în acel moment, sfidarea şi hotărârea o făcuseră pe Paulette să nici nu vrea să audă de posibilele privaţiuni ale voiajului: îşi spusese că era mai tânără şi mai puternică decât multe dintre celelalte femei, şi nu avea niciun motiv de teamă. Dar acum îi era clar că o aşteptau câteva săptămâni mai grele decât şi-ar fi

imaginat vreodată; era posibil chiar şi să nu rămână în viaţă până la sfârşitul călătoriei. Când deveni conştientă de acest lucru, întoarse capul să se uite peste umăr spre insula Ganga-Sagar şi, aproape involuntar, se pomeni încercând să aprecieze distanţa.

Apoi se auzi glasul lui Bhyro Singh, anunţând încheierea apelului: *Sab házir hai!* Toată lumea prezentă!

Întorcându-se spre pupa, Paulette văzu că pe dunetă apăruse căpitanul Chillingworth, stând ca o statuie în spatele balustradei de şipci. Pe puntea principală, mai mulţi lascari, mistrii şi silahdari fuseseră postaţi în jurul girmitiyailor adunaţi la mijloc, ca să-i păzească.

Stând cu faţa spre adunare şi lathiul în mână, Bhyro Singh strigă: *Khamosh!* Tăcere! Kaptanul o să vorbească şi voi o să-l ascultaţi; primu' care scoate-o vorbă o să se-aleagă cu lathiul meu în cap!

Sus, pe dunetă, căpitanul stătea în continuare nemişcat, cu mâinile la spate, privind calm mulţimea de pe punte. Deşi între timp începuse să sufle o briză uşoară, nu-i răcorea aproape deloc, căci aerul părea doar să se înfierbânte şi mai tare sub privirea căpitanului; când în sfârşit vorbi, glasul lui şfichiui aerul până la prova, precum trosnetul unei limbi uriaşe de foc:

– Ascultaţi cu băgare de seamă ce vă spun, căci nimic din toate astea n-o să vi se mai spună din nou.

Făcu o pauză, pentru a-l lăsa pe Babu Nob Kissin să traducă, după care, pentru prima oară de când apăruse pe dunetă, mâna lui dreaptă se ridică la vedere, putându-se observa că ţinea un bici strâns colac. Fără a întoarce capul, gesticulă spre Insula Ganga-Sagar, arătând-o cu vârful biciului.

...În direcţia aia se află coasta de unde aţi venit. În cealaltă parte e marea, pe care voi o ştiţi ca Apa Neagră. Poate credeţi că diferenţa dintre una şi cealaltă se vede limpede, cu ochiul liber. Ei bine, nu e aşa. Cea mai mare şi mai importantă deosebire dintre uscat şi mare nu se vede cu ochiul liber. E următoarea – şi ţineţi bine minte ce vă spun...

Acum, în timp ce Babu Nob Kissin traducea, căpitanul se aplecă înainte, rezemându-şi pe balustradă biciul şi mâinile cu degete

albe.

...Diferența e că legile pământului nu se aplică pe apă. Pe apă e o altă lege, și trebuie să știți că pe vasul ăsta eu sunt singurul ei făuritor. Cât timp vă aflați pe *„Ibis"* și cât timp *„Ibis"* e pe mare, eu sunt soarta voastră, providența voastră, legiuitorul vostru. Acest chabuk pe care-l vedeți în mâinile mele este doar unul dintre instrumentele cu care-mi aplic legea. Dar nu e singurul – mai am unul...

Aici, căpitanul ridică biciul și-i încolăci șfichiul împrejurul cozii, formând un laț.

...Acesta e celălalt păstrător al legii, și să nu vă îndoiți niciun moment c-am să-l folosesc fără șovăire, dacă se vădește că e nevoie. Dar să țineți minte, tot timpul, că nu există niciun păstrător al legii mai bun decât supunerea și ascultarea. În privința asta, acest vas nu este cu nimic diferit de casele și satele voastre. Atâta timp cât sunteți la bord, trebuie să-l ascultați pe Subedar Bhyro Singh la fel cum i-ați asculta pe propriii voștri zemindari, și cum mă ascultă și el pe mine. El este cel care vă știe obiceiurile și tradițiile, și atâta vreme cât ne găsim pe mare, vă va fi *mái-báp,* la fel cum și eu îi sunt lui. Trebuie să știți că datorită intervenției lui azi nu e pedepsit nimeni; m-a rugat să am milă de voi, pentru că sunteți noi la bordul acestei nave și încă nu-i cunoașteți regulile. Dar mai trebuie să știți și că data viitoare când mai are loc dezordine la bord, consecințele vor fi severe, și le va suporta oricine care participă; oricine se gândește să facă greutăți, trebuie să știe că asta-l așteaptă...

Acum, șfichiul harapnicului se descolăci, pentru a scoate un pocnet care despică aerul încins ca un fulger.

În pofida arșiței soarelui, cuvintele căpitanului o înghețaseră pe Paulette până-n măduva oaselor. Acum, uitându-se în jurul ei, văzu că mulți dintre girmitiyai intraseră de-a dreptul în transă, de spaimă: se părea că abia acum își dăduseră seama că, pe lângă că plecau de-acasă și înfruntau Apa Neagră, intrau într-o stare a existenței în care ceasurile lor de trezie aveau să fie cârmuite de știreang și bici. Paulette putea să le vadă ochii abătându-se spre insula din apropiere; era atât de aproape, încât emana o atracție

de-a dreptul irezistibilă. Când un bărbat cărunt, între două vârste, începu să bâiguie ceva, Paulette înţelese instinctiv că omul pierdea lupta cu atracţia uscatului. Deşi se aşteptase, fu printre primii care ţipară când omul se răsuci brusc în loc, împinse un lascar în lături şi se aruncă peste parapet.

Silahdarii dădură alarma, strigând – *Admi girah!* Om la apă! – iar girmitiyaii – dintre care cei mai mulţi nici n-aveau idee ce se întâmpla – începură să se agite, în panică. Sub acoperirea dezordinii, alţi doi migratori străpunseră împrejmuirea şi făcură saltul, aruncându-se peste copastie.

La asta, paznicii părură să-şi iasă din minţi, începând să lovească în stânga şi-n dreapta cu lathiurile, într-un efort de a mâna oamenii înapoi spre dabusa. Ca să sporească şi mai mult harababura, lascarii se grăbeau să smulgă acoperitoarea bărcii lungi, iar când o înclinară într-o parte, pe punte se revărsară puzderie de găini şi cocoşi, cotcodăcind şi cucurigând. Malumii se adunaseră şi ei în jurul bărcii, strigând hookumuri şi trăgând de scripeţi, astfel încât făceau să se ridice nori de pene, găinaţ şi hrană de la găini.

Uitate pentru un timp, femeile rămăseseră înghesuite în jurul „zeiţelor" de la jamna. Aplecându-se peste parapet, Paulette văzu că unul dintre cei trei înotători dispăruse deja sub apă; ceilalţi doi se zbăteau să înoate contra unui curent care-i trăgea spre largul mării. Apoi, deasupra înotătorilor se adună un stol mare de păsări, care se repezeau în jos din când în când, ca şi cum ar fi vrut să verifice dacă mai erau vii. În câteva minute, capetele înotătorilor dispărură, dar păsările rămaseră acolo, învârtindu-se răbdătoare pe deasupra, în timp ce aşteptau ca leşurile să se ridice iar la suprafaţă. Deşi trupurile n-au mai apărut, era clar, după felul cum dădeau târcoale păsările pe cer, că fuseseră prinse de curent şi erau duse spre orizont.

De aceea, când mult-aşteptatul vânt începu în sfârşit să sufle, echipajul ridică pânzele peste măsură de încet: fiindcă, după tot ceea ce se întâmplase deja în acea zi, perspectiva de a întâlni în drum trei cadavre mutilate semăna în sufletele lascarilor o groază de nedescris.

Douăsprezece

A doua zi dimineaţa, sub un cer ca lâna de miel, *„Ibis"* intră în nişte valuri şi rafale de vânt care-l făcură să se zbenguiască de mai mare dragul. Mulţi dintre girmitiyai începuseră să se simtă rău încă de pe Hooghly, căci chiar şi în cele mai calme momente ale sale, schoonerul era mult mai vioi decât ambarcaţiunile fluviale încete cu care erau ei obişnuiţi. Acum, când *„Ibis"* urca şi cobora vertiginos peste valurile mării, mulţi dintre cei de la bord se simţeau neajutoraţi ca nişte copii.

Pe puntea de jos fuseseră împărţite cam o jumătate de duzină de căldări şi ciuturi, în aşteptarea răului de mare. O vreme, acestea le-au prins bine, cei mai rezistenţi dintre migratori ajutându-i pe ceilalţi să ajungă la ele înainte de a-şi deşerta maţele pe jos. Dar, curând, containerele au ajuns să dea pe dinafară, conţinutul lor revărsându-se peste margini. Odată cu urcuşurile şi coborâşurile navei, tot mai mulţi dintre migratori şi-au pierdut uzul picioarelor, golindu-şi stomacul acolo unde zăceau. Mirosul de vomă s-a adăugat peste celelalte duhori pestilenţiale deja existente în spaţiul acela închis, sporind efectele tangajului navei. Curând, cala părea gata să fie inundată de un flux crescând de greaţă; într-o noapte, un om se înecă într-o baltă din propria-i vomă, iar condiţiile erau de aşa natură încât moartea lui trecu neobservată aproape o zi întreagă. La vremea când fu luată în seamă, atât de puţini migratori se mai puteau ţine pe picioare, încât niciunul dintre ei nu putu asista la aruncarea trupului neînsufleţit în mare.

Deeti, la fel ca mulţi dintre ceilalţi, nu ştia despre accidentul care se petrecuse în apropiere; şi chiar dacă ar fi ştiut, n-ar fi avut puterea să se uite în direcţia mortului. Timp de câteva zile, nu se putu ridica pe picioare, necum să mai şi iasă din dabusa; trebuia să facă eforturi insuportabile fie şi doar ca să se rostogolească într-o parte de pe rogojină, când Kalua voia să cureţe locul sub ea. Cât despre mâncare şi apă, numai gândul la ele îi întorcea stomacul pe dos: *Ham nahin tál sakelan* – Nu suport, nu pot...

Ba poți; și ai să mănânci.

Pe măsură ce Deeti începea să-și revină, starea lui Sarju se înrăutățea tot mai mult. Într-o noapte, gemetele ei ajunseră atât de jalnice, încât Deeti, care nici ea nu se simțea prea sprintenă, îi luă capul în poală și-i acoperi fruntea cu o compresă de pânză umezită. Dintr-odată, simți trupul lui Sarju încordându-se sub degetele ei. Sarju? strigă ea. Te simți bine?

Da, șopti Sarju. Stai și nu te mișca, o clipă...

Alarmați de strigătul lui Deeti, câteva dintre celelalte femei se întoarseră să întrebe: Ce e? Ce-a pățit?

Sarju ridică un deget nesigur, făcându-le semn să tacă, apoi își lipi urechea de burta lui Deeti. Femeile își ținură respirația, până când Sarju deschise din nou ochii.

Ce-i? întrebă Deeti. Ce s-a-ntâmplat?

Dumnezeu ți-a umplut pântecele, șopti Sarju. Aștepți un copil!

Singurul moment din zi când căpitanul Chillingworth era negreșit prezent pe punte era la amiază, când i se alăturau secundul și nostromul, ca să ia coordonatele soarelui. Aceasta era partea din zi pe care Zachary o aștepta cu cea mai mare nerăbdare, și nici chiar prezența domnului Crowle nu-i putea reduce plăcerea ritualului. Nu numai că-i plăcea să folosească sextantul, deși conta și asta; pentru el, momentul acela era o răsplată pentru efortul necontenit al carturilor și iritarea crescândă pentru că trebuia să locuiască alături de nostrom: faptul de a vedea schoonerul schimbându-și poziția îi amintea că aceea nu era o călătorie fără sfârșit. În fiecare zi, când căpitanul Chillingworth scotea cronometrul schoonerului, Zachary își dădea toată silința să-și potrivească după acesta ceasul de buzunar: mișcarea minutarului era și ea o dovadă că, în pofida orizontului neschimbător din față, schoonerul își modifica încontinuu poziția în universul timpului și al spațiului.

Domnul Crowle nu avea ceas, iar faptul că Zachary poseda unul îl irita. În fiecare zi, la amiază, îl sâcâia din nou:

– Uite-l că iar începe, ca un maimuțoi cu-o nucă...

Căpitanul Chillingworth, pe de altă parte, era impresionat de

exactitatea lui Zachary:

– E bine să ştii în orice moment în care loc al lumii te afli: nu strică niciodată ca omul să-şi cunoască locul.

Într-o zi, când Zachary îşi întorcea ceasul, căpitanul spuse:

– Drăguţă jucărioară ai tu acolo, Reid: te superi dacă arunc şi eu o privire?

– Nu, domnule – câtuşi de puţin... răspunse Zachary, în timp ce închidea capacul şi-i întindea căpitanului ceasul.

Sprâncenele căpitanului se înălţară, în timp ce examina încrustaţiile decorative.

– Frumoasă bucăţică, Reid; lucrătură chinezească, aş zice: făcută în Macao, probabil.

– Se fac ceasuri acolo?

– A, da...! răspunse căpitanul. Şi încă, unele foarte bune!

Deschise capacul, iar ochii lui se îndreptară imediat spre inscripţia din interior:

– Asta ce mai e...?

Şi citi numele, cu voce tare – Adam T. Danby – după care îl repetă, pe un ton neîncrezător:

– Adam Danby?

Încruntat, se întoarse spre Zachary:

– Pot să te întreb cum a ajuns ceasul ăsta în posesia ta, Reid?

– Păi, domnule...

Dacă ar fi fost singuri, Zachary n-ar fi ezitat să-i spună căpitanului că Serang Ali îi dăduse ceasul – dar, când domnul Crowle era destul de aproape ca să-i audă, nu avea chef să-i ofere şefului de echipaj muniţii noi pentru arsenalul de împunsături.

– Ştiţi, ridică el din umeri, l-am luat dintr-o casă de amanet, de la Cape Town.

– Serios? se miră căpitanul. E, dar e foarte interesant... Foarte, foarte interesant...

– Serios, domnule? Cum aşa?

Căpitanul ridică privirea spre soare, apoi îşi tamponă faţa.

– Povestea e destul de ciudată şi va avea nevoie de timp, ca să fie spusă, răspunse el. Hai să mergem jos, unde putem să ne aşezăm.

Şi, lăsând puntea în seama şefului de echipaj, Zachary şi căpitanul coborâră în cabină şi se aşezară la masă.

– L-aţi cunoscut pe acest Adam Danby, domnule? se interesă Zachary.

– Nu, spuse căpitanul. Nu l-am întâlnit niciodată personal. Dar a fost o vreme când era binecunoscut prin partea locului. Cu mult timp înaintea ta, desigur.

– Şi cine a fost, domnule, dacă mi-e îngăduit să întreb?

– Danby?

Căpitanul îi zâmbi lui Zachary, cu jumătate de gură.

– Păi, n-a fost altul decât „Ladronele cel Alb"

– „Ladronele", domnule...?

– Ladronii sunt piraţii din Marea Chinei de Sud, Reid; li se spune aşa după un grup de insule din apropiere de Bocca Tigris. Acum n-a mai rămas mare lucru din ei, dar a fost o vreme când erau cea mai înfricoşătoare bandă de ucigaşi ai mărilor. Pe când eram eu june, îi comanda un individ numit Cheng-I – o brută sălbatică, şi ăla. Mergea încontinuu în susul şi-n josul coastei, tocmai până-n Cochin-China, prădând sate, luând prizonieri, trecând oamenii prin spadă. Avea şi o nevastă – o fâşneaţă dintr-o casă deochiată din Canton. Madame Cheng, aşa-i ziceam noi. Da' femeia aia nu-i era de-ajuns domnului Cheng-I. Într-unul din raidurile lui, a capturat un pescar tânăr şi s-a combinat şi cu ăla! Destul ca Madame Cheng să-şi iasă din ţâţâni, ai crede? Nici pomeneală! Când moş Cheng-I a murit, s-a măritat chiar cu rivalul ei – şi amândoi s-au înscăunat ca rege şi regină ai ladronilor!

Căpitanul clătină încet din cap, sub amintirea acelei uimiri de demult, care încă mai stăruia.

– Te-ai fi gândit ca pe-ăştia doi să-i ridice-n ştreang propriul lor echipaj, nu? Ei bine, nu! În China, nimic nu e vreodată aşa cum te-ai aştepta: tocmai când crezi că i-ai bunghit, scot ceva nou din mânecă.

– Cum adică, domnule?

– Păi, ia gândeşte-te: nu numai că Madame Cheng şi rivalul-cel-devenit-soţ au fost acceptaţi ca şefi ai tâlharilor, dar au ajuns şi să-şi clădească un imperiu de piraţi. Zece mii de jonci aflate sub

comanda lor, toţi în acelaşi timp, cu peste o sută de mii de oameni în total! Au cauzat atâtea belele, încât împăratul a trebuit să trimită o armată contra Madamei. I-au spulberat flota, şi s-a predat, împreună cu bărbatu-său.

– Şi ce s-a ales de ei? vru să ştie Zachary.

Căpitanul pufni în râs.

– Ai crede c-au atârnat în laţ după ce-au făcut, aşa-i? Ei bine, nu – asta ar fi o măsură prea directă pentru celeşti. Băiatului i-au pus pe cap o pălărie de mandarin, iar cât despre Madame Cheng, ea a scăpat cu-o urecheală şi-o amendă. Mai umblă şi-acum liberă prin Canton. Şi-a deschis un cuplărai, din câte-am auzit.

– Şi Danby, domnule? întrebă Zachary. A avut şi el de-a face cu Madame Cheng şi echipajul ei?

– Nu, răspunse căpitanul. Când a ajuns el pe mările astea, ea se pusese de mult pe uscat. Oamenii ei, sau ce mai rămăsese din ei, se împărţiseră în bande mici. N-ai fi putut deosebi joncile lor de oricare alte bărci din regiune – erau nişte mici kampunge plutitoare, pline cu porci şi găini, legume şi fructe. Până şi nevestele şi copiii şi-i luaseră cu ei. Unele dintre jonci nici nu erau mai grozave decât obişnuitele bărci cu flori din Canton, parte prăvălie, parte tripou. Se ascundeau în golfuri şi lagune, de unde atacau navele de coastă şi prădau epavele. Aşa a căzut Danby în mâinile lor.

– A naufragiat, domnule?

– Întocmai, spuse căpitanul, scărpinându-şi bărbia. Ia să vedem... când s-a pus pe uscat *„Lady Duncannon"?* Să tot fi fost prin doispce, treispce – cam acu' dooşcinci de ani, aş zice. S-a scufundat lângă Insula Hainan. Cei mai mulţi membri din echipaj au reuşit să ajungă înapoi, la Macao. Dar una dintre bărcile navei s-a pierdut, cu vreo zece, cinspce oameni, printre care şi Danby. Ce s-o fi întâmplat cu ceilalţi, nu pot spune, da' atâta lucru-i sigur: Danby a nimerit peste o bandă de ladroni.

– L-au capturat?

– Sau asta, sau l-au găsit scos la mal de valuri. A doua, cred, dacă stai să te gândeşti pe ce cale a apucat-o pe urmă.

– Şi anume...?

– S-a făcut labă-de-pisică pentru ladroni.

– Labă-de-pisică, domnule?

– Da, confirmă căpitanul. S-a dat cu băştinaşii, Danby al nostru. A luat de nevastă o femeie de-ale lor. S-a înfăşurat în cearşafuri şi cârpe de vase. A învăţat graiu'. A-nceput să mănânce şerpi, cu beţigaşele. Tot tacâmu'. Într-un fel, nici nu pot să-l condamn. Era doar un pârlit de valet la cabine, din Shoreditch sau vreo altă mahala londoneză. Şi-a luat catrafusele şi-a pornit pe mare de când a-nvăţat să umble copăcel. Nu-i uşor să fii salahor, să ştii. Câtu-i ziua de lungă, să te chinuieşti, şi pe urmă să te cioroväieşti cu milogii toată noaptea. Iar de mâncare, mai nimic în afară de peşte stricat şi carne de cal bătrân; şi singura femeie la vedere, Fata Puşcaşului. Plină cu coşuri şi bunătăţi, o joncă de ladrone trebuie să-i fi părut ruptă din rai. N-aş crede că le-a luat prea mult ca să-l pună la punct – probabil l-au orizontalizat sub un căţărător-pe-toiag de îndată ce se întremase îndeajuns ca să se ţină iar pe picioare. Da' el nu era un nătărău, Danby al nostru, avea ceva-n tărtăcuţă, aşa c-a născocit un vicleşug al dracu' de şmecher. Se gătea în cele mai bune haine-ale lui de mers pe mal şi se ducea în câte un port, ca Manila sau Anjer. Ladronii mergeau pâş-pâş după el şi luau la ochi vreun vas care ducea lipsă de oameni. Atunci, Danby se angaja ca matelot, şi ladronii ca lascari. Nimeni nu bănuia nimica, desigur. Un alb care s-o facă pe laba-de-pisică pentr-un echipaj de Coade-lungi? Numai la asta nu s-ar fi gândit căpitanu' Iar Danby mai era şi mare meşter la vorbă. Şi-a cumpărat cele mai bune haine şi farafastâcuri care se găseau în tot Orientul. Nu dădea cărţile pe faţă până când nava n-ajungea departe în larg – şi atunci, apăreau ca picaţi din cer, cu pavilionul fluturând, abordând-o repede ca focu'. Danby îi dezarma pe ofiţeri, iar ladronii se ocupau de ceilalţi. Îi puneau pe prizonieri în bărcile navei şi-i lăsau în voia vânturilor, iar ei se făceau nevăzuţi cu prada. Era cel mai ticălos de deştept dintre toate vicleşugurile. L-a părăsit norocul pe undeva pe lângă Capul Java, din câte-mi aduc aminte. Tocmai încercau să fugă cu roadele unui jaf, când i-a interceptat un vas de linie englezesc. Danby a fost omorât, împreună cu cea mai mare parte din bandă. Numai câţiva dintre ladroni au scăpat. Cred că unul dintre ei a amanetat ceasul ăsta al tău.

– Chiar credeţi asta, domnule?

– Păi, da, desigur, întări căpitanul. Ce zici, ţi-ai putea aduce aminte de unde l-ai luat?

Zachary începu să se bâlbâie.

– Cred... cred că aş putea, domnule.

– Ei bine, continuă căpitanul, când ajungem la Port Louis, trebuie neapărat să le povesteşti totul autorităţilor.

– Chiar aşa, domnule? De ce?

– A, păi cred că tare-ar mai dori s-o ia pe urma ceasului, până la omul căruia i-a aparţinut ultima oară.

Muşcându-şi buzele, Zachary se uită din nou la ceas, cu gândul la momentul când i-l oferise serangul.

– Şi dacă-l prind, domnule? întrebă el. Ce credeţi c-au să-i facă?

– A, vor avea multe întrebări să-i pună, fără nicio îndoială. Şi dacă prind de veste c-a avut vreo legătură cu Danby, sunt sigur c-au să-l spânzure. Nu încape nici cea mai mică îndoială: pe oricare membru al bandei lui Danby care mai umblă liber, ştreangul îl aşteaptă!

După câteva zile, majoritatea migratorilor au început să-şi revină din răul de mare. Totuşi, câţiva nu dădeau niciun semn de ameliorare, iar unii deveneau tot mai slăbiţi şi mai neputincioşi, în timp ce trupurile li se uscau, împuţinându-se de la o zi la alta. Deşi numărul lor nu era mare, aveau un efect puternic asupra celorlalţi: după toate greutăţile călătoriei, starea lor tot mai proastă crea o atmosferă de deznădejde şi demoralizare în care mulţi dintre cei ce-şi regăsiseră sănătatea începeau să se îmbolnăvească din nou.

La fiecare câteva zile, mistriii stropeau cu oţet şi presărau praf de chitră pe lângă marginile calei, iar câtorva pacienţi li se dădeau de băut nişte poţiuni uleioase, cu miros scârbos. Mulţi scuipau lichidul imediat ce paznicii se întorceau cu spatele, căci se zvonea că aşa-zisul medicament fusese preparat din copite şi coarne de vaci, cai şi porci. În orice caz, doctoriile nu păreau să aibă niciun efect asupra celor mai grav bolnavi, care erau cam o duzină la număr.

Următorul care a murit a fost un arămar de treizeci de ani din

Ballia, al cărui trup cândva robust slăbise până ce rămăsese doar un schelet. Nu avea neamuri la bord, doar un prieten, care era şi el prea bolnav ca să iasă pe punte când trupul neînsufleţit a fost aruncat în mare.

În vremea aceea, Deeti era încă prea slăbită ca să se ridice de pe rogojină sau să ia în seamă ce se întâmpla, dar când a avut loc următorul deces începuse deja să se vindece; în acest caz, mortul era un tânăr julaha musulman din Pirpainti, care călătorea împreună cu doi veri. Însoţitorii ţesătorului mort erau şi mai tineri decât el, şi niciunul dintre ei nu era în stare să protesteze când câţiva silahdari au coborât în dabusa şi le-au ordonat să care cadavrul sus, ca să poată fi aruncat peste bord.

Deeti nu ţinea neapărat să intervină, dar când a devenit clar că nimeni altcineva n-avea să spună nimic, şi-a dat seama că n-avea încotro. Staţi! le spuse ea celor doi băieţi. Nu e corect, ceea ce vă spun ăştia să faceţi.

Cei trei silahdari s-u întors spre ea, furioşi: Tu să nu te-amesteci, că nu-i treaba ta!

Ba fiţi siguri că e şi treaba mea, replică ea. O fi murit el, dar tot unul de-ai noştri e: nu-l puteţi arunca în mare ca pe-o coajă de ceapă.

Şi ce-ai vrea în schimb? întrebă unul. Să ne oprim şi să facem o mare tamasha de fiecare dată când moare câte un coolie?

Doar puţin *izzat;* o fărâmă de respect... nu se cade să ne trataţi aşa.

Şi cine-o să ne oprească? sosi răspunsul, cu un rânjet dispreţuitor. Tu?

Poate că nu eu, replică Deeti, dar mai sunt aici şi alţii...

Între timp, mulţi dintre girmitiyai se ridicaseră în picioare, nu cu gândul de a-i înfrunta pe silahdari, ci mai degrabă din curiozitate. Paznicii, însă, observaseră freamătul, cu destulă teamă. Cei trei silahdari începură să se retragă neliniştiţi spre scară, unde unul dintre ei se opri să întrebe, pe un ton dintr-odată mai împăciuitor: Atunci, ce să facem cu el?

Daţi-le verilor lui puţin timp ca să stea de vorbă, răspunse Deeti. Ei pot hotărî ce e necesar.

O să vedem ce zice subedarul.

Şi cu asta, paznicii reveniră pe punte, iar după vreo jumătate de oră unul dintre ei strigă prin tambuchi că subedarul se învoise să lase soarta mortului în seama rudelor lui. Această concesie fu primită cu entuziasm în dabusa, şi peste o duzină de oameni se oferiră să ajute la urcatul trupului fără viaţă pe punte.

Mai târziu, neamurile mortului au căutat-o pe Deeti ca s-o anunţe că trupul fusese spălat conform datinii, înainte de a fi încredinţat mării. Toţi au fost de acord că aceasta era o victorie importantă, şi nici chiar cei mai certăreţi sau pizmaşi dintre călători n-au putut nega că i se datora în mare măsură lui Deeti.

Kalua era singurul care nu se bucura decât parţial de rezultat. O fi cedat Bhyro Singh de data asta, îi şopti el lui Deeti la ureche, dar nu-i deloc încântat. Întreabă în stânga şi-n dreapta de la cine s-a tras buclucul, şi dacă a fost aceeaşi femeie ca data trecută.

Deeti, însufleţită de izbândă, ridică din umeri. Ce poate să mai facă acum? întrebă ea. Suntem pe mare – doar nu ne poate trimite înapoi, nu-i aşa?

– Strângeţi trinca! – *Tán fulána-jíb!*

Aproape toată dimineaţa, *„Ibis"* fusese împins de un vânt tot mai puternic, având toate pânzele sus. Acum însă, cu soarele la zenit, valurile mării din ce în ce mai agitate crescuseră atât de mari, încât schoonerul urca şi cobora pe ele jucând ca o coajă de nucă. Bucuros să vadă nava în toată splendoarea ei, Zachary ar fi lăsat toată velatura desfăcută, dar căpitanul trecuse peste dorinţa lui, ordonându-i să mai strângă din pânze.

– La posturi! – *Sab taiyár!*

Ca să strângă trinca, nu era nevoie decât de un singur om care să se urce pe catarg, de obicei cel mai rapid şi mai uşor. Urcând până aproape de mărul catargului trinchet, lascarul desprindea cârligul care ţinea fix capătul velei, în timp ce alţii aşteptau jos, la prova, pentru a coborî pânza şi a o strânge pe ghiu. În mod normal, lui Jodu i-ar fi revenit sarcina să se urce singur pe catarg, dar Mamdoo-tindal nu suporta să lucreze pe tangonul focului de la prova, mai ales când etrava de zece metri a navei se

afunda şi ieşea ritmic din apă, stropindu-i pe toţi cei din apropiere. Sub pretextul de a se asigura că treaba e făcută bine, tindalul îl urmă pe Jodu în susul catargului, unde se instală comod pe partea dinspre baopar a sabar-purwanului, aşezându-se pe vergă, în timp ce Jodu urca mai departe, să ajungă la cârlig.

– Trage înapoi pânza! – *Dáman tán chikár!*

Ţine-te bine! strigă Mamdoo-tindal, chiar când nodul se desfăcea.

Dintr-odată vela o luă razna; se smuci şi-l izbi pe Jodu, ca o lebădă fugărită care încearcă să scape de un urmăritor bătând nebuneşte din aripi. În ultima clipă, Jodu reuşi să cuprindă catargul cu ambele braţe, ţinându-se strâns de el, în timp ce oamenii de jos începură să tragă fungile, ca să coboare pânza pe ghiu. Dar, sub efectul curenţilor care suflau cu putere în sus, vela nu se lăsa trasă prea uşor, şi se tot ridica la loc, parcă încercând să-l muşte pe Jodu de călcâie.

Vezi, spuse Mamdoo-tindal, cu satisfacţie vădită. Nu-i aşa de uşor cum credeţi voi.

Uşor? Cine-a zis una ca asta?

Coborând de sub mărul catargului, Jodu se aşeză călare pe verga zburătorului, cu spatele spre tindal, având între ei catargul. De-o parte şi de alta a schoonerului, marea era vârstată cu fâşii late de umbră, însemnând văile dintre valuri. Sus, pe vergă, unde mişcările navei erau amplificate de înălţimea catargului, parcă ar fi stat aşezaţi pe vârful unui palmier scuturat de vânt. Jodu se ţinu şi mai strâns, cu braţele petrecute prin sawais, ştiind prea bine că, pe o mare atât de agitată, căderea ar fi însemnat moarte sigură. Cu vântul suflând în rafale atât de puternice, ar fi durat cel puţin o oră ca să întoarcă schoonerul, iar şansele de supravieţuire erau atât de mici, încât cel mai probabil afsarii nici n-ar fi încercat să schimbe direcţia; totuşi, era de netăgăduit că pericolul sporea şi mai mult farmecul căţăratului pe catarg.

Mamdoo-tindal era şi el de aceeaşi părere. Arătă spre capătul din faţă al bompresului, pe care lascarii îl numeau *Shaitán-jíb* – limba-diavolului, fiindcă atât de mulţi marinari îşi pierduseră acolo viaţa. Avem noroc că suntem aici, spuse el. Uită-te doar la bulangiii

ăia amărâți de jos – au parte de-o baie cum în viața lor n-au mai văzut. *Chhi!* Cum i-ar mai curge kajalul de la ochi lui Ghaseeti!

Coborând privirea spre prova, Jodu văzu că limba-diavolului se afunda și ieșea din valuri, udându-i leoarcă pe lascarii așezați călare pe bompres și aruncând trâmbe de apă peste bord, unde-i stropea pe migratorii ce ieșeau prin tambuchi ca să-și ia masa de prânz. Sub picioarele lui Jodu, dedesubtul grijelelor, se afla o deschizătură elipsoidală, situată între trincă și vela mare: pe acolo, Jodu putea să vadă partea din mijloc a schoonerului și, privind în jos, zări două siluete în sariuri stând ghemuite sub gruile bărcii lungi. Își dădu seama, după culoarea sariului, că una dintre ele era Munia – și mai înțelese, după felul cum își ținea înclinat capul, că se uita la el.

Acest schimb de priviri nu-i scăpă lui Mamdoo-tindal, care-și arcui cotul pe după catarg, ca să-i dea lui Jodu un junghi în coaste. Iar caști ochii la gagica aia, băi lascaru' lu' pește?

Surprins de asprimea din tonul lui, Jodu întrebă: Ce-i în neregulă dacă mă uit, Mamdoo-ji?

Ascultă la mine, băiete, îl admonestă Mamdoo-tindal. Nu-ți dai seama? Tu ești un biet lascar, iar ea e o coolie; tu ești musulman și ea nu e. N-o să te-alegi cu nimic din povestea asta – cu nimic în afară de o bătaie cu biciul. Pricepi ce-ți zic?

Jodu izbucni în râs. Arre, Mamdoo-ji, replică el, uneori, prea iei lucrurile în serios. Care-i baiu', cu două glumițe și-oleacă de râs? N-ajută să ne treacă timpul mai repede? Și nu dumneata ai zis că, atunci când Ghaseeti era de vârsta mea, căpăta mereu pe oricine punea ea ochii – și era teroarea oricărui așternut?

Tchhi! Întorcând capul în direcția opusă vântului, tindalul scuipă un cocoloș de flegmă care pluti în lungul vergii, pentru a cădea în mare lângă schooner. Ascultă, băiete, mormăi el printre dinți, cu un aer întunecat. Dacă nu pricepi de ce asta-i cu totul altă mâncare de pește, atunci s-ar putea ca o chelfăneală bună sau o demontare de catarg să fie tocmai lucrul de care ai nevoie.

Chiar și cu cătușele pe încheieturi, Ah Fatt avea o iuțeală de mână care-l uluia pe Neel. Faptul că putea culege muștele din zbor – nu

le înhăța, ci le prindea delicat, apucând insectele între vârful degetului mare și cel al arătătorului – era un fapt remarcabil în sine, dar că era în stare s-o facă și pe întuneric părea de-a dreptul incredibil. Adeseori, noaptea, când Neel dădea zadarnic din mâini după câte un țânțar sau altă gâză, Ah Fatt îl lua de braț și-i spunea să stea nemișcat:

– Sst! Lasă-mă să ascult...

A cere să se facă liniște în chokey era o pretenție prea mare: cu trosnetul scândurilor navei, plescăitul apei dincolo de bordaj, pașii marinarilor deasupra și glasurile migratorilor în dabusa nu era niciodată liniște. Dar Ah Fatt părea să-și poată folosi simțurile în așa fel, încât bloca unele sunete în timp ce se concentra asupra altora: când insecta se făcea din nou auzită, mâna lui se repezea din beznă ca să-i oprească bâzâitul. Nu părea să conteze nici dacă gângania se așeza pe trupul lui Neel: Ah Fatt o culegea din întuneric în așa fel, încât Neel nu simțea decât o ciupitură ușoară pe piele.

În seara aceea, însă, nu zumzetul unei insecte, și nici datul din mâini al lui Neel, fu acela care-l făcu pe Ah Fatt să exclame:

– Sst! Ascultă.

– Ce e...?

– Ascultă!

Dintr-odată, cătușele lui Ah Fatt se mișcară, iar clănțănitul lor fu urmat de un chițăit subțire, insistent. În sfârșit, se auzi un trosnet, ca al unui os rupându-se.

– Ce-a fost? întrebă Neel.

– Șobolan.

Un miros de excremente umplu aerul din chokey, când Ah Fatt ridică de pe vidanjă capacul, ca să arunce înăuntru lighioana omorâtă.

– Nu înțeleg cum îi poți prinde cu mâinile goale... remarcă Neel.

– Învățat.

– Să prinzi muște și șoareci?

Ah Fatt râse.

– Nu. Învățat să ascult.

– De la cine?

– Dascăl.

Oricât de bine se pricepea la instructori şi preparatori, Neel nu-şi putea imagina niciunul care să se specializeze în predarea acelei materii.

– Ce fel de profesor te-ar putea învăţa asta?

– Dascăl care învăţat să boxez.

Mai uimit ca oricând, Neel întrebă:

– Un antrenor de box?

Ah Fatt râse din nou.

– Ciudat, nu? Tata pus să învăţ.

– Dar de ce...?

– Voia eu fiu ca Bărbat englezu', răspunse Ah Fatt. Voia eu învăţat lucruri care Bărbat englezu' trebuie de ştiut – vâslit, vânat, crichet. Dar în Guangzhou, nu este vânat şi nu este grădinile de crichet. Iar vâslit se face de slugă. Aşa că pus să învăţ boxare.

– Tatăl tău? Va să zică, ai locuit cu el?

– Nu. Locuit cu bunica. În joncă.

Ambarcaţiunea era de fapt o barcă-ospătărie cantoneză, cu provă largă şi plată, unde puteau fi spălate vasele şi hărtăniţi porcii. În spatele provei era cambuza, care avea un cuptor cu patru ochiuri, adăpostit sub un acoperiş de bambus; partea din mijloc era mai joasă şi umbrită de o copertină, cu o masă scundă şi banchete pentru clienţi. Pupa era pătrată şi înaltă, având cocoţată deasupra o cabină cu două punţi: acolo locuia familia – Ah Fatt, mama lui, bunica şi verii sau orice altă rudă care se mai nimerea să se afle în trecere pe la ei.

Barca-ospătărie fusese primită în dar de la tatăl lui Ah Fatt şi era un pas înainte pe drumul familiei prin lume: înainte de naşterea băiatului, trăiseră într-o barcă-melc pe jumătate cât ea. Barry ar fi vrut să facă şi mai mult pentru fiul lui, a cărui nelegitimitate îi apăsa greu conştiinţa: bucuros le-ar fi cumpărat lui Chi Mei şi familiei sale o casă, în oraş sau într-unul din satele înconjurătoare – Chuen-pi, de exemplu, sau Whampoa. Dar o familie Dan, crescută pe râu, nu este binevenită pe uscat. Barry ştia acest lucru, şi n-a ridicat nicio obiecţie, deşi a dat clar de înţeles că ar fi

preferat să le cumpere un vas cu care să se poată mândri şi el: o barjă de plăcere, mare şi colorată, de exemplu, din soiul cu care s-ar fi lăudat compradorului său, Chunqua. Dar Chi Mei şi mama ei erau zgârcite din fire, iar pentru ele o locuinţă care nu le aducea niciun câştig era la fel de nefolositoare ca o scroafă stearpă. Nu numai că au insistat să le cumpere o barcă-ospătărie, dar au şi amarat-o în apropiere de oraşul Fanqui, ceea ce a făcut ca, atunci când a fost pus şi el să muncească, ajutând la servitul clienţilor – ceea ce a început să facă aproape de îndată ce a învăţat să-şi ţină echilibrul pe o punte înclinată – Ah Fatt să poată fi văzut clar de la ferestrele fabricii Tichiilor-albe.

Kyá-ré? râdeau ceilalţi parsii; grozav mai eşti, Barry – să-ţi laşi fiul bastard să crească aşa, ca un barcagiu. Pentru fiicele tale construieşti conace pe Queensway – şi pentru bulangiul ăsta mic, nimica...? Adevărat, nu-i unul de-ai noştri, dar tot e sânge din sângele tău, nu? Doar nu poţi să-i întorci aşa spatele...

Aceasta era o nedreptate, căci vedeau cu toţii, parsiii şi alţii deopotrivă, că Barry era un tată indulgent şi ambiţios, care avea pe deplin intenţia să-i ofere unicului său fiu toate cele necesare pentru a ajunge un gentleman de prestigiu: băiatul urma să fie erudit, activ şi urban, la fel de îndemânatic cu varga şi pistolul ca şi cu cartea şi condeiul; un Bărbat care emana Bărbăţie la fel cum împroaşcă balena cu stropi de apă. Dacă şcolile refuzau să-l primească pe fiul nelegitim al unei barcagioaice, atunci avea să-i angajeze meditatori speciali, care să-l înveţe slovele şi buchile, în chineză ca şi în engleză – aşa, putea să-şi facă oricând o carieră ca mijlocitor, tălmăcind între fanquişi şi gazdele lor. Existau mulţi asemenea interpreţi în Canton, dar cei mai mulţi erau cu desăvârşire nepricepuţi; băiatul putea învăţa uşor să-i întreacă pe toţi, şi chiar să-şi facă un nume pentru el însuşi.

Nu era deloc uşor să găsească preparatori dispuşi să dea lecţii într-o barcă-ospătărie Dan, dar prin bunele oficii ale lui Chunqua, s-au găsit unii. Ah Fatt s-a apucat cu sârguinţă să înveţe şi, în fiecare an, când tatăl lui revenea în sezon la Canton, rapoartele despre progresele lui deveneau tot mai lungi şi mai lungi, iar caligrafia, din ce în ce mai stilată. În fiecare an, Barry aducea daruri

extravagante de la Bombay, ca să-i mulţumească compradorului său pentru că ţinea sub ochi evoluţia studiilor băiatului; în fiecare an, şi Chunquua răspundea la rândul lui cu un cadou propriu, de obicei o carte pentru băiat.

În cel de-al treisprezecelea an de viaţă al lui Ah Fatt, darul o fost o ediţie scumpă a acelei povestiri faimoase şi îndrăgite, „Călătorie spre Apus"

Când i s-a tălmăcit titlul cărţii, Barry a fost în culmea entuziasmului:

– O să-i facă bine să citească despre Europa şi America. Într-o bună zi, am să-l trimit într-o vizită acolo.

Nu fără o oarecare stânjeneală, Chunqua i-a explicat că Apusul în chestiune era oarecum mai la îndemână; ba chiar, de fapt era menit a fi nu altceva decât însăşi patria domnului Moddie – Hindustanul, sau Jambudvipa, cum i se spunea în cărţile vechi.

– Aşa...?

Deşi se cam dezumflase, Barry i-a dat totuşi băiatului cadoul, fără a-i trece un moment prin minte că în curând avea să-şi regrete hotărârea. Mai târziu, avea să ajungă la convingerea că acea carte era răspunzătoare pentru fandoselile care i-au intrat în cap lui Ah Fatt:

– Vreau să merg în Apus...

De fiecare dată când îl vedea, băiatul se ruga de el să-l lase să viziteze ţara natală a tatălui său. Dar aceasta era singura poftă pe care Barry nu i-o putea satisface: să-l lase îmbarcându-se pe una dintre corăbiile socrului său, spre Bombay... să şi-l imagineze coborând schela, spre o mulţime de rude care-l aşteptau... să-şi închipuie cum l-ar fi prezentat soacrei lui, nevestei, fiicelor, pe acest băiat, dovada în carne şi oase a celeilalte vieţi a lui, de la Canton, despre care familia nu ştia altceva decât că este o sursă de mătăsuri frumos brodate, evantaie drăguţe şi torente de arginţi – niciuna dintre aceste noţiuni nu putea fi concepută mai mult de-o clipă; păi, ar fi fost totuna cu a slobozi o oştire de termite pe parchetul odăilor din conacul lui de la Churchgate. Ceilalţi parsii din Canton puteau să afle despre băiat, dar Barry ştia că poate avea încredere în discreţia lor, la întoarcerea acasă: la urma urmei,

nu era singurul care să-şi încalce burlăcia în lunile acelea de exil prelungit. Şi chiar dacă în oraşul lui de baştină ajungea vreun zvon, două, ştia că oamenii n-aveau să-l ia în seamă, atâta vreme cât probele erau bine ascunse vederii. Dacă, pe de altă parte, voia să aducă băiatul acolo, ca oamenii să-l vadă cu ochii lor, atunci scandalul ar fi erupt ca o vâlvătaie prin uşile templului focului, ca să aprindă o conflagraţie ce-avea să-i mistuiască în cele din urmă toate afacerile atât de profitabile din care trăia.

Nu, Freddy, ascultă-mă pe mine, i-a spus el lui Ah Fatt. Acest „Apus" care ţi-a intrat ţie-n cap nu e nimic altceva decât o aiureală născocită într-o carte veche. Mai târziu, când vei mai creşte, am să te trimit în adevăratul Apus – în Franţa sau în America ori Anglia, undeva unde oamenii sunt civilizaţi. Când ajungi acolo, ai să te poţi instala ca prinţ sau ca vânător de vulpi. Dar să nu te mai gândeşti la Hindustan; dă-l uitării. Este singurul loc unde nu ţi-ar prinde bine deloc să te duci.

– Şi avut mult dreptate, încheie Ah Fatt. Nu prins câtuşi de fel bine mie.

– De ce? Ce-ai făcut?

– Jaf. Pradă făcut.

– Când? Unde?

Ah Fatt se întoarse pe partea cealaltă, ascunzându-şi faţa.

– Al'dat, spuse el, cu glas înăbuşit. Nu acuma.

Turbulenţele din largul mării aveau un efect dezastruos asupra proceselor digestive ale lui Babu Nob Kissin şi au trecut multe zile înainte ca acesta să-şi croiască drum din cabina de la mijlocul navei până pe puntea principală. Dar, când a ieşit în sfârşit la aer şi a simţit pe faţă umezeala mării, a înţeles că toate acele zile de ameţeală, diaree şi vomă formau perioada de suferinţă necesară care precede momentul unei epifanii: căci era de ajuns doar să se uite la spuma ce zbura aruncată de sub etravă, ca să ştie că *„Ibis"* nu era o corabie ca oricare alta; în realitatea ei lăuntrică, era un vehicul al transformării, călătorind prin ceţurile iluziei către acel liman intangibil, mereu tot mai îndepărtat, care era Adevărul.

Nicăieri nu se vedea mai limpede această transformare decât

în el însuşi, căci acum prezenţa lui Taramony se simţea atât de palpabilă în interiorul lui, încât trupul său exterior îi dădea tot mai mult senzaţia învelişului uscat al unui cocon, destinat să cadă curând de pe noua făptură care gesta înăuntru. Fiecare zi oferea câte un semn nou despre deplinătatea crescândă a prezenţei feminine dinăuntrul lui – de exemplu, repulsia crescândă faţă de grosolănia mistriilor şi a silahdarilor cu care era nevoit să conviețuiască: atunci când îi auzea vorbind despre sâni şi fese, avea senzaţia că propriul lui trup era discutat şi luat în râs; în unele momente, nevoia de a-şi pune un văl era atât de intensă, încât îşi trăgea un cearşaf peste cap. Sentimentele lui materne deveniseră acum atât de exigente, încât nu mai putea să străbată puntea principală fără să stăruie un timp în acea parte a ei care se afla deasupra celulei deţinuţilor.

Această tendinţă i-a atras multe comentarii malițioase din partea lascarilor, şi câteva tirade furioase de-ale Serangului Ali:

– Da-la ce-m' stai-colo ca-coropişniţa? Bulangiu-i prea degeaba, de-n'ica nu-i-bun.

Domnul Crowle s-a exprimat şi mai direct:

– Pander, sugaci-de-cepuri moleşite ce eşti! Cân' i-atâta pustiu de loc în jur, de ce te-nvârţi mereu p-acilea? la seama, Pander, o dat' dacă te mai văd acilea, am să-ţi trag una de-ţi fac o pizdă-n cur.

La aceste atacuri asupra demnităţii lui, gomustaul încerca mereu să răspundă stăpân pe sine ca o regină:

– Domnule, trebuie să deplâng la necuviincioase dumneavoastră remarce. Nu este nevoie să formulaţi comentariu atât de murdar. De ce aruncaţi tot mereu săgeată din ochi şi criticaţi întruna? Doar ce ieşii în aer, ca să răcoresc puţin. Dacă sunteţi ocupat, nu e nevoie să-mi acordaţi atenţia necuvenită.

Dar semi-proximitatea prezenţei lui stăruitoare pe punte era iritantă nu numai pentru marinari, ci şi pentru Taramony, a cărei voce se făcea acum auzită tot mai des în capul lui Babu Nob Kissin, îndemnându-l să intre direct în chokey, ca s-o aducă mai aproape de fiul ei adoptiv. Aceste îndemnuri au precipitat un conflict pustiitor între mama emergentă, care căuta să-şi mângâie copilul, şi

acea parte din Babu Nob Kissin care continua să fie un gomusta de lume, legat cu tot felul de obligaţii ale bunei cuviinţe de zi cu zi.

Dar nu pot să cobor acolo! protesta el. Ce-au să creadă oamenii?

Ce importanţă are? replica ea. Poţi să faci tot ce vrei: nu eşti tu supraveghetorul migratorilor?

Nu încăpea îndoială că Babu Nob Kissin era unul dintre puţinii oameni de pe *„Ibis"* care aveau drept de acces în toate locurile de pe corabie. Ca supraveghetor, avea adesea treburi cu căpitanul şi era văzut cu regularitate intrând în partea din navă rezervată ofiţerilor, unde zăbovea uneori la uşa lui Zachary, în speranţa de a-i auzi din nou fluierul. În calitatea lui oficială, mai fusese împuternicit de domnul Burnham şi să inspecteze celelalte zone ale navei, ba chiar avea în posesia lui un set de chei de rezervă pentru chokey.

Niciunul dintre aceste lucruri nu-i era necunoscut lui Taramony şi, pe măsură ce zilele treceau, lui Babu Nob Kissin îi devenea tot mai clar că dacă-i era dat să se manifeste vreodată în el, atunci trebuia să îmbrăţişeze toate aspectele făpturii ei, inclusiv capacitatea de iubire maternă. Nu avea nicio cale de ieşire: trebuia să găsească un mijloc pentru a intra în chokey.

Ca un animal care se întoarce în elementul său natural, *„Ibis"* părea să devină tot mai exuberant pe măsură ce înainta pe valurile mării. Schoonerul ajunsese în Golful Bengal de exact o săptămână, când Paulette a ridicat privirea dinspre rufele pe care le spăla, într-o după-amiază, şi a observat că, deasupra ei, cerul devenise de un albastru luminos, strălucitor; culoarea era accentuată de scamele norilor albi care păreau să reflecte crestele de pe marea de jos. Vântul sufla cu putere, valurile şi norii se luau la întrecere peste firmamentul vast şi schoonerul se avântase pe urmele lor; toată lemnăria îi trosnea în efortul urmăririi. Era ca şi cum alchimia largului mării l-ar fi înzestrat cu o voinţă proprie, cu o viaţă numai a lui.

Aplecându-se peste copastie, Paulette îşi coborî cu grijă ghiordelul să ia nişte apă din mare. În timp ce ridica găleata, un peşte

zburător țâșni ca o săgeată prin fața ei, dar numai pentru a cădea la loc în valuri. Zbaterea aripilor lui îi smulse un hohot de râs, iar tresărirea o făcu să răstoarne ghiordelul, vărsând apa pe punte și pe propriile-i haine. Alarmată, căzu în genunchi și începu să șteargă apa de pe punte, când auzi un strigăt, pe un ton poruncitor:

– Tu de-acolo... da, tu!

Era domnul Crowle și, spre marea ușurare a Paulettei, nu la ea striga, ci la altcineva: de vreme ce vorbea pe tonul rezervat de obicei celor mai josnici dintre lascari, Paulette bănui că se răstea la vreun nefericit de spălător sau topas. Nici pomeneală, însă; uitându-se spre pupa, văzu că cel interpelat astfel era Zachary. Se afla pe dunetă, îndreptându-se înapoi spre cabină, după ce ieșise din cart. Roșu la față, veni spre parapetul de deasupra punții.

– Cu mine vorbești, domnule Crowle?

– Da, cu tine!

– Ce este?

– Ce-i încurcătura aia de colo? Adormit-ai dracu-n post?

– Unde, domnule Crowle?

– Hai să vezi naibii cu ochii tăi.

Fiind ora mesei, puntea era mai gălăgioasă ca oricând, plină cu zeci de girmitiyai, supraveghetori, lascari și bhandari care pălăvrăgeau, se îmbrânceau și se certau în legătură cu mâncarea. Schimbul de replici dintre nostrom și secund întrerupse brusc hărmălaia: faptul că cei doi malumi se aveau ca sarea-n ochi nu era un secret pentru nimeni, și toți ochii se întoarseră să se uite când Zachary porni înainte, spre prova.

– Care-i baiul, domnule Crowle? întrebă Zachary, urcând pe puntea de deasupra cabinei din față.

– Păi tu să-mi zici mie, arătă șeful de echipaj undeva în față, iar Zachary se aplecă peste parapet ca să arunce o privire. Ai ochi să vezi, Dom' Pigmeu – sau e nevoie să-ți explic?

– Văd și eu care-i problema, domnule Crowle, răspunse Zachary, îndreptându-se la loc. Zburătorul s-a desprins, iar focul s-a agățat de subarbă. Cum s-o fi întâmplat, nu-mi dau seama, dar am s-o dreg eu.

Zachary tocmai începuse să-şi suflece mânecile, când domnul Crowle îl opri.

– Nu-i lucru' tău, Read. Şi nici de nasu' tău să-mi zici cum să fac treaba. Sau cin' s-o facă.

Şi, întorcându-se spre pupa, nostromul îşi puse mâna streaşină la ochi, mijindu-şi pleoapele, ca şi cum s-ar fi uitat după cineva anume. Căutarea luă sfârşit când îl zări pe Jodu, care stătea tolănit în kursiul arborelui trinchet.

– Tu de-acolo, Sammy! strigă el, arcuindu-şi degetul pentru a-l chema pe Jodu la prova.

– Domnule?

Luat prin surprindere, Jodu îşi bătu pieptul cu degetul, ca pentru a cere o confirmare.

– Da, tu! Mişcă-ncoa', Sammy.

– Am înţeles!

În timp ce Jodu cobora, Zachary îi reproşă şefului de echipaj:

– O să păţească cine ştie ce, domnule Crowle. E prima oară în viaţa lui la bord, încă neînvăţat...

– N-o fi aşa ne'nvăţat că doar el îi ăl de te scoase din apă, i-o întoarse şeful de echipaj. Hai să vedem băiatu' cum îşi încearcă norocu' cu subarba.

Alarmată de-acum, Paulette îşi croi drum spre parapeturile de la prova, unde se adunaseră mulţi migratori, şi-şi găsi un loc de unde-l putea privi pe Jodu în timp ce se căţăra pe bompres, deasupra mării agitate. Până acum, Paulette nu dăduse prea mare atenţie arhitecturii vasului, tratându-i catargele, velele şi greementul ca pe o încâlceală nebunească de pânze şi funii, scripeţi şi cârlige. Văzu acum că bompresul, deşi arăta ca o simplă prelungire a statuii ornamentale de la prova, era de fapt un al treilea catarg care se apleca deasupra apei, înclinat înainte. La fel ca şi celelalte două, bompresul era echipat cu o prelungire, astfel că tot ansamblul, luat la un loc, ajungea până la vreo zece metri distanţă de etravă. Întinse de-a lungul bompresului se aflau trei vele triunghiulare: cea mai de sus dintre acestea se răsucise cumva, şi într-acolo mergea Jodu, spre capătul bompresului – limba-diavolului.

„Ibis" urca pe panta unui val, când Jodu îşi începu înaintarea;

prima parte consta într-o ascensiune în susul unei prăjini îndreptate spre cer. Dar când vasul trecu de creasta valului, urcuşul fu urmat de o coborâre, cu limba-diavolului aplecată spre adâncuri. Jodu ajunse la prelungirea bompresului tocmai când *„Ibis"* cobora cu prova între două valuri. Inerţia alunecării în jos făcu bompresul să se afunde în apă, cu Jodu agăţat de el ca o scoică pe botul unei balene. Tot mai jos şi mai jos se duse, iar albeaţa banyanului deveni mai întâi o pată tulbure, pentru ca apoi să dispară complet de la vedere, în timp ce apa acoperea bompresul şi se revărsa peste parapet. Când îl văzu cum se făcea nevăzut sub apă, Paulette îşi ţinu respiraţia, dar Jodu rămase ascuns atât de mult timp, încât fu nevoită să inspire din nou – şi din nou – înainte ca *„Ibis"* să înceapă să-şi ridice iar nasul din apă, urcând pe valul următor. Acum, în timp ce bompresul se înălţa prin aer, Jodu fu văzut lipit de el, cu braţele şi picioarele încolăcite strâns împrejurul limbii de lemn. Când ajunse la capătul traiectoriei, prelungirea păru să zvâcnească în sus, ca pentru a-şi catapulta călăreţul în norii de pânze de deasupra. Un şuvoi de apă veni înapoi, de-a lungul bompresului, împroşcându-i pe mulţi dintre privitorii care se adunaseră la prova. Paulette abia dacă observă apa: nu voia decât să se asigure că Jodu mai era în viaţă şi se mai putea ţine – după o asemenea scufundare, avea nevoie negreşit de toate puterile care-i mai rămăseseră, ca să se urce înapoi pe punte.

Între timp, Zachary îşi scoase cămaşa.

– Ia mai lua-te-ar dracu', domnule Crowle! N-am de gând să stau cu mâinile-ncrucişate şi să văd cum se pierd oamenii!

Schoonerul urca pe un val, în timp ce Zachary sări pe bompres, iar limba-diavolului încă se mai afla deasupra apei când trecu de cârligul subărbii. În următoarele câteva secunde, câtă vreme prova navei se afla departe de valuri, Jodu şi Zachary lucrară cu repeziciune, tăind corzi şi frânghii, îndesându-şi în buzunare scripeţi şi căluşe. Apoi, corabia îşi începu coborârea vertiginoasă, şi amândoi se lipiră de bompres – dar mâinile le erau îngreunate de toate acele bucăţi de pânză şi capete de funii, aşa că părea imposibil să se ţină bine.

Hé Rám! Un strigăt colectiv se înălţă din piepturile migrato-

rilor, când limba-diavolului se afundă în mare, dispărând sub suprafaţa apei, cu cei doi marinari cu tot. Dintr-odată, cu şocul unei revelaţii, Paulette înţelese că marea îi prinsese în gheare pe cei doi oameni care contau cel mai mult pentru ea din lumea întreagă. Nu suporta să se mai uite, aşa că întoarse capul spre domnul Crowle. Şi acesta stătea cu privirea aţintită spre bompres, iar Paulette văzu, spre uimirea ei, că faţa lui, de obicei atât de dură şi încruntată, devenise la fel de lichidă ca marea, brăzdată în toate direcţiile de curenţii emoţiilor. Apoi, un strigăt însufleţit – *Jai Siyá-Rám!* – îi atrase iar ochii spre bompres, care ieşea din apă cu cei doi oameni încă agăţaţi de el.

O podidiră lacrimile de uşurare, în timp ce Zachary şi Jodu alunecau înapoi de pe bompres, căzând apoi nevătămaţi pe punte. Printr-un capriciu al sorţii, picioarele lui Jodu se opriră la un pas de ale ei. Chiar dacă ar fi vrut, nu s-ar fi putut stăpâni; de ca şi cum aveau o voinţă separată de a ei, buzele ei îi şoptiră numele: Jodu!

Tânărul făcu ochii mari, în timp ce se întorcea să se uite la capul ei învăluit în ghungta, iar Paulette nu făcu decât o mişcare infimă de a-l preveni – ceea ce, la fel ca în copilărie, fu întru totul de ajuns; Jodu nu era omul care să dea de gol un secret. Plecând capul, Paulette se retrase încet, înapoindu-se la rufele pe care le spăla. Abia când se îndepărtă de grui, ca să agaţe rufăria spălată pe sforile întinse între sarturi, îl văzu din nou pe Jodu. Acesta fluiera nonşalant, cu un bolţ de cârmă în mâini. Când trecu pe lângă ea, scăpă pivotul şi căzu în genunchi, grăbindu-se să-l prindă în timp ce se rostogolea pe punte.

Putli? şuieră el, în timp ce trecea pe-alături. Chiar tu eşti?

Tu ce crezi? Nu ţi-am spus c-am să mă sui la bord?

Lui Jodu îi scăpă un hohot de râs înfundat: Trebuia să m-aştept.

Nici o vorbă nimănui, Jodu.

S-a făcut. Dar numai dacă pui şi tu o vorbă pentru mine.

Pe lângă cine?

Pe lângă Munia, şopti el, în timp ce se ridica în picioare.

Munia! Să nu te-apropii de ea, Jodu; nu vei reuşi decât să dai de necaz...

Dar avertismentul ei se pierdu neauzit, căci Jodu se îndepărtase deja.

Douăzeci

Să fi fost, oare, strălucirea de pe faţa lui Deeti, datorată sarcinii? Sau, poate, succesul ei în confruntarea cu mistriii o fi fost cauza? Oricum, s-a întâmplat că tot mai mulţi oameni deprinseseră obiceiul de a o numi Bhauji: era ca şi cum ar fi fost numită, de comun acord, matroana dabusei. Deeti nu se gândi prea mult la asta: nu avea ce să facă, la urma urmei, dacă toţi voiau s-o trateze de parcă ar fi fost soţia fratelui lor mai mare. Ar fi avut poate motive să fie mai puţin optimistă, dacă ar fi luat în consideraţie responsabilităţile care decurgeau din noua ei poziţie de Bhauji pentru lumea întreagă – dar, de vreme ce nu se gândise la asta, a fost luată pe nepregătite când Kalua i-a spus că fusese abordat de cineva care avea nevoie de sfatul ei într-o chestiune de cea mai mare importanţă.

De ce eu? întrebă ea, alarmată.

Dar cine alta, dacă nu Bhauji? replică, zâmbind, Kalua.

În regulă, se învoi Deeti. Spune-mi: *Ká? Káwan? Kethié?* Ce? Cine? De ce?

Omul respectiv, o informă Kalua, era Ecka Nack, căpetenia grupului de deleni care se alăturaseră migratorilor la Sahibganj. Deeti îl cunoştea din vedere: un bărbat musculos, cu picioarele crăcănate, care avea înfăţişarea grizonată şi mina gânditoare a unui bătrân al satului, deşi probabil nici nu avea mai mult de treizeci şi cinci de ani.

Ce doreşte? se interesă Deeti.

Vrea să ştie, îi răspunse Kalua, dacă Heeru ar fi dispusă să-şi întemeieze un cămin împreună cu el, când vom ajunge în Mareech.

Heeru? Acest lucru o uimi atât de tare pe Deeti, încât câteva minute nici nu putu să vorbească. Observase, desigur – cine n-ar fi observat? – privirile pofticioase care le erau aruncate tuturor femeilor de pe corabie. Şi totuşi, în veci n-ar fi crezut că Heeru – sărmana, prostuţa Heeru, care devenise o girmitiya aproape din întâmplare, după ce fusese părăsită de soţul ei la o mela – avea să

fie prima care să primească o ofertă serioasă.

Şi mai era încă un mister: dacă acela era într-adevăr un peţit serios, atunci ce scop urmărea? În niciun caz nu putea fi vorba de căsătorie, nu? Heeru era, după cum ea însăşi declarase, o femeie măritată, al cărei soţ trăia încă; şi nu încăpea nicio îndoială că Ecka Nack însuşi avea o nevastă sau chiar două, în urmă printre dealurile din Chhota Nagpur. Deeti încercă să-şi închipuie cam cum ar fi putut arăta satul lui, dar colinele îi inspirau o asemenea groază unei câmpence ca ea, încât o treceau fiorii. Ca Heeru să trăiască la un loc cu un delean ar fi fost totuna cu ceea ce făcuse ea însăşi – Deeti. Cu siguranţă, toate legăturile vechi îşi pierduseră orice însemnătate, acum că marea le spălase trecutul?

Numai de-ar fi fost aşa!

Dacă Apa Neagră putea într-adevăr să înece trecutul, atunci de ce auzea ea, Deeti, voci în cotloanele minţii, condamnând-o fiindcă fugise cu Kalua? De ce ştia că, oricât s-ar fi străduit, în veci n-ar fi putut reduce la tăcere şoaptele care-i spuneau că avea să sufere consecinţele propriilor sale fapte – nu doar azi sau mâine, ci vreme de kalpe şi yuge, vieţi şi vieţi de-a rândul, în vecii vecilor. Putea să audă acele murmure chiar atunci, întrebând-o: Vrei ca şi Heeru să aibă aceeaşi soartă?

Acest gând o făcu să geamă nemulţumită: ce drept aveau s-o împingă într-o asemenea încurcătură? Ce-i era ei Heeru, la urma urmei? Nu-i era nici mătuşă, nici verişoară şi nici nepoată. De ce să fie obligată ea, Deeti, să suporte povara sorţii ei?

Şi totuşi, în pofida resentimentelor faţă de acest abuz, Deeti nu putea să nu recunoască faptul că Ecka Nack încerca să procedeze aşa cum era cinstit şi onorabil. Acum, că erau cu toţii departe de casă, nu mai exista nimic care să-i împiedice pe bărbaţi şi pe femei să se împerecheze în secret, ca animalele, demonii şi pishachii: nu mai aveau niciun motiv presant de a căuta altă sancţiune decât vocea propriilor lor dorinţe. Fără părinţi sau bătrâni care să decidă în aceste privinţe, cine mai putea şti care era modul cel mai potrivit de a lega o căsătorie? Şi nu ea însăşi spusese, la început, că acum cu toţii erau rubedenii? Că renaşterea lor în pântecul navei îi unise într-o singură familie? Dar oricât de valabil ar fi fost acest

lucru, la fel de adevărat era şi că încă nu formau o familie într-o asemenea măsură încât să poată lua hotărâri unii pentru ceilalţi: Heeru trebuia să decidă ea singură.

În ultimele câteva zile, gândurile lui Zachary reveniseră adeseori la povestirea căpitanului Chillingworth despre Albul Ladrone. Încercând să asambleze la un loc toate fragmentele istoriei, Zachary îi acordase şi lui Serang Ali beneficiul tuturor îndoielilor posibile – dar oricât de caritabil privea lucrurile, tot nu putea să scape de suspiciunea că serangul îl pregătise pe el, Zachary, anume ca să treacă în locul lui Danby. Gândul nu-i dădea pace, şi tânjea să discute problema cu cineva. Dar cu cine...? Relaţiile lui cu şeful de echipaj fiind aşa cum erau, nici nu se putea pune problema să abordeze cu el subiectul. În schimb, Zachary decise să-i acorde încrederea sa căpitanului.

Era a unsprezecea zi a lui *„Ibis"* în largul mării şi, în timp ce soarele începea să coboare spre asfinţit, cerul se acoperea cu o peliculă înaltă de nori albi, dispuşi în filamente subţiri: curând, schoonerul se lupta să înainteze în contra vântului, sub un cer neîndoielnic de furtună. La apusul soarelui, vântul îşi schimbă şi el direcţia, schoonerul fiind asaltat de rafale vijelioase care-i tot dădeau velele peste cap, plesnind pânzele groase cu bubuituri ca de tunet.

Domnul Crowle era în primul cart de noapte, iar Zachary ştia că vremea urâtă avea să-l ţină ocupat pe punte. Dar, ca să fie sigur că nu-i va sta în drum, aşteptă până la al doilea clopot al cartului, înainte de a traversa cabina echipajului, spre cea a căpitanului. Fu nevoit să bată de două ori la uşă, înainte ca acesta să răspundă:

– Jack?

– Nu, domnule, sunt eu, Reid. Mă întrebam dacă am putea sta puţin de vorbă... între patru ochi?

– Nu poate să mai aştepte?

– Păi, ştiţi...

Urmă o pauză, apoi un pufnet de nemulţumire:

– Of, bine, atunci, dar va trebui să-ţi ştergi vâslele un minut, două.

Cele două minute trecură, apoi mai multe: deşi uşa rămăsese închisă, Zachary îl putea auzi pe căpitan lipăind desculţ prin cabină şi turnând apă într-un lighean. Se aşeză la masa echipajului şi, după vreo zece minute cu totul, uşa se întredeschise şi în prag apăru căpitanul Chillingworth. La lumina slabă a felinarului din cabina echipajului, observă că acesta purta un veşmânt neaşteptat de somptuos, un banyan domnesc de modă veche – nu tricoul marinăresc în dungi care de-o vreme-ncoace era impropriu numit banyan, ci halatul acela încăpător, lung până la glezne, cu broderii bogate şi minuţioase, pe care nababii englezi îl făcuseră atât de popular cu o generaţie în urmă.

– Intră, Reid!

Deşi căpitanul avea grijă să-şi ferească faţa de lumină, Zachary îşi dădu seama că făcuse anumite eforturi ca să se aranjeze, căci în ridurile obrajilor cărnoşi şi-n sprâncenele stufoase îi sclipeau broboane de apă.

– Şi, fii bun – închide uşa după dumneata.

Zachary nu mai intrase niciodată în cabina căpitanului. Intrând acum pe uşă, observă semnele unei ordini făcute în grabă, cu o cuvertură aruncată la întâmplare peste pat şi un ulcior ce zăcea răsturnat în ligheanul de porţelan. Cabina avea două hublouri, într-o parte şi-n cealaltă, ambele deschise, dar în ciuda curentului care trăgea de-a curmezişul ei, în aer încă mai stăruia un miros de fum.

Căpitanul stătea lângă una dintre ferestrele deschise, respirând adânc, ca pentru a-şi curăţa plămânii.

– Ai venit să mă baţi la cap în legătură cu Crowle, nu-i aşa, Reid?

– Ei, de fapt, domnule...

Nepărând să-l audă, căpitanul continuă fără niciun moment de întrerupere:

– Am auzit despre treaba de pe bompres, Reid. Eu, în locul dumitale, n-aş face prea mult caz pentru asta. Crowle e un diavol ranchiunos, nu încape nicio îndoială, dar nu te lăsa afectat de răutăţile lui. Crede-mă, se teme de dumneata mai tare decât te temi dumneata de el. Şi nu fără motiv: om fi stând noi la aceeaşi

masă cât suntem pe mare, dar Crowle ştie prea bine că un om ca dumneata nu l-ar lua nici de rândaş, dac-aţi fi pe uscat. Lucrurile de soiul ăsta pot roade adânc omul, să ştii. Niciodată n-a cunoscut altceva decât teama: să se teamă, şi să fie temut – deci cum crezi că se simte când te vede că obţii atât de uşor loialitatea altora, chiar şi a lascarilor? În locul lui, nu ţi s-ar părea şi dumitale la fel de nedrept? Şi nu te-ai simţi ispitit să-ţi descarci furia pe altcineva?

Schoonerul se înclină spre tribord, iar căpitanul fu nevoit să se rezeme de perete ca să nu cadă. Profitând de întrerupere, Zachary se grăbi să intervină:

– Păi, de fapt, domnule, nu în legătură cu domnul Crowle am venit aici. Despre altceva vreau să vă vorbesc.

– Aha...!

Aceste cuvinte părură să-l descumpănească pe căpitanul Chillingworth, care începu să-şi scarpine chelia.

– Şi eşti sigur că nu poate să mai aştepte?

– Dacă tot sunt aici, domnule, poate ar fi mai bine să terminăm odată, nu?

– Prea bine, se învoi căpitanul. Atunci, cred c-am putea să luăm şi loc. Nava se clatină prea mult ca să stăm în picioare.

Singura sursă de lumină din cabina căpitanului era o lampă cu sticla înnegrită. Oricât de slabă era, flacăra ei părea prea puternică pentru căpitan, care-şi apără ochii cu o mână, în timp ce traversa cabina ca să se aşeze la birou.

– Haide, Reid, îl pofti el, arătând cu capul spre fotoliul din partea cealaltă a biroului. Stai jos.

– Da, domnule.

Zachary tocmai se pregătea să se aşeze, când zări un obiect prelung, lăcuit, care zăcea pe tapiţeria fotoliului. Îl luă în mână şi constată că-l simţea cald la atingere: era o pipă, cu bulbul cât unghia degetului mare şi coada subţire cât un deget şi lungă cât braţul. Era lucrată cu măiestrie, având îngroşări sculptate ce semănau cu nodurile unei tulpini de bambus.

Căpitanul zărise şi el pipa. Ridicându-se pe jumătate în picioare, se lovi cu pumnul în coapsă, ca spre a se dojeni pentru că fusese atât de distrat. Dar, când Zachary îi întinse pipa, o luă cu un

gest neobişnuit de graţios, întinzând ambele mâini şi făcând o plecăciune, într-o manieră ce părea mai degrabă chinezească decât europeană. Apoi, punând pipa pe birou, îşi rezemă obrajii în palme şi rămase privind-o în tăcere, ca şi cum ar fi încercat să se gândească la vreo cale de a-i explica prezenţa în cabina lui.

Într-un târziu, se mişcă din nou, dregându-şi glasul.

– Nu eşti deloc prost, Reid, începu el. Sunt sigur că ştii ce e asta şi la ce se foloseşte. M-aş face de râs dacă mi-aş prezenta scuzele, aşa că te rog să nu te aştepţi la aşa ceva din partea mea.

– Nici nu mă gândeam, domnule, răspunse Zachary.

– Tot trebuia să afli, mai devreme sau mai târziu, aşa că poate e chiar mai bine aşa. Nu e niciun secret.

– Nu e treaba mea, domnule.

– Ba din contră, zâmbi răutăcios căpitanul, prin apele astea e treaba tuturor şi o să fie şi a dumitale, dacă ai de gând să-ţi continui munca de marinar: ai să-l îmbarci, să-l împachetezi, să-l vinzi... şi n-am auzit de niciun om al mării care să nu-şi guste încărcătura din timp în timp, mai ales când e de-un soi care l-ar putea ajuta să uite furtunile şi vântoasele care-i stăpânesc destinul.

Acum bărbia căpitanului se înfundase între fălci, dar glasul îi devenise mai statornic şi mai puternic.

– Nu se poate chema că eşti marinar, Reid, dacă nu ştii cum e să te calmezi ca sub aripa morţii, ceea ce poate fi zis că face opiu, care de-a lungul timpului deapănă o vrajă ciudată. Să trăieşti de pe-o zi pe alta, ba chiar şi de la o săptămână la următoarea, devine la fel de uşor ca mersul printre punţi. S-ar putea să nu te încrezi – nici eu n-am avut încredere, până nu m-a lovit nenorocul de a-mi fi reţinut vasul într-un port mic şi infect. Era undeva pe Marea Sula – în cel mai prăpădit oraş pe care l-am văzut la viaţa mea, de soiul unde toate matracucile sunt eunuci travestiţi, şi nu poţi să pui piciorul pe ţărm de frică să nu-ţi dea careva una-n cap ca să-ţi ia punga. Niciodată nu m-am simţit mai deprimat ca-n lunile alea, iar când un steward, un om din Manila, mi-a oferit o pipă, mărturisesc c-am luat-o fără să stau un moment pe gânduri. Fără îndoială, te aştepţi să-mi reproşez această slăbiciune – dar nici vorbă,

domnule, nu regret deloc ceea ce-am făcut. A fost un dar ca niciun altul, din câte-am cunoscut vreodată. Şi, la fel ca orice daruri pe care le primim de la Natură – apa, focul şi toate celelalte – cere să fie folosit cu cea mai mare grijă şi prevedere.

Căpitanul ridică privirea, pentru a-l fixa un moment pe Zachary cu ochii lui arzători.

– Au fost mulţi ani, crede-mă, când fumam nu mai mult de o singură pipă pe lună – şi dacă întâmplător îţi zici că o asemenea moderaţie nu e cu putinţă, atunci îţi dau de veste că e nu doar posibilă, ci este chiar regula. Sunt nişte nătărăi, domnule, aceia care-şi închipuie că oricine atinge o pipă ar fi osândit pe dată să se veştejească într-un bârlog plin de fum. Marea majoritate a celor ce vânează dragonul, pun rămăşag, o fac doar o dată sau de două ori pe lună – nu din zgârcenie, ci fiindcă tocmai această reţinere prilejuieşte cea mai delicioasă şi mai rafinată plăcere. Există, desigur, şi unii care din prima clipă când îi simt gustul ştiu că nu vor mai părăsi niciodată acel paradis afumat – aceştia sunt adevăraţi toxicomani, care-s născuţi, iar nu făcuţi. Dar pentru omul de rând – din care mă socot şi eu a fi – ca să treci fără balast peste mâlul negru e nevoie de altceva, de vreo întorsătură a sorţii, de vreo vulnerabilitate a Fortunei... sau poate, cum s-a petrecut cu mine, răsturnări de o natură mai personală, care întâmplător au coincis cu o boală zdrobitoare. Desigur, la vremea când a avut loc, nici n-aş fi putut găsi un leac mai bun pentru toate suferinţele mele...

Căpitanul aruncă o privire spre Zachary.

– Ia spune-mi, Reid: ştii care e cea mai miraculoasă proprietate a acestei substanţe?

– Nu, domnule.

– Atunci, am să-ţi spun eu: ucide dorinţele omului. Asta face din ea mană cerească pentru marinar, balsam pentru cele mai rele dintre necazurile lui. Potoleşte chinul necontenit al cărnii care ne urmăreşte peste mări, şi ne împinge să păcătuim contra naturii...

Îşi privi mâinile, care începuseră să-i tremure.

– Hai, Reid, spuse el dintr-odată. Ne-am răcit destul gura. Dacă tot am apucat-o pe calea asta, dă-mi voie să te întreb: n-ai vrea să încerci şi tu un iz? N-ai să poţi ocoli la nesfârşit experi-

mentul ăsta, te asigur – fie şi doar simpla curiozitate te va împinge să guşti. Vei fi uimit...

Se întrerupse, cu un hohot de râs.

– ...o, ce uimit vei fi să afli câţi pasageri am cunoscut dornici să ridice pânza de fum: popi porniţi să alunge dracii bătându-se cu Biblia-n piept, cinstiţi făuritori de imperii, matroane scorţoase, de o pudoare imbatabilă... Dacă tot e s-o iei pe drumul opiului, va veni o vreme când şi tu vei face să sângereze maimuţa. Şi-atunci, de ce n-ai face-o acum? Momentul ăsta nu-i la fel de bun ca oricare altul?

Zachary se uita, ca hipnotizat, la pipă, cu coada ei delicată, lucioasă.

– Ba da, domnule, răspunse el. Mi-ar face plăcere.

– Bun.

Vârând mâna într-un sertar, căpitanul scoase o cutie care, cu luciul ei de lac, se asorta întru totul cu pipa. Când îi deschise capacul, înăuntru se văzură câteva obiecte depuse pe o căptuşeală de mătase roşie, cuibărite cu ingeniozitate laolaltă. Unul câte unul, ca un spiţer în spatele tejghelei, căpitanul luă obiectele şi le puse pe masă, în faţa lui: un ac cu vârf metalic şi coadă de bambus; o lingură prelungă, lucrată la fel; un cuţitaş de argint; un mic vas rotund, făcut din fildeş şi cu încrustaţii ornamentale atât de meticulos lucrate, încât Zachary nu s-ar fi mirat să vadă în el un rubin sau un diamant. În schimb, însă, acolo se afla un cocoloş de opiu, cu aspect mat, mâlos la culoare şi textură. Înarmându-se cu cuţitul, căpitanul Chillingworth tăie o bucăţică minusculă şi o puse în lingura cu coadă lungă. Apoi, scoţând sticla lămpii, aduse lingura chiar deasupra flăcării, ţinând-o acolo până când guma îşi schimbă consistenţa, devenind lichidă. Atunci, cu aerul ceremonios al unui preot care oficiază un ritual de împărtăşanie, îi înmână lui Zachary pipa:

– Ai grijă să tragi tare din foale când pun stropul înăuntru: o înghiţitură sau două e tot ce-ai să capeţi, înainte să se consume.

Şi, mişcându-se cu cea mai mare grijă, căpitanul înmuie vârful acului în opiu şi-l puse deasupra flăcării. De îndată ce picătura începu să sfârâie, o introduse în bulbul pipei.

– Da! Acuma! Niciun fir de fum să nu-ţi scape!

Zachary duse coada pipei la buze şi trase un fum – bogat, uleios.

– Pompează, pompează! Ţine-l în piept!

După ce Zachary mai trase de două ori, fumul din pipă se termină.

– Reazemă-te de spătar, îl sfătui căpitanul Chillingworth. Simţi efectul? Pământul şi-a pierdut atracţia asupra greutăţii tale?

Zachary dădu din cap: într-adevăr, gravitaţia părea să fi slăbit; trupul îi devenise uşor ca un nor; orice urmă de tensiune i se scursese afară din muşchi; se relaxaseră atât de mult, ajunseseră atât de molatici, încât nici nu mai putea fi sigur că membrele lui existau în continuare. Acum, a sta pe scaun era ultimul lucru pe care mai voia să-l facă. Întinse o mână ca să-şi păstreze echilibrul, şi-şi privi degetele cum alunecau, încet ca nişte viermi, spre marginea mesei. Apoi se ridică, pe jumătate aşteptându-se să nu-şi mai poată folosi picioarele – dar acestea îl ascultau de minune şi rămăseseră pe deplin capabile să-i susţină greutatea.

Îl auzi pe căpitan vorbind, ca de la o mare distanţă:

– Eşti prea buimăcit ca să umbli? Te poftesc să-mi foloseşti patul.

– Cabina mea e doar la doi paşi distanţă, domnule.

– Cum doreşti, cum doreşti. Efectele vor trece în vreo oră, două, şi ai să te trezeşti mai înviorat.

– Vă mulţumesc, domnule.

Cu senzaţia că plutea prin aer, Zachary porni spre uşă.

Aproape ajunsese acolo, când căpitanul îl opri:

– Stai un moment, Reid – în legătură cu ce anume voiai să mă vezi?

Zachary se opri, cu mâna pe tocul uşii; spre surprinderea lui, constată că destinderea muşchilor şi înceţoşarea simţurilor nu duseseră şi la pierderea memoriei. Avea mintea, dacă se putea spune aşa, nefiresc de limpede: nu numai că-şi amintea că venise să stea de vorbă cu căpitanul despre Serang Ali, dar mai înţelegea şi că opiul îl împiedicase să se comporte ca un laş. Căci acum îi era clar că tot ceea ce se întâmplase între el şi serang trebuia să fie re-

zolvat numai de ei doi. Oare fiindcă fumul de opiu îl făcea să vadă mai limpede lumea? Sau pentru că-i dădea posibilitatea să-şi examineze anumite părţi ale lui însuşi, unde înainte nu mai îndrăznise niciodată să se aventureze? Oricum ar fi stat lucrurile, acum îşi dădea seama că era un lucru rar, dificil şi improbabil ca doi oameni din lumi atât de diferite să se pomenească uniţi printr-o legătură de pură simpatie, un sentiment care nu datora nimic regulilor şi aşteptărilor altora. Mai înţelegea şi că atunci când ia naştere o asemenea relaţie strânsă, adevărurile şi falsităţile ei, obligaţiile şi privilegiile există numai pentru oamenii care sunt uniţi prin ea, şi într-un asemenea mod încât numai ei pot judeca onoarea sau dezonoarea felului cum se poartă în raport unul cu altul. Numai lui îi revenea sarcina de a găsi o rezolvare onorabilă a relaţiei sale cu Serang Ali; numai aşa ar fi ştiut că a fost eliberat, că s-a maturizat, că mânuieşte cu fermitate cârma propriei sale vieţi.

– Da, Reid? Despre ce voiai să vorbim?

– Era vorba de poziţia noastră, domnule, răspunse Zachary. Când m-am uitat pe hărţi, azi, mi s-a părut că ne-am abătut cam departe spre răsărit.

Căpitanul clătină din cap:

– Nu, Reid – suntem întocmai acolo unde trebuie să fim. În anotimpul ăsta bate un curent de miazăzi dinspre Andamans şi m-am gândit să profităm de el; o s-o mai navigăm o vreme cu aliura la fel.

– Înţeleg, domnule, îmi pare rău. Acum, dacă mă iertaţi...

– Da, du-te, du-te.

În timp ce traversa cabina echipajului, Zachary nu simţi nimic din nesiguranţa care însoţeşte beţia; mişcările-i erau mai încete, dar nicidecum neregulate. Odată ajuns în cabină, îşi scoase banyanul şi pantalonii şi se întinse pe pat, numai cu rufăria de corp pe dânsul. Închizând ochii, căzu într-o stare de repaus care era mult mai profundă decât somnul, dar şi mult mai lucidă, căci mintea-i era plină de forme şi culori; deşi toate aceste viziuni erau extraordinar de vii, mai erau şi complet liniştite, netulburate de senzualitate sau dorinţă. Cât timp durase această stare, nu putea şti, dar deveni conştient de risipirea ei când în viziuni începură să-i apară

din nou chipuri şi siluete omeneşti. Îl cuprinse un soi de visare, în care o femeie se tot apropia şi se îndepărta de el, ţinându-şi faţa ascunsă, scăpându-i iar şi iar, deşi ştia că era înnebunitor de aproape. Tocmai când începea să audă un dangăt îndepărtat, vălul căzu de pe faţa ei şi văzu că era Paulette, care venea spre el, aruncându-se în braţele lui şi oferindu-i buzele. Se trezi lac de năduşeală, vag conştient că tocmai sunase ultima bătaie a celui de-al optulea clopot şi era rândul lui să intre de cart.

O cerere în căsătorie fiind o chestiune atât de sensibilă, Deeti trebuia să aleagă cu mare grijă momentul şi locul în care putea să discute problema cu Heeru fără să le audă nimeni. Nu i se ivi nicio ocazie prielnică până în zorii zilei următoare, când întâmplător cele două femei se pomeniră singure pe puntea principală. Profitând de acest prilej, Deeti o luă pe Heeru de cot şi o conduse spre gruile bărcilor.

Ce este, Bhauji?

Nu se întâmpla prea des ca lui Heeru să-i acorde cineva multă atenţie, şi începu să se bâlbâie cu teamă, crezând că greşise ceva şi o aştepta o dojană: *Ká horahelba?* S-a-ntâmplat ceva?

Sub acoperământul ghungtei, Deeti zâmbi: Nu s-a întâmplat nimic rău, Heeru – ca să-ţi spun adevărul, azi sunt fericită – *áj bara khusbáni.* Am nişte veşti pentru tine.

Veşti? Ce veşti? *Ká khabarbá?* Heeru îşi înfipse nodurile degetelor în obraji şi scânci: Veşti bune sau rele?

Asta tu vei decide. Ascultă...

Nici nu se apucase bine Deeti să explice, că şi începu să-şi dorească să fi ales alte împrejurări pentru acea convorbire, un loc unde şi-ar fi putut da jos ghungtele: cu feţele acoperite, îi era imposibil să-şi dea seama ce gândea Heeru. Dar acum era prea târziu, trebuia să meargă până la capăt.

Când vestea peţitului fu comunicată în întregime, Deeti întrebă: *Ká ré,* Heeru? Ce părere ai? Spune-mi!

Ká kahatbá bhauji? Ce pot să spun?

După sunetul vocii ei, Deeti înţelese că plângea, aşa că o cuprinse cu un braţ, strângând-o lângă ea: Heeru, nu te teme; mie

poți să-mi spui tot ce vrei.

Trecură câteva minute, înainte ca Heeru să poată vorbi, şi chiar şi atunci o făcu într-o goană de cuvinte fără şir, suspinând: Bhauji... Nu m-am gândit, nu mă aşteptam... eşti sigură? Bhauji, se zice că în Mareech, o femeie singură va fi sfâşiată... devorată... atâția bărbați şi aşa de puține femei... poți să-ți închipui cum va fi, Bhauji, să fiu singură acolo... O, Bhauji... o clipă nu mi-a trecut prin minte...

Deeti nu-şi putea imagina unde anume voia să ajungă. *Ágé ke bát kal hoilé!* spuse ea cu asprime. Poți vorbi despre viitor şi mâine. Ce răspuns îmi dai acum?

Ce altceva, Bhauji? Da, sunt gata...

Deeti râse. Arre Heeru! Eşti îndrăzneață, să ştii!

De ce spui asta, Bhauji? întrebă Heeru, neliniştită. Crezi că e o greşeală?

Nu, răspunse Deeti cu fermitate. Acum, că te-ai hotărât, pot să-ți spun: nu cred că e o greşeală. Pare un om bun. Şi-n plus, mai are şi atâția prieteni şi rude – vor avea grijă de tine. Vei fi invidiată de toată lumea, Heeru – o adevărată regină!

Nu era un lucru neobişnuit ca Paulette, în timp ce spăla rufele, să dea peste câte o cămaşă, pereche de pantaloni sau banyan pe care să le recunoască drept ale lui Zachary. Aproape fără să-şi dea seama, strecura acele veşminte la fundul grămezii, ca să le păstreze până-n ultima clipă. Când ajungea la ele, în funcție de starea de spirit în care se afla, uneori le supunea unor frecuşuri furioase, chiar bătându-le de scândurile punții, cu toată vigoarea unei spălătorese la un dhobi-ghat. Dar existau şi momente când stăruia asupra gulerelor, manşetelor şi cusăturilor, făcând mari eforturi ca să le cureţe cât mai bine. În acest fel spăla Paulette una dintre cămăşile lui când, într-o zi, lângă ea apăru Babu Nob Kissin Pander. Holbându-se la veşmântul din mâinile ei, spuse într-o şoaptă furişă:

– N-aş dori să penetrez pe teritoriul domniei voastre, domnişoară, dar cer cu amabilitate permisiune de a mă interesa dacă nu cumva această cămaşă îi aparține domnului Reid...

Paulette răspunse dând din cap, la care Babu Nob Kissin întrebă, vorbind şi mai încet:

– Pot s-o ating, numai o clipă...?

– Cămaşa? se miră ea – şi, fără altă vorbă, gomustaul îi înhăţă din mâini ţesătura umedă şi trase de ea încoace şi-ncolo de câteva ori, înainte de a i-o restitui.

– Pare-mi-se că o poartă din timpuri imemoriale, comentă el, încruntându-se nedumerit. Pânza simt extrem învechită. Ciudat, hm?

Deşi Paulette se obişnuise de-acum cu ciudăţeniile gomustaului, fu nedumerită la auzul acestei afirmaţii criptice.

– Dar de ce vi se pare straniu că domnul Reid are nişte haine mai vechi?

– Tch! ţistui din limbă Babu Nob Kissin, ca şi cum ar fi fost uşor iritat de ignoranţa ei. Dacă avatarul e nou, cum ar putea hainele să fie vechi? Statura, greutatea, părţile intime, toate trebuie să se schimbe şi ele, hm, când aspectele externe suferă o modificaţiune? Însumi eu a trebuit să cumpăr multe haine noi. Reorganizare financiară masivă fost necesar.

– Nu înţeleg, Nob Kissin Babu, replică Paulette. De ce aţi avut nevoie de aşa ceva?

– Dar nu vă daţi seama? se miră gomustaul, cu ochii devenindu-i şi mai rotunzi şi bulbucaţi. Sunteţi oarbă, sau ce aveţi? Piepţii îmbobocesc, părul se lungeşte. Noi modalităţi vin indubitabil în scenă. Cum să încap în haine de pe vremea veche?

Zâmbind în sinea sa, Paulette îşi lăsă capul în piept.

– Dar, Babu Nob Kissin, spuse ea, domnul Reid nu a trecut prin nicio asemenea schimbare; vechile lui haine îi vor mai putea fi de folos, cu siguranţă, încă destulă vreme de-acum încolo, nu-i aşa?

Spre uimirea ei, gomustaul reacţionă cu o vehemenţă de-a dreptul şocantă: păru să se umfle la faţă de indignare, iar când vorbi din nou, o făcea de parcă şi-ar fi apărat cine ştie ce credinţă profundă, dragă sufletului său:

– Cum puteţi face afirmaţii de gen, atât de atotcuprinzătoare? Voi clarifica acest lucru numaidecât.

Şi, îndesându-şi o mână la piept, pe sub tunica sa largă, scoase o amuletă şi desfăşură un sul de hârtie îngălbenită.

– Veniţi să vedeţi.

Ridicându-se în picioare, Paulette îi luă din mână lista şi începu s-o examineze, în penumbra luminoasă a ghungtei prin care răzbăteau razele de soare.

– Este listă de echipaj de pe *„Ibis"*, de doi ani acum. Uitaţi-vă la bunul nume al domnului Reid, şi veţi vedea. Schimbarea sută la sută se află aici.

Ca hipnotizaţi, ochii Paulettei parcurseră în sus şi-n jos coloana, până ajunseră la cuvântul „negru" mâzgălit lângă numele lui Zachary. Dintr-odată, atât de multe dintre toate acele lucruri care i se păruseră ciudate sau inexplicabile începură să aibă sens – simpatia lui aparent intuitivă pentru împrejurările în care se găsea ea, felul cum îi accepta fără rezerve relaţia fraternă cu Jodu...

– E un miracol, hm? Nimeni nu poate să nege.

– Într-adevăr, Babu Nob Kissin. Ai dreptate.

Abia acum înţelegea cât de miraculos se înşelase în privinţa unora dintre judecăţile sale la adresa lui: dacă se afla la bordul lui *„Ibis"* cineva care s-o poată egala în multitudinea eurilor sale, atunci Zachary era acela, şi nu altul. Părea că o autoritate divină îi trimisese un mesager ca să-i dea de veste că sufletul ei era înge-mănat cu al lui.

Acum nu mai exista nimic care s-o oprească să i se dezvăluie – şi totuşi, simplul gând o făcea să se chircească de spaimă. Dacă presupunea că ea se ţinuse după el, până pe *„Ibis"?* Şi, într-adevăr, ce altceva ar fi *putut* să creadă? Ce s-ar fi făcut dacă o lua în râs, pentru că se umilise astfel? Nici nu suporta gândul.

Înălţă capul ca să se uite la mare, ale cărei ape goneau pe lângă corabie, iar prin minte îi licări străfulgerarea unei amintiri: îşi aminti de o zi, cu câţiva ani în urmă, când Jodu o găsise plângând din cauza unui roman pe care-l citise. Luându-i cartea din mâini, o răsfoise nedumerit, scuturând-o chiar de cotor, aproape ca şi cum s-ar fi aşteptat să disloce dintre pagini un ac sau un spin – vreun obiect ascuţit ce i-ar fi putut explica lacrimile. Negăsind nimic, în cele din urmă a spus: „Povestea, nu-i aşa, a dat drumul şuvoiului?"

şi, când a primit confirmarea, i-a cerut să i-o spună şi lui, în amănunt. Aşa că-i povestise despre Paul şi Virginie, cum crescuseră în exil pe o insulă, unde un ataşament inocent din copilărie evoluase spre o pasiune arzătoare, dar numai ca să se scufunde când Virginie a fost trimisă înapoi în Franţa. Ultima parte a cărţii era favorita Paulettei, iar ea îi descrisese pe larg tragica încheiere a romanului, în care Virginie moare într-un naufragiu, tocmai când e pe punctul de a se reîntâlni cu iubitul ei. Spre indignarea Paulettei, Jodu întâmpinase melancolia povestirii cu hohote de râs, spunându-i că numai proştii ar plânge pentru grămada aia de aiureli lăcrimoase. Paulette începuse să strige, spunându-i că el era prostul, şi mai era şi un om slab, fiindcă niciodată n-ar fi avut curaj să-şi urmeze îndemnurile inimii.

Cum de nimeni nu-i spusese vreodată că nu dragostea în sine, ci trădătorii păzitori ai porţilor ei sunt aceia care-ţi pun cel mai mult curajul la încercare: panica de a o recunoaşte, spaima de a o declara, frica de refuz? De ce nu-i spusese nimeni că sora geamănă a iubirii nu este ura, ci laşitatea? Dacă ar fi aflat asta mai devreme, ar fi ştiut adevărul despre motivele pentru care făcuse atâtea eforturi să se ascundă de Zachary. Şi totuşi, chiar şi ştiind acest lucru, nu-şi putea aduna curajul ca să facă ceea ce ştia că avea de făcut – sau, cel puţin, nu încă.

Era noaptea, târziu, la scurt timp după cel de-al cincilea clopot al cartului de la miezul nopţii, când Zachary îl zări pe Serang Ali pe duneta din faţă: era singur şi părea adâncit în gânduri, privind spre răsărit, la orizontul luminat de lună. În tot timpul acelei zile, Zachary avusese senzaţia că serangul îl evita, aşa că acum nu mai pierdu vremea şi veni alături de el, lângă copastie.

Serang Ali se miră vizibil să-l vadă.

– Malum Zikri!

– Îmi poţi acorda un moment, Serang Ali?

– Pot, pot. Malum, ce-lucru vrei-mata?

Zachary îşi scoase ceasornicul pe care-l primise de la Serang Ali şi i-l arătă.

– Ascultă, Serang Ali, e vremea să-mi spui adevărul despre

ticăitorul ăsta.

Serang Ali se trase de capetele mustății pe oală, cu o mină nedumerită.

– Ce-vrea Malum Zikri să-zică? N-am-habar.

Zachary deschise capacul ceasului.

– A venit vremea să nu mai faci pe prostul, Serang Ali. Ştiu că m-ai dus cu vorba, în legătură cu Adam Danby. Ştiu cine a fost.

Ochii lui Serang Ali se ridicară spre chipul lui Zachary, apoi ridică din umeri, ca pentru a da de înțeles că se săturase de atâtea vicleşuguri şi prefăcătorii.

– Cum? Cine-a zis-o?

– Asta n-are nicio importanță. Nu contează decât că ştiu. Ceea ce *nu* ştiu este ce puseseşi la cale. Plănuiai să mă înveți trucurile lui Danby?

Serang Ali clătină din cap şi scuipă peste bord o gură de zeamă de betel.

– Nu-i drept, Malum Zikri, spuse el încet, dar pe un ton insistent. Nu-poți crede-tot ce-spun bulangiii-ăştia. Malum Aadam, el-fu ca-un fiu-la Serang Ali – fu-bărbatu' fetii-mi. Acuma-el murit-a. Şi-fată, trei-țânci. Serang Ali singur-acuma. Când-mă uit-văd Malum Zikri, ochii-mei văd-numa Malum Aadam. Voi-doi la-fel pen-mine. Zikri Malum şi-el tot-ca fiu-meu.

– Fiu? repetă Zachary. Va să zică, asta ai face tu pentru fiul tău? L-ai împinge pe calea crimei? A pirateriei?

– Crimă, Malum Zikri?

Ochii lui Serang Ali scăpărară.

– Opiu-trafic nu tot crimă-i? Mers-cu nava-sclavi mai-bun ca-pirateria?

– Va să zică, recunoşti? Asta-ți pusese-şi în cap, să faci din mine un al doilea Danby?

– Nu! răspunse vehement Serang Ali, lovind cu palma în parapet. Vreau-doar Malum Zikri face-un rost-bun la-el. Vine-ofițer. Cap'tan-poate. To-ce Malum Adam, n-a putut-fi la-el.

În timp ce vorbea, serangului părea să i se ofilească tot trupul, aşa că arăta din ce în ce mai bătrân şi, oarecum, însingurat într-un chip straniu. Împotriva propriei voințe, glasul lui Zachary deveni

mai blând.

– Ascult-aici, Serang Ali, zise el. M-ai ajutat enorm, nu pot s-o neg. Ultimul lucru pe care-l vreau ar fi să te dau de gol. Aşa că, hai să lămurim totul între noi. Să ne înţelegem că, atunci când ajungem în Port Louis, debarci. Aşa, vom putea să uităm tot ce s-a întâmplat.

Umerii lui Serang Ali se înmuiară, în timp ce-i răspundea:

– Se-poate – Serang Ali poate-face.

Zachary se mai uită pentru o ultimă oară la ceasornic, înainte de a i-l da înapoi.

– Poftim – locul lui e-n buzunarul tău, nu într-al meu. Mai bine păstrează-l.

Serang Ali schiţă un salaam, în timp ce-şi lega lanţul ceasului de cingătoare.

Zachary se îndepărtă, dar numai ca să revină imediat.

– Uite ce e, Serang Ali, spuse el. Crede-mă, sunt dărâmat că totul se termină aşa între noi doi. Uneori, aş vrea doar să mă fi lăsat în pace, fără să te apropii niciodată de mine. Poate că atunci lucrurile ar fi stat altfel. Dar tu mi-ai arătat că ceea ce fac contează mult mai mult decât locul unde m-am născut. Iar dacă vreau să ţin la munca mea, trebuie să-i respect regulile. Altfel, n-ar face nici două parale. Înţelegi ce vreau să zic?

– Se-nţelege, dădu din cap Serang Ali. Pot-pricepe.

Zachary tocmai se pregătea să plece din nou, când Serang Ali îl opri.

– Malum Zikri – un-lucru.

– Ce anume?

Întorcându-se, Zachary văzu că Serang Ali îi arăta ceva spre sud-est, drept înainte.

– Uite-vezi. Colo-şa.

În întuneric, Zachary nu putea distinge nimic.

– La ce vrei să mă uit?

– Acolo-i Sumatra-canal. De-aicea să-tot fie-vreo patruj-cinj dă-mile. De-colo, Sing'pore tare-aproape. Ca-la şase-şapte zile-pă apă.

– Unde vrei să ajungi, Serang Ali?

– Malum Zikri vrea-ca Serang Ali să-să ducă-nu? Se-face. Se-face cel-mai repede-aşa.

– Cum? întrebă Zachary, uimit.

Serang Ali se întoarse să-i arate spre una dintre bărcile lungi.

– Cu-barca de-colo se-poate. Puţin-tain, puţin-apă. Se-poate ajuns-la Sing'pore-n şapte-zile. Apoi-China.

În sfârşit, Zachary înţelese. Neîncrezător, îl întrebă:

– Te gândeşti să fugi de la bord?

– De-ce n-aş? replică Serang Ali. Malum Zikri vrea-să plec-nu? Atuncea-mai bine-să plec-amu, mult-mai. Numai-din cauză-la Malum Zikri Serang Ali venit-la bord-„*Ibis*". Altfel-el nu-venea.

Se întrerupse, pentru a scuipa o gură de paan în mare.

– Burra Malum, bulangiu-bun de-nimic. Vezi-ce belea-poate face-cu Shaitan-jib? Bulangiu-face belşug-de belele-mari.

– Dar „*Ibis*"...? Zachary plesni cu palma copastia schoonerului. Cu vasul cum rămâne? Şi pasagerii? Lor nu le datorezi nimic? Cine-o să-i ajute să ajungă acolo unde ne ducem?

– Destui-lascari aveţi-aci. Pot-duce „*Ibis*" la Por'Lwee. Nu-i problemă.

Zachary începuse să clatine din cap încă înainte ca serangul să-şi fi terminat fraza.

– Nu. Nu pot să îngădui.

– Malum Zikri nu-tre să-facă nimic-nimicuţa. Tre-doar să-aţâpeşte-n post o-noapte. Doar-dooj dă-minute.

– Nu pot fi de acord, Serang Ali.

Acum, Zachary era absolut sigur pe sine, convins că sosise momentul pentru a trasa liniile propriei sale suveranităţi.

– Nu te pot lăsa să pleci cu una dintre bărcile lungi. Dacă mai târziu se întâmplă ceva şi trebuie să abandonăm nava? Nu ne putem permite să rămânem cu o barcă mai puţin, când avem atâţia oameni la bord.

– Alte-bărci mai-aveţi. O-să fie-destule.

– Regret, Serang Ali, nu se lăsă înduplecat Zachary. Pur şi simplu nu pot permite una ca asta, şi mai ales în timpul cartului meu. Ţi-am propus o învoială rezonabilă – să aştepţi să ajungem la Port Louis, înainte de a debarca. Doar până acolo pot să merg; mai

departe, nu.

Serangul se pregătea să mai spună ceva, dar Zachary îl opri.

– Şi nu încerca să-mi forţezi mâna, fiindcă atunci nu voi mai avea încotro şi va trebui să mă duc la căpitan. Înţelegi?

Serang Ali oftă adânc, dând din cap.

– Da-da, Zikri Malum.

– Bine.

Coborând de pe dunetă, Zachary se mai întoarse o dată, să-i spună o ultimă frază:

– Şi să nu-ncerci vreo şmecherie, Serang Ali, fiindc-am să stau cu ochii pe tine.

Serang Ali zâmbi şi-şi mângâie mustaţa.

– Malum Zikri-i prea-isteţ bulangiu, nu' aşa? Ce-poa să-fac' Serang Ali?

Ştirea despre nunta lui Heeru se răspândi prin dabusa ca un val, creând vârtejuri şi curenţi de emoţie: după toate întâmplările nefericite care se petrecuseră, în sfârşit aveau parte şi de ceva care să-i facă pe toţi, cum spunea Deeti, să râdă-n amarul lor – *dukhwá me sabke hasáweli*.

Ca Bhauji a tuturor, lui Deeti îi revenea sarcina de a se gândi la toată organizarea şi pregătirile care-i aşteptau. Oare să pună la cale o ceremonie tilak? Deeti îşi lăsă vocea să se ridice până la ascuţimea certăreaţă potrivită pentru o persoană care fusese împovărată, din nou, cu obositoarea treabă a rânduirii tuturor aranjamentelor pentru un eveniment de familie: Şi ce-aţi zice de-o haldi, unsă cum se cuvine cu turmeric?

Exact acestea au fost întrebările care s-au iscat când celelalte femei au flat şi ele vestea: O să fie un kohbar? Ar putea o nuntă să fie adeărată şi fără odaie matrimonială? Doar n-ar fi prea greu să înjghebăm una, cu câteva cearşafuri şi rogojini? Şi cum o să fie cu focul, pentru cele şapte încercuiri sacramentale? Va fi de ajuns dacă avem în schimb o lumânare, sau o lampă?

Vorbiţi prea mult, le dojeni Deeti. Nu putem lua toate hotărârile astea de capul nostru! Nici măcar nu ştim care sunt datinile în familia băiatului.

Băiat? *Larika?* Această idee stârni hohote de râs. Ăla-i băiat, bărbăţoiu' ăla?

La nuntă, fiecare mire e băiat: cine-l poate opri să fie din nou copil?

Şi cum rămâne cu zestrea...? Cu darurile...?

Spuneţi-i c-o să-i dăm o barcă, după ce vom ajunge în Mareech.

...Fiţi serioase... *hasé ka ká bátba ré...?* Ce-oţi fi găsit de râs...?

Singurul lucru asupra căruia erau cu toţii de acord era acela că n-ar fi folosit la nimic s-o mai lungească: cel mai bine era ca totul să se rezolve cât mai repede cu putinţă. Cele două tabere hotărâră laolaltă că ziua următoare avea să fie dedicată în întregime nunţii.

Printre femei, singura care nu era tocmai entuziasmată era Munia. Îţi poţi imagina cum ar fi să-ţi trăieşti viaţa alături de oricare dintre bărbaţii ăştia? o întrebă ea pe Paulette. N-aş face-o pentru nimic în lume.

Atunci, tu pe cine ţi-ai alege?

Eu am nevoie de cineva care să-mi arate un pic din lumea asta largă.

Aşa...? făcu Paulette, tachinând-o. Un lascar, poate?

Munia chicoti. De ce nu?

Printre femei, Sarju, moaşa, era singura care încă nu dădea niciun semn de a-şi reveni după răul de mare: neputând să suporte în stomac nici apa şi nici mâncarea de orice fel, se ofilise până la a părea că ultimele scântei de viaţă din trupul ei i se retrăseseră în ochii întunecoşi şi arzători. De vreme ce nu putea să iasă pe puntea principală ca să mănânce, femeile îi aduceau cu rândul câte ceva de mâncare şi apă în dabusa, cu speranţa că o vor putea face să înghită măcar puţin.

În seara aceea, era rândul lui Deeti să-i aducă lui Sarju mâncarea. Coborî scara, în timp ce majoritatea girmitiyailor erau încă pe punte, mâncând: dabusa era luminată doar de vreo două lămpi, iar în spaţiul acela obscur, aproape gol, făptura uscată şi veştejită a lui Sarju arăta şi mai prăpădită decât de obicei.

Deeti încercă să pară veselă, în timp ce se aşeza lângă ea: Ce mai faci, Sarju-didi? Te simţi mai bine azi?

Sarju nu-i dădu niciun răspuns; în schimb, ridică doar capul şi se uită repede în jur. Când văzu că în apropiere nu mai era nimeni care să le audă, o apucă pe Deeti de încheietura mâinii şi o trase spre ea. Ascultă, îi zise, ascultă-mă; e ceva ce trebuie să-ţi spun...

Da, didi?

Hamra sé chalal nã jálé, şopti Sarju. Eu nu mai rezist; nu pot să mai continuu...

De ce vorbeşti aşa? protestă Deeti. Odată ce începi să mănânci ca lumea, ai să te întremezi din nou.

Sarju îi respinse cuvintele, cu o zvâcnire nervoasă a mâinii. Ascultă-mă, zise ea, nu mai avem timp de pierdut. Îţi spun adevărul: nu voi trăi ca să văd sfârşitul acestei călătorii.

De unde ştii? nu se lăsă Deeti. S-ar putea să te mai înzdrăveneşti.

E prea târziu pentru asta. Aţintindu-şi asupra ei ochii aprinşi de febră, Sarju îi şopti: Toată viaţa am avut de-a face cu asemenea lucruri. Ştiu, şi înainte de a mă duce, aş vrea să-ţi arăt ceva.

Şi, dându-şi capul la o parte de pe bocceluţa care-i servea drept pernă, Sarju o împinse spre Deeti. Ia-o pe-asta... deschide-o...

S-o deschid? repetă Deeti, uimită, căci până atunci nu se întâmplase niciodată ca Sarju să-şi desfacă bojha în văzul altcuiva: ba chiar, discreţia cu care-şi rânduia bagajele era atât de nefirească, încât celelalte femei de multe ori glumeau şi-şi dădeau cu presupusul despre conţinutul acestora. Deeti nu luase niciodată parte la tachinări, întrucât insistenţa protectoare a lui Sarju îi păruse întotdeauna doar simpla fixaţie a unei femei între două vârste care avea prea puţine lucruri cu care să se laude. Dar mai ştia şi că asemenea manii nu pot fi învinse prea uşor, aşa că în vocea ei se simţi o oarecare prudenţă, când o întrebă pe Sarju: Eşti sigură că vrei să mă uit înăuntru?

Da, răspunse femeia. Repede. Până nu vin şi celelalte.

Deeti bănuise că bocceaua conţinea doar câteva haine vechi, poate şi nişte masale, şi eventual câteva ustensile de aramă: când

dădu la o parte primele colțuri ale învelitorii, găsi mai mult sau mai puțin cam lucrurile la care se așteptase – bulendre și vreo două linguri de lemn.

Stai... Dă-mi-o mie... Sarju își vârî în boccea o mână ca o creangă uscată și scoase o punguță, nu mult mai mare decât pumnul ei. O ridică la nas, inspiră adânc, apoi i-o întinse și lui Deeti: Știi ce e asta?

Pipăind-o, Deeti își dădu seama că punga era plină cu bobițe. Când o duse la nas, recunoscu numaidecât mirosul: Ganja, spuse ea. Sunt semințe de ganja.

Sarju dădu din cap, drept încuviințare, apoi îi oferi încă o pungă. Și asta?

De astă dată, Deeti fu nevoită să inspire de mai multe ori, înainte de a recunoaște conținutul: Datura.

Știi ce poate face datura? întrebă în șoaptă Sarju.

Da, răspunse Deeti.

Femeia îi adresă un zâmbet subțire. Știam eu că tu și numai tu aveai să cunoști valoarea acestor lucruri. Și mai cu seamă a ăstuia...

Și-i puse în mâini încă o pungă. În asta, șopti ea, e o avere mai presus de orice închipuire; păzește-o ca pe ochii din cap – conține semințe ale celor mai buni maci din Benares.

Deeti își strecură degetele în pungă și frecă între vârfurile lor grăunțele mărunte, ca un praf. Familiara senzație de asprime o duse cu gândul înapoi în împrejurimile Ghazipurului; dintr-odată, avu impresia că se afla din nou în propria ei curte, cu Kabutri alături, făcând posth dintr-o mână de boabe de mac. Cum era posibil ca, după ce-și petrecuse atât de mult din viața ei cu acele semințe, să nu fi avut înțelepciunea să-și ia la ea câteva – măcar ca amintire, dacă nu și în vreun alt scop?

Deeti îi întinse mâna lui Sarju, ca pentru a-i da înapoi punga, dar moașa o împinse îndărăt spre ea. Ți-o dau ție; ia-o, e a ta s-o păstrezi. Asta, și ganja, și datura: folosește-le cum știi mai bine. Ai grijă să nu mai afle nimenea. Să nu-ți vadă semințele. Vor dura mulți ani. Ține-le ascunse până ai să le poți folosi; prețuiesc mai mult decât orice comoară. În bojha mea, mai sunt și niște

mirodenii, din-alea obişnuite. După ce eu nu voi mai fi, poţi să le împarţi celorlalte. Dar seminţele astea – astea sunt numai pentru tine.

De ce? De ce tocmai eu?

Sarju ridică o mână tremurătoare, pentru a arăta spre imaginile de pe bârnă, deasupra capului lui Deeti. Fiindcă vreau să fiu şi eu acolo, spuse ea. Vreau să fiu comemorată în capela ta.

Ai să fii, Sarju-didi, îi promise Deeti, strângându-i mâna. Ai să fii.

Şi acum, pune bine seminţele, repede, până nu se întorc celelalte femei.

Da, didi, da...

După aceea, când Deeti reveni pe puntea principală, cu mâncarea lui Sarju, tot neatinsă, îl găsi pe Kalua ghemuit sub grui şi se aşeză lângă el. În timp ce asculta oftatul velelor, îşi dădu seama că îi rămăsese un bob prins sub unghia degetului mare. Era o singură sămânţă de mac: scoţând-o de-acolo, o rostogoli între vârfurile degetelor şi ridică ochii, pe lângă pânzele umflate de vânt, spre bolta înstelată de deasupra. În oricare altă noapte, ar fi privit cerul în căutarea planetei pe care o considerase dintotdeauna arbitra sorţii ei – dar acum ochii îi coborâră pe dată spre mica sferă pe care o ţinea între degetul mare şi cel arătător. Se uită la bobiţă de parcă n-ar mai fi văzut niciodată aşa ceva, şi deodată ştiu că nu planeta de deasupra era aceea care-i guverna viaţa, ci această sferă minusculă – în acelaşi timp îmbelşugată şi atotdevoratoare, milostivă şi destructivă, hrănitoare şi răzbunătoare. Acesta era Shani al ei, Saturnul ei.

Când Kalua o întrebă la ce se uita, Deeti ridică degetele la buzele lui şi-i strecură boaba în gură.

Uite, spuse ea, gustă. Asta este steaua care ne-a luat de-acasă şi ne-a adus pe corabia asta. Este planeta care ne ocârmuieşte destinul.

Şeful de echipaj era unul dintre acei oameni cărora le place să îşi sporească sentimentul propriei măriri născocind porecle pentru ceilalţi. Aşa cum fac întotdeauna cei ce se ţin de asemenea năzdră-

vănii, avea grijă să-i bombardeze cu epitete numai pe aceia care nu-i puteau plăti cu aceeaşi monedă. Astfel, porecla căpitanului Chillingworth – „Skipper Nabbs" – era folosit numai pe la spatele titularului, câtă vreme lui Zachary îi zicea „Dom' Pigmeu" în faţă, dar de obicei astfel încât să nu audă şi alţii (aceasta fiind o concesie la adresa prestigiului colectiv al sahibilor şi, ca atare, şi al malumilor). Cât despre ceilalţi, doar câţiva erau destul de vrednici de luat în seamă ca să merite şi ei nişte nume proprii. Serang Ali – „Păduchele" – era unul dintre ei, dar migratorii se amestecau de-a valma printre *„poponari"* şi *„duduci"*; silahdarii şi mistriii erau fie *„achhas"*, fie *„hoţomani"*; iar lascarii se numeau sau „Bub-dool", sau „Rammer-Sammy" – ori, mai pe scurt, doar „Sammy"

Dintre toţi oamenii de pe schooner, numai unul avea o poreclă care să denote o oarecare măsură de camaraderie din partea nostromului: acesta era Subedar Bhyro Singh, pe care-l numea *„Chiflă-n-cană"*. Fără ştirea şefului de echipaj, şi subedarul îi născocise un supranume, pe care-l folosea numai în absenţa lui: era Malum na-Malum (Ofiţerul Habar-n-am). Această simetrie nu era accidentală, căci între cei doi oameni se legase o afinitate naturală care le includea până şi înfăţişarea: deşi subedarul era mult mai vârstnic şi mai negricios, cu burta mai bombată şi părul mai alb, amândoi erau înalţi, cu pieptul ca un butoi. Mai mult, reciprocitatea lor de dispoziţie era atât de mare încât trecea peste barierele de limbă şi circumstanţe, dându-le posibilitatea de a comunica aproape fără ajutorul cuvintelor, astfel încât între ei se putea spune că exista, dacă nu tocmai o prietenie reală, atunci în orice caz o comuniune de interese şi o relaxare care făceau posibile anumite familiarisme altminteri de neimaginat între doi oameni cu poziţiile lor sociale – ca de exemplu, grogul pe care-l beau ocazional împreună.

Una dintre numeroasele privinţe în care subedarul şi nostromul erau în deplin acord era atitudinea lor faţă de Neel şi Ah Fatt – sau cei „Doi Papagali", cum îi plăcea domnului Crowle să-i numească (Neel fiind Papagalu-căscat, iar Ah Fatt, Maimuţoiu-papagal). Adeseori, după-amiaza, când Bhyro Singh îi mâna pe cei doi deţinuţi pe punte, ca să-şi facă Marşul Ocnaşilor, ca-n fiecare

zi, şeful de echipaj lua şi el parte la distracţie, îndemnându-l pe Bhyro Singh, în timp ce acesta îi îmboldea pe puşcăriaşi cu lathiul: Mai cu viaţă, Chiflă-n-cană! Hai, în pas vioi, vioi, vioi-vioi-vioi! Zgâlţâie-i din încheieturi, să se mai dezmorţească!

Uneori, nostromul intervenea chiar în locul subedarului. Şfichiuind cu o bucată de frânghie ca şi cum ar fi mânuit un harapnic, biciuia gleznele condamnaţilor, făcându-i să alunece, să sară şi să se împiedice, în timp ce le cuvânta:

Gigea-ferches, Papagalu',
Turta-i place, şi chefalu',
Luă din piaţă, mână calu',
Hopa-tropa, şi-l luă valu'!

Aceste întâlniri aveau loc invariabil în timpul zilei, când deţinuţii erau pe punte: astfel stând lucrurile, Neel şi Ah Fatt au fost luaţi pe nepregătite când doi paznici au coborât în chokey, la ceas târziu din noapte, ca să le spună că Burra Malum poruncise să fie aduşi sus.

Pentru ce? întrebă Neel.

Cine ştie? bombăni unul dintre silahdari. Acolo sus-îs amândoi, beau grog.

Bandobastul pentru scoaterea prizonierilor pe punte cerea ca aceştia să aibă gleznele şi încheieturile mâinilor încătuşate şi legate cu lanţuri, ceea ce lua câtva timp, şi curând fu clar că silahdarii nu se bucurau deloc că li se ordonase să aplice procedura la o oră atât de târzie.

Şi ce vor de la noi, se interesă Neel.

Sunt cu chef de sharab, răspunse paznicul. Le arde de maza.

Distracţie? se miră Neel. Cum i-am putea distra noi doi?

Eu de unde să ştiu? Ţine-ţi mâinile la un loc, b'henchod!

Era o oră din noapte când fana era plină de lascari, dormind în jhuliurile lor; să treci printre ei era ca şi cum ţi-ai fi croit drum printr-un desiş de faguri atârnaţi sub crengi. Din cauza perioadei îndelungate de nemişcare, Neel şi Ah Fatt erau deja nesiguri pe picioare, iar stângăcia lor era acum amplificată şi de tangajul navei, ca şi de lanţuri. Fiecare balans îi răsturna peste hamace, lovindu-i

cu capetele de alte capete sau de funduri, ceea ce isca un val de îmbrânciri, şuturi şi izbucniri de sudălmi furioase.

...B'henchoid slipgibbet qaidis...

...N-ai boaşe ca să umbli cu ele...

...Cată de-ţi foloseşte picioarele...

Zăngănind şi clănţăind din fiare, cei doi deţinuţi fură scoşi din fana şi urcaţi pe duneta de la prova, unde-l găsiră pe domnul Crowle întronat pe cabestan. Subedarul aştepta alături, stând în unghiul provei, într-o poziţie subalternă.

– Unde-aţi pierdut vremea pân-acum, mototolilor? D-alde voi n-aveţi treabă să dormiţi, la ora asta.

Neel văzu că atât nostromul cât şi subedarul aveau căni de tablă în mâini, iar din vorbirea îngălată a domnului Crowle reieşea clar că nu era prima lui duşcă din noaptea aceea: chiar şi treji, acei doi oameni cauzau şi-aşa destule necazuri, drept pentru care nu era greu de imaginat ce-ar fi putut să facă – sau să nu facă – acum, beţi fiind. Şi totuşi, în pofida nodului ce i se puse în măruntaie, Neel reuşi să observe priveliştea deosebit de frumoasă a mării luminate de lună.

Schoonerul primea vântul din tribord, iar puntea era înclinată, aplecându-se şi ridicându-se la loc după cum se încordau pânzele pe catarge. Din când în când, după cum panta se mai accentua, câte-un val sărea peste parapetul din babord şi stropea puntea, scurgându-se prin jgheaburile de la tribord când schoonerul se înclina din nou în partea cealaltă, contra vântului. Lucirea fosforescentă a acelor pârâiaşe scălda catargele, de jos în sus, într-o lumină rece care se aşternea şi peste pânzele întinse deasupra.

– Un-te uiţi, Papagal-căscat?

Lovitura unui capăt de funie, arzându-i pulpele, îl readuse brutal pe Neel la realitate.

– Iertaţi-mă, dom' Crowle.

– „Domnule", pentru tine, băi pârlitule!

– Da, domnule, pronunţă Neel rar cuvintele, făcând eforturi să-şi ţină gura.

Golindu-şi cana, şeful de echipaj i-o întinse subedarului, care-o umplu iar, dintr-o sticlă. Apoi, domnul Crowle luă încă o sorbi-

tură, privindu-i pe cei doi deținuți peste marginea cănii.

– Papagal-căscat, tu eşti mereu gata să-i dai cu fleanca. la s-auzim: ştii de ce te-am chemat pe punte?

– Nu, domnule, răspunse Neel.

– Atuncea, uite care-i treaba, continuă domnul Crowle. Io şi bunu' meu preten Subby-dar Chiflă-n-cană, ne scobeam noi în nas cu neşte scobitori din cambuză, şi ce-mi zice el mie: Maimuțoiu-papagal şi Papagalu-căscat îs ăi mai cu moț pretenari din câț-am fost văzut io v'odată. Aşa că, io-i răspund, zic: de cân' mama m-o făcut n-am văzut doi păsăroi-de-puşcărie care să nu-i aţâți unu' contra la ăl'lantu'. Şi el îmi spune, zice: ba ăştia doi, nnț! La care io-i zic: Chiflă-n-cană, pe cât că po' să-l fac pe unu' să i-o tragă la ăl'lantu'? Şi să mi-o muşti mie dacă n-o să-mi şi mulțămească! Aşa că, uite cum stă treaba, Papagale: aţi venit aici ca să ne dumiriți prinsoarea.

– Ce anume aţi pariat, domnule? vru să ştie Neel.

– Că un' dîn voi o să-şi golească iordanu' p-ăl'lantu'.

– Iordanul, domnule?

– Iordan se zice-n greceşte la cepu-pişării, Papagale, explică nervos nostromul. Fac rămăşag că unul dîntre voi o să-şi deşerte beşica pe muianu' la ăl'lantu'. Aşa c-acuma ştii. Nu trozneală, nu poceală, pe bune: n'ica dăcât cu vorba bună. Sau o faci de bunăvoie, sau n-o faci deloc.

– Înțeleg, domnule...

– Ş-atuncea, ce şanse zici că am să câştig, Papagal-căscat?

Neel încercă să se imagineze pe sine însuşi urinând pe Ah Fatt, pentru a-i distra pe acei doi oameni, şi i se întoarse stomacul pe dos. Dar ştia că trebuia să-şi aleagă cuvintele cu mare băgare de seamă, dacă voia să nu-l provoace pe şeful de echipaj. Răspunse cu un mormăit inofensiv:

– Aş îndrăzni să spun că şansele nu sunt prea mari, domnule.

– Ne dăm cocoş, aşa...? întoarse un moment capul şeful de echipaj, ca să-i zâmbească subedarului. Nu vrei să faci ce ț-am zis, Papagale?

– Nu pot, domnule.

– Ce sigur mi-eş' pe tine, nu-aşa, puşcărică?

– Sunt, domnule, încuviinţă Neel.

– Şi dac-ai s-o faci, totuşi? Să-i împroşti ornicu' cu ciocănitoarea mata, şi gata, ai scăpat. Ce zici d-asta? Îi tragi o udătură la pretenaru' tău, aci de faţă, şi gata treaba. Ce zici, Papagale-căscat? Batem palma?

Neel ştia că, dacă nu-i punea cineva un cuţit la beregată, n-ar fi putut-o face.

– Nu eu, domnule, nu.

– Nu vrei?

– Nu pot, domnule.

– Da' pretenu' tău, de colo? propuse nostromul. De el ce zici?

Dintr-odată, puntea se înclină, iar Ah Fatt, care întotdeauna era cel mai sigur pe picioare dintre cei doi, îl apucă pe Neel de cot, pentru a-l ţine să nu cadă. În alte zile, aşa ceva le-ar fi putut atrage nişte lovituri de lathi din partea lui Bhyro Singh, dar acum, parcă din respect pentru vreun proiect mai măreţ, subedarul trecu fapta cu vederea.

– Eşti sigur că pretenu' tău n-o să poa' nici el? stărui şeful de echipaj.

Neel aruncă o privire spre Ah Fatt, care se uita stoic în jos: i se părea ciudat că, după ce se cunoşteau de numai câteva săptămâni, ei doi – o pereche jalnică de osândiţi şi exilaţi ce erau – aveau deja între ei ceva ce putea stârni invidia unor oameni a căror putere asupra lor era absolută. Oare era posibil să existe ceva cu adevărat rar într-o legătură ca a lor, ceva ce-i putea provoca pe alţii să-şi exercite inventivitatea în scopul de a-i pune limitele la încercare? Dacă aşa stăteau lucrurile, atunci şi el, Neel, era la fel de curios ca ei să afle rezultatele.

– Dacă nu te prinzi în joc, Papagale-căscat, o să trebuiesc să-l pun pe pretenu-tu-n schimb.

– Da, domnule. Vă rog.

Domnul Crowle râse şi, chiar în clipa aceea, o trâmbă înspumată sări peste dunetă, făcându-i dinţii să lucească în lumina ei fosforescentă.

– Ia s-auzim, Papagal-căscat, ştii de ce-a fost puşcărit pretenară-tu?

– Pentru furt, domnule, din câte-am auzit.

– Asta-i tot ce ţi-a zis?

– Da, domnule.

– Nu ţi-a zis că era o cobră-ncălzită la sân, nu-aşa?

– Nu vă urmăresc, domnule.

– A jefuit un cuib de gonitori-ai-dracului, aşa să ştii!

Şeful de echipaj îi aruncă o privire lui Ah Fatt.

– N-am dreptate, Maimuţoiule-papagal? Ai prăduit Căminu' Misiunii care ţi-a dat de mâncare şi găzduire, nu-aşa?

În timp ce Neel se întorcea spre el, Ah Fatt mormăi:

– Domnule. Drept e că intrat la Căminul Misiunii din Canton. Dar nu fu pentru orez. Fu fiindcă voiam călători Apus.

– Apus?

– La India, domnule, explică Ah Fatt, foindu-şi picioarele în loc. Vreau călători şi auzit Misiunea trimite bisericoşi chinezi la colegi, în Bengal. Deci mă alăturez şi ei trimit la Colegi de Misiune în Serampore. Dar nu place mine. Nu pot vede nimic, nu pot plec. Numai studiu şi rugi. Ca temniţa.

Nostromul pufni:

– Atuncea-i drept? Le-ai şparlit tiparu' din maşini? Ai snopit în bătaie vreo duzină d-ăia de stau ghem şi zic Amin? În timp ce tipăreau Biblii? Şi totu', ca să tragi o priză de doo parale?

Ah Fatt îşi lăsă capul în piept şi nu dădu niciun răspuns, aşa că domnul Crowle îl îndemnă din nou:

– Hai odată, s-auzim toată tărăşenia. I-adevărat sau nu c-o făcuşi fin'c-aveai yinyan pentru glodu' negru?

– Pentru opiu, domnule, răspunse Ah Fatt cu glas răguşit, omu fac orice.

– Chiar orice?

Şeful de echipaj îşi duse mâna în cămaşă şi scoase un cocoloş de gumă neagră învelit în hârtie, nu mai mare decât unghia degetului mare.

– Şi-atuncea, ce-ai face tu pentru ăsta d-aicea, Maimuţoiule-papagal?

Lanţurile lui Ah Fatt începură să zăngăne încet, parcă răspunzând la tremurul trupului.

– Ce dau, domnule? N-am nimica.

– A, ba ai tu cea, ba bine că nu! i-o întoarse vesel nostromul. Ai o băşică plină de bere blondă. Nu mă-nteresează decât unde vrei s-o torni.

Neel îl înghionti pe Ah Fatt cu cotul:

– Nu-l lua-n seamă, e doar o şmecherie...

– Ţine-ţi fleanca, Papagale-căscat!

Dintr-o lovitură de cizmă, nostromul îi zbură lui Neel picioarele de sub trup, făcându-l să cadă greoi pe puntea înclinată, unde se rostogoli până dădu cu capul de parapet. Având mâinile şi picioarele legate, nu putea să facă mult mai mult decât să se zbată-n loc ca un gândac răsturnat cu burta-n sus. Cu preţul unui mare efort, reuşi să se întoarcă dinspre copastie, către Ah Fatt, tocmai la timp pentru a-şi vedea prietenul moşmondind la brăcinarii pijamalei.

– Ah Fatt, nu!

– Lasă-l încolo, Maimuţoiule-papagal, se răsti şeful de echipaj. Tu fă ce-i de făcut acolo-şa şi nu te zăbovi naibii prea mult. Doar ţi-i pretenar, este? Abia aşteaptă să-ţi guste licoarea.

De-acum, Ah Fatt începuse să înghită convulsiv, iar degetele îi tremurau atât de tare încât nici nu reuşea să dezlege nodul brăcinarilor. Într-un acces de nerăbdare, îşi supse burta şi-şi împinse pantalonii de pijama în jos, până la genunchi. Apoi, cu mâini nesigure, tremurătoare, îşi apucă penisul şi-l îndreptă spre Neel, care zăcea chircit la picioarele lui.

– Hai odată! îl zori nostromul. Dă-o, Maimuţoiule-papagal. Niciodată nu-ţi lăsa cariciu' sau punga să te tragă pe sfoară, cum zic bulangiii.

Închizând ochii, Ah Fatt ridică faţa spre cer şi slobozi un fir subţiere de urină peste Neel.

– Aşa te vreau, Maimuţoiule-papagal! ţipă nostromul, bătându-se triumfător cu palma peste coapsă. Mi-ai câştigat prinsoarea, zău că da!

Şi întinse mâna spre subedar, care-i puse conştiincios o monedă în palmă, pe când mormăia câteva cuvinte de felicitare:

– Mubarak malum-sahib!

Între timp, cu pantalonii de pijama încă în vine, Ah Fatt căzuse

în genunchi şi se târa spre şeful echipajului, cu mâinile făcute căuş, ca ale unui cerşetor:

– Domnule...? Daţi mine...?

Nostromul înclină din cap.

– Ţi-ai câştigat răsplata, Maimuţoiule-papagal, nu-ncape nicio-ndoială, şi-o să ţi-o şi capeţi! Ia, că glodu-ăst-aicea-i akbarry bun: tre' să-l înfuleci întreg. Cască muianu' şi-o să ţi-l vâr pe gât.

Întinzându-se înainte, Ah Fatt deschise gura, tremurând de nerăbdare, iar şeful de echipaj scutură din hârtiuţă cocoloşul de gumă, astfel încât să-i cadă drept pe limbă.

În clipa următoare, chinezul începu să tuşească şi să scuipe, scuturându-şi capul ca pentru a scăpa de un lucru insuportabil de spurcat.

Acest spectacol îi făcu pe nostrom şi pe subedar să se cocoşeze de râs.

– Bună treabă, Maimuţoiule-papagal! Să-ţi intre bine la cap lecţia asta, cum se prinde macrou' c-un oblete! I-ai dat la pretenară-tu să-ţi guste pişatu', şi te-ai ales cu-o-mbucătură de bălegar de capră să-l înfuleci!

Nunta a început dimineața, după prima masă a zilei. Casa fusese împărțită în două, o latură fiind destinată mirelui, iar cealaltă, miresei. Toți și-au ales câte o parte, iar Kalua a fost desemnat șef al familiei nupțiale: el era cel care avea să conducă grupul ce se ducea în jumătatea mirelui din dabusa, pentru ceremonia tilak, unde logodna se pecetluia solemn, prin aplicarea semnului roșu în frunte.

Femeile se gândiseră că-i puteau întrece cu ușurință pe bărbați în materie de muzică, dar le aștepta o surpriză de proporții: din echipa mirelui făcea parte și un grup de cântăreți de raga ahiri, iar când aceștia au început să se producă, fu cât se poate de limpede că femeile aveau să fie serios puse la încercare.

...uthlé há chháti ke jobanwá
piyá ké khélawna ré hoi...

...îmbobocițiii ei sâni sunt gata
să fie jucăriile iubitului...

Mai mult, unul dintre ahiri mai era și dansator launda, și știa cum să joace roluri de femei. În pofida lipsei unor costume potrivite, a machiajului și a acompaniamentului, s-a lăsat convins să se ridice. S-a eliberat pentru el un mic spațiu, în centrul punții, și cu toate că abia putea să stea în picioare fără să se lovească la cap, a dansat atât de bine încât femeile și-au dat seama că trebuia să pregătească ceva deosebit, dacă nu voiau să se facă de râs.

Deeti, cea care organizase toată nunta, nu se putea lăsa întrecută de alții. Când a venit vremea mesei de prânz, le-a adunat pe toate femeile laolaltă și le-a chemat să se strângă în partea din spate a dabusei. la spuneți, le-a întrebat ea, ce facem? Trebuie să ne gândim la ceva, altfel Heeru nici n-o să fie în stare să-și țină capul sus.

O bucată uscată de turmeric din bocceaua lui Sarju a fost aceea

care a dat taberei miresei o şansă de a-şi salva reputaţia: aici, în largul mării, acea rădăcină, atât de comună pe uscat, părea la fel de preţioasă ca şi chihlimbarul gri. Din fericire, aveau destul ca să producă o cantitate suficientă de pastă pentru a-i unge atât pe mire, cât şi pe mireasă. Dar cum să macine turmericul, fără a avea la îndemână nici piatră, nici pisălog? S-a găsit o cale, până la urmă, folosind capetele dinapoi ale unor lote. Efortul şi ingeniozitatea necesare pentru pisarea turmericului au sporit buna dispoziţie a ceremoniei de aplicare a pastei galbene, iscând chicoteli chiar şi din partea celor mai posomorâţi dintre girmitiyai.

Cu toate cântecele şi râsetele, timpul a trecut atât de repede încât toţi s-au mirat când tambuchiul a fost deschis din nou, pentru masa de seară; nu le venea să creadă că se întunecase deja. La vederea lunii pline, suspendată deasupra orizontului cu un mare halou roşiatic în jurul ei, printre migratorii ieşiţi pe punte se lăsă o tăcere tulburătoare. Nimeni nu mai văzuse vreodată o lună atât de mare, sau atât de ciudat colorată: era aproape ca şi cum acela ar fi fost vreun alt corp lunar decât cel ce lumina câmpiile Biharului. Până şi vântul, care suflase cu putere în tot timpul zilei, părea acum înviorat de lumina lunii, căci mai prinse în viteză un nod sau două, sporind înălţimea valurilor care se rostogoleau către schooner dinspre orizontul de la răsărit. Cu lumina şi valurile venind din aceeaşi direcţie, marea dobândea o înfăţişare brăzdată care-i amintea lui Deeti de câmpiile din jurul Ghazipurului, în perioada din an când înflorea recolta de iarnă: şi atunci, dacă te uitai afară noaptea, vedeai nişte canale adânci, întunecate, pe câmpii, despărţind şirurile nesfârşite de boboci strălucitori, luminaţi de lună – la fel ca dârele de spumă pătate cu roşu care sclipeau deasupra şanţurilor negre ale valurilor.

Catargele schoonerului se balansau ritmic, velele erau cuprinse de cutremurări bruşte iar vasul se înclina periculos, ridicându-se aproape vertical când urca pe valuri, pentru ca apoi să basculeze în partea cealaltă când cobora în şanţuri: era ca şi cum ar fi dansat pe muzica vântului, care devenea mai ascuţită când corabia se lăsa pe spate şi se îngroşa când îşi îndrepta chila.

Deşi Deeti se obişnuise cu mişcarea navei, în ziua aceea nu se

putea ţine pe picioare. De frică să nu se răstoarne peste bord, l-a tras pe Kalua să se ghemuiască pe scândurile punţii şi s-a proptit între el şi parapetul solid, sub marginea acestuia. Dacă din cauza emoţiei de la nuntă, sau datorită luminii lunii, n-avea să afle niciodată, dar tocmai atunci simţi, pentru prima oară, o mişcare inconfundabilă în pântece. Uite! La adăpostul umbrei de sub copastie, luă mâna lui Kalua şi şi-o puse pe burtă. Simţi?

Îi văzu dinţii lucind în întuneric şi-şi dădu seama că zâmbea: Da, da, micuţul este, dă din picioruşe.

Nu, spuse ea, nu din picioare dă, ci se întoarce, la fel ca nava.

Ce ciudat era să simtă prezenţa unui trup în ea, zvâcnind în acelaşi ritm cu propriile ei mişcări: parcă burta ei ar fi fost marea, iar copilul, o corabie, navigând spre propriul său destin...

Deeti se întoarse spre Kalua şi-i şopti: În noaptea asta, e ca şi cum şi noi ne-am căsători din nou.

De ce? întrebă Kalua. Prima oară n-a fost destul de bine? Când ai găsit florile pentru ghirlande şi le-ai legat pe toate la un loc cu părul tău?

Dar n-am făcut cele şapte cercuri, răspunse ea. N-am avut lemne, şi nici foc.

N-am avut? repetă Kalua. Vrei să spui că nu ne-am iubit cu foc?

Roşind, Deeti îl ridică în picioare: Chall, na. E timpul să ne întoarcem la nunta lui Heeru.

Cei doi deţinuţi stăteau aşezaţi în întunericul din chokey, alegând în tăcere fibre de cânepă, când uşa se deschise pentru a lăsa să apară chipul mare, luminat de lampă, al lui Babu Nob Kissin.

Mult-aşteptata vizită nu fusese uşor de organizat: doar după nenumărate insistenţe, Subedarul Bhyro Singh se învoise să-i aprobe lui Babu Nob Kissin „inspecţia" propusă – şi, dându-şi consimţământul, impusese condiţia ca doi dintre silahdarii lui să-l însoţească pe gomusta în chokey şi să fie prezenţi la intrare în tot timpul cât stătea el înăuntru. Acceptând acest aranjament, Babu Nob Kissin făcuse mari eforturi ca să se pregătească pentru ocazia respectivă. Ca vestimentaţie, îşi alesese o alkhalla galbenă ca

şofranul, o robă voluminoasă, potrivită pentru credincioşi bărbaţi şi femei deopotrivă. Ascunsă sub faldurile unduitoare ale acestui veşmânt, într-o fâşie de pânză înfăşurată împrejurul mijlocului, îşi pusese punguţa cu daruri comestibile pe care le adunase în ultimele câteva zile – două rodii, patru ouă răscoapte, câteva parathas scorţoase şi un boţ de zahăr candel.

Acest şiretlic îşi servi destul de bine scopul la început, iar Babu Nob Kissin putu străbate puntea principală cu paşi maiestuoşi, mergând într-un mod care nu era lipsit de demnitate, deşi poate puţin cam prea greoi. Dar, când ajunse la intrarea în chokey, situaţia luă o cu totul altă întorsătură: nu era uşor ca un om cu gabaritul lui să pătrundă printr-o uşă joasă şi îngustă şi, în timp ce se tot îndoia şi se răsucea ca să-şi facă loc, unele dintre daruri părură să dobândească o viaţă proprie, rezultatul fiind acela că gomustaul fu nevoit să-şi folosească ambele mâini ca să-şi ţină pe loc sânul dislocat, să nu-i cadă. De vreme ce cei doi silahdari aşteptau la uşă, nu putu să dea drumul poverii nici măcar după ce reuşise să intre, şi fu nevoit să se aşeze turceşte în micuţa celulă, în poziţia unei doici ce se ţine de sânii îngreunaţi de lapte care o dor.

Neel şi Ah Fatt priviră, muţi de uimire, voluminoasa apariţie. Cei doi condamnaţi încă nu-şi reveniseră după întâlnirea cu domnul Crowle: deşi incidentul de pe duneta prova nu durase mai mult de câteva minute, îi izbise cu forţa unui torent năprasnic, spulberând eşafodajul fragil al prieteniei lor şi lăsând în urmă o ruină care consta nu doar din ruşine şi umilinţă, ci şi dintr-o profundă deznădejde. Încă o dată, la fel ca în perioada petrecută împreună la închisoarea Alipore, căzuseră pradă unei tăceri din care lipsea orice comunicare. Se deprinseseră atât de repede cu acest obicei, încât lui Neel nu-i putu trece niciun cuvânt prin minte, acum în timp ce stătea privindu-l pe Babu Nob Kissin, peste un morman de fibre de cânepă nedesfăcute.

– Ca să verific condiţiile, am venit.

Babu Nob Kissin făcu acest anunţ cu glas foarte sonor, şi în engleză, ca pentru a învălui vizita într-o lumină potrivit de oficială.

– Ca atare, orice neregularităţi vor fi depistate fără zăbavă.

Deţinuţii, rămaşi fără grai, nu dădură niciun răspuns, aşa că

gomustaul profită de ocazie ca să supună văgăuna aceea urât-mirositoare unui studiu atent, la lumina pâlpâindă a lămpii. Privirea i se opri imediat asupra hârdăului ce servea drept vidanjă şi, preţ de câteva momente, misiunea lui spirituală fu întreruptă de un interes mai pământesc.

– Ustensila de colo e folosită pentru evacuare de urină şi drept latrină?

Pentru prima oară în câteva zile, Neel şi Ah Fatt schimbară o privire.

– Da, răspunse Neel. Aşa este.

Ochii bulbucaţi ai gomustaului se măriră şi mai mult, în timp ce reflecta la implicaţiile acelui lucru.

– Deci, amândoi sunt prezenţi în timpul de uşurare?

– Din păcate, replică Neel, în privinţa asta nu avem de ales.

Gomustaul se cutremură la gândul efectului pe care l-ar fi avut o asemenea situaţie asupra unor măruntaie sensibile ca ale lui.

– Prin urmare, constipaţii trebuie că vin extrem de riguros şi frecvent?

Neel ridică din umeri.

– Ne străduim să suportăm.

Încruntându-se, Babu Nob Kissin se uită în jur, prin chokey.

– Sfinţii din ceruri! exclamă el. Aici e aşa puţin loc, că nici nu ştiu cum reuşeşte unul şi nu se deşartă pe celălalt!

Această remarcă nu primi niciun răspuns, dar nici gomustaul nu mai solicită vreunul. Îşi dădea seama acum, în timp ce adulmeca aerul, că prezenţa lui Ma Taramony se străduia să se reafirme – căci numai nasul unei mame, cu siguranţă, ar fi putut transforma mirosul scârnei copilului ei într-o mireasmă aproape încântătoare? Ca pentru a confirma urgenţa cu care făptura sa interioară cerea să i se dea atenţie, o rodie sări din ascunzătoarea ei şi se opri pe grămada de oakum. Gomustaul aruncă o privire afară, alarmat, dar avu uşurarea de a vedea că cei doi silahdari tăifăsuiau între ei şi nu observaseră saltul neaşteptat al fructului.

– Uite, iute, luaţi, spuse el, mutându-şi în grabă comoara de fructe, ouă, parathas şi zahăr nerafinat în mâinile lui Neel. Totul

este pentru voi – extrem gustos şi benefic pentru sănătate. S-ar putea să stimuleze şi motricitate.

Luat prin surprindere, Neel trecu la limba bengaleză: Sunteţi prea mărinimos...

Gomustaul îl întrerupse brusc. Gesticulând conspirativ în direcţia silahdarilor, spuse:

– Aveţi bunătatea şi eschivaţi băştinaşă vulgară. Păzitorii caută bocluc cu lumânare – mereu fac neplăceri. Mai bine ei să nu asculte. Casta engleză va fi de ajuns.

– Cum doriţi.

– De asemenea, fi-va recomandabil ca disimulare de comestibile să meargă în modul extrem expeditiv.

– Da, desigur.

Neel piti imediat mâncarea la spate – şi tocmai la timp, căci nici n-o ascunsese bine, când unul dintre silahdari vârî capul pe uşă, îndemnându-l pe gomusta să termine mai repede cu ce avea el de făcut acolo.

Văzând că timpul îi gonea din urmă, Neel spuse grăbit:

– Vă sunt cum nu se poate mai recunoscător pentru aceste daruri. Dar daţi-mi voie să mă interesez de motivul generozităţii dumneavoastră.

– Nu puteţi stabili conexiune? exclamă gomustaul, cu vizibilă dezamăgire.

– Poftim...?

– Că Ma Taramony a trimis? Recunoaştere nu se manifestă?

– Ma Taramony!

Neel era absolut familiarizat cu acest nume, după ce-l auzise adesea de pe buzele lui Elokeşi – dar menţionarea lui atunci, şi acolo, îl luă prin surprindere.

– Dar ea nu a răposat?

La asta, după ce scuturâ viguros din cap, în sens negativ, Babu Nob Kissin deschise gura ca să ofere o explicaţie. Dar apoi, confruntat cu sarcina de a-şi găsi nişte cuvinte care să fie adecvate pentru enorma complexitate a problemei, se răzgândi şi hotărî în schimb să facă doar o mişcare cu mâinile, un gest ca o fluturare ce cuprindea totul, încheiat cu apăsarea degetului arătător pe pro-

priu-i piept, spre a indica prezența ce înflorea înăuntru.

N-a fost niciodată clar dacă datorită elocvenței acestui gest, sau numai din recunoștință pentru mâncarea pe care le-o adusese gomustaul – dar s-a întâmplat oricum că semnalul a reușit să divulge ceva de o importanță mult mai mare pentru Neel. Acesta a rămas cu impresia de a fi înțeles câte ceva din ceea ce încerca să le transmită Babu Nob Kissin; și mai înțelegea, de asemenea, și că în omul acela straniu se întâmpla ceva ieșit din comun. Ce anume era, n-ar fi putut spune, și nici nu avea acum timp să se gândească la așa ceva, căci silahdarii începuseră să bată cu pumnii în ușă, pentru a grăbi plecarea gomustaului.

– Continuarea discuției trebuie să aștepte zi ploioasă, spuse Babu Nob Kissin. Voi încerca revenire cu proximă ocazie. Până atunci, vă rog la ținut minte că Ma Taramony a cerut să transmit mesaj cu binecuvântare.

Și, cu asta, gomustaul îi bătu ușurel pe amândoi deținuții pe frunte și se repezi cu capul înainte afară, ieșind pe ușă.

După plecarea lui, în chokey păru să se lase un întuneric și mai adânc decât de obicei. Fără a se gândi prea bine ce făcea, Neel împărți mâncarea primită în două și-i dădu jumătate și tovarășului său de celulă.

– Poftim.

Mâna lui Ah Fatt ieși pe furiș din întuneric, ca să-și primească partea. Apoi, pentru prima oară de la întâlnirea lor cu șeful de echipaj, vorbi:

– Neel...

– Ce?

– Fost rău, ce întâmplat...

– Nu-mi spune mie asta. Ție ar trebui să ți-o spui.

Urmă un scurt răgaz de tăcere, înainte ca Ah Fatt să vorbească din nou.

– Am să ucid ticălosul ăla.

– Pe cine?

– Pe Crowle.

– Cu ce? replică Neel, simțindu-se tentat să izbucnească în râs. Cu mâinile?

– Aştepţi. Şi vezi.

Chestiunea flăcării sacramentale era foarte prezentă în mintea lui Deeti. Nici nu putea fi vorba de un foc aşa cum se cuvenea, chiar şi de unul mic, date fiind toate riscurile. Trebuia să se găsească în schimb ceva neprimejdios. Dar ce anume...? Nunta fiind o ocazie deosebită, migratorii îşi puseseră laolaltă resursele pentru a aduna câteva lămpi şi lumânări care să lumineze dabusa în cea mai mare parte a ceremoniilor nupţiale. Dar o lampă sau un felinar cu apărători, ca acelea care se foloseau de obicei pe navă, ar fi golit ceremonia de orice sens: cine-ar fi putut să ia în serios o nuntă unde mirele şi mireasa îşi parcurgeau cele „şapte cercuri" în jurul unei singure flăcări prăpădite care împrăştia mai multă funingine decât lumină? Trebuia să adune cât mai multe lumânări, hotărî Deeti, atâtea câte se puteau pune fără probleme pe o singură thali. Lumânările s-au găsit şi s-au aprins conştiincios, dar când au fost aduse în centrul dabusei, s-a constatat că nărăvaşa thali avea alte idei: odată cu tangajul şi ruliul navei, scândura tot aluneca încoace şi-ncolo pe podele, ameninţând să dea foc întregi dabusa. Era clar că cineva trebuia să stea alături, ca s-o ţină pe loc – dar cine? S-au oferit atât de mulţi voluntari, încât a trebuit ca sarcina să fie atribuită unei jumătăţi de duzină de oameni, pentru ca nimenea să nu aibă motive de a se simţi ofensat. Apoi, când cuplul nupţial a încercat să se scoale în picioare, n-au făcut decât să constate din nou că acel ritual nu fusese conceput ţinându-se seamă şi de capriciile Apei Negre: căci nici nu se ridicaseră bine, că balansul navei le-a şi tras podeaua de sub picioare. Amândoi au căzut pe burtă, luând-o de-a lunecuşul, ca pe un tobogan, spre bordajul dinspre jamna. Tocmai când o coliziune dintre acelea care se lasă cu capete sparte părea inevitabilă, corabia s-a înclinat din nou, ca să-i expedieze în sensul opus, cu picioarele înainte. Explozia de râs trezită de comicul acestei situaţii nu s-a potolit decât în momentul când cei mai agili dintre tineri s-au repezit înainte ca să-i înconjoare pe mire şi pe mireasă cu un gard de braţe şi umeri, ţinându-i drepţi. Curând, însă, şi aceşti tineri au început să se clatine şi să alunece, aşa că a trebuit să li se mai alăture alţii, şi alţii – tot mai mulţi... În graba ei

de a ocoli flăcările, Deeti s-a asigurat că ea şi Kalua erau printre primii care au sărit în învălmăşeală. Curând, toată dabusa părea să se fi reunit într-un cerc sacramental al măritişului: entuziasmul era atât de mare, încât când a sosit momentul ca tinerii însurăţei să intre în camera nupţială improvizată, numai cu mare dificultate au putut fi împiedicaţi ceilalţi petrecăreţi să-i urmeze la rândul lor.

După ce mirele şi mireasa s-au închis în kohbar, bairamul şi muzica au început să crească năvalnic. Domnea o asemenea gălăgie, încât nimeni din dabusa nu avea nici cea mai mică bănuială că altundeva aveau loc nişte evenimente de o natură cu totul diferită. Primul semn a fost căderea unui obiect pe punte, deasupra capetelor lor, cu o bufnitură puternică, zguduind toată corabia. Zgomotul neaşteptat a fost întâmpinat cu o secundă de tăcere uimită, iar după aceea s-a auzit un zbieret femeiesc, răsunând de undeva de sus: *Bacháo!* Îl omoară! L-au aruncat...

Cine-i aia? întrebă Deeti.

Paulette fu cea dintâi care să se gândească la Munia: Unde s-a dus? E aici? Munia, unde eşti?

Nu primiră niciun răspuns, iar Deeti strigă din nou: Unde poate să fie?

Bhauji, cred că în toată zăpăceala nunţii, trebuie să se fi strecurat cumva afară, ca să se întâlnească...

Cu un lascar?

Da. Cred că s-a ascuns pe punte şi a rămas acolo după ce noi am coborât îndărăt aici. Pesemne că tocmai au fost prinşi.

De pe acoperişul cabinei de pe bord până la scândurile punţii era o înălţime puţin mai mare de un metru şi jumătate. Jodu făcuse de multe ori acel salt, din proprie iniţiativă, fără să păţească nimic. Dar să fie aruncat la pământ de un silahdar era cu totul altă socoteală: căzuse cu capul în jos şi, spre marele lui noroc, lovise puntea cu umărul, nu cu creştetul. Acum, încercând să se ridice în picioare, fu conştient de o durere arzătoare în braţe şi, când se împinse în sus, constată că umărul nu-i mai putea susţine greutatea. În timp ce încerca să-şi regăsească echilibrul pe puntea udă şi alunecoasă, o mână îl apucă de banyan şi-l smuci în sus.

Sala! Kutta! Câine de lascar...

Jodu încercă să se întoarcă pentru a-l privi pe subedar în față. N-am făcut nimic... abia reuși el să îngaime. Vorbeam doar, numai câteva cuvinte... atâta tot.

Îndrăznești să mă privești în ochi, pui de porc ce ești?

Încordându-și brațul, subedarul îl ridică pe Jodu cu totul de pe punte, pentru a-l ține suspendat în aer, unde băiatul dădea neputincios din mâini și din picioare. Apoi, își trase cealaltă mână înapoi și-i trânti un pumn în obraz. Jodu simți cum îi țâșnește sângele, inundându-i limba, dintr-o fisură nouă dintre dinți. Vederea i se împăienjeni brusc, astfel că Munia, care stătea ghemuită sub una dintre bărcile lungi, îi apărea ca o grămadă de pânze ude.

Începu din nou: N-am făcut nimic... dar țiuitul din capul lui era atât de puternic, încât abia putea să-și audă propria voce. Apoi, dosul palmei subedarului îl plesni peste celălalt obraz, făcând să i se reverse tot aerul din plămâni. Locul lovit i se umflă pe dată, ca o velă în vânt. Forța impactului îl smulse din strânsoarea mâinii care-l ținea, trimițându-l de-a dura pe punte.

Băi lascar prăpădit – ai tu coaie să te ții după fetele noastre, mă?

Ochii lui Jodu erau acum pe jumătate închiși, iar vâjâitul capului îl făcea să nu mai simtă durerea din umăr. Reuși să se adune pe picioare, clătinându-se ca un om beat, în timp ce încerca să-și țină echilibrul pe puntea înclinată. La lumina felinarului de pe catarg, văzu că în jur se adunaseră să se uite toți cei din fana: nimeni nu lipsea, erau acolo și Mamdoo-tindal, și Sunker, și Raju, uitându-se peste umerii silahdarilor, curioși să vadă ce avea să facă el, Jodu, în continuare. Prezența tovarășilor săi de drum îl făcea să fie de două ori mai conștient de prestigiul pe care și-l câștigase atât de greu în ochii lor și, pradă unui val de bravură, își scuipă sângele din gură și mârâi la subedar: B'henchod – cine te crezi? Ceți închipui, că suntem sclavii tăi?

Kyá? Stupefacția totală în fața acestei cutezanțe nemaivăzute încetini reacțiile subedarului cu o secundă. În acel moment, domnul Crowle veni să-i ia locul, în fața lui Jodu.

– Ei, dacă ăsta nu-i iar muiangiu' lu' Reid!

Şeful de echipaj avea în mâini o bucată de funie, pe care o ţinea de un capăt. Luându-şi avânt cu braţul, plesni cu celălalt capăt, înnodat, umerii lui Jodu, trântindu-l în patru labe.

– Jos, băi căzătura curului!

Biciul improvizat căzu din nou, lovindu-l pe Jodu atât de tare, încât de astă dată îl doborî pe burtă.

– Aşa, aşa! Târăşte-te, câine, târăşte-te – o să te văd cum te târâi ca un animal, până să termin cu tine!

La următoarea coborâre a funiei, braţele lui Jodu îi zburară de sub trup, iar faţa îi izbi scândurile punţii. Nostromul îl apucă de banyanul Osnaburg şi-l săltă iar în patru labe, sfâşiindu-i haina pe mijloc.

– Nu zâsei să te târăşti? Nu zăcea colo-şa să-ţi freci muianu' de punte – târăşte-te ca o javră ce-mi eşti!

O lovitură de picior îl expedie pe Jodu înainte, mergând de-a buşilea, dar cum umărul nu-i mai putea susţine greutatea, căzu iar pe burtă. Banyanul îi era rupt, cu zdrenţele atârnându-i pe la subsuori, astfel încât nu mai putea fi apucat uşor, ceea ce-l făcu pe şeful echipajului să-l ia de pantaloni. Înhăţându-le betelia, smuci atât de tare, încât pânza roasă plesni la cusături. De data asta, frânghia plesni pielea feselor dezgolite ale lui Jodu, iar durerea îi smulse un ţipăt de pe buze.

Allah! Bacháo!

– Nu-ţi mai răci gura degeaba, replică ameninţător nostromul. Jack Crowle-i singuru' pe care să-l chemi; altu' nici că-ţi mai poate scăpa pielea, aici-şa.

Din nou, funia coborî peste şalele lui Jodu, iar durerea fu atât de cumplită, atât de arzătoare, încât nefericitul nu mai avu nici măcar putere să cadă pe burtă. După încă doi paşi făcuţi cu mâinile, cu capul în piept, văzu, încadrate în deschizătura triunghiulară dintre coapsele goale, feţele celorlalţi, care-l priveau cu milă şi ruşine.

– Târâş, câine spurcat!

Se mai târî doi paşi, apoi încă doi, pe când în capul lui o voce spunea: da, acum eşti un animal, un câine, asta au făcut din tine, o brută târâtoare: târâş, târâş...

Se târâse destul de departe ca să-l satisfacă pe şeful de echipaj. Domnul Crowle îşi lăsă funia să cadă pe punte şi le făcu un semn silahdarilor:

– Luaţi bălegarul ăsta d-aici-şa, jos în chokey cu el, şi să mi-l închideţi acolo.

Terminaseră cu el – nu mai era decât un hoit bun de azvârlit la gunoi. În timp ce paznicii îl târau spre fana, Jodu auzi glasul subedarului, de undeva dinspre prova:

Şi acum, târfă coolie ce-mi eşti, ţi-a venit şi ţie rândul... E timpul să primeşti şi tu o lecţie...

În dabusa domnea o stare de zăpăceală totală: toţi mişunau carencotro, încercând să înţeleagă ce se petrecuse sus. Parcă ar fi fost nişte furnici care, prinse în interiorul unei tobe, căutau să priceapă cele întâmplate de partea cealaltă a pieii: Ce era cu hârşâitul ăla greoi, care se apropia? Însemna oare că Jodu era târât pe punte spre fana? Iar tam-tamul de lovituri de dincolo, ce se îndrepta către prova, era zgomotul scos de Munia, care dădea din picioare în timp ce şi ea era târâtă în partea opusă?

Apoi auziră vocea Muniei: *Bacháo!* Scăpaţi-mă, oameni buni, mă duc jos, la ei în kamra...

Cuvintele fetei fură retezate brusc, ca şi cum o mână i-ar fi fost trântită peste gură.

Paulette smuci cotul lui Deeti. Bhauji! Trebuie să facem ceva! Bhauji! N-avem de unde şti ce pot să-i facă...

Ce putem face, Pugli?

Lui Deeti îi trecu prin minte să spună că nu, aceea nu era răspunderea ei, ea nu era Bhauji a nimănui şi nu i se putea pretinde să poarte toate luptele celorlalţi. Dar apoi se gândi la Munia, singură-singurică, în mijlocul unei cabine pline de silahdari şi mistrii, şi sări în picioare cu mişcări automate. Haideţi: să mergem la scară.

Kalua o ajută să ajungă la scară; Deeti începu să bată cu pumnul în trapa tambuchiului: Ahó! Cine-i acolo? Unde sunteţi, o, voi mari paltani de mistrii şi silahdari?

Neprimind niciun răspuns, se întoarse cu faţa spre dabusa: Şi voi? le spuse ea tovarăşilor ei migratori. Acum de ce-aţi amuţit

aşa? Acum câteva clipe, aţi făcut destulă gălăgie. Haideţi! Să vedem dacă putem zgâlţâi sau nu catargele acestei corăbii; să vedem cât timp pot sta fără să ne ia în seamă.

Începu treptat, hărmălaia, cu delenii ridicându-se în picioare ca să tropăie pe podeaua dabusei. Apoi, cineva începu să dea cu pumnii într-o thali şi ceilalţi i se alăturară, ciocnind gharele şi cratiţele, sau doar strigând ori cântând, iar în câteva minute în dabusa părea să se fi dezlănţuit o forţă necontrolată, o energie perfect capabilă să scuture până şi calafatul dintre filele de bordaj.

Deodată, chepengul tambuchiului se deschise şi glasul unui silahdar nevăzut răsună prin deschizătură. Gratiile rămăseseră la locul lor, iar Deeti nu putea să vadă cine vorbea, nici să-i înţeleagă cuvintele. Le ceru lui Kalua şi Paulette să-i facă pe oameni să tacă şi-şi ridică spre trapă faţa acoperită cu ghungta: Care-i, acolo, sus?

Ce naiba-i cu voi? se auzi răspunsul. Ce-i cu tărăboiul ăsta?

Ştii foarte bine ce se întâmplă! replică Deeti. Aţi luat-o pe una dintre fetele noastre. Suntem îngrijoraţi din cauza ei!

Îngrijoraţi, zici?

În glasul paznicului se citea dispreţul.

Da' când se curvăsărea c-un lascar n-aţi fost îngrijoraţi? Şi musulman, pe deasupra!

Malik, spuse Deeti, lăsaţi-o să se întoarcă aici, şi vom lămuri totul între noi. E mai bine să ne ocupăm singuri de ai noştri.

E prea târziu pentru aşa ceva: Subedar-ji zice că trebuie să fie ţinută la loc sigur, de-acum încolo.

Loc sigur? repetă Deeti. În mijlocul vostru? Crezi că mă prosteşti în faţă? Am văzut destule la viaţa mea – *sab dekhchukalbáni*. Du-te şi spune-i subedarului vostru că vrem s-o vedem pe fata noastră şi până n-o vedem nu ne potolim. Hai, du-te – imediat!

Urmară câteva momente de tăcere, timp în care-i putură auzi pe mistrii şi silahdari consultându-se între ei. După o vreme, unul dintre aceştia spuse: Tăceţi deocamdată, şi-o să vedem ce zice subedarul.

În regulă.

Imediat ce capacul tambuchiului se trânti la loc, în spaţiul dintre punţi se stârni din nou zarva:

...Iar ai făcut-o, Bhauji...

...Li-i frică de tine...

...Ce zici, Bhauji, nu pot decât să...

Aceste comentarii premature umplură sufletul lui Deeti de groază. Încă nu s-a întâmplat nimic, se răsti ea; să aşteptăm, să vedem...

Trecu un sfert de ceas şi mai bine, înainte ca tambuchiul să fie deschis din nou. Apoi, printre gratii se ivi un deget, arătând-o pe Deeti. Tu de colo, zise acelaşi glas. Subedarul zice că poţi să vii să vezi fata; tu şi atât, altcineva nu.

Numai eu? se miră Deeti. De ce?

Fiindcă n-avem chef de înc-o răzmeriţă. Mai ştii ce s-a-ntâmplat la Ganga-Sagar?

Deeti simţi mâna lui Kalua strecurându-se într-a ei, şi răspunse cu voce puternică: Nu merg nicăieri fără *jora* al meu – soţul meu.

Această declaraţie duse la încă o consfătuire pe şoptite, urmată de o nouă concesie: Bine atunci – să vină şi el.

Grătarul se deschise scârţâind, iar Deeti ieşi încet din dabusa, cu Kalua pe urmele ei. Pe punte aşteptau trei silahdari, înarmaţi cu toiege lungi, având feţele umbrite de turbane. De îndată ce Deeti şi Kalua ieşiră, zăbrelele şi chepengul fură trântite la loc, cu o asemenea finalitate încât Deeti începu să se întrebe dacă nu cumva paznicii nu aşteptaseră tot timpul altceva decât să-i despartă de ceilalţi migratori: era cu putinţă oare să fi nimerit într-o capcană?

Temerile i se înteţiră, când sirdarii scoaseră o bucată de frânghie şi-i porunciră lui Kalua să întindă mâinile în faţă.

De ce-l legaţi de mâini? exclamă Deeti.

Doar ca să stea cuminte în lipsa ta.

Fără el nu merg nicăieri!

Atunci vrei să te luăm pe sus? Ca pe ailaltă?

Kalua o scutură de cot. Du-te, îi şopti el. Dacă se întâmplă ceva, ajunge să strigi, doar. Eu voi fi aici; voi asculta şi voi găsi o cale – *ham sahára khojat*...

Deeti îşi trase mai bine ghungta, în timp ce-l urma pe silahdar în

josul scării care cobora spre beech-kamra. În comparaţie cu dabusa, această parte a navei era viu luminată, cu mai multe lămpi agăţate de tavan. Luminile se mişcau ca nişte leagăne, odată cu tangajul vasului, iar legănarea lor ca de pendul înmulţea umbrele oamenilor dinăuntru, astfel încât cabina părea să fie umplută cu o mulţime de siluete şi forme agitate. Păşind jos de pe ultima treaptă, Deeti îşi feri ochii şi se agăţă de scară, ca să-şi păstreze echilibrul. Îşi dădea seama după mirosurile amestecate, de fum şi sudoare, că în acel compartiment erau mai mulţi bărbaţi; chiar şi cu capul plecat, putea să le simtă ochii sfredelindu-i acoperământul ghungtei.

...Asta-i aia...

...*Johhan sabhanké hamré khiláf bhatkáwat rahlé*...

...Aia care-i aţâţă mereu pe ceilalţi contra noastră...

Pe Deeti aproape că o părăsi curajul, iar picioarele ar fi încetat să i se mai mişte, dacă silahdarul nu mormăia: De ce te-ai oprit? Mergi înainte.

Unde mă duceţi? întrebă Deeti.

La fată, răspunse silahdarul. Nu asta voiai?

Cu lumânarea în mână, silahdarul o conduse pe următoarele trepte, păşind într-o parte când ajunseră într-un labirint de magazii. Acolo, mirosul apei stătute din cală era atât de puternic, încât Deeti fu nevoită să-şi apuce nasul cu degetele.

Silahdarul se opri în faţa unei uşi zăvorâte. Aicea e, zise el. Ai s-o găseşti înăuntru.

Deeti aruncă o privire temătoare spre uşă. Acolo, înăuntru? întrebă ea. Ce-i locul ăsta?

Un bhandar, spuse silahdarul, în timp ce deschidea uşa.

Mirosul magaziei era înţepător şi amintea de un bazar, cu duhoarea uleioasă, ca de gumă, a heengului mai puternică până şi decât efluviile apei stătute din cală. Era întuneric beznă, iar Deeti nu putea să distingă nimic, dar auzi un suspin, aşa că strigă: Munia?

Bhauji? se auzi vocea Muniei, uşurată. Chiar tu eşti?

Da, Munia, unde eşti? Nu văd nimic...

Fata se repezi în braţele ei: Bhauji! Bhauji! Ştiam eu că ai să

vii!

Deeti întinse braţele, ţinând-o la distanţă. Proasto, Munia, proastă ce eşti! strigă ea. Ce făceai acolo, sus?

Nimic, Bhauji, răspunse Munia. Nimic nu făceam, crede-mă – mă ajuta doar la găini. S-au apropiat de noi pe furiş şi l-au luat la bătaie. Şi pe urmă, l-au trântit pe punte.

Şi tu? întrebă Deeti. Ţie ţi-au făcut ceva?

Doar câteva palme şi picioare, Bhauji, o nimica toată. Dar pe tine te aşteptau...

Dintr-odată, Deeti îşi dădu seama că în spatele ei mai venise cineva, care stătea pe loc cu o lumânare în mână. Apoi auzi un glas gros şi profund spunându-i silahdarului: la fata de-aici – pe cealaltă o vreau. Am să vorbesc cu ea între patru ochi.

În lumina pâlpâitoare, Deeti putea să distingă sacii de grâne şi dal, îngrămădiţi în stive înalte pe podeaua magaziei. Rafturile de pe margini erau pline de ulcioare cu mirodenii, mănunchiuri de ceapă şi usturoi şi martabane imense de mango, ardei şi chitre murate. Aerul era înceţoşat de un praf alb, din soiul pe care-l emană sacii cu cereale; când uşa magaziei se trânti în utma noului venit, lui Deeti îi intră în ochi o cojiţă de ardei roşu.

Aşa deci...?

Fără grabă, Bhyro Singh zăvorî uşa magaziei şi-şi înfipse lumânarea într-un sac de orez, dreaptă, cu feştila în sus. În tot acel timp, Deeti stătuse cu faţa în direcţia opusă lui, dar acum se răsuci în loc, ţinându-şi ghungta cu o mână, iar cu cealaltă frecându-se la ochi.

Ce înseamnă asta? întrebă ea, pe un ton sfidător. De ce ai vrut să mă vezi între patru ochi?

Bhyro Singh purta un langot şi un banyan, iar acum, când Deeti se întoarse spre el, movila burţii îi ieşi înainte dintre stavilele celor două veşminte atât de subţiri. Subedarul nu schiţă nicio încercare de a-şi trage vesta la loc; în schimb, îşi apucă burta cu mâinile, pe dedesubt, ca să şi-o mişte uşurel în sus şi-n jos, ca şi cum şi-ar fi cântărit-o. Apoi, îşi piguli o scamă din gura căscată a buricului şi începu s-o examineze îndeaproape.

Aşa deci, zise el din nou. Cât timp ai crezut că te poţi ascunde de mine, Kabutri-ki-ma?

Deeti simţi că se sufocă şi-şi îndesă ghungta cu pumnul în gură, ca să-şi stăpânească ţipătul.

Ce-ai amuţit aşa? N-ai nimic să-mi spui? Bhyro Singh întinse mâna spre ghungta: Acum nu mai e nevoie să te acoperi. Aici suntem numai tu şi cu mine. Numai noi.

Trăgându-i vălul jos, îi înclină capul pe spate, cu degetul, apoi dădu din cap cu satisfacţie: Ochii cenuşii; mi-i amintesc, plini cu vrăjitorie. Ochii unei chudail, ziceau unii – dar eu mereu am spus: nu, ăştia-s pur şi simplu ochi de târfă.

Deeti încercă să-i dea mâna la o parte de pe gât, de unde o ţinea, dar nu reuşi. Dacă ştiai cine sunt, întrebă ea, continuând să-l sfideze, de ce n-ai spus nimic mai devreme?

Buzele lui se răsfrânseră în derâdere: Şi să mă fac singur de râs? Să-mi recunosc legătura cu o femeie ca tine? O târfă care a fugit c-un măturător de scârnă? O căţea în călduri care şi-a făcut de ruşine familia, satul, socrii? Mă crezi tâmpit? Nu ştii că şi eu am fiice, pe care vreau să mi le mărit?

Îngustându-şi ochii, Deeti se răsti la el: la seama. *Jora* al meu mă aşteaptă, sus.

Jora al tău? repetă Bhyro Singh. Poţi să uiţi de lepădătura aia care scormoneşte prin gunoaie. Pân-la sfârşitul anului, o să fie mort.

I ká káhat ho? exclamă ea, cu vocea sufocată. Ce tot spui acolo...?

Bhyro Singh îşi petrecu un deget în susul gâtului ei, apoi îi răsuci lobul urechii: Nu ştii, zise el, că eu sunt cel însărcinat cu raţiile voastre? Nu ştii că eu hotărăsc cine vă va fi stăpânul, în Mareech? Am şi scris numele lui *jora* al tău pentru o plantaţie din miazănoapte. În veci n-o să se mai întoarcă viu de-acolo. Poţi să mă crezi pe cuvânt: râmătorul ăsta-n bălegar de-i zici tu soţ poa' să-şi ia adio de la viaţă.

Şi eu? întrebă Deeti.

Tu? Zâmbind, Bhyro Singh îi mângâie din nou gâtul. Pentru tine, am alte planuri.

Ce planuri?

Vârful limbii lui trecu peste buze, iar în glas i se simți un scrâșnet când răspunse: Ce vrea omu' de la o târfă? Mâna i se strecură sub choliul ei, prin deschizătura de la gât, începând să bâjbâie ca s-o apuce de ceva.

Ruşine să-ți fie! protestă Deeti, dându-i mâna la o parte. Ruşine...

Aicea nu-i nimica care să fie nou pentru mine, spuse el, zâmbind. Am văzut traista şi ştiu că-i plină cu boabe – *dekhlé tobra, janlé bharalba.*

Áp pe thuki! strigă Deeti. Scuip pe tine şi pe toată scârbăvnicia ta!

Bhyro Singh se aplecă înainte, până ajunse să-i atingă sânii cu burta. Zâmbi din nou: Cine crezi că ți-a ținut picioarele desfăcute în noaptea nunții? Ce credeai, că bobocu' ăla de launda, cumnatutău, ar fi fost în stare să se descurce de unu' singur?

N-ai pic de ruşine? se înecă Deeti, cu silă. Nu e nimic ce n-ai să spui? Nu ştii că aştept un copil?

Un copil? râse Bhyro Singh. Un plod de la gunoier? Când am să termin cu tine, progenitura lui o să ți se scurgă din burt-afară ca un gălbenuş de ou spart.

Şi, strângând-o şi mai tare de gât, ridică mâna cealaltă spre un raft. Apoi mâna reveni, învârtind amenințător în aer un *belan* de făcut roti, lung de-un cot.

Ei, ce zici, Kabutri-ki-ma? întrebă el. Eşti destul de târfă pentru asta?

Nu strigătul lui Deeti după ajutor, ci repetarea lui ca un ecou, de către Munia, se auzi pe puntea principală, unde Kalua stătea pe vine între doi silahdari, cu mâinile legate la spate cu o bucată de frânghie. Stătuse liniştit la locul lui, de când Deeti fusese dusă de-acolo, gândindu-se pe îndelete la ceea ce-ar fi fost de făcut dacă se ajungea la tot ce putea fi mai rău. Silahdarii erau înarmați uşor, cu cuțite şi lathiuri, iar Kalua ştia că nu i-ar fi fost deloc greu să scape de ei. Dar după aceea, ce mai putea să facă? Dacă se gândea să dea năvală în kamra gărzilor, avea să nimerească peste mult mai

mulţi oameni, şi mai înarmaţi: l-ar fi omorât înainte de a o putea ajuta pe Deeti în vreun fel. Mult mai bine ar fi fost să dea alarma, în aşa fel încât să se audă în toate locurile de pe navă – iar instrumentul ideal pentru asta se afla la doar câţiva paşi distanţă: ghanta cabinei de pe punte. Dacă reuşea să tragă clopotul, migratorii ar fi fost alertaţi, iar ofiţerii şi lascarii ieşeau pe bord în forţă.

Acasă, în carul lui cu boi, Kalua avusese obiceiul de a număra scârţâielile roţii, pentru a măsura cât mai precis timpul şi distanţele. Acum, constată că putea obţine acelaşi rezultat numărând valurile care veneau spre navă, ridicându-i prova şi apoi lăsându-i-o iar jos, după cum treceau pe dedesubt. După zece asemenea balansări, îşi dădu seama că ceva trebuia să fie în neregulă – şi tocmai atunci auzi vocea Muniei, strigând: Bhauji? Ce-ţi fac...?

Schoonerul tocmai urca pe panta abruptă a unui val, iar Kalua simţea cum tălpile i se rezemau oblic pe parapetul înclinat. În faţa lui, puntea arăta ca o colină, urcând constant. Folosindu-se de copastie ca de o rampă pentru sărituri, se aruncă înainte, ca o broască, parcurgând dintr-un singur salt jumătate din distanţa până la clopot. Se mişcase atât de brusc, încât silahdarii nu apucară să mişte niciun deget, când Kalua ajunse la sfoara legată de limba clopotului. Dar înainte de a putea trage clopotul trebuia să desfăşoare sfoara de pe belciug, iar această pauză le dădu paznicilor răgazul de care aveau nevoie ca să se dezmeticească şi să sară asupra lui; unul dintre ei îl lovi cu un lathi peste mâini, în timp ce celălalt îi cădea în spate, încercând să-l trântească pe punte.

Kalua îşi făcu un pumn dublu din mâinile legate laolaltă şi-l lovi pe silahdarul înarmat cu lathi, doborându-l de pe picioare. Apoi, întorcându-se din inerţia loviturii, apucă braţul celuilalt şi i-l smuci, trântindu-l pe punte cu capul înainte. În sfârşit, înhăţă sfoara clopotului, o desprinse de belciug şi începu să tragă.

În timp ce începeau să răsune primele dangăte furioase de clopot, un alt val atinse nava, înclinând-o cu putere într-o parte. Unul dintre paznici, care tocmai încerca să se ridice în picioare, fu aruncat iar pe punte, iar celălalt, care pornise spre Kalua, alunecă într-o parte, astfel încât copastia îl izbi în burtă. Rămase o clipă suspendat în echilibru pe parapet, cu jumătate din trup deasupra

mării, încercând înnebunit să se agațe de tacheții alunecoși. Apoi, ca pentru a se descotorosi de el, *„Ibis"* își înclină bordul și mai mult, iar creasta înspumată a unui val furios ajunse la el și-l târî în adâncuri.

Încă o dată, dangătele clopotului transformară dabusa într-o tobă. Neștiind ce se întâmplă deasupra, migratorii se strânseră laolaltă în pâlcuri, în timp ce ropotul picioarelor de pe punte se înteța vertiginos. Pe lângă tam-tamul sacadat, începea să se audă și un alt sunet, și mai surprinzător – un cor de hookumuri și strigăte alarmate: *Admi giráh! Om la apă! Atenție la prova! Peechil dekho! Dekho peechil!* Și totuși, în ciuda strigătelor și a agitației, nu se simțea nicio schimbare în mișcarea schoonerului: *„Ibis"* despica mai departe apele, imperturbabil ca întotdeauna.

Deodată, trapa dabusei se deschise, iar Deeti și Munia se rostogoliră înăuntru. Fără să piardă vremea, Paulette își croi drum cu coatele prin mulțimea care se adunase în jurul lor: Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? Sunteți bine?

Deeti tremura atât de tare, încât abia mai putea să scoată o vorbă...

Da, suntem bine, amândouă... Ghanta ne-a salvat.

Cine l-a sunat?

Soțul meu... a izbucnit o încăierare, și unul dintre silahdari a căzut... a fost un accident, dar ei zic că-i o crimă... l-au legat de catarg, pe *jora* al meu...

Ce-i vor face, Bhauji?

Nu știu, suspină Deeti, frângându-și mâinile. Nu știu, Pugli: subedarul s-a dus să le vorbească afsarilor. Acuma, totul ține numai de Kaptan. Poate-o să i se facă milă... nu putem decât să nădăjduim...

În întuneric, Munia se strecură până lângă Paulette și o luă de braț: Pugli, spune-mi... Azad? Ce face?

Paulette o privi încruntată: Munia, după toate necazurile care s-au întâmplat, și numai din cauza ta, mai îndrăznești să întrebi?

Munia începu să suspine: Nu făceam nimic, Pugli, crede-mă – vorbeam doar. Ce-i așa de rău în asta?

Rău sau nu, el e cel care plăteşte preţul, Munia. E atât de grav rănit, încât aproape că şi-a pierdut cunoştinţa. Cel mai bine, Munia, e ca de-acum să te ţii cât mai departe de el.

Pentru Zachary, cel mai derutant aspect al vieţii pe mare era ciclul ciudat al somnului care rezulta de pe urma ritmului invariabil al carturilor. Stând treaz câte patru ore şi dormind altele patru – cu excepţia cartului mic din zori şi asfinţit – descoperea adesea că trebuia să se scoale tocmai când dormea mai adânc. Rezultatul acestui lucru era că dormea la fel cum se îmbuibă un mâncău, înfulecând lacom ori de câte ori are ocazia şi simţindu-se revoltat pentru fiecare minut scăzut din festin. În timp ce dormea, auzul lui bloca orice sunet care-ar fi putut să-l trezească sau să-l deranjeze indiferent cum – strigăte şi hookumuri, vuiete ale mării şi ale vântului. Şi totuşi, urechile lui numărau bătăile de clopot, aşa că, până şi în timpul celui mai adânc somn, rămânea mereu conştient de timpul rămas până ce îi venea din nou rândul pe punte.

În seara aceea, fiind liber până la miezul nopţii, Zachary se pusese în pat la scurt timp după masa de seară şi aproape imediat îl furase somnul; dormise adânc până la auzul clopotului cabinei de pe punte. Atunci, trezindu-se dintr-odată, trase pe el o pereche de pantaloni şi se repezi la pupa, să se uite după omul care căzuse peste bord. Căutarea nu dură mult, toată lumea ştiind că şansele silahdarului de a scăpa cu viaţă pe marea aceea agitată erau prea mici ca să merite să strângă velele sau să întoarcă nava din drum: până ce ar fi isprăvit oricare dintre cele două manevre, omul avea să se fi scufundat de mult. Dar nu era deloc uşor să-i întoarcă spatele unui om care se îneacă, iar Zachary rămase la pupa mult timp, chiar şi când nu mai avea niciun rost să întârzie acolo.

Când coborî iar în cabină, făptaşul fusese legat de catargul mare, iar căpitanul se închisese în cabina lui împreună cu Bhyro Singh şi cu tălmaciul, Babu Nob Kissin. O oră mai târziu, când Zachary se pregătea să se ducă pe punte ca să intre de veghe, stewardul Pinto îi bătu la uşă ca să-l anunţe că era chemat la căpitan. Ieşind din cabină, Zachary îi găsi pe căpitanul Chillingworth şi domnul Crowle deja aşezaţi la masă, în cabina echipajului, pe când ste-

wardul aştepta în apropiere, cu sticla de brandy şi paharele pe o tavă.

După ce toţi fură serviţi, căpitanul îl expedie pe stewardul Pinto cu o mişcare a capului:

– Şi-acuma, ieşi. Şi să nu care cumva să te găsesc învârtindute prin jurul cabinei de pe punte.

– Sahib.

Căpitanul aşteptă ca stewardul să dispară, înainte de a vorbi din nou.

– E o situaţie nefericită, domnilor, spuse el posomorât, învârtindu-şi brandy-ul în pahar. Nefericită situaţie – mult mai proastă decât credeam.

– Aduce numai rele, netrebnicul ăla negru, comentă domnul Crowle. O să dorm mai liniştit după ce-l aud că-şi cârâie cântecu' ştreangului.

– A, o să fie spânzurat, cu siguranţă, confirmă căpitanul. Dar, aşa cum stau lucrurile, n-am eu căderea să-l osândesc. Cazul trebuie să fie judecat de un tribunal din Port Louis. Iar subedarul, între timp, va trebui să se mulţumească doar cu-o bătaie cu biciul.

– Biciuit *şi* spânzurat, domnule? întrebă Zachary, nevenindu-i să creadă. Pentru aceeaşi faptă?

– În ochii subedarului, răspunse căpitanul, crima e cea mai neînsemnată dintre ofensele lui. Spune că dacă ar fi la ei în ţară, ăstuia i s-ar tăia picioarele ca să fie date la câini, pentru ce-a făcut.

– Şi ce-a făcut, domnule? se interesă Zachary.

– Omul ăsta... începu căpitanul, coborând privirea spre o foaie de hârtie, pentru a-şi aminti numele, acest Maddow Colver, este un paria care a fugit cu o femeie de castă superioară – întâmplător, o rudă a subedarului. De aceea s-a înscris Colver printre migratori – ca s-o poată duce pe femeie într-un loc unde să n-o mai găsească nimeni, niciodată.

– Dar, domnule, interveni Zachary, cu siguranţă, nu ne priveşte pe noi ce nevastă îşi alege el sau nu, aşa-i? Şi, desigur, nu putem lăsa să fie biciuit pentru asta, atâta vreme cât se află în custodia noastră, nu?

– Ce vorbeşti?! se miră căpitanul, ridicând din sprâncene.

Sunt uimit, Reid, că dintre toţi oamenii, tocmai tu – un american! – pui problema aşa. Ia spune-mi, ce crezi că s-ar întâmpla în Maryland, dacă o femeie albă ar fi violată de un negru? Ce-ai face tu, sau eu, sau oricare dintre noi, cu un bronzat care şi-ar face de cap cu nevestele sau surorile noastre? Şi ce drept avem noi să le refuzăm lor o răzbunare despre care cu siguranţă am declara că nouă ni se cuvine? Nu, domnilor...

Căpitanul se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe încoace şi-ncolo prin cabina echipajului, în timp ce continua să peroreze:

– ...nu, domnilor, n-am să le refuz acestor oameni, care ne-au slujit cu atâta credinţă, justiţia pe care o doresc. Căci trebuie să ştiţi un lucru, domnilor, există un pact nescris între omul alb şi băştinaşii care-i susţin puterea în Hindustan – şi anume, că în chestiunile de însurătoare şi procreare, însoţirile trebuie să se facă numai între cei de-o seamă, şi fiecare să aibă de-a face numai cu ai lui. Ziua când localnicii şi-cr pierde încrederea în noi, ca garanţi ai ordinii de castă, va fi ziua, domnilor, în care va suna ceasul domniei noastre. Acesta este principiul inviolabil pe care se bazează autoritatea noastră – ceea ce face cârmuirea noastră să fie diferită de aceea a unor popoare decăzute şi degenerate ca spaniolii şi portughezii. Păi, domnilor, dacă doriţi să vedeţi ce se alege din mezalianţe şi altoiuri, n-aveţi decât să le vizitaţi posesiunile...

La asta, căpitanul se întrerupse brusc, proţăpindu-se în spatele unui scaun:

– ...Şi dacă tot am ajuns aicea, daţi-mi voie să vă vorbesc pe şleau – la amândoi: domnilor, ceea ce faceţi în port vă priveşte; nu am nicio jurisdicţie asupra dumneavoastră, pe uscat; nu e treaba mea dacă vă petreceţi timpul în cârciumi sau în bordeluri. Chiar dacă vă vine pofta să vă faceţi mendrele în cele mai mizere văgăuni, mie puţin îmi pasă. Dar atâta vreme cât vă aflaţi pe mare şi sunteţi sub comanda mea, trebuie să ştiţi că dacă se aduce vreodată cea mai mică dovadă despre relaţii intime ale oricăruia dintre ofiţerii mei cu vreo băştinaşă, de orice fel... ei bine, domnilor, daţi-mi voie să vă spun doar că omul acela ar face bine să nu se aştepte la nicio fărâmă de milă din partea mea.

Niciunul dintre ofiţeri nu avu ce să-i răspundă la asta, şi

amândoi îşi feriră ochii.

– Cât despre acest Maddow Colver, urmă căpitanul, va fi biciuit mâine. Şaizeci de lovituri, care-i vor fi administrate de subedar la amiază.

– Aţi spus şaizeci, domnule? întrebă Zachary, uluit şi neîncrezător.

– Atâtea a propus subedarul, răspunse căpitanul, şi i-am aprobat dorinţa.

– Dar nu e pericol să sângereze de moarte, domnule?

– Asta rămâne de văzut, Reid, i-o întoarse căpitanul Chillingworth. Poţi fi sigur că, dacă se întâmplă aşa, subedarului n-o să-i pară deloc rău.

La scurt timp după ce se crăpase de ziuă, Paulette îşi auzi numele şoptit prin deschizătura pentru aerisire: Putli? Putli?

Jodu? Ridicându-se în picioare, îşi lipi ochiul de spărtură. Jodu, dă-te mai încolo; vreau să te văd cât mai bine.

Jodu se retrase, iar Paulette scoase un mic ţipăt involuntar. În lumina slabă care pătrundea prin crăpăturile dintre scânduri, văzuse că tânărul avea braţul stâng legat de gât, într-o eşarfă improvizată, iar ochii-i erau atât de învineţiţi şi umflaţi, încât abia dacă li se mai zărea albul. Din răni încă i se mai prelingea sânge, iar ţesătura banyanului de împrumut era vârstată cu dâre roşiatice.

O, Jodu, Jodu! şopti ea. Ce ţi-au făcut?

Acum doar umărul mă mai doare, răspunse el, cu o încercare de a zâmbi. Restul rănilor arată urât, dar nu mă mai dor chiar atât de rău.

Dintr-odată furioasă, Paulette spuse: Din cauza acelei Munia, e aşa o...

Nu! o întrerupse Jodu. Nu poţi da vina pe ea; numai eu sunt de vină.

Paulette nu putu să nege adevărul acestor cuvinte. O, Jodu, repetă ea. Ce neghiob eşti: de ce-ai făcut o prostie atât de mare?

N-a fost nimic, Putli, replică el nepăsător. Stăteam şi noi împreună, doar, ca să ne treacă timpul mai uşor, fără să facem niciun rău. Atâta tot.

Nu te-am prevenit, Jodu?

Ba da, Putli, m-ai prevenit, sosi răspunsul. Şi au mai făcut-o şi alţii. Dar dă-mi voie să te întreb: nu te-am prevenit şi eu pe tine să nu încerci să te urci pe corabia asta? Şi tu ce-ai făcut – m-ai ascultat? Nu, sigur că nici nu m-ai băgat în seamă. Aşa am fost tu şi cu mine, amândoi, dintotdeauna: mereu găseam câte o cale de a face tot ce ni se năzărea. Dar cred că nimic nu ţine o veşnicie, nu? Şi pe urmă, trebuie s-o iei iar de la început.

Aceste cuvinte o alarmară pe Paulette, şi nu în ultimul rând fiindcă introspecţia îi fusese dintotdeauna complet străină lui Jodu; înainte, niciodată nu-l mai auzise vorbind în felul acela.

Şi acum, Jodu? îl întrebă ea. Acum ce-o să se întâmple cu tine?

Nu ştiu, răspunse el. Unii dintre tovarăşii mei de bord zic că toată tamashaua va fi dată uitării într-o zi, două... Dar alţii cred că de-acum încolo silahdarii or să se ia de mine întruna, până ajungem în port.

Şi tu? Tu ce crezi?

Jodu nu se grăbi cu răspunsul, iar când vorbi, o făcu cu preţul unui efort. Eu unul, Putli, începu el, am terminat cu *„Ibis"*. După ce-am fost bătut ca un câine de faţă cu toată lumea, mai degrabă m-aş îneca, decât să mai plutesc cu corabia asta blestemată.

În glasul lui se simţea o notă implacabilă şi nefamiliară, care o făcu să-l privească din nou, ca pentru a se asigura că într-adevăr Jodu era acela care vorbise. Dar priveliştea pe care i-o văzură ochii nu-i oferea nicio asemenea încurajare: cu chipul său umflat şi plin de vânătăi şi hainele mânjite de sânge, arăta ca o crisalidă a unei făpturi noi şi necunoscute. Îi amintea de o sămânţă de tamarind pe care o învelise odată în straturi de pânză umedă: după ce o tot udase două săptămâni, când o mlădiţă îşi scosese capul, îi desfăcuse învelitorile ca să caute sămânţa – dar zadarnic: nu mai rămăseseră din ea decât nişte fragmente mărunte, ca nişte cojiţe.

Ce-ai să faci atunci, Jodu? îl întrebă.

Tânărul se apropie, atingând gura de aerisire cu buzele. Ascultă, Putli, şopti el, n-ar trebui să-ţi spun asta, dar s-ar putea ca unii dintre noi s-avem o şansă să scăpăm de pe corabie.

Cine? Şi cum?

Cu una dintre bărci – eu, qaidiii, şi alţi câţiva. Încă nu e nimic sigur, dar dacă e s-o facem, la noapte vom încerca. Şi e un lucru pe care s-ar putea să trebuiască să-l faci pentru noi – încă nu ştiu sigur, dar când voi şti, am să-ţi spun. Până atunci, nicio vorbă, la nimeni!

Habés-pál!

Hookumul de coborâre a pânzelor se dădu pe la jumătatea dimineţii. Jos, în dabusa, toată lumea ştia că nava avea să-şi strângă velele când sosea momentul pentru biciuirea lui Kalua; prima schimbare pe care o percepură în sunetul pe care îl producea greementul, în vreme ce simţeau că nava încetinise, fu semnalul care-i anunţă că acel moment se apropiase. Cum catargele erau dezgolite aproape complet, vântul începuse să şuiere prin sarturi şi straiuri. Suflase constant toată noaptea, iar *„Ibis"* continua să înainteze peste valuri mari, cu creste pătate de spumă. Între timp, cerul se întunecase, norii negri dând buzna unii peste ceilalţi.

După ce corabia încetini, mistriii şi silahdarii începură să-i adune pe migratori la un loc, cu o plăcere crudă, aproape perversă: femeilor li se spuse să rămână în dabusa, dar bărbaţii, cu excepţia celor câţiva care erau prea bolnavi ca să se poată ţine pe picioare, au fost siliţi cu toţii să urce afară. Au ieşit pe punte aşteptându-se să-l găsească pe Kalua lângă catarg, legat în lanţuri, dar omul nu se vedea nicăieri: fusese dus în fana şi n-avea să fie scos iar la iveală decât mai târziu, când apariţia lui urma să aibă cel mai mare efect posibil.

Schoonerul se înclina atât de mult, încât migratorii nici nu se mai puteau ţine pe picioare, la fel ca la ultima lor adunare, de la Saugor Roads. Paznicii îi puseră să se aşeze rânduri-rânduri, cu faţa spre mijlocul punţii şi spatele spre pupa. Ca pentru a sublinia natura exemplară a ceea ce aveau să vadă, paznicii şi supraveghetorii se asigurau cu meticulozitate că fiecare om putea să vadă clar şi nestingherit construcţia ca un cadru care fusese pregătită pentru biciuirea lui Kalua – un grătar dreptunghiular care fusese prins sub parapetul dunetei de la prova, având legate în fiecare colţ frânghii

pentru imobilizarea gleznelor şi a încheieturilor de la mâini.

Bhyro Singh se postase în fruntea acestei adunări, îmbrăcat cu vechea lui uniformă de la regiment: un dhoti proaspăt spălat şi o tunică maro, cu galoanele de subedar pe mâneci. În timp ce paznicii îi amplasau în ordine pe migratori, subedarul stătea aşezat turceşte pe un colac de frânghii, pieptănând nojiţele unui chabuk de piele şi oprindu-se, din timp în timp, ca să şfichiuiască prin aer cu harapnicul. Nu le dădea nicio atenţie migratorilor; aceştia, însă, nu-şi puteau lua ochii de la curelele lucitoare ale biciului.

Într-un târziu, după ce administrase o ultimă încercare chabukului, subedarul se ridică şi-i făcu semn stewardului Pinto să-i cheme pe ofiţeri la prova. Trecură câteva minute până să apară sahibii – mai întâi kaptanul, apoi şi cei doi malumi. Se vedea bine că toţi trei erau înarmaţi, căci îşi lăsaseră vestoanele descheiate astfel încât paturile pistoalelor înfipte la cingătoare să fie cât mai vizibile. Conform obiceiului, kaptanul îşi ocupă poziţia nu în mijlocul punţii, ci în marginea de sub vânt, care întâmplător era partea dinspre dawa a schoonerului. Cei doi malumi stăteau de strajă lângă centru, de-o parte şi de alta a cadrului pentru biciuit.

Toate aceste acţiuni se desfăşuraseră într-un ritm lent, ceremonios, pentru a le lăsa migratorilor timp să asimileze fiecare element: era ca şi cum ar fi fost pregătiţi nu doar să asiste la execuţie, ci chiar să se împărtăşească din experienţa durerii. Trecerea timpului şi acumularea treptată a detaliilor creau un fel de amorţire rău prevestitoare – o atmosferă nu atât de teamă, cât mai degrabă de anticipare colectivă – aşa că, în momentul când Kalua fu condus prin mijlocul lor, toţi se simţiră ca şi cum ei înşişi ar fi fost legaţi de cadru, pentru a fi biciuiţi.

Într-o singură privinţă niciunul dintre ei nu s-ar fi putut identifica cu Kalua – şi anume, proporţiile lui enorme. A fost adus pe punte având pe el doar un langot alb de pânză care-i fusese legat strâns printre picioare, astfel încât să lase o suprafaţă de piele cât mai întinsă pentru a fi biciuită. Fâşia de pânză a langotului părea să-i amplifice statura, astfel încât chiar înainte de a se apropia de dunetă, fu clar că trupul lui n-avea să încapă în cadrul pregătit: ajungea cu capul mult mai sus, aproape de balustradă, care se situa

cam la acelaşi nivel cu genunchii malumilor. Ca rezultat, a trebuit să se aranjeze din nou legăturile care fuseseră pregătite pentru el: în timp ce gleznele-i rămâneau în cele două colţuri de jos ale ramei, încheieturile mâinilor nu puteau fi legate decât de stinghiile de jos ale balustradei, pe aceeaşi linie cu faţa lui. După ce sforile fură strânse bine şi probate, subedarul îl salută pe kaptan şi anunţă că totul era gata: *Sab taiyár sah'b!*

Kaptanul răspunse cu o înclinare a capului, făcându-i semn să înceapă:

– Chullo!

Tăcerea de pe punte era acum atât de adâncă, încât glasul kaptanului se auzea desluşit până în dabusa, ca şi paşii subedarului, când acesta îşi măsură distanţa de la care să lovească. Deeti scoase o exclamaţie sufocată – *Hé Rám, hamré bachaó!* Paulette şi celelalte femei se adunaseră în jurul ei, acoperindu-şi urechile cu mâinile, într-un efort de a amortiza sunetele proiectate de loviturile de bici – zadarnic, după cum a reieşit, căci nu puteau fi cruţate de nimic: nici de şuieratul pieii în timp ce sfâşia văzduhul, nici de trosnetul greţos cu care acesta muşca din carnea lui Kalua.

Sus, pe dunetă, Zachary stătea cel mai aproape de omul biciuit, şi simţea impactul biciului prin tălpi. Un moment mai târziu, ceva îl înţepă în obraz; îşi trecu dosul mâinii peste piele şi văzu o dâră de sânge. Cu un nod de scârbă în gât, făcu un pas înapoi.

Lângă el, domnul Crowle, care-l privise cu un zâmbet sardonic, chicoti:

– Nu-i bună gâsca fără sos, hmm, Dom' Pigmeu?

Mişcarea braţului îl adusese pe Bhyro Singh destul de aproape ca să poată vedea dâra roşie care se umfla pe pielea lui Kalua. Cu o satisfacţie sălbatică, îi mormăi la ureche: *Kuttá!* Câine-de-gunoaie, vezi cu ce te-ai ales? Până să termin cu tine, ai să crăpi.

Kalua îl auzea clar, prin bâzâitul din cap, şi întrebă în şoaptă: Malik – ce rău ţi-am făcut?

Întrebarea lui – la fel ca tonul uimit pe care o pusese – îl înfurie şi mai mult pe Bhyro Singh. Ce mi-ai făcut? mârâi el. Nu-i destul că eşti cine eşti?

Aceste cuvinte reverberară prin mintea lui Kalua, în timp ce subedarul se îndepărta, ca să-şi pregătească următoarea lovitură: Da, ceea ce sunt e de ajuns... în viaţa asta şi-n cea viitoare, va fi de ajuns... soarta asta mi-o voi trăi la nesfârşit, iar şi iar şi iar...

Şi totuşi, chiar şi în timp ce asculta ecourile vocii lui Bhyro Singh, într-o altă parte a capului său număra paşii subedarului, socotind secundele până la lovitura următoare. Când şfichiul i se înfipse din nou în piele, durerea fu atât de aprigă, atât de orbitoare, încât capul îi căzu într-o parte, ajungând cu gura lângă încheietura mâinii, astfel că simţi cu buzele asprimea funiei. Ca să nu-şi muşte limba, strânse frânghia în dinţi, iar când biciul lovi din nou, durerea îi făcu fălcile să se încleşteze, astfel că reteză cu dinţii unul dintre cei patru colaci de funie care-i ţineau braţul legat.

Din nou, glasul subedarului îi răsună în urechi, vorbind într-o şoaptă batjocoritoare: *Kãptí ke marlá kuchhwó dokh nahin* – Să ucizi un înşelător nu-i păcat...

Şi aceste cuvinte răsunară prin capul lui Kalua – *kãptí... ke... marlá..... kuchhwó... dokh... nahin...* – fiecare dintre silabe marcând câte unul din paşii subedarului, care se îndepărta şi apoi se întorcea ca să revină tropăind, până când biciul îi izbi din nou spatele, iar dinţii lui Kalua muşcară încă un colac de funie: apoi începu iar, număratul silabelor, pocnetul harapnicului, încleştarea din dinţi – încă o dată, şi încă o dată, până când legătura de la mână fu aproape complet tăiată, în afara câtorva ultime fibre.

Între timp, ropotul ca de tobă din capul lui Kalua ajunsese să se sincronizeze atât de bine cu paşii subedarului, încât ştiu cu cea mai mare precizie când anume se descolăcea şfichiul prin aer, şi mai ştiu şi când să-şi elibereze mâna. În timp ce subedarul se repezea înainte, Kalua îşi răsuci torsul pe şurubul taliei şi înhăţă biciul din zbor, în timp ce se desfăcea spre el. Dintr-o smucire a încheieturii mâinii, îl aruncă înapoi, astfel că laţul se încolăci pe gâtul ca de bou al lui Bhyro Singh. După care, cu o singură arcuire învăluitoare şi fluentă a braţului, strânse brusc harapnicul, smucindu-l cu atâta forţă încât, înainte ca oricine să poată face un pas sau măcar să scoată cel mai mic sunet, subedarul zăcea mort pe punte, cu grumazul frânt.

Jos, în dabusa, femeile își țineau respirația: până acum, sunetul năvalnic al atacurilor lui Bhyro Singh fusese urmat întotdeauna de pocnetul sfâșietor al biciului când mușca din carnea spinării lui Kalua. De astă dată, însă, ritmul se întrerupse înainte de a ajunge la punctul culminant: era ca și cum o mână nevăzută ar fi înăbușit bubuitul tunetului care urmează unui fulger. Iar când tăcerea a fost spartă, nu se auzi un zgomot ca acela la care se așteptaseră, ci un muget concertat, ca și cum un val s-ar fi prăvălit peste corabie, învăluind-o în haos: urlete, strigăte și tropăit de picioare, amestecându-se și întețindu-se, până când elementele individuale n-au mai putut fi deosebite. Dabusa a devenit din nou o tobă uriașă, izbită de picioare în panică deasupra, și de valuri furioase dedesubt. Pentru femei, suna de parcă vasul s-ar fi scufundat, iar bărbații se luptau între ei să scape cu bărcile, lăsându-le pe ele în urmă, să se înece. Alergând la scară, femeile se repeziră în sus, spre ieșirea ferecată, dar tocmai când prima dintre ele ajunse acolo, tambuchiul se deschise. Așteptându-se să se prăvălească peste ele un torent de apă, femeile săriră de pe scară – dar, în locul cascadei, apăru mai întâi un migrator, apoi încă unul, și încă unul, toți rostogolindu-se unii peste alții ca să evite loviturile de lathi ale silahdarilor. Femeile se repeziră asupra lor, zgâlțâindu-i ca să-și revină, dornice să știe ce se întâmplase sus și ce se petrecea în continuare.

...Kalua l-a omorât pe Bhyro Singh...

...cu propriul lui chabuk...

...i-a rupt gâtul...

...și acum silahdarii vor să se răzbune...

În învălmășeala de fraze, le era greu să-și dea seama ce anume era adevărat și ce nu: un om spunea că silahdarii îl uciseseră deja pe Kalua, dar altul îl contrazise, afirmând că era viu, deși stâlcit în bătaie. Acum, în timp ce alți și alți oameni năvăleau în jos pe scară, fiecare avea câte ceva nou de adăugat, ceva diferit de precizat, așa că Deeti se simțea aproape ca și cum ar fi fost ea însăși

pe puntea principală, urmărind desfăşurarea evenimentelor: Kalua, eliberat din cadrul în care fusese legat, era târât pe punte de către paznicii furioşi. Kaptanul stătea pe dunetă, cu cei doi malumi lângă el, încercând să discute raţional cu silahdarii, cărora le spunea că aveau tot dreptul să ceară dreptate, şi urmau să aibă parte de ea, dar numai printr-o execuţie legiuită şi aplicată corect, nu prin linşaj.

Dar atâta lucru nu era de ajuns pentru a mulţumi gloata ieşită din minţi de pe puntea principală, care începuse să urle: Acum! Acum! Să-l spânzurăm acum!

Aceste răcnete declanşară dintr-odată un clocot fierbinte, în adâncul pântecului lui Deeti – ca şi cum copilul ei încă nenăscut s-ar fi speriat şi acum încerca să scape de vocile care cereau moartea tatălui său. Trântindu-şi palmele peste urechi, Deeti se prăvăli în braţele celorlalte femei, care o duseră parte pe sus, parte târâş, în colţul lor de dabusa, unde o culcară pe scânduri.

– Daţi-vă mai-napoi, nemernicilor!

Un moment după ce mugetul erupsese de pe buzele domnului Crowle, aerul fu străpuns de o detunătură de pistol. La instrucţiunile căpitanului, ţintise la stânga gruilor de la tribord, unde silahdarii târâseră trupul lui Kalua, căzut aproape în nesimţire, intenţionând să-l spânzure cu ajutorul unui ştreang improvizat. Focul de armă îi opri brusc şi, răsucindu-se în loc, se pomeniră faţă-n faţă nu cu unul, ci cu trei perechi de pistoale. Căpitanul şi cei doi ofiţeri stăteau umăr la umăr pe dunetă, cu armele în mâini şi cocoaşele trase.

– Înapoi! Înapoi, am zis!

În dimineaţa aceea, paznicilor nu li se distribuiseră muschete, şi erau înarmaţi numai cu suliţe şi spade. Timp de-un minut, două, scrâşnetul metalului pe metal se putu auzi clar, în timp ce oamenii forfoteau pe punte, făcându-şi de lucru la prăselele şi tecile armelor, nehotărâţi cum să procedeze în continuare.

Mai târziu, Zachary avea să-şi aducă aminte cum se gândise că, dacă silahdarii s-ar fi repezit chiar în acel moment, toţi odată, asupra dunetei, cei trei ofiţeri n-ar fi putut face mare lucru ca să-i

ţină pe loc: după ce trăgeau prima rafală, ar fi rămas fără apărare. Căpitanul Chillingworth şi domnul Crowle ştiau şi ei acest lucru la fel de bine ca el, dar mai ştiau şi că acum cale de întoarcere nu mai exista – căci, dacă silahdarilor li se dădea voie să săvârşească un act de linşaj, atunci nimeni nu putea şti ce-ar fi fost în stare să facă în continuare. Kalua trebuia să fie spânzurat pentru asasinarea lui Bhyro Singh, asta era limpede – dar la fel de limpede era şi că execuţia nu putea fi opera unei gloate dezlănţuite. Fără să-şi fi vorbit, toţi cei trei ofiţeri erau de acord asupra acestui lucru: dacă silahdarii îşi puneau în minte să se revolte, acesta era momentul când trebuia să-i înfrunte.

Cel care câştigă partida fu nimeni altul decât domnul Crowle. Îndreptându-şi umerii, se aplecă peste balustradă şi-şi legănă pistoalele, cu un gest de invitaţie:

– Haideţi, tuciuriilor; nu staţi acolo, să vă rânjiţi dantura la mine. Hai să vedem, aveţi ori ba măcar o pereche de boaşe, pentru toţi câţi v-aţi adunat!

Nici Zachary şi nici altcineva nu putea să nege că domnul Crowle arăta foarte impunător, aşa cum stătea pe dunetă, cu picioarele depărtate, ţinând în fiecare mână câte un pistol şi lăsând să i se reverse de pe buze un şuvoi de obscenităţi:

– ...haită de zdrenţăroşi de căcat, să vedem care-i ăl dintâi de-o lua un plumb în gaura-şuncalionului...

În privirea lui se citea o asemenea poftă de sânge, încât nimeni nu se putea îndoi că ar fi tras fără să stea o clipă pe gânduri. Silahdarii părură să înţeleagă acest lucru, căci după un minut sau două coborâră ochii, părând să le piară orice chef de gâlceavă.

Domnul Crowle nu pierdu vremea şi profită imediat de avantajul pe care-l dobândise.

– Da-ţi-vă mai-napoi; daţi-vă-napoi, am zis, plecaţi de lângă coolie.

Nu fără unele bombăneli, silahdarii se retraseră încet de lângă trupul prăbuşit al lui Kalua, adunându-se la mijlocul punţii. Fuseseră înfrânţi şi o ştiau, aşa că, în momentul când domnul Crowle le ceru să-şi arunce armele, se supuseră într-un stil cât mai demonstrativ, depunându-şi spadele şi suliţele într-o stivă ordonată, sub

balustrada dunetei.

Căpitanul preluă apoi inițiativa, murmurându-i un ordin lui Zachary:

– Reid, ia în primire armele astea și vezi să fie puse toate la locul lor, în ordine. Cheamă și doi lascari să-ți dea o mână de ajutor.

– Am înțeles.

Cu ajutorul a trei lascari, Zachary adună armele laolaltă, apoi le duseră sub punte și le încuiară în depozit, la loc sigur. Trecură vreo douăzeci de minute, înainte ca Zachary să apară din nou, iar între timp pe punte se lăsase un calm straniu. Păşind sus de pe scară, Zachary îi găsi pe silahdari ascultând, tăcuți și supuși, în timp ce căpitanul se lansa într-una dintre perorațiile lui.

– Știu că moartea subedarului a fost un șoc puternic...

Aici, gomustaul traduse cuvintele, în timp ce căpitanul făcea o pauză, ca să-și șteargă fața asudată.

– ...Credeți-mă, vă împărtășesc întru totul durerea. Subedarul era un om de soi ales, și sunt la fel de hotărât ca oricare din voi să nu mă las până nu se va face dreptate.

Acum, că revolta fusese evitată, căpitanul era dispus să fie cât mai generos cu putință.

– Aveți cuvântul meu că ucigașul va fi spânzurat – dar va trebui să așteptați până mâine, căci ar fi necuviincios ca o execuție să urmeze la atât de scurt timp după niște funeralii. Până atunci, trebuie să aveți răbdare. Azi îi veți prezenta ultimele voastre omagii subedarului – iar după ce terminați, vă veți retrage la voi în cabine.

Ofițerii priviră în tăcere cum silahdarii își luau rămas-bun de la subedar, cu ritualurile cuvenite. La sfârșitul ceremoniei, se reuniră ca să-i mâne pe paznici și supraveghetori înapoi în cabina de la mijlocul navei. După ce intră și ultimul, căpitanul lăsă să-i scape un oftat de ușurare.

– Mai bine să stea acolo jos până mâine. Să le lăsăm timp să se liniștească.

Pe tot parcursul zilei, pe căpitan îl părăsiseră, treptat dar vizibil, puterile, iar acum fu nevoit să facă un efort considerabil pentru a-și șterge fața de transpirație.

– Trebuie să mărturisesc că nu mă simt deloc vioi, spuse el. Puntea îți aparține, domnule Crowle.

– Mergeți și vă hodiniți cât poftiți, răspunse șeful de echipaj. Toate-s sub control, domnule.

Deeti se număra printre ultimii care aflaseră despre amânarea execuției lui Kalua, iar conștiința acestui lucru – că pierduse timp prețios cu descărcările ei emoționale – o înfuria peste poate. Știa prea bine că dacă voia să-i fie de vreun folos soțului ei, trebuia să încerce să gândească la fel ca el – și mai era conștientă și de faptul că în momentele de criză cea mai valoroasă resursă nu era puterea membrelor, ci mai degrabă limpezimea minții. Instinctiv parcă, se îndreptă spre singura persoană pe care știa că putea să se bazeze:

Pugli – vino aici, stai jos lângă mine.

Bhauji?

Deeti cuprinse umerii Paulettei cu brațul și se aplecă spre urechea ei: Pugli, ce e de făcut, spune-mi? Dacă nu se întâmplă vreo minune, mâine am să fiu văduvă.

Paulette îi luă degetele printre ale ei și le strânse: Bhauji, nu-ți pierde speranța. Încă n-a sosit ziua de mâine. De-acum și până atunci se mai pot întâmpla multe.

Așa...? Fata frecventase toată dimineața gura de aerisire, după cum observase Deeti: acum, simțea că știa mai multe decât voia să spună. Ce este, Pugli? Se pune ceva la cale?

Paulette ezită o clipă înainte de a-i răspunde, dând scurt din cap: Da, Bhauji, dar nu mă întreba nimic. Nu pot să vorbesc despre asta.

Deeti o măsură cu o privire iscoditoare. În regulă, Pugli: n-am să te întreb ce se întâmplă. Dar spune-mi un lucru: crezi că ar fi cu putință ca *jora* al meu să scape cu viață? Înainte de crăpatul zorilor?

Cine poate ști, Bhauji? replică Paulette. Tot ce pot spune e că există o șansă.

Hé Rám! Deeti îi luă obrajii în mâini și-i scutură, cu un gest de recunoștință. O, Pugli, știam eu că pot avea încredere în tine!

Nu spune asta, Bhauji! exclamă Paulette. Încă nu spune nimic.

Mai sunt încă atâtea lucruri care ar putea să iasă prost... Hai să nu stricăm totul de la început.

Protestul ei ascundea mai mult decât o simplă superstiție, înțelese Deeti: putea să simtă nervozitatea fetei, în încordarea obrajilor. Îşi apropie şi mai mult capul de urechea ei.

Spune-mi, Pugli, îi ceru ea, o să iei şi tu parte la ceea ce se va întâmpla – indiferent despre ce este vorba?

Din nou, Paulette ezită înainte de a izbucni, în şoaptă: Voi juca un rol foarte neînsemnat, Bhauji – dar esențial, sau cel puțin aşa mi s-a spus. Şi sunt îngrijoraă că s-ar putea să nu se termine bine...

Deeti îi frecă obrajii, ca să i-i încălzească. Am să mă rog pentru tine, Pugli...

La ora patru şi ceva, după începutul primului cart mic al după-amiezii, căpitanul Chillingworth ieşi din nou pe punte, cu chipul palid şi încins de febră, strângându-şi pe el o manta marinărească de modă veche. Când ieşi de pe scara cabinei, ochii i se îndreptară direct spre silueta cocârjată, adusă de umeri, care era legată de arborele mare. Întoarse apoi capul, cu o privire întrebătoare, spre şeful de echipaj, care-i răspunse cu un râs crud:

– Negroteiu-i viu, ba bine că nu; pe ciorozelu' ăsta, de zece ori la rând să-l tot omori, şi nici aşa nu crapă.

Căpitanul dădu din cap, apoi începu să-şi târşească picioarele spre marginea din babord a dunetei, cu capul în piept şi umerii cocoşați. Vântul sufla neobosit şi cu putere, dinspre răsărit, aruncând spuma de pe crestele valurilor peste bordul schoonerului. Ştiind ce să se aştepte de la o vreme ca asta, căpitanul nu se îndreptă spre locul lui obişnuit, în colțul dintre copastie şi balustrada dunetei, ci mai la adăpost, în spatele velelor. Când ajunse acolo, se întoarse să se uite spre răsărit, unde nişte vălătuci de nori negri se îngrămădiseră laolaltă, formând o masă densă, cenuşie ca oțelul.

– Dacă nici ăştia nu prevestesc furtună, nu ştiu ce prevestesc, mormăi căpitanul. Cât de rea crezi c-o să fie, domnule Crowle?

– Nicio frică, domnule, răspunse şeful de echipaj. O să ne zgâlțâie oleacă şi-o să dea o ploicică, acolo... Până-n zori s-a sfârşit.

Căpitanul se lăsă pe spate să se uite la catarge, care acum erau dezgolite de toate pânzele, mai puţin focul şi trinca.

– Cu toate acestea, domnilor, spuse el, vom merge înainte; mai bine să ne gonească vântul din urmă, cu focul de furtună. Nu e nevoie să riscăm.

Niciunul dintre cei doi ofiţeri nu voia să fie primul care să-şi dea consimţământul pentru o asemenea prudenţă excesivă.

– Nu prea văz de ce-ar fi necesar, domnule, spuse în cele din urmă domnul Crowle, fără tragere de inimă.

– Totuşi, aşa veţi face, insistă căpitanul. Sau va trebui să rămân pe punte, ca să mă asigur că-mi îndepliniţi ordinele.

– 'Cio grijă, domnule, se grăbi domnul Crowle să-l asigure. Mă ocup eu.

– Bine, răspunse căpitanul. Atunci, las totul în seama voastră. Cât despre mine, sunt destul de indispus, trebuie să mărturisesc. V-aş fi recunoscător dacă în seara asta m-aţi scuti de orice întreruperi.

În seara aceea, girmitiyailor nu li s-a dat voie pe punte ca să-şi ia cina. Vremea fiind atât de urâtă, au primit pachete cu hrană rece prin tambuchi – nişte pesmeţi vechi, tari ca piatra, şi fructe uscate. Pentru puţini dintre ei conta ce li se dădea, căci aproape nimeni nu avea poftă de mâncare. Celor mai mulţi, evenimentele de dimineaţă li se şterseseră deja în mare parte din memorie: pe măsură ce condiţiile meteorologice se înrăutăţeau, atenţia lor era atrasă tot mai mult de furia stihiilor. Întrucât erau interzise orice flăcări şi surse de lumină, trebuia să stea în întuneric, ascultând valurile care loveau bordajul, şi şuieratul vântului printre catargele golaşe. Vacarmul era destul de puternic ca să confirme tot ce îşi imaginaseră vreodată despre Apa Neagră: părea că toţi demonii din infern se luaseră la bătaie ca să intre în dabusa.

– Domnişoară Lambert, domnişoară Lambert...

Şoapta, abia auzită pe sub toată hărmălaia, era atât de slabă, încât urechile Paulettei nici n-ar fi prins-o, dacă n-ar fi fost chemată pe numele ei adevărat. Se ridică în picioare, sprijinindu-se de o bârnă, şi întoarse capul spre gura de aerisire: tot ce putu

vedea acolo era un ochi, lucind dincolo de deschizătură, dar ştiu imediat al cui era.

– Domnule Halder?

– Da, domnişoară Lambert.

Paulette se apropie şi mai mult de deschizătură.

– Vreţi să-mi spuneţi ceva?

– Numai că vă doresc tot succesul din lume pentru la noapte: de dragul fratelui dumneavoastră şi de al meu, ba chiar de al nostru, al tuturor.

– Voi face tot ce pot, domnule Halder.

– Nu mă voi îndoi niciun moment, domnişoară Lambert. Dacă ar putea cineva să reuşească în această delicată misiune, numai dumneavoastră sunteţi aceea. Fratele dumneavoastră ne-a spus câte ceva despre povestea prin care aţi trecut şi mărturisesc că sunt uimit. Sunteţi o femeie cu un talent extraordinar, domnişoară Lambert, un geniu chiar, în felul dumneavoastră. Până acum, v-aţi interpretat rolul atât de bine, atât de sincer, încât nici măcar nu părea prefăcătorie. În veci nu mi-aş fi crezut ochilor, şi nici urechilor, că aş putea fi amăgit astfel – şi încă, de o firangină, o franţuzoaică.

– Dar eu nu sunt nimic din toate astea, domnule Halder, protestă Paulette. Nu există nimic neadevărat în legătură cu persoana care stă acum în faţa dumneavoastră. E interzis oare ca o fiinţă omenească să se manifeste în mai multe moduri, luând aspecte diferite?

– Evident că nu. Sper din toată inima, domnişoară Lambert, să ne revedem la un moment dat, şi în împrejurări mai fericite.

– Şi eu sper, domnule Halder. Iar atunci, am încredere că mă veţi numi Paulette – sau Putli, aşa cum îmi spune Jodu. Dar dacă doriţi să-mi ziceţi Pugli, nici aceasta nu e o identitate pe care să mi-o reneg.

– Iar eu, domnişoară Paulette, v-aş ruga să mă numiţi Neel – deşi presupun că, dacă într-adevăr ne vom reîntâlni, îmi voi fi shimbat deja numele, e un lucru obligatoriu. Dar până atunci, în orice caz, vă urez drum-bun. Şi *bon courage*.

Şi eu dumneavoastră. *Bhalo thakben*.

Nici nu se aşezase bine Paulette, că şi fu chemată la gura de aerisire, de către Jodu: Putli, e timpul; trebuie să te schimbi şi să te pregăteşti. Mamdoo-tindal o să-ţi dea drumul în câteva minute.

La miezul nopţii, când cartul său luă sfârşit, Zachary se schimbă cu un rând de haine uscate şi se trânti în pat îmbrăcat complet – pe o asemenea furtună, nu putea şti când avea să fie nevoie de el pe punte. Cu excepţia unei singure vele de furtună, nu mai rămăsese nicio pânză desfăcută pe catargele schoonerului, dar vântul sufla atât de tare încât sunetul acelui singur pătrat de material semăna cu corul unei întregi velaturi. După violenţa cu care patul se zgâlţâia sub el, Zachary îşi dădea seama şi că *„Ibis"* primea loviturile unor valuri înalte de şapte metri sau chiar mai mult. Crestele lor nu mai ţâşneau peste parapet, ci se prăvăleau de-a dreptul, de deasupra, ca nişte brizanţi răsturnându-se pe o plajă, iar când apa se scurgea de pe punţi, se auzea un sunet de absorbţie, ca al valurilor care se retrag peste panta nisipoasă a plajei.

De două ori, în timp ce zăcea pe pat, Zachary auzise trosnetul ameninţător, ca de copac gata să se frângă, al câte unui catarg, şi în ciuda intenţiilor sale de a se odihni cât mai bine, rămase cu simţurile în alertă, ascultând alte sunete care ar fi putut să semnaleze posibile pagube. De aceea, prima bătaie în uşă îl făcu să se ridice imediat în capul oaselor. În cabină era întuneric, căci Zachary îşi stinsese lampa înainte de a se culca; în timp ce se dădea jos din pat, schoonerul se înclină spre babord, aruncându-l spre uşă; s-ar fi lovit de ea, strivindu-şi faţa, dacă nu se întorcea într-o parte, folosindu-şi umărul pentru a amortiza impactul.

În timp ce schoonerul se îndrepta, strigă:

– Cine e?

Neprimind niciun răspuns, deschise uşa.

Stewardul Pinto lăsase o singură lampă aprinsă în cabina ofiţerilor şi, la lumina flăcării ce pâlpâia slab, Zachary văzu un lascar stând lângă uşă, cu pelerina impermeabilă, şiroind de apă, pusă pe braţ. Era un băiat subţire, cu aer copilăresc şi o bandanna legată în jurul capului. Avea faţa ascunsă în umbră, aşa că Zachary nu-l recunoscu.

– Cine eşti? îl întrebă. Ce cauţi aici?

Înainte ca Zachary să poată termina, schoonerul se lăsă spre tribord, făcându-i pe amândoi să se rostogolească pe picioare până în cabină. În timp ce se chinuiau să-şi recapete echilibrul, uşa se trânti, iar puntea se aplecă din nou. Dintr-odată, Zachary se pomeni azvârlit pe pat, cu lascarul lângă el. Şi în clipa aceea, din întuneric se făcu auzită o şoaptă care aproape că-i îngheţă sângele-n vene:

– Domnule Reid... domnule Reid... vă rog...

Vocea i se părea vag cunoscută, dar într-un fel profund înspăimântător, după tipicul unui lucru atât de îndepărtat de circumstanţele sale fireşti, încât n-ar fi putut să fie altceva decât o versiune nefirească a originalului. Lui Zachary îi pieri graiul în gât, şi simţi că i se face pielea de găină, în timp ce şoaptele continuau:

– Domnule Reid, eu sunt, Paulette Lambert...

– Poftim...?!?

Zachary n-ar fi fost deloc surprins dacă silueta aceea prezentă lângă el ar fi dispărut ca prin farmec, dacă s-ar fi dematerializat brusc – căci ce altceva ar fi putut să fie, dacă nu o plăsmuire a propriei lui imaginaţii? Însă ideea că ar fi avut vedenii se risipi curând, căci vocea repetă ceea ce afirmase înainte:

– Vă rog, domnule Reid... credeţi-mă că sunt eu, Paulette Lambert...

– Cu neputinţă!

– Domnule Reid, vă rog să mă credeţi, continuă vocea, în întuneric. Ăsta-i adevărul. Rogu-vă mult să nu vă înfuriaţi, dar trebuie să ştiţi că mă aflu la bord încă de la începutul călătoriei – în cabina dintre punţi, alături de celelalte femei.

– Nu! făcu Zachary, şi se retrase într-o parte, îndepărtându-se de ea cât de mult îi permitea spaţiul îngust al cabinei. Am fost de faţă când s-au îmbarcat migratorii. Mi-aş fi dat seama.

– Dar acesta este adevărul, domnule Reid. Am venit la bord odată cu ceilalţi migratori. Din cauza sariului de pe mine nu m-aţi raconnaisat...

De-acum Zachary nu se mai îndoia, auzindu-i vocea, că era într-adevăr Paulette – şi-i trecu prin minte că, fără doar şi poate, ar

fi trebuit să se bucure c-o avea acolo, lângă el. Dar nici lui nu-i conveneau, la fel ca oricărui alt marinar, abordajele prin fum: niciodată nu-i plăcuse să fie luat prin surprindere, şi constată că se simţea tot mai stânjenit gândindu-se cât de ridicol trebuie să fi arătat cu un minut sau două în urmă.

– Ei bine, domnişoară Lambert, spuse el scorţos, dacă dumneavoastră sunteţi, fiţi sigură că aţi reuşit să mă trageţi pe sfoară ca pe ultimul nătâng.

– În niciun caz nu am intenţionat asta, domnule Reid, vă dau cuvântul meu.

– Pot să vă întreb, continuă el, încercând să-şi regăsească stăpânirea de sine, care aţi fost?... Care dintre femei, vreau să zic...

– Da, desigur, domnule Reid, se grăbi Paulette să-i răspundă. M-aţi văzut de multe ori, dar poate fără să mă observaţi: eram adesea pe punte, spălând rufele.

Nici nu rostise bine aceste cuvinte, că şi simţi că deja spusese prea mult – dar o nervozitate crescândă o împiedica să se oprească.

– Tocmai această cămaşă pe care o purtaţi acum, domnule Reid... eu v-am spălat-o, şi toate...

– ...rufele mele murdare? Asta voiaţi să spuneţi?

Acum Zachary era copleşit de-a binelea, şi începeau să-i ardă obrajii.

– Vă rog să-mi spuneţi, domnişoară Lambert, îi ceru el, de ce aţi făcut asta, toată această păcăleală şi prefăcătorie? Numai ca să râdeţi de mine?

Tonul lui tăios o ustură pe Paulette.

– Vă înşelaţi amarnic, domnule Reid, răspunse ea, dacă vă închipuiţi că dumneavoastră sunteţi motivul prezenţei mele la bord. Credeţi-mă, numai şi numai pentru mine însămi am făcut tot ceea ce-am făcut. Se impunea să plec neapărat de la Calcutta – iar motivele le ştiţi prea bine. Acesta era singurul meu mijloc de scăpare, şi ceea ce-am făcut n-a fost cu nimic diferit de ce-ar fi făcut şi străbătuşa mea, Madame Commerson.

– Străbătuşa dumneavoastră, domnişoară Lambert? repetă Zachary, acid. Ei, dar aţi întrecut-o de departe! Mai mult, aţi dove-

dit că sunteți pe măsura oricărui cameleon. V-ați perfecționat într-atâta arta de a trece drept altcineva, încât n-ar trebui să mă îndoiesc că aceasta a devenit însăși esența sufletului dumneavoastră!

Paulette nu reușea să înțeleagă cum de acea întâlnire, în care investise atâtea emoții și speranțe, se transformase într-un duel verbal așa de urât. Dar nu-i stătea în fire să se dea bătută în fața unei provocări. Răspunsul îi sări de pe buze înainte de a apuca să și-l stăpânească:

– O, domnule Reid! Dar îmi acordați mai mult credit decât mi se cuvine. Dacă mă egalează cineva în arta prefăcătoriei, numai dumneavoastră puteți fi acela, cu siguranță, nu-i așa?

În ciuda urletelor vântului și a bubuitului valurilor de-afară, în cabină păru să se fi lăsat o tăcere stranie. Zachary înghiți în sec o dată, apoi își drese glasul.

– Va să zică, știți?

Dacă impostura lui ar fi fost anunțată de pe cruceta arborelui mare, nu s-ar fi putut simți mai expus, mai desăvârșit ca șarlatan, decât sugerau cuvintele Paulettei.

– O, iertați-mă! o auzi el înecându-se cu cuvintele. Vă rog să mă iertați, n-am vrut să...

– Nici eu, domnișoară Lambert, n-am vrut să vă înșel în privința rasei mele. În cele câteva ocazii când am putut sta de vorbă, am încercat să vă dau de înțeles... ba nu, am încercat chiar să vă spun, credeți-mă...

– Ce importanță are, domnule Reid?

Într-o încercare tardivă de a drege lucrurile, Paulette își îmblânzi vocea.

– Nu toate aparențele sunt înșelătoare, în cele și-n cele din urmă? Indiferent ce există înlăuntrul nostru – fie bun, fie rău, sau nici una, nici alta – existența acestui lucru va continua neîntreruptă, nu-i așa, indiferent cum ne-am purta hainele pe noi, sau ce culoare ar avea pielea noastră? Dacă, de fapt, toată lumea este o duperie, domnule Reid, iar noi doar facem excepție de la minciunile ei?

Zachary clătină din cap, cu dispreț față de ceea ce părea să fie doar o încercare jalnică de a salva aparențele.

– Mă tem, domnişoară Lambert, că sunt un om prea simplu ca să înţeleg aceste subtilităţi. Trebuie să vă cer să-mi vorbiţi mai direct. Spuneţi-mi, rogu-vă, de ce aţi ales tocmai acest moment ca să vă declinaţi adevărata identitate? De ce acum? Cu siguranţă, nu în scopul de a anunţa tovărăşia noastră întru amăgire m-aţi căutat, nu-i aşa?

– Nu, domnule Reid, răspunse Paulette. Am venit într-un cu totul alt scop. Şi ar trebui să ştiţi că mă prezint la dumneavoastră în sprijinul altora, al prietenilor noştri comuni...

– Cine, dacă-mi îngăduiţi să vă întreb?

– Serang Ali ar fi unul...

La auzul acestui nume, Zachary îşi acoperi ochii cu mâinile: dacă exista ceva care ar fi putut să-l facă în acel moment să se simtă şi mai umilit decât era deja, nu putea fi decât această referire la omul pe care şi-l considerase cândva mentor.

– Acum mi-e totul clar, domnişoară Lambert, spuse el. Îmi dau seama cum aţi obţinut toate acele informaţii cu privire la originile mele. Dar spuneţi-mi, a fost ideea serangului Ali, sau a dumneavoastră, să folosiţi aceste date pentru şantaj?

– Şantaj? Of, mai mare ruşinea, domnule Reid! Mai mare ruşinea!

Vântul sufla atât de tare, încât Babu Nob Kissin nu îndrăznea să stea în picioare pe puntea biciuită de ploaie: într-adevăr, era un mare noroc că se mutase cu locuinţa din cabina de la mijlocul navei în cea de pe punte – altfel, chemările în fana i-ar fi impus să parcurgă un drum mult mai lung, prin aer liber. Însă chiar şi această scurtă distanţă părea acum imposibil de lungă, mult prea mare ca s-o străbată cu picioarele: aşa că, în schimb, porni în patru labe, ascunzându-se la adăpostul parapetelor, în timp ce se târa încet spre fana.

Chepengul tambuchiului care ducea sub punte era închis etanş, ca să nu intre apa, dar se deschise la prima bătaie cu nodurile degetelor. Înăuntru se legăna o lampă, luminând feţele lascarilor şi pe a lui Serang Ali. Toţi zăceau în jhuliuri, legănându-se odată cu mişcările navei, şi-l priveau cum se îndrepta spre chokey.

Gomustaul nu avea ochi pentru nimeni altcineva decât pentru omul pe care-l căuta, nu se gândea decât să-şi ducă sarcina la bun sfârşit. Aşezându-se pe vine lângă gratii, îi întinse cheile lui Neel: aici sunt, ia-le, ia-le; fie să te ajute să-ţi găseşti izbăvirea, să-ţi găseşti *mukti*...

Dar, odată ce plasă cheile în palma lui Neel, nu-i lăsă mâna dintr-a lui. Acum o vezi? În ochii mei? Pe Ma Taramony? E aici? În mine?

Când capul lui Neel se mişcă, iar Babu Nob Kissin văzu că încuviinţa, bucuria lui nu mai cunoscu margini. Eşti sigur? îl întrebă. Sigur e aici, acum? A sosit momentul?

Da, răspunse Neel, privindu-l în ochi, în timp ce dădea din cap a confirmare. Da, este aici. Acum o văd – o mamă întrupată: i-a venit vremea...

Gomustaul dădu drumul mâinii lui Neel şi-şi cuprinse trupul cu braţele: acum, când ultimele rămăşiţe ale fostei lui persoane aveau să fie lepădate, era conştient de o afecţiune stranie, o mare tandreţe pentru trupul care fusese al lui atât de mult timp. Nu avea niciun motiv să mai rămână acolo: porni înapoi spre puntea principală şi făcu un pas către cabina de deasupra. Ochii i se opriră asupra lui Kalua şi, încă o dată, se lăsă în patru labe, pornind de-a buşilea pe lângă parapet. Ajungând în dreptul prizonierului adus de spate, îl cuprinse cu un braţ şi-l ţinu strâns, în timp ce un val sărea peste punte, aproape măturându-i picioarele de sub trup.

Aşteaptă, îi şopti el lui Kalua. Mai stai doar puţin, şi-ţi vei găsi şi tu libertatea; *moksha*[1] e la îndemână şi pentru tine...

Acum, că prezenţa lui Taramony se manifesta pe deplin în el, se simţea ca şi cum ar fi devenit cheia care putea să descuie cuştile în care erau prizonieri cu toţii, toate fiinţele acelea înrobite de divergenţele iluzorii din această lume. Deplinătatea acestei revelaţii era aceea care-l ducea înainte, ud leoarcă şi învineţit de lovituri, dar extatic în posesiunea noului său sine, spre cabinele de la prova. La uşa lui Zachary, se opri aşa cum făcuse de-atâtea ori, ca

[1] Moksha – în hinduism, ţelul final al vieţii omeneşti, eliberarea finală; concept asemănător cu acela de nirvana, practicat de religia buddhistă. (n. edit.)

să asculte fluierul, şi în schimb auzi doar un sunet de glasuri şoptite.

Acolo, îşi aminti el, chiar în acel loc, fusese semnalat începutul transfigurării lui, după sunetul unui fluier: acum, cercul se închisese, şi totul corespundea prorocirilor. Mâna i se duse la amuletă şi scoase bucăţica de hârtie pe care o avea înăuntru. Strângând-o la piept, începu să se învârtească în loc, iar şi iar... corabia dansa odată cu el, puntea tresăltând în ritmul paşilor lui rotitori. Cuprins de bucuria transcendentă, în extaz, a anandei pure, închise ochii.

Aşa îl găsi domnul Crowle: răsucindu-se în loc la nesfârşit, cu braţele ridicate în văzduh.

– Pander, futu-te-n pizdă de lefegiu...!

Opri dansul gomustaului, cu o palmă peste faţă. Apoi, ochii i se îndreptară spre foaia de hârtie pe care Babu Nob Kissin, care acum se chircise speriat, o strângea în mâini:

– Şi asta ce mai e? la s-aruncăm noi o privire...

Trecându-şi o mână peste ochi, Paulette îşi şterse valul de lacrimi. Niciodată nu şi-ar fi putut imagina că întâlnirea ei cu Zachary avea să ia o întorsătură atât de ostilă, dar acum, că acest lucru se întâmplase, era mai bine să nu agraveze şi mai mult lucrurile.

– N-are niciun rost, domnule Reid, spuse ea, ridicându-se în picioare. E clar că am făcut o mare greşeală încercând să stăm de vorbă unul cu altul. Am venit să vă spun că prietenii au mare nevoie de dumneavoastră; voiam să vorbesc despre un prieten al meu... dar nu mai are sens. Tot ce spun nu reuşeşte decât să adâncească şi mai mult neînţelegerile. Ar fi mai bine ca acum să plec.

– Staţi! Domnişoară Lambert!

Gândul de a o pierde îl făcu pe Zachary să intre în panică. Sărind în picioare, întinse orbeşte mâna spre locul de unde răsuna vocea ei, uitând, în întuneric, cât de mică era cabina. Aproape imediat ce ridică mâna, degetele lui îi atinseră braţul; schiţă gestul de a-şi retrage mâna, dar palma nu i se clinti din loc; în schimb, degetul lui mare împinse înapoi materialul cămăşii ei. Paulette era destul de aproape pentru ca Zachary să-i audă răsuflarea; putea chiar şi să-i simtă căldura aerului expirat de ea aburindu-i faţa. Mâna i se

ridică peste umărul ei, ajungând până la ceafă, unde se opri între guler şi bandanna, pentru a explora porţiunea de piele care rămăsese descoperită de sub părul ei ridicat şi strâns sub basma. Ciudat, cum se simţise cândva copleşit la gândul de a o vedea deghizată în lascar; ciudat, că voise s-o ţină învăluită în catifea la nesfârşit. Căci deşi acum nu putea s-o vadă cu adevărat, simpla conştiinţă a faptului că era astfel travestită o făcea să pară mai dezirabilă decât oricând, o făptură atât de schimbătoare, atât de intangibilă încât i-ar fi fost imposibil să-i reziste: dintr-odată, gura i se prăvăli peste a ei, iar buzele ei le apăsară pe ale lui.

Deşi nu puteau să vadă nimic în bezna din cabina neluminată, erau atât de absorbiţi unul de altul încât închiseră încet ochii. Când se auzi o bătaie în uşă, niciunul dintre ei nu băgă de seamă. Nu se smulseră unul din braţele celuilalt decât la auzul vocii domnului Crowle, care strigă de afară:

– Eşti-acolo, Dom' Pigmeu?

Paulette se lipi de perete, în timp ce Zachary îşi dregea glasul:

– Da, domnule Crowle; ce e?

– Poţi să ieşi puţin?

Întredeschizând de câteva degete uşa, Zachary văzu că domnul Crowle stătea afară, ţinându-l strâns de ceafă, cu o mână, pe Babu Nob Kissin, care tremura chircit lângă el.

– Ce s-a întâmplat, domnule Crowle?

– Vreau să-ţi arăt ceva, Dom' Pigmeu, răspunse nostromul, cu un zâmbet tenebros. Ceva ce-am găsit la prietenul tău babuin, aci de faţă.

Zachary ieşi repede din cabină, închizând uşa în urma lui.

– Ce anume?

– Am să-ţi arăt io, da' nu aicea. Şi nu cât îl am în mână pe babuinu' ăsta. Mai bine să-l lăsăm să se răcorească, la tine-n cabină.

Înainte ca Zachary să poată spune ceva, domnul Crowle deschise uşa şi-i dădu gomustaului un genunchi în şale, împingându-l pe lângă Zachary, în cabină. Apoi, fără să se uite înăuntru, nostromul închise uşa, după care ridică o vâslă din scoabele de pe perete şi o vârî cu coada prin toarta uşii.

– Asta o să-l ţie acolo până ne rezolvăm noi între noi.

– Şi unde vom face asta?

– Şi-n cabina mea e la fel de bine.

Precum în cazul unui urs care se simte bine la el în bârlog, siguranţa că se afla pe teritoriul lui propriu sporea şi mai mult puterea făpturii deja redutabile a şefului de echipaj: după ce el şi Zachary intrară, când uşa se închise în urma lor, păru să se umfle şi să se dilate, lăsându-i lui Zachary foarte puţin loc. Nava se clătina nebuneşte, şi erau nevoiţi să-şi întindă braţele ca să se rezeme de pereţii cabinei. Însă chiar şi aşa, în timp ce stăteau piept în piept, cu picioarele şi mâinile desfăcute, ciocnindu-se unul de celălalt la fiecare smucitură a schoonerului, domnul Crowle părea hotărât să-şi folosească întru totul statura şi constituţia masivă pentru a-l sili pe Zachary să se aşeze pe patul lui. Asta, însă, Zachary nu voia s-o facă nici în ruptul capului: în atitudinea nostromului se simţea ceva care sugera o emoţie excesivă şi mai tulburătoare decât agresiunea deschisă a trecutului. În scopul de a nu-i mai ceda nicio palmă de teren celuilalt, care era mai masiv decât el, se străduí să se ţină bine pe picioare.

– Prin urmare, domnule Crowle... Despre ce voiai să-mi vorbeşti?

– Despre un lucru pentru care ai să-mi mulţumeşti, Reid...

Şeful de echipaj îşi duse mâna în buzunarul vestei şi scoase o foaie de hârtie îngălbenită.

– Pe-asta o am de la fraierul ăla – Pander, este? I-o ducea la căpitan. Mare noroc ai c-am pus io mâna pe ea, Reid. Una d-asta poa' să-ţi fac' o grămad' de belele. Poa' să facă să nu mai lucrezi în viaţa ta p'-un vas.

– Ce e?

– Păi ce să fie, numa' lista echipajului lu' *„Ibis"*, de când plecă din Baltimore.

– Şi ce-i cu ea? întrebă Zachary, încruntându-se.

– Bagă un ochi, Reid.

Ridicând lampa, şeful de echipaj îi întinse bucata de hârtie zdrenţuită.

– Haide, uită-te de vezi.

Pe vremea când se angajase pe *„Ibis"*, Zachary nu ştia nimic despre actele navelor sau manifestele echipajului, nici despre faptul că felul în care erau completate acestea putea să fie foarte diferit de la un vas la altul. Urcase la bordul lui *„Ibis"* cu sacul de efecte pe umăr, îi strigase secundului numele, vârsta şi locul naşterii, şi asta fusese tot. Acum, însă, observă că, împreună cu alţi câţiva membri ai echipajului, el avea o notaţie în plus lângă numele său; îşi îngustă ochii, uitându-se mai atent, şi dintr-odată încremeni.

– Ai văz't, Reid? întrebă domnul Crowle. Acuma-nţelegi ce vreu să zic?

Drept răspuns, Zachary dădu din cap, mecanic, fără să ridice ochii, iar şeful echipajului continuă.

– Uite ce-i, Reid, spuse el cu glas răguşit, pentru mine asta nu-nseamnă nimica. Puţin îmi pasă mie, să fiu al dracu' dacă te mint, de-i fi m'latru or' ba.

Ca şi cum ar fi recitat un text pe de rost, Zachary răspunse:

– Eu nu sunt mulatru, domnule Crowle. Mama mea era quadroon[1], iar tatăl meu, alb. Asta înseamnă că eu sunt metis.

– D'aia nu mai pot io, pentru mine tot aia-i, Reid. Mâna domnului Crowle se ridică să mângâie cu dosul unui deget obrazul neras al lui Zachary. Metis sau m'latru, tot nu-ţi schimbă culoarea asta d-aicea...

De parcă ar fi intrat într-o transă, Zachary continuă să privească hârtia şi nu schiţă nicio mişcare când mâna domnului Crowle se ridică şi mai mult, ca să-i dea la o parte cu vârful degetului un cârlionţ de păr de pe frunte.

– ...Şi nici pe-asta n-o schimbă. Ce eşti, aia eşti, Reid, şi pentru mine nu-nseamnă nimica. Dacă vrei să ştii părerea mea, ne face să fim d'-o seamă.

La asta, Zachary ridică privirea, cu ochii îngustaţi de nedumerire.

– Nu te înţeleg, domnule Crowle.

---

[1] Quadroon – persoană cu un părinte alb şi un părinte mulatru, aşadar cu trei bunici albi şi unul de culoare. (n. edit.)

Glasul nostromului scăzu, ca un mârâit gros.

– Ascult' aicea, Reid, noi doi am pornit-o cu stângu', nu-ncepe nicio-ndoială. M-ai făcut de râsu' lumii cu şuguielile tale şi limba ta zbânţuită: credeai că-i fi prea sus ca s-ajung la mata. Da' uite că hârtia asta d-aicea schimbă totu' – habar n-aveam io ce-o luasem p-arătură.

– Ce vrei să spui, domnule Crowle?

– Nu te-i fi prins, Dom' Pigmeu?, zise şeful echipajului şi îi puse lui Zachary o mână pe umăr. O să fim o echipă, tu şi io, adăugă el, bătând cu degetul în hârtie, şi luând-o din mâna lui Zachary. Chestia asta... nu-i nevoi' să afle nimenea dă ea. Nici căpitanu', nici altcineva. O să rămâie aicea. Pricepi, Reid? continuă Crowle, împăturind manifestul, şi strecurându-l sub vestă. Io comandant, tu şef de echipaj. Chit la chit: nicio balivernă-n interesu' tău, şi nici într-al meu vr'una; trebui' numa' să ne susţinem unu' p-altu' amândoi. Adicătelea ce-şi poate dori mai mult un marinar? Nu-i nevoie să dăm din gură, nici să zicem basne: cinste păntru cinste, om păntru om. O să-ţi fie uşor şi ţie, Dom' Pigmeu: io-s ăla care ştie cât-îi ceasu' şi-ncotro fuge tauru'... Când suntem în port, mergi p'unde-i vrea, po' să faci tot, după chef: mie puţin îmi pas', atâta vreme cât eşti pe mal.

– Şi pe mare?

– Păi nu tre' să faci decât câte-o inspecţie-n cabina echipajului. N-o fi drumu' chiar aşa dă lung, este? Şi de nu ţi-i pe plac, n-ai dăcât să-nchiz' ochii şi să zici că eşti în Ierihon, că ce-mi pasă mie? Vine o zi, Dom' Pigmeu, când orice marinar tre' să-nveţe să cârmească nava pă vânt din prova şi pă vreme proastă. Ce crezi mata, că ţ-o fi pus ţie viaţa d'oparte altceva, numa' fiin'că-i fi m'latru?

În pofida asprimii brutale din tonul şefului de echipaj, Zachary înţelegea că acesta se afla în pragul unei dezintegrări interioare, şi simţi un neaşteptat val de simpatie. Căută din ochi hârtia pe care nostromul o ţinea între degete, şi fu uimit la gândul că un lucru atât de mic, atât de inofensiv, putea fi investit cu aşa de multă autoritate: că putea topi frica, aparenta invulnerabilitate pe care el, Zachary, o avusese în deghizarea sa de „gentleman"; că-i schimba aspectul în aşa fel încât să-l facă atrăgător pentru un om care pu-

tea dori, evident, numai ceea ce se înscria în sfera lui de putere; că esența acestei transformări subzista într-un singur cuvânt – și toate acestea se adresau mai mult către delirul lumii, decât spre perversitatea acelora care fuseseră nevoiți să-și croiască drum prin ea.

Începea să simtă nerăbdarea crescândă a nostromului de a primi un răspuns, iar când îi vorbi, o făcu nu fără blândețe, ci și cu o anume fermitate calmă.

– Ascultă, domnule Crowle, spuse el. Îmi pare rău, dar învoiala asta propusă de dumneata mie nu-mi convine. Ți s-o fi părând dumitale că hârtia asta m-a întors pe dos dar, la drept vorbind, n-a schimbat nimic. M-am născut cu libertatea mea și n-am de gând să renunț la ea.

Făcu un pas spre ușă, dar șeful echipajului trecu în fața lui, tăindu-i drumul.

– Vâslele la bord, Dom' Pigmeu, îl preveni el, pe un ton de avertisment. N-o să-ți folos'ască la nimica să dai bir cu fugiții tocmai acuma.

– Uite ce e, domnule Crowle, replică Zachary, calm. Niciunul dintre noi nu e nevoie să țină minte conversația asta. După ce ies pe ușă, s-a terminat – ba mai mult, nici măcar n-a avut loc vreodată.

– Acuma-i prea târziu ca s-o mai dai cotită, Dom' Pigmeu, replică șeful de echipaj. Ce s-a spus îi bun spus, și nu mai poate fi uitat.

Măsurându-l cu privirea de sus și până jos, Zachary își îndreptă umerii.

– Și atunci, ce ai de gând să faci, domnule Crowle? Să mă ții închis aici pân-am să sparg ușa?

– Nu cumva uităm ceva, Dom' Pigmeu? replică șeful echipajului, bătându-se cu degetul în vesta unde avea vârâtă hârtia. N-am nevoi' dă mai mult dă v'o două minute să merg cu asta la comandant.

Se simțea o anume disperare, patetică aproape, în această amenințare cu șantajul, și-l făcu pe Zachary să zâmbească.

– N-ai decât, domnule Crowle, spuse el. Orice-ar fi hârtia aia,

o condamnare la moarte nu e. Du-te, arată-i-o căpitanului – credemă, m-aş bucura. Şi pun rămăşag că atunci când va auzi despre târgul pe care voiai să-l închei cu mine, nu din cauza mea o să se simtă complet sfâşiat pe dinăuntru.

– Termină cu flecăreala, Reid!

Mâna nostromului ţâşni din penumbră, lovindu-l pe Zachary peste faţă. Apoi, o lamă de cuţit fulgeră în lumina lămpii, iar vârful se opri pe buza de sus a lui Zachary.

– Am făcut pârnaie, Dom' Pigmeu, şi-o să mai fac. Tu nu-i fi dăcât un ţânc cu caş la gură: o să te-aduc la ordin cât ai bat' din palme.

– Cu cuţitul, domnule Crowle?

Tăişul începu să coboare, mişcându-se în jos după o linie dreaptă, de la nasul lui Zachary, pe lângă bărbie, până la baza gâtului.

– Îţi zic io, Dom' Pigmeu, nu eşti destul de cioroi ca să-l laşi tu pe Jack Crowle cu ochii-n soare. Nu, înainte d-asta închei io toate socotelile cu mata. Îţi fac io dă petrecanie înainte să-mi dai tu cu şutu-n cur.

– Atunci, mai bine fă-o, domnule Crowle. Mai bine fă-o acum.

– A, te căsăpesc io de n-am aer, Dom' Pigmeu, scrâşni printre dinţi domnul Crowle. Să nu te-ndoieşti v'o clipă. Am mai făcuto şi-nainte, şi-am s-o mai fac şi pe viitor. Păntru mine, nu-i fi nici cât o ceapă degerată.

Acum, Zachary simţi vârful rece de metal înţepându-l în beregată.

– Haide, domnule Crowle, spuse el, cu duritate. Fă-o. Sunt gata.

Cu vârful cuţitului înfipt în piele, Zachary îşi păstră ochii aţintiţi spre cei ai şefului de echipaj, chiar în timp ce se pregătea pentru pătrunderea lamei. Dar domnul Crowle fu cel a cărui privire şovăi mai întâi, după care cuţitul se clătină şi căzu.

– Dracu' să te ia, cu ochii ăştia, Reid! zise nostromul, şi, aruncându-şi capul pe spate, dădu drumul unui urlet ce ţâşnea din fundul pântecelui: Să te duci dracu', Reid; cu ochii tăi cu tot...

În clipa aceea, chiar în timp ce şeful de echipaj stătea în faţa lui Zachary, privind neîncrezător cuţitul pe care nu-l putuse folosi, uşa cabinei se deschise scârţâind. În prag apăru silueta subţire, ca o umbră, a deţinutului pe jumătate chinez: Zachary observă că strângea în mână o ţepuşă ascuţită ca acul – şi o ţinea nu ca un marinar, ci ca un spadasin, cu vârful înainte.

Simţindu-i prezenţa, şeful de echipaj se răsuci în loc, cu cuţitul pregătit. Când văzu cine era, mârâi neîncrezător:

– Maimuţoiu-papagal?

Prezenţa lui Ah Fattt păru să aibă un efect tonic asupra domnului Crowle, readucându-l numaidecât la starea lui obişnuită: parcă însufleţit de perspectiva unui acces de agresivitate, făcu un gest de atac cu cuţitul. Ah Fatt se dădu cu uşurinţă la o parte, aproape fără să facă nicio mişcare, doar prin simpla mutare a greutăţii de pe vârful unui picior pe al celuilalt. Îşi ţinea ochii pe jumătate închişi, ca în timpul unei rugăciuni, iar mâna cu ţepuşa nu-i mai stătea întinsă, ci strânsă la piept, cu vârful proptit sub bărbie.

– O să-ţi tai limba, Maimuţoiule-papagal! îl ameninţă domnul Crowle, cu glas plin de ură. Şi-o să te pun să ţi-o şi înfuleci!

Făcu încă o mişcare ofensivă, ţintindu-i burta de astă dată, dar Ah Fatt se întoarse lateral, evitând din nou vârful cuţitului. Acum, însă, inerţia atacului îl purtă pe nostrom înainte, expunându-i flancul. Răsucindu-se pe călcâi, ca un matador, Ah Fatt îi înfipse ţepuşa între coaste, îngropând-o în trupul lui Crowle aproape până la prăsele. Continuă să se ţină de armă, în timp ce nostromul se prăbuşea pe punte, iar când ţepuşa ieşi din trupul lui, întoarse vârful însângerat spre Zachary:

– Stai unde eşti. Altfel, şi tu...

În clipa următoare, la fel de repede pe cât venise, dispăru: trântind uşa în urma lui, împinse un harpon pe sub mâner, zăvorându-l pe Zachary în cabină.

Acesta căzu în genunchi lângă băltoaca de sânge care curgea din trupul nostromului:

– Domnule Crowle?

Prinse sunetul unei şoapte sugrumate:

– Reid? Reid...

Zachary îşi aplecă şi mai mult capul, pentru a-i asculta glasul întretăiat.

– Tu erai ăla, Reid... ăla pe care-l căutam... Tu erai ăla...

Cuvintele îi fură înecate într-un val de sânge ce-i năvăli pe gură şi pe nas. Apoi, capul îi căzu pe spate şi trupul deveni ţeapăn; când îi puse mâna sub nări, Zachary nu mai simţi nicio boare de respiraţie. Schoonerul se smuci, făcând trupul fără viaţă al şefului de echipaj să se rostogolească pe podeaua cabinei. Marginea vechii liste a echipajului putea fi văzută ieşindu-se de sub vestă; Zachary o scoase şi o vârî în buzunar. Apoi, se ridică în picioare şi împinse uşa cu umărul. Cedă puţin, aşa că începu s-o scuture cu băgare de seamă, până când harponul alunecă afară din toartă, căzând pe punte cu o bufnitură.

După ce năvăli afară din cabina şefului de echipaj, Zachary văzu că uşa propriei lui cabine era deja deschisă. Fără a zăbovi să se uite înăuntru, alergă spre dunetă. Ploaia şiroia din cer în cortine pline de noduri; părea că pânzele schoonerului se desfăcuseră şi se izbeau de coca navei, sfâşiindu-se în bucăţi. Într-o singură clipă se udă până la piele. Ridică o mână, ca să-şi ferească ochii de rafalele ploii. Un val de fulgere străbătu cerul, lăţindu-se tot mai tare în timp ce se îndrepta spre apus, astfel încât inundă apele de jos cu o maree de lumină spectrală. În lucirea aceea nepământeană, o barcă lungă păru să sară spre Zachary, de pe creasta unui val: deşi se afla deja la vreo douăzeci de iarzi distanţă de bompres, feţele celor cinci oameni care o ocupau se puteau vedea limpede. Serang Ali stătea la cârmă, iar ceilalţi patru erau adunaţi în mijloc: erau Jodu, Neel, Ah Fatt şi Kalua. Serang Ali îl văzuse şi el pe Zachary, şi tocmai ridica mâna în semn de salut, când barca plonjă în golul din spatele unui perete de apă şi se făcu nevăzută.

În timp ce valul de fulgere se retrăgea peste cer, Zachary deveni conştient că nu era singurul care se uita după barcă: mai jos, pe puntea principală, se găseau încă trei oameni, stând cu braţele înlănţuite. Pe doi dintre ei îi recunoscu imediat: erau Paulette şi Babu Nob Kissin – dar a treia siluetă era a unei femei înveşmântate într-un sari ud, care nu-şi mai descoperise niciodată faţa în prezen-

ţa lui. Acum, în lucirea slabă a norilor, se întoarse să-l privească, iar Zachary observă că avea nişte ochi cenuşii, pătrunzători. Deşi era prima oară când îi vedea chipul, ştiu că o mai zărise pe femeie undeva, stând în picioare la fel ca acum, într-un sari ud, cu părul şiroind de apă, privindu-l cu ochii ei cenuşii, plini de spaimă.

Mulţumiri

„O mare de maci" datorează enorm multor cronicari, lingvişti, enciclopedişti şi experţi în istoria secolului al XIX-lea: mai cu seamă lui Sir George Grierson, pentru *„Report on Colonial Emigration from the Bengal Presidency"*[1], 1883, pentru gramatica limbii Bhojpuri pe care a studiat-o, şi pentru articolele sale din 1884 şi 1886 despre cântecele populare Bhojpuri; lui J.W.S. MacArthur, cândva superintendent al Fabricii de Opiu din Ghazipur, pentru *„Notes on an Opium Factory"*[2], (Thacker, Spink, Calcutta, 1865); locotenentului Thomas Roebuck, pentru lexiconul său nautic, publicat prima oară la Calcutta, *„An English and Hindostanee Naval Dictionary Of Technical Terms and Sea Phrases As Also the Various Words Of Command Given In Working a Ship, &C. With Many Sentences Of Great Use At Sea; To Which Is Prefixed A Short Grammar Of The Hindostanee Language"*[3] (retipărită la Londra, în 1813, de către Black, Parry & Co., librari ai Onoratei Companii a Indiilor Orientale; revăzută mai târziu de George Small, şi reeditată de W.G. Allen & Co., sub titlul *„A Laskari Dictionary Or Anglo-Indian Vocabulary Of Nautical Terms And Phrases In English And Hindustani"*[4], Londra,

[1] „Raport despre emigrarea colonială de la Preşedinţia Bengalului" (n.tr.)

[2] „Însemnări despre o fabrică de opiu" (n.tr.)

[3] „Dicţionar naval englez şi hindustan de termeni tehnici şi expresii maritime precum şi felurite vorbe de comandă în lucrul pe o navă, cu multe propoziţii de mare folos pe mare; cu o scurtă gramatică a limbii hindustane" (n.tr.)

[4] „Dicţionar laskar sau vocabular anglo-indian de termeni şi expresii nautice în

1882); lui Sir Henry Yule & A.C. Burnell, autori ai glosarului *„Hobson-Jobson: A Glossary Of Colloquial Anglo-Indian Words And Phrases, And Of Kindred Terms, Etymological, Historical, Geographical And Discursive"*[1], şi Judecătorului Şef al Curţii Judecătoreşti Supreme din Calcutta, pentru verdictul său în procesul de fals din 1829 al lui Prawnkissen Holdar (reprodus în Anil Chandra Das Gupta, ed., *„The Days of John Company: Selections from Calcutta Gazzette 1824-1832"*[2], West Bengal Govt. Press, Calcutta, 1959, pag. 366-38).

Acest roman a fost îmbogăţit enorm de munca multor cercetători şi istorici contemporani şi aproape contemporani. Lista completă a cărţilor, articolelor şi eseurilor care au contribuit la înţelegerea de către mine a perioadei este prea lungă ca s-o reproduc aici, dar ar fi o omisiune de neiertat din partea mea să nu-mi declar recunoştinţa şi îndatorarea pentru activitatea următorilor: Clare Anderson, Robert Antony, David Arnold, Jack Beeching, Kingsley Bolton, Sarita Boodhoo, Anne Bulley, B.R. Burg, Marina Carter, Hsin-Pao Chang, Weng Eang Cheong, Tan Chung, Maurice Collis, Saloni Deerpalsingh, Guo Deyan, Jacques M. Downs, Amar Farooqui, Peter Ward Fay, Michael Fisher, Basil Greenhill, Richard H. Grove, Amalendu Guha, Edward O. Henry, Engseng Ho, Hunt Janin, Isaac Land, C.P. Liang, Brian Lubbock, Dian H. Murray, Helen Myers, Marcus Rediker, John F. Richards, Dingxu Shi, Asiya Siddiqi, Radhika Singha, Michael Sokolow, Vijaya Teelock, Madhavi Thampi şi Rozina Visram.

Pentru sprijinul şi asistenţa lor în diverse momente ale scrierii acestui roman, le datorez multe mulţumiri lui: Kanti & Champa Banymandhab, Girindre Beeharry, regretatului Sir Satcam Boolell şi familiei sale, lui Sanjay Buckory, Pushpa Burrenchobay, May Bo Ching, Careem Curreemjee, Saloni Deerpalsingh, Parmeshwar K. Dhawan, Greg Gibson, Marc Foo Kune, Surendra Ramgoolam, Vishwamitra Ramphul, Achintyarup Ray, Debashree Roy, Anthony

---

engleză şi hindustană" (n.tr.)

[1] Hobson-Jobson: Glosar de cuvinte şi expresii colocviale anglo-indiene, şi de termeni înrudiţi, etimologic, istoric, geografic şi discursiv" (n.tr.)

[2] „Zilele lui John Company – Selecţiuni din Gazeta de Calcutta, 1824-1832" (n.tr.)

J. Simmonds, Vijaya Teelock, Boodhun Teelock şi Zhou Xiang. Le sunt enorm de recunoscător şi următoarelor instituţii: Muzeul Maritim Naţional, Greenwich, Anglia; Institutul Mahatma Gandhi, Mauritius; şi Arhivele Naţionale din Mauritius.

Versurile citate în Capitolul Doi *(Ág mor lágal ba...)* sunt dintr-un cântec cules de Edward O. Henry *(„Chant the Names of God: Music and Culture in Bhojpuri-Speaking India"*[1], San Diego State University Press, San Diego, 1988, pag. 288). Versurile citate în Capitolul Trei *(Majha dhára me hai bera merá...)* sunt dintr-un cântec cules de Hellen Myers, *„Music of Hindu Trinidad: Songs from the Indian Diaspora"*[2], University of Chicago Press, Chicago, 1998, pag. 307. Versurile citate în Capitolul Cinci *(Sãjh bhailé...)* sunt din *„Bhojpuri Traditions in Maritius"*[3], de Sarita Boodhoo, Institutul Bhojpuri din Mauritius, Port Louis, 1999, pag. 63. Versurile citate în Capitolul Nouăsprezece *(Talwa jharailé...)* şi cele citate în Capitolul Douăzeci şi unu *(...uthlé há chhati ke jobanwá...)* sunt din cântece culese de Sir George Grierson pentru articolul său *„Some Bhojpuri Folksongs"*[4] din *„Journal of the Royal Asiatic Society"*, 18, pag, 207, 1886. În toate aceste cazuri, traducerile îmi aparţin.

Fără sprijinul lui Barney Karpfinger şi al lui Roland Philipps, *„Ibis"* n-ar fi putut să traverseze Golful Bengal; în momentele critice ale croazierei sale, când lâncezea pe apele calme din kalmariyas, James Simpson şi Chris Clark i-au suflat vânt în pânze; copiii mei, Lila şi Nayan, au însoţit-o prin multe furtuni, iar soţia mea, Deborah Baker, a fost cea mai bună dintre malumi: tuturor, eu, ca şi această navă fragilă, le suntem mai mult decât îndatoraţi.

Amitav Ghosh
Kolkata
2008

---

[1] „A cânta numele lui Dumnezeu – Muzica şi cultura în India vorbitoare de limbă bhojpuri" (n.tr.)

[2] „Muzică din Trinidadul hindus – Cântece ale diasporei indiene" (n.tr.)

[3] „Tradiţii bhojpuri în Mauritius" (n.tr.)

[4] „Câteva cântece populare bhojpuri" (n.tr.)

CRESTOMAȚIA *„IBIS“*

Traducerea:
Mihnea Columbeanu
Adelina Patrichi

Consultant de specialitate:
Adelina Patrichi

Cuvinte! Neel era de părere că vorbele, nu mai puțin decât oamenii, sunt înzestrate cu vieți și destine proprii. Atunci, de ce nu existau astrologi care să le calculeze kismetul și să facă predicții despre soarta lor? Gândul că ar putea fi el acela care să-și asume această sarcină i-a venit, probabil, cam în aceeași perioadă când începuse să-și câștige existența ca tălmăcitor – adică, în anii petrecuți în sudul Chinei. De-atunci începând, timp de ani și ani de zile după aceea, și-a făcut o practică regulată din a-și nota divinațiile privind soarta anumitor cuvinte. Prin urmare, **„Crestomația"** nu este atât o cheie a limbii, cât o diagramă astrologică, alcătuită de un om care era obsedat de destinul cuvintelor. Nu toate cuvintele prezentau același interes, desigur, iar **„Crestomația"**, să se rețină, se ocupă doar de cele câteva preferate; este dedicată unui număr ales dintre numeroșii termeni migratori care au călătorit dinspre apele răsăritene spre țărmurile friguroase ale limbii engleze. Cu alte cuvinte, e o schemă a Fortunei unei corăbii de girmitiyai: probabil că tocmai din acest motiv Neel a numit-o după *„Ibis"*

Dar să nu încapă nicio îndoială: **„Crestomația"** conține numai cuvinte care și-au revendicat adoptarea în limba engleză. Mai mult, epifania din care a luat naștere a fost descoperirea lui Neel, la sfârșitul anilor 1880, că era în pregătire un lexicon complet și autorizat al limbii engleze: desigur, acesta era ***„Oxford English Dictionary"***, (sau **„Oracolul"**, cum este desemnat invariabil în **„Crestomație"**). Neel și-a dat seama de îndată că **„Oracolul"** avea să-i ofere standardul de care avea nevoie pentru a judeca adeverirea predicțiilor sale. Cu toate că la vremea aceea era deja vârstnic, a fost atât de emoționat încât a început imediat să-și strângă hârtiile, ca să și le pregătească pentru publicare. Îl aștepta o dezamăgire, desigur, căci aveau să treacă decenii întregi înainte ca ***„Oxford English Dictionary"*** să-și facă în sfârșit apariția. Tot ce a apucat Neel să vadă din acesta au fost cele câteva fascicole care au apărut în anii cât a mai trăit el. Dar anii de așteptare nu s-au irosit în niciun caz degeaba: Neel și i-a petrecut colaționându-și însemnările cu alte glosare, lexicoane și liste de cuvinte. Se spune că în ultimii săi ani de viață nu mai citea decât dicționare. Când a început să-l lase vederea, nepoții și strănepoții lui erau puși să-i facă acest serviciu (de unde și expresia pe care o foloseau în familie, de „a-i citi șubredului", definit de Neel ca „o intimidare la ultima frontieră").

Pe patul de moarte, sau cel puțin așa afirmă legenda familiei, Neel

le-a spus copiilor şi nepoţilor lui că atâta vreme cât cunoaşterea cuvintelor sale e păstrată vie în familie, ea îi va ţine legaţi de trecutul lor şi, implicit, unii de alţii. Inevitabil, avertismentele lui au fost ignorate, hârtiile fiind apoi închise şi uitate. N-avea să-şi aducă nimeni aminte de ele până după vreo douăzeci de ani. Pe-atunci, familia era în plină frământare, cu numeroasele ei ramuri în conflict şi afacerile de ordin colectiv pe drumul spre ruină. Atunci s-a întâmplat ca una dintre strănepoatele lui Neel (bunica scriitorului de faţă) să-şi aducă aminte de cuvintele lui şi să scoată vechea cutie care conţinea notiţele lui Neel. Printr-o coincidenţă, acela era tocmai anul când a fost publicat în sfârşit **„Oracolul"** – 1928 – iar ea a putut obţine, printr-o subscripţie familială conjugată, banii pentru a cumpăra tot setul. Astfel a început procesul de dezgropare a horoscoapelor lui Neel, pentru a le confrunta cu afirmaţiile **„Oracolului"** – şi, în mod miraculos, nici n-a început bine această activitate, că lucrurile au şi prins să-şi revină, astfel încât nu peste mult timp familia a putut răzbi prin Criza mondială din anii '30 fără ca averea să-i scadă aproape cu nimic. După aceea, **„Crestomaţia"** n-a mai fost lăsată nicicând să sufere perioade de neglijare prelungită. Prin cine ştie ce stranie minune a ereditǎţii, întotdeauna exista, în fiecare deceniu, cel puţin un membru al familiei care avea timpul şi interesul necesar pentru a servi drept vorbe-wallah[1], astfel păstrând vie conversaţia dătătoare de viaţă cu întemeietorul liniei.

„Crestomaţia" este o operă care nu poate fi considerată niciodată, în principiu, încheiată. Un motiv al acestui lucru este faptul că mereu apar notiţe noi, până acum necunoscute, scrise de mâna lui Neel, în locurile unde a sălăşluit el cândva. Aceste descoperiri sunt destul de regulate, şi îndeajuns de frecvente, pentru a zădărnici speranţa că vom vedea vreodată finalizată lucrarea. Dar **„Crestomaţia"** mai este, prin însăşi natura ei, şi un dialog continuu, iar ideea de a-i pune capăt este una care stârneşte o groază superstiţioasă printre toţi descendenţii lui Neel. Să se înţeleagă cât se poate de clar că această compilaţie nu a fost reunită cu vreo intenţie de acest fel: mai degrabă, descompunerea treptată a hârtiilor lui Neel a dat naştere propunerii ca la un moment dat **„Crestomaţia"** (sau ce-a mai rămas din ea) să fie organizată sub o formă care să poată permite o mai largă circulaţie.

Mai rămâne doar de explicat faptul că, întrucât **„Crestomaţia"** se ocupă exclusiv de limba engleză, Neel a inclus, cu foarte puţine excepţii,

---

[1] *Wallah* – în hindi are sensul de „cel care face", „cel care se ocupă cu" „Vorbe-*wallah*" este deci „cel care se ocupă cu cuvintele" (n.edit.)

numai cuvinte care deja îşi găsiseră un loc într-un dicţionar, lexicon sau pe o listă de termeni englezeşti. De aceea, cuvintele cuprinse în ea sunt aproape întotdeauna precedate de simbolul **Oracolului** (a+) sau de numele altor glosare, dicţionare sau lexicoane: acestea erau, cum s-ar spune, acreditările lor pentru admiterea în acest vas al migraţiei care era **„Crestomaţia".** Totuşi, puterea de a le acorda cetăţenia deplină îi revenea, după opinia lui Neel, exclusiv **„Oracolului"** (de unde şi insistenţa cu care-i scruta listele). Odată ce un cuvânt era admis în caverna **„Oracolului"**, pierdea numele sponsorilor şi era marcat pentru totdeauna cu certificatul său de rezidenţă: semnul +. „După ce **«Oracolul»** a rostit un nume, chestiunea este hotărâtă; de-acum încolo, cuvântul respectiv nu mai este (sau nu mai este *doar*) bengalez, arăbesc, chinezesc, hind.[1], laskari sau altceva asemenea – în încarnarea sa englezească, urmează să fie considerat o monedă nouă, cu o nouă personalitate şi cu un destin reînnoit."

Prin urmare, acestea sunt convenţiile simple la care au aderat urmaşii lui Neel, însemnând cu câte un **+** fiecare girmitiya care şi-a găsit locul în tabelele **„Oracolului".** Cine anume a făcut aceste semne, şi la ce dată, acum e imposibil să se afirme, atât de dens a devenit păienjenişul de notiţe şi completări aplicate pe marginea însemnărilor lui Neel. Toate încercările anterioare de a descâlci aceste adnotări duseseră la atâtea încurcături, încât scriitorul de faţă a fost instruit să nu facă altceva decât să aducă însemnările la zi, şi într-un asemenea mod încât orice parte interesată să poată verifica descoperirile în cea mai recentă ediţie a **„Oracolului".** A încercat să facă acest lucru cât de bine i-a stat în putere, deşi multe greşeli, fără îndoială, au scăpat atenţiei lui.

Când mantia regelui-vorbelor a fost drapată pe umerii scriitorului de faţă, a însoţit-o şi un avertisment din partea bătrânilor: sarcina lui, au spus ei, nu era aceea de a încerca să reconstituie **„Crestomaţia"** aşa cum ar fi putut-o scrie Neel la vremea lui, ci doar să furnizeze sumarul unui schimb continuu de cuvinte între generaţii. Cu aceste instrucţiuni în minte a trudit scriitorul să conserve timbrul reflexiilor etimologice ale lui Neel: în paginile care urmează, ori de câte ori sunt folosite semnele citării fără nicio atribuire, trebuie să se prezume că Neel este autorul pasajului în chestiune.

---

[1] Dilema dacă această abreviere se referă la o anumită limbă (hindi?/urdu?/ hindustani) sau doar la indian în general, a fost întotdeauna un subiect de controversă în familie. E de ajuns să spunem că problema nu s-a rezolvat niciodată satisfăcător, de vreme ce numai Neel a folosit vreodată această formă contrasă. (n.a.)

abihowa/abhowa („Glosarul"[1]): „Nicicând nu s-a scornit un cuvânt mai frumos pentru «climat»", scrie Neel, „unind aşa cum o face el vântul şi apa, în persană, arabă şi bengaleză. Dacă ar fi existat, în chestiunile limbii, ceva asemenea unei indulgenţe papale, atunci cu siguranţă mi-aş fi cheltuit-o pe a mea ca să asigur un loc pentru această scorneală lingvistică de soi."

abrawan („Glosarul"): „Numele acestei museline din cea mai fină provine, după cum notează Sir Henry, de la cuvântul persan pentru «apă curgătoare»."

+ achar: „Există unii care ar glosa acest cuvânt ca «murătură»", scrie Neel, „deşi acel termen se aplică mai bine definiţiei, decât lucrului definit".

agil (Roebuck[2]): „Mulţi vor înălţa din

[1] E nevoie ca aici să se explice că, ori de câte ori survine în „**Crestomaţie**", termenul „**Glosar**" este o referire la o autoritate care era, în sensul urmărit de Neel, una dintre puţinele împuternicite cu dreptul de a acorda certificate de migrare în limba engleză – şi anume: Sir Henry Yule şi A.C. Burnell, „*A Glossary of Colloquial Anglo-Indian Words and Phrases, and of Kindred Terms, Etymological, Historical, Geographical and Discursive*" („Glosar de cuvinte şi fraze colocviale anglo-indiene, şi de termeni înrudiţi, etimologic, istoric, geografic şi discursiv"). Neel pare să fi obţinut un exemplar al acestui faimos dicţionar când a început să circule printre câţiva privilegiaţi, în anii 1880, înainte să ajungă să fie cunoscut sub numele de „***Hobson-Jobson***". Deşi exemplarul lui personal n-a fost găsit niciodată, nu poate încăpea nicio îndoială că frecventele menţionări ale lui „Sir Henry" din „**Crestomaţie**" se referă întotdeauna la Sir Henry Yule, tot aşa cum şi „**Glosarul**", în felul cum e întrebuinţat, reprezintă de fiecare dată dicţionarul de care era responsabil în primul rând marele lexicograf. (n.a.)

[2] Numele „**Roebuck**", oriunde apare în „**Crestomaţie**", se referă întotdeauna la opera de pionierat a locotenentului Thomas Roebuck în domeniul lexicografic: „***An English and Hindostanee Naval Dictionary of Technical Terms and Sea Phrases and also the Various Words of Command Given In Working a Ship, &C. With Many Sentences of Great Use at Sea; To Which Is Prefixed a Short Grammar of the Hindostanee Language***" („Dicţionar naval englez şi hindustan de termeni tehnici şi expresii marine precum şi felurite vorbe de comandă în lucrul pe o navă, cu multe propoziţii de mare folos pe mare; cu o scurtă gramatică a limbii hindustane"). Tipărit prima oară la Calcutta, acest lexicon a fost reeditat la Londra, în 1813, de către Black, Parry & Co. din Leadenhall Street, librari ai Onoratei Companii a Indiilor Orientale. Neel l-a descris odată ca fiind cel mai important glosar al secolul al XIX-lea – fiindcă, aşa cum a spus el, „în lipsa lui, epoca navigaţiei cu vele s-ar fi calmat într-o kalmariya în care sahibii şi lascarii şi-ar fi bălmăjit unii altora în urechi nimicuri neinteligibile." Cu siguranţă, este adevărat că această modestă listă de cuvinte urma să aibă o influenţă care, probabil, a depăşit cu mult aşteptările locotenentului Roebuck. La şapte decenii după publicare, a fost revăzută de reverendul George Small şi reeditată de W.G. Allen & Co., sub titlul „***A Laskari Dictionary or Anglo-Indian Vocabulary of Nautical Terms and Phrases in English and Hindustani***" („Dicţionar laskar sau vocabular anglo-indian de termeni şi expresii nautice în engleză

sprâncene auzind că acesta era echivalentul laskar al termenilor nautici englezeşti «în faţă» şi «prova», la fel cum **peechil** era echivalentul lui «pupa». De ce nu *agey* şi *peechhey,* s-ar putea întreba unii, cum ar părea cel mai firesc pentru majoritatea vorbitorilor de hind.? Să fi fost oare împrumutaţi aceşti termeni marinăreşti esenţiali din limba celor din Cutch sau din Sind? Am întrebat adesea, dar niciodată nu am primit un răspuns mulţumitor. Pot însă depune mărturie, ca o coroborare a definiţiei bunului locotenent, că este un adevăr indiscutabil faptul că termenii laskari sunt întotdeauna **agil** şi **peechil,** şi niciodată nu vor fi *agey-peechhey*."

alliballie, muselină („Glosarul"): „Există unii, inclusiv Sir Henry, care ar considera că aceasta este o muselină de calitate aleasă, numai că în garderoba de la Raskhali ea era exilată întotdeauna pe unele dintre cele mai de jos rafturi."

+ almadia: Barcă fluvială arăbească de un soi care rareori se vedea în India: lui Neel i-ar fi fost greu să explice prezenţa ei în „**Oracol**".

alzbel („Roebuck"): „Astfel redă veşnic melodioasa limbă laskari strigătul omului de vardie *All's well* («Totul e bine»). Cât de bine îmi amintesc..."

şi hindustană"), în anul 1882; această ediţie ulterioară s-a găsit apoi, multă vreme, şi pe parcursul secolului al XX-lea. „**Dicţionarul laskar**" era lexiconul favorit al lui Neel, care-l folosea atât de frecvent, încât pare să fi ajuns la un soi de familiaritate personală cu autorul. (n.a.)

arkati *(The Barney-Book*[1]*): Acest cuvânt, folosit în mare măsură de marinari cu sensul de „pilot al navei", se spune că ar fi derivat din princiarul stat de odinioară Arcot, în apropiere de Madras, al cărui nabab avea reputaţia de a-i fi luat în slujba lui pe toţi piloţii din Golful Bengal. Cărturarii vor trata cu scepticism, fără îndoială, graba cu care Neel a acceptat, fără discuţie, derivarea lui Barrère şi Leland, dar acest paragraf este un exemplu concludent al modului cum, când era nevoit să aleagă între o etimologie colorată şi una demnă de încredere, Neel o prefera întotdeauna pe cea dintâi.

+ atta/otta/otter: Există multe variante ale ortografiei engleze pentru cuvântul indian comun care desemnează „făina de grâu" Prima dintre aceste variante este cea consacrată de **„Oracol".** Dar ultima, care avea binecuvântarea lui Barrère şi Leland, era favorita

[1] Sintagma „***Barney-Book***", când apare în **„Crestomaţie",** se referă întotdeauna la ***„Dictionary of Slang, Jargon & Cant***" („Dicţionarul de dialect, jargon şi argou") al lui Albert Barrère şi Charles Leland, care pentru Neel era un alt volum cu autoritate pentru acordarea girmitului. Neel avea un exemplar foarte uzat al ediţiei publicate de Ballantyne Press, în 1889. Formula prescurtată pe care a ales-o ca să indice această lucrare pare să se bazeze pe o referire la termenul ***barney,*** identificat de Barrère şi Leland ca fiind cuvântul ţigănesc pentru „gloată" sau „mulţime" Acesta, la rândul lui, s-a dedus că era, printr-unul dintre acele îndrăzneţe salturi speculative pentru care cei doi au ajuns pe bună dreptate atât de cunoscuţi, un derivat al hind. ***bharna*** – „a umple" sau „a mări" (n.a.)

lui Neel, care sub acoperişul casei lui nu îngăduia să fie folosită nicio alta. Amintirea acestui lucru a fost transmisă în familie din generaţie în generaţie, până în zilele noastre. Astfel, recent am putut contrazice un profesor pretenţios care încerca să convingă un auditoriu neobişnuit de credul că expresia „a frământa otterul" a fost cândva un eufemism de acelaşi fel cu „a jupui dihorul", „a beli ţiparul" şi aşa mai departe.

awari („Roebuck"): „Acesta, afirmă locotenentul Roebuck, este termenul laskari pentru siajul navei. Dar, aşa cum se întâmplă atât de des cu întrebuinţările atribuite de lascari, are şi conotaţia straniu-poetică de a fi aruncat în derivă pe valuri." Legenda spune că atunci când câţiva membri ai familiei s-au dus să vadă filmul *Awara*[1], se aşteptau să fie o poveste despre naufragiul unei corăbii.

+ ayah: Neel îi dispreţuia pe aceia care identificau acest cuvânt cu doicile şi creşele indiene. În casa lui, insista să se folosească termenii originari, franţuzescul *aide* şi portughezul *aia*.

bachaw / bachao: Acest cuvânt ar trebui să fi însemnat, dacă ar fi fost să fie drept, „ajutor!", fiind un împrumut direct din termenul hind. comun. Dar Neel insista că în engleză cuvântul nu era folosit decât cu sens ironic, ca o expresie a neîncrederii. De exemplu: „A **puckrowat** un **cockup** de şase coţi? O, **bachaw**!"

[1]*Awara* – celebrul film indian „Vagabondul", produs, regizat şi jucat de Raj Kapoor în 1951. (n. edit.)

backsee („Roebuck"): Acesta era înlocuitorul laskar pentru termenul englezesc *aback* („mascat"): „Altul dintre numeroasele cuvinte din lexiconul naval indian, unde un termen portughez era preferat în locul celui englezesc."

+ baksheesh/buckshish/buxees, etc.: „Este într-adevăr curios faptul că, pentru acest simbol al generozităţii, Sir Henry n-a putut găsi niciun echivalent englezesc *(tip* – «şpagă» – fiind respins ca argotic), şi n-a putut oferi decât sinonime franţuzeşti, germane şi italiene." Optimismul lui Neel în legătură cu viitorul acestui cuvânt se baza pe faptul că avea puţini concurenţi în limba engleză. Ar fi fost surprins să afle că atât **baksheesh**, cât şi sinonimul său din sudul Chinei, **cumshaw**, aveau să fie primite cu un zâmbet de către **„Oracol"**.

+ balty/balti: Apropo de acest obiect gospodăresc, unul dintre cele mai comune din India – găleata – Neel a încondeiat câteva însemnări destul de lungi. Încă de pe vremea lui, folosirea acestor containere devenise atât de răspândită, încât amintirea provenienţei lor străine (cuvântul fiind un împrumut direct din portughezul *balde*) se pierduse. „Atâta lucru e sigur, că balda, la fel ca atâtea altele, a fost introdusă în vieţile noastre de lascari. Totuşi, obiectul pentru care se folosea acest termen era «ghiordelul» sau «găleata de bord» – un container din piele care nu semăna deloc cu vasele metalice desemnate acum prin cuvintele «găleată» sau «căldare». Dar balda n-ar fi putut să devină omniprezentă dacă nu înlocuia un obiect mai vechi, care era deja în uzul curent. Prin urmare, care

era denumirea containerului pe care oamenii îl utilizau pentru baia zilnică, înainte ca lascarii să le fi adus baldele? Ce foloseau la spălatul podelelor, la scosul apei din puțuri, la udatul grădinilor? Care era obiectul, acum uitat, care îndeplinea odinioară aceste funcții? Mai târziu, în timpul primei sale călătorii la Londra, Neel s-a dus să viziteze o pensiune de lascari din East End. După aceea, a scris: „Locuind și câte douăzeci într-o odaie, în cele mai sordide condiții, bieții **budmashes** nu au altă soluție decât să-și gătească mâncarea în niște balde enorme. Fiind, la fel ca atât de mulți alți lascari, niște băieți ospitalieri și buni la inimă, m-au invitat să iau parte la cina lor simplă, și nu am ezitat să accept. Masa consta din nimic altceva decât **rootles** servite cu o fiertură care clocotise mult timp în baldă: aceasta era o zeamă preparată din oase de pui și roșii, servită într-un singur **tapori** uriaș. Nu semăna cu nimic din tot ce mai mâncasem vreodată în Hind. Totuși, nu era lipsită de savoare și nu m-am putut abține să-i întreb unde învățaseră s-o facă. Mi-au explicat că era o mâncare portugheză obișnuită la bordul corăbiilor, numită de obicei *„galinha balde"*, pe care ei o traduceau ca *balti chicken* – „pui la *balti*". Trebuie să recunosc că această informație mi-a îmbunătățit considerabil părerea despre arta culinară din Portugalia."

Istoria a justificat evaluarea optimistă a lui Neel cu privire la viitorul acestui cuvânt, dar la fel de adevărat rămâne și faptul că el nu prevăzuse în niciun fel că cetățenia termenului în limba engleză avea să se bazeze pe valențele sale culinare; nu și-ar fi putut imagina nici că, găsindu-și intrarea în **„Oracol"**, acest atât de umil dintre obiectele portugheze avea să fie definit ca „un stil de a găti influențat de bucătăria din nordul Pakistanului"

balwar („Roebuck"): „Prea aproape fonetic de sinonimul său, «bărbier», ca să aibă vreo șansă realistă de supraviețuire."

bamba („Roebuck"): „De ce ar continua cineva să folosească acest termen derivat din portugheză, pentru un obiect care are deja o denumire simplă și economică în engleză: *pump* – «pompă»?"

banchoot/barnshoot/bahenchod/ b'henchod etc. („Glosarul"): În felul cum a tratat această expresie, Neel o ia cu hotărâre pe alt drum decât guru-ul său. Sir Henry tratează pe scurt acest grup de cuvinte, definindu-le doar ca „termeni abuzivi pe care ar trebui să ezităm să-i tipărim, dacă sensul lor odios nu ar fi obscur pentru «publicul general». Dacă acesta le-ar fi cunoscut englezilor care folosesc termenul, credem că puțini ar mai fi aceia care să nu fie oripilați de brutalitatea lui". Dar, într-adevăr, puțini erau europenii care se codeau să rostească acest cuvânt: popularitatea lui a devenit atât de mare, încât Neel a ajuns la convingerea că „este unul dintre numeroșii termeni delicios de compoziți, care s-au format prin împerecherea elementelor hind. și engleze. Pentru a dovedi acest lucru, nu e nevoie decât să despărțim cuvântul în părțile sale componente: prima silabă, *ban/ barn* etc., este în mod clar o contractare a hind. *bahin*, «soră». Al doilea, ortografiat în mai multe moduri, este, după părerea mea,

un echivalent al englezescului **chute**, cu care împărtăşeşte cel puţin un aspect al diversităţii sale de înţelesuri. La fel ca multe alte asemenea cuvinte, derivă, fără îndoială, din cine ştie ce veche rădăcină indo-europeană. Este curios de remarcat că termenul **chute** nu mai figurează ca verb în limba engleză, la fel cum se întâmplă cu echivalentele sale din multe limbi indiene. Aici, însă, survin anumite indicii care sugerează că a fost cândva folosit astfel şi în engleză: un exemplu în acest sens este cuvântul **chowder**, derivat în mod limpede din hind. *chodo/chodna* etc. Se spune că termenul este încă folosit pe scară largă în America, fiind întrebuinţat mai ales ca substantiv, cu referire la un fel de supă sau ciorbă. Deşi n-am avut norocul să gust această mâncare, mi s-a spus că se prepară prin măcinarea şi pisarea ingredientelor, ceea ce ar corespunde desigur cu unele aspecte ale sensului iniţial care încă se mai păstrează la folosirea acestei rădăcini în hind."

+ bandanna: Statutul ***coolin*** al acestui cuvânt l-ar fi uimit pe Neel, care i-a dat foarte puţine şanse de supravieţuire. Faptul că *bandanna* are un loc al ei în **„Oracol"** nu este, desigur, un argument care să spulbere orice îndoială – dar adevărul este, totuşi, că nu aceasta este soarta pe care i-o prezisese Neel. Predicţia lui era aceea că termenul hind. *bandhna* îşi va găsi calea în limba engleză sub forma sa arhaică, din secolul al XVII-lea, şi anume **bandannoe**. Totuşi, la fel de adevărat e că Neel nu s-a îndoit niciun moment de destinul acestui cuvânt, o credinţă bazată în parte pe rezistenţa şi persistenţa străvechii rădăcini indo-europene din care a derivat – cuvânt care fusese, la vremea lui, anglicizat deja sub forma **bando/bundo** („a lega" sau „a înnoda"). Acest frumos şi util cuvânt este folosit acum, din păcate, numai cu referire la taluzări, deşi cândva a fost folosit pe scară largă de vorbitorii de engleză, mai ales sub forma sa imperativă: **bando!** (Neel a făcut chiar şi o copie a citatului pe care-l folosise Sir Henry în însemnarea sa despre termenul respectiv: „Adopţiunea acestui cuvânt indian, şi probabil şi a altora, s-a produs în docurile de pe Tamisa frecventate de echipaje de lascari. Am auzit odată un hamal londonez, în Docurile Victoria, strigând unui alt londonez, în timp ce-i arunca o parâmă pe mal: «**Bando!**» [M.-Gen. Keatinge])."

Încrederea lui Neel în **bando/bundo** a fost influenţată, fără îndoială, de fecunditatea ieşită din comun a rădăcinii, căci aceasta dăduse naştere unei serii întregi de derivate investite cu semnul + încă din timpul vieţii sale: **bund** („taluz" sau „dig", cel mai cunoscut exemplu în acest sens găsindu-se acum în Shanghai, considerat pe scară largă ca fiind cel mai valoros lot de pământ din lume); **cummerbund** (căruia de asemenea Neel n-a reuşit să-i prevadă corect soarta, căci niciodată n-a înlocuit cuvântul *belt* – „centură" – aşa cum se aşteptase el); şi, în sfârşit, **bundobast** (literal: „legare şi lipire", cu sensul de „punere în ordine" sau „aranjament"). Trecerea acestuia din urmă pe tărâmul cuvintelor aproape moarte n-a putut să fie prevăzută niciodată de Neel, care l-ar fi jelit, poate, mai mult decât pe oricare alt paragraf din **„Crestomaţie".** (Şi despre aceasta, descendentul său anonim ar fi putut foarte bine să scrie: „De ce? De ce? De

ce acest măcel fără sens, această risipă nemărginită, acest logocid veşnic? Cine-i va pune capăt? La cine putem face apel? Nu este datoria fiecărei conştiinţe să protesteze?") Căci, desigur, e adevărat că acesta este un cuvânt, o idee, de care limba engleză are mare nevoie. Iar contribuţiile lui **bando/bandh** nu s-au oprit aici. Neel era convins că **band**, cu sensul de „banderolă" sau „bandă de cauciuc", era tot o progenitură a termenului hind. Aceasta ar însemna că **bando/bundo** a căpătat într-adevăr distincţie şi a fost ridicat la Rangul de Verb, prin întrebuinţări ca *„to band together"* – „a lega laolaltă/a asocia".

Dar, ca să revenim la **bandanna**, utilizarea pe care-o dădea Neel acestui termen n-a intrat niciodată în acord cu definiţia sa de dicţionar, căci Neel a continuat toată viaţa s-o aplice batistelor, eşarfelor, gamchhalelor şi mai ales **cummerbundurilor** şi legăturilor de cap pe care lascarii şi alţi lucrători le purtau de obicei pentru a-şi prinde părul şi **kameezele**. Descendenţii lui, aşa cum aveau obiceiul, erau şi mai conservatori, şi se luau la întrecere să găsească întrebuinţări pentru formele originare. Îmi amintesc bine reacţia unui unchi vârstnic care, când a fost invitat să participe la o expediţie cu familia pentru a vedea un faimos film cu cowboy, a exclamat: *„Arre!* Credeţi că aş cheltui atâţia bani doar ca să văd o bandă de **budmashes** alergând în **dungris** şi **bandhnas**?"

+ bandar: Neel s-a înşelat amarnic în previzlunea sa despre felul cum va evolua în limba engleză cuvântul comun în hind. pentru „maimuţă". Una dintre teorille lui favorite era aceea că termenii migratori trebuie să aibă întotdeauna grijă să se deosebească bine unii de alţii, ca sonoritate şi înfăţişare: omonimele smulse din rădăcini, considera el, aveau prea puţine şanse de a supravieţui în perechi – în fiecare cuplu, unul era hărăzit să piară. În această situaţie, sensul animalier al cuvântului **bandar** era, după părerea lui, incomod de asemănător din punct de vedere fonetic cu un termen nautic de origine persană fără nicio legătură cu el: **bander/bunder** (care înseamnă „port" sau „golf"). Era convins că, dintre cele două, acesta din urmă avea să supravieţuiască în engleză – parţial fiindcă folosirea lui **bunder** în sens nautic avea un pedigri foarte lung în limbă, datând încă din secolul al XVII-lea, şi parţial pentru că rădăcina era neobişnuit de fecundă în derivative englezeşti. Aceste derivate, considera el, erau cele mai vulnerabile la posibilităţile de confuzie pe care le ridica sensul zoologic al cuvântului **bandar**. Adevărat, nu era cine ştie ce pericol ca termenul frecvent folosit „**bander-/bunder-boat** („barcă de port") să fie confundat cu o sintagmă simiană, dar mai rămâne încă un cuvânt care se prea poate să fi fost cauza neînţelegerilor şi a confuziilor. Acesta era venerabilul **sabander/shabander** *(master of the harbour* sau *harbour-master* – „căpitan al portului"), termen care avea o istorie atât de lungă, încât putea fi considerat aproape ca datând din engleza medievală, astfel că avea pretenţii temeinice de a fi protejat împotriva genului de abuzuri care ar fi rezultat din compuşi gen **shah-bandar**. Cât despre animalul cu pricina, mai exista încă un cuvânt care ar fi folosit la fel de bine, lar acesta era **wanderoo** (de la *wanderu*, omo-

logul sinhala al hind. *bandar*), care, de asemenea, era în largă circulaţie prin acea perioadă, deşi se folosea în general pentru a desemna maimuţele *langur*. În acest **wanderoo** şi-a pus Neel cele mai mari speranţe când a prezis osânda sinonimului său. Nu avea de unde să ştie că atât **bandar**, cât şi sufixul său colectiv „**+log**", aveau să beneficieze de prelungiri pe termen nelimitat ale vieţii, din partea unei cărţi pentru copii, în vreme ce frumosul **wanderoo** urma să dispară curând în cimitirul săracilor. [Vezi şi **gadda/gadha**.]

bando/bundo („Glosarul"): Vezi *„bandanna"*.

+bankshall: Neel ar fi fost întristat de eliminarea acestui frumos cuvânt, cândva atât de folosit: „Cât de bine îmi amintesc marele Bankshall din Calcutta, care servea drept ponton pentru debarcarea pasagerilor de pe corăbii, şi unde ne duceam seara să căscăm gura la toţi **griffinii** de-abia sosiţi. Nu ne-a trecut niciodată prin minte că acest edificiu ar fi trebuit să fie, prin definiţia sa oraculară, doar un simplu «antrepozit» sau «hambar». Totuşi, nu mă îndoiesc că Sir Henry are dreptate să-l vadă ca derivat al bengalezului *bãkashala.*" Ar fi fost surprins să afle că un gen mai umil de depozit, **godown**-ul" supravieţuise în uzul general, spre paguba de-acum rarului **bankshall**.

+banyan/banian: „Acesta nu este un simplu cuvânt, ci un clan, o sectă, o castă – una care s-a stabilit de mult timp în limba engleză. Cheia înţelegerii sale subzistă în lustrul furnizat de **„Amiral»**[1]: termenul provine de la o sectă religioasă din Orient care, crezând în metempsihoză, nu se hrăneşte cu nicio făptură înzestrată cu viaţă. Cu alte cuvinte, este derivat din denumirea de castă *bania* – sau, mai corect, *vania*, a cărei ultimă silabă este uneori nazalizată. Această castă, mult timp asociată cu operaţiunile bancare, comerţul, cămătăria şi aşa mai departe, era evident celebră pentru vegetarianismul ei şi din acest motiv cuvântul a servit secole de-a rândul ca un element esenţial din vocabularul nautic englez, fiind aplicat singurei zile din săptămână când marinarilor nu li se servea carne: **banyanday**.

Dar, toate acestea fiind acceptate, cum a ajuns cuvântul să-şi dobândească avatarul actual, în care reprezintă umila şi omniprezenta piesă de lenjerie intimă pe care o poartă bărbaţii din subcontinentul indian? Desigur, Neel se afla într-o poziţie excepţional de favorabilă pentru a observa această mutaţie, care s-a produs în mare parte pe parcursul vieţii lui. Urmărirea de către el a genealogiei acestei serii de încarnări se numără printre cele mai importante contribuţii la arta etimologiei şi merită să fie citată integral: „Călătoria cuvântului **banyan** spre garderobă a început fără îndoială cu stabilirea

[1] Aici se face referire la Amiralul W.H. Smyth şi lucrarea sa: ***„Sailor's Word Book"*** („Vocabularul marinarului"). Neel avea mai multe exemplare din ediţia care fusese publicată la Londra în 1876, de către Blackie. Purta acestei lucrări un respect vecin cu veneraţia, iar când cuvântul **„Amiralul"** apare în **„Crestomaţie"**, este vorba întotdeauna de Amiralul Smyth şi faimosul său lexicon. (n.a.)

sensului său originar în engleză, în care a servit doar la a evoca o asociere cu India (astfel, cred, a ajuns să fie atașat și de un copac care a devenit un simbol al țării – veneratul nostru *ficus religiosa,* arborele reîncarnat acum sub numele **banyan**). Datorită acestei asociații de ordin general, a ajuns să fie aplicat și unui anumit soi de articol vestimentar indian. Nu cred că servește vreunui scop să ne mai întrebăm care anume era la origine acel veșmânt. Pentru oricine a trăit atât de mult ca mine, e evident că straiul respectiv nu este atât un obiect de îmbrăcăminte, cât un indicator al poziției hind.-ilor în lume. Astfel, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, când țara noastră încă mai era un meleag al opulenței și al bogățiilor fabuloase, cuvântul **banyan/banian** se referea la o robă elegantă, cu broderii bogate, care ajungea aproape până la pământ: s-ar putea să fi avut ca model **choga** sau **caftan/qaftan**. [Aici, scriitorul de față nu se poate abține și intervine cu precizarea că, deși roba de acest gen a dispărut în India de astăzi, mai multe specimene vrednice de atenție sunt expuse permanent la Muzeul Victoria și Albert din Londra.] Chiar și în vremea copilăriei mele, cuvântul **banyan** se referea întotdeauna la aceste robe somptuoase. Dar în acea perioadă, desigur, nimeni în afară de cei mai anglicizați indieni nu folosea cuvântul cu sensul acesta, potențialul de a face rău fiind foarte mare. Îmi amintesc bine soarta nefericitului Rajah din Mukhpora, care avea obiceiul de a-și pipăra bengaleza cu cuvinte englezești. În timpul unei expediții la bazar, pentru achiziționarea de îmbrăcăminte, a fost auzit lăudându-se, de față cu toată lumea, că intenționa să pună ca **banyanele** sale să fie bătute și spălate, înainte de a fi încuiate pentru iarnă. Acest lucru i-a alarmat enorm pe cămătari, care n-au întârziat să-și ceară sumele datorate; rezultatele au fost dezastruoase pentru bietul Rajah, care a fost nevoit să-și trăiască restul zilelor într-un așram din Vrindavan, fără nimic altceva decât o pereche de **choga** galbene ca șofranul în garderobă. Astfel, a aflat de ce e mai bine să nu intri într-o **„bătaie de banyani"**

„De pe acel pisc al magnificenței, acest articol de îmbrăcăminte a ținut pasul fără șovăire cu fortunele Indiei: pe măsură ce locuitorii țării deveneau tot mai săraci și mai slabi, sub jugul britanic, veșmântul căruia i se aplica termenul ajungea tot mai umil și mai mizer. Așadar, în următoarea sa încarnare, **banyanul** a renăscut ca articol standard de îmbrăcăminte pentru cei mai de jos dintre muncitori: astfel îl descrie **«Amiralul»** ca fiind «tunica pestriță a marinarului». Sub această formă, de asemenea, veșmântul era încă străin de India: lascarul, fără îndoială, a fost răspunzător de introducerea lui în țara sa de baștină. Tot el a fost responsabil și pentru retezarea brațelor pe care le avea, în avatarul său european. În îmbrăcăminte, la fel ca și în limbă și în alimentație, lascarul se relevă astfel a fi pionierul tuturor lucrurilor «indiene». Nu trece nicio dimineață în care să nu mă gândesc la acest lucru, în timp ce-mi introduc mâinile prin acele familiare deschizături pentru brațe; iar gândul îmi aduce invariabil în nări un ușor iz marin.

+banyan-/banian-day: Vezi *„banyan"*.

+banyan-fight („Glosarul"): „O furtună

a limbii", aşa cum a consemnat-o Sir Henry, „care nu ajunge niciodată la lovituri sau vărsare de sânge" (Ocington, 1690).

+banyan-tree: Vezi *„banyan"*

+barbican: „Un canal sau conductă de apă", cum corect notează Sir Henry, „care duce înapoi la Bab-Khana din Kanpur"

bargeer („Glosarul"): „Am convingerea că acest derivat al termenului marathi pentru «soldat» şi-a croit drum în «**Glosar**» nu străbătând câmpul de luptă, ci prin creşe, fiind folosit, ca şi în bengaleză, pentru a băga spaima în sufletele **budzat butchailor**."

basl („Roebuck"): Locotenentul glosează acest termen ca echivalentul laskari al englezescului *Avast!* („Stop aşa!", „Trage aşa!"), dar Neel îl credea mai degrabă un frate decât un sinonim al aceluia, ambele fiind derivate, după părerea lui, din arăbescul **bass***:* „destul".

+bawhawder/bahaudur/bahadur: „Acest titlu mogul cândva atât de căutat, cu sensul literal de «brav», a dobândit o nuanţă dispreţuitoare în engleză. Sir Henry are dreptate să noteze că a ajuns să «denote un personaj trufaş sau pompos, care îşi exercită autoritatea de scurtă durată cu un sentiment puternic al propriei sale importanţe». În mod curios, orice urmă din acest dispreţ a dispărut din cuvânt exact acolo unde unda de ironie s-ar fi potrivit cel mai bine – şi anume atunci când titlul se acorda Companiei Indiilor Orientale, care era cunoscută în hind. sub numele Compania **Bahawder**. "

+bayadère: „Aceia care cred că portugheza era o limbă a punţilor de nave şi a contribuit foarte puţin la graiul de alcov ar face bine să reţină că **bayadère** nu vine aici din limba franceză ci este un derivat portughez (din *bailadera* – «dansatoare»). Acesta era eufemismul pe care-l foloseau *BeeBee*-ele pentru a se referi la femeile pe care soţii lor le numeau ***buy-em-dears*** («scumpe-de-cumpărat») – o adunătură pestriţă de ***cunchunees, debbies, dashies, pootlies, rawnees, Rum-johnnies*** şi *nautch-girls.* În mod cât se poate de curios, cuvântul *mistress*, care are şi o rudă hind. cu aceeaşi origine (prin portughezul *mestre*) n-a fost nicicând utilizat cu sensul său englezesc, părând cu totul deplasat ca un bărbat să împartă patul cu al său **mistri.**"

+BeeBee/bibi: „De ce a avut câştig de cauză acest cuvânt în detrimentul geamănului său, **begum**, cu referire la cele mai eminente neveste albe din Calcutta, rămâne un mister inexplicabil. A căzut în dizgraţie cu câteva decenii în u. mă, când a început să fie aplicat femeilor europene de rang inferior: acest lucru s-a întâmplat fiindcă a venit o vreme când marile **BeeBee**-e au început să insiste să fie numite **ma'am-sahibs**. Personalul lor a prescurtat prefixul până la forma *«mem-»* (şi, ocazional, în cazul personajului cel mai **bawhawder** din trib, la *«man-»*)."

begaree („Roebuck"): „În acest fel, după spusele locotenentului Roebuck, erau obişnuiţi lascarii să vorbească despre aceia din contingentul lor care fuseseră luaţi în serviciu cu arcanul sau

prin alte presiuni. Ar fi oare posibil ca acest cuvânt să fie o încrucişare curioasă între englezescul *beggar* («cerşetor»), bengalezul *bhikari* (cu aceeaşi semnificaţie) şi hind. *bekari* («fără slujbă»)?"

+begum: vezi: *BeeBee*.

beparee („Glosarul"): Neel credea că acest cuvânt hind. pentru „negustor", ca şi **seth**, îşi găsise drum în limba engleză fiindcă extraordinara proliferare a sensurilor termenului **banyan** îl făcuse inutilizabil cu semnificaţia sa iniţială.

beteechoot („Glosarul"): Pentru a înţelege sensul acestei expresii, vezi **banchoot/barnshoot**, reţinând însă faptul că substituie *bahin*, „soră", cu *betee*, „fiică". „Sir Henry îşi ilustrează propria definiţie a termenului folosind unele citate extrem de potrivite, dintre care fac parte şi următoarele: *1638: L'on nous monstra à une demy lieue de la ville un sepulchre, qu'ils apellent* ***Betychuit,*** *c'est à dire la vergogne de la fille decouverte*[1] [Mandelsle, Paris, 1659]."

bhandari („Roebuck"): „Aceasta este denumirea pe care lascarii o folosesc pentru bucătari sau magazioneri. Îmi imaginez că se prea poate să fie şi cuvântul cu care ei îl definesc pe «timonierul şef»."Aceste cuvinte sunt luate din una dintre cele mai neobişnuite notiţe ale lui Neel – o serie de mâzgăluri făcute pe dosul unor cărţi de joc. Din scrisul minuscul, asezonat din abundenţă cu urme de stropi de apă sărată, înţelegem că aceste note au fost făcute în timpul unei călătorii pe mare, în cursul căreia pesemne hârtia era un lucru greu de găsit. În familie notiţele respective sunt cunoscute sub numele **„hârtiuţele valetului"**, după prima găsită, scrisă pe spatele unui valet de treflă. Generalizând, putem spune că aceste înscrieri sunt de fapt primele încercări ale lui Neel să dea de cap dialectului pe care lascarii îl foloseau pe mare; din câte se pare, la acea vreme Neel nu avea cunoştinţă despre existenţa **„Dicţionarului laskari"**, dar mai târziu, când a achiziţionat un exemplar al acestui lexicon al lui Roebuck, a recunoscut imediat superioritatea muncii marelui lexicograf, şi a pus punct propriilor eforturi de a traduce acest dialect, eforturi care fuseseră profund neştiinţifice şi pline de pătanii. Şi totuşi notiţele despre care vorbim nu sunt cu totul lipsite de interes; iată, de pildă, un citat dintr-o însemnare începută pe un opt şi un nouă de pică: „Să porneşti în lume la bordul unui vas înseamnă să te afunzi nu numai într-un nou element, ci şi într-un ocean necunoscut de cuvinte. Când îi asculţi pe marinari vorbind, fie în engleză fie în hind., te simţi pierdut. Nu degeaba argoul maritim englezesc a primit numele de «limba mării», căci de mult şi-a ridicat ancora din engleza pe care o citim în cărţi. Acelaşi lucru se poate spune despre legăturile dintre limbile hind. şi jargonul lascarilor: ei bine, chiar zilele trecute i-am auzit pe tindalii de pe vas alergând pe punte, cuprinşi de panică şi ţipând: **hathee-soond! Hathee-soond!** Faptul că a putut fi depistată în mare o trompă de elefant ni s-a părut tuturor

[1] „1638: Arătatu-ni-s-a, la o jumate de leghe, un mormânt, pe care ei îl numesc *Bety-chuit*, adică «pudoarea fetei descoperite». (n.tr.)"

celor prezenți un lucru miraculos, astfel că ne-am grăbit să vedem această extraordinară apariție; ne aștepta însă o cruntă dezamăgire, căci era vorba doar despre o trombă de apă, iscată de un vârtej de aer. Evident că acest fenomen, cunoscut în engleză sub denumirea de *water-spout*, seamănă în ochii lor cu trompa unui elefant. Și n-a fost singura păcăleală pe care am suferit-o în acea zi, din pricina fanteziei debordante cu care își folosesc lascarii cuvintele. Mai târziu, în vreme ce ieșisem să iau aer lângă pupa, l-am auzit pe un lascar cum îi cerea altuia să îi ***puckroweze*** *narul.* Mărturisesc că faptul m-a făcut să tresar – căci, deși nu este cu totul neobișnuit ca un lascar să se refere cu ușurință la apendicele masculinității sale, este totuși neobișnuit să o facă într-o asemenea sanscrită de elită. Probabil că surpriza m-a dat de gol, căci m-au observat amândoi și au izbucnit în râs. Pricepi ce vorbim aici? m-a întrebat unul. I-am răspuns în modul în care am considerat că voi reuși cel mai bine să demonstrez amplele mele cunoștințe în materie de marinărie. Ba bine că nu, domnul meu, sigur că pricep! Este ceea ce în engleză se numește *jewel-block*[1] Au râs și mai tare și mi-au răspuns că nu, în lascari un *jewel-block* se numește *dasturhanja*, în timp ce lucrul la care se referiseră ei era de fapt un bolț de cârmă numit de angrezi *pintle*. Am fost o clipă tentat să îi informez că însuși marele William Shakespeare a folosit acest cuvânt – *pintle* – cu exact același sens ca și al nostru termen hind. *nar.* Gândindu-mă mai bine însă, m-am abținut de la divulgarea informației respective. **Shoke**-ul meu pentru cuvintele rostite de cel mai mare dintre dramaturgi îmi atrăsese deja reputația de *Spout Billy*[2] incorigibil și, oricât de ofensatoare era această poreclă, nu puteam să nu reflectez asupra faptului că *Billy Soond*[3] ar fi fost de o mie de ori mai rău.

+bheesty/bheestie/beasty/bhishti: Mystery-ii transportului apei, a căror unealtă de lucru este **mussuckul**. În miazăzi, conform lui Sir Henry, termenii sunt **tunny-catcher** sau **tunnyketchi**."

bichawna/bichana („Glosarul"): „Așternut sau pat, de unde a derivat și ***bichawnadar,*** sau «*bed-maker*» – «cel ce face patul» – o expresie care trebuie să fie folosită cu grijă, din cauza riscului de interpretări indecente."

bichawnadar: Vezi mai sus.

bilayuti („Glosarul"): „Este straniu că ne-am deprins să folosim o versiune a cuvântului turco/arăbesc *«wilayat»* cu referire la Anglia; și mai ciudat e că englezii l-au adaptat pentru uzul lor propriu, sub forma **blatty**. Iar sub forma **bilayutee** era adeseori atașat, după cum corect notează Sir Henry, lucrurilor străine și exotice (de unde și **bilayati-baingan** pentru «tomată»). Sir Henry a greșit totuși grav asupra unui alt compus de acest gen, și anume,

[1] *Jewel-block* – macaraua de la capătul picului sau altei vergi pentru a susține saula de semnalizare. (n. edit.)

[2] *Spout Billy* – în slangul secolului al XIX-lea, persoană care recită Shakespeare prin cârciumi. (n. edit.)

[3] *Billy Soond* – Billy Trompă (din *soond* – „trompă", în hindi). (n. edit.)

bilayutee-pawnee. Deşi îl glosează corect ca «apă carbogazoasă», greşeşte când afirmă că oamenii din Hind. credeau că **bilayutee-pawnee** putea conferi o mare putere corpului omenesc, datorită balonaşelor sale. Din câte ţin eu minte, mirarea noastră era prilejuită nu de forţa gazului cu care era îmbibată, ci mai degrabă de bubuiturile explozive cu care acesta era expulzat."

biscobra („Glosarul"): Neel a fost ofuscat de sugestia lui Sir Henry că aceasta ar fi fost denumirea vreunui soi de şopârlă veninoasă. „Iată încă un exemplu de mariaj frumos între lexiconul răsăritean şi cel apusean. Cuvântul «cobra» provine, desigur, din contractarea portugheză a unei rădăcini latine care înseamnă «şarpe». «*Bis*», pe de altă parte, este cu siguranţă un derivat al termenului bengalez pentru «otravă», care a fost absorbit în limba engleză ca **bish**, deşi cu sensul de «gafă» sau «greşeală». Este imposibil ca un asemenea termen să-i fie aplicat unei şopârle, oricât de păcătoasă ar fi ea. După părerea mea, nu este nimic altceva decât un colocvialism englez pentru *hamadryad*, sau «Cobra Regală»."

+bish: Vezi deasupra.

b'longi/blongi („The Linkister"[1]: „Confundat frecvent cu o formă contrasă a englezescului *belong*, «aparţine», acest cuvânt este de fapt o copulă elegantă şi economică, care face oficiile verbului «a fi» sub toate formele sale nenumărate. Imaginaţi-vă aşadar stânjeneala ***griffinului*** care, arătând spre măgarul soţiei sale, a spus: «*Gudda*[2] ***blongi*** *wife-o massa*»."

+bobachee: „Ceea ce este o barkentină pe lângă o barcă de la ţară, un **kaptan** faţă de un **nacoda**, un *vinthaleux* faţă de un **dumbpoke**, este şi un **bobachee** în comparaţie cu un **consummer**, în bucătărie. Fiecare fiind în felul său un potentat, domneau peste un vast contingent de lashkari, constând din **masalchies** care măcinau mirodenii, **caleefas** care frigeau cabobi, şi alţii ale căror titluri au ieşit, slavă Domnului, din uz. Totuşi, *bobachee*-ul este singurul **mystery** culinar care-i împrumută numele său bucătăriei."

bobachee-connah/bawarchee-khana („Glosarul"): „Asupra acestui din urmă termen, mă contrazic cu toate autorităţile care au analizat chestiunea: câtă vreme ceilalţi găsesc că este un derivat din hind. *khana*, „loc" sau „cameră", eu intuiesc că provine din elementul bengalez *kona/cona*, „colţ" Acest lucru pare de la sine înţeles pentru mine,

---

[1] Întotdeauna când apare în **„Crestomaţie"**, **„The Linkister"** se referă la Charles Leland şi lucrarea sa: ***„Pidgin English Sing-Song: Or Songs and Stories in the China-English Dialect; with a Vocabulary"*** (**„Psalmodieri în engleza pidgin, sau Cântece şi poveşti în dialectul anglo-chinezesc; cu un vocabular"**). Charles Leland, unul dintre cei mai prestigioşi lexicografi din secolul al XIX-lea, era pentru Neel una dintre autorităţile după care putea acorda girmitul. Dar, fiind el însuşi un specialist în pidgina din sudul Chinei, Neel pare să-i fi dezaprobat unele opinii – de unde şi uşoara desconsideraţie din denumirea pe care i-a atribuit-o. (n.a.)

[2] „Măgarul *este* soţia", în loc de „măgarul *aparţine* soţiei" (n. edit.)

căci dacă sensul sintagmei **bobacheeconnah** ar fi într-adevăr acela de „cameră de gătit", atunci cu siguranţă locuţiunea corectă ar fi **bobbachy-camra**. Faptul că această variantă apare şi ea uneori constituie, pentru mine, excepţia care dovedeşte regula. În mod similar, sintagma **goozle-coonuh/goozul-khana** îmi pare adeseori redată greşit prin „cameră de baie": când se aplică unui loc unde e ţinută o covată de baie, trebuie să însemne, cu siguranţă, „colţ de baie". Şi totuşi, în ceea ce priveşte ceilalţi compuşi ai cuvântului ***connah/khana***, voi consimţi că aceasta se foloseşte adesea cu sensul de „cameră" – de exemplu: **karkhana**, **jel-khana**, **bab-khana**, şi aşa mai departe.

+bobbery/bobbery-bob: „Acest cuvânt cu sensul de «ciocnire», «învălmăşeală», atât de folosit în sudul Chinei, nu era nimic mai mult decât o adaptare a expresiei noastre comune **baap-ré-baap**." Traducerea din **„Oracol"** a sintagmei ca „o, tatăl meu!" este, cu siguranţă, mai degrabă o redare a la fel de comunei expresii **baap-ré**, căci sintagma completă ar fi, mai degrabă, „tată, o, tată!" O derivare alternativă, din cantonezul *pa-pi* – un zgomot – este, aşa cum pe bună dreptate observă **„The Barney-Book"**, extrem de îndoielnică.

bolia/bauleah/baulia („Glosarul"): „Una dintre ambarcaţiunile de rău mai uşoare din Bengal, echipată de obicei şi cu o cabină mică."

bora („Glosarul"): „Ambarcaţiune mare, cu multe vâsle, folosită de obicei în Bengal pentru transportul mărfurilor."

bowla („Glosarul"): „Acestea erau, din câte-mi amintesc, cufere care se fabricau la comandă de câţiva dintre cei mai iscuşiţi **moochies** ai noştri."

bowry/bowly („The Barney-Book"): „În hind., acest cuvânt indica în general fântânile cu trepte cunoscute ca *baolis*. Dar, după ce a trecut şi în limba engleză, a început să fie aplicat adesea şi pavilioanelor construite pe malurile apelor mari sau mici. Fiecare **nullah** şi **nuddee** se putea lăuda cu câteva asemenea construcţii. Uneori era folosit interşanjabil cu **chabutra/chabutter**".

boya („Roebuck"): „Termen laskar pentru «geamandură»".

+buck: „Un bun exemplu al transferurilor subtile de sens care se produc atunci când cuvintele sar de la o limbă la alta. Căci, în hind., această expresie transmite mai mult o noţiune a vorbăriei uşoare, decât a lăudăroşeniei careia este ataşată în engleză (fără îndoială, datorită cunoscutei atitudini a animalului omonim: ţapul). Forma extinsă **buckwash** (din hind. *bakwás* – «flecăreală», «trăncăneală», «discuţie despre nimicuri») are un sens similar cu expresia argotică «*rahat!*»."

budgrook („Glosarul"): „Monedă portugheză cu valoare mică, a cărei circulaţie se spune că era restrânsă la Goa."

+budmash/badmash: „La fel ca **budzat** şi **hurremzad**, termen care le cauzează probleme mai mari lexicografilor decât celor cărora i-a fost vreodată adresat ca insultă. În ce scop este fragmentat în componentele sale arăbeşti

şi persane, când întregul formează un echivalent clar al englezescului *rascal* – «ticălos»?" Fără îndoială, Neel a avut dreptate să aleagă **budmash** în locul lui **budzat**, azi defunct, ca termen de viitor.

budzat/badzat („Glosarul"): Vezi mai sus.

+buggalow/bagala: „Specie de dhow arăbesc care se găsea cândva foarte frecvent pe Hooghly".

bulkat („Glosarul"): „Din câte-mi amintesc, numele unui anumit soi de barcă mare, din ţinutul Telegu."

bullumteer („Glosarul"): „Adaptare a termenului englezesc *volunteer* («voluntar»), folosită de obicei pentru acei sepoi care serveau în străinătate."

buncus („Glosarul"): „Ţigări de foi, subţiri, malaysiene, care erau foarte preţuite de unii fumători".

+bunder/bandar: Vezi *+„bandar"*.

+bunder-boat: Vezi *+„bandar"*.

+bundook/bunduk: Acest cuvânt comun, derivat din arabă, era foarte des inclus în dicţionare încă de pe vremea lui Neel, de obicei fiind explicat ca „muschetă" sau „puşcă", şi sub această formă şi-a primit locul în **„Oracol".** Acest lucru contrazice previziunile lui Neel, căci este încă o situaţie în care el a acceptat o părere discutabilă de la Barrère şi Leland, care urmăresc originalul arăbesc până la numele german al Veneţiei: „Venedig" Implicaţia este că **bundook** a fost introdus în limba arabă de către mercenarii germani din Republica Veneţiană, şi a fost folosit pentru prima oară cu sensul de „arbaletă". Neel s-a înşelat crezând că termenul avea să revină la înţelesul lui iniţial; dar termenul a ajuns să fie aplicat candelabrelor şi altor produse veneţiene, care erau atunci în mare vogă printre bengalezii bogaţi.

bungal („Roebuck"): „Acest cuvânt se referă, în vocabularul nautic, la „goarna de vorbit" – instrumentul de amplificare a vocii care permite comunicarea între corăbii. În mod curios, pronunţarea obişnuită în limba laskarilor este **byugal** – ceea ce pare să sugereze că ar avea o rudenie misterioasă cu englezescul *bugle* (corn de vânătoare)."

bunow/bunnow/banao („Glosarul"): „Acesta este, cum pe bună dreptate observă Sir Henry, unul dintre rarele verbe hind. care s-au adaptat în engleză. Însă chiar şi după ce a făcut trecerea, a păstrat ceva din sensul său iniţial, care era mai mult acela de «a construi» decât de «a face» – căci, cu siguranţă, niciodată nu s-ar putea spune, ca mai sus, că acest cuvânt «a **bunow**-it trecerea în engleză»."

+burkmundauze/barkandaz: „Termen care era util mai ales prin lipsa lui de precizie, căci putea fi aplicat, la nevoie, oricăruia din acel mare **paltan** de **paiks, piyadas, latheeals, kassidars, silahdars** şi alţi paznici, santinele şi însoţitori înarmaţi care mişunau cândva pe străzile oraşelor noastre. Portarii, străjerii şi vardiştii care, prin natura meseriei lor, stăteau pe loc, formau un alt soi de **paltan,** alcătuit din **chowkidars,**

durwauns şi alţii asemenea."

+burra/bara: „Sunt încredinţat că acesta este un alt cuvânt care a intrat în engleză pe o rută nautică, **burra/bara** fiind în limbajul laskar termenul comun pentru cel mai înalt dintre catargele unei corăbii – «arborele principal»." Vezi şi „dol"

Burrampooter („Glosarul"): „Aceasta nu este decât anglicizarea, de scurtă durată din fericire, a numelui «Brahmaputra»."

+bustee/basti: „În copilăria mea, în hind., ca şi în bengaleză, foloseam acest cuvânt numai cu sensul de «vecinătate», «cartier» sau «aşezare», fără a-i atribui vreo implicaţie peiorativă. Derivatul englez, pe de altă parte, era folosit cu înţelesul de «Oraş Negru» sau «zonă a băştinaşilor», fiind aplicat numai regiunilor unde trăiau bengalezi. Ciudat, când stai să te gândeşti că sub această formă denigratoare a revenit în hind. şi bengaleză, iar acum toată lumea îl foloseşte cu semnificaţia de «mahala»."

butcha/bacha: „Termen pentru «copil» care, fără îndoială, va migra prin ferestrele deschise ale creşei." În această privinţă, Neel s-a înşelat.

buy-em-dear: Vezi *„bayadère"*

buzz: Vezi *„shoke"*

+caftan/qaftan: Vezi *„choga"*

caksen/coxen („Roebuck"): „E ciudat că Roebuck consemnează acest cuvânt ca fiind termenul laskari pentru *cox-swain* – „cârmaci", „timonier" – de vreme ce pronunţia lui nu se deosebeşte aproape prin nimic de cea engleză."

caleefa/khalifa („Glosarul"): Vezi *„bobachee"*

+calico: „Unele dicţionare îi dau acestui cuvânt o descendenţă malayali, întrucât desemnează o ţesătură din bumbac ce provine de pe coasta Malabarului. **Buckwash** curat! Se vede cu ochiul liber că termenul **calico** e un derivat al numelui «Calicut», introdus de europeni: dacă ar fi fost derivat din numele oraşului în limba malayalam, materialul s-ar fi numit, cu siguranţă, «*kozhikodo*»."

calputee („Roebuck"): „Termenul laskar pentru «ştampator», «ştemuitor» – un **mystery** foarte puţin folosit pe navele indiene, care în general aveau scândurile unite mai degrabă prin îmbucare, decât prin ştemuire."

carcanna/karcanna („Glosarul"): Încă din timpul vieţii lui Neel, acest cuvânt englezesc cu pedigri îndelungat (din hind. *kar-khana*, „loc-de-muncă" sau „atelier") începuse să cedeze treptat locul termenului *factory* – „fabrică" – un scandal lexical în urechile lui Neel, care încă mai erau obişnuite să audă acel cuvânt folosit pentru a desemna reşedinţa unui „factor" sau „agent". Dar nu numai din motive nostalgice a deplâns Neel decesul lui **carcanna/karcanna**; el a prevăzut că epava sa îi va cufunda în uitare şi pe mulţi dintre aceia care lucraseră în ea odinioară – de exemplu, funcţionarii de fabrică nu-

miți **carcoons**. În jelania pentru soarta acestui cuvânt, necunoscutul vorbewallah a scris mai multe comentarii despre logocid.

carcoon („Glosarul" și **„The Barney-Book"):** Vezi mai sus.

chabee („Glosarul"): Într-o surprinzătoare manifestare de reținere, Neel a refuzat să intre în controversa privitoare la cuvântul portughez pentru „cheie": dacă pornise spre Anglia din Portugalia sau din Hind.

+chabutra / chabutter: Vezi *„bowry/ bowly "*

+chaprasi/chuprassy: Vezi: *„daftar/ dufter"*

+charpoy: Așa cum notam mai devreme (vezi **bandar**) Neel era de părerea că, spre deosebire de oameni, cuvintele au șanse mai mici să supraviețuiască rigorilor migrației dacă pornesc la drum în perechi; în orice asemenea pereche de sinonime, una sigur va pieri. Cum avea el să explice atunci călătoria acelor două minunate sinonime de succes **charpoy** și **cot** (amândouă, fără să știe el, aveau să primească autorizația „Oracolului")? Neel a fost de bună seamă atât de această anomalie – („N-are Blatty cuvinte pentru confortul așternutului, de-a trebuit să le fure cu atâta premeditare de la noi?") – dar el nu a întârziat să recunoască amenințarea pe care aceste cuvinte pereche o reprezentau față de teoria sa favorită. „Limba engleză, în aceeași măsură cu limbile hind., are multe motive de a fi recunoscătoare lascarilor, și darul cuvântului **cot** (din hind. *khât*) nu este unul izolat. Nu încape nicio urmă de îndoială, *khat* a intrat în limba engleză pe o rută nautică; eu am credința nestrămutată că acesta a fost primul cuvânt lascar pentru «hamac», iar *jhula/jhoola* a intrat în uz numai când originalul a fost confiscat de **malumi** (*vide* definiția lui **cot** dată de **«Amiral»**: «lemnărie de pat pentru ofițeri, pe întrepunte, suspendată de grinzile unei corăbii»). Este limpede că un **cot** era cu mult mai confortabil decât simplul hamac; în curând el a trecut în infirmeriile vaselor, spre a fi de folos bolnavilor și răniților. În sensul acesta, prin extensie, cuvântul a fost supt de curentul principal al limbii engleze, fiind adoptat pentru început cu înțelesul «leagăn pentru copil». Și astfel vedem că, contrar aparențelor, **cot** și **charpoy** nu sunt sinonime, așa cum nu sunt «leagăn» și «pat». Nici măcar în hind. nu erau sinonime, căci eu am convingerea că *charpai* se aplica la origine tuturor pieselor de mobilier cu patru picioare (în sensul precis dat de componentele hind. ale numelui: *char-pai* – «patru»-«picioare») pentru a putea fi astfel deosebite de alte asemenea piese, dar cu numai trei picioare (*tin-pai* sau *tipai* – din care, cum bine observă Sir Henry, se trag acele mici gheridoane cunoscute în engleză ca **teapoys**). Derutantul termen sea-poy, însă, este doar o variantă ortografică a lui sepoi, și nu are nimic de-a face cu picioarele ori răul de mare. Fantoma acestei confuzii încă mai bântuie, cum bine se vede dintr-o întâmplare pe care am auzit-o povestită recent, despre un tânăr locotenent care, văzându-se despărțit de trupele sale la urcarea pe vas, a strigat, cuprins de panică: Mi-am pier-

dut sea-poy-ii! Nu mică i-a fost mirarea să se pomenească că i s-au pus în faţă o găleată şi săruri de amoniac."

charter: „Deşi **«Oracolul»** nu-l menţionează nicăieri, sunt convins că acest verb era folosit adesea cu acelaşi sens ca verbul hind. *chatna,* de la care englezii l-au primit pe savurosul **chutney**, «bun-de-lins» (a nu se confunda cu **chatty/chatta**, prin care lascarii aveau obiceiul de a desemna un vas făcut din pământ). Termenul argotic **charter-house** se aplică frecvent caselor rău famate."

chatty/chatta („Amiralul", „Roebuck"): Vezi mai sus.

+chawbuck/chábuk: „Acest cuvânt, cu mult mai expresiv decât «bici», era el însuşi o armă, aproape la fel de periculoasă ca şi obiectul pe care îl reprezenta. Faptul că se numără printre puţinele cuvinte hind. care şi-au găsit un uz verbal în engleză nu e deloc surprinzător, dacă stăm să ne gândim cât de des se desprindea de pe buzele **sahibilor**. Când se folosea în acest fel, forma corectă pentru participiul trecut era **chawbuck't**. Forma derivată **chawbuckswar**, «biciuitor», era considerată un compliment de seamă printre călăreţii care goneau în forţă."

chawbuckswar („Glosarul"): Vezi mai sus.

+cheese: Neel n-a fost un vizionar, prezicând încorporarea finală a acestui derivat al hind. *chiz,* „lucru", în **„Oracol"**, căci folosirea sa în fraze precum „această *cheroot* e adevăratul **cheese**" era destul de răspândită pe vremea lui. Totuşi, rolul său în locuţiuni ca **Burra Cheese** ar fi părut, fără îndoială, destul de surprinzător[1]

chicken/chikan („The Barney-Book"): „Broderia lucrată strâns din Oudh, din care este derivată expresia dialectală *chicken-worked* – «lucrat în stil *chicken*», folosită frecvent pentru a-i descrie pe cei care erau nevoiţi să trăiască cu o **bawhawder ma'am-sahib**".

+chin-chin („The Barney-Book"): „Salutări (de unde: **chin-chin-joss**: «adoraţie»)."

chin-chin-joss („Glosarul"): Vezi mai sus.

chingers („The Barney-Book"): „Este curios că Barrère şi Leland îşi imaginează că acest cuvânt ar fi intrat în limba engleză prin intermediul dialectului ţigănesc. Se folosea destul de larg în **bobachee-connahuri**, căci un **choola** trebuia să fie întotdeauna aprins cu *chingers* (din hind. *chingare).* L-am auzit folosit chiar şi în propoziţia: «Au zburat *chingers*»."

Chin-kalan („Glosarul"): „Oricât ar părea de ciudat astăzi, acesta era întradevăr numele cu care lascarii erau obişnuiţi să desemneze portul Canton."

chints/chinti („Glosarul", „The Barney-Book"): „Acest cuvânt folosit pen-

[1] Joc de cuvinte pornind de la expresia *big cheese* (lit. „mare brânză", însemnând în engleză „persoană importantă", „mahăr") înlocuind *big* („mare", în engleză) cu *burra* („mare", în hindi). (n. edit.)

tru a desemna furnici şi insecte, a fost condamnat din cauza asemănării sale cu mai răspânditul **chintz** – (*«kozhikodo* pictat»)".

+chit/chitty: „Un cuvânt dintre cele mai curioase, căci în pofida faptului că provine din hind. *chitthi,* «scrisoare», n-a fost niciodată aplicat vreunei misive trimise prin **dawk**. Scrisoarea trebuia să fie predată întotdeauna direct în mână, niciodată trimisă prin poştă – şi, preferabil, de către un **chuprassy,** niciodată de un **dawk-wallah** sau **hurkaru**."

chitchky („Glosarul"): Neel era convins că acest urmaş al cuvântului bengalez *chhechki* avea un viitor strălucit ca migrator, prezicând că va fi chiar înnobilat ca verb, de vreme ce în engleză nu exista niciun termen echivalent pentru această tehnică de a găti. Căutând zadarnic ceva bun de mâncare în East End, a scris cu un prilej: „De ce nu s-o fi gândit niciunul dintre aceşti lascari să deschidă hanuri şi ospătării unde să poată servi londonezilor varză **chitchkiată** cu felii de merlan? N-ar avea oare de câştigat de pe urma marelui **gollmaul** care ar fi creat astfel?" Ar fi fost foarte întristat să vadă acest cuvânt atât de elegant înlocuit cu greoaia locuţiune „stir-fry"

+chittack: Măsură de greutate, echivalentă cu o uncie, şaptesprezece *pennyweights*, douăsprezece *troy grains*[1]

+chobdar: „A avea aşa ceva era un semn de mare prestigiu; era un lux rar să ai în slujba ta asemenea bărbaţi înarmaţi cu bastoane. Îmi mai amintesc şi acum că bietul Rajah din Mukhpora, chiar şi când ajunsese în pragul ruinei, nu suporta să se despartă nicio clipă de **chobdarul** său."

+choga (vezi *„banyan"*): Neel era pesimist în legătură cu viitorul acestui cuvânt, care era convins că avea să fie până la urmă copleşit de rivalul său turcesc **caftan**.

+chokey/choker/choakee/choky/chowki: „Dacă un schimb de cuvinte simbolizează un schimb de experienţă între limbi, atunci ar reieşi că închisorile sunt principalele balamale dintre oamenii din Hind. şi cei din Blatty. Căci, dacă englezii ne-au dat *jail* – «puşcăria» lor, în formele ei de-acum omniprezente: *jel, jel-khana, jel-bot* şi altele asemenea, noi, din partea noastră, nu ne-am zgârcit în niciun caz cu darurile. Astfel, nu mai recent de secolul al XVI-lea, termenul hind. *chowki* pornise deja peste ocean, pentru ca într-un târziu să-şi facă intrarea în Anglia, sub forma acelor foarte vechi cuvinte **chokey**, **choker**, **choky** şi chiar, uneori, **chowki**. Părintele acestor cuvinte este, desigur, hind. *chowk,* care se referea la un scuar, un loc viran din centrul unui oraş sau al unui sat. Aici se aflau de obicei celulele şi alte spaţii de detenţie, fiind prezidate de un **kotwal** şi păzit de un **paltan** de **darogas** şi **chowkidars**. Dar, în timp ce călătorea, **chokey** pare să fi dobândit un sens sumbru, căci avatarul său hind. nu e egal cu echivalentul său englez, ca putere de a inspira groaza: o funcţie care le

[1] *Pennyweights, troy grains* – (lit. „greutăţi penny" şi „boabe Troia"), unităţi de măsură a masei, bazate pe masa unei vechi monede de un penny şi cea a unui bob de orz. (n. edit.)

revine mai degrabă termenilor *qaid* şi *qaidi* – două cuvinte care şi-au început drumul aproape în acelaşi timp cu **chokey**, şi în continuare au fost admise în deghizări precum **quod**, **quoddie** şi **quodded**, ultimul având sensul de «întemniţat»."

+chokra/chuckeroo: „Alt exemplu în care întrebuinţările hind. şi engleză diferă subtil, căci un *chhokra*, în cea dintâi, se referă la un tânăr, un băiat, un puştan, în timp ce **chokra/chukeroo** indică mai degrabă o treaptă pe scara funcţiilor profesionale – care, indiferent dacă se află într-o casă, într-o tabără militară sau în echipajul unei corăbii, era de obicei cea mai de jos şi, astfel, rangul acesta revenea îndeobşte (dar nicidecum întotdeauna) tinerilor. În Raskhali Rajbari, ar fi fost considerat într-adevăr straniu să se vorbească despre un **khidmatgar** între două vârste cu titulatura *chhokra*. Dar o asemenea utilizare n-ar fi părut neobişnuită în engleză. Este interesant, în această privinţă, să se compare **chokra/chuckeroo** cu sinonimele sale **launder/launda**, care nu erau niciodată folosite într-o companie mixtă, poate pentru că dezgoleau cam prea mult dintr-un anumit membru bărbătesc." Vezi de asemenea „lascar"

+choola/chula: „Altul dintre acele cuvinte în care experienţa migraţiei a determinat o subtilă schimbare de personalitate. Într-o **bobachee-connah** de **sahibi**, cuvântul se referea de obicei la un cuptor, câtă vreme în hind. era folosit pentru o vatră de gătit cu foc deschis (de unde şi termenul laskari **chuldan** pentru «bucătărie de bord»). Adeseori, aceste maşini de gătit erau portabile, combustibilii fiind încărcaţi într-o baldă de lut ars sau de metal. Poate că acest lucru i-a indus în eroare pe unii **pundiţi**, făcându-i să creadă că felul de mâncare laskari numit *galinha balde*, sau *balti chicken* – „pui la baldă" – şi-ar fi primit denumirea de la un anume soi de maşină de gătit. Nu e nevoie să fi asistat la prepararea acestei mâncări, ca să ştim că aşa ceva e un **buckwash** flagrant, căci dacă aceasta i-ar fi într-adevăr etimologia, atunci cu siguranţă denumirea sa ar fi fost «pui la choola»."

choomer („The Barney-Book"): „În limba engleză, cuvântul împrumutat din hind. pentru «sărut», *chumma*, avea întotdeauna sensul de «pupătură pe obraz», şi niciodată n-a fost aplicat explorărilor erotice în profunzime. Cuvântul înşelător *kissmiss*[1] nu se referă la un **mystery** în căutare de **choomer**. Cum aveau să descopere mulţi **classy** care se furişau pe străzile oraşului în căutare de văgăuni rău famate, dacă şopteai acest cuvânt în niciun caz nu găseai drumul către o **chatterhouse**, şi nu te alegeai decât cu o mână de stafide."

+chop: „Alt cuvânt de origine hind. (de la *chhap* – «pecete» sau «sigiliu») care a trecut fluent de la argoul englezesc din India în dialectul din sudul Chinei. Totuşi, nu are nicio legătură cu **+chop-chop** – «repede», «cu viteză» – care

[1] *Kissmiss* – în engleză, „stafidă" Cuvântul este considerat de Neel înşelător pentru că, deşi pare alcătuit din cuvintele *kiss* („sărut") şi *miss* („domnişoară"), nu are nicio legătură cu acestea. (n. edit.)

este derivat din cantoneză (de la *k'wái-k'wái);* această ultimă formă e cea care a generat urâtul termen vulgar **chopstick** – «beţigaş pentru mâncare» – pentru care hind. nu are nicio vină."

+chop-chop: Vezi mai sus.

+chopstick: Vezi mai sus.

+chota/chhota/choota: Mâzgălite pe spatele unui doi de treflă în **„hârtiuţele valetului"** se află aceste cuvinte: **„Chhota** este faţă de **burra** exact ceea ce este un cui faţă de un catarg; de aici locuţiunea **chota-peg**[1], adesea folosită ca un sinonim pentru **faltudol**."

+chota-hazri: Vezi mai sus. „Cum au reuşit Barrère şi Leland să ajungă la concluzia că un **chota-hazri** corespunde «julepului de mentă auroral sau cocktail-ului băut înainte de masă în Virginia», n-am să înţeleg niciodată, căci de obicei nu constă în nimic mai mult decât pâine prăjită şi ceai."

chownee („Glosarul"): „Mare păcat că acest cuvânt hind. ales, care semnifică «tabără militară», a ajuns să fie înlocuit de searbădul termen anglo-saxon *cantonment*."

+chuddar/chadar: „În niciun domeniu de sensuri nu s-a bazat engleza mai mult pe termenii migratori decât în cel care se referă la articolele de îmbrăcăminte femeiască pentru acoperământul capului, al umerilor şi al sânilor. Totuşi, chiar şi absorbind **shawl** – «şal» – ***chuddar/chadar*** şi ***dooputty/dupatta,*** tot nu conţine niciun cuvânt pentru acea parte a sariului care serveşte aceluiaşi scop, căci atât **ghungta** cât şi *ãchal* rămân străine **«Oracolului»**. Termenul **cumbly/kambal** („pătură") nu prea poate fi oferit ca alternativă."

chuldan („Roebuck"): Vezi *„choola/chula"*

chull („The Barney-Book"): „Barrère şi Leland îşi dezvăluie neştiinţa atribuind acestui termen lustrul lui «dă-i zor!» – sens care aparţine mai degrabă imperativului **jaw! Chull** are un înţeles mult mai apropiat de al francezului *allez* sau al arăbescului *yalla!* Zadarnic am căuta un echivalent englezesc valabil, *Come on!* nefiind nici pe departe la fel de expresiv."

chup/choops („The Barney-Book"): „Un alt cuvânt care a migrat prin creşă, fiind unul dintre puţinele îndemnuri la tăcere care pot fi considerate politicoase."

chupow/chupao („Glosarul"): „Încă un emigrant care pare să aibă şanse de a accede în Casa Verbelor, deşi trebuie să recunoaştem, cu toată cinstea, că nu foloseşte niciunui scop care să nu fie satisfăcut deja de către englezescul *to hide* – «a (se) ascunde».

chute/choot: „Popularitatea acestui cuvânt se datorează în mare parte singurului avantaj notabil pe care îl are faţă de alţi termeni, mai specifici din punct de vedere anatomic – şi anume, că se poate aplica tuturor fiinţelor omeneşti, indiferent de sex, cu deplina

[1] *Chota-peg* – compus din *chota* (în hindi, „mic") şi *peg* (în engleză, „cui"). (n. edit.)

încredere că subiectul se va afla în posesia cel puţin a unuia. S-ar putea ca din acest motiv să fie atât de larg folosit, atât în hind. cât şi în engleză, diferenţa fiind aceea că în engleză rareori se utilizează în lipsa vreunui alt element (**ban-/betee-** etc.). O excepţie este termenul argotic **chutier**, care se foloseşte abuziv pentru a sugera o înzestrare excesivă în privinţa respectivului aspect anatomic. Vezi şi *„banchoot/barnshoot"* etc.

cobbily-mash („Glosarul"): „Acesta, desigur, nu era niciun fel de *mash* – „terci", „piure" – ci un preparat din peşte uscat (elementul *«mash»* fiind o denaturare a termenului bengalez *«shukti-maach»*)."

+cockup: Acesta a fost, desigur, unul dintre numeroasele cuvinte care au pierit în abatorul puritanismului victorian[1], iar Neel, căruia îi plăcea peste măsură de mult peştele la care se referea, *lates calcarifer (***bhetki/beckty***)*, a refuzat să recunoască faptul că termenul era în mare pericol de dispariţie: cu siguranţă, şi el poartă o parte din răspunderea eliminării lui.

+compound/kampung: A existat mult timp în familie sentimentul că acest cuvânt nu ar trebui inclus în **„Crestomaţie"**, întrucât faptul de a fi fost primit în **„Oracol"** în ambele sale forme ar furniza o dovadă împotriva teoriei favorite a lui Neel (cea conform căreia cuvintele nu pot niciodată migra în perechi – vezi **bandar**). Aceste probleme au dispărut odată ce un **wordy-wallah** a făcut observaţia că aceste cuvinte nu sunt nici omonime nici sinonime; nu sunt altceva decât ortografieri diferite ale unuia şi aceluiaşi cuvânt.

conker/kunkur („Glosarul"): „Acest cuvânt nu are absolut nimic de-a face cu jocul sau cu castanii sălbatici[2] Este o denaturare a hind. *kankar* – «pietriş» – şi se foloseşte în acelaşi sens."

+consumah/consummer/khansama: Vezi *„bobachee"*.

+coolin/kulin: „În niciun caz nu trebuie să se confunde cu *coolie;* acesta este cuvântul folosit cu referire la cea mai înaltă treaptă ierarhică a anumitor caste." O formă contrasă a intrat în ultimul timp tot mai mult în uz în cercurile de **classy**: *cool."*

cot: Vezi *„charpoy"*.

cotia („Glosarul"): Vas de pe coasta Keralei care numai rareori putea fi văzut pe Hooghly.

cow-chilo („The Linkister"): „Am auzit adesea această sintagmă din dialectul Chinei de Sud folosită în sens peiorativ la adresa chinezilor şi a părerii lor despre femei. Totuşi, expresia nu este decât o împerechere nepotrivită de cuvinte, primul fiind o denaturare a cantonezului *kai."*

cranny/karani („Glosarul"): Vezi *„daftar"*.

[1] Aluzie la folosirea vulgară a cuvântului *cock* în limba engleză, însemnând „penis". (n. edit.)

[2] Aluzie la jocul tradiţional englezesc *conker* şi la faptul că acesta se joacă utilizând seminţe de castan. (n. edit.)

+cumbly/kambal: Vezi *„chuddar"*.

+cumra/kamra/camera („Glosarul", „Roebuck"): Neel a acordat creditul pentru introducerea acestui termen întrebuinţării nautice portugheze *(camara),* în limbile din Hind., inclusiv engleza. În contextul său marinăresc iniţial era folosit, desigur, cu sensul de „cabină", dar în virtutea exprimării convenabile a ideii de spaţiu compartimentat, a revenit la sensul avatarului său latin, care semnifica „încăpere" sau „cameră". „Curioasa întrebuinţare a lui **gol-kamra** (literal: «cameră rotundă») cu sensul de «salon» nu are şanse de supravieţuire."

+cumshaw: Vezi *„baksheesh"*

cunchunee/kanchani („Glosarul"): Vezi *„bayadère"*.

cursy/coorsy/kursi („The Barney-Book", „Roebuck", „Glosarul"): Din **„hârtiuţele valetului"** „Acest cuvânt laskari nu e derivat din termenul hind. comun pentru «scaun» *(kursi),* aşa cum presupun mulţi; după părerea mea, este o denaturare a termenului nautic englezesc *cross-trees* – «crucetă» – căci şi el se referă la un loc unde poţi să te cocoţi, la încrucişarea dintre un catarg şi o vergă. Dar asemănarea nu e întâmplătoare, căci în acest loc se bucură lascarul de puţinele momente de răgaz la care au dreptul cei de teapa lui."

+cushy/khush/khushi: „În laskari, acesta era echivalentul termenului englezesc de uz nautic *cheerily* – «plăcut, vesel». Lascarilor, aşadar, le revine creditul pentru sensul englez al acestui cuvânt, care a fost adus pe uscat de către marinari."

dabusa („Roebuck"): „Roebuck recunoaşte că orice cabină poate fi desemnată astfel, dar e un truism că fiecare corabie este o lume în sine, cu propriile sale limbi şi dialecte – şi, pe *«Ibis»,* termenul era aplicat, permanent şi exclusiv, încăperii dintre punţi, care în mod normal ar fi trebuit să se numească *«beech-ka-tootuk»*."

+dacoit: „Acest cuvânt", scrie Neel, „deşi cunoscut pe plan universal, este adeseori folosit greşit, căci termenul se aplică, potrivit legii, numai tâlharilor care fac parte dintr-o bandă de *cel puţin* cinci persoane."

dadu („The Barney-Book"): „Este straniu că acest cuvânt ţigănesc englez pentru «tată» este acelaşi cu termenul bengalez pentru «bunic»; nu mai puţin ciudat e că termenul ţigănesc englez pentru «mamă», **dai/dye,** este acelaşi cu cuvântul comun hind./urdu pentru «moaşă»."

+daftar/dufter: Acesta era un alt cuvânt care încă din timpul vieţii lui Neel cedase deja în faţa dizgraţiosului său rival, *office* – „birou". Şi acesta a tras după el un întreg **lashkar** de cuvinte englezeşti alese, care erau folosite pentru personalul său: funcţionarul cunoscut sub numele de **cranny**, apoi **mootsuddy** care lucra la registrele contabile, **shroff** care era răspunzător de schimburile monetare, **khazana-dar**, cel care superviza fondurile, **hurkaru** sau solul care se ocupa de trimiterea mesajelor, şi, desigur, nenumăraţii **moonshies, dubashes** şi **druggermen** care lucrau la

traducerea documentelor. Transferul ultimelor trei, care se refereau la activitatea de traducere, l-a tulburat cel mai tare pe Neel; acelea erau cuvintele pe care le cita atunci când englezii i se lăudau cu puterea absorbantă a limbii lor: „Luați seama, dragi prieteni: limbile voastre erau flexibile pe vremea când încă mai tânjeați la **khazana** lumii. Acum, când țineți în gheare întreaga lume, limbile vi se întăresc, devenind tot mai țepene. Numărați vreodată cuvintele pe care le pierdeți în fiecare an? Aveți grijă! Victoria nu e decât avangarda decăderii și a descompunerii!"

dai/dye: Vezi *„dadu"*

+dak/dawk: Neel credea că acest cuvânt avea să cedeze în fața englezescului *post* („poștă"), chiar și în India, dar mai avea și convingerea că urma să-și găsească drumul până în **„Oracol"**, deși nu prin forțe proprii, ci mai degrabă datorită nenumăratelor combinații – cum ar fi *dawk-bungalow*, *dawk-dubba* („cutie poștală") etc.

+dam/daam („Glosarul"): „E trist, într-adevăr, că moneda Indiei și-a luat numele de la *rupya* (skt. «argint»), și nu de la mult mai potrivitul termen hind. *dam* («preț»). Îmi amintesc bine o vreme când un **adhelah** era jumătate, un **paulah** era un sfert, iar un **damri**, o optime dintr-un **dam**. Este cu adevărat o mare tragedie că, la fel ca moneda, și cuvântul a fost împins la cerșetorie de către o contrafacere – în acest caz, interpretarea greșită a unui comentariu făcut de Ducele de Wellington despre faptul că un lucru nu avea importanță pentru el: «*I don't give a dam*» – «Pu-ţin îmi pasă». Ceea ce voise ducele să spună, desigur, era ceva în sensul de «Nu face nicio para» *(«dam»)*, dar acesta a ajuns să poarte pe nedrept vina de a fi pus în circulație damnabilul *damn*[1] După atâta timp, nu putem decât să speculăm cât de diferită ar fi fost soarta lumii dacă el, în schimb, ar fi spus: «I don't give a *damri*». Pe marginea acestei însemnări, un descendent anonim a adăugat următoarea adnotare: «Cel puțin, am fi putut să urmărim până la sfârșit «Pe aripile vântului» fără să auzim, la sfârșit, strigătul unchiului Jeetu: «*You don't give a* **dam**, idiotule – nu *damn*...!»."

+daroga: Vezi: *„chokey"*

dashy („The Barney-Book"): Vezi **bayadère**. „Despre acest cuvânt se spune că ar fi derivat din *devadasi* – «dansatoare în templu» – de unde și frecventa împerechere între **debbies** și **dashies**."

+dastoor/dastur: Întrucât Neel acorda întotdeauna întâietate întrebuințărilor nautice, a presupus că acest cuvânt avea să intre în **„Oracol"** cu sensul pe care i-l dădeau lascarii, și anume „velă aripă" (vezi și **dol**). A fost de acord, cu dărnicie, că s-ar putea ca omonimul său, care desemna un funcționar religios parsiu, să aibă și el șanse mari de a fi inclus. S-a înșelat în ambele privințe: în mod greu de explicat, **„Oracolul"** a preferat să-l gloseze ca „însărcinare" sau „comandă", utilizare de la care derivă formele **dastoori**, **destoo-**

[1] *Damn* – în engleză, „blestem", „înjurătură"; aici, „cantitate neglijabilă" (n. edit.)

ry, etc. Pe acestea din urmă Neel le-a respins, fiindcă sensul lor era atât de apropiat de **baksheesh**.

+dawk: Vezi *„dak/dawk"*, *„chit"*.

+dekko, dikk, deck, dekho: Neel s-a simţit foarte ofuscat de toate încercările de a atribui acest cuvânt jargonului ţigănesc englez, insistând că era un împrumut direct şi recent de la hind. *dekho* – „a vedea"

+devi, debi, debbie: „În utilizarea engleză, cuvântul hind. pentru «zeiţă» a dobândit o conotaţie cu totul diferită (pentru care vezi **bayadère**). Pe de altă parte, termenul laskari **devi** era o denaturare a cuvântului englezesc *davit* – «gruie»."

+dhobi: „**Mystery**-ul spălării rufelor."

digh („Roebuck"): Neel avea opinia fermă că acest echivalent laskari pentru sensul nautic al cuvântului „direcţie", când se vorbeşte despre aliuri sau „drumuri în raport cu direcţia vântului", provine din termenul bengalez pentru „direcţie"

+dinghy: Din când în când, Neel adăuga un semn de întrebare lângă câte un cuvânt care fusese onorat, după părerea lui, mai mult decât ar fi meritat. Interogaţia lui Neel apropo de *dinghy* – „bărcuţă" – era trasată gros, căci dintre toate cuvintele bengaleze pentru ambarcaţiunile fluviale, acesta părea în ochii lui să aibă cele mai mici şanse pentru a accede la statutul de **coolinhood**[1], întrucât *dingi* este cea mai neînsemnată dintre bărci.

doasta: „Aceasta este o băutură spirtoasă pe care bunul **Amiral** Smyth avea mare dreptate s-o descrie ca pe «o tărie de calitate inferioară, adeseori măsluită sau doftoricită pentru marinarii neştiutori, în dughenele pestilenţiale din cele mai sordide mahalale ale Calcuttei şi alte porturi din India, cu ieşire la mare.»"

+dol („Roebuck"): „Câteva dintre «**hârtiuţele valetului**» lui Neel sunt dedicate cuvintelor lascare folosite pentru a desemna arhitectura unui vas. **Dol** este numele pe care ei îl dau catargului, iar pentru velă folosesc un împrumut din englezescul **serh** (deşi uneori i-am auzit folosind sănătosul nostru cuvânt bengalez *pâl*). La acestea se ataşează nenumăraţi alţi termeni, cu mult mai specifici: astfel **trikat** (adesea pronunţat greşit ca „tirkat") desemnează un lucru aflat la prova, cum ar fi «arborele trinket» (când cuvântul se combină cu **dol**) sau «vela trincă» (în combinaţie cu **serh**); **bara** este «principal»; **kilmi** este «de pe arborele artimon»; **sabar** este «vela-zburător». Un arbore improvizat ia numele apt de **phaltu-dol**. În ceea ce priveşte celelalte vele, iată: **sawai** este «vela-strai»; **gavi** este «vela gabier»; **tabar** este «vela rândunică»; **gabar** este «vela contrarândunică»; **dastur** este «vela aripă»; şi

[1] *Coolinhood* – termen compus din *coolin* (în hindi, vezi explicaţia din **„Crestomaţie"**, pag. 564) şi sufixul englezesc *hood* (adăugat unui substantiv, indicând starea de a fi sau a avea calităţile lucrului desemnat de acesta); „aparţinător al rangului *coolin*" (n. edit.)

drawal este o «brigantină». Combinând între ele aceste elemente, lascarii sunt în stare să numească până şi cea mai neînsemnată bucăţică de pânză de la bord – în vorbirea lor, aripa zburătorului mic este **trlkat-sabardastur**, şi nu au nevoie să adauge cuvântul **serh** ca să fie perfect înţeleşi. Şi totuşi cele mai curioase cuvinte sunt rezervate încurcăturii de tachelaj ce proiectează **agilul** din capul vasului; focul, de pildă, este **jîb**, termen care malumii îşi imaginează că e doar cuvântul lor englezesc (*jib*) pronunţat greşit de lascari, fără să ştie că el înseamnă «limbă» în hind.; cuvântul lascar pentru «focul săgeţii», **fulana-jib**, ar putea de asemenea să fie confundat de aceia ce nu ştiau că el poate să însemne şi «limba unui lucru»; dar cel mai curios dintre toate este cuvântul folosit pentru a desemna vârful acestui şcondru, numit *shaitan-jib*. Oare acest lucru se întâmplă pentru că faptul de a munci cocoţat te face să simţi groaza de a călări limba Diavolului?"

+doll/dal: Neel s-ar fi bucurat, cred eu, să afle că forma **Oraculară** pentru acest aliment indian, cel mai comun dintre toate, e mai degrabă **dal**, decât **doll** (a nu se confunda cu **pootly**), sau misteriosul *dhal,* care este, desigur, termenul hind./bengalez pentru „scut" Într-una dintre însemnările lui, speculează că adeseori cuvântul este ortografiat astfel în engleză, fiindcă se referă la o mâncare foarte populară pe câmpul de luptă, şi anume: „linte gătită în scut"

+doolally/doolally-tap: „O boală care cândva era foarte răspândită printre sahibi şi meme, fiind echivalentul englez al «amocului» malaysian. Numele său e un derivat din Deolali, unde era un azil binecunoscut. Cred că era vorba de unul dintre efectele colaterale ale laudanumului, care ar explica actuala sa desuetudine."

+dosootl/dosootie („Glosarul"): Literal, „două fire", ţesătură aspră de bumbac. „Am fost uimit să aflu de la domnul Reid că în America **dosootie** este considerată pânza pentru cămăşi de cea mai fină calitate."

druggerman („Glosarul"): „La fel ca **moonshies, dubashes** şi **linkisters,** un **mystery** al limbii – tălmaci al cărui titlu provine din termenul arăbesc-persan *tarjuman*."

+dubbah/dubber („Amiralul"): Neel a avut de obiectat în privinţa definiţiei acestui termen dată de **„Amiral"**: „Un vas de piele nearătos în care în India se ţin lichidele". „Aproape niciodată n-ai să vezi în hind. acest termen pentru «container», «cutie», folosit în desemnarea unui receptacul care păstrează lichide. Folosirea lui în acest sens este cu totul excepţională, chiar şi printre aceia care ocazional îl aplică unor anumite obiecte de necesitate pentru o cuviincioasă purtare în ale **stool-pijjinului**[1] " Vezi şi *„dak/dawk"*

+duffadar/dafadar: Unul dintre acele

[1] *Stool-pijjin* – termen compus din englezescul *stool* („scaun", „evacuare a materiilor fecale") şi *pijjin* („business", „afacere" – vezi cuvântul în **„Crestomaţie"**, pag 579). (n. edit.)

ranguri numeroase ale oficialităţilor inferioare care şi-au găsit o viaţă de apoi în **„Oracol"**. „Magnitudinea rolului jucat cândva de aceşti oameni în viaţa noastră poate fi judecată cu uşurinţă privind certificatul de emigrare al oricărui migrator kalkatiya, pe dosul căruia este scris aproape întotdeauna numele **duffadarului** responsabil de recrutare (de obicei, în caligrafia bengaleză neglijentă a vreunui **cranny** tracasat.)"

dumbcow/dumcao („Glosarul"): „Popularitatea acestui cuvânt şi avansul său constant spre Rangul de Verb se datorează, fără îndoială, expresivităţii sale bilingve, un **dumbcowing** fiind un discurs vehement menit să terorizeze – sau, mai bine zis, să **gubbroweze** victima sa năucită."

+dumbpoke: Bucătăriile care serveau *casserole*[1] nu conteneau niciodată să aprindă mânia lui Neel, care considera că acest cuvânt nu era decât o preţiozitate nesuferită, mai ales când termenul **dumbpoke** era la îndemână, uşor de folosit. Resurecţia recentă a originalului hind. *dumpukht* nu l-ar fi consolat în niciun fel, de vreme ce acum se foloseşte strict în sens hind.

+dungaree/dungri: „Ceea ce era **dinghy** pentru bărci, era în hind. **dungri** pentru ţesături – un material aspru, de bumbac, nedemn de supravieţuire, şi cu atât mai puţin de **«coolin-dom»**[2]."

+dupatta/dooputty: Vezi *„chuddar/chadar"*.

durwauza-bund („Glosarul"): „Acestea erau cuvintele pe care le foloseau **khidmutgarii** ca să-i alunge pe vizitatorii nedoriţi: în mintea unei *Bee-Bee,* folosirea expresiei hind. pentru «nu este acasă» (lit. «uşă închisă») era mai acceptabilă decât o minciună propriu-zisă. Sunt încredinţat că **«Oracolul»** o va primi cu bucurie, pentru simpla şiretenie a raţionamentului ei."

+durzee: „Mystery-ul camerei de croitorie."

Faghfúr of Maha Chin („Glosarul"): „Aceasta era expresia laskari pentru «Împăratul Chinei» şi, dacă întrebai la cine se referea, îţi răspundeau, aproape întotdeauna, că personajul respectiv este Rajahul din **Chin-kalan** – numele lor pentru Canton."

faltu- sau phaltu-dol („Roebuck"): „Acesta este, la bază, termenul lascar pentru „arborele improvizat"; în acest sens îşi găseşte adesea utilizarea în vocabularul **girlery** de la bordul unei corăbii, cu referire la un organ pe care nu te poţi baza, predispus creşterii, dar şi deficienţelor, reprezentat adesea la scară mică."

faltu-/phaltu-tanni („Roebuck"): Vezi „turnee".

+fanqui: „Forma *anglice* pentru *fankwei*, pe care **«The Linkister»** îl defi-

[1] *Casserole* – tocană. (n. edit.)

[2] *Coolin-dom* – „prestigiu", „apartenenţă la o famille de condiţie foarte bună", termen compus de Neel din *coolin* (vezi pag. 564) şi sufixul englezesc *dom* (indicând starea, condiţia), asemănător ca sens cu *coolinhood* (explicat în nota de la pag. 567). (n. edit.)

neşte ca: «diavol străin». Termenul poate fi tradus cu uşurinţă prin «spirit nefamiliar», mai puţin ofensator."

+foozle/foozilow: „Aproape sigur derivat din hind. *phuslana* – «a face de râs», despre care se spune că a fost transformat mai târziu de către americani în **foozle** şi chiar **comfoozle**[1]."

+free: Neel era foarte îndrăgostit de acest cuvânt şi ar fi fost încântat să afle că **„Oracolul"** l-a recunoscut întru totul ca fiind un derivat al rădăcinii comune sanscrite şi hind. *priya* („drag", „iubit"). „Cât despre *freedom*[2], ea va rămâne iluzorie până când se va scutura şi elibera de engleză; numai şi numai atunci îşi va recăpăta ea conţinutul de *priya*."

fulana-jib („Roebuck"): Vela „focul săgeţii" Vezi *„dol"*

fuleeta-pup („Glosarul"): „Formă auzită greşit, de către un **consummer**, a expresiei englezeşti *fritter-puff*, care şi a găsit până la urmă drumul în lexicon în ciuda tuturor posibilităţilor."

gabar („Roebuck"): vela contrarândunică. Vezi *„dol"*

gadda/gudda/gadha/gudder („Glosarul"): „De ce oare, când **sahibul** împrumută un termen zoologic hind., o face numai şi numai în scopul de a insulta? Desigur, e imposibil să negăm că *gadha* este adesea folosit în hind. cu sensul de «prost», dar la fel de adevărat este că asinul este familiar zeului **mystery**-ilor, Vişwakarma. În mod similar, **ooloo/ullu** poate fi folosit uneori cu sensul de «prost», dar cine poate uita că bufniţa mai este şi pasărea zeiţei Lakşmi? Cât despre **bandar**, nu are niciuna dintre implicaţiile abuzive ale întrebuinţării sale englezeşti, fiind folosit mai degrabă ca termen de alint şi afecţiune, cu sensul de «răutăcios», «ştrengar»."

galee/girley/gali („Glosarul"): „Înjurături, obscenităţi; de unde **girlery**, echivalentul bengalezului *gali-gola* – referitor la insulte."

+ganta/ghanta: „«Clopot», de unde şi hind. «oră». Dar «a-ţi suna ganta» se consideră că este o **girlery**."

gavi („Roebuck"): Vela-gabier. Vezi *„dol"*.

ghungta: Vezi *„dooputty/dupatta"*

girlery: Vezi *„galee"*.

girmitiya: „Geniul limbii bhojpuri", scrie Neel, „creează acest termen memorabil din rădăcina **girmit**, care este o denaturare a termenului englezesc *agreement* – «acord» (sau «contract»)."

+godown: Vezi *„bankshall"*.

gol-cumra („Glosarul"): Vezi *„cumra"*.

+gomusta/gomushta: „Pentru acest **mystery** al **daftarului**, nu se poate găsi nicio definiţie simplă, de vreme ce poate fi văzut satisfăcând oricât de multe funcţii se spune că pot exista într-un asemenea loc: scrie calcule

---

[1] *Foozle* şi *comfoozle* – (engl.) „a o face de oaie" sau „a duce de nas" (n. edit.)

[2] *Free, freedom* – (engl.) „liber", „libertate" (n. edit.)

contabile, ține **dumbcow**-uri și **gubbrowează**, servește ca **druggerman** când e nevoie. Tot ce se poate spune despre el cu oarecare certitudine e că nu poate primi titlul până ce nu intră în grațiile lui **Burra Sahib**."

goolmaul/gollmaul („Glosarul"): Neel nu era de acord cu definiția acestui cuvânt, dată de Sir Henry, ca „încurcătură": „Este limpede că acest cuvânt nu era decât un termen argotic pentru „zero" (literal „lucru circular"). În acest sens la început s-a referit la un „paradox" sau la o „ghicitoare" Numai prin extensie a început să însemne „încurcătură", și în ultimul timp a fost atât de copleșit de această conotație încât acum este cel mai adesea folosit în sensul de „hărmălaie", „agitație", „învălmășeală."

goozle-coonuh/goozul-khana („Glosarul"): Vezi: *„bobachee"*

gordower („Glosarul"): „Tip de barcă bengaleză la fel de urâtă ca denumirea ei."

grag („Roebuck"): Grog, de unde a provenit termenul, cândva atât de mult folosit, prin care o tavernă era numită cu afecțiune **grag-ghar**.

griblee („Roebuck"): „Ancoră mică de dragare", der. engl.

+griffin/griff: Vezi *„pucka"*.

gubber („Glosarul"): „Faptul că acest termen pentru o monedă **bundooki** prezenta o anume asemănare cu termenul hind. pentru «balegă de vacă» i-a conferit multe întrebuințări suplimentare în **dufter**, căci un **cranny** nu putea fi **dumbcow**-at[1] pentru că i-a spus unui **sahib** ceva de genul: «Domnule, fie-vă buzunarele îngreunate cu **gubberi**.»"

gubbrow/ghabrao („Glosarul"): Vezi *„dumbcow"*.

+gup: „Taclale, bârfă; dar niciodată, în engleză, **gup-shup**, care e o expresie mult mai potrivită."

+halalcor/halalcore: „În engleză, la fel ca **harry-maid** și **muttranee**, era unul dintre numeroasele titluri pentru **mystery**-*ii* făcutului toaletei."

harry-maid („Glosarul"): Vezi *„halalcore"*

hathee-soond („Roebuck"): Vezi *„bhandari"*

hazree/hazri („Roebuck"): Reunire, adunare (de la care, adaugă Neel, avem **chotee hazree**[2], care-l trezește pe **sahib** la timp pentru a participa la adunarea zilnică).

hoga („The Barney-Book"): „Acest cuvânt este o perfectă ilustrare a schimbărilor care survin când o expresie trece din hind. în engleză. Originalul hind. *ho-ga* este folosit de obicei cu sensul «se va întâmpla», sau «se va face». În engleză însă cuvântul este folosit a-

[1] Joc de cuvinte: verbul *dumbcow* (vezi înțelesul de la pag. 569) pare format din *dumb* („mut", dar și „tâmpit", în engl.) și *cow* („vacă", în engl.). (n. edit.)

[2] *Chotee hazree* – „micul dejun" (*chota*, „mic" în hindi). (n. edit.)

proape întotdeauna alături de o negaţie, pentru a sugera o dezaprobare puternică. Aşa se face că o **BeeBee** notorie pentru atitudinea ei îngâmfată a fost auzită exclamând, când şi-a aflat soţul în braţele unei Rum-johnny: «Nu în **bichawnaua** mea, asta nu se va **hoga**»."

+hong: „În sudul Chinei, acest cuvânt era aplicat nediferenţiat, în engleză, unui anumit gen de stabilimente negustoreşti, unei companii de comercianţi, unui grup de clădiri şi chiar anumitor bărci pe care le ţineau neguţătorii: **hong-boat**."

+hookum: „Termenul laskar pentru «ordin»."

hubes!/habes! („Roebuck"): Acesta era echivalentul laskari al cunoscutului **hookum** nautic englezesc *heave* – „trage!" Neel a fost atât de impresionat de însemnările lui Roebuck asupra acestui termen, încât le-a copiat cuvânt cu cuvânt: „[Când se emite acest ordin], uneori este necesară puţină violenţă verbală; ca, de exemplu: *Habes sálá! Bahin chod habes!* sau *Habes harámzuda!*"

+hurkaru/harkara: Vezi *„daftar/dufter"* şi *„chit/chitty"*.

hurremzad/huramzuda/harámzáda etc. („Glosarul"): Vezi *„budmash/badmash"*.

Istoop/Istup („Roebuck"): „Încă-l mai pot simţi între degete, acel calafat spurcat, pe care la nesfârşit îl alegeam, îl alegeam, îl alegeam..." Din portughezul *„estopa"*.

+jadoo/jadu: Magie, vrăjitorie („de unde, întrebuinţarea comună: **jadooghar**, pentru Loja Francmasonică").

jalebi/jellybee: Vezi *„laddu"*.

+jammah/jama: „Singurul motiv pentru care acest cuvânt ar putea să nu atingă aceeaşi eminenţă ca expresia compusă *pyjama* – literal: «îmbrăcăminte (pentru) picior» – ar fi acela că are un sens prea general, putându-se aplica tuturor articolelor vestimentare." Vezi şi *„kameez"*.

+jasoos: Neel era intrigat de ortografierea engleză a cuvintelor înrudite cu acest termen hind. comun, care înseamnă „spion": **jasoosy** („spionaj") şi **jasooses** („spioni").

jaw/jao („The Barney-Book"): Vezi *„chull"*.

jawaub („Glosarul", „The Barney-Book"): „Acest împrumut din termenul hind. pentru «răspuns» n-a fost niciodată un migrator persuasiv, funcţia sa în engleză limitându-se la un singur sens, pe care Barrère şi Leland îl descriu astfel: «Dacă un gentleman cere o lady în căsătorie şi este refuzat, se spune despre el că a fost **juwaubat**.»"

+jemadar: „În tinereţea mea, după câte îmi amintesc, acesta era rangul unui subofiţer **sepol**, imediat inferior **subedarului/soubadarului**. Dar în ultimul timp înţelesul s-a schimbat întrucâtva, referindu-se acum la *bhishtis*[1], şi de asemenea la unii dintre **mystery**-ii toaletei zilnice."

---

[1] *Bhishtis* – vezi *bheesty*, pag 554.

+Jildi/Jeldy/Jaldi: Recunoaşterea acestui cuvânt de către **„Oracol"** pare să fi fost întâmpinată cu multă satisfacţie, căci unul dintre predecesorii mei a consemnat definiţia completă: „«Grabă», ca în fraze gen *on the jildi,* «în grabă», *to do* sau *to move a jildi,* «a face (ceva) ori a se mişca în grabă»."

jillmill („Glosarul"): „Obloane cu lucrătură *bundooki*".

+joss: „Pe când mă aflam în Macao am aflat care este etimologia corectă a acestui cuvânt, care nu derivă dintr-o rădăcină cantoneză, cum îmi închipuisem eu, ci din portughezul *Dios*. De aici, folosirea lui în tot ceea ce ţine de adoraţie religioasă: **joss-stick**, **joss-house**, **joss-candle**, şi, bineînţeles, **joss-pijjin**, însemnând «religie» (de unde derivă uzualul , **joss-pijjin-man**, care înseamnă «preot»."

kalmariya („Roebuck"): „Atmosferă calmă pe mare, fără nicio adiere de vânt în pânze, cuvântul fiind derivat – sau cel puţin aşa ne spune Roebuck, din portughezul *«calmaria»*."

+kameez/kameeze: Introducerea acestui cuvânt în grotele **„Oracolului"** l-ar fi uluit pe Neel, care credea că acesta era sortit a sfârşi în groapa săracilor. „Raţionamentul meu se bazează pe doi piloni, primul fiind faptul că tunicile cunoscute sub acest nume ar putea la fel de bine să fie desemnate printr-un cuvânt aproape sinonim, şi anume **kurta**. Există şi aceia care invocă diferenţa dintre cele două, **kameeze** fiind un veşmânt mai lung şi mai elaborat – şi atunci, de ce să nu îl descriem prin *angarkha*, un termen mai eufonic? Al doilea motiv pentru care cuvântul **kameeze** este puţin probabil să supravieţuiască este ameninţarea pe care o reprezintă ruda sa apropiată, englezescul *chemise*. Se vor găsi persoane care să obiecteze, de bună seamă, că termenul **kameeze** provine din arabul *qamís*, în timp ce englezescul *chemise* (ca şi portughezul *camiz*) este un descendent al latinescului *camisia*. Nu trebuie însă să plecăm urechea în faţa acestui argument, din sănătosul motiv că este foarte posibil ca arabul *qamís* să vină şi el tot din latină. În orice caz, **kameeze** şi *chemise* sunt rude apropiate, despre asta nu există nicio îndoială; de asemenea, nu se poate îndoi nimeni că ultimul uzurpă atât de rapid teritoriul primului încât mare mirare dacă nu ne vom pomeni în curând că expresia *pyjama-chemise* va înlocui numele costumului cunoscut astăzi ca **sulwaur-kameeze**. O asemenea schimbare nu poate fi decât binevenită; n-ar putea, de pildă, afganul, despre care se ştie că este neobişnuit de bătăios, să sufere o benefică schimbare de temperament dacă ar putea fi convins să abandoneze ţeposul **kameez** în favoarea mai măgulitorului şi în acelaşi timp mai elegantului *chemise*?"

karibat: Descoperirea acestui cuvânt în **„The Barney-Book"** i-a dăruit lui Neel cea mai mare plăcere, căci ajunsese, în ultimii lui ani de viaţă, atât de nefolosit, încât devenise obscur şi aproape arhaic. Din însemnările lui reiese clar că îşi amintea o perioadă când cuvântul, care uneşte tamilul *kari* cu bengalezul *bhat* („orez"), era folosit frecvent în limba engleză, cu înţelesul de „mâncare indiană" În acest sens, însemna nu numai „curry de orez", cum ar pu-

tea crede unii, ci era mai degrabă echivalentul englez al unor expresii ca: „Ţi-ai mâncat orezul?", a căror semnificaţie se poate exprima cel mai bine prin: „Ai luat masa?" Deşi nu-şi putea aduce aminte cu deplină certitudine, avea o vagă senzaţie de a fi auzit oamenii spunând, cu acest sens, chiar şi: *„Have you* ***karibatted?*** *"* – „Ai *karibatat deja?*"

+kassidar/khasadar: Vezi *„burkmundauze"*.

ket („Roebuck"): „Bici" (dar Neel consemnează că auzea adesea referiri la acest *chawbuck,* cel mai temut dintre toate, care foloseau termenul *koordum,* a cărui întrebuinţare Roebuck o coroborează, adăugând că este derivat din portughezul *cordão*).

+khalasi/classy: Deşi deseori scris sub forma **classy**[1], acest termen bengalez pentru „barcagiu" era folosit de obicei cu sens peiorativ, însemnând „o persoană de soi rău", „neam prost" Neel ar fi fost uimit să vadă că **„Oracolul"** l-a primit în odăile sale.

+khidmutgar/kitmutgar/kistmutgar/ kistmatgar etc.: „Varietatea ortografierii englezeşti a acestui cuvânt este cu adevărat uluitoare şi a dus la multe confuzii. Printre multele speculaţii asupra originii sale, cele mai febrile sunt acelea care se ataşează variantei **kismat+gar**. Unii au sugerat că la origine termenul se referea la astrologi, căci fiecare cămin angaja un număr impresionant dintre aceştia. Cineva chiar mi-a sugerat odată că adevăratul înţeles al cuvântului ar fi «cel ce urmează **kismatul** stăpânului său». («Cu siguranţă, domnule», nu m-am putut abţine să dau replica, «o asemenea persoană ar trebui numită atunci *budkismatgar*»?) De fapt, termenul este echivalentul literal al termenului englezesc *servant* – «servitor» – în sensul de «furnizor de servicii»."

khubber/kubber/khabar („Glosarul"): „Numai naivii ar putea crede că acest cuvânt înseamnă «veste» cu sensul termenului *news* din limba engleză. Căci dacă ar fi aşa, atunci derivatul său, **kubberdaur/khabardar**, ar însemna «aducător de ştiri», nu «păzea!»."

+khud: „Odată, în cadrul unei discuţii în contradictoriu pe care am purtat-o cu el, un **pundit** a citat acest cuvânt ca exemplu de termen de împrumut care şi-a păstrat sensul neschimbat după ce a călătorit între limbi. «Dar dacă aşa ar fi», am spus eu, «atunci, cu siguranţă, **khud** ar avea, în hind., aceleaşi conotaţii ca englezeştile *chasm* (prăpastie, genune) sau *gap* (gol, hău), nu-i aşa?» «Dar aşa şi este», a răspuns interlocutorul meu. «Păi atunci, spuneţi-mi, domnule», l-am întrebat, «cât de des aţi auzit pe un vorbitor de hind. spunând că între el şi semenii lui se cască un **khud** uriaş?»"

+khus-khus: Vezi *„tatty"*.

khwanca („Roebuck"): Vezi *„tapori"*.

kilmi („Roebuck"): „De pe arborele artimon"; vezi *„dol"*.

+kismet/kismat: „S-a aşternut pe hâr-

[1] *Classy* – (în engleză) „distins", „elegant", „de calitate superioară"

tie o grămadă de **buckwash** referitor la implicaţiile superstiţioase ale acestui cuvânt. De fapt, vine din rădăcina arabă *q-s-m*, «a divide», «a porţiona», aşa că nu înseamnă altceva decât «porţie» sau «lot»."

+kotwal: Vezi *„chokey"*.

kubberdaur/khabardar: Vezi *„khubber"*.

kurta: Vezi *„kameez"*.

kussab („Roebuck"): Vezi *„lascar"*.

kuzzana/cuzzaner („Glosarul"): Neel era de părere că folosirea acestui cuvânt ca termen strict judiciar, cu referire la tezaurele districtuale, era nefiresc de restrictivă. „Ei bine, aşa cum a arătat şi Sir Henry, călătorii englezi foloseau acest cuvânt încă din anul 1683, de unde şi acel pasaj celebru din jurnalul lui Hedges, în care autorul consemnează o cerere ca suma de opt mii de rupii să fie plătită în «cuzanna Regelui»."

+laddu: De-a lungul anilor, s-au iscat numeroase disensiuni în familie cu privire la împlinirea sau nu a aşteptărilor pe care Neel le-a avut de la acest cuvânt. El şi-a imaginat că avea să-şi croiască drum în **„Oracol"** cu sensul său laskari, care se referea la vârful (sau mărul) catargului. În schimb, însă, acest cuvânt, la fel ca **jalebi/jellybee,** a fost consacrat numai în încarnarea sa ca sortiment de dulciuri. Totuşi, adevărul este că acel gen de dulciuri, la fel ca mărul catargului, şi-a primit numele după forma sa rotunjită, ceea ce face ca Neel să nu se fi înşelat în totalitate.

lall-shraub/loll-shrub/lál-sharáb („Glosarul", „The Barney-Book"): „Această expresie era folosită atât de frecvent, încât a spune «vin roşu» se considera o dovadă de preţiozitate." Vezi şi *„shrob/shrab/.../xarave"* etc.

+langooty/langoot/langot: „Bine au zis cei care au considerat această variantă mult abreviată a dhotiului drept substitutul unei «batiste a frunzei de viţă»."

lantea („Glosarul"): „E curios că **«Oracolul»** a trecut cu vederea această ambarcaţiune chinezească atât de comună, consacrând în schimb cuvântul malaysian **lanchara,** mult mai rar folosit."

larkin: „Ceea ce este o *mademoiselle* pe lângă o *madame*, era şi o **larkin** faţă de o **BeeBee** – termenul nefiind nimic altceva decât o denaturare a cuvântului hind. *larki:* «fată»."

larn-pijjin: Vezi: *„pijjin"*

lás/purwan-ka-lás („Roebuck"): „O prescurtare leneşă", notează Neel, „a termenului portughez pentru «verfafor»: *laiz.*"

+lascar: „Toţi până la unul, lascarii îţi vor spune că numele lor vine din persanul *lashkar*, însemnând «armată» sau «membru al unei grupări armate», şi, prin extensie, «mercenar» sau «simbriaş». Că între aceste cuvinte există într-adevăr o legătură este incontestabil, dar eu sunt convins că folosirea strict nautică a termenului este o obişnuinţă pur europeană, datând probabil încă de pe vremea portughezilor. În

hind. termenul este bineînţeles aplicat soldaţilor de pe uscat şi nu marinarilor, şi mai întotdeauna denotă pluralitate (astfel încât ar fi absurd să spui în bengaleză, aşa cum este posibil să spui în engleză, «un *lashkar* dintre lascari»). Chiar şi astăzi rareori ai să vezi un lascar folosind acest cuvânt pentru a se referi la el însuşi, preferând termenii *jahazi* sau *khalasi* (forma *anglice* a acestuia din urmă fiind curiosul **classy**); sau mai bine va folosi titlul rangului său – superiorul va fi numit **serang**, după care urmează gradele de **tindal** şi **seacunny**. Nu înseamnă că astfel am epuizat toate gradele şi titlurile lascarilor, pentru că există şi altele, precum **kussab** sau **topas**, cu funcţii ceva mai obscure (deşi se pare că ultimul este cel mai adesea angajat să mănânce pe vas). Probabil că n-ar trebui să fie surprinzător faptul că nu există niciun cuvânt laskari care să desemneze gradul cel mai de jos. Ca şi în cazul englezescului «ship boy» («mus»), nefericitul este cel mai adesea necăjit, apostrofat şi batjocorit încât este mai degrabă o ciucă a bătăilor decât băiat, şi a pronunţa numele rangului său pe vas devine de-a dreptul ofensator (iar termenii prin care este îndeobşte desemnat sunt într-adevăr mai mult sau mai puţin denigratori: *launda* şi *chhokra* – cu formele *anglice* **launder** şi **chuckeroo**). Aşa se face că un lascar foloseşte cel mai adesea termenul **lascar** cu sensul mai apropiat de cel hind. sau persan decât de cel englez, căci înţelesul lui este în general colectiv, în sensul de «echipaj» (**lashkar**). Lucrul cel mai ciudat în legătură cu odiseea cuvântului **lascar** este însă faptul că de curând a reintrat în unele limbi indiene (mai ales în bengaleză), cu sensul european, acela de «marinar»! Sunt convins însă că acolo unde se întâmplă acest lucru cuvântul este un intrus recent, venit prin intermediul dialectelor nautice ale portughezilor şi englezilor."

+lashkar („Roebuck"): Vezi mai sus.

latteal/lathial („Glosarul"): Vezi: *„burk-mundauze"*.

+lattee/lathee: „Există unii care pretind că acest cuvânt înseamnă doar un simplu «băţ». Acestora le spun: «Ce-ai zice atunci să încerci olecuţă mireasma unor **latees** parfumate şi să vezi dacă îţi place!» Cuvântul este de fapt un sinonim mai apropiat al bâtei, întrucât nu se aplică decât acelei încarnări a băţului în care acesta este instrument de pedeapsă sau simbol al autorităţii imperiale. Astfel el este o versiune a hind. *danda*, care derivă bineînţeles din *dand*, însemnând «lege», «autoritate»." Într-un alt loc, Neel notează că un **lathi** nu trebuie să fie confundat cu genul de baston folosit la mers, cunoscut sub denumirea de **penang-lawyer**, „cu care", după cum pe bună dreptate remarcă **„Amiralul"**, „se executa şi administrarea justiţiei, la Pulo Penang".

launder/launda: Vezi *„chokra, chuckeroo"* şi *„lascar"*.

+linkister: Neel s-ar fi simţit ofensat de derivaţia din **„Oracol"** a acestui cuvânt, ca o denaturare a lui *linguister*. Considera, mai degrabă, că era o prelungire colocvială a cuvântului *link* – „legătură, verigă" – care a ajuns să le fie aplicată tălmacilor fiindcă se potrivea atât de bine cu funcţia pe care o îndeplineau ei.

loocher („Glosarul""): „Uşurinţa cu care acest derivat al hind. *luchha* a pătruns în limba engleză are mult de-a face cu asemănarea dintre el şi sinonimul său *lecher* – «depravat, destrăbălat»: dar acesta este şi motivul pentru care, după toate probabilităţile, va ieşi din uz, cu timpul."

loondboond/lundbund („Roebuck"): Acest cuvânt înrudit cu **launder** era curiosul termen laskari pentru „dezarborat" Speculând asupra originilor sale, Roebuck scrie: „poate că provine din *nunga moonunga,* gol-goluţ", care la rândul său l-a determinat pe Neel să observe: „Cât de urât şi şters este termenul englez şi cât de viu cel laskari, care ar trebui să se traducă, desigur, prin «dezmembrat»?" E oare posibil ca Roebuck să nu fi ştiut nici despre *lund*-uri, nici despre *bund*-uri, şi nici ce relaţie exista între ele?

loot: „Sunt convins că acesta[1] este un alt cuvânt pe care limba engleză îl datorează laskarilor, pentru că acest derivat al hind. *lút* a fost probabil folosit pentru prima oară pe corăbiile Companiei **Bawhawder**, desemnând vasele franceze capturate (în sensul de «premiu» sau «pradă»)."

+lorcha: „Dacă aceasta este o corabie de fabricaţie portugheză sau copia chineză a unui model european, e o chestiune disputată; suficient să spunem că aceste vase sunt văzute adesea în largul coastelor din sudul Chinei."

luckerbaug („Glosarul"): „În legătură cu acest cuvânt englezesc, vorbitorii de hind. şi de bengaleză se ştie că au ajuns să se încaiere, primii susţinând că provine din *lakkarbagga* – «hienă» – iar cei din urmă afirmând că este o denaturare a termenului *nekrebagh* – «lup». Problema este imposibil de rezolvat, căci am auzit cuvântul aplicat ambelor vietăţi, precum şi şacalului."

lugow/lagao („Glosarul"): „Un exemplu minunat de cuvânt umil care, intrând în serviciul nautic pe treapta cea mai de jos, a reuşit să acceadă acum în Casa Verbelor. În uzul laskar corect este exact dublura nautică a expresiei «a lega», «a strânge». Dat fiind entuziasmul general al lexiconului englez pentru termeni legaţi de unire, legare, bătaie ori tragere, nu pare să fie nimic remarcabil în felul cum acest cuvânt şi-a făcut urcarea pe scara rangurilor. Trecerea lui în uzul civil se poate să fi fost ocazionată de expresia «a **lugowa** o parâmă» (adică «a afurca lanţurile», «a lega o sfoară» etc.). Această expresie a câştigat o asemenea popularitate încât se prea poate să fie strămoşul verbului *to lug*. (în engleză, «a trage cu forţă», «a târî»)."

+maistry/mistri/mystery: Puţine cuvinte au trezit patimi în Neel la fel cum au făcut-o acestea. O descoperire recentă printre notiţele lui este ciorna unei scrisori adresate unui ziar din Calcutta: „Stimate domn, fiind unul dintre cele mai respectate ziare englezeşti de pe subcontinentul indian, sunteţi pe bună dreptate priviţi ca un soi de oracol în ceea ce priveşte limba. Iată de ce trebuie să-mi exprim regretul de a fi nevoit să vă semnalez faptul că în ultimul timp s-a strecurat în rândurile ga-

[1] *Loot* – (în engleză), „pradă", „jaf" (n. edit.)

zetei dvs o constantă uzanţă greşită a cuvântului **mistri**. Nu o dată acesta a fost folosit în paginile gazetei dvs sugerându-se că ar fi un cuvânt hindustani care se referă la instalatori, lăcătuşi, zidari, reparatori de orice fel. Adevărul adevărat, domnule, este că acest cuvânt, **mistri**, şi variantele sale **maistry** şi **mystery**, sunt, după **balti**, cele mai comune cuvinte din limbile Indiei derivate din portugheză (prin intermediul lui *mestre*). Ca şi **balti**, este foarte posibil să fi călătorit pe o rută maritimă, căci înţelesul original al lui **maistry** era similar cu cel al termenului englez *master*, înrudit cu el (amândoi având aceeaşi origine, latinescul *magister*), şi a fost probabil folosit la început cu sensul de «comandant de vas». Cuvântul **maistry** este folosit şi acum într-un sens similar, aplicându-se cu preponderenţă supraveghetorilor şi păstrându-şi în întregime conotaţiile autorităţii care este implicită în verişorul lui englez *master*. Este interesant de notat că în India, ca şi în Europa, conotaţiile acestui termen fecund au evoluat paralel. Astfel că, exact aşa cum francezul *maître* şi italienescul *maestro* implică o artă sau un meşteşug, cuvântul **mistri** este aplicat în hindustani artizanilor şi maeştrilor artişti. În această din urmă formă este acum aplicat reparatorilor, muncitorilor şi celor asemenea lor. Pe marginea aceluiaşi subiect, domnule, fie-mi îngduit a vă sugera că ar fi lăudabil dacă v-aţi opri la ortografia **mystery**, care posedă marele avantaj de a face vizibilă legătura directă a cuvântului cu latinescul *ministerium* (de unde şi „Misterele medievale" – numite astfel fiindcă erau produse de lucrători care practicau un „*mister*" sau un „*ministerium*"). Nu-i aşa că ne va cuprinde o încă şi mai adâncă veneraţie faţă de «Atoatefăcătorul» cînd ne vom referi la El numindu-l «**Mystery**-ul Divin[1]»?"

+mali/malley/mauly/molley/mallee: „*Mystery-ii* grădinii"

+malum: „Unele dicţionare persistă în a ortografia greşit acest cuvânt, sub forma **malem**, deşi forma sa corectă a făcut parte din limba engleză încă din secolul al XVII-lea. Acest termen laskari pentru „ofiţer de bord" sau „secund" este, desigur, derivat din arăbescul *mu-'allim,* «cunoscător»."

+mandir: Vezi „sammy-house".

masalchie („Glosarul"): Vezi *„bobachee"*.

maski: „ Acest cuvânt curios nu este în niciun fel înrudit cu «mosc» sau «mască». În **zubbenul** coastei sudice a Chinei denumeşte ceva ce în hind. ar fi descris ca *takiya-kalám* – adică o expresie care se foloseşte nu pentru înţelesul ei (nici nu are vreunul) ci doar din obişnuinţă, astfel că devine, printr-o repetiţie constantă, la fel de familiară şi de puţin remarcabilă ca şi o pernă sau **tuckier**."

+mochi/moochy: „**Mystery**-ul pielăriei"

+mootsuddy/mutsaddi: Vezi *„dufter"*

---

[1] *Divine Mystery* – Joc de cuvinte: „Misterul divin" (dacă interpretăm cuvântul *mystery* drept „mister") sau „Maestrul divin" (unde *mystery* are interpretarea din **„Crestomaţia"** de faţă). (n. edit.)

+munshi/moonshee: Vezi *„dufter"*

mura („Roebuck"): „Multă vreme, n-am avut idee ce voiau să spună lascarii când vorbeau despre *jamna mura* şi *dawa mura*. Doar mai târziu aveam să aflu că acesta era termenul lor pentru «mură», unul dintre rarele împrumuturi din limba italiană. "

+mussuk: „Cu adevărat straniu este acest nume al vasului purtat de **bhishtis**, cărătorii de apă, căci nu este alta decât arăbismul pentru **puckrow**."

muttranee („Glosarul"): Vezi *„halal-core"*.

+nalnsook/nayansukh: „«Plăcut ochiului» era numele acelui material fin, în hind. Nu acelaşi lucru se poate spune însă despre felul cum ne-au deformat englezii cuvântul."

nuddee („Amiralul"): „Acesta era un râu, în aceeaşi măsură în care un *nullah* este un şanţ, aşa că de ce unul este folosit pe scară largă, şi celălalt nu, nu sunt în stare să înţeleg, şi pace!"

+nullah: Vezi mai sus.

ooloo/ullu: Vezi *„gadda/gadha/gudder"*.

oolta-poolta/oolter-poolter („Glosarul"): „Deşi nu este în niciun caz incorect să se gloseze această expresie ca având sensul de «cu susul în jos», ar trebui să se reţină că, în laskari, era aplicată unei corăbii care a fost întoarsă cu fundul în sus."

paik („Glosarul"): Vezi *„burkmundauze"*.

+pani/pawnee/parny: Neel a disputat cu aprindere ideea că termenul hind. pentru apă intrase în limba engleză fiind folosit în expresii compuse ca **brandy-pawnee** şi **blatty-pawnee**. Aceasta a fost încă o situaţie în care a acordat credit deplin derivaţiei lui Barrère şi Leland, din cuvântul ţigănesc pentru apă. Vezi şi *„bilayuti"*.

+parcheesi/parcheezl: Neel a fost consternat să afle că distracţia preferată a copilăriei lui, *pachcheesi*, a fost împachetată şi vândută sub numele Ludo, **Parcheesi** etc. „Ce n-aş da să putem pune un preţ pe toate lucrurile importante din patrimoniul nostru, înainte să fie pretinse şi furate de aceşti traficanţi lacomi, care nu se dau în lături să îi facă pe copiii noştri să plătească pentru inocentele lor distracţii care le-au fost oferite cu generozitate, chiar şi celor mai sărmani dintre ei, ca un dar al trecutului." Nicio versiune mai târzie a jocului, din cele ce se vând în magazine, n-a pus piciorul în casa lui Neel; el a avut grijă ca toţi copiii lui să-l joace cum îl juca şi el odinioară, pe o bucată pătrată de material brodat, cu cele mai strălucitoare scoici de kauri de Seychelles.

peechil („Roebuck"): Vezi *„agil"*.

+penang-lawyer: Vezi *„lathi"*.

phaltu-tanni: Vezi *„turnee"*

+pijjin/pidgin: „Numeroase sunt, într-adevăr, speculaţiile asupra originii acestui foarte folosit termen, căci oamenilor nu le e uşor să accepte că este

doar un mod de a pronunța unul dintre cele mai comune cuvinte englezești: *business*. Dar de fapt chiar așa se întâmplă, acesta fiind și motivul pentru care un novice sau **griffin** este numit adesea **learn-** sau **larn-pijjin**. Am fost de curând informat despre existența unui alt compus interesant, **stool-pijjin**, care este folosit, socotesc, pentru a descrie business-ul răspunderii la chemarea naturii."

poggle/porgly/poggly („Glosarul", „The Barney-Book"): În privința acestui cuvânt, Neel citează pe larg din Barrère și Leland, care împrumutaseră observațiile lui Sir Henry: „Un nebun, un idiot, un nătâng. [Din] hindu *págal* Un prieten obișnuia să... invoce un adagiu macaronic, pe care ne temem că nonindienii nu vor reuși să-l aprecieze just: *«Pogal et pecunia jaldi separantur»* – adică: «Nătărăul și banii lui se despart curând»." La aceasta, Neel adaugă: „Dacă ar fi adevărat, atunci nimeni n-ar merita mai multă sărăcie decât acești **pundits**, căci un **poggle** poate fi smintit, dar prost nu este."

+pollock-saug/palong-shák („Glosarul"): „Sir Henry nu s-a înșelat niciodată mai amarnic decât în observațiile sale nefavorabile pe marginea acestei glorioase verdețuri: «O legumă sărmană, numită și spanac de la țară.»"

pootly/putly („Glosarul"): „Sir Henry, mereu inocent, glosează *pootly-nautch* ca și cum ar fi simplul termen hind. pentru «dans-al-păpușilor» sau «al marionetelor», de parcă n-ar fi știut prea bine ce însemnau cuvintele acestea în limba engleză (pentru care, vezi *bayadère*)."

+pucka/pucca: Neel credea că sensul englezesc al acestui cuvânt nu provenea din hind. „copt" (în legătură cu un fruct), cum se spunea adesea, ci mai degrabă de la denotația alternativă, „gătit" sau „copt" (într-un cuptor) – sens cu care era aplicată cărămizilor „arse" sau „coapte" „Astfel, un **pucka sahib** este cel mai dur si mai bine înfipt dintre ai lui. În mod curios, antonimul său, **kutcha sahib,** nu este folosit niciodată, cuvântul **griffin** servind drept echivalent."

puckrow/puckerow/pakrao („Glosarul"): „E ușor să ne lăsăm induși în eroare, spre a crede că aceasta nu este decât expresia în hind. pentru «ținere» sau «apucare», fiind împrumutată ca atare de către soldatul englez. Dar cuvântul se folosea pe scară foarte largă și cu sensul de «luptă corp-la-corp». Când îl folosea o **pootly** sau o **dashy,** implicațiile sale nu mai erau câtuși de puțin soldățești."

+pultan/paltan: „Caz interesant al unui cuvânt care, după ce a fost împrumutat în hind. (pentru aplicarea sa militară, «pluton»), este reabsorbit în limba engleză, cu sensul ușor modificat de «mulțime, multitudine»."

+punch: „E ciudat, într-adevăr, că băutura cu acest nume și-a uitat complet părintele: hind. *panj* – «cinci». Pe vremea mea, disprețuiam această compoziție, considerând-o o economie greu de înghițit."

+pundit: Neel nu era convins de validitatea etimologiei uzuale a acestui cuvânt, conform căreia se presupune că se trage dintr-un termen comun hind.

desemnând un „învăţat", un „savant" O idee asupra adevăratei origini ne-o putem face urmărind ortografierea franţuzească a acestui cuvânt în secolul al XVIII-lea, şi anume *pandect*. Oare nu indică aceasta cu limpezime că este un compus din *pan* + *decret* – însemnând „unul care hotărăşte în toate problemele"? Cu siguranţă că aceasta ar fi o aproximare mai potrivită decât *pundit*, respectuosul nostru termen hind., pentru conotaţiile aproape satirice pe care englezii le dădeau acestui cuvânt, nu-i aşa?

+punkah-wallah/-wala: „**Mystery**-ul cu evantaiul."

purwan („Roebuck"): Vergă (bară de lemn ce susţine vela); aici, Neel a subliniat cu grijă nota de subsol a instructorului său: *„Purwan,* cred, este compus din *Pur,* «aripă» sau «pană», şi *Wan,* «corabie», ultimul cuvânt fiind foarte folosit de lascarii din Durat (mai precis, din Soorut) etc., astfel încât *Purwan,* vergile unei nave, s-ar putea traduce şi ca: «aripile pe care zboară corabia»."

+pyjama/pajama: „Cu siguranţă trebuie să existe o semnificaţie în faptul că termenul hind. pentru «picior» (*pao*) a avut în limba engleză o primire mult mai călduroasă decât cuvântul pentru «cap» (*sir*). În timp ce variantele lui pao figurează în mulţi compuşi, cum ar fi **char+poy**, **tea+poy** şi **py+jama**, *sir* nu are în portofoliul său decât **turban** (*sirbandh*) şi **seersucker** (*sirsukh*)."
+quod/qaid: Vezi *„chokey"*.

+rankin/rinkin („The Barney-Book"): „Mostră aleasă de argou ţigănesc englez, derivată din propriul nostru *rangin* – «colorat»."

+rawnee/rani: „Deşi acest termen hind. însemna într-adevăr «regină», în uzanţa engleză avea o altă conotaţie, pentru care vedeţi **bayadère**."

+roti/rooty/rootie: „Am bănuiala că **«Oracolul»** va absorbi acest cuvânt sub forma hind. *roti,* dar la fel de bine se poate, după cum pe bună dreptate observă barneyştii, să-şi străbată drumurile sub ultimele două forme, preluate din bengaleză – care sunt, la urma urmei, cuvintele folosite curent de soldaţii englezi pentru a descrie pâinea care se serveşte în **chownee**-urile lor. Nu e niciun mister că soldatul englez nu se oboseşte să facă distincţia între pâine dospită şi nedospită, căci gustul celei de-a doua îi este total necunoscut; o **rootie** este pentru el cam ceea ce este o *pao-roti* pentru un **sepoy**. Mi s-a explicat că nu numai prezenţa drojdiei, ci şi a prefixului *pao,* îi determină pe aceşti **sepoi** să nu mănânce pâine englezească; ei sunt convinşi că pâinea dospită este frământată cu «picioarele» (*pao*) şi în consecinţă este impură. Ce bine ar fi fost să le explice cineva că acest *pao* din termenul *pao-roti* nu este decât o adaptare hind. a cuvântului *pão*, însemnând «pâine» în limba portugheză! Imaginaţi-vă un soldat înfometat pornit într-un marş epuizant, refuzându-şi salvarea numai şi numai din pricina unei neînţelegeri tragice; o simplă explicaţie asupra înţelesului cuvântului l-ar scuti de cumplitele strigăte de **bachaw! bachaw**! Aceasta este, dacă ne gândim bine, o perfectă ilustrare a faptului că etimologia este esenţială pentru supravieţuire."

+ruffugar/ruffoogar/rafugar („Glosarul"): „În cercurile filologilor, umblă o anecdotă de avertizare, despre un **griffin** atacat de un **budmash** jegos, care şi-a umilit adversarul cu un strigăt: «la mâna de pe mine, **ruffoogar** mizerabil!» Pasămite vorbitorul avea greşita impresie că acest cuvânt era un hind. pentru englezescul *ruffian* («ticălos»), când de fapt **ruffoogarul** este doar un om care drege veşmintele."

Rum-Johnny („The Barney-Book"): „Preluat din hind. *Ramjani,* acest cuvânt a dobândit o conotaţie cu totul diferită în engleză, pentru care vedeţi *bayadère."*

+rye/rai („The Barney-Book"): Neel a avut dreptate când a prezis că acest termen hind. comun pentru „gentleman" va apărea în **„Oracol"** cu varianta anglo-ţigănească *rye,* mai degrabă decât sub forma indiană obişnuită.

sabar: Vela-zburător; vezi *„dol"*

sahib: Acest cuvânt era o sursă de uimire pentru Neel: „Cum se face că un cuvânt arab însemnând «prieten» a devenit, în hind. şi engleză, cuvântul ce desemnează un «stăpân»?" Răspunsul a fost găsit de un nepot care fusese în vizită în Uniunea Sovietică; pe marginea notiţei lui Neel el a scris, aproape ilizibil: *„sahib* era pentru Raj[1] ceea ce «tovarăş» era pentru comunişti – o mască a stăpânirii." Vezi şi *„Bee-Bee"*

+salwar/shalwar/shulwaur: Vezi *„kameez"*.

+sammy („The Barney-Book"): „Forma *anglice* a hind. *swami,* de unde a derivat *sammy-house,* cu sensul de *mandir;* dacă acest termen e preferabil faţă de *pagoda,* rămâne de văzut."

sammy-house: Vezi mai sus.

sawai („Roebuck"): Velastrai. Vezi şi *„dol"*

+seacunny/seaconny: Asupra acestui cuvânt ce înseamnă „timonier" Neel a scris o notă ce acoperă în întregime spatele unui patru de cupă: „Nu este neobişnuit să auzi că termenul **seacunny/seaconny** vine dintr-un vechi cuvânt englezesc ce însemna «iepure» – *cony* sau *coney* (**sea-cunny** fiind astfel interpretat ca «iepure de mare»). Fii cu băgare de seamă la cel ce îţi spune aşa ceva, căci se distrează pe seama ta: el ştie mai mult ca sigur că acest *coney* are un uz secret[2], dar mult mai comun (ca atunci când o **buy-em-dear** londoneză îi spune unui potenţial client: «N-ai banii, n-ai coney»). Iată de ce **ma'amsahibele** cele mai **pucka** nu vor îngădui în veci cuvântului **seacunny** să le stea pe buze, preferând să folosească un termen absurd precum **sea-bunny**[3] («Ei bine, doamna mea», am fost tentat într-un rând să îi spun uneia, «dacă aşa descriem un timonier de pe pământ, ce facem cu Timonierul Suprem, Cel din Înalturi, îl numim Atot-

[1] Raj – perioadai de stăpânire britanică în India. (n. edit.)

[2] *Coney* desemna, în argoul britanic, şi organul genital feminin. (n. edit.)

[3] *Sea-bunny* – compus în care, pentru a evita înţelesul vulgar, s-a înlocuit *coney* cu *bunny* („iepuraş"). (n. edit.)

puternicul lepurilă de mare?») O, deam găsi cuvintele pentru a putea explica acestor doamne că niciun iepure nu trebuie să se teamă de cârmirea unui **seacunny** – cuvântul este cât se poate de inofensiv şi vine din arăbescul *sukkán*, însemnând «cârmă», de unde obţinem *sukkáni*, şi apoi **seacunny**." Vezi şi „lascar"

+seersucker: Neel a obiectat vehement faţă de ideea că denumirea acestei ţesături de bumbac ar fi derivată (aşa cum avea să afirme ulterior **„Oracolul"**), din persanul *shir-o-shakkar* – „lapte cu zahăr" „Prin ce salturi ale imaginaţiei şi-ar putea închipui cineva că ar fi plăcut să poarte pe piele un sirop dulce, cu lapte?" În schimb, mergând pe urmele lui Sir Henry, a derivat cuvântul din *sir-sukh* – „bucurie a capului/ la cap", prin analogie cu **turban** (despre care considera că putuse fi derivat din hind. *sir-bandh* – „bandă pentru cap"), susţinând că termenii erau alăturaţi adecvat, de vreme ce acesta din urmă era uneori făcut din materialul celui dintâi. Ca dovadă suplimentară, Neel cita o maximă despre care afirma că este foarte răspândită printre lascari: „*sirbandh me sirsukh*" – „un turban e fericire pentru cap"

+sepoy/seapoy: sepoi. „O altă variantă de ortografiere, **sea-poy**, a cauzat multă confuzie de-a lungul vremii (vezi **charpoy**). Un **pundit** prost informat a îmbrăţişat teoria că acest termen este o pronunţare greşită a cuvântului *seaboy* şi în consecinţă este sinonim cu **lascar**. Aceasta este, bineînţeles, o greşeală elementară, care ar putea fi uşor corectată dacă ortografierea engleză a cuvântului nu ar fi **sepoy** ci **sepohy**. Aceasta ar avea dublul avantaj de a avertiza, pe de o parte, asupra descendenţei cuvântului din persanul/turcescul *sipáhi*, şi de a evidenţia, pe de altă parte, înrudirea lui cu franţuzescul *spahi*, care de asemenea se referă la un soi de mercenar din colonii."

+serang („Roebuck"): Vezi „*lascar*"

serh („Roebuck"): Vezi „*dol*"

+seth: Vezi „*beparee*" Neel era conştient de controversa înverşunată din jurul întrebării: este sau nu termenul **seth** înrudit cu asemenea cuvinte precum *chetty*[1], *chettiar sau shetty*? Dar în lipsa oricărei expertize în limbile din sudul Indiei, nu a reuşit să ajungă la nicio concluzie.

+shabash/shahbash: „«Bravo!» potrivit lui Sir Henry."

+shampoo: „Nu este oare un comentariu asupra relaţiilor dintre Anglia şi India dacă spun că majoritatea candidaţilor hind. la Rangul de Verb Englez au ceva în comun cu ţintuirea, cu înşfăcarea, cu legarea, cu împletirea sau cu matisirea? Şi totuşi, dintre toţi pretendenţii la titlu care păreau să aibă câştig de cauză în acest domeniu – **puckrow**, **bundo**, **lagow**, **chawbuck** etc – numai unul s-a ridicat la rangul unui adevărat grande ce locuieşte într-o adevărată reşedinţă nobiliară; şi numai el şi-a revendicat titlul de mare duce al acestei case. Şi el este, ce ciudat, cel mai umil dintre termeni: *chãpo/chãpna*, în

[1] *Chetty* – (în limba malayalam, vorbită în Kerala, stat din sudul Indiei) „negustător" (n. edit.)

forma coruptă **shampoo**. Motivul urcării în rang este, cu siguranţă, faptul că noţiunea de *chãpo*-ing cuprinde unele dintre cele mai plăcute aspecte ale înşfăcării, matisirii şi aşa mai departe – şi anume masarea, apăsarea, pipăirea, frământarea. Cei care cer coborârea acestui cuvânt la statutul de substantiv ar face bine să nu uite că el nu va renunţa cu umilinţă la forma sa activă, ţinând cu dinţii de energiile sale mişcătoare, chiar şi atunci când va fi forţat să părăsească reşedinţa nobiliară pentru o colibă (un exemplu bun de luat în discuţie ar fi franţuzescul *le shampooing*)."

+shamshoo/samschoo: „**«Amiralul»**, care pare să nu fi gustat niciodată vreun strop de **shrob** preparat în afara Europei, descria acest vin chinezesc ca fiind «arzător, fetid şi foarte dăunător pentru sănătatea europenilor». Dar acest lucru era valabil numai în cazul sortimentelor vândute pe Hog Lane; în alte părţi, se găseau soiuri foarte bune din vinul respectiv, cu nimic mai prejos decât cele mai fine **sharaab**-uri franţuzeşti."

+shikar: Vezi mai jos.

+shikaree: „*Mystery-ul* vânătorii (**shikar**)."

shoe-goose („The Barney-Book"): „Nedesemnând căutuşi de puţin o pasăre, ci mai degrabă un soi de pisică [un râs, de fapt], acest cuvânt e improbabil să intre în analele ornitologiei." Pe margine, o adnotare: „Din persanul *syagosh*."

shoke/shauq („Glosarul"): „În traducerea englezească, acest cuvânt arăbesc a ajuns să însemne «toană, capriciu», «hobby» sau «înclinaţie». În hind. existenţa unui **shoke** este indicată în general prin prezenţa sufixului *báz* (care e uneori anglicizat în *buzz*). Traducerea corectă în engleză a hind. *addá-báz* este aşadar **buck-buzz**. (Termenul **launder-** sau **land'ry-buzz** este o excepţie şi nu se referă întotdeauna la capriciile unui **dhobi**). Când este folosită greşit, această particulă poate da naştere la neînţelegeri curioase. Aşa de pildă un **pundit** autodidact a fost auzit odată dându-şi cu părerea că, adăugând particula **buzz** la cuvântul **bawhawder**, vei obţine o aluzie la un binecunoscut **shoke** al lui Alexandru cel Mare (uneori descris ca un gust deosebit pentru tineri **bawhawdery**). Atât de îndrăgostit era **punditul** nostru de această teorie, încât nu voiam să mă las până nu-l fac să înţeleagă că a pus problema cu totul **oolter-poolter**: **Buzz Bawhawder** a fost un rege din Malwa, faimos pentru al său **shoke** pentru frumoasa lui **Rawnee**, Roopmuttee. În ceea ce priveşte problema la care voia el să facă referire, **zubbenul** corect er bineînţeles **udlee-budlee**."

+shrob/shrab/shrub/sorbet/sorbetto/sherbert/syrup/sirop/xarave/sharaab: Lui Neel îi făcea plăcere să adune derivaţi ai rădăcinii arabe pentru „a bea": *sh-r-b*.

+shroff: „**Mystery**-ul schimbului monetar", de unde a derivat **shroffage**, pe care **„Oracolul"** îl defineşte ca pe o comisie care se ocupă de **shroffing**, sau examinarea monedelor.

+sicca rupee: „În copilăria mea, din câ-

te-mi amintesc, aceasta era deja o monedă de tip vechi." **„Oracolul"** confirmă acest lucru, adăugând că monedele respective au fost emise în 1793.

+silahdar/silladar: „Acest cuvânt, care literal înseamnă purtător de arme, era unul dintre nenumăraţii termeni aplicaţi mercenarilor şi aventurierilor." Vezi *„burkmundauze"*.

silboot („Glosarul"): „Ca şi **sirdrar**, care este doar o formă coruptă în hind. a numelui pentru articolul de lenjerie de corp cunoscut ca *short drawer* – «izmene», acest cuvânt care înseamnă «papuc» a intrat şi el în uzul englez într-o formă alterată."

silmagoor: Din **„hârtiuţele valetului"**: „Oare să fie acesta un mod lascar de a spune «velar»?" O notiţă marginală, adăugată cu mult timp după aceea, îi confirmă deducţia, cu un „!" triumfător: „Roebuck nu lasă loc de îndoială."

sirdrar („Glosarul"): Vezi *„silboot"*.

soor („The Barney-Book"): „Porc, de unde şi: *soor-ka-butcha*, adică «fiu-de-porc»!"

tabar („Roebuck"): Rândunică, a cincea velă pătrată a unui vas cu greement pătrat. Vezi *„dol"*.

+tael: „Altă denumire pentru *liang*, sau uncia chineză", dar o notă marginală precizează: „Conform **«Oracolului»**, această unitate de masă echivalează cu o uncie avoirdupois şi o treime."

+talipot: Neel s-a înşelat crezând că acesta era termenul englezesc pentru palmierul din care se face toddy[1]. **„Oracolul"** îl declară ca fiind „o specie de palmier din sudul Indiei, *Corypha umbraculifera*".

taliyamar: Neel a confundat acest cuvânt, crezând că înseamnă „val de însoţire prova", dar s-a bucurat să fie corectat: „Roebuck explică faptul că acesta este termenul laskari pentru «etravă», derivat din portughezul *«talhamar»*. Îmi amintesc că auzeam întotdeauna acest cuvânt rostit de lascarii care priveau în jos de pe bompres. De aici şi greşeala mea – am ajuns să confund efectul cu obiectul."

tamancha: „Roebuck confirmă că acesta era, aşa cum îmi aminteam şi eu, termenul laskari cel mai comun pentru o armă de foc mai mică."

tapori: Din **„hârtiuţele valetului"**: „Acesta era cuvântul lascarilor pentru vasul de lemn din care mâncau – echivalentul termenului *kid* folosit de marinarii englezi. Aceste vase erau făcute din cel mai simplu lemn scobit şi erau cumpărate în număr mare din bărcile mici care se apropiau de vas când acesta arunca ancora într-un port . Pe lângă acestea, se mai folosea şi vasul metalic **khwancha** – o tavă întinsă, de pe care mâncau mai mulţi la un loc."

+tatty („Glosarul"): „Acesta era termenul pentru un paravan făcut din iarbă **khus-khus**. Deşi cuvântul e absolut respectabil, fiind derivat din tamilul *vettiveru* (de unde provine şi **vetiver**), ase-

[1] *Toddy* – vin din sevă fermentată de palmier. (n. edit.)

mănarea sa cu un cuvânt hind. comun care desemnează o anumită funcție fiziologică a tins să creeze neînțelegeri. Circulă o poveste despre o formidabilă **BeeBee**, care a lansat un **hookum** irevocabil către un **chuckeroo**: «Băiete! Fă un **tatty**! **Jildee**!» Nefericitul flăcău a fost **gubbrow**-at până ce și-a ieșit din minți și s-a conformat cu atâta iuțeală încât BeeBee-a a rupt-o pur și simplu la fugă. Ca să complice lucrurile și mai mult, cei care se ocupau de îngrijirea acestor paravane erau cunoscuți, în unele gospodării, sub numele de **tattygari.** Nefericit kismet au avut **khidmutgarii** astfel denumiți; nu era deloc o bucurie să fii în pielea lor. Din pricina acestor neînțelegeri, probabil, cuvântul a cedat încet-încet locul sinonimului său hind. **khus-khus**."

+teapoy: Vezi: *„charpoy"*

teek („The Barney-Book"): „Conform barneyezilor, termenul hind. *thik* a devenit, în avatarul său englez, «exact, precis, apropiat»."

+tical: Monedă de argint egală cu o rupie.

tickytaw boys/tickytock boys („Glosarul"): „Aceste oribile încercări de onomatopee au fost cândva termenii de referință care îi desemnau pe cântăreții la *tabla*."

+tiff, to: „Ce ironie, India a fost ultimul refugiu al acestui frumos verb englezesc din nordul țării, care înseamnă «a lua o gustare» (de aici: *tiffin,* «prânz» etc.)."

+tindal: Vezi „lascar"

+topas/topass: Neel ar fi fost uimit de părerea **„Oracolului"** asupra acestui cuvânt: „O persoană cu sânge amestecat, negru și portughez; adesea aplicat unui soldat, unui vidanjor de vas sau unui băiaș, care aparține acestei clase." Vezi „lascar"

trikat („Roebuck"): Vezi „dol"

tuckiah/tuckier („Glosarul"): „Sir Henry susține că acest cuvânt hind. comun, pentru «pernă» sau «sul de căpătâi», este folosit adesea cu același sens ca *ashram*. Sunt uimit de acest lucru, trebuie să mărturisesc."

+tumasher/tamasha/tomashaw/tomascia: Lui Neel i-a plăcut întotdeauna să înainteze contra curentului, astfel că a dezvoltat o neobișnuită afecțiune pentru uzul englezesc al acestui cuvânt în secolul al XVII-lea, când era ortografiat **tomashaw** sau chiar **tomascia**, și avea înțelesul de „spectacol", fiind astfel aplicat până și ritualurilor. El a deplâns degradarea treptată a cuvântului, din pricina căreia „acum cu mare greutate poți face diferența între un **tomashaw** și un amărât de **gollmaul**."

tumlet („Glosarul"): „Este oare posibil ca această denaturare hind. a cuvântului *tumbler* («pocal») să reintre în limba engleză și, la fel ca notoriul pui de cuc, să-și azvârle părinții din cuib? N-aș exclude o asemenea posibilitate."

tuncaw („Glosarul"): „Misterul limbii engleze a transformat acest cuvânt hind., care înseamnă «salariu» *(tankha),* într-un termen aproape peiorativ, folosit mai ales pentru simbriile servitorilor."

+turban: Vezi: *„seersucker"*.

turnee („Roebuck"): „Acest cuvânt (ca şi *tarni* sau *tanni),* era o prescurtare a lascarilor pentru termenul *attorney* («mandatar, însărcinat»), şi era aplicată întotdeauna unui supercargo englez cu funcţia de supraveghetor la bordul vasului. **Phaltu-tanni,** însă, era cuvântul folosit de ei pentru «calul flamand» (ţapapia de vârf), un element foarte curios din palancul unei nave."

udlee-budlee: Vezi „shoke"

upper-roger/uparaja („Glosarul", „The Barney-Book"): „Denaturare a skt. *yuva-raja*, «tânăr rege», spune Sir Henry, la care barneyezii adaugă, apropo de nimic, că nababul Siraj-ud-Dowlah le era la fel de cunoscut vorbe-wallahilor britanici ca Sir Roger Dowler."

+vakeel: Avocat, pledant. „Unul dintre numeroşii **mystery** din completul de judecată, vestit ca fiind încetăţenit în limba engeză încă de la începutul secolului al XVII-lea."

+vetiver: Vezi *„tatty"*

+wanderoo: Vezi: *„bandar"*. Pe marginea acestui articol, o rudă anonimă a scris: „În junglele limbii engleze, doar puţin mai tânăr decât **vakeel,** datând, conform **«Oracolului»,** încă din anii 1680."

woolock („Glosarul"): „Bărcile cu acest nume erau văzute adesea pe Hooghly, dar nu-mi amintesc nici mărimea lor, nici vreun detaliu de construcţie."

wordy-wallah („Glosarul"): Această sintagmă, derivată din hind. *vardi-wala,* era folosită în limba engleză cu sensul de „purtător de uniformă" Cei deosebit de înzestraţi în această privinţă erau cunoscuţi sub numele **wordy-majors** (sau **woordy-majors***)*. Felul în care Neel folosea aceşti termeni nu seamănă niciun pic cu definiţia lor reală.

zubben/zubán: „Despre acest cuvânt", scrie Neel, „nu pot găsi nici un indiciu în oricare dintre dicţionarele mele. Dar ştiu că l-am auzit folosit adesea, iar dacă nu există, ar trebui să fie inventat, căci nici nu se poate găsi un cuvânt care să descrie mai adecvat subiectul **«Crestomaţiei»**"

O MARE DE MACI

Alte aprecieri critice:

Un roman teribil... Aducându-şi trupa de personaje la Calcutta... Ghosh... se echipează cu personalul care va locui pe şi va naviga acest vas literar de modă veche, cu trei punţi... Scriitorii indieni de limbă engleză din generaţia anterioară... aspirau spre o engleză metropolitană pură... Ghosh, ca şi Salman Rushdie, introduce cuvinte din limbile indiene, diverse creole, pidgine şi slanguri... limbaj marinăresc, jargon soldăţesc şi toate soiurile de argou al hoţilor sau prostituatelor. Aceasta este alchimia independenţei Indiei; ceea ce era reprobabil la E. M. Forster... devine merituos la Ghosh.

Guardian

Citindu-l în câteva zile... (romanul) se manifesta uneori ca o corabie, alteori ca o insulă, timp în care eu mă găseam în echilibru pe buza unei prăpăstii. Toate cărţile bune fac asta, nu-i aşa? Ne ţin, ca să nu cădem în gol.

San Francisco Chronicle

Un Babel glorios... Un roman profund răpitor... o foarte variată colecţie de personaje pe care le vei iubi sau urî... *The Sunday Times – Londra*

Ca un magician, Ghosh materializează fiecare personaj în faţa ochilor noştri din mişcări scurte... naraţiunea se leagănă după ritmul mării, asezonată cu limbaj sărat şi tachinări deocheate. *Bloomberg*

Ne pomenim, după terminarea acestei cărţi care ne ţine cu sufletul la gură, tânjind să nu se mai termine... *Literary Review*

Diaspora, mit şi un ghiveci de limbi fascinante sunt motorul acestui cub Rubik al intrigilor din opera picarescă a lui Ghosh, despre voiajul lui „*Ibis*"...

Publishers Weekly

Strălucitor... pidgina anglo-indiană şi jargonul lascar sunt mirodenii ale dialogului... Frecventele aluzii la viitor... ne dau de înţeles că aceste peste 500 de pagini sunt doar încălzirea... Când ajung la sfârşitul furtunos al cărţii... majoritatea cititorilor se vor agăţa de ea cum te agăţi de balustrada unei corăbii... *USA Today*

Cartea se termină într-o notă de suspans, pe muchie de cuţit, din care pare să lipsească numai anunţul „VA URMA". ...Exact această dorinţă a lui Ghosh de a aduce fără ruşine elemente atrăgătoare pentru public în altfel distinsul amestec literar cu care ne-a obişnuit face din „O mare de maci" o propunere atât de irezistibilă. *The Gazette, Montreal*

Limba lui Ghosh este un triumf multivalent, aproape haotic...
Time Out New York

India anilor 1830... evocată într-un mod încântător – mirosurile, ritualurile, mizeria... Nu este vreo tiradă anticolonială sau un tablou didactic, ci povestea unor bărbaţi şi femei de toate rasele, de toate castele, adunaţi laolaltă într-o călătorie în Apele Negre, care le răpeşte demnitatea şi sfârşeşte în furtună... Profund emoţionant. *The Times (Londra)*

Plănuită ca primă carte dintr-o trilogie, această lansare uluitoare şi fascinantă va fi greu de întrecut. *Kirkus Reviews*

...Un deliciu. Ghosh este neîndurător cu istoria... *Miami Herald*

Ritmul naraţiunii lui Ghosh, măiestrit lucrată, e ameţitor. *Outlook*

„O mare de maci", balul mascat literar al lui Amitav Ghosh, adună laolaltă un zgomotos turn Babel de personaje... într-o aventură purtată pe aripile furtunii, demnă de Sir Walter Scott. *Vogue*

Ne deschide mintea şi ne face inima să bată mai repede... *The Plain Dealer*

Un veritabil cazan de energie îmbinată cu artă. *Chicago Sun-Times*

Profund emoţionant... Brutalitatea şi violenţa, cruzimea şi fatalismul sunt luminate în fulgere scurte de emoţie şi bunătate. *London Times*

Ghosh a trecut de la creaţia a cărei lectură te face fericit la cea pe care nu o poţi lăsa din mână. *Hindustan Times*

UN POTOP DE FOC

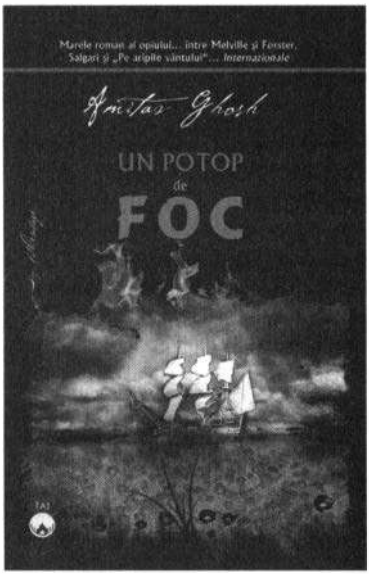

Cel mai bun volum al trilogiei.
(Chicago Tribune)

O capodoperă a artei povestirii.
(Gulf News, Dubai)

Volumul final al trilogiei,
imens, copleşitor
(Los Angeles Times)

O lume-roman...
Marele roman al opiului...
(Internazionale)

O saga tulburătoare...
O mare carte.
(L'Express)

O trilogie monumentală de
cursă lungă, un cocteil de erudiţie vagaboandă,
etnografie, investigaţie istorică, exotism şi aventură pe mare.
(Le Temps)

Un final spectaculos pentru uluitoarea, excepţionala trilogie „Ibis"
(The Christian Science Monitor)

Un spectacol exuberant şi grandios.
(The Sidney Morning Herald)

Finalul grandioasei trilogii. Ce minunăţie. O frescă în mişcare...
(La Repubblica)

Un tur de forţă. O cronică densă şi precisă a vremurilor... E pură acţiune. Sunt călătorii pe mări furtunoase, întâlniri amoroase sub semnul pericolului, morţi strategice... Se câştigă mari averi, sunt trădate aşteptări... Are tot romantismul, subterfugiul şi intriga ingenioasă pentru a te ţine captiv...
(The Financial Times)

Un roman finalist
MAN ASIAN LITERARY PRIZE 2011

UN FLUVIU DE FUM

Al doilea volum din trilogia „IBIS"

Gândit pentru a fi un roman istoric, recreează China și negustătorii ei de la începutul secolului al XIX-lea cu precizia unui pictor figurativ.

The Indian Express

Descrieri tulburătoare, de la bucătăria locală până la geopolitică și războaiele opiului. *Booklist*

Hipnotic precum un vis indus de opiu.
Daily Mail

Creează plăceri narative din cele induse de narcotice...
New York Times Book Review

Inclus în enciclopedia „1001 de cărți de citit într-o viață"

O carte cult, despre care s-au scris tomuri de eseuri critice. Se studiază în universități.

SAHITYA AKADEMI AWARD
Amitav Ghosh
Autorul romanelor PALATUL DE CLEȘTAR
și O MARE DE MACI (finalist BOOKER PRIZE)
LINII DE UMBRĂ

LINII DE UMBRĂ

Uluitor... amuzant, trist, înțelept.
New York Times

Un roman uluitor, o operă rară....
New Republic

Șlefuit și profund.
Times Literary Supplement

Un scris calm și plin de forță.
Publishers Weekly

Trei ţări. Trei generaţii.
600 de pagini de exotism,
erotism şi istorie...
Milioane de cititori.

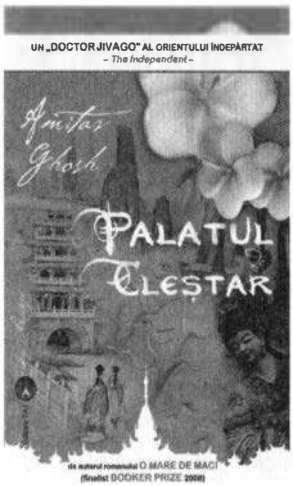
UN „DOCTOR JIVAGO" AL ORIENTULUI ÎNDEPĂRTAT
– The Independent –
Amitav Ghosh
PALATUL CLEŞTAR
de autorul romanului O MARE DE MACI
(finalist BOOKER PRIZE 2008)

PALATUL DE CLEŞTAR

Plămădit din feerie şi amărăciune. Basmul se ia la trântă cu istoria, miraculosul virează spre reportajul politic. *L'Express, Franţa*

Un „Doctor Jivago" al Orientului Îndepărtat. *The Independent*

O saga înrudită cu romanul rusesc din secolul al XIX-lea.
Los Angeles Times

O epopee năvalnică despre un ţinut uitat.
Outlook Magazine

Romanul fantastic asemuit cu romanul lui Eliade

CROMOZOMUL CALCUTTA

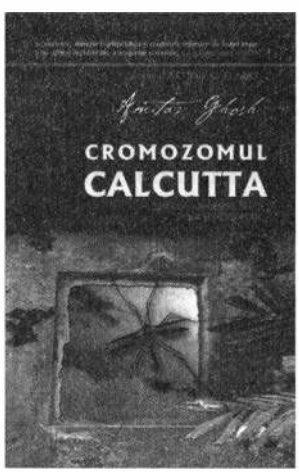

Citindu-l, mi-a fost limpede că are deja „perechea" într-o capodoperă... *Pe Strada Mântuleasa*. Ce au în comun cei doi autori? Multe: legătura cu lumea indiană, pasiunea călătoriei şi a aventurii, dorinţa de cunoaştere a altor culturi, vocaţia de a construi geografii mitice şi de a explora strat cu strat istoria în toate formele ei, vizibile ori secrete... Şi romanul lui Eliade şi cel al lui Ghosh au nevoie de lecturi subtile... Cititorul trebuie să lege faptele şi durata lor, ca să poată etala toate ramificaţiile misterelor ce se succed, amestecul de lumi şi de tradiţii. *Elisabeta Lăsconi, România literară*

O capodoperă a secolului al XXI-lea... (*Literary Review*)

„CEA MAI BUNĂ CARTE“ a anului conform:
• *San Francisco Chronicle* • *New York Magazine*
• *Publishers Weekly* • *Washington Post*
• *Chicago Tribune* • *Economist*

Aventură de cinci stele!
Marinari, piraţi şi rajahi
într-o superbă saga a mării,
opiului şi Calcuttei.

Ca un ceas vechi, romanul pare să bată cu propria sa inimă, să trăiască după propriul ritm, care îţi va intra în sânge, făcându-te să uiţi ora reală. Te va ţine lipit de foile lui, şi, Dumnezeule, cât îl vei iubi până la ultima sa pagină, o pagină de o forţă care te încremeneşte, într-o limbă de vrăjitori.
Le Point, Franţa

Un „Pe aripile vântului“ indian. O încântare... trezeşte la viaţă o lume uitată.
The Washington Post

O saga de o remarcabilă bogăţie. Acţiune şi aventură à la Dumas... şi momente de introspecţie tolstoiană.
Observer

Un „Moby Dick“ cu câteva fire din „Insula comorilor“ adăugate la buchet. *New York Magazine*

Un roman fabulos... În pasajele dedicate mării rivalizează cu Melville şi Conrad, dar scenele ce se petrec pe uscat sunt la fel de captivante.
Literary Review

ISBN 978-606-8881-00-3
Editura TAJ